ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
1
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
1er AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10876 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.876

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ա.

Վերջերս Լօզանի մէջ լոյս տեսաւ Պարսիկ մտաւորականի մը՝ քաղաքական դիտութեանց Վարդապետ Փարվիզ Հոմայունփուրի մէջ դիրքը՝ Ատրպատականի խնդրին մասին (Լ'Ափէր տ'Ազէրպէյճան) :

Ինչպէս կը յիշուի, 1945ի վերջերը Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան հռչակումին հետ միաժամանակ անջատողական շարժում մը ծայր տուաւ պարսկական Ատրպատականի մէջ՝ աջակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Մոսկուայի եւ իր ամէնազգի գործակիցներուն :

Երկար չտեւեցին երկու շարժումներն ալ: Իրանի կեդրոնական կառավարութիւնը զինուորական ուժով վերահաստատեց իր իշխանութիւնը այդ հողամասերուն վրայ :

Բոլշեւիկները իրենց բախտին ձգեցին քրտական եւ ատրպատականեան անկախութեան վարիչները , որոնք կախաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքերը :

Հեղինակը ոչ միայն աչքի առջեւ ունեցած է այդ շրջանի դէպքերուն մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւնները, այլ եւ տեղւոյն վրայ անձամբ քննութիւններ կատարած է՝ առարկայական ձեւով պատկերացնելու համար իրադարձութիւնները :

Հետեւելով դիտական մեթոտին, ամէն էջի տակ կը յիշատակէ իր օգտագործած աղբիւրները :

Հայերէն չդիտնալով, չէ կրցած օգտուիլ հայկական աղբիւրներէն, որոնք կրնային լաւագոյնս լուսաբանել Պարսկաստանի մէջ պատահած յեղափոխական դէպքերը, մանաւանդ Եփրեմ Խանի եւ այլ հայ ռազմիկներու կատարած բարեբար դերը 1907էն սկսեալ :

Հոմայունփուր գրքի առաջին մասին մէջ պատմական տեղեկութիւններ կուտայ Ատրպատականի մասին: Զի յիշատակեր կովկասեան Ատրպատականը, որ ծանօթ է Ադրբեջան անունով եւ խորհրդային 15 հանրապետութիւններէն մէկն է, դրացի Հայաստանի :

Պարսկական Ատրպատականի տարածութիւնն է 110 հազար քառ. քիլոմեթր : Սահմաններն են՝ հիւսիսէն Արաքս գետը, արեւելքէն Թալէշի լեռնաշղթան, հարաւէն Քիւրտիստանի նահանգը, արեւմուտքէն Թուրքիա եւ Իրաք :

Ըստ 1956ի մարդահամարին՝ բնակչութեան թիւն էր՝ արեւելեան Ատրպատականի մէջ (մայրաքաղաք Թաւրիզ)՝ 2·142·270 հոգի, արեւմտեանին մէջ(մայրաքաղաք Ռէզաիյէ) 721·136: Բնակչութեան աճն է հազարին 2,5: Գիւղացիներու տոկոսն է 75 – 80 առ հարիւր : Մեծամասնութեամբ իսլամական շիի աղանդին կը պատկանին :

Անցեալին զանազան աշխարհակալներ իրենց տիրապետութեան ենթարկած են Ատրպատականը, ինչպէս Մարերը , Աքիմենեանները (Կիւրոս), Մեծն Աղեքսանդր, Պարթեւները, Սասանեաններ , Արաբներ, Սելճուքներ, Ճինկիզ խան , Լէնկթիմուր, Սէֆէվիներ, Օսմանցիներ: 1602ին Շահ Աբբաս Ուրմիոյ լիճին մօտ Օսմանցիները պարտութեան ենթարկելով յաջողած է իր մականին տակ միացնել պարսկական բոլոր հողամասերը :

1723ին Մեծն Պետրոս մինչեւ Կասպից ծով իջնելով դրաւեց Պարսկաստանի որոշ մասերը : Այդ թուականէն սկսեալ Ռուսիա աչքերը յառած է Իրանի վրայ :

ԺԹ. դարուն Ռուսերը աւելի ընդարձակեցին իրենց նուաճումները Պարսկաստանի մէջ : Կիւլիստանի (12 Հոկտեմբեր 1813) եւ Թիւրքմէնչայի (22 Փետրուար 1828) դաշնագիրներով Ֆաթհ – Ալի–Շահ Ռուսիոյ թողուց Վրաստանի եւ Տաղստանի նահանգներն ու Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները :

Իսկ քսաներորդ դարուն, ցարական Ռուսիա աւելի շեշտուած կերպով հետաքրքրուեցաւ Պարսկաստանի գործերով :

Անգլիա եւ Ռուսիա համաձայնեցան ազդեցութեան գօտիներ ունենալու համար Շահնշահի երկրին մէջ: Հիւսիսը Ռուսիոյ, հարաւը՝ Անգլիոյ :

1906 – 1909 Իրանի յեղափոխական շարժումներուն ատեն ռուս բանակը վճռական դեր կատարեց, ժողովրդական պոռթկումները զսպելու համար :

Երկրորդ աշխարհամարտին խորհրդային իշխանութիւնները աւելի գործօն դեր պիտի կատարէին Իրանի մէջ, ի վերջոյ փորձելով արբանեակ ինքնավար երկրի մը վերածել Ատրպատականը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ՁԱԽԻՆ

ՎԱԼՏԷՔ ՌՈՇԷԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի նստաշրջանէն ետք , Օպերվիլիէի մէջ, Վալտէք Ռոշէ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ անգամ մը եւս կրկնեց իր առաջարկները, կառավարական հասարակաց ծրագիր մը պատրաստելու համար Ձախի Դաշնակցութեան հետ :

Համայնավարներու դիրքը յստակ է, չեն ուզեր որ Ձախի հետ եղած համաձայնութիւնը Դեկտեմբեր 20ին, պարզապէս ընտրական համաձայնութիւն մը մնայ այլ աւելի լայն բնոյթ ստանայ եւ Ձախի ընդհանուր ծրագիր մը ըլլայ ապագային համար: Վալտէք Ռոշէ յայտնեց այս առթիւ, թէ համայնավար 73 երեսփոխանները Կասթոն Տէֆէռի ի նպաստ պիտի քուէարկեն, Ազգ. Ժողովի դիւանի նախագահութեան համար : Ռոշէ չէ ծածկած սակայն թէ Տէֆէռի թեկնածութեան լուրը առած էր մամուլէն եւ թէ ապագային համար, կը յուսայ որ այլ միջոցներով կ'իմանայ: Համայնավար պարագլուխը կ'ուզէ նոր հանդիպում մը ունենալ Միթերանի խմբակցութեան հետ եւ այս առթիւ պատասխանելու համար գլխաւորաբար Քրիսթիան Փինոյի դիտողութեանց , Ռոշէ հաստատեց թէ «համայնավար կուսակցութիւնը նպաստաւոր արտայայտուած է իրական ժողովրդավարութեան մը եւ տնտեսութեան առողջ մատակարարման մը համար »:

Մամուլի այս ասուլիսին ընթացքին , Վալտէք Ռոշէ տուաւ նաեւ բովանդակութիւնը այն նամակին զոր զրկած էր Միթերանի եւ զոր կը սկսի «Պարոն նախագահ եւ սիրելի բարեկամ» վերտառութեամբ, ինչ որ կը նշանակէ թէ համայնավար պարագլուխը կ'ընդունի Միթերանի զեկավարութիւնը ձախին համար : Այս նամակը զրկուած էր Փետրուար 28ին: Մարտ 21ին Միթերան անձնական նամակով մը պատասխանած է Վալտէք Ռոշէի եւ հաղորդած երկու որոշում — Ա) Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը Ազգ. Ժողովի նախագահութեան : Բ) Ձախերու պատուիրակութեան մը ստեղծումը :

Երկուշաբթի օր, կը սկսի Ազգ. նորընտիր Ժողովին առաջին նստաշրջանը: Նախոր դօրը կարգ մը նախարարներ , պիտի հրաժարին իրենց պաշտօնէն, որպէսզի կարենան օգտագործել երեսփոխանի իրենց հանդամանքը :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Պարասկեւոփուլոս իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին : Տագնապը ծնունդ առաւ հետեւեալ ձեւով . — Ասփիտա դաւադրական խնդրին մէջ ամբաստանուեցաւ Փափանտրէուի տղան իբրեւ մէկը որ «բարձր դաւաճանութիւն» գործած է : Բայց Անդրէաս Փափանտրէու, երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէր : Ցարդ, Աթէնքի դատախազը քանիցս պահանջած է որ անձեռնմխելիութիւնը վերնայ , բայց գոհացում չէ ստացած : Ներկայ օրէնքը երեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւն կը շնորհէ միայն չորս շաբաթ խորհրդարանին լուծումէն ետք, որ տեղի կ'ունենայ ընտրութիւններէն 45 օր առաջ: Երեսփոխաննական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 28ին, ինչ որ կը նշանակէ թէ 17 օրուան շրջանի մը Փափանտրէու որդի պիտի չվայելէ երեսփ. անձեռնմխելիութիւնը : Այս վտանգին առաջքն առնելու համար է որ Փափանտրէուի կուսակցութիւնը (Կեդրոնի Միութիւն) ընտրական օրէնքի բարեփոխման օրինագիծ մը ներկայացուց Խորհրդարանին առջեւ, որ երեսփոխաններուն կը շնորհէ անձեռնմխելիութիւնը մինչեւ ընտրութեանց արդիւնքին հռչակումը : Այս բարեփոխումը ոչ – սահմանադրական նկատուած է աջերուն կողմէ :

Այս պայմաններու տակ է որ ծագեցաւ տագնապը : Աջ հոսանքի մամուլը կ'ամբաստանէ Փափանտրէուն եւ տղան որ կը վտանգեն Յունաստանը եւ կը ստեղծեն շատ ծանրակշիռ կացութիւն մը որ կըրնայ յեղափոխութեան առաջնորդել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Թրքական զօրքը շարժումներ սկսած է, իբրեւ հետեւանք իր զօրաբաժնի նորոգման, որ կը կատարուի տարին երկու անգամ : Թրքական զօրքին ներկայութիւնը որոշուած է 1960ի դաշնագրով Կիպրոսի, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ: Յունաստան 900 հոգի կը պահէ եւ Անգլիա ալ իր զինուորական խարիսխները :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 67 արեւելեան հպատակներ (56 չեխ, 9 հունգար եւ երկու լեհ) օգտուելով Աւստրիա իրենց ներկայութենէն հոքէի ախոյենական մրցումներուն առթիւ, քաղաքական ապաստան ուզած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահ՝ Հըմֆրէ կը շարունակէ իր եւրոպական ճամբորդութիւնը : Պոնի մէջ ուր երեսուն ամերիկացի դեսպաններ հաւաքուած էին արտակարգ ժողովի մը, յայտարարեց թէ «զօրաւոր եւ անկախ Եւրոպա մը կը մաղթէ» :

ՆՈՐ ՕՐԼԷԱՆԻ վրայ ՏԷ – ՍԷ 8 օդանաւ մը ճզմուեցաւ եւ 19 հոգի մեռան : Ասոնց մէջ կայ Քենըտիի խնդրին մէկ վրկային փաստաբանը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ 274 մեռեալ ունեցան առջի շաբաթ Վիէթնամի մէջ :

ՇԱՆԿԱՅԻ իշխանութիւնները որոշեցին փակել Եանք Ցէ Քիանկ դետին եղերքը գտնուող պարտէզները, որովհետեւ միայն սիրահարներ ու անգործ մարդիկ կը յաճախեն :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին : Վիրաւորներու թիւը 200ը կ'անցնի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՄՈՒԹ ԿԷՏԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առջի օր , յորդանանեան իշխանութիւնները յետ քննութեան երեք «ամբաստանեալ» գտան Երուսաղէմի առեղծուածին մէջ: Նախքան Պոլսոյ Պատրիարքին լուսաբանութիւնը եւ Երուսաղէմի ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ խոստացած յայտարարութիւնը, կուտանք առաջին մասը յորդանանեան իշխանութեանց վճռագրին պատճէնին. — Վերջին մասը եւ այլ տեղեկութիւններ մեր վաղուան թիւով . —

Հրապարակուած՝ Հանրային Դատախազ Զուհայր Մրատի կողմէ, որ իրաւասութիւն ունի դատը շարունակելու կամ կասեցնելու՝ յանուն Յորդանանի Հաշեմական թագաւորութեան Ն. Վ. Արքային :

ԲՈՂՈՔԱՐԿՈՒ՝ Արդարութեան նախարարը՝ յանուն Յորդանանի Հայոց Պատրիարքարանին :

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ

1) Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհանճեան (85 տարեկան) :

2) Ա. Սանտրիկեան (*)

3) Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեան

ՈՃՐԻՆ ԲՆՈՅԹԸ Գողութիւն, ըստ պատժական օրինագրքի (1960) թիւ 76 եւ 406 յօդուածներուն :

13-3-67 թուականով ստացուեցաւ Երուսաղէմի Ընդհ. Դատախազին թիւ 55/972 նամակը, որով կը հրահանգուէր հետապնդում կատարել Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն գողցուած թանկարժէք հին ձեռագիրներու մասին : Դէպքը թիւ 126 – 57 — եւ 13 – 3 – 67 թուականով կ'արձանագրուէր իբրեւ հետապընդուելիք դատ : Ընդհանուր Դատախազին բերանացի խնդրանքին վրայ , այս առընչութեամբ դիմեցի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին : Խօսեցայ բարձրաշնորհ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանին հետ ու հաղորդեցի իրեն ինծի փոխանցուած հրամանագրին բնոյթը : Պատրիարքը պատրաստակամութիւն ցոյց տուաւ հետապնդումը իր լրումին հասցնելու, որպէսզի երեւան հանուի ձեռագիրները վանքէն դուրս հանած անձին ինքնութիւնը :

Քննեցի գանձատունը՝ ձեռագիրներուն պահուած վայրը առաջնորդող տեղերը : Տեսայ ձեռագրատունը, որ Հայոց վանքին եկեղեցիին տակը գտնուող սենեակ մըն է: Ունի հսկայական երկաթեայ պատ մը, որ դուրսէն կղպուած է միայն : Սկսայ հարցապնդումներուս: Լսեցի պատասխանատու անձերուն վկայութիւնը : Լսեցի նաեւ այն անձերը , որոնց յայտարարութեան արձանագրութիւնը պատշաճ կը նկատուէր :

Հետապնդումներս տուին հետեւեալ արդիւնքը .

1) Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ կան գանձատուներ՝ պահելու համար Հայոց Պատրիարքարանին պատկանող ամէն կարգի թանկագին իրեր, որոնք ցուցակագրուած են: Ոչինչ կարելի է դուրս հանել հոնկէ, կամ մտցնել հոն՝ առանց համապատասխան տոմարներուն մէջ մասնայատուկ արձանագրութիւն ձգելու:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Մեռած է 1962ին Ղանա, կառքի արկածէ :

ՄԵԾ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Մեծ «անծանօթ»ը Խորենացին է, — քերթողահայրը, պատմահայրը, եռամեծ փիլիսոփան : Ե՞րբ ծնած է, ո՞ւր ծնած է, մեռած է ո՞ր թուականին, ի՞նչ դրութեր դրած կամ թարգմանած է :

Եւ այլն, եւ այլն : Այս մանրամասնութիւնները թողունք բանասէրներուն, թող երթան վիճին, եթէ ընելիք ուրիշ գործ չունին :

Իմ տպաւորութիւնս այն է, որ մեծ «անծանօթ»ին առաւելութիւնները իրն են, թերութիւնները իր ժամանակինն են :

Առաջին անգամ ինք դրեց մեր ժողովուրդին լիակատար պատմութիւնը, ըսկիզբէն մինչեւ իր ժամանակաշրջանը : Իրմէ առաջ գրուած անցեալ մը չունէինք, ունէինք միայն ապրուած, դրեթէ մոռցուած կամ մոռցնելու դաւադրուած անցեալ մը :

Դարձեալ ինքն էր, որ բեկորներ մը ետ մեր քրմական դրականութենէն եւ հայկական փոլքլորէն, միշտ հետամուտ՝ ճշդելու թիւրն ու թերին, ծուռն ու չի – տակը, առասպելն ու պատմութիւնը, աւանդութիւնն ու դիտութիւնը : Թանկագին դանձարան մըն է իր գործը, որուն կը դիմենք ամէն անգամ որ պէտք ունենանք մեր ժողովուրդին հոգին տեսնելու :

Առանց Խորենացիի՝ մենք «աստուած»–ներ պիտի չունենայինք :

Հիմա, իր մահէն հազար հինգ հարիւր տարի ետք, պատմագիտական իր մեթոդը սկսած են կիրարկել մերօրեայ պատմիչ ները : Ժողովուրդները կեանք են ու բարք՝ պատմութիւն ըլլալէ առաջ : Ապրած են, մտածած են, զգացած եւ ստեղծագործած են : Այս բոլորէն բան մը փրկած է մեր պատմահայրը : Կը համարձակիմ ըսել նոյնիսկ, թէ իր «Հայոց Պատմութիւն»ն է, որ մեզ զարձուցած է ազգ :

Նորէն ինքն է, Մովսէս Խորենացին, որ ոճ մը ունի ճկուն, սեղմ, կորովի, զեղեցիկ, զերծ՝ ճապաղութենէ, չատրանութենէ, աւելորդ զարդարանքէ : Ոճ մը ունենալ՝ կը նշանակէ մարդ մը ըլլալ, նկարագիր մը ունենալ, անջատուիլ մթին զանգուածէն եւ ապրիլ թէ՛ իր ժամանակին մէջ, թէ՛ իր ժամանակէն դուրս :

Քերթողահայրը ընթացիկ առումով եւ ընթացիկ տուրքերով օժտուած պատմիչ մը չէ, այլ մեծ բանաստեղծ մըն է եւ մեծ դրագէտ մը : Կ'ապրի ոչ միայն իր տուած նիւթով, այլեւ այդ նիւթը տալու եղանակով, ըսել կ'ուզեմ՝ իր ոճով, ինչպէս և – րենց ոճով կ'ապրին — ու պիտի ապրին— Նարեկացին, Բուշկը, Սայաթ – Նովան :

Հոս տեղը չէ խօսելու իր լայն հմտութեան, արուեստագէտի նուրբ խառնուածքին, բազմազան ու բազմապիսի հնտաքրքրութիւններուն եւ օգտագործած աղբիւրներուն մասին, որոնք կը հատատեն, թէ այս հեղուկ վարդապետը մշակուած միտք մըն էր, առաջ էր իր դարէն եւ բարձր էր իր ժամանակակիցներէն :

Մովսէս Խորենացի մեծ, չատ մեծ հայրենասէր մըն է : Թերեւս այս է իր մեծութեան յատկանիշներուն մէջ ամէնէն հիմնականը : Ուստի, իբրեւ ջերմ հայրենասէր, չի հանդուրժեր, որ «աւազէլի» դործեր կատարուին իր հայրենիքին մէջ : Չէր հանդուրժեր, որ իր ժողովուրդը «անիմաստասէր բարուց» տէր ըլլար, կամ իր թագաւորները եպերելի ընթացքի մէջ գտնուէին : Խորագէտ վիրաւորուած՝ հայրենասէր Հայու իր զգացումներուն մէջ, կշտամբանքի խօսք կ'ուղղէ մեր այն վեհապետներուն, որոնց օրով, որոնց թուլութեան հետեւանքով Հայոց աշ – խարհը պարտութիւններ կրեց, չատ նահանջեց : Դառն ու դաժան է իր խօսքը անոնց անփոյթ, անարի, թոյլ, հաճոյամոլ ընթացքին համար : Անոնք, որ կար – գացած են իր «Ողբ»ը, լուվին կը հասկըներ, թէ ի՛նչ է իմ ըսել ուզածս :

Կը կարծեմ՝ մօտաւորապէս այս է պատճառը, որ Խորենացի «պղերգ եւ որովայնամոլ» կը կոչէ Արտաւազդը, թէ – բեւ միակն էր արքայազուններ – րուն մէջ, որ մտքով Հելլէն, ոգիով Հայ էր, ոչ միայն բարեկամ ու հովանաւոր արուեստագէտ, այլեւ արուեստագէտ, քանի որ մեզմէ երկու հազար տարի առաջ հիմը կը դնէր հայկական թատրոնին, լինքըն իսկ յունարէն ողբերգութիւններ գրելով, ինչպէս կը վկայէ յոյն պատմիչը՝ Պլուտարքոս :

Այս կէտը նկատի ունէր անչուշտ Թ. Ռեյնախ, երբ կը գրէր իր մէկ գործին մէջ, խօսելով Մեծն Տիգրանի մեծակերտ դարաշրջանի մասին. « Եթէ Հայոց կայսրութիւնը կանգուն մնար, շուտով կը հելլենանար» :

Նոյն գաժան արհամարհանքը ցոյց կու տայ մեր պատմահայրը նաեւ Տրդատի որդի Խոսրովի եւ Արշակի որդի Պապի հանդէպ :

Ի՞նչպէս հաշտեցնել այս կողմնակալ վերաբերումը Խորենացիի ճշմարտասիրութեան հետ : Պատասխանը կուտայ պատմախոյզ Գառնիկ Ֆնտզլեան .—

« Հակառակ իր յեղյեղած հաւատամքներուն, իր Պատմութիւնը գրելու առեն՝ իրօք Խորենացիի մեծագոյն հոգը, նպատակը չէ եղած ստոյգը, ճշմարիտը, հաւատալին աւանդել : Ծրագիր մը ունէր ամէնչնով չոլոգոյնելու, այն է՝ նուաճուած, լքուած, լուծի ներքեւ լինկած, ընկճուած, հարկերու տակ ճնշուած հայ ազգը ոգեւորել, խրախուսել, սրտապնդել, դիտակից ընել իր անցեալին մեծութեան : Փառաւորելով, դովաբանելով հանդերձ Հայաստանի համար մեծ չոլոգութիւն եւ փայլ ստացող թագաւորները, պէտք էր ձաղկել, անուանարկել այն թագաւորները, որոնց օրով Հայաստան ճախողած, պարտուած, յետադիմած էր, իբր զգուշութիւն եւ խրատ ապագայ իշխողներու : Այս հայեացքով ճշդրիտ պատմութենէ աւելի, կաղդուրիչ, ոգեւորիչ, յորդորական, խրատական պէտք է նկատուի Խորենացիի Պատմութիւնը» («Անահիտ», 1930 Յուլիս – Օգոստոս) :

Աւելի կանուխ, Ֆնտզլեանէն երեսուն եւ հինգ տարի առաջ, ուրիշ պատմախոյզ մը՝ Ա. Մ. Գարագաշեան կը կրկէր իր խեցգետ հայերէնով .—

« Խորենացին կը գրէր զպատմութիւն իւր յետ պատերազմին Վարդանանց : Արդարեւ, դժուարին էր ժամանակն ազգիս համար, եթէ ոչ բոլորովին անյոյս : Յայսպիսում անօդնական ժամանակի ա – մէն հայրենասիրի պարտքն էր որեւիցէ միջոցաւ արծարծել ազգին կրօնական եւ հայրենասիրական ոգին : Սոյն նպատակաւ եւ գրեթէ միեւնոյն ժամանակ գրուեցան կամ թարգմանուեցաւ Ագաթանգեղոս, Բուզանդ, Եղիշէ եւ Փարպեցի : Գրեթէ յամենեսին կը տեսնուին աւելաբանութիւն եւ պատմել հրաշալիս, միջոցներ՝ որովք ոչ այլ ինչ կը դիտուէր, եթէ ոչ զարթուցանել ազգին եռանդը» («Քննական Պատմութիւն Հայոց», Թիֆլիս, 1895, էջ 207) :

Հայ գրո՞ղ էք, հայ հրապարակագի՞ր էք, ձեր առաքելութիւնն է հիմա, «յայսպիսում անօդնական ժամանակի», արծարծել ազգին հայրենասիրական ոգին եւ միաժամանակ «զարթուցանել ազգին եռանդը » :

Դժուարին ժամանակներու մէջ կ'ապրինք, ուստի՝ պէտք ունինք Խորենացի – ներու, Եղիշէներու, Բուզանդներու :

Այս է հիներուն պատգամը՝ նորերուն :

Բ. ԹՈՇԵԱՆ

ՀԱՅՔ ԵՒ ՓՈՒԻԳԻԱՅԻՔ

Հէնրի Շէյմըն, համբաւաւոր դերման լեզուաբան հնախոյզը, որ Հիսարլըքի անհրապոյր հողակոյտերուն ներքեւէն մոռացեալ Տրովադան յարոյց եւ Պրիամու եւ Ագամեմնոնի զանճերը պտնելով ահագին հարստութեան տիրացաւ, իր պեղումներու երեսէն բերած առարկայից նկարագրութեանց մէջ՝ որ մեծկակ հատոր մը կը կազմէ, խիստ հետաքրքրական, թէեւ դժբախտաբար չափազանց համառօտ բաժին մը յատկացուցած է հայ ցեղի Փոքր Ասիա գաղթելու եւ ծագման :

Ըստ Հերոդոտոսի, (յոյն պատմիչներու ամենահինը), Մարաբոնի (բնիկ Ամասիացի) եւ Եւտոքսի՝ Հայք եւ Փռիւգիք առեն մը Թրակիա միասին ապրելէ ետք Փոքր Ասիա կը մտնեն Տարտանէլը անցնելով : Փռիւգիացիք ցեղակից էին Հելլէններու եւ Պղատոն կ'ըսէ թէ երկու ազգայ լեզուին մէջ մեծ նմանութիւններ կային : Ասոնք կը հաստատուին Մարմարա ծովու Հարաւային Արեւելեան կողմը եւ դրաւած երկիրն Փռիւգիա կը կոչեն, որ դարերով մեծ դեր խաղաց Փոքր Ասիոյ քաղաքական կեանքի մէջ : Երկար ժամանակ Հելլէնք եւ Փռիւգիացիք քաղաքական եւ ընկերային մտերմիկ յարաբերութիւն մը մշակեցին : Երկուքն ալ մարդկային ցեղերու Արիական խումբին կը վերաբերէին :

Վերեւ յիշուած պատմագիրք կը հաստատան թէ Հայք Փռիւգիացւոցմէ սերած են, թէ մեր եւ անոնց լեզուի մէջ մեծ նմանութիւն մը կար, այնպէս որ դիւրաւ կը հասկնային : Սարաբոն պատմաբանը Փոքր Ասիական ֆնդրոյ եւ պատմութեան քաջածանօթ՝ կը յայտարարէ թէ Պարսիկ Քսերքսէսի բանակին մէջ մեծ եւնոյն հրամանատարի ներքեւ էին եւ նոյն տեսակ դէնքեր կը կրէին : Մի ուրիշ ապացոյց եւս կուտան որ վիճելի է եւ նիրական : Ցոյն պատմիչներէն մին կ'ըսէ թէ Հայք եւ Փռիւգիացիք ստորերկրեայ ատնց մէջ ապրիլ : Այդ դիտութիւնը Քսենոփոն եւս ըրաւ, սակայն Քրիստոսէ հինգ դար առաջ ապրող հայ լեռնականաց կ'ակնարկուի :

Ըստ հնախոյզ Շլէյմընի՝ Փոքր Ասիոյ մէջ արիական ցեղի անդամներ չկային Քրիստոսէ եօթը կամ ութ դար առաջ : Տեսնենք ուրեմն թէ պատմական լոյսի ներքեւ ազգային դիւցազներգակէն դարեր առաջ : Տրովադա Փոքր Ասիոյ հիւսիսային արեւմտեան կողմը Տարտանէլի անկիւնը հիմնեալ հարուստ եւ փառաւոր քաղաք մըն էր : Հոմերոս իր Ոդիսականի մէջ մեծ դովեստներ կը շռայլէ Պրիամու մայրաքաղաքին վրայ : Այս երկրի գահաժառանգը Փարիզ, դեղանի եւ գրաւիչ երիտասարդ մը, Սպարտա (Յունաստան) կ'երթայ այցի եւ Մենելաոս անուն ցեղապետի մը տունը կը հիւրասիրուի, որու կինը Հելէնն ճանչցած էր դեղեցկագոյն յոյն կանանց մէջ :

Փարիզ մի քանի օր մնալէ ետք Հելէնը կը փախցնէ եւ կը տանի իր հայրենիքը Տրովադա : Գեղուհիին ամուսինը չարաչար աշխատութեամբ եւ Սպարտացի իշխաններու օժանդակութեամբ 1086 նաւերէ բաղկացեալ նաւատորմիղ մը եւ հարիւր հազարնոց բանակ մը կը պատրաստէ Ադամեմնոն հռչակաւոր հրամանատարին խնամքին ներքեւ, եւ կ'արշաւեն Տրովադայի վրայ, որպէսզի Հելէնը ազատեն : Պրիամ թագաւորը անմիջապէս կոչ կ'ընէ իր դաշնակցաց՝ որ օգնութեան գան : Քրակիացին եւ Փոքր Ասիացին բազական թիւով դաշնակիցներ կուգան, որոնց մէջ ամէնէն աւելի նկատելի բանակներէ մին՝ Փռիւգիացւոցն էր :

Հոմերոս եւ կարդ մը յոյն պատմիչներ կ'ըսեն թէ Կրետէի Մինոս թագաւորներէն մին եւս ութսուն նաւերով Յունաց արշաւանքին կը միանայ ու կ'երթայ Տրովադայի պաշարման մասնակցելու : Սրբ Աբթիւր Էվընս Կրետէի համար ըրաւ ինչ ըրաւ Մինոս Տրովադայի համար : Ան ալ մարդկային կայծ մը կ'ուզէ տալ Կրետէի Արեւելեան խումբին կը վերաբերէին :

Վերեւ յիշուած պատմագիրք կը հաստատան թէ Հայք Փռիւգիացւոցմէ սերած են, թէ մեր եւ անոնց լեզուի մէջ մեծ նմանութիւն մը կար, այնպէս որ դիւրաւ կը հասկնային : Սարաբոն պատմաբանը Փոքր Ասիական ֆնդրոյ եւ պատմութեան քաջածանօթ՝ կը յայտարարէ թէ Պարսիկ Քսերքսէսի բանակին մէջ մեծ եւնոյն հրամանատարի ներքեւ էին եւ նոյն տեսակ դէնքեր կը կրէին : Մի ուրիշ ապացոյց եւս կուտան որ վիճելի է եւ անիրական : Ցոյն պատմիչներէն մին կ'ըսէ թէ Հայք եւ Փռիւգիացիք ստորերկրեայ ատնց մէջ ապրիլ : Այդ դիտութիւնը Քսենոփոն եւս ըրաւ, սակայն Քրիստոսէ հինգ դար առաջ ապրող հայ լեռնականաց կ'ակնարկուի :

Ըստ հնախոյզ Շլէյմընի՝ Փոքր Ասիոյ մէջ արիական ցեղի անդամներ չկային Քրիստոսէ եօթը կամ ութ դար առաջ : Տեսնենք ուրեմն թէ պատմական լոյսի ներքեւ ազգային դիւցազներգակէն դարեր առաջ : Տրովադա Փոքր Ասիոյ հիւսիսային արեւմտեան կողմը Տարտանէլի անկիւնը հիմնեալ հարուստ եւ փառաւոր քաղաք մըն էր : Հոմերոս իր Ոդիսականի մէջ մեծ դովեստներ կը շռայլէ Պրիամու մայրաքաղաքին վրայ : Այս երկրի գահաժառանգը Փարիզ, դեղանի եւ գրաւիչ երիտասարդ մը, Սպարտա (Յունաստան) կ'երթայ այցի եւ Մենելաոս անուն ցեղապետի մը տունը կը հիւրասիրուի, որու կինը Հելէնն ճանչցած էր դեղեցկագոյն յոյն կանանց մէջ :

Փարիզ մի քանի օր մնալէ ետք Հելէնը կը փախցնէ եւ կը տանի իր հայրենիքը Տրովադա : Գեղուհիին ամուսինը չարաչար աշխատութեամբ եւ Սպարտացի իշխաններու օժանդակութեամբ 1086 նաւերէ բաղկացեալ նաւատորմիղ մը եւ հարիւր հազարնոց բանակ մը կը պատրաստէ Ադամեմնոն հռչակաւոր հրամանատարին խնամքին ներքեւ, եւ կ'արշաւեն Տրովադայի վրայ, որպէսզի Հելէնը ազատեն : Պրիամ թագաւորը անմիջապէս կոչ կ'ընէ իր դաշնակցաց՝ որ օգնութեան գան : Քրակիացին եւ Փոքր Ասիացին բազական թիւով դաշնակիցներ կուգան, որոնց մէջ ամէնէն աւելի նկատելի բանակներէ մին՝ Փռիւգիացւոցն էր :

Հոմերոս եւ կարդ մը յոյն պատմիչներ կ'ըսեն թէ Կրետէի Մինոս թագաւորներէն մին եւս ութսուն նաւերով Յունաց արշաւանքին կը միանայ ու կ'երթայ Տրովադայի պաշարման մասնակցելու : Սրբ Աբթիւր Էվընս Կրետէի համար ըրաւ ինչ ըրաւ Մինոս Տրովադայի համար : Ան ալ մարդկային կայծ մը կ'ուզէ տալ

«ԾԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա.

Միշտ իր հետն է ամուսինը, իրմէ աւելի դեռահասակ թերեւս. նուրբ, չատ նուրբ դիմագծութեամբ երիտասարդ մը, վերջին ծայր խնամքով հագուած : Ու այնչափ վայլած են իրարու, եւ այնչափ կը զուրգուրան իրարու վրայ, որ աղուոր քերթուածի մը ապաւորութիւնը կը թո – ղուն վրաս : Երկուքն ալ հիանալի են ի – րենց կեցուածքին, չարժուձեւերուն մէջ, երբ պատարագին ներկայ կը գտնուին, դասին վանդակին առջեւ կեցած, ոսքի վրայ, ծունկի վրայ, ու ես վերնատուն – նէն կը տեսնեմ դիրենք առաջին անգամ :

Երբ արարողութիւնը աւարտի, կը մեկնին, եւ կինն է որ կը վարէ կառքը, ամուսինը աղկի մը անոր մէջ տեղաւորելէ, բարձերը անոր կռնակը, թեւերուն տակ դետեղելէ ետքը : Զմայլանքով կը հետեւիմ հեռուէն միշտ իրենց, ու կ'ը – սեմ .

— Ի՞նչ աղուոր են :

— Եազո՛ւէ, եազո՛ւէ , կը քրթմնջէ քովէս կին մը :

— Ինչո՞ւ , կը հարցնեմ :

— Ձե՞ս դիտեր, ամուսինը կոյր է :

×

Ինչո՞ւ, ո՛վ Աստուած իմ, ինչո՞ւ չես թողուր որ մարդիկ երջանիկ ըլլան : Այդ կինը բարի, դեղանի, հարուստ, խելացի ու զարդացած անչուշտ , կեանքիս մէջ չեմ այն դէմքի եւ ճաշակի խմացուն արատայայտութիւնը, որով կը տարորոշուի ճանչցած բոլոր կիներէս ,— ինչո՞ւ դա – տապարտուած ըլլայ , ամբողջ կեանքը , կոյր մը խնամելու, քանի որ աշխարհք իր բոլոր պերճանքը , եւ բնութիւնը իր բոլոր զրդանքը լիաբուռն չնորհած է ի – րեն :

Հիմա սակայն կարեկցութենէ աւելի հզօր զգացում մը ծայրայեղ սքանչանք մը կը համակէ զիս իրեն նկատմամբ :

Ձեմ կրնար առանց յուզման նայիլ ի – րեն, երբ կը տեսնեմ իր ուրախ դուարթ դէմքը , իր սիրալար խանդոտ նայուածքը , իր դորովալից ժպիտը ամուսնին հետ խօսած առեն : Երկու նչանածներ են կարծես : Բայց չէ , անոնք իրարու համար այդ խորունկհոգածութիւնը պիտի չունենային, զոր կենակցութիւնը միայն կու – տայ : Եւ ամուսինն ալ ուրախ է կնոջը պէս : Կը չաղակրատեն չարունակ ծիծաղներով , քրքիջներով , ու հետուէն ոչ ոք պիտի կասկածի , թէ կոյր է այդ առոյգ, եռանդուն երիտասարդը, որուն աչքերը բաց են , եւ ամազուն սպիտակ ազօտ անուչութիւնը կ'անդրադարձնեն իրենց հանդարտ սեւեռումին մէջ :

Եկեղեցիէն ելլելնուս, կը բարեւենք դիրար : Բայց ես աւելի մօտենալ կ'ուզեմ դեմ իրեն ու չեմ համարձակիր : Եւ ծրագիրներ կը պատրաստեմ միտքիս մէջ, զուգադիպութիւններ , հանդիպումներ կը յարմարցնեմ ինքնիրենս , որոնց ոչ մէկը կրնամ զործադրել հպարտութեանս պատճառաւ : Բայց ինչ որ սիրահատնումնե – րուս չեմ կրնար ընել, դիպուածը մէկ վայրկեանի մէջ կ'ընէ իր քմահաճոյքը :

Կիրակի օր մը, բաց կառքով եկե – ղեցի եկած են , ժամերգութենէն ետքը, անձրեւը կը սկսի : Անմիջապէս դիրենք տուն կը հրաւիրեմ, ժամու մը չափ կը տեսակցինք , ու դիւթուած , հմայուած կը բաժնուիմ, նորէն տեսակցելու փոխադարձ խոստումներով :

Շատ բարձր դաստիարակութիւն ստացած կին մըն է , եւ կատարեալ վայելք մըն է լսել իր բերնէն փրանսերէնը : Իսկ հայերէնը, զոր ամուսինէն սորված է ու հաւիկ հաւիկ կ'արտասանէ ձայնի սիրալի ելեւէջներով, բառերը ոլորելով , երկարելով , յետոյ անուշ վանկի մը մէջ ամփոփելով , տարաչարհիկ հմայք մը կուտայ մեր աղուոր աշխարհաբարին : Բայց ամուսինը ճշմարիտ հայազէտ մըն է, որ իր յստակ , հզօր հնչեմտվը կը տիրապետէ կնոջը թաւչային փափուկ չաղակրատութեան : Ու անոնց ուրախ դուարթ խօսակցիլը լսելով ամէն նիւթի վրայ միեւնոյն զգացումով, կը մոռնամ որ կոյր մը կայ դիմացդ, վասնզի իրենք մոռցած կը թուին զայն :

Հայ երիտասարդը միշտ կնոջը յառած աչքերովը՝ բուռն սիրոյ հայեցողութեան մը մէջ մաղնիսացած, յաւերժացած մարդու մը երեւոյթը ունի : Ու կինը կարծես կը սիրէ այդ նայուածքը, վասնզի ինքալ այդպէս կը նայի անոր, հիացած մը – նալով երեսն ի վեր : Բայց ամէն անգամ, որ կը տեսնուիմ իրենց հետ, բաժնուելէս ետքը սիրտս կտոր կտոր կ'ըլլայ : Ձեմ կրնար նայիլ այդ դժբախտ երիտասարդին երեսը , որուն զուարթութիւնը՝ անչուշտ քաղաքավար ըլլալու համար , խզճի խայթ մը պէս կը դպչի ինձի եւ կինը առանձին տեսնել անկարելի է : Ուստի կը փախչիմ իրենցմէ՝ չվրդովելու համար դիրենք իրենց անմռունչ տառապանքին մէջ :

Սիպիլ

(2 Շար.)

որ Շլէյմըն ըրած էր Տրովադայի համար եւ գիտական աշխարհին ծանօթացուց անցեալ եւ մոռացեալ Մինովեան մշակոյթին հիանալի կարգ մը մնացորդները, որոնք ցոյց կուտան շատ տեսակէտներէ արդիական զարգացում մը, փոքրիկ եւ աննշան կղզւոյ մը մէջ՝ մեզմէ երեք չորս հազար տարիներ առաջ : Սըր Արթըր կը հաւատայ թէ Կրետէի Մինովեան թագաւորութիւնը եւ բարգաւաճ երկիրն ու ծաղկեալ արուեստները սարսափելի հարուածի մը ներքեւ ի սպառ քանդուեցան եւ երկիրը խոպաչ եւ ամայի մնաց դարերով : Ոչ ոք գրականապէս գիտէ թէ հարուածն ուստի՞ եկաւ : Անդղիացի հնախոյզը կը խորհի թէ սաստիկ երկրաշարժ մըն էր որ Կրետէն աւերակի կոյտի մը վերածեց : Ամենայն հաւանականութեամբ այս քանդ ու աւերը տեղի ունեցաւ նախքան Քրիստոսէ 1200ի եւ 1000ի միջոցին : Իսկ 1600 – 1400 (Ն. Ք.) ալ Կրետէի Մինովեան մշակոյթի ամենածաղկեալ եւ բարգաւաճ շրջանն էր : Կրետացիք այդ ատեն ահարկու նաւատորմ մը ունէին եւ ծովերու վրայ ոեւէ մրցակից չունէին : Այս ծովային ուժի շնորհիւ Կրետացիք չափազանց հարստացաչ եւ իրենց ապրելակերպն զեղխութթեամբ լեցուն էր :

Կը պատմուի թէ ցոփութիւնն այնքան յառաջ գացած էր եւ մանաւանդ ունեւոր դասակարգը այնքան շռայլ կ'ապրէր, որ իրենց մայրաքաղաքին ազնուականները վարդի անուշահոտ չորցուած թերթիկներով լեցուած անկողնոյ վրայ պառկելու սովոր էին :

Այս հակիրճ մանրամասնութիւնն ըրի, որպէսզի ցոյց տամ թէ քար ու քանդ եղած երկրի մը թագաւորը չէր կրնար ութսուն նաւերով բարեկամ ազգի մը օգնութեան հասնիլ : Բացարձակապէս աչկարելի էր ատիկա, եւ ուրեմն այն Մինովս թագաւորը, որ Յունաց արշաւանքին ընկերացաւ ութսուն նաւերով, բնականաբար կը պատահի Կրետացւոց փայլուն օրերուն, որ էր Ն. Ք. 1600–1400 :

Վերեւ ըսուածներէչ բնական է սա եզրակացութեաչ յանգիլ թէ քանի որ Փռիւգիացիք Տրովադայի պաշարման ժամանակ օգնութեան հասնող դաշնակիցներուն գլխաւորներէն մին էին եւ ցեղակից Յոյչ Արիականաց, ուրեմն Փռիւգիացի Արիականք եւս կրնամ հետեւցնել թէ արդէն իսկ Փոքր Ասիոյ մէջ վաղուց ի վեր տեղաւորուած էին, եւ Հայք ժամանակ մը Փռիւգիացւոց հետ մնալէ ետք՝ դաղթեցին դէպի այն երկիրը, զոր իրենք Հայաստան կոչեցին եւ օտարք Արմենիա :

Եթէ այս ըսուածներէն կարենայինք ապացուցանել, այն ատեն առանց վարանումի կարելի էր ըսել թէ հայ ազգի պատմութիւնն մօտաւորապէս Քրիստոսէ 14 եւ կամ 15 դար առաջ կը սկսի :

Հայ բանաստեղծն սխալած չէր՝ երբ տարիներ առաջ շարադրեց սա հետեւեալ գողտրիկ տողը հայ ցեղին ակնարկելով.

« Արիականք՝ տոհմք քաջազանց » :

ՏՈՔԹ. Ն. Յ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Զատկի օրերուն, Մարտ 25, 26 եւ 27ին Մարսէլի մէջ գումարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 18րդ Պատգմ. Ժողովը :

Եռօրեայ նիստերուն մասնակցեցան վճռական ձայնով քսան պատգամաւորներ, որոնք կը ներկայացնէին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը, Հարաւային եւ Կեդր. Ֆրանսայի, ինչպէս նաեւ Փարիզեաչ շրջանի Շրջ. վարչութիւնները :

Ներկայ էին նոյնպէս խորհրդակցական ձայնով հրաւիրեալներ :

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ : Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը պաշտօնապէս բացուած յայտարարելով Պատգմ. Ժողովը, կարգաց Կեդր. Կոմիտէի ողջոյնի գիրը՝ ուղղուած 18րդ պատգամաւորական ժողովին :

Կեդր. Կոմիտէն գոհունակութեամբ կը հաստատէր, թէ հակառակ բազմապիսի դժուարութիւններուն եւ աննպաստ պայմաններուն, Նոր Սերունդը Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական հսկողութեան ներքեւ եւ անոր աջակցութեամբ դարձած է կուռ եւ ամուր հաւաքականութիւն մը :

«Նոր Սերունդը իր դաղափարականով, արդիւնաւոր գործունէութեամբ եւ բարձըր ոգիով Ֆրանսահայ դաղութին մէջ եւ մասնաւորապէս հայ երկսեռ երիտասարդութեաչ համար ներշնչող ու վարակիչ, հետեւաբար նաեւ առաջնորդող ուժ մըն է դարձած» կ'եզրակացնէր Կեդր. Կոմիտէն իր ողջոյնի գիրին մէջ :

Ժողովը անցնելով անմիջապէս իր աշխատանքներուն, յաջորդաբար ընտրեց իր դիւանը, լիազօրագրերու ստուգիչ, բանաձեւայիչ եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբերը :

Հուսկ ուրեմն, մինչեւ երեկոյ, մարմինները յաջորդաբար ներկայացուցին իրենց միամեայ գործունէութեան լրիւ պատկերը, ինչպէս նաեւ իրենց նիւթական գործառնութեանց մանրամասն հաշուեկշիռները :

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ տրուած լուսաբանութիւններէն պարզուեցաւ, որՄիութիւնը անցնող տարեշրջանին եւս ունեցած է բեղուչ գործունէութիւն մը և արձանագրած կարեւոր նուաճումներ՝ գրեթէ բոլոր մարզերու մէջ :

Առաջին առթիւ հաստատուեցաւ, որ անխտիր բոլոր խումբերը ունեցած են իրենց հերթական նիստերը : Օրակարգի հարցերը եղած են ընթացիկ աշխատանքներ, հայերէն լեզուի դասընթացքներ, դասախօսութիւններ եւայլն :

Շրջանային վարչութիւնները մօտէն հսկած եւ ձեռնհաս կերպով համագրած ու ղեկավարած են խումբերու գործունէութիւնը :

Կեդր. վարչութիւնը կանոնաւոր կերպով խումբերուն առաքած է Հայոց Պատմութեան զանազան ժամանակաշրջանները պատկերացնող բազմագրուած դասախօսութիւններ, նպատակ ունենալով երիտասարդներուն տալ լայն ծանօթութիւններ մեր ազգային անցեալին փառաւոր էջերու մասին :

Օգտաշատ ձեռնարկ մըն է այսպէս կոչուած «դպրեվանքը» : Երեք շրջաններու մէջ որոշ պատրաստութիւն ունեցող երկսեռ երիտասարդութիւն մը երկու – երեք օր շարունակ միատեղ կը հետեւի յատուկ դասընթացքներու : Տեղի կ'ունենան զրոյցներ՝ ազգային խնդիրներու շուրջ, ինչպէս նաեւ քննութիւններ :

Ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց Կեդր. Վարչութեան որոշումը՝ հրատարակել հայերէն լեզուի դասագիրք մը : Երիտասարդ ճեմարանականներ արդէն իսկ պատրաստած են դասագիրքին առաջին բաժինը : Նկատի առնուած է ուսուցման արդի եղանակը եւ, մանաւանդ, Ֆրանսահայ երիտասարդութեաչ իւրայատուկ պայմանները (անտեղեակ հայերէն լեզուի եւայլն) :

Անցեալ տարի եւս ամառնային բանակումը արձանագրած է կարեւոր յաջողութիւն, յատկապէս դաստիարակչական ուղղութեամբ : Հաճելիին հետ օգտակարը եւս ունենալու մտադրութեամբ, բանակումի ընթացքին գործադրուած է դաստիարակչական յատուկ ծրագիր մը : Երկու դասախօսներ կանոնաւոր ձեւով ներկայացուցած եչ զանազան նիւթեր, կատարած հայերէնի դասընթացքներ :

Զմեռնային բանակումը դեռ սաղմնային վիճակի մէջ կը գտնուի :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգանը՝ «Հայաստան» շաբաթաթերթը, Ֆրանսերէն եւ հայերէն իր զոյգ բաժիններով մեծապէս կը սատարէ մեր ազգային դաղափարախօսութեան տարածման եւ ամրապնդման : Թերթը ժամադրավայր դարձած է երէց եւ երիտասարդ գրիչներու : «Հայաստան»ի կ'աշխատակցին ծանօթ մտաւորականներ եւ հրապարակագիրներ, Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն : Թերթը ապահոված է իր մնայուն թղթակիցները՝ հոս թէ այլուր :

Տարիներու յարատեւ, բոլորանուէր եւ հետեւողական աշխատանքին շնորհիւ, այսօր, Նոր Սերունդի շարքերուն մէջ կազմաւորուած է գիտակից սերունդ մը, որ քայլ առ քայլ եւ նոյնիսկ երբեմն արագ թափով կը լեցնէ հին սերունդին աստիճանական շիջումով ստեղծուած թափուր տեղերը : Երկու յատկանշական երեւոյթներ կրկին ցայտուն դարձան : Նոր Սերունդի խումբերը կ'օժանդակեն եւ որոշ վայրերու մէջ նախաձեռնարկ կ'ըլլան ազգային – կուսակցական աշխատանքներուն : Եւ ամէն տարի տասնեակներով մուտք կը գործեչ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ :

Անցնող տարեշրջանին եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունեցած է իր երիտասարդ նոր ուխտեալները :

Բազմազան եւ տարածուն գործունէութեան մէջ, անշուշտ, կան նաեւ թերիներ : Պատգամաւորները գործնական մտքով, բծախնդրօրէն մատնանշեցին թերիները ուղղելու միջոցները : Այս ուղղութեամբ տրուեցան որոշումներ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 18րդ Պատգմ. Ժողովը առիթ մը եղաւ անգամ մը եւս հաստատելու այն իրողութիւնը թէ փարիզեան շրջանէն մինչեւ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերը եւ մինչեւ Հարաւային Ֆրանսա՝ Մարսէյլ եւ արուարձաններ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր քսան խումբերով, երեք Շրջ. Վարչութիւններով եւ Կեդր. վարչութեամբ, ինչպէս նաեւ պարախումբ – թատերախումբ–երգչախումբերով, տեղեկատու մարմիններով եւ զանազան յանձնախումբերով դաղութին մէջ լայն ցանց հաստատած կուռ կազմակերպութիւն մըն է, վարակիչ, հետեւաբար նաեւ առաջնորդող ուժ մը Ֆրանսահայ երիտասարդութեան համար :

Եռօրեայ նիստերու ընթացքին ժողովականները միշտ արտայայտուեցան հայերէնով : Տեղեկագիր, ատենագրութիւն, բանաձեւ, հաշուեկշիռ պատրաստուեցան եւ ներկայացուեցաչ հայերէն լեզուով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի անտառներուն մէջ կան այնպիսի ծառեր, որոնք հազուագիւտ են Ռուսիոյ եւ նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ : Ասոնցմէ մէկը կարմրածառն է : Դիլիջանի պետական արդելանոցին մէջ այդ ծառերը կը գրաւեն 61 հեկտար տարածութիւն : Փոքր քանակութեամբ կան նաեւ Ղափանի եւ Շամշադինի անտառներուն մէջ :

Կարմրածառին փայտը ունի դեղին – կարմիր գոյն, շատ ամուր է, փայլուն, ծանր եւ ճկուն : Մինչեւ հրազէնի գիւտը, կարմրածառին փայտը օգտագործուած է նետ ու աղեղի համար : Այս պատճառով ալ այս ծառը անհետացած է Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ :

×

Երեւանի մէջ Շէյքսփիրի գրադարանը, գիրքերէ զատ, կը հաւաքէ նաեւ թարգմանութիւններու ձեռագիրներ, սալեր, երիզներ, գծագրութիւններ եւ նկարներ՝ Շէյքսփիրի մասին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք հոս պահ մը լռելէ ետք շարունակեց.

— Դուք ինձմէ ապացոյց պիտի պահանջէք, փաստ պիտի ուզէք, այնպէս չէ՞, պարոն ոստիկանապետ եւ պիտի չուզէք հաւատալ իմ խօսքերուս... : Ես փաստերով է որ պիտի խօսիմ ձեզի ... այս գիշերուընէ իսկ ըսածներս պիտի հաստատեմ ... :

Այս գիշեր իսկ Արիսթօն ձեր ձեռքերուն մէջը պիտի ըլլայ ... : Արիսթօ այս գիշերուան համար մեծ արշաւանք մը պատրաստած է : Իր խումբը այս գիշեր Փախչող Զուկը կապելան հրաւիրած է : Կ'երեւայ թէ մեծ գողութիւն մը կազմակերպած է : Վստահ ըլլալով որ իր հրաւէրը պիտի չմերժեմ, ինծի ալ հրաւիրած է որպէսզի ձեռք ձեռքի աշխատինք : Եթէ հրաման տաք, պարոն ոստիկանապետ, ես ալ պիտի երթամ հոն եւ ձեռքովս դրածի պէս պիտի բռնեմ այդ անխոցելի աւազակապետը՝ որ երկու տարիէ ի վեր Փարիզը տակն ու վրայ ընելով ձեզի անել կացութեան մէջ դրած է : Հաւատացէք խօսքիս եւ հրահանդ տուէք պարոն Հէնրիի որ իր ոստիկաններովը շրջապատէ այդ կապելան եւ տուած զէնքի առաջին հարուածիս կապելային վրայ խուժէ իր զինուորներովը եւ վստահ եղէք որ Արիսթօն ողջ առողջ պիտի բռնենք :

Ձեր որոշումէն կախում ունի ամէն բան, պարոն ոստիկանապետ : Ինչ որ ալ ըլլայ ձեր որոշումը, առաջարկս ընդունիք թէ մերժէք, ես իմ խղճի պարտականութիւնս կատարած պիտի ըլլամ արդէն ... : Ուրեմն, պարոն ոստիկանապետ, կամ դէպի կախաղան եւ կամ դէպի պարտականութիւն, հրամայեցէք եւ ես պատրաստ եմ :

Երկու պաշտօնատարները բերաննին չկրցան բանալ եւ իրարու երես նայեցան :

— Կը տեսնեմ թէ կը վարանիք, պարոն ոստիկանապետ, շարունակեց Վիտոք դառնութեամբ : Դուք մեծահամբաւ նախարար մըն էք, դուք մէկն էք որ մարդկային սիրտերը կը կարդաք, դուք մէկ բառով շատ բան կը հասկնաք, միթէ չըհամոզուեցա՞ք տակաւին թէ ձեր դիմացը կեցող թիապարտը անկեղծութիւնն է որ կը խոստովանի : Այս արտայայտութենէն տարբեր ի՞նչ եղանակով, ի՞նչ միջոցով կրնամ ապացուցանել իմ անկեղծութիւնս : Եթէ պարոն Հէնրի կը ստանձնէ առանձին ի գլուխ հանել այդ գործը, Արիսթօն ձերբակալելու այնքան վտանգաւոր եւ այնքան դժուարին գործը, բանտարկեցէք զիս հոս եւ պիտի տեսնէք թէ ըսածներս բառ առ բառ ճիշդ են :

Բայց ձեզի ըսեմ թէ գայլին դէմ գայլ պէտք է եւ աւազակին դէմ աւազակ : Թողէք սա ծերացած գայլը, սա զղջացող հին աւազակը որ կռուի երիտասարդ գայլին եւ ամբարտաւան նոր աւազակին դէմ : Ձեռքերն ու ոտքերը կապկպուած, շունի մը պէս դողդղալով ու ոռնալով ձեր դէմը պիտի բերեմ այդ անխոցելի կարծուած Արիսթօն ... : Եւ անկէ ետքը այլեւս ինծի արտօնուած պիտի ըլլայ փնտռել զաւակներս ... :

— Դուք ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն տեսուչ, խօսք առաւ ոստիկանապետը խօսքը պարոն Հէնրիի ուղղելով : Կը կարծէ՞ք որ այս անծանօթին խօսքերուն կարեւորութիւն տալ ներելի է, ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս մասին, կրնա՞նք վստահիլ անոր վրայ :

— Այո, պարոն ոստիկանապետ, պատասխանեց պարոն Հէնրի աշխուժիւ :

Ասոր վրայ փախստական թիապարտին աչքերը փայլիլ սկսան :

— Շատ լաւ, պարոն Հէնրի, ձեր պատասխանատուութեանը տակ ինչ որ պէտք է ըրէք, ըսաւ պարոն Փասքիէ :

— Շատ աղէկ, պարոն ոստիկանապետ, ըսաւ հանրային ապահովութեան տեսուչը :

Եւ յետոյ Վիտոքի դառնալով աւելցուց :

— Ուրեմն, Վիտոք, այս գիշեր ժամը տասնին կը տեսնուինք :

— Փախչող Զուկին կապելան, պարոն Հէնրի ... : Զէնքի ձայն առնելնուդ պէս, ձեր զինուորներուն հետ կապելայէն ներս խուժեցէք եւ վստահ եղէք որ ձեռքերնիդ պարապ պիտի չելլէք :

Եւ յարդանօք ու մեծարանօք խոնարհելով պարոն Փասքիէի առջեւ, քաղաքավարութեամբ հարցուց.

— Կրնա՞մ մեկնիլ, պարոն ոստիկանապետ :

— Ազատ էք :

Վիտոք վճռական քայլերով դրան կողմը քալեց իսկ հանրային ապահովութեան տեսուչը անոր հետեւեցաւ :

Վիտոք երբ սեմին առջեւ հասաւ, ետին դառնալով ըսաւ.

— Պարոն Հէնրի, երկար ատենէ ի վեր պարկեշտ մարդու մը ձեռքը չեմ սեղմած, թոյլ կուտա՞ք որ ձեր ձեռքը սեղմեմ :

— Հրամմեցէք, ըսաւ պարոն Հէնրի ձեռքը անոր երկարելով :

— Ըրածնիդ բնաւ միտքէս պիտի չելլէ, ըսաւ Վիտոք անոր ձեռքը սեղմելով :

— Բան մը չըրի որ ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազք·ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ. Պ. Յ. Աշճեան 700 Ֆրանք, Տոքթ. Պիւյիւքեան 200, Խ. Գալուստեան (Պուրճ Համուտէն, Լիբանան) 50տոլար եւ հարիւր Ֆրանսական Ֆրանք, Քէօսէեան հարիւր, Պահատուրեան (Լիոնէն) ողբ. Զարուհի Թորամանեանի մահուան առթիւ հարիւր, Երանեան եղբայրներ (Նիս), հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տատուրեան երեսուն Ֆրանք ողբացեալ Լեւոն Հանէսեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան 500, պարահանդէսի առթիւ Պ. Էթեէմէզեան ողբ. Ժագ Քիւչիւքեանի մահուան առթիւն հարիւր, Կէվրէքեան ընտանիք, ողբ. Տիկին Արեւնակ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ 50 : Պ. Վ. Ճընտիքեան, ողբ. Տիկին Նուրիցա Արապիկեանի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք: Պ. Ս. Հանէսեան (Նիս) ողբ. Անդինէ Սարբեանի մահուան առթիւ 50, Պ. Ա. Քաչէրեան 30, Տիկին Զարդարեան (Քան) 40, Տիկին Ա. Աբրահամեան 30, Տիկին Մառի Ակոնայեան, ողբ. Պերճուհի Քանարեանի մահուան առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Սիգոնէ 30, Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեան քսան, Ճէնազեան ընտանիք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան երկու հարիւր, ողբ. Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ: Այրի Տիկին Ալեքսանեան, ողբ. Ժագ Քիւչիւքեանի մահուան առթիւ 50, Պ. Պ. Տէնկճեան, Մ. Հայրապետեան, Տիկին Պօյաճեան 50ական, Պ. Գէորգեան, ողբ. Լուի Փասմանեանի մահուան առթիւ 20, Նատէ եւ Ռուսօ ընտանիքներ, ողբ. Տիկ. Ապուլեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 50 Ֆրանք :

(Շար.)

×

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկին Լուսաբեր Մելիքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպըսակի Զորտուքեան Դաւիթ հարիւր Ֆր., Յակոբեան Եւգինէ, Ծառուկեան Մկրտիչ, տասնական Ֆր., Մսրեան տասը, Տիկին Ակայեան իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ 50 Ֆր., նուէր՝ Կարապետեան Պօղոս տասը, Թագուեան տասը Ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան կը նուիրեն քսան Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իրենց մօր ողբ. Մարիամ Յովսէփեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

Օրիորդներ Նատիա եւ Լիլիան Տարօնեան կը նուիրեն տասը Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ :

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն .— Ժ. Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէմիրճեան (Արնաս), Քէօսէեան (Սէվրան), Գարամանուկեան (Քըլամառ), Գ. Անտոնեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Բ. Մելքոնեան (Մօնրուժ), Տէր եւ Տիկին Գէորգեան (Փավիյօն սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Քօչեան (Սարսէլ), Յ. Էրգիլէթեան, Տիկին Ա. Սարգիսեան (Մոնմորանսի), Մ. Տէր Գրիգորեան (Անիէռ), Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Ա. Պապեան (Անիէռ), Գ. Պահթիարեան (Նիս), Մ. Սիմոնեան, Տիկին Դաւիթեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Էօզպէկեան (Պուա Քոլոմպ), Փանոսեան, Կ. Գըլըճեան, Գալէնտէրեան ընտանիք, Հ. Թօքաթլեան, Աբէլ Համբարձումեան, Մավիլեան (Իսի), Հաճի Պօղոսեան (ԼըՄիւ), Տէմիրճեան տասնական Ֆրանք :

Պէնքլեան, Զաքարեան, Ներկարարեան, Տիկին Ասլանեան, Պէօրէքճեան, Շարաբխանեան հինգական Ֆրանք :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Առանձին այր մը իր տան մէջ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը տրամադրէ զոյգի մը կամ առանձին կնոջ մը: Տունը կահաւորուած է եւ ամէն ինչ կայ: Դիմել անփամբ «ՅԱՌԱՋ»ի :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Աւետիս Քէշիշեան Զատկուան առթիւ 25 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, տասը Ֆր. Շաւարշ Միսաքեան սրահին, իր ամուսնոյն յիշատակին, նոյն տխուր յիշատակին, Օր. Լուսանուշ Քէշիշեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

Տէր եւ Տիկին Ս. Պուլպուզեան (Սէն Ժիւլիէն, Արտէշ) տասը Ֆր. կը նուիրեն իրենց մօր յիշատակին Ս. Ղազարի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլըի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան քարտուղար Վարդ Միքայէլեանի մահուան տխուր առթիւ, վարչութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Այրի Տիկին Վարդ Միքայէլեանի եւ զաւակներուն: Վարդ Միքայէլեան 70 տարեկան էր, 1914 – 18 պատերազմի մարտիկներէն, ծանրապէս վիրաւորուած գերմանակաց ճակատին 1916ին, պատուոյ լեգէոնի ասպէտ էր եւ պատերազմական խաչ ունէր :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիվէրի ԳԵՂՈՒՆԻ Ազգ. սրահին մէջ կը մատուցուի պատարագ Զատկուան տօնին առիթով : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբը : Սկիզբ պատարագի ժամը 3ին, քարոզ 4·30ին, հոգեհանդիստ 5ին :

Գերեզմանօրհնէք.— Պատարագէն անմիջապէս ետք Հայր Սուրբը պիտի երթայ գերեզմանատուն կատարելու համար նախ՝ ընդհ. հոգեհանդիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ապա՝ առանձին գերեզմանօրհնէք :

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալըսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիներն են 6, 5, 3 Ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Գեղարուեստական բաժին .—

Տիկին Աստղկ Տէտէեան, Արա Սերոբեան (մեներգ), Տիկին Սօնա Թորոսեան (դաշնակ), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ, Երեւանի երաժշտանոցէն), Ա. Գմբէթեան, Սօսի պարախումբ, Բիւզանդ Ֆնտգեան (կիթառ), եւ երգչախումբը :

Ծախքերու մասնակցութիւն 8 Ֆրանք, (թէյասեղանով միասին) :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայկ. եւ օտար դասական եւ ժողովրդական երգերու մենակատարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ Օր. Մարթա Պայ :

Օրուան խօսնակ եւ երգչուհին ներկայացնող՝ Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՍ :

Այս Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն՝ Սալ Մօլիէռի մէջ
18, Quai de Bondy

Տոմսերը ապահովեցէք Ազգ. Միութեան դրասենեակէն, իսկ հանդէսին օրը կիշէէն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)

Ճիշդ կեդրոնը

6, Rue Roger Mordrel

Փոքր Ռեզիտանսիէլ շէնքի մը մէջ

LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX

(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —

St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.

Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.

— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

Renseignements :

Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6

19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

Հ. Մ. Ը. Մ. U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil
Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՇՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Բիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայ նել՝ 48 – 94 – 75):

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
2
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
2 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10877 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.877

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՎՃՌԱԳՐԻՆ ՊԱՏՃԷՆԸ

ՄՈՒԹ ԿԷՏԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

2) Այդ գանձատան բանալին, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ բանալին կը գտնուին այն անձին մօտ, որ Միաբաութեան եպիսկոպոսներուն մէջէն կ'ընտրուի Լուսարարապետ, որ պաշտօնի վրայ կը մնայ ցմահ : Իր նախորդին մահէն ետք, Եկեղեցին իրեն կուտայ երկու բանալի : Բանալիներու տուչութինը կը կատաւրուի մասնաւոր արարողութեամբ մը, որուն ներկայ կ'ըլլան Պատրիարքը եւ Միաբանութեան անդամները : Թեկնածուն երդում կը կատարէ, որ եկեղեցւոյ եւ գանձատան առարկաները պիտի պահէ հաւատարմօրէն :

3) Սովորութիւն չկայ, որ նշանակեալ Լուսարարապետը մէկիկ մէկիկ ստանձնէ գանձատան պարունաութիւնը, նկատի ունենալով որ ընտրեալը երդում կուտայ գանձատան պարունակութիւնը անխախտ պահելու : Եւ երբ նախորդը մահանայ, յաջորդը կ'ընտրուի անմիջականօրէն : Եւ բանալին ստանալէ ետք, զայն իր մօտ կը պահէ որքան ատեն որ ողջ է :

4) Այդ գանձատան մէջ կան մօտաւորապէս չորս հազար ձեռագիրներ, որոնց 130ը մեծ արժէք կը ներկայացնեն : Այդ ձեռագիրները գործն են Հայ Ժողովուրդի վանականներուն : Ձեռագիրները կը պահուին հատորներու ձեւով, որոնք ունին ոսկեդրուագ, արծաթազօծ եւ պիսակաւոր կողքեր, գեղեցիկ նկարներով :

5) 1959 թուականին Սուրէն Քեմհաճեան Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան «վարիչ գործոց» Արքեպիսկոպոսն էր : Նոյն այդ թուականին Պատրիարքարանի Լուսարարապետն էր Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան :

6) 8 – 6 – 1960 թուականին, այժմու Պատրիարքը՝ Ե. Տէրտէրեան ընտրուեցաւ իր պաշտօնին : 10 – 3 – 61 թուականին Հայրիկ Եպիսկոպոս Ասլանեան ընտրուեցաւ Լուսարարապետ : Այս վերջինը ստացաւ եկեղեցւոյ եւ գանձատան բանալիները, ըստ վերեւ յիշուած կանոնագրութեան :

7) 17 – 2 – 1967 թուականին,, Պատրիարքը օրիորդ Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանէն ստացած է նամակ մը, որով օրիորդը կը յայտնէ, թէ Լոնտոնի Սոթպի Հաստատութեան կողմէ հրատարակուած գրքոյկ մը տեսած է : Այդ գրքոյկը կ'ըսէ, թէ Լոնտոնի մէջ հրապարակային աճուրդով ծախուելու համար հանրութեան կը ցուցադրուին հայկական ձեռագիրներ : Յիշատակութեան արժանի է այն, թէ յիշեալ Ներսէսեանը Երուսաղէմ եկած է 1952ին, եւ Հայոց Պատրիարքարանին մէջ աչքովը տեսած է գրքոյկին մէջ յիշուած ձեռագիրներուն մէկ մասը, այս դատին մէջ յիշուած ձեռագիրներուն երկու հատը ուսումնասիրած ըլլալով մօտէն : Յետոյ, օրիորդին ուսումնասիրած ձեռագիրները իրենց տեղերը դրուած են : Օր. Տէր–Ներսէսեան իր ձեռագրովը նշած է, թէ սոյն ձեռագիրները ինք տեսած է աչքովը՝ յիշեալ թուականին : Օրիորդին այդ ձեռագիրը կը մնայ Պատրիարքարանի վաւերագրերուն մէջ : Լուսանկարուած է օրիորդին այդ ձեռագիր յայտարարութիւնը : Այդ պատճէնը ցուցադրութեան դրուած է եւ խաչանշուած՝ թիւ 6ով :

13 – 2 – 67ին, Ն. Ս. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեան Լիզպոնի Կիւլպէնկեան Հաստատութենէն կը ստանայ հեռագիր մը, որ կը յայտնէ, թէ Լոնտոնի մէջ 23 հայկական ձեռագիրներ պիտի ծախուին աճուրդով : Ցուցադրութեան դրուած է Օր. Տէր – Ներսէսեանի նամակը՝ թիւ 3ով : Ցուցադրուած է նաեւ հեռագիրը՝ թիւ 1ով : 16–2–67 թուականին վերոյիշեալ Պատրիարքը հեռագրով կը պատասխանէ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, յայտնելով իր զարմանքը, եւ այն՝ թէ բացարձակապէս անտեղեակ է յիշեալ ձեռագիրներուն վաճառման խնդրէն : Ցուցադրուած է նաեւ այդ հեռագրային պատասխանը՝ թիւ 2ով :

21 Փետրուար 967ին Պատրիարքը Օր. Տէր – Ներսէսեանին կը պատասխանէ նամակով մը, որուն մէջ կ'ըսէ, թէ բացարձակապէս կ'անդիտանայ այդ ձեռագիրներուն ծախուելու հարցը, եւ թէ ինք իր ձեռքէն եկածը պիտի ընէ՝ հետապնդելու համար խնդիրը :

8) Այդ նամակը ստանալէն անմիջապէս ետք, Բարձրաշնորհ Պատրիարքը կը կանչէ Հայրիկ Եպիսկոպոսը, անոր կը մանրամասնէ հարցը եւ կը հրահանգէ փընտրռել ձեռագիրները՝ Գանձատան մէջ : Հայրիկ Եպիսկոպոս անմիջապէս կը կատարէ իրեն հրահանգուածը, եւ կը ստուգէ, թէ 28 ձեռագիրներ կը պակսին Գանձատունէն, եւ թէ անհետացած ձեռագիրներուն տեղերն ալ ծածկուած են՝ փոշիով եւ սատկած միջատներով :

9) Վերոյիշեալ Պատրիարքը 21–2–67 թուականով կը գրէ Սոթպիին : Սոթպին Լոնտոնի մէջ այն հաստատութիւնն է, որ ծանուցեր էր ձեռագիրներու ծախու հանուած ըլլալը : Պատրիարքը տեղեկութիւն կ'ուզէ Հաստատութենէն այն մասին, թէ ուրկէ ձեռք ձգած են ձեռագիրները : Կը պահանջէ՝ ձեռագիրները իրենց յանձնած մարդուն անունը : Հաստատութիւնը 24–2 67 թուականը կրող նամակով մը կը պատասխանէ, թէ մարդը ժամանած է Թուրքիայէն եւ փափաք յայտնած՝ որ իր ինքնութիւնը մնայ անծանօթ : Այդ նամակին վրայ կայ Լորտ Ճոն Քիրի կնիքը : Ցուցադրուած է թիւ 4ով :

10) Ատոր վրայ Պատրիարքը Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեանը կը լիազօրէ Լոնտոն երթալ, արգելք հանդիսանալ ձեռագիրներու ծախուելուն եւ առնել ու ետ բերել զանոնք : Մարտի մէկին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան կը հասնի Լոնտոն, ուր վեց օր բանակցութիւններ կը վարէ Սոթպիի մարդոց հետ : Հաստատութիւնը եւ Եպիսկոպոսը կը համաձայնին, որ հաստատութիւնը վերադարձնէ 23 ձեռագիրները պայմանաւ որ հաստատութեան հատուցում մը տեղի ունենայ : Հաստատութիւնը ասկէ զատ պայման կը դնէ նաեւ, որ ձեռագիրները բերող անձին անունը մնայ գաղտնի, եւ նոյնիսկ Պատրիարքը լուր պիտի չունենայ մարդուն ինքնութենէն : Այս համաձայնութեան կը հասնին, երբ արդէն հաստատութիւնը կանխապէս շփման մէջ մտած կ'ըլլայ ձեռագիրները բերող անձին հետ : Խնդրոյ առարկայ անձը կը յօժարի որ ձեռագիրները Պատրիարքարանին վերադառձուին : Փարիզէն Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան նախագահ Պ. Ալեքս Մանուկեան՝ Մ. Նահանգներէն, Պ. Երուանդ Հիւսիսեան՝ Միլանոյէն, Օր. Սիրարփի Ներսէսեան եւ փաստաբան Շաւարշ Սեւյօնքեան՝ Զուիցերիայէն, Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեանի հետ միասնաբար վարած են խօսակցութիւնները յիշեալ հաստատութեան հետ : 1967 Մարտ 11ին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան Սոթպիէն կը ստանայ ձեռագիրները եւ օդային ճամբով կը հասնի Ամման, յետոյ՝ Երուսաղէմ, ուր եւ ձեռագիրները կը վերադրաւեն իրենց տեղը՝ Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ :

18 – 3 – 67ին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան Սոթպիէն կը բերէ 12–2–59 թուակիր եւ Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեանի ստորագրութիւնը կրող նամակ մը : Նամակը կը կրէր Պատրիարքարանի կնիքն ալ : Այդ նամաը այսպէս կ'ըսէ.

« ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է,

Մենք այս գիրով կը յայտարարենք, թէ Պ. Ա. Սանտրիկեան մեր գործակալն է եւ պաշտօն ունի 28 հատոր հայերէն ձեռագիր Լոնտոն հասցնելու : Ձեռագիրները կը պատկանին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին : Խորապէս շնորհակալ կ'ըլլանք բոլոր անոնց որոնք կը դիւրացնեն իր գործը » :

Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեան ընդունած է, թէ իրն է այդ նամակին վրայի ստորագրութիւնը :

Յետ քննութեան, եկած եմ այն եզրակացութեան, թէ 28 հայկական ձեռագիրները գանձատունէն հանուելով տարուած են Թուրքիա՝ 1959 թուականին, եւ այդ 28 ձեռագիրներուն 23ը Լոնտոնի մէջ տեսնուած են 1967ին : Դեռ չէ ստուգուած անոնց Լոնտոն փոխադրութեան թուականը, ոչ ալ՝ այն անձը, կամ անձերը, որոնք ձեռագիրները Թուրքիա եւ Լոնտոն փոխադրած են : Փաստուածն այն է, թէ 1959 թուականին Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան Լուսարարապետն էր վանքին եւ ուղղակի պատասխանատուն՝ այդ ձեռագիրներուն : Գանձատան բանալին իր քով կը գտնուէր : Կատարած քննութիւնս կը փաստէ դարձեալ, թէ թիւ ութով ցուցադրուած նամակով կը յայտնաբերուի, որ Արքեպիսկոպոսը Ա. Սանտրիկեան կոչեցեալէն խնդրած է, որ 28 ձեռագիրները հասցնէ Լոնտոն : Հետեւաբար այս երեքին, այսինքն Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեանի, Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեանի եւ Ա. Սանտրիկեան կոչեցեալի արարքը միասին ծրագրուած գողութեան ոճով կ'ամբաստանուի, ըստ 1960ի Պատժական Օրէնքի թիւ 76 եւ 406 յօդուածներուն : Եւ սակայն, տրուած ըլլալով այն, թէ այս ոճիրը կ'իյնայ 1965 թուականին հրամանագրուած ընդհանուր ներման ծիրին մէջ, ես կ'որոշեմ ձեռք քաշել այս դատէն՝ առաջնորդուելով 1961 Ոճրային օրէնքի թիւ 130 յօդուածէն, եւ այս թղթածրարը կը փոխանցեմ Երուսաղեմի Ընդհանուր Դատախազին, որպէսզի ան դատէ՝ ինչպէս յարմար կը տեսնէ :

Հրատարակուած 19–3–67ին, ստորագրուած՝ Զուհէյր Մրատ՝

Ընդհ. դատախազ Ենթաթիւ 55–1–1071

Պ. Ուալիտ Թուքան՝

Օգնական Ընդհանուր դատաւոր :

×

Ինչպէս շեշտեցինք եւ մեր ընթերցողներն ալ կ'անդրադառնան այս մանրամասնութիւնները կարդալէ ետք, մութ կէտերը շատ են :

Բազմաթիւ հարցումներու դուռ կը բանայ այս մանուածապատ պատմութիւնը, որ երթալով մութ ճամբաներու մէջ կը խրի փոխանակ լոյս սփռելու :

1) Արդ, կրկնենք, վճռագրին թիւ 8 կէտէն կը պարզուի (?) թէ Երուսախէմի երանելի Պատրիարքը, որուն հոգածութեան յանձնուած են հայ ժողովուրդին ամէնէն թանկագին գանձերը, 1960 Յունիս ութէն մինչեւ 1967 Մարտ, չէ հետաքրքրուած գանձատան մէջ գտնուած ձեռագիրներով, քանի որ Օր. Ս. Տէր – Ներսէսեանի նամակէն ետք «գնա', նայէ» ըսեր է Հայրիկ Եպիսկ.ի որ տեսեր է թէ «ձեռագիրներուն տեղերը ծածկուած են փոշիով եւ սատկած միջատներով» :

Կը շնորհաւորենք :

2) Կը հաստատուի որ 28 ձեռագիրներ պակսած են : Սոթպի 23 հատ ունէր : Ուրեմն 5 հատ ալ կը պակսի : Ո՞ւր են :

3) Չենք կարծեր որ Սոթպի 1959էն 1967 պահած ըլլայ այդ ձեռագիրները, ինչպէս որեւէ նման հաստատութիւն 3–4 ամիս կամ քիչ մը աւելի կրնայ պահել ու վաճառքի հանել : Արդ, եթէ յիշենք նաեւ որ «Սանտրիկեան կոչեցեալն » ալ 1962 – ին մեռած է : Ո՞վ, ե՞րբ այդ ձեռագիրները Լոնտոն տարած է : Չորեքշաբթի օրուան «Տէյլի Թէլէկրաֆը» կը գրէ՝ ըստ Լոնտոնի հայ գաղութի պատասխանատուներուն ձեռագիրները Լոնտոն բերուած են 3–4 ամիս առաջ միայն :

4) Փրոֆ. Խաչիկեան Լիբանան եւ Երուսաղէմ եղած է 1966 Յունուարէն Մարտ եւ «ծանօթացած Երուսաղէմի Վանքի ձեռագրերուն» (Պատմաբանասիրական Հանդէս, 1966, թիւ 4) :

5) Ինչո՞ւ խօսքը չկայ Նորայր Եպիսկ. Պողարեանի, որ որչափ դիտենք պատասխանատուն է գանձատան : Չի՞ կրնար լուսաբանութիւն մը տալ :

Ամէն պարագայի մէջ, մենք կը շարունակենք պահանջել «աւելի լո'յս, աւելի լո'յս» ու կը սպասենք այդ լոյսին, որ միայն արեւելքէն կրնայ գալ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պաշտպանութեան նախարար՝ Մառեշալ Մալիոնվսկիի մահը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ առջի օր : Ծանօթ է որ քանի մը շաբաթ առաջ նման լուր մը տարածուած էր արդէն : Ծնած 1898ին, կռուած է Ֆրանսայի մէջ, առաջին աշխարհամարտին : Մառեշալի աստիճան ստացած է 1944ին : Ընդհանրացած քանսերէ կը տառապէր :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ թագաւորը կը փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել ծանր տագնապի մը առաջքն առնելու համար : Ընտրութիւններու թուականը անփոփոխ է (Մայիս 28), իսկ թագաւորը կը խորհի Կանելլոփուլոսին յանձնել դահլիճին կազմութիւնը :

ԹՈՐԷՔԱՆԻԸՆ քարիւղանաւին «սեւ ոսկին» տասը օրէն պիտի հասնի Ֆրանսական ափերը : Իշխանութիւնները եւ նախարարաց խորհուրդը կը զբաղին այս հարցով, պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնելով :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ մեկնելէ առաջ, Կրոմիքօ նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Նասրի հետ, բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է այդ խօսակցութեան մասին :

ՆԻԻ ՕՐԼԷԱՆԻ դատախազը՝ Կառիսոն, յայտարարած է գերմանական Քուիք պարբերականին որ «Քենըտիի բուն ոճրագործը Մանուէլ Կառսիա Կոնզալէս անուն մարդ մըն է» եւ թէ Քենըտիի «ըսպանութիւնը կազմակերպուած է միասեռական հիւանդներու կողմէ» : Կառիսոն բան մը չէ ըսած ցարդ, գերմանական թերթին իրեն վերագրած զգայացունց յայտարարութեանց մասին :

ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Հինդշաբթի իրիկուն կառքի արկածի մը հետեւանքով, արկած ունեցած է նաեւ ընկեր Պօղոս Գորգիկեանի կառքը, զոր կը վարէր իր կրտսէր տղան՝ Արա եւ ուր կը գտնուէին նաև Տիկ. Գորգիկեան եւ զոքանչը : Տիկին Գորգիկեան եւ զաւակը չեն վնասուած, թեթեւօրէն վիրաւորուած է Տիկին Գորգիկեանի մայրը, իսկ ընկեր Գորգիկեան ուսէն վիրաւորուած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած :

Արագ ապաքինում կը մաղթենք ընկեր Պօղոս Գորգիկեանի :

ՅԻՍՈՒՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

Բ.

Հատորնե՛ր կարելի է գրել խաչագիտութեան մասին, — խաչին ծագումը, նշանակութիւնը, գործածութիւնը՝ իբրեւ մահապատիժ : Նախորդ յօդուածը բաւական է, իբրեւ պարագայական գրութիւն՝ Զատկի առթիւ :

Խաչի վրայ մեռածներու, մասնաւորաբար Յիսուսի մահուան բժշկական քընութենէն առաջ, այս անգամ, երկու խօսք մահապատիժներու մասին :

Մահապատիժներու մասին որեւէ ուսումնասիրութիւն, եթէ միայն արդարադատութեան ակնոցով է դիտուած, կը մնայ թերի, ոչ ամբողջական : Հոգեվերլուծման մասնագէտը եւս ունի իր խօսքը :

Պատժակաչ չարչարանքներու մէջ անգթութիւնը կ՚արդարանայ խոստովանութիւն մը կորզելու, մեղաւոր փորձութիւնները զսպելու եւ կարգապահութեան օրինակ ծառայելու պատճառաբանութեամբ : Բայց ի՞նչ բացատրութիւն կ՚ուզէք տալ հոգեվարքը երկարելու պայմանին՝ երբ կ՚աւելցուի մահապատիժներու գործադրութեան : Պարզ է իմ պատասխանս .

— Սատիսմ :

Կա՞յ աւելի մեծ, աւելի անդութ պատիժ, օրինապահութեան մէջ պահելու սարսափին թելադրանքով, քան մահապարտութիւնը, — վերջ դնել մարդու մը կեանքին՝ արդար դատաստանի մը պայմանով անշուշտ :

Հին հելլենական արդարադատութիւնը դաղափար չունի հոգեվարքը երկարելու պայմանին մասին : Պատմագիրները կը յիշատակեն մահապատիժի տասը եղանակ .

1.— Գլխատել սուրով (ֆսիֆոս) :
2.— Խեղդել չուանով (վրոխոս) :
3.— Մեռցնել թոյնով (ֆարմաֆոն), — կը գործածուէր մոլեխինդ :
4.— Վար նետել բարձրութենէ մը (ֆրիմնոս) :
5.— Ծով նետել ծանր առարկայի մը կապած (ֆաթափոնթիսմոս) :
6.— Անդունդի մէջ նետել (վարաթրոն) :
7.— Կրակի մէջ նետել, խարոյկ :
8.— Թոպահարել (թիպանա) :
9.— Քարկոծել (լիթովոլիա) :
10.— Խաչել (սթավրոս), — այս ձեւը վերջամուտ :

Զխճողելու համար՝ զանց կ՚առնեմ մատենագրական վկայութիւնները . Ըսեմ միայն թէ Հերոդոտոս սարսուռ կը զգայ, երբ հարկ կ՚ըլլայ նկարագրել թէ ի՛նչպէս սպաննուեցաւ Պողիկրատէս, զոր պարսիկ զօրավարը, Ովրետէս, մորթազերծ ըրաւ նախ, եւ խաչի վրայ բեւեռեց ետքէն (Հերոդոտ, Գ. 125, — առաջին մանրամասնութիւնը չէ տուած) :

Նուազ բարբարոս չէին Հռովմայեցիները, որոնք տարածելով իրենց կայսրութիւնը դէպի հիւսիս, դէպի հարաւ ու դէպի արեւելք՝ ընդարձակեցին նաեւ իրենց ծանօթութիւնները ... մահապատիժի եղանակներու մասին : Կարելի չէ թուել բոլոր հռովմէական պատժամիջոցները, որոնց նկարագրութիւնն անդամ կը խանգարէ դիշերուան ձեր քունը, մանաւանդ հոգեվարք երկարելու այն հմտութեամբ, զոր ունէին Կեսարներու դահիճները : Կը բաւէ յիշել ցցահանութիւնը, երբ մահապարտը, սրածայր ձողի մը վրայ նստած կ՚ըլլար, երկու ձեռքերէն եւ երկու ոտքերէն ծանր առարկաներ կախուած, եւ երկուքի կը ճեղքուէր յամրաբար :

Զարմանալի է որ Եբրայեցիները, հեռանալով Եգիպտոսէն, չեն օրինակած երկրին բարբարոսական մահապատիժները, թէեւ իրենց օրէնսդիրը, Մովսէս, այնքան վրէժխնդիր եւ անդութ՝ որքան Եհովան, սարսուռ կը պատճառէ իր կարգ մը սպանութեանց նկարագրութեամբ :

Հռովմէական սատիսմը չէր գոհանար դեռ այն չարչարանքներով, որոնք կ՚երկարէին հոգեվարքը, այլեւ օրէնքի կարգ անցուցած էր մահապարտը կամ խաչեալը զրկել թաղուելու իրաւունքէն : Անոնք որ խաչի վրայ կը մեռնէին, կը մնային խաչի վրայ, եւ եթէ գայլերը չմաքրէին, կը փտէին արեւին ու անձրեւին տակ, ի վերջոյ կտոր կտոր դետին կը թափէր խաչեալներուն մարմինը, մինչ նոյն խաչեալներուն կողքին, մեռած կամ կիսամեռ, կը բեւեռէին նոր մահապարտներ, — այս թշուառներուն աչքերը խոլորած՝ ցաւէն ու սարսափէն, լեզուն ու շողիքը կախուած, խարազանի հարուածներու տակ մարմինը սեւցած կամ արիւնով ներկուած : Պատահած է որ խաչի մը վրայ, խաչեալի մը կռնակին կողմէն, ուրիշ մըն ալ խաչեն նո՛յն խաչին վրայ :

Չեմ դիտեր թէ ճի՞շդ է խաչեալը խաչին վրայ՝ արեւին ու անձրեւին տակ պահելու եբրայական սովորութեան ակնարկութիւն համարիլ խօսքը, ուր կը գտնեմ « յարագել » բայը, երեք անդամ միայն գործածուած նոյն գլուխին մէջ, ըստ Աստուածաշունչ Մատեանի մեր ոսկեդարեան թարգմանութեան :

Զբաղինք նախ թարգմանական սխալի մը սրբագրութեամբ :

Երեք տարիէ ի վեր սովի մատնուած է Դաւիթի երկիրը : Ու Դաւիթ կը հարցնէ Աստուծոյ (ինչպէս ես պիտի հարցնէի բարեկամիս) թէ ի՛նչ է պատճառը այս աղէտին : Եւ Աստուած կը պատասխանէ (ի՞նչ լեզուով՝ յիշատակուած չէ) թէ Սաւուղ շատ ջարդած է Գաբաւոնցիները, ուստի... քաւութիւն պահանջելու համար՝ սովի մատնած է իր երկիրը : Դաւիթ կը կանչէ Գաբաւոնցիները եւ կը հարցնէ թէ ինչո՞վ կրնայ քաւել Սաւուղի ոճիրը : Գաբաւոնցիները կը պահանջեն եօթը հոգի Սաւուղի սերունդէն, որպէսզի .

— « Յարագասցուք զնոսա» (Բ. Թագ. ԻԱ. 6) :

— Կուտամ, կ՚ըսէ Դաւիթ եւ կուտայ :

Գաբաւոնցիք կ՚առնեն այս եօթը հոգին, կը տանին լերան մը բարձունքը, (լեռներու բարձունքը աղօթատեղի էին հին ատեն եւ զոհարան), եւ

— « Յարագեսցին զնոսա» (նոյն տեղը, 9) :

Զոհերուն մայրը քուրձ կը հագնի, կ՚երթայ կը նստի «յարագելոց» մօտ, եւ « ոչ տայր թոյլ թռչնոց երկրից հանդչել ի վերայ նոցա ի տուէ, եւ ոչ գազանաց անապատի ի դիշերի» :

Ժամանակը՝ « ի սկզբանէ հնձոց գարեաց մինչեւ կաթեաց ի վերայ նոցա ջուր երկնից» : Այսինքն, գարուն, ամառ եւ մինչեւ աշնանավերջ, «յարագեալք » կը մնան դիշտկեր թռչուններուն եւ անապատի գազաններուն կեր դառնալու վտանգին ենթակայ :

Ի՞նչ կը հետեւցնէք այս բացատրութենէն, ի՞նչ իմաստ կուտաք «յարագել » բային :

Ըստ բնագրին՝ լատիներէնը թարգմանուած է խաչել : Քրամփոն թարգմանած է կախել : Օսթէրվալտ թարգմանած է խաչել : Կարծեմ այսքանը բաւ է :

Մխիթար աբբահայր կը գրէ .—

« Յարագեմ .— Յարեգել, այսինքն յարեգն արկանել կամ յարեւու դնել, որով նշանակի ի բացի՝ յանդիման արեգական՝ սպանանել զոք կախելով կամ խաչելով եւ այլովք նմանեօք » :

Երից վարդապետաց բառարանը . —

« Յարագեմ .— Առաջի արեգի դնել, պարզել յարեւու տարածել կախմամբ յանդիման արեգական եւ ի բացօթեայ վայրի, զուցէ որպէս ձօնելով, որով լինի եւ արմատ բառիս պատարագի » :

Զախջախեան կը գրէ .—

«Յարագեմ .— Դնել կամ պարզել կամ կախել յանդիման արեգի, կախել զպատժապարտս ի բացօթեայ վայրի» :

Թերեւս կարծուէր, եթէ քննութիւնը չխորացուէր, թէ բառին տրուած նշանակութիւնը թելադրուած է վկայութենէ մը, զոր կը բերէ Մխիթար աբբահայր . « Առակեա՛ զնոսա յանդիման արեգական » (Գիրք Թուոց, ԻԵ. 4) : Բայց այս վկայութիւնը չի բացատրեր Գաբաւոնցիներուն գործը : Առարկելով որ դժուար է խնամութիւն մը տեսնել «յարագել» եւ « արեգել » բայերուն միջեւ՝ Մխիթարեանց ցոյց տուած ձեւով, (եթէ ընդօրինակողի մեղք չկայ), կը կարծեմ թէ մեղաւորը յո՛յն ընդօրինակողն է, որ զոհ դացած է տեսողական շփոթութեան մը : Յունարէն բնագրին մէջ՝ քաւել կամ քաւութեան համար զոհ մատուցանել (էքզիլասմոս) եւ արեւին պարզել (էքզիլիազօ) երկու բառեր են, որ կրնան խաբել աչքը : Արդարեւ, նոյն տեղը (ԻԱ. 3) գործածուած է արդէն քաւութիւն բառը : Ու Դաւիթ կը հարցնէ թէ ի՞նչպէս, ինչո՞վ կրնայ քաւել Սաւուղի ոճիրը : Գաբաւոնցիք կը պատասխանեն .— Ոչ արծաթով, ոչ ալ ոսկիով : Եւ կ՚ուզեն արիւնը արիւնով քաւել : Ուստի եօթը հոգի կ՚առնեն Սաւուղի սերունդէն՝ զոհելու համար լերան գլուխը : Այս բացատրութեամբ՝ աւելի ճիշդ է հետեւիլ Երից Վարդապետաց, որոնք իրարու կը կապեն « յարագեմ » եւ « պատարագեմ» բառերը :

Ուրեմն, սպաննուած են եօթը հոգիները : Արեւի տակ դնելու հարց չկայ, այլ անոնց կեանքին վերջ դնելու մասին է խօսքը, իբրեւ զոհ՝ Աստուծոյ ընծայուած :

Ի՞նչպէս վերջ դրուեցաւ անոնց կեանքին, — խաչելո՞վ, կախելո՞վ, պարզ չէ : Իրողութիւնն այն է որ զոհերուն մարմինը, գարնան առաջին հունձքէն սկսեալ (գարեհունձ) մինչեւ առաջին անձրեւը (աշնանավերջ), անթաղ մնաց արեւին դիմաց, խաչի վրայ, ծառէ մը կախ (ո՞վ դիտէ), սկիզբը՝ ողջ ու կենդանի՞, իրենց մօրը արցունքոտ աչքերուն պաշտպանութեան տակ :

Հակասութիւնն այն է որ, Եբրայեցւոց մօտ, Հնդամատեանը կ՚արգիլէ խաչեցեալը թողուլ խաչին վրայ, հռովմէական ձեւով : Նո՛յն օրը պէտք էր վար իջեցնել խաչէն ու թաղել . « Եթէ հասանիցեն ումեք մեղք մահապարտութեան, կախեսջիք զնա փայտէ, եւ մի ագանիցի մարմին նորա ի փայտին, այլ թաղելով թաղեսջիք զնա ի նմին աւուր» (Բ. ՕՐ. ԻԱ. 22 – 23) :

Յիսուս ապահովաբար դիտէր հռովմէական սովորութիւնները, — խաչեալը կը պահուէր խաչի վրայ(*), բայց եւ այնպէս ոչինչ ըսած էր իր աշակերտներուն, որ պահանջեն իր մարմինը : Երեք ժամ կը տեւէ իր հոգեվարքը : Երեկոյեան, պատմութեան մթութենէն դուրս կ՚ելլէ Յովսէփ Արիմաթացի մը, կը պահանջէ մարմինը՝ ըստ հրէական աւանդութեանց . —

« Ի նմին աւուր թաղեսջիք ...» այն որ մեռած է «կախեալ զփայտէ» :

Զարմացաւ Պիղատոս, ի՛նչ շուտ մեռաւ Յիսուս : Կը կանչէ խաչելութեան հսկող հարիւրապետը՝ ստուգելու համար : Այո՛, պատասխանուեցաւ թէ մեռած էր արդէն : Եւ մարմինը յանձնուեցաւ :

Բայց ի՞նչպէս մեռած էր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատե՛ր կը վկայեն թէ սովորութիւն չէր խաչեալը վար իջեցնել խաչէն ու թաղել, առանց բացառիկ արտօնութեան : Հռովմէական այս սովորութեան վերաբերեալ՝ Պետրոնիոսէն (Երդիծականք, Գլ. ՃԺԱ. – ՃԺԲ.) կը քաղեմ վկայութիւն մը մանրավէպի ձեւով, զոր օգտագործած են Հէպէր, Վոլթէր, Պրանթոմ, մանաւանդ Լաֆոնթէն եւ բազում ուրիշներ : Ահաւասիկ համառօտակի . —

Տիկին մը կ՚ապրէր Եփեսոսի մէջ, այնքան գեղանի, այնքան առաքինի, եւ իր ամուսնոյն այնքան հաւատարիմ, որ հարեւան երկիրներէն մարդիկ կուգային՝ տեսնելու համար աշխարհի վրայ չգըտնուած այս ապրանքը : Օրին մէկը մեռաւ ամուսինը : Տիկինը փետեց մազերը, ճանկըռտեց կուրծքը, լացաւ, ողբաց, սուգ մտաւ, ու չգոհացաւ այսքան վշտահարութեամբ, ուստի չուզելով բաժնուիլ ամուսնոյն մարմինէն, սպասուհին առաւ, գնաց գերեզման եւ իրեն բնակարան ըրաւ ամուսնոյն դամբարանը :

Քանի մը օր ետքը՝ Եփեսացիք աւազակ մը խաչեցին՝ դամբարանէն ոչ շատ հեռու : Զինուոր մըն ալ պահակ դրին, որպէսզի խաչեցեալին ազգականները գաղտնօրէն վար չառնեն խաչէն ու թաղեն :

Գիշեր մը, պահակը լոյսի նշոյլ մը տեսաւ մօտիկ դամբարանին ճեղքերէն : Գնաց, վերցուց դամբանաքարը, իջաւ դամբարան : Իւղի ճրագի մը լոյսին տակ նստած են երկու կիներ, մին՝ այնքան գեղանի բայց արիւններու մէջ, միւսը պարմանի՝ արցունքներու մէջ :

Պատմութիւնը լսելէ ետք՝ զինուորը կ՚աշխատի համոզել .— Ամէնուս վերջը հոս է, բայց ժամանակին սպասելու է, կ՚ըսէ, կը խրատէ, կը համոզէ, սնանելու խոստում կ՚առնէ եւ երեկոյէ երեկոյ կերակուր կը բերէ : Է՛հ, զինուորը խիղճ ունէր՝ կը մեղքնար, չուտելու երդում ընողներուն ախորժակը բանալու համար՝ լեզու ունէր եւ ... երիտասարդութիւն : Եւ մեղրալուսին՝ դամբարանին մէջ : Ի՛նչ դժբախտութիւն, խաչեցեալին ազգականները, օգտուելով պահակին բացակայութենէն, վար կ՚իջեցնեն խաչեցեալը եւ կը տանին : Հիմա ի՞նչ ընէր զինուորը : Մեղրալուսինէն ետքը մոլեխինդ, մահաթոյն : Կամ երկու ձեռքերուն՝ երկու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ.

Օր մը, սակայն, կ՚իմանամ թէ ամուսինը հիւանդ է : Որչափ տխուր պէտք է ըլլայ խեղճ կինը միս մինակ, օտար երկրի մը մէջ, լեռներուն գլուխը : Ու կ՚ելլեմ կ՚երթամ :

Ծիծաղ դէմքով կը դիմաւորէ զիս : Ամուսնոյն ունեցածը թեթեւ հարբուխ մըն է, որուն համար խոհեմութիւն համարեր է սենեակէն դուրս չելլել, եւ հիմա կը հանդչի քիչ մը :

Սրահ մը կը մտնենք, ճիշդ արեգակնակին դիմացը, որուն ստորոտէն հեղեղը կը թաւալի շառաչուն, ժայռերն ի վար ցրցքներով ադամանդէ փրփուրը, և վարդերը իրարու պլլուած վեր կ՚ելլեն վանդակներուն վրայ տարաղնելով իրենց թերթերը :

Վարը գիւղն է իր անդադրում խժլտուքին մէջ, Կիրակի օրուան երգերու, նուագներու աղմկայոյզ ոգեւորութեամբը :

Տիկինը վերջին ծայր զոհ կը մնայ իմ հիւանդտեսի այցելութենէս, եւ հիմա իրարու հետ մինակ՝ խօսակցութիւննիս սովորականէն աւելի մտերիմ հանդամանք մը կը ստանայ :

— Ինծի ալ սորվեցուցէք, կ՚ըսեմ, միշտ զուարթ ըլլալու գաղտնիքը :

— Զուարթութեանս գաղտնիքը երջանկութիւնս է, կը պատասխանէ պարզութեամբ : Յետոյ նշմարելով թերահաւատ ժպիտը շրթունքիս ծայրը՝ կը շարունակէ .

— Դժուար է հաւատալ, չէ՞, որ երջանիկ ըլլամ ես՝ դեռահասակ կին մը, փակուած այս ամայի ապառաժներուն գլուխը՝ կոյր ամուսնի մը հետ, հեռու աշխարհի բոլոր վայելքներէն : Բայց մըտիկ ըրէք պատմութիւնս ու պիտի համողուիք անկեղծութեանս :

« Հարուստ ընտանիքի մը մէկ հատիկ աղջիկն եմ : Մայրս կանուխէն մեռած ըլլալով, շատ կարճ մանկութիւն մը ունեցած եմ : Հայրս, որ հոգի կուտար վրաս, ուսմունքս աւարտելէս ետքը՝ ուղելով կատարեալ դաստիարակութիւն մը տալ ինծի, պտըտցուց զիս աշխարհի նշանաւոր քաղաքները : Եւ երբ չափահաս եղայ, ինծի թողուց ամուսնի մը ընտրութիւնը :

Մէկը չէի սիրած, ու բարեկամուհիներուս կեանքին մէջ ճանչցած ըլլալով այրերը, չէի համարձակեր ընտրութիւն մը ընել : Եթէ ինձմէ բարձր անձի մը հետ ամուսնայի, իր խաղալիկը պիտի դառնայի եւ բոլոր կեանքիս տառապանքի եւ մտահոգութեանց մէջ պիտի անցընէի, վասնզի պիտի նախանձէի իրմէ : Իսկ եթէ ինձմէ վար անձ մը ընտրէի, պիտի չկարենայի սիրել, եւ տափակ, դետնաքարշ կեանքի մը պիտի դատապարտէի ինքզինքըս՝ իջնելով երազներուս բարձունքէն : Ուստի որոշած էի չամուսնանալ, երբ Արամը ճանչցայ, ու խենթի պէս սիրեցինք զիրար : Գտայ իր վրայ ինչ որ չէի գըտած երբեք հայրենակիցներուս մէջ, եւ նշանուեցայ հետը յանձն առնելով նախանձի բոլոր տառապանքը սիրոյ կատարեալ երանութեան հետ : Երջանկութիւնս շատ էր :

Աղէտը վրայ հասաւ, հայրս մեռաւ, եւ նշանածիս վրայ հիւանդութիւն մը գալով իր տեսողութիւնը կորսնցուց : Բայց մենք զիտցանք նոյն իսկ մեր աղէտովը վերկազմել մեր երջանկութիւնը : Ամուսնացանք ու եկանք քաշուեցանք այս գիւղը, ուր հայրս ժամանակաւ մետաքսի գործարան մը կը բանեցնէր եւ այս վիլլան շիներ էր իր բնակութեան համար : Հեռացայ աշխարհէն, որպէսզի ինքզինքըս ամբողջապէս ամուսնոյս ու սիրոյս նուիրեմ, եւ որպէսզի ամենափոքրիկ նախանձ մը չվրդովէ իր սրտին խաղաղութիւնը :

ՍԻՊԻԼ
(Շար.)

ԱՍՏՎԱԾ

ՓԱՆՍՏՈՒՄԱՎԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԿՈՒԶՈՒ ԺՈՎՈՎՈՒՄԸ

Ան կը հետեւեցնէր ամէն տեսակ պատմութիւններ, ամէն տեսակ զրոյցներ, ամէն տեսակ ասքեր, ամէն տեսակ առակներ, ամէն տեսակ հեքիաթներ, ամէն տեսակ ծիծաղաշարժ պատմութիւններ, ամէն տեսակ ծանր պատմութիւններ, ամէն տեսակ սարսափելի պատմութիւններ, ամէն տեսակ ահաւոր պատմութիւններ, ամէն տեսակ ոճրագործութիւններ, ամէն տեսակ սպանութիւններ, ամէն տեսակ արիւնահեղութիւններ, ամէն տեսակ կոտորածներ, ամէն տեսակ ջարդեր, ամէն տեսակ պատերազմներ, ամէն տեսակ յաղթութիւններ, ամէն տեսակ պարտութիւններ, ամէն տեսակ փախուստներ, ամէն տեսակ հալածանքներ, ամէն տեսակ հետապնդումներ, ամէն տեսակ գերութիւններ, ամէն տեսակ ազատագրութիւններ, ամէն տեսակ ուրախութիւններ, ամէն տեսակ տխրութիւններ, ամէն տեսակ ցաւեր, ամէն տեսակ հիւանդութիւններ, ամէն տեսակ մահեր, ամէն տեսակ յարութիւններ, ամէն տեսակ սիրոյ պատմութիւններ, ամէն տեսակ ատելութեան պատմութիւններ, ամէն տեսակ ամուսնութիւններ, ամէն տեսակ ամուսնալուծութիւններ, ամէն տեսակ հարսանիքներ, ամէն տեսակ թաղումներ, ամէն տեսակ ծնունդներ, ամէն տեսակ մանկութիւններ, ամէն տեսակ պատանութիւններ, ամէն տեսակ երիտասարդութիւններ, ամէն տեսակ ծերութիւններ, ամէն տեսակ կեանքեր, ամէն տեսակ մահեր, ամէն տեսակ յարութիւններ, ամէն տեսակ անմահութիւններ, ամէն տեսակ աստուածներ, ամէն տեսակ դիւցազններ, ամէն տեսակ հերոսներ, ամէն տեսակ սրիկաներ, ամէն տեսակ ոճրագործներ, ամէն տեսակ սպանդապետներ, ամէն տեսակ ոճրագործութիւններ, ամէն տեսակ սպանդապետութիւններ

Պ. Պարէտ Էլէկեան, Այրի Տիկին Գե – դամ Գալաֆեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գալաֆեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գալաֆեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկին Թագուոր Սուգիասեան եւ զաւակ – ները , Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սուգիաս – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետրոսեան եւ զաւակը , Այրի Տիկին Ան– թօնիօ Ակոսթինելի, Տէր եւ Տիկին Սար – գիս Մկրեան, Օր· Բերկրուհի Ծալեան , Տէր եւ Տիկին Զարմայր Քիւթնէրեան եւ զաւակները ,Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սուգիասեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Էլէկ– եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շա – հան Էլէկեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ակոսթինելի, Պէրպէրեան, Ազարեան, Ե– դեկիէլեան, Էլէկեան, Զօպանեան ընտա – նիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգա – կանին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՑՇ ԷԼԷԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սուգիասեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 29ին, Զո – րեքշաբթի երեկոյ :

Ցուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ· Պ· Էլէկեանի :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Առանձին այր մը իր տան մէջ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը տրամադրէ զոյգի մը կամ առանձին կնոջ մը: Տունը կահա– ւորուած է եւ ամէն ինչ կայ: Դիմել անմ– փամբ «ՅԱՌԱՋ»ի :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , Սորպոնի մեծ Ամ – փիթեատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը– սարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանող – ներու սանթորիմոններուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լե – հաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդ– կաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրա– զիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա , Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռ– նապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս երկու – շաբթի (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 3– ին, Տիկին Կօչկակարեանի բնակարանը : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլ – լալ :

ԼՈՑՄ ԿԸ ՏԵՄՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻԻՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա· ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուր– դին ոչ մատչելի: Ուսած պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել ղպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

Դիմեցէք

ԽԸՏՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏՐԵԱՆԻՆ

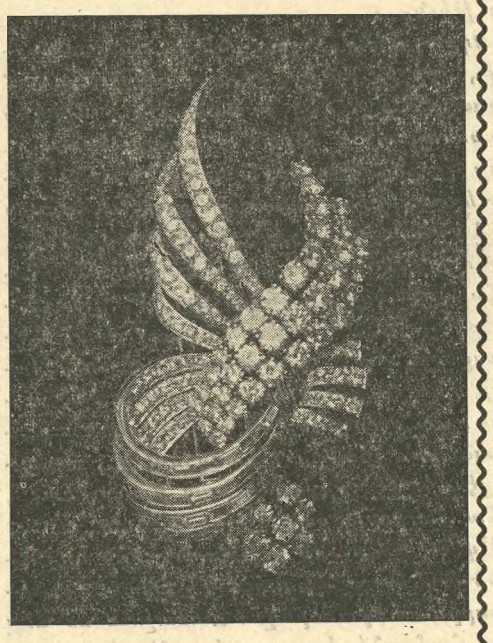

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent

Ողեկոչման խօսք դերասան Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)
Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանպէկեան, Մատլէն Էֆիզեան – Քարփաճիքի, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասաները

« Սայաթ – Նովա» դուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ դեկավարութեամբ Տիկ· Քիւրքճէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին վրկ֊ի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)
Ժագ Սթեֆանօ (Համբարձում) Ս· Սուրէնեան (Զաւատ), Ա· Գմբէթեան (Ռոստոմ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Ն· Պշտիկեան (Զահակիր), Յովնան (Եղոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)

Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՓՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՉԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Մխիթարեան կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Ցոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

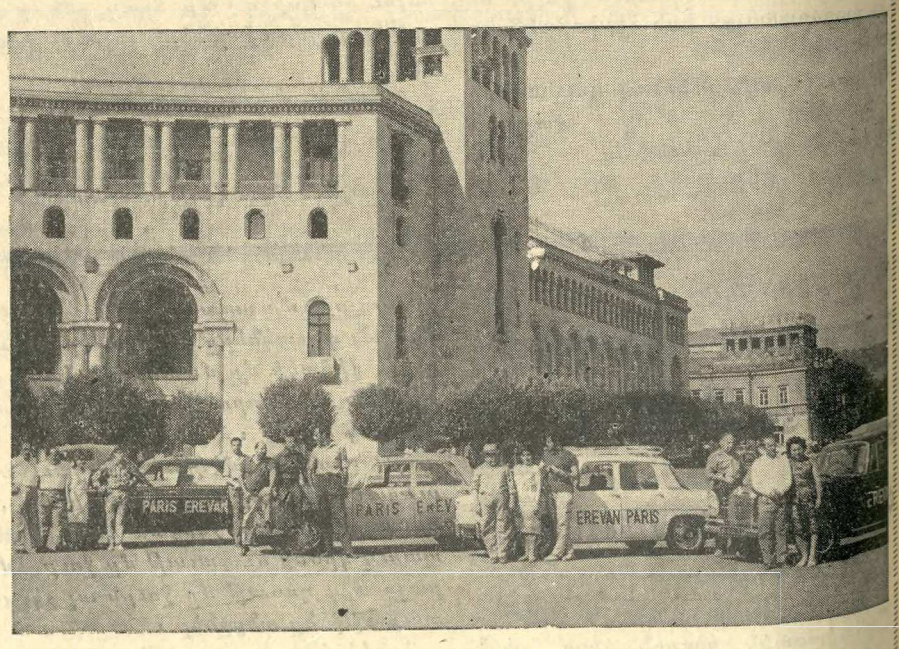

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ վերադարձ Օգոստ· 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ: Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ· 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՐՈՎ Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս– տութիւններ կ'ըլլան ամբան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա– փաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւնները ընել, կրնան փոքր խում– բերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-3
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-4

Հ. Մ. Ը. Մ. — U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil
Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ԱՊՐԻԼ
MARDI
4 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10878 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — N° 10.878

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Բ·

Հեռուղական իր աւանդական քաղա – քականութեան, Պարսկաստան ինչպէս հա – մաչխարհային առաջին պատերազմին, այնպէս ալ երկրորդին իր հողամասին վրայէն ազատ անցքի իրաւունք տուաւ պատերազմիկ կողմերուն :

Այս ձեւով չէզոք դիրք պահեց եւ իր բանակները ռազմաճակատ չղրկեց : Սա – կայն 1914 – 18 Թրքական զօրագունդերը կեղեքեցին սահմանամերձ շրջանի պարս – կական գիւղերն ու աւանները :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք 1921 փետրուար 26ին կնքուած Իրանի եւ խորհրդ· դաշնագրով Մոսկուայի կառա – վարութիւնը բացարձակապէս կը հրաժա – րէր Պարսկաստանի կողմէ ցար– Ռուսիոյ չնորհուած բոլոր առանձնաշնորհներէն եւ տնտեսական ու իրաւական զանազան չա – հերէ : Ռուս գինուորներն ալ պիտի պար – պէին պարսկական հողը :

Երբ պայթեցաւ երկրորդ աշխարհա – մարտը, Պարսկաստան անմիջապէս չէզո – քութիւն յայտարարեց :

Սակայն 1941 Յունիս 22ին, երբ Հիթ – լեր պատերազմ յայտարարեց Ս· Միու – թեան դէմ, այս վերջինը դարձաւ Անգլիոյ բնական դաշնակիցը : Միասին պէտք է կռուէին Գերմանիոյ դէմ, որ կը դառնար հասարակաց թշնամին :

Ս· Միութեան օգնելու միակ ճամբան կ'անցնէր Պարսկաստանէն : Անգլիացիք հարաւէն, Ռուսերը հիւսիսէն պարսկա – կան սահմաններէն ներս մտան 1941 Օ – գոստոսին, Իրանի մէջ գերման գործա – կալներու խռովարարական չարժումնե – րուն վերջ տալու պատրուակին տակ :

Պարսիկ կառավարութիւնը Օգոստոս 28ին հրամայեց իր բանակին վար դնել զէնքերը եւ չընդդիմանալ հարաւէն ու հիւսիսէն յառաջացող օտար գինուորնե – րուն : Փաստօրէն երկիրը լնկաս բոլշե – վիկներու եւ Անգլիացիներու ազդեցու – թեան տակ : Այդպէս ալ մնաց ամբողջ պատերազմի տեւողութեան :

1941 Սեպտեմբեր 16ին դաշնակից գին – ուորները քալեցին Թեհրանի վրայ եւ պահնակեց ըրին Ռըզա Շահ Փէհլեվիին, տեղը դնելով իր որդին Մոհամմատ Ռը – զա Շահ Փէհլեվիին, ներկայ թագաւորը :

Երկու կուսակցութիւններ կազմուեցան Իրանի մէջ պատերազմի չրջանին, — Թուտէ (Ժանդուած), որ հրապարակ իջաւ իբրեւ պաշտպան գիւղացիներու, արհես – տաւորներու եւ մտաւորականներու իրա – ւունքներուն, սակայն իրականին մէջ հա – մայնավարական կազմակերպութիւն մըն էր, ենթակայ Կոմինտերնի :

Միւս կուսակցութիւնը անգլիասէր էր եւ կը կոչուէր «էրատէ – Մէյլի » (Ազ – գային կամք) :

1942 Յունուար 29ին Անգլիա եւ Ս· Մի – ութիւնը Իրանի հետ կը կնքէին համա – ձայնագիր մը, որով յանձնառու կ'ըլլա – յին պարսկական հողը իրենց գինուորնե – րէն ամբողջովին պարպելու՝ ամէնէն ուշը պատերազմի վերջանալէն վեց ամիս ետք : Կ'ներաչխաւորէին նաեւ Իրանի հողային ամբողջութիւնն ու քաղաքական անկա – խութիւնը :

Գերմանիոյ հետ Զինադադարը կնքուե – ցաւ 1945 Մայիս 8ին :

Շատ չանցած անգլիական եւ ամերիկ – եան գինուորները բոլորովին քաշուեցան Իրանէն, յարդելով իրենց յանձնառութիւ – նը, ինչպէս երեր էին Եւրոպայի մէջ :

Սակայն բոլշեւիկ գինուորները չարու – նակեցին գրաւման տակ պահել հիւսիսա – յին Պարսկաստանը, որուն քարիւղի մե – նաչնորհը ձեռք բերելու գիմում կատա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ
ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը Մարտ 14ի յայտարարութենէն ետք, նոր կոչ մը ը – րաւ զգլեցնելու համար Վիէթնամի պատերազմը, այս անգամ ուղղակի Մի –ացեալ Նահանգներուն : Ու Թան կ'ուզէ որ Ամերիկա գործադրէ իր առաջարկած երեք կէտերէն գոնէ առաջինը «միակող – մանի ձեւով գործադրելով գինադադար մը» : Ու Թան գերադոյն կոչ մը կ'ընէ ի տես « Վիէթնամի պատերազմին օրէ օր աւելի սարսափելի քանդումներուն եւ ջարդե – րուն » :

րած էր Մոսկուայի կառավարութիւնը 1944 Սեպտեմբեր 17ին :

Թուտէ կուսակցութիւնը Հոկտեմբեր 27ին Մէճլիսի (Խորհրդարան) չէնքին առջեւ մեծ ցոյց մը կազմակերպած էր՝ պահանջելով զոհացում տալ բոլշեւիկնե – րուն :

Իրանի կառավարութիւնը մերժեց Մոս – կուայի պահանջը : Քարիւղի մենաչնորհ չտուաւ :

Այդ օրերուն Ատրպատականի մէջ կազ – մուեցաւ «Դեմոկրատ կուսակցութիւն»ը, որուն նպատակն էր ստեղծել «ինքնավար Ատրպատական», քաջալերութեամբ եւ ա – ջակցութեամբ Կրեմլինի :

1945 Օգոստոսին կուսակցութեան գին – եալ անդամները կարմիր բանակի գին – ուորներուն գործակցութեամբ յարձակում գործեցին Թաւրիզի կառավարչատան վը – րայ եւ յանուն չորսուկէս միլիոն Ատը – պատականցիներու պահանջեցին վարչա – կան ու մշակութային ինքնավարութիւն չնորհել Ատրպատականի, Իրանի գերիչ – խանութեան տակ :

Դեմոկրատները մասնաւորաբար կը պահանջէին, որ պարսկերէնի հետ միա – սին տեղական բարբառը ճանչցուի իբրեւ պաշտօնական լեզու :

Ատրպատականցիները կը խօսին լեզու մը, որ խառնուրդ մըն է Թուրքերէնի ա – զերիի, մոնկոլերէնի, արաբերէնի եւ պարսկերէնի : Թուրքերէնը 20 – 30 առ հարիւրը միայն կը կազմէ :

1945 Հոկտեմբերի վերջերը Ուրմիոյ չրջանին մէջ սկսան խլրտիլ Քիւրտերը եւ դիրք բռնել Թեհրանի կառավարութեան դէմ, բոլշեւիկներու աջակցութեամբ : Այս չարժումը յանդեցաւ Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան ստեղծու – մին :

Նոյեմբեր 16ին Ատրպատականի ինքնա – վարութեան ձգտումները չէշտուած հան – դամանք կը ստանան : Նոյեմբեր 19ին կեդրոնի կառավարութիւնը երկու զօրա – գունդ կը ղրկէ Ատրպատական՝ խռովու – թիւնները զսպելու համար : Կարմիր բա – նակը Շէրիֆապատի մէջ կը կեցնէ պար – սիկ գինուորները, որոնք ուսս գնդապետ Զմիռնոֆէ վերջնագիր կը ստանան երկու ժամէն վերադառնալու Թեհրան :

1945 Նոյեմբեր 20ին Թաւրիզի մէջ հան – դիսաւորապէս կը բացուի «Ատրպատակա – նի համազումարը» , որուն կը մասնակ – ցին դեմոկրատ կուսակցութեան 700 պատգամաւորները, նախագահութեամբ կուսակցապետ Փիշէվարիի :

Համազումարը կը քուէարկէ եօթը յօդ – ուածէ բաղկացեալ յայտարարութիւն մը, որով կը պահանջուի ազգային ինքնավա – րութիւն, հողային բարենորոգում , քան – դուած գիւղերու վերաչինութիւն եւ պղ – րոցներու կառուցում :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը կ'ըսէ թէ դառն իրականութիւնը այսօր քիչ մը տարբեր է, անկէ մըն է, որմէ կարելի է դուրս գալել միայն եթէ Միացեալ Նա – հանգները «իրենց ամբողջ ուժով եւ մարդկութեան պատմութեան մէջ, ան – նախընթաց հարստութեամբ նախաձեռ – նարկ ըլլան առաջին քայլն առնելու :

Շատ յոյս չկայ սակայն թէ Միացեալ Նահանգները դրական պատասխան տան Ու Թանի : Մարտ 14ին արդէն, ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը դառնութեամբ նկա – տած էր իր առաջին «յուչագրին» (Յուն – ուար 1966) ձախողութիւնը :

Այդ յուչագրին մէջ, Ու Թանի առա – ջարկները կրնային ընդունուիլ հիւսիսա – յին Վիէթնամի կողմէ եւ այդ ընելով Հանոյ ամբաղնդած կ'ըլլար Ու Թանի դիրքը :

Ապրիլ մկկի իր կոչին մէջ, Ու Թան կ'իւրացնէ Ճոնսընի կառավարութիւնը քննադատող ծերակուտականի մը տեսա – կէտը, որմէ չատ տպաւորուած է եւ կ'ը – սէ «պէտք է ըսեմ, որ կը բաժնեմ ծերա – կուտական Քլարքի տեսակէտը » : Կը նը – կատուի որ նման դիրք մը չատ ճարպիկ չէ եւ աննախընթաց ՄԱԿի պատմութեան մէջ : Արդարեւ ՄԱԿի ընդհ· քարտուղա – րը պէտք չէ ընդդիմադիր ծերակուտակա – նի մը յայտարարութիւնը իւրացնէ երկրի մը դէմ արտայայտուելու համար եւ ու – րիշ աղբիւրներէ պէտք է քաղէ իր պատ – ճառաբանութիւնները :

Ուշինկթընի քաղաքական չրջանակնե – րու մէջ, հաւանական չի նկատուիր որ Ճոնսըն «այո՛» ըսէ Ու Թանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԵՆԻ մէջ երեք օրուան գործադուլ մը սկսած է բողոքելու համար ՄԱԿի պատ – ուիրակութեան ժամանման դէմ :

ԱՆԳԱՐԱՁԷՆ կը հաղորդեն թէ վար – չապետը ընդունած է վեց նախարարներու հրաժարումը : Քաղաքական չրջանակնե – րու կարծիքով Տէմիրէլ ուզած է գոհա – ցում տալ Արդարութեան կուսակցութեան (Ատալէք) որ կը մղէր գինքը չրջապատ – ուելու զանազան հոսանքներու ներկայա – յուցիչներէ :

ՓԵՔԻՆԷն հասած լուրերու համաձայն, մշակութային յեղափոխութիւնը նոր թափ ստացած է եւ կը սպասուի որ ցարդ Հան – րապետութեան նախագահի տիտղոսը կրող՝ Լիու Շաօ Շի պաշտօնապէս ամ – բաստանուի :

ԱԹԷՆՔի քաղաքական կուսակցութեանց բոլոր պարագլուխները հրաւիրուած են թագաւորին կողմէ տաղնապը լուծելու համար : Փափանարէտ միտք չունի հը – րաւիրին պատասխանելու ինչ որ կրնայ ձախողեցնել կարզադրութեան մը հաւա – նականութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրա – ժարեցաւ եւ 22 նախարարներ կրցան իր – րեւ երեսփոխան Ազգ· Ժողովին Ա· նիս – տին մասնակցիլ :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Հանրապետութեան նախա – գահը՝ Սունայ Նիւ եորք մեկնած է Հռոմ Փարիզ ճամբով : Տասնեւմէկ օր Ամերի – կա պիտի մնայ : 1954էն ի վեր առաջին անգամն է որ Թուրքիոյ Հանրապետու – թեան նախագահ մը Ամերիկա կ'երթայ : Պիտի վերաքննուին թուրքեւամերիկեան երկկողմանի պաշտպանութեան համա – ձայնագրերը :

ԳԱՀԻՐԻ հաւաքուած են ափրիկեցի յե – ղափոխական պետութեանց «փոքր վեհա – ժողովը » : Կը մասնակցին՝ Ալժերիա, Կինէա, Թանզանի, Մաւրիտանիա : Մալիի եւ Քոնքոյի (նախկին Ֆրանսական) դե – կավարները յայտնած են թէ չեն կրնար մասնակցիլ :

ՓՈՒ–ՆԱՒԱԳԱՀ Հըմֆրէ կը չարունակէ իր չրջապտոյտը : Կարզ մը ցոյցեր եղած են իրեն դէմ, Հռոմի մէջ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻՆ ՎՃԻՌԸ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄՄԲ·— Ընդհ· դատախազի վճիռին պատճէնին հրատարակութեանէն ետք, ըս – տորեւ Արդարութեան նախարարութեան վճիռը, որ տրուած է նախորդին հիման վրայ Մարտ 26 թուականով եւ որուն պատճէնը ստացանք այսօր, Երուսաղէ – մէն· (կիրակի օրուան մեր թիւին մէջ՝ Նորայր Եպիսկ· Պողարեանէ լուսաբանու – թիւն կը սպասէինք , իբրեւ *տեսուչ ձե – ռագրատան*, ոչ գանգատան , ինչպէս մեր ընթերցողները, իրենք ալ ուղղած են) :

Տրուած Արդարութեան Նախարարու – թեան Երուսաղէմի Ընդհանուր Փոխանոր – դին կողմէ , թիւ Ա· կ· 55/1 – 1071 :

Արդարութեան Ընդհ· Փոխանորդ , ընդդէմ

1· Սուրէն Արքեպս· Քէմհաճեանի
2· Ա· Սանտրիկեանի
3· Շնորհիճ Եպս· Գալուստեանի

19 Մարտ 1967ին, Երուսաղէմի Ընդհա – նուր Դատախազը որոշեց առկախել դա – տական հետապնդումը ամբաստանեալնե – րուն դէմ այն հիման վրայ, թէ 1960ի պատժական օրէնքի 406/1-ը եւ 67 յօդ – ուածներով իրենց վերագրուող յանցանքը կ'իյնար 1965ի ընդհանուր ներման օրէնքի սահմանին մէջ: Քննութեան թուղթերը մանրազնին ուսումնասիրութեան են – թարկելէ ետք , Ընդհ· Դատախազին որո – շումը ճիշդ կը գտնեմ :

Հետեւաբար , եւ համաձայն 1961ի պատժական դատերու օրէնքի 130/բ յօդ – ուածին, կը վճռեմ հաստատել այս որո – շումը եւ թղթածրարը վերադարձնել Ընդհանուր Դատախազին :

Որոշում տրուած 26 Մարտ 1967ին :
ՈՒԱԼԻՏ ԹՈՒՔԱՆ
Արդարութեան նախարարութեան
Ընդհ· Փոխանորդի Օգնական

×

ՄԵՐ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ՝

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՀԵՐՔՈՒՄ ԱՆԱՄՕԹ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ »

ԵՐԵՒԱՆԻ ''ԱՐԱՐԱՏ''Ը
ՖՐԱՆՍԱ ԿՈՒԳԱՑ

Հ· Մ· Ը· Մ·ի կեդր· վարչութենէն կ'իմանանք թէ Երեւանի Ֆութպոլի «Ա – րարատ » խումբը մօտերս Ֆրանսա կու – գայ, կարզ մը հանդիպումներ ունենալու համար Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ : Հրա – ւիրուած է Հայաստան այցելող Ֆութպո – լի Թուլուզի խումբին կողմէ :

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան չրջանը : Կը խնդրենք որ ճորոգեն իրենց բաժանոր – դագրութիւնը :

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այ դհաշիւները :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգիրները ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին :

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »ի

ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

———

Հունա՛, լեռ մը :

Բարձր, վեհաշուք, իր ձիւնապատ կատարը արարիչի աթոռին կպած :

Իզդիր : Քաղաք մը բարձրադիր լերան, որ կը կոչուի Արարատ ,— քղանցքին թառած :

Իզդիրմաւա ... պարզ, ցածլիկ տուներով, նեղլիկ փողոցներով դիւղ մը : Արդար իր պատերովն ու բնակիչներովը : Հոն ապրողները մշակ, բանուոր, արհեստաւոր :

Ուստա Առաքելը դիւղին սիրուած, փնտռուած վարպետը : Իր մանչերէն պատանեկիկ Աւետիսը դիւղին ծիլն ու ծաղիկը : Դպրոց ու եկեղեցի դիւղին մէջ : Երդ ու չարական, Սաղմոս ու Նարեկ արդար մանկտոց չրթներուն վրայ ամէն օր, այլ մանաւանդ Շաբաթ երեկոներն ու կիրակի առաւօտները :

Պատանեակ Աւետիսը արդէն փնտռուած արժէք է թէ դպրոցին, եւ թէ եկեղեցիին մէջ : Դպրոցը, ուշիմ, աշխատող, սորվող : Եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր :

Հայ դեղջուկին սքանչելի հոգեվէրները, հայ եկեղեցւոյ սրբացեալ, խնկարոյր չարականները անոր բերնին մէջ իմաստ, բովանդակութիւն կը ստանան : Հայ մայրերը երանի կուտան Զարդար Հոյրիկին, որ այդպիսի իմաստուն ու ճայնաւոր տըղայ մը ունի :

Պատանի Աւետիսը, դպրոցէն եաք՝ հիտակ կը վազէ հօրը դարբնոցը օգնելու համար իր եղբայրներուն : Ուստա Առաքելը, խանդաղատանքով կը նայի իր ուշիմ տղուն, կը ժպտի, դլուխը կը շարժէ իմաստուն շարժուձով մը : Աւետիսը դպրոցական պայուսակը մէկ կողմ չպրդած՝ կ'անցնի փքոցին դլուխը : «Մուխ ու ծուխ, կրակ ու բոց իրար խառնուած» :

Հայրը կը նայի իր դպրոցական մանչուն, կը դիտէ անոր ձեւերը, չարժուձները, ճիգը, «... իս քո գործը չի, որդի, դու դաւթարի, խալամի մարդ իս...» : Ուստա Առաքելը անդրագիր՝ բայց իմաստուն, այն օրերէն արդէն կը տեսնէ, կը դուշակէ իր Աւետիսին ապագան : Դու որդի փքոցի համար ստեղծուած չես, դու դրիչի «դալամ»ի համար ծնած ես :

Պատանի Աւետիսին եղբայրները, իրենց ծնողքին կողմէ ցայտուն կերպով ցուցադրուած այս բացառիկ եւ աչք ծակող խորաթափանցութեան համար չեն նախանձիր, այլ, ընդհակառակն, իրենք ալ իրենց կարգին խորապէս կը ցանկան, որ անիկա «տեղ մը հասնի» , «դրչաւոր» մարդ դառնայ :

Ցոյսէփ դեղեցիկի եղբայրները, նախանձելով իրենց եղբօր, չարաչար կերպով խարեցին իրենց ծերունի Հայրը, Ցակոբը, եւ եդիպտացի անցորդ վաճառականներուն վաճառեցին իրենց եղբայրը : Ցեղային բացառիկ ու դովելի յատկանիշ մըն է Հայերուս մօտ, ոչ միայն չնախանձիլ եղբօր մը ունեցած առաւելութիւններուն, այլ ամէն ձեւով քաջալերել զայն տեղ մը հասցնելու համար :

Իր դիւղին դպրոցը չատ նեղ կուգար պատանի Աւետիսին հոգեկան թռիչքներուն համար : Գիւղին ճիշդ դիմացը Ա. բարատը կար : Իր սիրտը, այն օրերուն իսկ, կարծես անոր մեծութիւնը ունէր : Լա՛յն լա՛յն հորիզոններու երազանքը կար իր մէջ : Իր հոգին ոգեմունակ, փոթոր կոտ վերիվայրումներու մարզադաշտ մըն էր կարծես ու կը փնտռէր այն «խորհուրդ խորին» բառերը, որոնք թէեւ իր առօրեայ մտածումներուն մշտնջենական առարկաներն էին, բայց որ տակաւին անոնց խորը թափանցելու անընդունակ էր :

Այն օրերուն իր մարմրուն հայեացքը ատկ յառած վեհ Արարատին, կարծես անորմէն կը սպասէր կախարդիչ հէքեաթներուն բովանդակ քաղցրութիւնը, որոնք տարիներո՛վ տարիներո՛վ օրօրած էին իր մանկունակ հոգին :

Եւ իրօք, Արարատը իրեն համար լոկ քարակոյտ մըն էր, լերկ, չոր ու ցամաք դանդուած մը չէր, ձիւնապատ զադաթով անիսօս, անբան լեռ մը չէր, այլ, ուժ մը, զօրութիւն մը, խորախորհուրդ իմաստութիւն մըն էր : Երկինքէն հոն տեղաւորուած Աստուած մը՝ Հայոց անպարտելի Աստուածն էր :

Արդարեւ, Հայոց Աստուածը օդնեց իրեն, ճամբայ ցոյց տուաւ իրեն : Քանթարեան Դաւիթ, առաքեալը որ լոյս, դիտութիւն կը ջամբէր հայ մանկտոց, արդէն իր հայրական սուր աչքերովը կարդացած էր պատանի Աւետիսին նե – րաչխարհը, հասկցած էր անոր մտածկոտ թափառումներուն խորքը :

Ճեմարա՛ն ...

Ճեմարան եւ Իդդիրմաւա :

Անուն, դրամ ու համբաւ ունեցողներու տղոց մօտ՝ ուստա Առաքելին այս անծա – նօթ դիւղացի տղեկը ...

Ճեմարանի իր մուտքը : Աստուած իմ : Պատանի Աւետիսին մուտքը կը մերժըւի, որովհետեւ՝ դրպանը «առողջութեան վկայագիր» չունի : Եւ նախապէս դի – մում չէ կատարած : « Դու ստիպուած դիւղ պիտի վերադառնաս, տղաս, ափ – սոս չնորհքով տղայ կ'երեւիս »... կը յարէ դինք ընդունող սրբազանը :

Երկինքը կը ցնծայ հէդ Աւետիսի դըլխուն վրայ, էջմիածնի հաստակեկ կամարները կը ճարճատին իր ուսերուն, աչքերը կը թացնան ու «դիւղ վե – րը կ'ուղին, կը թացնան ու «դիւղ վերադառնալ, բայց, քննութիւնը վաղն իսկի ...» :

Սրբազանը հանդարտ, դանդաղ քայլե – րով վեր կը բարձրանայ աստիճաններէն, ինք վարը նոյն աստիճաններուն ծայրամասը կանդնած խելագարի մը երեւոյթով, անորոշ մտածումներու անձնատուր :

Ցանկարծ բամբ, առնական ղայրոյթ, վիչտ պարունակող ձայն մը կ'արձագանդէ էջմիածնայ կամարներուն տակ . « Սրբազա՛ն ...» :

Ետ կը դառնայ Սրբազանը, կը դիտէ պատանի Աւետիսին կերպարանքը, կը նայի անոր աչքերուն, ու կ'անտեսէ թուղթի վրայ դրուած օրէնքները : «Վեր ել, տըղաս, յայտնի է դու էս տեղի ապրանք ես » :

Անկէ ե՞տք :

Անկէ ետք, Աւետիս Ահարոնեան ճեմարանի փայլուն ուսանող : Անկէ ետք եւ – րոպա համալսարանակա՛ն : Անկէ ետք, դրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր, ճառախօս, քաղաքական գործիչ ու յեղափոխական ու մարդակերտ քարոզիչ :

Անկիա աչուղ դարձած իր անկրկնելի նուրբ քնարին լարերը ամբողջութեամբ տրամադրեց հայ տառապանքին : Ղարիպ դարձած՝ երդիչ հայրենասիրութեան, երդիչ ազատութեան : Անթեղուած մո – խիրներու տակէն լոյս աշխարհ բերաւ մոռցուած անանուն խոնարհ հերոսներ, որոնք ներշնչման աղբիւր պիտի դառնան եկող ու գացող անհամար սերունդներու :

Երդեց Արարատի փառքը, Արարատեան դաշտի լազուարթ դեղեցկութիւնը, «կամուրջ քանդող՝, «Մայր Արաքսի»ներու ջուրերու դեղգեղանքը : Աւետիս Ահարոնեան իր հրի դրիչը ամբողջութեամբ տրամադրեց հայ ցաւին, Հայոց տառապանքին, հայ հայրենիքին :

Աւետին, չար նախանձէ դրդուած, « լալկան բանաստեղծ» յորջորջողներ ե –

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՏԵՍԻԼՔԸ

———o———

Պատերազմը ոչ մէկ ժողովուրդի խնայեց : Բոլոր ազդերն ալ ունեցան իրենց դանդուածային զոհաբերները : Բայց նաեւ բոլոր ազդերը, պարտուած թէ յաղթական, դարձան իրենց տուները, չէն կամ աւերակ : Բոլոր որդեկորոյս մայրերը լալու, ազօթելու, խնկաւէտելու համար ունեցան իրենց հարազատին դերեզմանը, մարմարաշէն կամ անշուք հոդակոյտ : Կամ դոնէ այդ նուիրական պատրանքը ունեցան յանձին Անծանօթ դինուորին : Այսօր, ամէն ֆրանսացի մայր, երբ Յաղթական կամարին ուխտին կ'երթայ, անպայմանօրէն սա տխուր բայց քաղցր ու միամիտ խորհրդածութիւնը կ'ընէ. — « Ո՞վ դիտէ, թերեւս այս սըրբատաղն սալարկին տակ հանդչող դինուորը իմ զաւակս է ...» :

Հայութիւնն է միայն որ զրկուեցաւ իր հայրենի հողէն : Հայ մայրն է որ այժմ, ամէն կիրակնամուտին, երբ խունկ կը վառէ, նայուածքը անհունին մէջ երեքրուն, չի դիտեր թէ ո՛ր կողմը դառնայ, խունկին բուրմունքը որ հովին յանձնէ : Հայութիւնն է միայն որ չունեցաւ իր Անծանօթ Նահատակին դերեզմանը՝ իբրեւ միակ ու վերջին կայքը մեր պաշտամունքի արցունքներուն : Ի դուր մեր չուրջը պիտի որոնէինք, ոչ թէ հոյակապ մահարձան մը, այլ ծա՛ռ մը, քա՛ր մը, երկրադունտին փակած աներեր բան մը որ մեր նահատակ ծնողքին, քրոջը կամ եղբօրը կեանքի մէկ րոպէն յաւերժացըներ մեր աչքին : Եւ ամէն անդամ որ ուղենք ոդեկոչել մեր կորուսեալներուն յիշատակը, յուսահատօրէն կ'ապտակինք մեր չարչարուած յիշողութեանը :

Հասարակաց փոսն իսկ ղացուեցաւ անոնց : Եւ սակայն, այն տեսիլքը որուն համար ինկան մեր նահատակները, միակըն էր որ, անոնց արիւնին մէջ թաթախուելէ եաքն ալ, դերծ մնաց որեւէ հարստահարական արատէ : Միակն էր որ բռնաւ չբռնադատեց որ եւ է աշխարհական ձգտումի : Նոյնիսկ երբ անոնք ծովէ ծով Հայաստան մը երազեցին : Հայ ժողովուրդը միակն եղաւ, բացարձակապէս միակը, որ փրկութեան պատճառը մղեց, այսինքն միակ նպատակը, միակ մարզավայել պատերազմը : Ու վերջապէս հայ Նահատակը միակն եղաւ, որուն մարմինը մնաց անթաղ, բայց անունն ու գործը չուտով թաղուեցան մեծ ազդերու յիշողութեան մէջ :

Հապա իրենց հարազատներու սիրտին մէջ :

Մեր սիրտին մէջ ի՞նչ եղան անոնց անունը եւ գործը : Այո, ոեւէ անկախ խիղճ պէտք է ընդունի որ մարդկութիւնը տըմարզացաւ, երբ անտեսեց հայ վիշտին համամարդկային հանդամանքը : Բայց ի՞նչպէս պիտի որակէինք մենք մեզ, եթէ ոչ թէ մոռացումը, այլ նոյն իսկ ամենադոյդն անտարբերութիւնը սահէր մեր հոդիներէն ներս հանդէպ մեր նահատակ ժողովուրդին զոհաբերութեանը : Տարաբախտաբար այդ անտարբերութիւնը արդէն սպրդեր է չատ մը տակաւ հոդիներէ ներս : Եւ ի՞նչ է իրենց արդարացումը : — Հայրենիքի քար ու քանդ վիճակն ու դերութի՞ւնը : Բայց չէ՞ որ այդ դժբախտ կացութիւնը դայն աւելի սիրելի պէտք էր ընծայէր մեր հոդիներուն : Աղատ ու հզօր հայրենիք մը կարեկցութիւն չառաւակը, յուսահատօրէն կ'ապտակինք մեր չարչարուած յիշողութեանը :

Հասարակաց փոսն իսկ ղացուեցաւ անոնց : Եւ սակայն, այն տեսիլքը որուն համար ինկան մեր նահատակները, միակըն էր որ, անոնց արիւնին մէջ թաթախուելէ եաքն ալ, դերծ մնաց որեւէ հարստահարական արատէ : Միակն էր որ բռնաւ չբռնադատեց որ եւ է աշխարհական ձգտումի : Նոյնիսկ երբ անոնք ծովէ ծով Հայաստան մը երազեցին : Հայ ժողովուրդը միակն եղաւ, բացարձակապէս միակը, որ փրկութեան պատճառը մղեց, այսինքն միակ նպատակը, միակ մարզավայել պատերազմը : Ու վերջապէս հայ Նահատակը միակն եղաւ, որուն մարմինը մնաց անթաղ, բայց անունն ու գործը չուտով թաղուեցան մեծ ազդերու յիշողութեան մէջ :

Հապա իրենց հարազատներու սիրտին մէջ :

*Մեր սիրտին մէջ ի՞նչ եղան անոնց անունը եւ գործը : Այո, ոեւէ անկախ խիղճ պէտք է ընդունի որ մարդկութիւնը տըմարզացաւ, երբ անտեսեց հայ վիշտին համամարդկային հանդամանքը : Բայց ի՞նչպէս պիտի որակէինք մենք մեզ, եթէ ոչ թէ մոռացումը, այլ նոյն իսկ ամենադոյդն անտարբերութիւնը սահէր մեր հոդիներէն ներս հանդէպ մեր նահատակ ժողովուրդին զոհաբերութեանը : Տարաբախտաբար այդ անտարբերութիւնը արդէն սպրդեր է չատ մը տակաւ հոդիներէ ներս : Եւ ի՞նչ է իրենց արդարացումը : — Հայրենիքի քար ու քանդ վիճակն ու դերութի՞ւնը : Բայց չէ՞ որ այդ դժբախտ կացութիւնը դայն աւելի սիրելի պէտք էր ընծայէր մեր հոդիներուն : Աղատ ու հզօր հայրենիք մը կարեկցութիւն կ'ընէր մեր նահատակներուն հանդէպ : Ազատ ու հզօր հայրենիք մը կ'ըսէր մեզի. «Ձեր նահատակները ինկան ինծի համար, ձեր արիւնը ինծի համար թափեցաւ, ձեր կեանքը ինծի համար զոհուեցաւ, ձեր մահը ինծի համար եղաւ, ձեր ոսկորները ինծի համար ցրուեցան, ձեր մարմինները ինծի համար անթաղ մնացին, ձեր անունը ինծի համար անյիշատակ մնաց, ձեր գործը ինծի համար անկատար մնաց, ձեր երազը ինծի համար անիրագործելի մնաց, ձեր ամէն ինչը ինծի համար եղաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար իրագործուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար յաւերժացաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն կատարելութեամբ կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն գեղեցկութեամբ կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն վսեմութեամբ կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն փառքով կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն հրաշալիքով կատարուեցաւ, ձեր ամէն ինչը ինծի համար ամենայն հրաշ

չի հայցեր իր զաւակներէն, այլ ծառա – յութիւն կը պահանջէ : Իսկ մարդուն դէ – րադրյն առաքինութիւնը ի յայտ կուգայ հոն ուր անիկա կը ծառայէ, առանց մըզ– ուելու պարտադիր ուժէ : Երջանկանալու երաշը, որքան ալ արդարացի ըլլայ, հա– սարակօրէն մարդկային է. դիւցազնակա– նը՝ երջանկացնելու ձգտումն է : Վայել– քը այն առեն մեզքի կը փոխուի, երբ մարդուն հոգին անոր մէջ ընկղմած, կը մոռնայ իր նմաններուն առաւելանքը : Իրենց հիւրընկալ ժողովուրդներուն ծա – ոայիլը յանձնարարելի պարտականութիւն մըն է Սիւիւռքի Հայերուն համար : Բայց մի՞թէ հայ երիտասարդները, Վահագնի ճաները կրնան գոհանալ այդպիսի միջակ առաքինութիւններով :

Շատ հեշտ բան է պաշտպանուիլ օտար մեծաղօր ազգի մը դրօշակին ներքեւ : Տգամարդութիւնը իր սեփական դրօշը պաշտպանելն է : Որովհետեւ այդ դրօշը ներշնչած ու հովանաւորած է այնպիսի քաջագործութիւններ, որոնց նմանները այդ օտար մեծազօր ազգերուն մօտ դիւ – ցազներդութեան նիւթ դարձած են : Եւ արդէն ո՞ր է իրենց մեծութեան գաղտ – նիքը . — Այն հպարտութեան մէջ, որով անոնք կը դիտակցին իրենց ազգային ար– ժէքներուն : Ու երբ անոնք իրենց պատ – մութեան մէջ անբաւարար գտած են այդ կարգի խանդավառող գործերը, անոնք նորեր երեւակայած են, այդ երեւակա – յականներն ալ պաշտամունքի առարկայ դարձուցած :

Իրաւ է թէ մեր պատմութեան բազմա– թիւ ղլուխները արիւնով գրուած են : Հայ արժէքաւոր սերունդներ եւ կիրթ ոստաններ արիւնի մէջ ստղծած են :

Բայց այդ արիւնը, հակառակ իր ծով ծաւալին, երբեք չէ կրցած ընկղմեցնել Հա– յուն բարձրանալու տենչը, աղնուանալու ձգտումը որ լուսեղէն դիծի մը պէս կ'ան– ջըպտեղ մեր տառապանքի պատմութեան բոլոր արիւնոտ տողերը : Բարձրանալու այս խնդալը, հոգեղէն այս անչիջանելի լոյսն էր որ մեր Նահատակներուն ըսել կուտար՝

Մեր փառքն է մեռնիլ այս ժողովուրդին համար :

Իսկ ողջ մնացողներուս փառքը պէտք է ըլլայ անոնց յիշատակին արժանանալ, անոնց ներշնչած եղանակով :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պետրոս Դուրեանի մահէն քանի մը օր ետք, « Օրագիր » թերթը 1872 Յունուար 26ի (հին տոմարով) թիւին մէջ կը դետե– ղէր թղթակցութիւն մը, որուն հեղինա – կը, «Հանդիսական մը», նկարագրելով բանաստեղծին թաղումը, միաժամանակ կը յայտնէ .—

« Սկիւտարի Ընթերցասիրաց Ընկերու – թիւնն վսեմախոհ Դուրեանի յիշատակն աւելի անմահացնելու համար՝ նորա հե – ղինակած թատերգութիւնները եւ ուրիշ այլեւայլ գրած հեղինակութիւնքն ի մի տատեանի հաւաքելով ի լոյս ընծայէ պի– սի» : Այս լուրը կը հաստատէ նաեւ Փունջ լրագիրը Յունուար 29ի թիւով. «Գոհու – թեամբ կը լսեմ, թէ Սկիւտարի Ս. Խաչ թաղի ընթերցասիրաց պատուարժան ըն– կերութիւնը մտադիր է այս վաղամեռիկ բանաստեղծին երկասիրութիւնները փունջ կապել եւ տպագրութեամբ ի լոյս ածել» : Իսկ Տիգրան Բարապեան «Պ. Դուրեան » խորագրով իր յօդուածին մէջ կը գրէ . « Սիրելի է մեզ յուսալ, որ յիշեալ ընկե– րութեան սոյն առթիւ ըրած որոշումն յաջողութեամբ գլուխ կ'ելլէ ու հետեւա – պէս գրագէտի մը ջանքն ու քրտունքն ի դուր թափուած չեն ըլլար : Այո, պէտք չէ թողնուլ բանաստեղծին քնարն, որ եր– թայ անհետանայ դարերու փոչիներուն ներքեւ : (Մասիս, 1872, Փետրուար 3, թիւ 1197) :

Շուտով մամուլի էջերուն մէջ կը տըպ– ուի ընթերցասիրաց ընկերութեան ժրա – ջան անդամներէն մէկուն՝ Գէորգ Զօպան– եանի (Զօպան) «Աղդ»ը, ուր մանաւա – րապէս կը կարդանք. « Պ. Դուրեան իւր հոգւոյն վսեմ ձիրքերէն քաղած երկասի – րութեան ընտիր հատուածներ ժառանգ թողած է մեզ այսօր, որք գրական հաղ – ուագիւտ գանձեր ըլլալով՝ իրաւամբ ար– ժանի են ի լոյս ընծայուելու : Զայս տեսնելով Սկիւտարի Ընթերցասիրաց Ըն– կերութիւնը կը փութայ այսօր բարեյի – շատակ հեղինակին գործքերը հրատարա– կելու եւ հրատարակութեան արդեամբը նորա դամբանին վրայ չիրիմ մը կանգնե– լու ու կրկնակի նպատակաւ մասնաժողով մը կազմել 14 անդամէ բաղկացեալ, ո – րոնց մէջ գանձապահ ընտրուած է Բեթ – րաք էֆ. Խմէրեան :

Ամբողջ գործերը, որ տասնէն աւելի արձակ եւ ոտանաւոր, թատերական եւ քնարերգական հեղինակութիւններէ կը բաղկանան, առնուազն հինգ հարիւր երես հատորոյ մը մէջ պիտի ամփոփուին, որու հրատարակութիւնը լրանալէն յետոյ պի– տի վաճառուի 11/4 արծաթ մէճիտի :

Մասնաժողովն սկսած է արդէն ձեռա – գիրներն հաւաքել եւ հրատարակութեան գործին ձեռնարկել, զոր փութացնելու համար բաժանորդագրութեան տոմսակ – ները հանած է գին մէկ մէճիտ » (Մա – սիս, 1872, Փետրուար 12, թիւ 1021) :

Գ. Զօպանեան կ'ընտրուի հրատարակիչ մասնաժողովի առենապետ, իսկ անդամ– ներու չարքին Բ. Խմէրեանէ զատ եղած են նաեւ Աւ. Գոռանեան, Թ. Աւետեան, Ս. Ֆէլէկեան, Յովհ. Ճանիկեանեան :

Բանաստեղծին ձեռագիրները կը յանձ– նուին Գ. Զօպանեանի : Սակայն մասնա – ժողովը կ'որոշէ, թէ Դուրեանի երկերը խմբագրուելու պէտք ունին, ուստի տա – ղերուն խմբագրումը կը վստահուի դրա– բարի ուսուցիչ, բանաստեղծ եւ խմբա – դիր Սիմոն Ֆէլէկեանի (1835 – 1904), իսկ թատերգութիւնները՝ երիվծարան Յակոբ Պարոնեանի :

Դուրեանի առաջին հատորը՝ «Մաղք եւ թատերգութիւնք » խորագրով, լոյս կը տեսնէ 1872ի կէսերուն, եւ համաձայն Տիգրան Արփիարեանի վկայութեան, ա– րագօրէն կը սպառի :

Գրեթէ երկու տասնամեակ ետք միայն յայտնի դարձաւ, որ Պ. Դուրեանի անդ – րանիկ հատուածոյին մէջ տեղ գտած բա– նաստեղծութիւնները աղաւաղուած են : Այս մասին առաջին անգամ արտայայ – տուեցաւ Հրազդան (Արփ. Արփիարեան) : Ան «Բարոյական խրատներ» քրոնիկին մէջ խօսելով բարոյականութեան անու – նով կատարուող «գրական ոճիրներու » մասին, կը գրէր. « Մեր հայրենակիցնե– րէն մին՝ Պ. Սիմոն Ֆէլէկեան, անցեալ օր մէկ բարեկամիս կը պատմէ հետեւ – եալը .—

« Դուրեանին ոտանաւորները երբ պիտի տպագրուէին, կ'ըսէ, լինդի բերին, որ մէկ մը աչքի անցընեմ : Էֆէնտիմ, տե – սայ, թէ մէկը շատ մը փոխելու բաներ կան, անբարոյական տողեր կան, ամէնքը վերցուցի, չինեցի, չկեցի, կոկեցի, չնորհքով բան մը ըրի, որ երեսը կը ճեր– մկըցնէ թէ հանդուցեալին պատիւ կը բե– րէ, թէ գրականութեան ...

... Յանուն բարոյականի՝ Դուրեան արբշռրուեր է Ֆէլէկեանի կողմէ, այսին– քն արբշռղծուեր է», — կ'եզրակացնէր քրոնիկագիրը (Հայրենիք, 1891, թ. 45) :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՋԱԿԱՆ

Երեւանի մէջ Մարտ 24ին դումարուե – ցաւ մարզական միութիւններու երրորդ համագումարը :

Համաձայն ստուած դեկուցումին, մարմնամարզութեամբ կամ մարզական խաղերով կը զբաղին 380 հազար անձեր : Որակի տեսակէտէն գոհացուցիչ չէ վի – ճակը : Սրդարեւ միջազգային եւ, նոյն– իսկ, խորհրդային չափանիշով մրցանիչ – ներ չեն արձանագրուիր : Մարզական

ԴՈՒՍԱՆԻՆ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայ դուսաններու համաստեղութեան մէջ Շերամ (Գրիգոր Տալեան) փայլուն ներկայացուցիչ մըն է : Մարտ 22ին, Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ պաշտօ – նական ձեւով նշուեցաւ Շերամին ծննդ – եան 110ամեակը :

Խօսեցան մշակոյթի նախարարը՝ Ց. Բաղդասարեան, Ց. Բրուտեան եւ ուրիշ – ներ :

ՅՈՒՅՆԱՀԱՆԴԷՍ

Կին արուեստագիտուհիներու դործե – րու նուիրուած ցուցահանդէս մը կազ – մակերպուած է Երեւանի մէջ :

Արտասահմանէն եւս հայ արուեստա – գիտուհիներ կը մասնակցին իրենց գոր – ծերով :

Մասնակիցներու չարքին է Շուշեցի 80ամեայ մամիկ Նատալիա Զուրաբեան : Կը ներկայացնէ ձեռագիրներ :

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄՐՑՈՒՄ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ երդող թա– չուհիներու մրցումը՝ 29 դեղձանիկներու մասնակցութեամբ : Մրցումը տեւած է չորս ժամ :

ՆՈՐ ՍԱՌՆԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ յատուկ դործարան մը սկսաւ արտադրել « Արագած » անունով նոր սառնարան մը : Ցատկանիշներն են՝ տնային, ինքնաչխատ, բարձրութիւնը 120 սանթիմեթր, լայնութիւնը՝ 59 սանթիմեթր, տարողութիւնը՝ 200 լիթր :

Քանի մը տարիէն արտադրութեան քա– նակը պիտի հասնի տարին 200·000 հատի :

ԵԼԵԿՏՐՈՔԱՐՏԻՈԿՐԱՄ

Հայաստանի դիտութիւններու ակադե – միայի հաշուողական կեդրոնին մէջ պատ– րաստուած է հետաքրքրական սարք մը՝ ելեկտրոքարտիոկրամ մը, որ կարելիու – թիւն կը տեղծէ որեւէ տեղէ սովորական հեռախօսով հաղորդել սրտի մը փափա – խումները :

Այս նոր սարքը, որ ծխախոտի մը մե – ծութիւնը ունի եւ դիւրութեամբ կը դե – տեղուի հեռախօսին լսափողին մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն տեղծած է բժշկական շրջանակներու մէջ : Մոսկուայի մաս – նագէտները քննելէ եւ փորձելէ ետք, յանձնարարած են անոր արտադրութիւ – նը :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մամուլը հետեւեալ մանրա – մասնութիւնները կուտայ Հայաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած շրջանային, քաղաքային, դիւղական եւ աւանային ընտրութիւններու մասին :

Ընտրողներու ընդհանուր թիւը՝ 1·159–829, քուէարկութեան մասնակցած են՝ 1·159·381 հոդի (99·96 %) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտօք հիմա փոխանակ երջանիկ ամուսին մը ըլլալու, բանտէն փախած թիւապարա մը եղած է, թիւապարա մը՝ որուն բնա – կարանն է բանտը եւ որուն երկինքն է կախաղանը : Իսկ ես, ես, ինկած կին մը եղած եմ, ամէն ոք իմ չուրջս կը դառ– նայ, բայց ամէն ոք ալ արհամարհանքով կը դիտէ զիս : Հապա պղտիկնե՞րս ... չեմ համարձակիր անոնց վրայ մտածել : Անոնք ի՞նչ եղած են արդեօք ... : Ախ, ասոնց ամէնքն ալ իմ երեսէս եղան ... ամէնուն պատճառն ալ ես եղայ ..., ի– րաւ թշուառական կին մըն եմ ես ... ին– չո՞ւ անձնասպան չըլլամ ... եթէ այդ համարձակութիւնը, այդ քաջութիւնը ունենայի, չատոնց վերջ տուած պիտի ըլ– լայի կեանքիս : Աատնկ խղճի խայթի եւ ամօթի մէջ ապրելէն աւելի ազէկ է մեռ– նիլը ... :

Այս խօսքին վրայ սկսաւ հեծկլտալ եւ ձեռքերովը դէմքը ծածկեց :

Այս միջոցին վարադոյրերէն մին վեր վերցաւ եւ տասնեւութ տարեկան դեղատի աղջիկ մը կոտրտուելով ներս մտաւ սեն – եակէն :

— Տիկին, տիկին, դոչեց յարդալիր ձայնով մը :

— Ազատ ձգէ զիս, Ֆանչէթ, հրամայեց խարտիչահեր Մանօն ջղայնոտութեամբ :

Բայց սենեկապանուհին, աչքերուն մէջ չարամտութեան փայլակ մը, ըսաւ :

— Փողոցին ծայրէն պատռնին կառքը տեսայ եւ մտածեցի որ դամ ձեղի չուտ մը լուր տամ : Վախցայ որ պատռնը ա – սանկ ձերին լալը կը տեսնէ եւ կը նեղա– նայ ...

— Աղէկ ըրեր ես, Ֆանչէթ, չնորհակալ եմ : Գնա, աղջիկս, դնա :

Ֆանչէթ դուրս ելաւ սենեակէն :

Մանօն ճիդ մը թափելով ոտքի ելաւ, արդուզարդի սեղանի մը մօտեցաւ եւ հա– յելիին մէջ նայեցաւ ... :

Դէմքը ցաւալի արտայայտութիւն մը ստացած էր :

Երեսը քիչ մը չպարեց, չրթունքները ներկեց, եւ հառաչանք մը արձակելով, իւրովի մրմնջեց :

— Նորէն պիտի սկսինք կատակերգու – թիւնը, նորէն սուտ խօսիլ եւ ամէն բան ծածկել պիտի աչխատինք :

Հապա թէ Մանօնի չրթունքներէն դուրս թռած էին այս բառերը, մէկէն ի մէկ սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ սենեակա – պան մը նչմարուեցաւ սեմին վրայ, սե – նեկապան մը որ պաշտօնական ոսկեհուռ դղեակներ հագած, հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց .

— Պատռն Ուիլբարը պիտի դայ :

Ելեւմտադէտը վերջին նորաձեւութեան համաձայն դղեակներ հագած եւ անոնց տակ դրեթէ ծիծաղելի դարձած, տանտա– լով ու երկու կողմին վրայ օրօրուելով Մանօնի մօտեցաւ :

« Եաքէն տեսած »ները միայն համաչ – խարհային պատերազմի միջոցին էր որ դոյութիւն առին, ամէն չրջան եւ ամէն դար իր «եաքէն տեսած»ները ունեցած է :

Պատռն Ուիլբար բանակին հայթայթիչն էր եւ Նափոլէոնի բանակին հայթայթիչ ըլլալը պզտիկ համբաւ մը չէր ... քանի մը օրուան մէջ մարդ կամ կը սնանկանար եւ կամ միլիոններ դիզելով ջոջ ագա մը կամ ամիրա մը կ'ըլլար ... :

Ուիլբար ոչ անպարկեչա էր եւ ոչ ալ չար :

Առատաձեռն էր, բայց այդ առատա – ձեռնութիւնը մակերեսային էր : Ի նպաստ իրեն կատարած բոլոր դործառնութիւն – ները իր առատաձեռնութեան կամ իր բա– րեսրտութեան կը վերագրէր :

Մանօնի դլխուն եկածներէն բնաւ տեղ– եակ չէր, անոր պատմութիւնը չէր դի – տեր, բայց դիտէր թէ այդ դեղեցիկ կինը անցեալին մէջ չատ դժբախտ եղած էր :

Սկիզբը իր սնափառութեան գոհացում տալու համար միայն յարաբերութեան մէջ մտած էր Մանօնի հետ, բայց վերջ ի վերջոյ այնքան սիրահարած էր անոր որ, վերջապէս անքակտելիօրէն կապուած էր : Գիտնալով հանդերձ թէ անկէ չէր սիրուեր ինքզինքը կը մխիթարէր տեսնե– լով որ Մանօն դոնչ յարդանքի մէջ չէր թերանար իրեն հանդիպ :

— Սիրելի Մանօնս, աչքերդ դոյչ, բե – րանդ բաց դոչեց մելիոնատէրը անոր մօ– տենալով :

Մանօն հնազանդեցաւ ... :

Ելեւմտադէտը դրպանէն թաւչափատ տուփ մը հանելով բացաւ եւ իր սիրու – հին դլուխին մօտեցուց :

— Հիմա աչքերդ ալ բաց, աւելցուց .

Մանօն աչքերը կէս մը բացաւ :

Ուիլբար ադամանդակուռ մանեակ մը բռնած էր անոր աչքերուն առջեւ :

— Շատ երես կուտաք ինձի, պիտի՞ք, կմկմաց Մանօն :

— Անոնք տակաւին բան մը չեն քեզի պէս հրեչտակի մը համար, ըսաւ Ուիլբար տուփը անոր յանձնելով :

Մանօն դողդոջուն ձեռքով մը թաւչա – պատ տուփը առաւ :

Ուիլբար ուրախութեան բացագանչու – թեան մը կը սպասէր, բայց Մանօն բերա– նը չբացաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԸՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սարգիս Տէր – Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր եւ մօր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի Մասն. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբ. Մեսրոպ Տէյրմէնճեանի մահուան առթիւ, ընկերուհի Արաքսի Պասմաճեանի եւ ընտանեկան պարագաներու : Այս առթիւ Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տէր – Սահակեանէ քսան Ֆր. դպրոցին :

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Այրի Տիկին Արմաւէնի Էլմասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆր. կը նուիրեն դպրոցին :

Այրի Տիկին Էլմաստ Սարգիսեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն դպրոցին :

ՆՈՒԷՐ

Արուսեակ Պռուշեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէյիրմէնճեան եւ Պէօրէքճեան 40 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի :

Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեան նոյն առթիւ, քսան Ֆր. նոյն նպատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրոնապաններուն :

Գիներն են 6, 5, 3 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիքոլա Շուլֆազեան, որ մօտաւորապէս 65 տարեկան պէտք է ըլլայ : 1923-ին իբրեւ Վալէ տը Շամպր ծառայած է Ժընեւ, Տիկին Սարգիսեանի մօտ : 1932-ին Փարիզ էր : Զինքը փնտռողն է իր զաւակը :

Կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՔԷ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
եւ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Մոնթրէալ, 2 Ապրիլ, 1967

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)

Ուիլիըմ Սարոյեանի
(Ատափթասիոն՝ Արամ Գէորգեան)

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
Վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ : Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, առանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ւ ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent

Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)
Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանպէկեան, Մատլէն Էքիզեան – Քարփանթիէ, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասանեը եւ Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլէն)

« Սայաթ – Նովա» գուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)
Ժագ Սթեֆանօ (Համբարձում) Ն. Պշտիկեան (Զաւատ), Ա. Գմբէթեան (Ռոստոմ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Մարտինեան (Զահակիր), Յովնան (Եգոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)
Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ MERCREDI 5 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10879 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — Nº 10.879

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԴԷՄ

—o—

ՅՄԲ.— Ինչպէս գրած էիմ երէկ, ըստորեւ կը հրատարակեմ Պոլսոյ Պատրիարքին հերքումը իրեն դէմ եղած ամբաստանութեան առթիւ : Ինչպէս կ'երեւի այս անգամ կռիւը վաճէէն դուրս կ'ելլէ եւ պատրիարք պատրիարքի դէմ, կը սկսի նոյնիսկ անվայելուչ եւ Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ու պատասխանատու կղերին համար վարկաբեկիչ մեթոտ մը :

Յարդ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը ու մանաւանդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն ըրին, կարծելով թերեւս որ՝ լռութիւնը ոսկի է: Մենք կը սպասենք ու պիտի շարունակենք սպասել, վասնզի այն համոզման ենք, թէ այս գայթակղութեան մէջ՝ լռութիւնը ոսկի չէ :

ՀԵՐՔՈՒՄ

ԱՆԱՄՕԹ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Առաջին անգամ Լոնտոնի «Թայմզ» թերթի 28 Մարտ թիւէն իմացանք որ Յոր-դանանի ընդհ· դատախազը, Երուսաղէմի Գանձատունէն վերցուած ձեռագիրներու դպրութիւնը վերագրած է Գեր· Տ· Սուրբէն Արք·ի, ասոր անդամ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան, եւ ինծի՝ պատրիարքին Հայոց Թուրքիոյ : Յիշուած է նաեւ անունը աշխարհական անձի մը, որուն ինքնութիւնն անդամ անծանօթ է ինծի, եւ որ ըստ վերոյիշեալ թերթի «մեռաւ ինքնաշարժի արկածով Ափրիկէի մէջ 1962ին»...

Բացայայտ սուտ մըն է Յորդանանի դատախազին վերագրումը : Կ'ենթադրենք, որ այլեւս ոչ ոքի դպանիք է թէ այս սուտին հեղինակը Յորդանանի դատախազը չէ : Զրպարտութեան հեղինակները Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը ներկայիս իրենց կալուածին վերածած հանրածանօթ մարդիկն են : Այնքան անճարակ սուտ մըն է մէկջեղ նետուածը, որով ժամավաճառ ըլլալն անդամ չէր արժեր · սակայն ի բուժումն հաւանական դայթակղեալ մտաց հարկին տակ կը ըզնք նախ տալ հեռեւեալ հերքումը, մեր ըսելիքը վերապահելով յառաջիկային :

Մեր լուսարարապետութեան օրով նման զրպարտիչ մը անկարելի էր՝· հեռեւեալ քանի մը հիմնական պատճառներով :

Ա.— Ս· Յակոբեայ Գանձատունը կրնայ բացուիլ ու գոցուիլ ի ներկայութեան Լուսարարապետի եւ դանձատան յանձնախումբի անդամներուն : Գանձատան բանալին կը պահուի տոպրակի մը մէջ, կնքուած լուսարարապետի եւ դանձատան Յանձնախումբի անդամներուն կնիքներո վը : Երբ հարկ ըլլայ դանձատուն մտնել իւրաքանչիւր անդամ իր կնիքին անպարտ ըլլալը ստուգելէ յետոյ կը քակ ուի տոպրակը եւ կը բացուի դանձատուն նը: Հանուած առարկաները մի առ մի կը ցուցակագրուին յատուկ տոմարի մէջ եւ կը տորագրուին դանձատան յանձնախումբի անդամներու կողմէ , եւ առար կանները կը յանձնուին լուսարարապետին : Գործածութենէ յետոյ այդ առարկաները նոյն ցուցակով կը յանձնուին դանձատան : յանձնախումբի անդամներուն, որոնք կը կրկին դնոնք դանձատունէն ներս, կը կղպեն դուռը, կը դնեն բանալին ծանօթ տոպրակի մէջ, եւ ամէն ոք վերջին կը կնքէ զայն իր անձնական կնիքով: Կնքեալ բանալին դանձատան նախապատիւթը կաղմող Ս· Սարգսի Մատրան պահապանին երէն մէկուն մէջ կը պահուի բանալիի տակ : Ս· Սարգսի Մատուռն ալ միշտ կղպուած կը մնայ, եւ հանրութեան առջեւ կը բացուի տարին մէկ երկու անգամ : Այս Մատրան բանալին է որ կը մնայ լուսարարապետին քով :

Մենք լուսարարապետ եղանք 1957 – 1959 տարիներուն :

Մեր լուսարարապետութեան չրջանին դանձատան յանձնախումբի անդամներն էին, Գեր· Տ· Հայկազուն Եպիսկ· Աբրահամեան, այժմ՝ Արքեպիսկ· յիշմիածին : Հոդչ· Տ· Ասողիկ Ծ· Վրդ· Ղազարեան , այժմ Եպիսկ· եւ Առաջնորդ Հայոց Իրաքի, եւ Հոդչ· Տ· Հայկասէր Վրդ· Պայրամեան, այժմ Հոդ· հովիւ ի Գալիֆոր – նիա : Ցետագային երբ Հայկազուն Սրբազան էջմիածին գնաց եւ Հայր Ասողիկ՝ Ծայրագոյն Արեւելք, անոնց տեղ ընտրը ուեցան Հոդչ· Տ· Զաւէն Վրդ· Զինչին եան, այժմ՝ Եպիսկ· եւ Առաջն· փոխանորդ Հայոց Աղեքսանդրիոյ, եւ Հոդչ· Տ· Կիւրեղ Վրդ· Գաբիկեան, այժմ արտասահման՝ իբրեւ նուիրակ Երուսաղէմի : Իսկ Հ· Զաւէնի Աղեքսանդրիա մեկնելէ յետոյ անոր տեղ ընտրուեցաւ Հոդ· Տ· Կորիւն Վրդ· Մանուէլեան , այժմ Հոդ· Հովիւ Հայոց Եթովպիոյ: Ասոնք բոլորն ալ պատուաւոր եւ վստահելի հոգեւորականներ են, եւ կրնան ի հարկին վկայել թէ նման զրպարտիչ մը որքան հնարաւոր էր մեր լուսարարապետութեան չրջանին :

Տրուած ըլլալով որ դանձատան հետ մենք է, որ չփում ունեցած ենք, մեղի անհասկանալի մնաց թէ ինչո՞ւ մէջը խառնած են նաեւ Սուրբէն Սրբազանի անունը : Հարցումին պատասխանը կը գտնուի հետեւեալ իրականութեան մէջ, որ նոյն ատեն երկրորդ պատճառաբանութիւնը կ'ենթադրենք թէ ինչո՞ւ նման զրպարտիչ մը չէ պատահած մեր լուսարարապետութեան չրջանին :

Բ.— Թերթերը հաստատեցին որ փետրուար ամսուան վերջերը Շահէ Եպիսկ· առաջնորդութիւն մը կորզած է Գեր· Տ· Սուրբէն Արք·էն, ըսելով որ առաջնորդութիւնը լոկ իր տեղապահութեան օրէն պահանջած վկայական մըն է : Տ· Սուրբէն Արք· 85 տարեկան ծերունի մըն է, աչքերը զրեթէ չեն տեսներ· Շահէ Եպիսկ· իրեն յատուկ աչքբացութեամբ յաղողած է Թուղթին վրայ դնել տալ Սուրբէն Սրբազանի առաջնորդութիւնը : Մենք հաստատած ենք, որ այս առաջնորդուած « առքիմանը » օգտագործուած է քօղա ծածկելու համար ձեռագիրներու խակա կան զրոյր : Եթէ արդարեւ մենք եղած ըլլայինք ձեռագիրները Սոթպիին յանձնողները ինչո՞ւ պէտք կար նման առաջնորդութիւն մը կորզելու Սուրբէն Սրբազանէն :

Գ.— Հայկական ձեռագիրներու աչխարհահռչակ մասնագէտներէն Երեւանաբնակ Փրոֆ· Մաչիկեան 1966 փետրուար ամսուան մէջ Երուսաղէմ այցելած է ձեռագրերու դասաւորման եւ ուսումնասիրութեան գործով : Փրոֆ· Մաչիկեան իր տեսած ձեռագրերու մէջ յիշեց մասնաւորաբար Թորոս Ռոսլինի կոդմէ գեղազարդուած «Հեթումի Ատուծաչունչը », որ թիւ 2 մատեանը կը կազմէր Սոթպիի դրաթալոկին մէջ :

Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Գեղարուեստի դասախօս Փրոֆ· Ճոն Քարսուէլ ալ կը յայտարարէ տեսած ըլլալ Սոթպիի դաթալոկի թիւ 23 ձեռագիրը Երուսաղէմի Վանքին մէջ 1963ի Զատկին :

Մենք տակաւին ըսելիք պիտի ունենանք :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

1 Ապրիլ 1967

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ - ՏԷԼՄԱՍ

ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

—o—

Ազգ· ներընտիր ժողովը իր առաջին նիստին վերընտրեց Շապան – Տէլմասը իբրեւ նախագահ նոր օրէնսդրութեան չրջանին համար : Պորտոյի քաղաքապետը ընտրուեցաւ առաջին իսկ չրջանին, 214ի դէմ (կասթոն Տէֆֆէռի) 261 ձայնով, ինչ որ կը փաստէր թէ զանազան հոսանքներու կոլիսաներէն զատ, Շապան – Տէլմասի համար քուէարկած էին նաեւ կեդրոնի երեսփոխանները :

Նախքան ընտրութիւնը , ժողովին երիցագոյն անդամը՝ Հիփոլիթ Տիւբօ, 86 տարեկան բացումը կատարեց ներընտիր ժողովին Ա· նստաչրջանին : Իսր զարգացումի տէր, Տիւբօ, քիչ մը տկար ձայնով դեղեցիկ ճառ մը արտասանեց : Յիչեց Լամարթինը, Ժ· Ժ· Ռուսօն, Վալերին , Փլաթոնը, Թէյար ոը Շարտէնը, Վիքթոր Հիւկօն եւ անչուչա Ժօրէսը : Յուղարկաւորական մէկ քանի մը արտայայտութիւններ ալ պակաս չէին եւ Հիփոլիտ Տիւբօ յիչեց Սոփոկլէսի Անտիգոնէն, որու մէջ Հէմոն կը յայտարարէ «Պետութիւն չկայ, հոն ուր միայն մէկ մարդ կը հրամայէ » :

Տիւբօ կողմնակից է որ Սահմանադրութեան թիւ 16 յօդուածը (բացառիկ իրաւասութիւններ Հանրապետութեան նախագահին) ջնջուի, կը ծանրանայ նաեւ ընկերային հարցերուն վրայ, ներդաղթող – ներու տրուելիք հատուցումներուն եւ եւրոպայի կառուցման :

Ապա տեղի կ'ունենայ քուէարկութիւնը (երկու երեսփոխան չեն մասնակցած, մէկը՝ հիւանդ, միւսն ալ մոռցած է քուէն տուիը նետել) եւ Շապան – Տէլմաս կը վերագտնէր իր աթոռը եւ առաջին ճառով կը հաստատէր թէ քուէարկութիւնը քաղաքական բնոյթ ունէր եւ թէ մեծամասնութիւնը ինքն իրեն ծննդեան վկայագիր մը կուտար, այս արդիւնքով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷյԼԻ մէջ, Ուրբաթ ժամը 20ին , երկու դողեր յարձակած են Պօղոս Արզումանեանի «Ար» դհարաւաճառատան վրայ, մինչ Պ· Արզումանեան կը պատրաստուէր խանութը դոցելու : Երկաթեայ փեղկը կէս դոց էր երբ երկու դողեր, դլուխը ծածկուած, եւ տրճանակը ձեռքին խանութ մտած են «ձեռքերը վեր» պոռալով եւ սպառնալով Պ· Պօղոսին, մինչ միւսը տղուն կը սպառնար : Բայց Պ· Արզումանեան առանց պաղարիւնը կորսնցնելու կը յարձակէր դողին վրայ, մինչ տղան ալ հօրը օրինակին հետեւելով կը յարձակէր միւսին վրայ, իսկ վերջոյ կռիւը կը չարունակուէր մայթին վրայ եւ դողերը կը յաղողէին փախիլ , բայց ոչ մէկ բան կրցած էին տանիլ : Պ· Պօղոս Արզումանեանի խանութը կը դտնուի թիւ 178 Պուլվ· Նասիոնալ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի թագաւորը կանելլոփուլոսի յանձնեց կառավարութեան կազմու թիւնը : Կանելլոփուլոս ալ պարագլուխ է, իսկ փափանդրէու «պետական հարուած» կ'որակէ թագաւորին նշանակումը եւ նոր վարչապետին կազմած դահլիճը : Նոր նախարարներու մեծ մասը Քարամանլիսի նախկին դործակիցներ են: Սէլանիկի մէջ ցոյցեր ալ եղած են, բայց ոստիկանութիւնը ցրուած է «կեդրոնի երիտասարդութիւն » չարժումին 1500 անդամներ, որոնք այդ ցոյցը կ'ընէին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ Ազգ· յուղարկաւորութիւն կատարուած է Մառեչալ Մալինովսկիի համար : Նկատուած է Չինացի – ներուն բացակայութիւնը , բայց կրնայ ըլլալ որ հրաւիրուած ալ չէին :

ՍԿԻՊՈՒ մէջ (Եուկոսլաւիա) նոր ցլեղումներ եղած են որոնց տարողութիւնը ծանօթ չէ : Կը յիչուի թէ քանի մը տարի առաջ մինչ աղէտի ենթարկուեցաւ այս քաղաքը, երկրաչարժի հետեւանքով: Ներկայիս բոլորովին վերաչինուած է :

ՔՈՄՊԱՅի անօդչնը 11 օդուան կամայական արդելափակումէ մը ետք, Թունուզի, ամբաստանուեցաւ տարադրամի եւ դրամադլուխի փոխադրութեան համար , արտասահման : Թունուզի իր ունեցածը դրաւուած է : Սմաճա բազմաթիւ պաններ եւ կալուածներէ զատ, ունի նաեւ կարեւոր օթաթերթ մը՝ Լա Փրէս տը Թիւնիզի : Կ'ըսուի թէ Սմաճա դրամական կարդադրութիւն մը առաջարկած է : Միւս կողմէ «Քոմպա»ի խմբագրութիւնը բոլորովին հերքէ թէ թերթը դադրելու վրայ տանդին տակ ըլլայ :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՒ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Տարիներէ ի վեր եւ մանաւանդ վերջին ամիսներուն, Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներու տնտեսական վիճակը եւ անդործութիւնը կը ստիպէ մեր հայրենակիցները որ արտադաղթեն, արեւմտեան դանազան երկիրներ , մանաւանդ Ֆրանսա :

Մեր դադութը , որ օժտուած է տասնեակ մը բարեսիրական լուրջ կազմակերպութիւններէ , չունի սակայն մարմին մը, որ զբաղի այս նոր եկողներով , որոնք տասը տեղ կը զարնեն իրենց գլուխը , բնակութեան , աչխատանքի եւ այլ անհրաժեչտ ձեւակերպութեանց համար : Յարգ միչտ եղած են կարգադրութիւնները, անհատներու կողմէ ինչ որ անբաւարար է եւ լուծում չէ, տրուած ըլլալով որ մէկ – երկու պարագայ չէ միայն : Ընդհանրապէս մեկը միւսին ղրկելով կը փակուի հարցը :

Կը խորհինք թէ կարգ մը վազեմի հիմնարկութիւններ ինչպէս Բարեգործակաները, Աղքատախնամը կամ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կրնան նախաձեռնարկ ըլլալ , մարմին մը կազմելու համար, մնայուն գրասենեակով մը, որ սառնձնէ այս դործը: Նման գործեր պէտք չէ բախտի ձգուտուին , որպէսզի մեր դժբախտ հայրենակիցները անտարբերութիւն չդտնեն յիսուն տարուան դադութի մը մէջ կամ չչահագործուին ասոր անոր կողմէ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նախընթաց տարիներու պէս այս տարի եւս հրաւէր ուղղած էինք Փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ ընկերակցութիւններուն, միասնաբար եւ համապատկային չուքով ոդեկոչելու Ապրիլ 24ի մեր նահատակներու խնկելի յիչատակը :

Առաջին ժողովին կարելի չեղաւ բոլորին մասնակցութիւնը ապահովել : Այժմ սակայն ուրախ ենք յայտնելու , թէ յաջորդ հանդիպումներու ընթացքին կարելի եղաւ համաձայնիլ կարգ մը հիմնական սկզբունքներու չուրջ եւ համերաչխ մթնոլորտի մը մէջ միաձայնութեամբ որոչուեցաւ այս տարի եւս Մեծ Եղեռնի մեր նահատակներու 52րդ տարեդարձը միասնաբար եւ վայելուչ կերպով կատարել , 23 Ապրիլ Կիրակի օրը երեկոյեան կաւոյի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵԻՈՐ ՊԵՏԵՐ

Փարիզ, 2 Ապրիլ, 1967

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՈՐ ԼՈՒԾՄԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Գուցէ տակաւին չգիտցողներ կան թէ՝ Քաղաքակրթեալ, յառաջադէմ գերման ժողովուրդին գլուխը գտնուող, փառամոլ Վիլհէլմ Բ. կայսրն էր, որ հրահրեց դարուս առաջին աշխարհասասան պատերազմը, որ տեւեց 1914 Օգոստոսի սկիզբի օրէն, մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարի օրը: Եւ պատճառ եղաւ համատարած աղէտներու :

Այն հինգ արհաւրալից տարիներու ընթացքին «Ռէօյթէր» եւ այլ միջազգային հեռագրական գործակալութիւններու հաղորդած լուրերէն, Եւրոպայի, Ամերիկայի, Ասիայի եւ Ափրիկէի այլազան ազգերու ժողովուրդները, մասնաւորաբար այն երկիրներուն քաղաքական, մտաւորական, բարոյական, խղճամիտ անձնաւորութիւնները, զարհուրանքով կը տեղեկանային, Գերմանիոյ զինակից Օսմ. պետութեան սահմաններէն ներս տեղի ունեցող, հայ – քրիստոնեայ տարրին վրայ գործադրուած զանգուածային ջարդերու քստմնելի լուրերը, որոնք սակայն՝ դեռ բաւարար չէին ամբողջապէս յայտնաբերելու հոն կատարուած հրէշային նախճիրքին ահագնութիւնը :

Գերմանիոյ եւ իր զինակից պետութիւններուն պարտութեամբը եւ պատերազմին վերջաւորութեանը միայն, հանուր աշխարհի առջեւ պարզուեցաւ նաեւ Թուրքիոյ մէջ, ամենուրէք, կատարուած ահռելի «տռամ»ը :

Գերմաններու «Քայզեր»ը գիտակից իր գործած մարդասպանական յանցանքին ծանրակշիռ պատասխանատուութեան, արդէն Հոլանտա փախած ու հոն ապաստան գտած էր, որպէս քաղաքական պաշտպանեալ, իսկ իր կայսերական դահը խորտակուած եւ հոհէնցոլերեան տոհմի ժառանգական իրաւունքն ալ ի սպառ անէացած էր, Գերմանիոյ միապետական վարչաձեւին հանրապետական «ռէժիմ»ի փոխակերպումովը :

Իսկ գալով Թուրքիոյ, հոն եւս կառավարչական մեծ յեղաշրջում մըն էր տեղի ունեցած :

Պատերազմին հետեւանքով, Օսմանեան ընդարձակածաւալ կայսրութեան քայքայուելուն, ինչպէս նաեւ հայ թրքահըպատակ ժողովուրդին վրայ գործադրուած համատարած սպանդին եւ կողոպուտներուն պատասխանատու զազրելի փաշաներ, պէյեր եւ այլ յանցապարտներ, պատժական հետապնդումէ խուսափելու համար, ահաբեկ, վատաբար խոյս տուած էին Թուրքիայէն ու ապաստան գտած էին օտար երկիրներ :

Սակայն, ինչ որ կը հետաքրքրէ մեզ արտասահման գտնուող մտատանջ Հայերը, յաղթահարուած Թուրքիոյ մէջ գլտնուած մեր հարազատներուն եւ բոլոր մեր ազգակիցներուն ընդհանուր վիճակն էր : Յայտնի եղաւ թէ Թուրք կառավարական իշխանութիւններու կողմէ կազմակերպուած, Հայերու տեղահանութեան, անոնց բոլոր ինչքերուն գրաւումին, կողոպուտներուն եւ ջարդերու գործադրութիւնները կատարուած էին Թուրք եւ այլ իսլամ թաթար – մոնկոլական, վայրագ, մոլեռանդ ցեղերու միջոցով, ամենագազանային մոլուցքով : Եւ բարբարոսական, այլազան չարչարանքներով խողխողուած, կոտորակուած Հայերու թիւը գլած անցած էր մէկուկէս միլիոնը :

Այն ատենէն ի վեր, հայ եւ օտարազգի լրագիրներ, պարբերաթերթեր, ականատեսներու եւ ականջալուր եղողներու վըկայութիւնները, քաղաքակիրթ ազգերու պաշտօնական ներկայացուցիչներու տեղեկագիրները, հայ եւ օտար լեզուներով հրատարակուած եղեռնապատում մատեանները եւայլն, ասոնք ամէնը, աներկբայօրէն կը փաստեն Հայութեան այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որուն յիշատակը ազգովին կը յաւերժացնենք «Ապրիլեան Մեծ Եղեռն» անուանակոչումով :

Ամէն տարեդարձի, եկեղեցիներու մէջ ջերմեռանդ արարողութիւններով եւ Հայաշատ քաղաքներու ընդարձակ հանդիսասսրահներու մէջ, բազմախուռն Հայերու ներկայութեամբ, նահատակներու յիշատակին հանդէպ կը յայտնաբերուին խոր յարգանքի զգացում :

Իսկ 1965 տարին, որ յիսնամեակն էր «Ապրիլեան Մեծ Եղեռն»ին, թէ Հայաստանի, թէ արտասահմանի համայն Հայութիւնը, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, գերագնահատելի համերաշխութեամբ, արժանավայել հանդէսներով ոգեկոչեց, (Պէտքը կը զգամ չեշտելու), թրքական վայրագութիւններու անմեղ զոհերուն յիշատակը :

Եղան հրապարակային խաղաղ ցոյցեր, կանգնուեցան նաեւ, Մայր հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայահոծ քաղաքներու յարմար վայրերու մէջ՝ նահատակաց յուշարձաններ ...

Արդարեւ, ասոնք բոլորը, մանաւանդ Մեծ Եղեռնի արիւնազանգ երկունքէն վերածնած չքնաղ Հայաստանը, աշխարհացրիւ, սիրտցաւ Հայերու հոգեկան սփոփանք եւ մխիթարութիւն մըն է : Այսու հանդերձ, դեռ ոչ բաւարար չափով, որքան ատեն, որ Հայութեան անժամանցելի պահանջներու հարցը, միով բանիւ, «Հայկական Դատ»ին արդար լուծումը առկախ կը մնայ : Ուստի պէտք է ազգովին, միասնական ձեւով, ամէն կարելի միջոցներով, անվհատ հետապնդել, հասնելու համար ակնկալուած գոհացուցիչ արդիւնքին :

ՕԹՈՆ Յ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յետագային Բ. Էքսէրճեան 1892ին եւ բանաստեղծին կրտսեր եղբայրը Ագրիպպաս Դուրեան 1930ին հրատարակեցին Պ. Դուրեանի աւագ եղբօր՝ Յարութիւն Դուրեանի (1848 – 1873) նամակը, որով ան ժամանակին բողոքած է աղաւաղումներուն դէմ :

Յ. Դուրեան իր վրդոված նամակը գրած է հաւաքածոյին առաջին մամուլներուն մէջ տեղ գտած աղաւաղումներուն առիթով : Ինչպէս կը հաստատէ Բ. Էքսէրջեան, այդ բողոքը իր դերը խաղացած է եւ «յետ այնորիկ սրբագրութիւններ կ՚ընդհատին եւ յաջորդ Ֆորմաներն ըստ բնագրին կը շարունակուին տպագրուիլ» :

Մամուլի մէջ շատ գրուած է Ֆէլէկեանի «Աւերածութիւններուն» մասին : Տիգրան Կամսարական (Մոլորակ) բողոքելով անոր «պղծիչ սրբագրութեանց դէմ», հրապարակով բացատրութիւն պահանջած է : Ուզած է, որ «բարոյական պատասխանատուութեան ենթարկուի (Մասիս, 1892, թիւ 3972, էջ 291) :

Պ. Դուրեանի գործերուն երկրորդ հաւաքածոյին հրատարակութիւնը իրագործեց ուսուցիչ Բարսեղ Էքսէրճեան :

Տակաւին 1876ին, երբ Միհրան (յետագային՝ Եղիշէ) Դուրեան ուսուցիչ էր Սկիւտարի ճեմարանին մէջ, աշակերտներէն ոմանց, որոնց մէջ էր նաեւ Բ. Էքսէրճեան, կը ծանօթացնէ իր եղբօր քանի մը անտիպ նամակները : Այդ օրէն արդէն ճեմարանի աշակերտները կը մտադրեն հրատարակել Դուրեանի անտիպ գործերը : 1880ին ճեմարանի նախկին սաներ Բ. Էքսէրճեան, Ս. Գաբամաճեան, Ա. Աստուածատուրեան եւ Յ. Գաղազեան կը կազմեն մասնախումբ մը՝ որոշելով ձեռք ձգել եւ տպագրել Դուրեանի նամակները ու թատերգութիւնները : Նիւթական միջոցներ հայթայթելու նպատակով գրաբարի կը թարգմանեն եւ լոյս կ՚ընծայեն Շաթօպրիանի «Աթալա»ն, որուն յառաջաբանին մէջ կը յայտնեն իրենց մտադրութիւնը. «Եթէ ըստ ակնկալեաց մերոց յաջողեսցէ մեզ գտանել խրախոյս, ի մտի ունիմք ածել՝ ի լոյս զանտիպ գործս վաղամեռիկ քերթողին Պետրոս Դուրեանի՝ ցանկալւոյն այժեմեան մեզազնեայ բանասիրաց (Անդ, Կ. Պոլիս, 1880) :

Սակայն 1885ին մասնախումբին անդամները կը ցրուին, Բ. Էքսէրճեան կը մեկնի Նիկոմիդիա, եւ ձեռնարկը գլուխ չի գար :

1890ին վերադառնալով Կ. Պոլիս, կ՚որոշէ, այս անգամ առանձին, տպագրել Դուրեանի երկերը : Մամուլի մէջ կը զետեղէ յայտարարութիւն մը՝ տեղեկացընելով, թէ ձեռքի տակ ունի բանաստեղծին «անտիպ գործոց մի հաւաքածուն», մտադիր է հաւաքել «ցիր ու ցան եղած» երկերը ու «տպեալ գործերու մէկ մասին հետ միացնել եւ հրատարակել» : Էքսէրճեան կը ստանայ Եղիշէ Դուրեանի համաձայնութիւնը, եւ «ես, — կը պատմէ ան, — ծանօթութիւններ հաւաքելու կամ ձեռագիր մը գտնելու համար կը գրէի ի Մանչեսդրը, ի Վենետիկ, ի Սելանիկ, ի Տարտանէլ, ի Տրամա, ի Զմիւռնիա, անձամբ գացած էի ի Մօտա.. Սկիւտարու չորս կողմը, Պոլսոյ շատ մը թաղերը, ի Բերա, Պէշիկթաշ, Օրթագիւղ, Ռ. Հիսար, Պէօյիւքտէրէ, Սամաթիա...» :

1893ին կը հրատարակէ Դուրեանի «Տաղք եւ թատերգութիւնը, նամանակնի, դամբանական, տապանագիր» հաւաքածոն, ուր տեղ կը գտնեն 35 տաղ (5ը անտիպ), երկու տպուած թատերախաղ, 13 նամակ (12ը անտիպ), եւ Վ. Լութֆեանի դամբանականը :

Հաւաքածոյէն դուրս կը մնան, դաժան դրաքննութեան պատճառով, քաղաքական, հայրենասիրական եւ ընկերային բովանդակութեամբ տաղերը, պատմական ողբերգութիւնները :

Դուրեանի երկերուն երկրորդ հաւաքածոյին մասին չափազանց խիստ արտայայտութեցաւ երիտասարդ Արշակ Չօպանեան իր «Դուրեանի նոր տպագրութեան առթիւ» գրախօսականով : Բրաւ ճիշդ դիտողութիւններ (ժամանակագրական սկզբունքի անտեսում, կէտագրական «անթիւ» անճշդութիւններ, վանկերու եւ բառերու սխալներ եւայլն) : Չօպանեան ըստ էութեան այս հրատարակութիւնը կը նկատէր արատաւոր (Հայրենիք, 1892, թիւ 246) : Իր բոլոր թերութիւններով հանդերձ Էքսէրճեանի հրատակութիւնը նախորդէն անհամեմատ բարձր էր, քանի որ առաջին անգամ Դուրեանի տաղերը հրատարակուեցան ըստ բնագիրներուն : Այս գործը օգտագործուեցաւ նոր հրատարակութիւններու համար : (1900 – 1963 լոյս տեսած Դուրեանի 17 հաւաքածոյ) :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՔԻԻԼԽԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ԽՄԲ. — 1894 Մարտ 10ին, Պոլսոյ Հայրենիքին մէջ, Խարբերդէն հետեւեալ թղթակցութիւնն է հրատարակած մեր նահատակ գրողներէն Ռուբէն Զարդարեան : Կը նկարագրէ Խարբերդի մուրացկանները :—

Ոտքդ քիչ մը առաջ, կրունքներդ սա մոխիրներուն վրայ, դիտէ բոլորտիքդ :

Կոյտ մը փոշիի շուրջը, մէկ մէկու կուշտին, ալեւորածին անմիջապէս քով մանկամարդը, ու եթէ համրանք կ՚ուզես, վեց ամսուան մօրը ստինքին կպած մանուկէն՝ մազերուն մէջ ձմեռ՝ ութսուննոց ալեւորածը համրէ, ամէնքն ալ սեւցած, ամէնքն ալ փոշոտ : Լերան անյաջող հովերը քաղաք նետած են զիրենք : Բոլորն ալ լեռնցի են : Ու եթէ աչքերդ մոխիրներուն մէջէն կրնան տեսնել, դէմքերուն նայէ : Դիմային բաժանումներ գտնելն անկարելի, չըսեմ անհնարին է : Քիթ, քթի ծակ չեն երեւիր երբեք, ածուխի մանր փոշիներ՝ բերնէն ելած շնչովը այտերու վրայ տիղմ կապած են : Աչքեր կը նշմարուին, իրաւ, բայց կանխաւ ճերմըկուցը զանազանել հարկ է : Կոպիճներու առջեւ բացուած վտիտ խոռոչներու մէջ սեւ փոշի ամբողջ, ու չես դիտեր թէ բերանն ուսկէ կը բացուի :

Ամէնքն ալ դեղնած են : Մէկ երկու կայծեր մոխիրներուն տակէն դուցէ մարմընջած ոտքերուն քիչ մը տաքութիւն կուտան, սակայն պատառ մը հացի կարօտ են, թող հետն ալ ամբողջ աւաղ խառնուած ըլլայ, ստամոքսին մէջ որոճալու կտոր մը սնունդ ունենան գոնէ : Ո՞ր մէկին նայիս : Մէկին կուտաս ու հազարներ քղանցքիդ շուրջը կը շարուին, ու դեռ եթէ մէկ քանիներ հեռուն կը կե-

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ա.

Ժամանակին, Պարսից Շահերէն մէկը նշանած մը կը փնտռէր իր մէկ հասիկ աղջկան՝ Նիյոյի համար : Սպիտակ փիղեր պտըտցուց Թեհրանի փողոցներուն մէջ եւ իր մունետիկները ծանուցին լուրը բոլոր հրապարակներուն վրայ եւ հանրային պարտէզներուն մէջ :

Նիյօ սեւ մազերով եւ զմրուխտ աչքերով դեղանի իշխանուհի մըն է, կ՚ըսէին : «Կ՚ըսէին ...», որովհետեւ ոչ ոք իր աչքով տեսած էր իշխանուհին : Պալատին մէջ մեծցած էր ան, բոլորի տեսողութենէն հեռու : Պարսից Շահը, իր հայրը, նուագ եւ երգ, ասեղնագործելու եւ նկարելու արուեստը սորվեցուցած էր անոր : Շատ քաղցր բնաւորութիւն մը ունի կ՚ըսէին, հլու ե զուարթ միաժամանակ : Բայց ոչ ոք կը ճանչնար զայն :

Արտասովոր դաղափար մը ունեցաւ Պարսից Շահը : Իր աղջիկը առանձին, դաղտնի դուրս պիտի ելլէր պալատէն, մինակ պիտի պտըտէր մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ, եւ այն անձը, որ զայն ճանչնալու եւ գալ իրեն նկարագրելու բախտն ու խելքը ունենար, կրնար խնդրել Նիյօ իշխանուհիին ձեռքը :

Որոշուած օրը, Թեհրանի բոլոր երիտասարդները լայն բացին իրենց աչքերը եւ սկսան դիտել ու զննել անցնող բոլոր աղջիկները :

« Ասիկա բոկոտն է, չի կրնար իշխանուհին ըլլալ » :

— « Ասիկա շատ պարզ պատմուճան մը ունի, ան չէ » :

— « Գլխահակ կը քալէ, չի կրնար Նիյոն ըլլալ» կ՚ըսէին :

Շատ դժուար էր դիտնալ, թէ ինչպէս պիտի կրնային ճանչնալ զայն : Հետաքրքիր շատ տղաք յաճախ պալատին պարտէզը նայեցան, բայց միայն իշխանուհիին ծովագոյն պատմուճանը տեսան ...

Ոմանք, դիշերը, լուսնի լոյսով, լսեցին անոր երգը կամ սրինդ նուագելը, բայց այդքանը բաւական չեղաւ զայն ճանչնալու, եւ Թեհրանի փողոցները լեցուած էին շրջուն վաճառորդներով, բեռնակիրներով, պտղավաճառներով եւ անուշահոտ բուրմունքներ քսուած դեռատի աղջիկներով, այնպէս որ իշխանուհիին ձեռքը խնդրելու բաղձացողները շատ նեղ դրութեան մը մատնուած էին :

Եւ ժամերը կը սահէին :

Երիտասարդները, սակայն, կը վիճէին իրարու հետ : Ի՞նչ ոգեւորութիւն : Դուրս ելա՞ծ է արդէն, կը պտըտի՞ :

Քաղաքին ո՞ր թաղին մէջ : Շահին ըսպասարկողներէն իր մասին տեղեկութիւններ ստանալ կարելի չէ՞ արդեօք : Ոչ, համր ու մունջ են անոնք, բացարձակապէս առանձին պէտք է փնտռել ու գտնել զայն : Ասկէ զատ, իւրաքանչիւրը այն համոզումն ունէր թէ իշխանուհին այնքան արտակարգ ձիրքեր ունէր, որ կրնար ամբոխէն զանազանուիլ, փայլուն արեւին պէս :

Փողոցի մը մէկ անկիւնը երեք երիտասարդներ կը խօսակցին ձեռքի մեծ շարժումներով :

Չորրորդ մը, երկար ու նիհար, կը նայի անոնց եւ մտիկ կ՚ընէ առանց բան մը լսելու : Երկչոտ երեւոյթ մը ունի, հպարտ չէ, ոչ ալ ամբարտաւան : Բոկոտն է, շատ պարզ հագուած եւ ապարանջաններ չունի : Միւսները զինք կը զարմացնեն եւ կը շարունակեն միշտ վիճիլ առանց իրմով զբաղելու :

— Ես վստահ եմ, որ տեսայ զայն, ըսաւ մէկը : Ահաւոր կերպով խորաթափարց մէկն էր ան. այո, ես տեսայ զայն ...

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ՎԱՏԱ

ՓԱՍՏԱՏՈՒՂԻ ԳՈՒԽՈՏՈՎԻՉ

— Ինչ, հյուրերից մեկն ուզում է տեսնել մեր տիկնոջը, հարցրեց Մուրադը ապշած։

— Ես եմ, պատասխանեց նա ժպտալով։

— Ընդունեցեք հրամանս, ասաց Մուրադը ծռելով։

— Ընդունե՞մ ես, ասաց նա զարմացած, ինչ որ ես չունեմ ոչ տուն, ոչ տեղ, ոչ ունեցվածք, ոչ ընտանիք, ոչ ոք, որ կարողանա ինձ ընդունել։

— Ներեցեք տիկին, ես ձեզ չեմ հասկանում։

— Ես ոչ ոքի կին չեմ, ոչ ոքի հարս, ոչ ոքի հարազատ։ Ես ոչ ոքի չեմ պատկանում, ոչ ոքի չեմ ենթարկվում, ոչ ոքի չեմ հրամայում։ Ես ոչ ոքի չեմ ճանաչում, ոչ ոքի չեմ ընդունում։ Ես ոչ ոքի չեմ սիրում, ոչ ոքի չեմ ատում։ Ես ոչ ոքի չեմ նախանձում, ոչ ոքի չեմ խանդում։ Ես ոչ ոքի չեմ ուզում, ոչ ոքի չեմ կարոտ

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը : Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այ դհաշիւները :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգինները ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին :

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկասէր Պալեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուրիճան Պալեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՀԱՅԿԱՍԷՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Արաքսի Զիտէմեանէ հարիւր Ֆրանք իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Զիտէմեանի մահուան տարելիցին առթիւ : Միեւնոյն առթիւ յիսուն Ֆրանք Լիոնի Հայկազեան վարժարանի :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Տիկին Աղաւնի Զորպաճեանի մահուան առթիւ Պ. Պ. Մ. Զորպաճեան , Ա. Զորպաճեան 50-ական, Երէցկին Թէրզեան 25, Կ. Ճանիկեան տասը, Վ. Գամպէրեան քսան, Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ.էն տասը, Յ. Հոթոյեան երեսուն, Է. Վառնաճեան քսան , Տէր եւ Տիկին Ճ. Լուսարարեանէ 30, Կ. Խոզեանէ տասը, Ս. Աւետեան տասը, Խ. Ուլուսեան հինգ, Նախկին Արի – Արենոյշներ յիսուն, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէ յիսուն, Հ. Մարտիրոսեան 50 , իր որդւոյն ամուսնութեան առթիւ : Մ. Ծառուկեան (Պ. Օտտօ) Ողբ. Արշալոյս Մելիքեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղկեպսակի տասը : Նոյն առթիւ Կապ. Խաչի Պ. Օտտոյի մասնաճիւղ 50 : Տէր եւ Տիկին Մանուկեան երեսուն, Ողբ. Հայկ Սարգիսեանի (Վալանս) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս , Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի
Վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—
Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանգուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար :

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին գործակցած քառասունէ աւելի մեռած արուեստագէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ , նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար ողբացեալ արուեստագէտներու յիշատակը :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ , նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ , ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ : Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, առանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ւ ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)
Ուիլիըմ Սարոյեանի

(Ատափթասիոն՝ *Արամ Գէորգեան*)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա , Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրոնապաններուն :

Գիներն են 6, 5, 3 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիքոլա Շուլֆազեան, որ մօտաւորապէս 65 տարեկան պէտք է ըլլայ : 1923-ին իբրեւ Վալէ տը Շամպր ծառայած է Ժընեւ, Տիկին Սարգիսեանի մօտ : 1932-ին Փարիզ էր : Զինքը փնտռողն է իր զաւակը :

Կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵ'Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 8Ի ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՅՑԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915 »

ԲԱՑԱՌԻԿ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՏՈՔԹ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ ԵՒ Թ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՏԵՂԱՑԻ ԲԱՐՁՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ և ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

— ՍԹԱՏ ՎԱԼԻԷ —

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, 6000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՍՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ ԵՒ ՍԹԱՏ ՎԱԼԻԷ ԱՄԷՆ ՕՐ 18ԷՆ 20,30

Հարաւային Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներէն ինքնաշարժներ ձեզ պիտի փոխադրեն Մարսէյլ

Դիմել, այս առիթով բացուած յատուկ գրասենեակը՝

CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES, 2 rue du Beausset, Marseille, Tél.: 20-61-19

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 6 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10880 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.880

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

«ԵՍ ԱՆՄԵՂ ԵՄ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՍՈԹՊԻ ԳԻՏԵՆ ԹԷ Ո՞Վ ՈՒՆԷՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ»
ԿԸՍԷ ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՔ.

Այս անգամ *Սընտէյ Թելեկրաֆն* է (Ապրիլ 2) որ կը փորձէ լուծել Գաղտնիքներու գաղտնիքը՝ Երուսաղէմի ձեռագիրներուն հարցը : Մենք հետզհետէ այն համոզումն ունինք որ շատ պարզ ու հասարակ պատմութիւն մըն է, զոր ոմանք գորդեան հանգոյցի վերածեցին, յիմարի տեղ դնելով ողջամիտ ժողովուրդ մը :

Բնական էր որ գոհացում չստանայ հայ ժողովուրդը, բայց ահա, կը տեսնենք թէ բրիտանական մամուլն ալ գոհացում չէ ստացած եւ կը պրպտէ, ու կը պրպտէ, մինչեւ այն օրը երբ օգնութեան կանչէ Ակաթա Քրիսթին :

Երէկ կարդացինք Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքին լուսաբանութիւնը, ուր մանրամասնօրէն կը պարզէ բանալիներուն խնդիրը : Բոլոր բանալիներուն ո՛ւր ըլլալը հասկցանք, (հասկցանք նաեւ որ այդ բանալիները շատ բանի չեն ծառայած), բայց չհասկցանք թէ որո՞ւ մօտ է այս գաղտնիքին բանալին : Ի վերջոյ այդ գաղտնիքն ալ հրապարակ պիտի ելլէ, ուշ կամ կանուխ, մինչ «բանալին» ձեռքէն չուզեր ձգել, ան որ գիտէ «բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ» :

×

Ստորեւ Սընտէյ Թելեկրաֆի յօդուածը.

«85ամեայ հայ Արքեպիսկոպոս մը կեդրոնը դարձաւ հայկական 23 ձեռագիրներու նոր պատմութեան : Անունն է Սուրէն Քէմհաճեան եւ յորդանանեան ընդհ. դատախազին կողմէ պատասխանատու նըկատուիլը կը զարմացնէ եւ կը խռովէ Հայերը : Շատեր կը խորհին թէ սադրանքի զոհն է իսկական յանցաւորները ծածկելու համար :

« Քէմհաճեան Արք. ճերմակ մօրուքով եւ գրեթէ կոյր, երիցագոյն անդամն է Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին 25 միաբաններուն : 60 տարի է վանքն է :

« Ամբաստանուած է որ արտօնած է հինգ հարիւր հազար սթերլին արժէք ունեցող ձեռագիրներու փոխադրութիւնը Երուսաղէմի գանձատունէն, ութ տարի առաջ, երբ կարճ ժամանակի համար պաշտօն ունէր Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի պատրիարք ընտրուելէն առաջ :

« Ամբաստանութիւնը հիմնուած է նամակի մը վրայ, որ կը կրէ 1959 Փետրուար 12 թուականը, ստորագրուած Քէմհաճեան Արք.ի կողմէ, ներկայացնելով, Պէյրութցի հայ առեւտրական մը՝ Անդրանիկ Սանտրիկեան, իբրեւ իր գործակալը 28 ձեռագիրներու Լոնտոն փոխադրութեան համար :

« Պիտի չդատուի, վասնզի ներում շընորհուած է Յորդանանի մէջ, 1965էն առաջ գործուած յանցանքներուն համար : Սանտրիկեան մեռած է կառքի արկածէ 1962ին, Ափրիկէ :

« Երուսաղէմի մէջ, երեք շաբաթ առաջ, Քէմհաճեան արք. ըսաւ ինծի, որ իրեն թուղթ մը ստորագրել տուած է Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան, Լոնտոն երթալէն քանի մը օր առաջ : Հայերը կը խորհին թէ այդ է փաստաթուղթը, որ դատախազին ներկայացուած է : Քէմհաճեան Արք. կ՝ըսէ «չկրցայ թուղթը կարդալ, գրեթէ կոյր եմ բայց ըսին ինծի թէ վկայական մըն է Տիրան Տէր – Աւետիսեան անուն մէկու մը համար որ աշակերտ եղած է դպրեվանքը երբ կը պաշտօնավարէի վանքին մէջ : Ստորագրեցի վասնզի մտքէս չանցաւ որ ինծի բան մը կուտան ստորագրելիք որ պէտք չէ, բայց յետագային հարցումներ ըրի եւ ճշդեցի որ այդ անունով աշակերտ չկար դպրեվանքը, այդ շրջանին : Զարմացայ որ ինծի բան մը ստորագրել կուտան, որովհետեւ երկար տարիներէ ի վեր ինձմէ ստորագրութիւն չեն ուզած : Ուրիշ տեսակցութեան մը ընթացքին, անցեալ շաբաթ, Քէմհաճեան Արք. ըսաւ .— «Խաբուած եմ իբրեւ ծեր մարդ մը : Բայց որեւէ ատեն պատրաստ եմ դատուելու, վասնզի անմեղ եմ : Աստուած եւ Սոթպին գիտեն թէ ո՞վ ունէր ձեռագիրները :

« Հայերը կը խորհին թէ Սոթպիի վաճառքը արտօնող նամակը Քէմհաճեան Արք.ի կողմէ ստորագրուած չէ, այլ Պատրիարքարանի մէկ ուրիշ բարձրաստիճան կրօնաւորի :

« Լոնտոնի մէջ, Լորտ Ճոն Քէռ, Սոթպիի տնօրէնը, վաճառքի պատասխանատու, կը մերժէ հաստատել կամ հերքել թէ հաստատութիւնը իր ձեռքն ունեցած է թէ ոչ Քէմհաճեանի Արք.ի ստորագրած թուղթը, զոր կը ներկայացնէ Յորդանանի դատախազը : Բայց Սոթպիի նախագահը, Փիթըր Ուիլսըն, կ՝ըսէ թէ փաստաթուղթը պէտք չէ նկատի առնուի վաճառքի իբրեւ արտօնագիր մը : Կռասի մէջ, Նիսի մօտ, իր արձակուրդի շրջանին, ըսաւ. « Այս փաստաթուղթը որեւէ հեղինակութիւն չունի քանի որ իրաւունք կուտայ մէկուն միայն ձեռագիրները փոխադրելու» : Այն Հայերը որոնք մասնակցեցան Սոթպիի հետ խօսակցութեանց վաճառքին առաջքն առնելու համար, կ՝ըսեն թէ Աճէմեան եպիսկ. խօսած է իրենց Քէմհաճեան Արք.ի ստորագրած փաստաթուղթին մասին, բայց Լորտ Ճոն Քէռ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է անոր :

« Պ. Ալէք Մանուկեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահը պահանջած է Շահէ Եպիսկոպոսէն որ ցոյց տայ այդ թուղթը, եւ ատիկա պայման դրած է 15 հազար ոսկին վճարելու համար Երուսաղէմի պատրիարքարանին, մասնակցելու համար Սոթպիի վաճառքի ծախքերուն :

« Այս չէքը տրուած է ոչ թէ Սոթպիին անունին այլ՝ Երուսաղէմի պատրիարքարանին : Կարգադրութիւնը այն էր որ պատրիարքարանը Սոթպիին պիտի վճարէր յիսուն հազար անգլիական, որ կը ներկայացնէ հինգ հարիւր հազար անգլիականին տասը առ հարիւր շահաբաժինը :

« Պատրիարքարանը մօտաւորապէս 15 հազար սթերլին ունէր Լոնտոն, դրամատան մէջ : Մնացեալ քսան հազարն ալ պիտի հայթայթէին մեծահարուստ Հայեր :

« Լօզանի մէջ, Շաւարշ Սեւյօնքեան, Ա. Մանուկեանի փաստաբանը ըսաւ «Ուղեցինք փաստաթուղթը ենթարկել գիտական փորձերու ստուգելու համար թէ իսկապէս գրուած է 1959ին, կամ, ինչպէս որ մենք կը կարծենք՝ վերջերտ : Այն օրը, երբ Շահէ Եպիսկ. Երուսաղէմ վերադարձաւ ձեռագիրներով, Լոնտոնէն հեռանալէն առաջ, նամակ մը գրեց ինծի, ուր կը խոստանար ինծի յանձնել Սուրէն Արք.ի ստորագրած նամակը : Յաջորդ օրը, Երուսաղէմէն ինծի հեռագիր մը զրկեց ինծի ըսելով որ հնարաւոր չէր այդ փաստաթուղթը ինծի յանձնելու, որովհետեւ Յորդանանի դատախազը զայն կ՝ուզէր : Եւ որովհետեւ այդ փաստաթուղթը չտրուեցաւ, Պ. Ալկք Մանուկեան արդելքի տակ դրաւ իր չէքը եւ ատոր վրայ Սոթպի յայտարարեց թէ իրենք այլեւս դրամ պիտի չուզէին : Շահէ Եպիսկոպոսէն այս հեռագիրը ստանալէս երկու օր ետք, խօսեցայ Սոթպիի փաստաբան Տոքթ. Ֆըրանսիս Մանի հետ եւ իրմէ խնդրեցի այս փաստաթուղթը եւ ինքը յայտնեց թէ այսպիսի փաստաթուղթ գոյութիւն չունի :

« Պ. Սեւյօնքեան այս ամբաստանութիւնը Սուրէն Արք.ի դէմ որակեց իբրեւ « շատ մեծ անարդարութիւն մը » :

«Երբ Սուրէն Արք. պաշտօն ունէր, լուսարարապետն էր Շնորհիւ Արք. Գալուստեան, որ արտաքսուեցան Յորդանանէն 1960ին եւ ներկայիս Պոլսոյ պատրիարք է :

« Սուրէն Արք., Գալուստեան Արք.ը նկարագրեց ինծի որպէս շատ ուղղամիտ եւ բարեխիղճ մարդ մը ամէն տեսակէտով » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Լիու Շաօ Շիի դէմ պայքարը աւելի սուր հանգամանք ստացած է վերջին օրերը : Մաոյի հին ընկերը պաշտօնապէս « հակայեղափոխական » հրաչակուած է, «չին Խրուշչեւը », այլ խօսքով մեծ վարպետին մրցակից մը եւ ժողովուրդին ու պետութեան թշնամի մը :

Փեքինի դիւանագիտական շրջանակները նկատի կ՝առնեն երեք կարեւոր կէտեր .— Ա) կը թուի թէ Մաոյական ղեկավարները մի անգամ ընդ միշտ կ՝ուզեն վերջացնել ամէն ինչ :

Բ) Մեծ զինակցութիւնը (քատր, երիտասարդ յեղափոխական եւ բանակ) ձախողած է :

Գ) Չափաւորական Շու էն Լայ այլեւս կացութեան տէրը չէ :

Եթէ այս բոլորը չչեղի, կարելի է ըսպասել որ Լիու Շաօ Շի կարճ ժամանակի մէջ, պիտի պաշտօնազրկուի : Անշուշտ բաւական տարօրինակ է որ յանկարծ մեղադրուի իր ամբողջ յեղափոխական կեանքին համար : Եւ որովհետեւ բան մըն ալ պէտք է գտնուէր, իր գլխաւոր գործը՝ « Ի՞նչպէս լաւ համայնավար ըլլալ », որ քսան տարի մեծ հեղինակութիւն վայելեց յանկարծ կը քննադատուի, իբրեւ « դէշ եւ հակահամայնավար գործ մը», հակառակ իր տիտղոսին :

Կը մնայ սպասել ու դիտել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Ժան – Փօլ Սարթր խիստ քննադատութեանց արժանացած է «Ալ Սաուրա» թերթին կողմէ Թէլ Ավիվ ըրած յայտարարութեանց համար : «Զօրավիդ կենալով սիոնականութեան, Սարթրը, աշխարհակալութեան կողմը կը մընայ, որ Իսրայէլը ստեղծեց : Կը մոռնայ որ Իսրայէլ ստեղծուեցաւ ի վնաս արաբ ժողովուրդին, որ իր օճախէն քշուեցաւ : Սաթրը ինքզինքը կը դատապարտէ իբրեւ ազատ մտածող, Արաբներու աչքին եւ բոլոր կռուող ժողովուրդներուն : Սիոնականութիւնը խոտոր կը համեմատի ազատագրման գաղափարին հետ : Սարթր աւելի քան ռեւէ մէկը ի վիճակի է հասկընալու :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ Համալսարանին առջեւ : Բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ի պատիւ Թուրքիոյ նախագահ՝ ճէվտէթ Սունայի պարպած բաժակաճառին ընթացքին ակնարկած է անոնց որոնք «քսան տարի առաջ» կը քննադատէին ամերիկեան օժանդակութիւնը Թուրքիոյ : «Այսօր, ըսած է Ճոնսըն, Յունաստան, Թուրքիա եւ Քորէա կը նկատուին իբրեւ ազատատենչ կորովի երկիրներ» : Այսպէս Միացեալ Նահանգներու նախագահին համար «նոյն ազատատենչ երկիրներն են» այն որ քաղաքակրթութիւն մը տուաւ աշխարհի եւ այն որ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը ջարդեց : Սունայի Ուոշինկթըն հասնելէ քիչ առաջ, ռումբ մը պայթած էր թրքական, դեսպանատան առջեւ : Ամերիկա իր ցաւը յայտնած է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1 (ԱՖՓ).— Խորհ. Հայաստանի բարձրագոյն եւ երկրորդական ուսման նախարար Պ. Ա. Ասլանեան դատապարտեց հայ երիտասարդութեան մէջ ի յայտ եկող ազգայնական արտայայտութիւնները եւ քաղքենի գաղափարաբանութեան ազդեցութիւնը :

Խօսք առնելով ուսանող երիտասարդութեան քաղաքական դաստիարակութեան խնդիրներուն յատկացուած ասուլիսի մը ընթացքին, հայ նախարարը անդրադարձաւ նաեւ երիտասարդներու քաղաքական դաստիարակութեան մէջ հաստատուած բազմաթիւ թերիներու :

«Կարգ մը երիտասարդներու մօտ կը նըկատենք (հայ) ազգային հպարտութեան պարագաներ »եւ «բուրժուական քաղաքականութեան ազդեցութիւն» մը : Այլ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, աւելցուց նախարարը, «սխալ գաղափարներ ունին կուսակցութեան եւ խորհրդային կառավարութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին » :

Պ. Ասլանեան անհրաժեշտ նկատեց սաստկացնել պայքարը « աշխարհակալական գաղափարաբանութեան » դէմ, աւելցնելով, թէ կան երիտասարդներ, որոնք կ՝երեւակայեն, թէ խորհրդային ընկերութիւնը իրենց ծառայութեան մէջ է, եւ այդպէսով երեսի վրայ կը թողուն իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները :

Եզրակացնելով, նախարարը ընդգծեց, թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունի « ախտաւոր երեւոյթ » մը եւ պահանջեց զօրացնել կուսակցութեան քարոզչութիւնը եւ քաղաքական դաստիարակութեան դերը հայ երիտասարդական կազմակերպութեանց մէջ :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՀՐԱՆԴ ՏՐԷԶԵԱՆ

Ցաւով կ՝իմանանք թէ մեր վաղեմի բարեկամը՝ Հրանդ Տրէզեան յանկարծամահ եղած է առջի օր : Բնիկ Պարտիզակցի, ողբացեալը ազգասէր Հայ, միշտ բարեկամ հայ գիրին եւ դրագէտին, օգտակար եղաւ երբ որ կրնաը : Իր եւ իր նմաններու ամենօրեայ մահերով, Սփիւռքը կը կորսնցնէ սերունդ մը, որ այս համայնակուլ պողոտաներուն վրայ իրեն հետ բերաւ ոգի մը, և փորձեց զայն փոփանցել իր զաւակներուն :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ըլլալով երեք Յարանուանութեանց Հոգեւոր Պետերու ստորագրութեամբ եւ 23 Մարտ, 1967 թուակիր գրաւոր հրաւէր մը, Մարտ 28ի ժողովին ուղարկեցինք մեր ներկայացուցիչները, որոնք պարզեցին մեր տեսակէտները եւ որոշուեցաւ բոլոր կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու մասնակցութեամբ կատարել Ապրիլեան Եղեռնի զոհերու ոգեկոչումը :

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Յ. ՕՐԲԵԼԻ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Յովսէփ Օրբելի հսկայական աւանդ մը ունի արեւելագիտութեան եւ Կովկասագիտութեան մէջ:

Տակաւին ուսանող էր, երբ ոտք դրեց տուեալ ասպարէզը: Գիտութեան ծարաւի խանդավառ երիտասարդը խուզարկու դրչով սկսեց պեղել հնագիտական գանձերով հարուստ երկրի ընդերքը եւ այնտեղից լոյս աշխարհ հանել պատմական ու մշակութային արժէքաւոր յուշարձաններ:

Տարիներ անց, դառնալով թանգարանային գործի ճանաչուած գիտակ, Յովսէփ Օրբելին կարգւում է Լենինկրատի Էրմիտաժի ղեկավար եւ, այնուհետեւ, երեսունից աւելի տարիներ իր կազմակերպչական փայլուն ընդունակութիւնները, բեղնաւոր միտքը եւ մեծ փորձը բոլորանուէր իր սպաս դնում համաշխարհային մշակոյթի այդ ամենանշանաւոր կեդրոնների մէկի բարգաւաճման ու պահպանման գործին: Օրբելին անձնուրաց ու խիզախ այն գիտնականն էր, որ 1942 թուականին, թշնամու կողմից պաշարուած Լենինգրատում, ռմբակոծիչների տարափի տակ, ի կատար ածեց Էրմիտաժի անկրկնելի գոհարները խորը թիկունք փոխադրելու դժուարին գործը:

Գիտութեանը մատուցած աչքի ընկնող ծառայութիւնների համար Օրբելին ստացել է արժանի ճանաչում եւ գնահատութիւն: Նա Խորհ. Միութեան գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ էր, հայկական գիտութեան վաստակաւոր գործիչ, հայկ. գիտութիւնների իսկական անդամ և նոյն ակադ.ի Ա. նախագահ, Խորհ. Միութեան ճարտարապետութեան ակադեմիայի իսկական անդամ, Լոնտոնի հնագիտական ընկերութեան պատուաւոր անդամ, իրանական ակադեմիայի պատուաւոր անդամ եւայլն:

Առանձնապէս մեծ է Օրբելու դերը հայ ժողովրդի նիւթական ու հոգեւոր մշակոյթի դարաւոր յուշարձանների ուսումնասիրութեան բնագաւառում:

Նիկողայոս Մառից յետոյ Յովսէփ Օրբելին երկրորդ մեծ արեւելագէտը եւ կովկասագէտն էր Ռուսաստանում, որի գիտական գործունէութեան մէջ տասնամեակներ շարունակ առաջնակարգ տեղ են գրաւել հայագիտութեան հարցերը: Մառի նման նրա անունը եւս անխզելի կապուած է հայ ժողովրդի հազարամեակների հնութիւն ունեցող մշակոյթի առաւել աչքի ընկնող յուշարձանների հետ: Այդ յուշարձանները շուրջ կէս դար գտնուել են Օրբելու գիտական հետաքրքրութիւնների կենտրոնում, հանդիսացել նրա նուիրական նախասիրութիւնների առարկան:

Հայագիտութեան հարցերը Օրբելին միշտ կապել է իր հայրենիքի ու հարազատ ժողովրդի ճակատագրի հետ, վաղընջական դարերի նրա կեանքի ու մշակոյթի լուսաբանումը ձգտել է ծառայեցնել ժամանակակից կենսական յուզող խնդիրներին:

Հայ մշակոյթի հարցերի մասին Յովսէփ Օրբելին գրել է՝ մօտիկից եւ անձամբ շփուելով Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ամենալայն խաւերի հետ: Նա տարիներ շարունակ շրջել է իր հայրենի բնաշխարհում, եղել նրա շատ գաւառներում, քաղաքներում ու գիւղերում (Անի, Մարմաշէն, Ամբերդ, Գառնի, Խաչէն, Գանձասար, Վան, Մոկս, Աղթամար...), մի առ մի հետազօտել տեղի բերդերը, վանքերը, խաչքարերը, վիմական արձանագրութիւնները, պեղել եւ լոյս աշխարհ է հանել երկրի ընդերքում թաքնուած հնագիտական արժէքները, ուշիուշով ուսումնասիրել է ժողովրդի բառ ու բանը, նիստ ու կացը:

Դեռ ուսանողական տարիներին Օրբելին մասնակցում է Անիի աւերակներում իր մեծ ուսուցչի՝ Ն. Մառի կատարած պեղումներին, ուր եւ նա ստանում է իր առաջին գիտական մկրտութիւնը: Շատ չանցած երիտասարդ գիտնականը նշանակում է Անիի նորաստեղծ թանգարանի վարիչ, իսկ արդէն 1910 թուականին հրատարակում է թանգարանի նիւթերի՝ հմտութեամբ պատրաստուած, լիակատար նկարագրութիւնը:

1911ին Օրբելին, Նիկողայոս Մառի առաջարկութեամբ ուղարկւում է Արեւմտեան Հայաստան՝ հնագիտական, ազգագրական եւ բարբառագիտական հետազօտութիւնների համար: Մօտ մէկ տարի անցկացնելով այնտեղ, մասնաւորապէս լինելով Վանում եւ Մոկսում, Օրբելին խնամքով ընդօրինակում է տեղի հայկական վիմական արձանագրութիւնները, ուսումնասիրում Աղթամար աշխարհահռչակ վանքի ճարտարապետական կառուցուածքն ու բարձրաքանդակները, արժէքաւոր նիւթեր հաւաքում Մոկսի Հայերի ու Քրտերի բառ ու բանի վերաբերեալ:

1916 թուականին հայրենասէր գիտնականը պեղումներ է կատարում Վանի միջնաբերդում, որի արդիւնքը լինում է ուրարտական թագաւոր Սարդուր Բ.ի նշանաւոր սեպագիր ընդարձակ արձանագրութեան յայտնաբերումը՝ ուրարտագիտութեան համար բացառիկ նշանակութիւն ունեցող մի գիւտ: Յետագայ մի քանի տարիների ընթացքում Օրբելին ըզբաղւում է Հայաստանի տարբեր վայրերից, զանազան ժամանակներում իր յայտնաբերած ու հաւաքած հազարից աւելի վիմական արձանագրութիւնները հրատարակութեան պատրաստելու մեծ հմտութիւն եւ խոշոր աշխատանք պահանջող մանրակրկիտ գործով:

Փորձառու գիտնական – մանկավարժի իր սրատես հայեացքով Օրբելին յայտնաբերել, հոգատարութեամբ ուսուցանել ու դաստիարակել է խոստմնալից երիտասարդ հայագէտների մի ամբողջ սերունդ:

Մեծատաղանդ գիտնական – կազմակերպչի իր հարուստ փորձով ու անսպառ եռանդով Օրբելին հիմնադրել ու կազմակերպել է հայագիտական մի շարք օջախներ, հետեւել է նրանց անխափան գործունէութեանը, զօրավիգ կանգնել նրանց առաջ ծառացած լուրջ դժուարութիւնների ժամանակ:

Հոյակապ գիտնական – հռետորի իր ներշնչուն ու կենդանի խօսքով Օրբելին, ինչպէս Հայաստանում, այնպէս էլ նրանից դուրս, գիտնականների, ուսանողների, դպրոցականների, բանուորների, գիւղացիների, զինուորների ու նաւաստիների շրջանում տարիներ շարունակ ներկայացրել է հայ մշակոյթի յուշարձանների մշակութային մեծ արժէքն ու նշանակութիւնը:

Ակադ. Յովսէփ Օրբելու հայագիտական բազմամեայ գործունէութեան ամենաբեղնաւոր տարեթուերից է 1939ը, երբ նա Հայաստանի կառավարութեան յանձնարարութեամբ կատարում ու գլխաւորում է հայ ժողովրդի ազգային գիւցազնավէպի հազարամեակի տօնակատարութեան հետ կապուած մի շարք կարեւոր գործեր: Այդ թուականին Օրբելու խմբագրութեամբ Երեւանում լոյս են տեսնում «Սասունցի Դաւթի» համահաւաք բնագրի հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւնները: Առանձնապէս յիշարժան են գիւցազնավէպի յոբելենական հրատարակութեան հայերէն եւ ռուսերէն տարբերակների համար գիտնականի գրած բովանդակալից ու ծաւալուն յառաջաբանները, որոնք թարգմանուելով այլ լեզուների մեծապէս նպաստեցին հայկական գիւցազնավէպի միջազգային համբաւի տարածմանը:

Ակադեմական Յովսէփ Օրբելին իր ուրոյն եւ պատուաւոր տեղն ունի հայագիտութեան անուանի երախտաւորների կաճառում: Այդ տեղը նա նուաճել է հայ մշակոյթի տարբեր մարզերում ունեցած իր բազմամեայ անձնաձիր ու բեղնաւոր գործունէութեամբ, շուրջ քառասուն անուն հայագիտական մեծարժէք աշխատութիւններով, որոնց մէջ նա լուսաբանել է պատմական, ազբիւրագիտական, բանագիտական, բարբառագիտական, արուեստաբանական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ հարցեր:

Օրբելու հայագիտական լաւագոյն աշխատութիւնները՝ նուիրուած Անիի աւերակներին, միջնադարեան Հայաստանի առակներին, Աղթամարի վանքին, «Սասունցի Դաւիթ» գիւցազնավէպին, թափանցուած են հայրենասէր գիտնականի՝ հարազատ ժողովրդի ու նրա մշակոյթի նկատմամբ ունեցած անկաշառ սիրով ու ակնածանքով: Այդ աշխատութիւնները արտացոլում են հեղինակի լուսաւոր միտքն ու վառ անհատականութիւնը: Դրանք աչքի են ընկնում գիտնականի ընդգրկումների լայնութեամբ ու խորութեամբ, նրա ըստ ամենայնի ինքնատիպ մտածողութեամբ: Օրբելու հայագիտական ուսումնասիրութիւնները հարուստ են կարեւոր եզրակացութիւններով եւ խիզախ հարցադրումներով, որոնցով նոր լոյս է սփռւում միջնադարեան Հայաստանի եւ նրա հարեւան երկրների ներքին կեանքի, նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի մի շարք հարցերի վրայ:

Անուրանալի են ակադեմական Օրբելու ծառայութիւնները հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ տարածման գործում: Այդ ծառայութիւնների համար երախտագէտ հայ ժողովուրդը միշտ խորին ակնածանքով ու յարգանքով կը յիշի իր պանծալի զաւակի անունը:

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ՆԱԽԸՆՏՐԵՑԻՆ ՋԱՐԴԵԼ

Թուրքիոյ մէջ դարերէ ի վեր քրիստոնեաներու վրայ կատարուած խժդժութիւններն ու կոտորածները բողոքի եւ ապըստամբութեան մղեցին երկրին զանազան ազգութիւնները:

Ապստամբութեան շնորհիւ է, որ այսօր ազատ շունչ կ՚առնեն Յոյները, Սերպերը, Պուլկարները, Բոսնիացիները, Հերսեգցիները, Լիբանանցիները, Կրետէի եւ Արքիպեղագոսի կղզիներու Յոյները:

Ուրեմն՝ Հայերն ալ ստիպուած էին իրենց նախորդներուն շաւղին հետեւիլ, իրենց ազգակիցները փրկելու համար անօրէն Թուրքին անիծեալ ճիրաններէն: Ասիկա շատ բնական ընթացք մըն էր, զոր կատարեցին Հայերը, ինչպէս կը խոստովանի Ֆրանսական պաշտօնական Դեղին Գիրքը:

Հեռաբնակ Յոյներու ապստամբութեան պատասխանեց Թուրքը, 1821ին, ջարդելով Կ. Պոլսոյ անմեղ Յոյները, եւ 1822ին կոտորելով Քիոսի Յոյները: Բայց վերջապէս Յոյները 1830ին ձեռք բերին իրենց ազատութիւնը:

Կատարուած այս ահագին ջարդերու դէմ բուռն կերպով բողոքեցին Եւրոպայի մեծ պետութիւնները, որոնք Սուլթան Մահմուտ Բ.ի բերնէն առին Բարենորոգումներու (Թանզիմաթ) խոստում մը, զոր իր յաջորդը՝ Սուլթան Մէճիտ՝ եւրոպական միջամտութեանց առաջքն առնելու համար, 1839ին՝ դահ բարձրացած տարին իսկ՝ ակամայ կերպով ստորագրեց Գիւլխանէի Խաթթը Շէրիֆով, բայց ասիկա մեռեալ տառ մնաց:

Կատարուած այս ձեւակերպութիւնն այնքան կեղծ էր, որ նոյն սուլթանը, հակառակ Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպան Լորտ Կեննինգի բողոքին ու միջամտութեան, 1843ին՝ Եւրոպացիներու դէմ անարգանքով՝ կախել տուաւ Յովակիմ անունով Հայ մը, որուն յանցանքն էր, նախապէս մահմետականութիւնն ընդունելէ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ես երբեք չեմ սխալիր, ըսաւ ուրիշ մը: Ես լաւ կը ճանչնամ թագաւորներու ստորոգելիները: Անզուգական արիւն ունիմ ես ... Քալուածքէն եւ «ցեղ»էն կը հասկնամ: Շատ շուտ կրնամ ճանչնալ զայն: Թող քալէ միայն եւ իսկոյն կ՚ըսեմ ձեզի, թէ իշխանուհի՞ն է կամ ոչ:

— Գիտեմ, որ հարուստ է ան, իր կրած գոհարեղէններէն կրնամ ճանչնալ զայն, ըսաւ երրորդը: Հպարտ եւ դոռող մէկը պիտի ըլլայ ան: Առաջուընէ կ՚երեւակայեմ իր դէմքը: Ես պիտի ըլլամ զայն ճանչցողը, գրաւի կուգա՞ք:

Եւ չորորդը, Աֆտի, որ շատ պարզ եւ լռակեաց մէկն էր, կը մտածէր.

— «Եթէ այնքան մաքուր է ան, կը սիրեմ զայն. ու իմ սէրս զիս չի կրնար խաբել: Բայց ինչո՞ւ ասոնք այնքան ինքնավստահ են»:

— Աֆտին չէ անշուշտ, որ պիտի տեսնէ զայն, եզրակացուցին երեք վիճողները: Ան շատ տգեղ ու անճոռնի մէկն է եւ այնքան պարզ հագուած ու երկչոտ, որ պիտի չհամարձակի նոյն իսկ Շահին երթալ եւ ըսել, թէ տեսած է իշխանուհին:

Եւ երեք երիտասարդները ցրուեցան ծիծաղելով:

Կէսօրէ ետք ժամը երեքին, անոնցմէ առաջինը, որ Միհրան կը կոչուէր, պալատ գնաց, ծունկի եկաւ Պարսից Շահին առջեւ եւ խօսքերու հեղեղով մը պատմեց իր տեսածները:

— Տէր արքայ, տեսայ ձեր աննման դուստրը: Շատ հեռուէն տեսայ: Սպիտակ փիղի մը վրայ նստած կը յառաջանար ու կը ժպտէր իր ժողովուրդին, ձեռքով բարեւելով բոլորը: Իր մազերը սեւ էին, ինչպէս գիշերուան խաւարը: Կ՚երդէր ան, գրկին մէջ ծաղիկներ ունէր եւ օծուած էր անուշահոտ բուրմունքներով:

— Գլուխդ ազատելու նայէ, պատասխանեց Շահը: Շուտ ըրէ, հեռացիր ասկէ: Աչքդ տեսիլ մը ունեցած է, եւ կոյր է քու սիրտդ:

Երկու վայրկեան չանցած, գերիները ներս մտցուցին ձեւականութիւնները սիրող երիտասարդ մը, սնամէջ եւ բարձրագլուխ մէկը: Աշուշն էր ան, երեք վիճողներէն երկրորդը: Քանի մը անգամ բարեւեց, խոնարհութիւններ ըրաւ եւ կեցաւ Շահին առջեւ:

— Տէր արքայ, տեսայ ես ձեր մեծանուն դուստրը: Ոչ ոք ունէր անոր վեհաշուք քալուածքը: Ան այնքան դոռող, այնքան հպարտ եւ այնքան փառասէր էր, որ հեռու կը մնար զինքը մեծարելու փութացող ժողովուրդէն: Ահ, տէր արքայ, չափէն աւելի սիրեցի զայն:

— Սիրտդ կարծր է՝ ինչպէս քարը: Կորսուէ, շուտ, դուրս ելիր ասկէ, դոռաց Շահը:

Ան հազիւ իր խօսքը վերջացուցած էր, երբ երրորդ տղան, Թականտա, ներս մըտաւ, ուրախ ուրախ պարելով եւ ծափ զարնելով:

— Օրհնեալ ըլլայ Պարսից Շահը, մեր տէր արքան, այնքան գեղանի եւ շնորհալի դուստր մը ունենալուն համար: Ան դանձերուն մէջ դանձ մըն է: Տեսայ իր անցնիլը ադամանդներով եւ զմրուխտներով զարդարուն եւ փողփողուն: Իր ապարանջանները բոժոժներու կը նմանէին եւ իր մարդարտազարդ զգեստը կը շողար, ինչպէս լուսինը: Ան աշխարհի ամենաշքեղ իշխանուհին է:

— Քաշուէ, Թականտա, դուն «դանձ» բառը կ՚արտասանես՝ առանց իմաստը ըմբռնելու, եւ քու սիրտդ պարապ է դատարկ կարասի մը պէս:

Այցելութիւնները իրարու յաջորդեցին: Երեկոյ եղաւ: Ալ մարդ չէր դար: Իշխանուհին պալատ վերադարձած էր: Շահը դուրս ելաւ իր գիշերային պտոյտն ընելու:

Երբ պարտէզներու քովէն կ՚անցնէր հոն երկարահասակ ու նիհար երիտասարդ մը տեսաւ, որ, պարզօրէն հագուած, վանդակորմի մը կռթնած՝ անշարժ կեցած էր:

— Ի՞նչ ունիս, տղաս, հարցուց Շահը: Անդամալոյծ կ՚երեւիս:

— Անդամալոյծ եմ, տէր արքայ:

— Նայուածքդ անշարժ է:

— Կուրացայ:

— Զայնդ կը դողդղայ:

— Խորտակուած եմ:

— Բայց ի՞նչ պատահած է քեզի, տըղաս, հարցուց կրկին Շահը:

— Արտակարգ բան մը: Ծիածան մը տեսայ ես: Լոյսին հանդիպեցայ: Ոչ հագուստին գոյնը գիտեմ եւ ոչ ալ իր քայլերուն ընթացքը: Գիտեմ միայն, որ դիւթուած եմ իրմով եւ կ՚ուզէի ամբողջ կեանքիս ընթացքին ծառայել իրեն:

Այն ատեն Պարսից Շահը ըսաւ.

— Դուն, դուն իրապէս կը սիրես իմ աղջիկս, դուն սին բաներու կապուած չես: Աղջկանս ձեռքը տրուած է քեզի: Դուն իմ փեսաս պիտի ըլլաս:

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ «ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՖՕՎԸ»

1967ի «Լիւթեսիա» մրցանակին արժանացաւ Մութաֆեան : Ժամանակին նկարած է Սեւ Ծովը, Վենետիկը, Պրըթոններու երկիրը: Այս անգամ կուտայ «Անտառը եւ ձիւնը» նիւթերուն վրայ շատ ինքնատիպ մեկնարկութիւն մը լեռներու: Լեռը, որ այնքան դժուար նիւթ մը եղած է նկարիչներուն համար, չի վախցներ Մութաֆեանը : Անոր նկարներուն մէջ շատ աւելի ինքնեկութիւն կայ հիմա քան առաջ: Անոր նկարներուն մէջ շատ դեղեցիկ նկարչական մասեր կան, որոնց խորութիւնը կը հաւասարի լաւագոյն ֆօվերուն հետ :

«Փարի Փրես»

×

Մութաֆեան բարձրացող նկարիչներուն ամէնէն աւելի օժտուածներէն է : Ունի բուռն եւ հարուստ գոյներու տուրքը : Բայց այնպիսիթոներու ընտրութեան մէջ, որ չի հասնիր ծայրայեղութեան : Ամէն բան Մութաֆեանի քով կշռոյթ է եւ հարըստութիւն : Նկարները, հնարամիտ եւ դեղեցիկ, տոկուն հիման մը վրայ կառուցուած, թոյլ կուտան իրեն որ շարունակէ իր գոյներուն երգը, որուն մէջ այնքան յաջող է :

«Նուվօ Ժուր»

×

Ամէն մէկ ցուցահանդէսին, Մութաֆեանի երանգապնակը կը պայծառանայ, կը տարածուի, կը հարստանայ : Գիծը կը դառնայ աւելի ջղուտ, աւելի իմաստալից: Ցուցադրուած բոլոր նկարներուն մէջ, անշուշտ, անտառներն են, որ կը յարուցանեն մեր մէջ մեծագոյն հիացումը :

«Ամաթէօր տ'Ար»

×

Մութաֆեան կը նկարէ բնութեան խորհուրդը եւ բանաստեղծութիւնը պռիով մը, որուն հաւասարող քիչ կը գտնուի : «Անտառը եւ ձիւնը» երկու դժուար նիւթեր են, մանաւանդ անտառը չորս-հինգ նկարէ ետք կը դառնայ կրկնութիւն, Մութաֆեանի անտառները կը մնան միշտ հետաքրքրութեան նիւթ: Զանոնք դիտողը այն համոզումը կ'ունենայ, թէ նկարիչը վրձինը ձեռք կ'առնէ ոչ թէ բան մը նկարելու, այլ գոյներով խաղալու համար: Այդ խաղերէն ծնած են այս գեղեցիկ նկարները :

«Սիւտ – Ուէստ»

×

Դրուատալից յօդուածներ գրած են նաեւ Քոմպա, Լը Մոնտ, Առ է Լուազիր, Լը Փէնթրը, Էնֆորմասիոն, Լէ Լէթրը Ֆըրանսէզ, Մասք է Վիզաժ, Լը Ժէնի Մետիքալ, Լա Քոթիտիէն, եւայլն : Շատեր նկարներ ալ արտատպած են :

ետք՝ վերստին քրիստոնեայ դառնալը :

Նոյն սուլթանին օրով՝ 1845ին՝ տեղի ունեցաւ նաեւ Լիբանանի առաջին ջարդը, որուն վրայ՝ երկար բանակցութիւններէ ետք՝ սուլթան Մէճիտ ստիպուեցաւ 1856ի հրովարտակով (Խաթթը Հիւմայուն) «խոստանալ» Բարենորոգումներու գործադրութիւնը : Բայց հակառակ այս կրկին խոստումներուն՝ տեղի ունեցան Ջիտտէի ջարդը 1858ին, ու Լիբանանի երկրորդ ջարդը 1860ին :

Եւ դարձեալ՝ խոստացուած Բարենորոգումները չգործադրուեցան ...:

«Բարձրագոյն Դրան անգործութիւնը Հայոց բարի կամեցողութիւնները վհատեցուց», կ'ըսէ Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը՝ Պ. Կամբոն(*) : Եւ կը շարունակէ– «Խոստացուած բարենորոգումները չկատարուեցան : Պաշտօնեաներու կեղեքումները գայթակղեցուցիչ դարձան, արդարութեան գործը չբարւոքեցաւ : Իբր թէ սահմանագլուխներու վրայ հսկելու համար կազմուած՝ Համիտիէ Քիւրտերու գունդերը ուրիշ բան չեն, բայց եթէ՝ հայ քրիստոնեաներու ի վնաս՝ թալանի յատուկ պաշտօնական կազմակերպութիւն մը : Ըսելով ըսելով թէ Հայերը կը դաւադրեն, անոնք ալ դաւադրեցին վերջապէս : Ըսելով ըսելով՝ թէ Հայաստան գոյութիւն չունի, անոնք ալ վերջապէս հաւատացին Հայաստանի իրական գոյութեան. եւ՝ այսպէսով՝ քանի մը տարուան մէջ կազմուեցան Գաղտնի Միութիւններ, որոնք՝ իրենց պրոպագանդին համար՝ օգտագործեցին թուրք կառավարութեան յանցանքներն ու թերութիւնները, եւ Հայաստանի ամէն կողմը տարածեցին ազգային զարթնումի եւ ինքնօրէնութեան գաղափարը »:

Այսպէս, եւրոպացի բարձր պաշտօնեայի մը խոստովանութեամբ իսկ, Հայերն՝ իրենց յուսահատութենէն մղուած՝ յեղափոխական դարձան եւ զէնքի դիմեցին :

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

1) Documents Diplomatiques, Affaires Arméniennes (Livre Jaune), 1893-1897, No 6, Lettre de M. P. Cambon.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՂ ՄԵՔԵՆԱՅ

« Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ » ահա հայերէն առաջին տառերով թարգմանուած առաջին նախադասութիւնը : Աշխարհի քանի մը ազգերու շարքին Հայերը եւս փառաւորեցին իրենց գիրը, իբրեւ վահան ուծացման վտանգի դէմ, իբրեւ սուր գոյատեւման պայքարին մէջ, իբրեւ ուղենիշ՝ իմաստութիւնը ճանչնալու, դիտութեան, հանճարին խօսքը իմանալու պատգամ : Եւ աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր Մեսրոպեան այդ լոյսը եւ պատգամը Հայուն էութեան մէջ, անոր հետ է իր պատմութեան բոլոր քառուղիներուն մէջ, մինչեւ այսօր :

Քանաքեռ կը կոչուի Երեւանի հիւսիսային բարձունքը : Ամէն հայ գիտէ, թէ հոն ծնած է Խ. Աբովեան : Քանաքեռը հաւատարիմ է Մեսրոպեան պատգամին հազար հինգ հարիւր եւ աւելի տարիներ ետքն ալ: Իր կուրծքին վրայ հաստատուած է Հայաստանի ակադեմիայի եւ համալսարանի հաշուողական կեդրոնը, որ Հայոց հանճարով մտածող – հաշուող մեքենաներ ստեղծած է՝ «Հրազդան», «Հրազդան 2», « Հրազդան 3», «Նայիրի» հայանուններով: Շուտով պատրաստ կ'ըլլայ հայերէն առաջին թարգմանիչ մեքենան :

Աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներ առաջ հայերէն գիրերով յունարէնէ թարգմանուեցաւ առաջին նախադասութիւնը : 1967 Յունուար 19ին, ժամը 19·15ին, թարգմանող մեքենան ռուսերէնէ թարգմանեց առաջին փորձնական նախադասութիւնը՝ եթէ այդ այս կախուածութիւն(?) տալ անալիտիկօրէն, ապա կը ստացուի այսպիսի հաւասարում :

Հիմա ալ Հայաստան աշխարհի քանի մը պետութիւններու շարքին առաջիններէն է, որ ունի հայ ժողովուրդի լեզուին բառապաշարին եւ քերականութեան ծառայող թարգմանող մեքենայ :

« Մեքենական թարգմանութեան հիմնական նպատակն է առաջին առթիւ թարգմանել գիտական եւ թեքնիք գործեր : Իսկ յետագային մեքենան հետզհետէ կ'ընդլայնէ իր կարելիութիւնները եւ կը թարգմանէ ոչ միայն ռուսերէնէ, այլեւ անդլերէնէ եւ օտար ուրիշ լեզուներէ », — կը յայտարարեն հայ մասնագէտները:

Մեքենական թարգմանութեան գործին առաջին անգամ ձեռնաբուխ եղած են լեզուաբան Վլատիմիր Գրիգորեան եւ մաթեմաթիկոս Միխայիլ Բելիցկի 1958ին : Մինչեւ 1962 կատարուած են փորձնական թարգմանութիւններ : Գիտնականները՝ լեզուաբան եւ ուսողագէտ եկած են այն եզրակացութեան, որ ելեկտրոնային հաշուիչ մեքենան ի վիճակի է կատարելու մեքենական թարգմանութիւն եւ կարելի է մշակել Հայոց լեզուի քերականութիւնը եւ բառապաշարը մեքենային « սորվեցնելով » թարգմանել ռուսերէնէ հայերէն :

Այս գործին մէջ իրենց մեծ վաստակը ունին ակադեմականներ Թէոդոր Տէր – Միքայէլեան, Տիգրան Կարաուստայեան, լեզուաբաններ Վլադիմիր Գրիգորեան, Այդա Մայիլեան, Նազիկ Մելիքեան, ճարտարագէտներ Ռոբերտ Ուռուտեան, Աղասի Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ : Բոլորն ալ երիտասարդ են եւ շրջանաւարտ Երեւանի համալսարանէն կամ բազմարուեստից կաճառէն :

Մեքենային մէջ տեղաւորուած է թարգմանութեան համար անհրաժեշտ քերականական կանոններուն շարադրութիւնը՝ ուսողագիտութեան լեզուով : Տպագրական մեքենային միջոցով հաղորդուած բառերը մեքենան կը ստանայ եւ կը ճանչնայ հիմնուելով իր բառարանին վրայ : Այնուհետեւ՝ իւրաքանչիւր բառ կը գտնէ նախապէս իրեն վերագրուած թիւը եւ անոր հայկական բառին համարժէքը: Ռուսերէնի շարահիւսական կառուցուածքները վերափոխելով հայկականի՝ հայերէն ընդունող – տպագրող մեքենան կը տպագրէ ելեկտրոնիկ մեքենային կատարած թարգմանութիւնը, մեծ արագութեամբ, մօտաւորապէս մէկ մամուլը երկու ժամէն :

Վ. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

— Նոր շրջազգեստիս կը հաւնիս, կը հարցնէ երիտասարդ կինը իր ամուսինին:

— Ոչ շատ, այնքան թափանցիկ է, որ մարմինդ տակէն բոլորովին մերկ կ'երեւայ, եւ ատիկա չափազանց կը վրդովեցընէ զիս :

— Թերեւս, բայց մտածէ որ միակ վրդովողը դուն պիտի ըլլաս, մինչ քանի-նե՛ր պիտի ուրախանան ...

×

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ

Սկովտացի դիւղացի մը կը գաղթէ Ամերիկա, ուր քանի մը տարուան մէջ կը հարստանայ: Գիւղացին կը փափաքի օգնել իր հօրը, որ Սկովտիա կը գտնուի : Ուստի անոր կը զրկէ իր նոր հագուստներէն մէկ հատը, որ կ'արժէ 50 սթերլին: Ու որպէսզի սրտնեղութիւն չպատճառէ իր հօրը, կը գրէ, թէ այդ զրկած զգեստը լոկ տասը ոսկի արժած է իրեն :

— Շուտով ուրիշ վեց ձեռք հագուստ եւս զրկէ, կը պատասխանէ հայրը նամակով : Զրկած զգեստդ ես 15 ոսկիի ծախեցի, եւ ուրիշներու համար ալ յաճախորդ ունիմ :

ԾԻԾԱՂ

Երկու Սկովտիացիներ կը գտնուին նաւու մը վրայ որ կ'ընկղմի : Երկուքէն մին կ'ուլայ :

— Ինչո՞ւ կուլաս, կը հարցնէ միւսը, նաւը քո՞ւկդ է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

« ՊԱՌՈՆՈՒՀԻՆ ... »

Փափչող Զուկը վատահամբաւ կապելայ մըն էր եւ կը գտնուէր Փարիզէն Քօմբիէնը գացող մեծ ճամբուն եզերքը, Սէն Տընի գիւղաքաղաքին մուտքին բերանը :

Պարտէզի մը մէջ կղզիացած, ամէն կողմէն տակառներով շրջապատուած, այս կապելան կը բաղկանար դետնայարկէ եւ ձեղնայարկէ մը : Ձեղնայարկը ծածկուած էր տախտակորմով մը որ տանիքի պաշտօնը կը վարէր, այս տանիքն ալ կղմինտրի տեղ թերթաքարերով ծածկուած էր: Թերթաքարերը տեղ տեղ ճաթռթած եւ մամուռներով ծածկուած էին :

Կապելային ճակատի մասին ճիշդ մէջտեղը, կաղնեփայտէ շինուած հաստ ու տոկուն դրան մը վերի մասին վրայ, հաստատութեան անունը կրող տախտակ մը գամուած էր: Այս դուռը կարծես թէ բնաւ չէր բացուեր, ծխնիները ժանգոտած էին, իսկ տախտակը որ ձուկի մը ձեւով շինուած էր, շատոնց կորսնցուցած էր իր արծաթազօծ թեփերը:

Շեղակի կերպով վար իջնող տանիքին երկու կողմերուն վրայ քանի մը լուսամուտներ բացուած էին, որոնցմէ դուրս կ'ելլէր գիշերուան մութին մէջ կարմրորակ լոյս մը որ տխուր ու չարագուշակ երեւոյթ մը կուտար այս վատահամբաւ ապաստանարանին :

Ցերեկին՝ ճամբանին կորսնցուցած անցորդներէ ուրիշ ոեւէ յաճախորդ չէր մտներ հոն : Բայց գիշերը, երբ մութը կոխէր, բազմաթիւ մարդկային շուքեր կը նշմարուէին կապելային շուրջը, մտահոգութիւն եւ վախ պատճառող շուքեր, որոնք արագօրէն պարտէզ մտնելով՝ կ'երթային կապելային դուռին կը զարնուէին:

Դուռը անոնց առջեւ կիսովին կը բացուէր աներեւոյթ ձեռքի մը կողմէ... եւ յետոյ նորէն կը գոցուէր ու ահա բանալիի խշրտուք մը եւ շղթաներու ձայներ կը լսուէին :

Այն իրիկուն ժամը ութին ատենները՝ կառք մը, որուն ձին արիւն քրտինք մը-տած էր եւ որուն կառապանը՝ կասկարմիր երեսներով հսկայ ըմբիշի մը կը նմանէր, կապելայէն քիչ մը անդին կանգ առաւ :

Կառքը կեցաւ չկեցաւ, գլուխին լայն քօղ մը անցուցած եւ սեւ վերարկուի մը մէջ փաթթուած կին մը իջաւ անկէ :

Այս կնոջ մարմինին ճկունութիւնէն անանկ կը հասկցուէր որ բարձր դասակարգին կը պատկանէր :

— Ճօն, ճամբուն վրայ սպասէ, ես հիմա կուգամ, հրամայեց կինը կտրուկ ու ջղայնացած ձայնով մը :

Եւ մինչդեռ կառապանը մութին մէջ կ'աներեւոյթանար իր կառքովը, կինը թեթեւ քայլերով դէպի կապելան կը յառաջանար, դրան կը մօտենար, ձեռքովը պատը կը շօշափէր եւ երկու քարերու մէջ պահուած պարան մը ձեռքը անցընելով, ջղաձգաբար իրեն կը քաշէր զայն :

Ասոր վրայ կապելային ներսի կողմէն զանգակի ձայն մը կը լսուէր, ոտքի խշրտուքներ կը հետեւէին անոր, դրան մը բացուելուն շշնկոցը կը լսուէր եւ դրան ճեղքէն գլուխ մը դուրս կ'ելլէր: Այս սատանայական գլուխին կը մօտենար չարաշուք լապտերի մը մարմրող պլպլուքը :

— Պառոնուհի ըսուածը դո՞ւ ես, մռըլտաց դուռը բացողը շունի մը պէս հաջող ձայնով մը :

— Այո, ես եմ, պատասխանեց անծանօթ կինը հակիրճ կերպով :

— Հը, դո՞ւն ես, ես ալ այս խանութին տէրը Շունգլուխն եմ: Անկէ առաջ եկար, Արիսթօն դեռ չեկաւ ...: Վնաս չունի, ներս մտիր նայինք :

Կապելային տէրը պառոնուհին դետնայարկի ցած սրահներէն մին մտցուց : Մուխին, ծխախոտին, գինիին եւ ճարպին հոտը սենեակը բռնած էր: Սեղաններուն վրայ մէյ մէկ պարապ շիշ դրուած էր եւ այս շիշերուն բերնին մէյ մէկ մոմ անցուած էր որոնք աղօտ լոյս մը կը սփռէին սենեակին մէջ : Ըմպելիքի շիշերով եւ դաւաթներով լեցուն մեծ սեղանի մը ետին հաստը փոր, գոմէշային նայուածքով ճարպոտ կին մը նստած դուլպայ կը հիւսէր : Կապելային տիրոջը կինն էր ան: Քիչ մը անդին, սեղանի վերածուած պարապ տակառի մը առջեւ, եռոտանի փայտէ աթոռներու վրայ երկու հոգի նստած էին, որոնք, ծռած, թուղթ կը խաղային:

Դեռատի կինը անանկ շարժում մը ըրաւ որմէ յայտնի կ'ըլլար թէ այս տեսարանը իրեն զզուանք կը պատճառէր :

Կապելայէ աւելի բանտի նմանող այդ խանութին դուռները կղպելէ եւ ապահովութեան շղթան անցընելէ յետոյ, Շունգլուխ դեռատի կնոջ մօտենալով ըսաւ.

— Տիկին պառոնուհի, վեր կ'ելլէ՞ք, վերը աղուոր սենեակներ ունիմ: Էհ, ինչ ընենք, ունեցածնիս ասէ ...: Անվարտի մարդոցմէ ասկէ աւելին սպասելու չէ ...: Արթուա կոմսին տունը չենք ...: Պառոն Ուվրարին չափ կորկոտ ալ չենք բռներ ...:

— Այո, այո, վեր ելլենք, կմկմաց անծանօթ կինը անհամբերութեամբ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Տրէդեան, Օր· Ա – նահիտ Տրէդեան, Տէր եւ Տիկին Իյնէ – ճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆոն– թանէլ եւ զաւակները, Օր· Արաքսի Տը – րէդեան, Տէր եւ Տիկին Զաքըճեան եւ զա– ւակը (Պէյրութ), Պ· Պերնար Լոտաի, Տէր եւ Տիկին Մէյաք եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ադապի Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Առէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկ· Ա· Ուչաղլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կ· Յովսէփեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ աղգա – կանին՝

ՀՐԱՆԴ ՏՐԷԶԵԱՆԻ

(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։

Այրի Տիկին Ոսկան Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղուկասեան եւ զաւակ– ները, Այրի Տիկին Ստեփան Պօյաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մ· Հէքիմեան, Այրի Տիկին Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մխաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբոյն Սի– մաւոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հէքիմեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Թելլիսէճ Ֆասիօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան եւ զաւակները (Եուկոսլաւիա) ու ընտանե – կան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր տարեկանին, Իսկ։

ՈՍԿԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(Սէօլէզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 14ին փա – րիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, թա– փօրը կը մեկնի բնակարանէն 26 Րիւ Պը – նուա Մալոն, ժամը 13·15ին։ Եկեղեցիէն կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանա– տունը (ժամը 15·15ին), ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Մհերան Կարապետեան եւ զաւակ – ները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստա– եան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկե– ղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան Բ· տարեդարձին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանդուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար։

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրան – քով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին դործակ – ցած քառասունէ աւելի մեռած արուես – տադէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, նախապահու – թեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ դտնուիլ, յարդելու համար ողբացեալ ար– ուեստագէտներու յիշատակը։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամ – փիթեատրոնին մէջ ժամը 14·30ին։

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը– սարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

ի նպաստ Համալսարանական ուսանող – ներու սանթորիմներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ·— Արժանթին, Լե – հաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդ– կաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրա– գիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա։

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըր– նապաններուն։

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը։ Կը խնդրենք որ ևորոգեն իրենց բաժանոր– դագրութիւնը։

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այ դհաշիւները։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգիները կանխիկ կը վճարուին։

Շնորհակալութիւններով
վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »ի

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Հայ Ազգային Միութեան։

Մասնակցութեամբ երէց Յարանուանու– թեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն։*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսին ·— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ· ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ։

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ· Մխութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը։

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլը Կաթոլիկ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Կը խնդրուի բոլոր մխութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը։

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սե – րունդի կեդր· Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ։

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, դեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա· կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»

(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)

Ուիլիըմ Սարոյեանի

(Ատափթ-ասիոն՝ *Արամ Գէորգեան*)

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահա – րոնեան Ակումբին մէջ։ Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, ա– ռանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ե ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Ազգ· Մխութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Ին նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ· ժողովի մը, Կիրա – կի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ· Տան մեծ սրահին մէջ։ Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներ– կայացնէ նախորդ Ազգ· Մխութեան վար– չութեան, կատարած քառամեայ գործու– նէութեան բարոյական եւ նիւթական աշ– խատանքներու արդիւնքը։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ։

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին։

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՉԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱՒ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent

Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)

Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանկէկեան, Մատլէն Էֆիգեան – Քարփանթիէ, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասաինը եւ Սարգիս Պօղոսեան (*Մարսէյլէն*)

« Սայաթ – Նովա» դուսանական համոյթը

«Սօսի» *պարախումբը՝ դեկավարութեամբ* Տիկ· Քիւրքճէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի Թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (*մուտքի կարգով*)

Ժագ Սթեֆանօ (*Համբարձում*) Ն· Պշտիկեան (*Զաւատ*), Ա· Գմբէթեան (*Ռոստոմ*), Յակոբ Լաթիֆեան (*Մարտիրոս*), Մարտինեան (*Զահակիր*), Յովնան (*Եղոռ*), Գէորգ Տէրվիշեան (*Սէյրան*)

Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

«ARMENIE 1915»

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ է որ հայապիտական ուսմանց կեդրոնը կազմակերպած է

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915»

ԽՈՐԱԳՐՈՎ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՑԹ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ 6000 ՏԵՂ. ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ

ՍԹԱՏ ՎԱԼԻԷԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Նկատի ունենալով մանաւանդ Ֆրանսացի եւ օտար սպասուած հրաւիրեալնե – րը, որոնք այս առթիւ կը ծանօթանան նաեւ Հայ հասարակութեան։ Հ· Ո· Կ·Ը կոչ կ'ընէ հասարակութեան որ հանդիսութեան ներկայ ըլլայ

ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Եւ կարգապահութեամբ դրաւէ տեղերը, որպէսզի առանց խճողումի այն մարդ տեղաւորուի եւ հանդիսութիւնը սկսի ճիշդ ժամուն։

Հ. Մ. Ը. Մ. U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil

Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 7 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10881 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.881

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Գ.

Ատրպատական փաստօրէն ինքնավարութիւն հռչակեց 1945 Նոյեմբեր 20ին՝ Թաւրիզի մէջ գումարուած Ազգային Սահմանադիր ժողովի որոշումով :

Նոյեմբեր 27էն մինչեւ Դեկտեմբեր 3 տեղի ունեցան Ատրպատականի ազգային խորհրդարանի 101 երեսփոխաններու ընտրութիւնները : Ընտրուեցան Դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածուները : Քիւրտերը ունեցան հինգ երեսփոխան :

Խորհրդարանի պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 12ին եւ Ատրպատականի «Ինքնավար Հանրապետութիւնը» հռչակուեցաւ հանդիսաւորապէս :

Նոյն օրը Սէյէտ Ճաֆար Փիշէվարի, Դեմոկրատ կուսակցապետը կազմեց իր դահլիճը ութ հոգիէ եւ հաղորդեց Թէհրանի կառավարութեան, որուն վարչապետն էր Էպրահիմ Հաքիմի :

Իրանի խորհրդարանը Դեկտեմբեր 13ին զբաղեցաւ Ատրպատականի հարցով : Ընդդիմադիր երեսփոխան Մոսատեղ (ետքէն վարչապետ) խստիւ քննադատեց կեդրոնի կառավարութիւնը, որ ամբողջ ինը ամիս երեսի վրայ ձգած էր այդ նահանգը, ուր թշուառութիւն կը տիրէ : Ուր երկար տարիներէ ի վեր գիւղացիները կը շահագործուին կալուածատէրերու կողմէ : Պետական պաշտօնեաները կը կեղեքեն ժողովուրդը : Ընկերային արդարութիւն չկայ եւ ժողովուրդը դժգոհ է իշխանութիւններէն :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ յենած բոլշեւիկներուն վրայ՝ օգտագործած է կացութիւնը՝ գիւղացիներուն եւ աշխատաւորներուն մեծամեծ խոստումներ ընելով :

Թաւրիզի պարսկական պահակախումբը Դեկտեմբեր 13ին անձնատուր կ'ըլլայ ինքնավար հանրապետութեան բանակին, մեծ մասամբ բաղկացած ֆէտայիներէ, մուհաճիրներէ (դաղթական), դասալիք պարսիկ զինուորներէ ու սպաներէ :

Կացութիւնը կը ծանրանայ հետզհետէ : Ատրպատականի բանակը կը սպառնայ արշաւել Թեհրանի վրայ, ամբողջ Իրանը կեդրոնի կառավարութեան դէմ ոտքի հանելու սպառնալիքով :

Դեկտեմբեր 15ին Ղազի Մուհամմէտ Մահապատի մէջ կը հռչակէ Քիւրտիստանի անկախութիւնը :

1945 Դեկտեմբեր 16 – 26 Մոսկուայի մէջ խորհրդաժողով կը գումարեն երեք մեծերը (Խ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա) եւ ի մէջ այլոց կը զբաղին նաեւ Ատրպատականի խնդրով եւ կ'որոշեն կազմել երեք պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնախումբ մը՝ լուծելու համար Թեհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ ստեղծուած դժուարութիւնները :

Ատրպատականի եւ Քիւրտիստանի անջատողական շարժումները նեղ կացութեան կը մատնեն Հաքիմի կառավարութիւնը, որ 1946 Յունուար 19ին կը դիմէ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին, պահանջելու համար կարմիր բանակի հեռացումը Իրանէն, ըստ 1921 Փետրուար 26ի Իրանեւխորհրդային ու 1921ի Անգլեւիրանեւխորհրդային համաձայնագրերուն :

Յունուար 26ին կը հրաժարի Հաքիմի եւ իրեն կը յաջորդէ Ղավամ Սալթանէ :

Ապահովութեան Խորհուրդը լրջօրէն ձեռք կ'առնէ խնդիրը : Մոսկուայի ներկայացուցիչը կը բողոքէ : Նոր վարչապետը Փետրուար 18ին կ'երթայ Մոսկուա, ուր բանակցութիւններ կը վարէ Սթալինի եւ Մոլոթովի հետ մինչեւ Մարտ 10 : Ղավամ Տալթանէ Թեհրան կը վերադառնայ ձեռնունայն Մարտ 19ին :

1946 Մարտ 2ին կը վերջանար Կարմիր բանակի Պարսկաստանէն հեռանալու պայմանաժամը : Մարտ 18ին կառավարութիւնը նոր դիմում մը կը կատարէ Ապահովութեան Խորհուրդին՝ պահանջելով բոլշեւիկ զինուորներու հեռացումը :

Ապրիլ 4ին Խորհրդային Միութեան եւ Իրանի միջեւ կը կնքուի համաձայնագիր մը, որով Մոսկուա կը խոստանայ հինգ շաբաթէն ամբողջովին քաշել իր զինուորները : Փոխարէնը Թեհրանի կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ հիւս. Պարսկաստանի մէջ քարիւղի մենաշնորհ տալ Խ. Միութեան, որ 51 առ հարիւր բաժին պիտի ունենայ կազմուելիք իրանեւ խորհրդային ընկերութեան մէջ : Մէճլիսը (խորհրդարան) պէտք է եօթը ամիսէն վաւերացնէ քարիւղի համաձայնագիրը :

Խորհրդարանը լուծուած էր : Եւ ազատ ընտրութիւններ կատարելու համար պայման էր, որ օտար բանակ չմնայ իրանական հողին վրայ :

Թաւրիզի ինքնավար հանրապետութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը Թեհրանի մէջ բանակցութիւններ կը վարէ կեդրոնի կառավարութեան հետ՝ 28 Ապրիլէն 12 Մայիս 1946 : Ու մինչ Փիշէվարի եւ ընկերները տակաւին Թաւրիզ չէին վերադարձած, Մայիս 9ին կարմիր բանակը կը քաշուի Իրանէն, նեղ կացութեան մէջ ձգելով Ատրպատականի կառավարութիւնը :

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դեսպանները կը սպառնային իրենց կարգին զինուոր մտցնել Պարսկաստան, եթէ կարմիրները չքաշուէին : Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը եւ դեսպաններու սպառնալիքը բարերար դեր կատարած էին :

Անգլիացիներու դրդումով Թեհրանի կառավարութեան դէմ ըմբոստացած էին հարաւային Պարսկաստանի կարգ մը ցեղախումբերը : Իսկ Խուզիստանի նահանգը կը սպառնար միանալ սահմանակից Իրաքի :

Ղավամի կառավարութիւնը հետզհետէ ամրապնդեց իր դիրքը :

1946 Դեկտեմբերի սկիզբը քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած էին Իրանի մէջ : Կարմիր բանակը հեռացած էր եւ երկիրը սկսած էր ազատ շնչել : ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը պաշտպան կը կանգնէր երկրի ամբողջականութեան պահպանման : Անգլիա եւ Ամերիկա թեւ ու թիկունք կը հանդիսանային Թեհրանի կառավարութեան, որ հարաւային շրջանի ապստամբական շարժումները զսպելէ ետք, ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուց Ատրպատականի եւ Մահապատի վրայ :

Փիշէվարի եւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը զրկուած էին կարմիր բանակի օժանդակութենէն : Թուտէ կուսակցութեան ծոցին մէջ յուսաբեկում առաջ եկած էր, երբ Խ. Միութիւնը իրենց բախտին ձգեց Ազէրիներու եւ Քիւրտերու անջատողական վարիչները :

Դեկտեմբեր ութին շարժման անցաւ իրանեան բանակը, որ քանի մը օրուան ընթացքին հաշուեյարդարի ենթարկեց Ատրպատականի ինքնավար հանրապետութիւնը : Դեկտեմբեր 12ին Դեմոկրատ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որով վար կը դնէր զէնքերը : Յաջորդ օրը իրանեան բանակը կը գրաւէր Թաւրիզը : Ատրպատական կը վերադառնար մայր հայրենիքի գիրկը :

Անջատողական շարժման պարագլուխները խորհրդային հողամաս ապաստանեցան : Փոխ – վրէժը շատ սաստիկ եղաւ : Բանակին հասնելէն առաջ հինգ հարիւր հոգի սպաննուած էր Թաւրիզի մէջ՝ ամբոխին կողմէ :

Դեկտեմբեր 12ը հռչակուեցաւ Ազգային

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄ ԵՒ ԶԷՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի իրիկուն վերջ գտաւ Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու նախագահներուն խօսակցութիւնները Ուոշինկթընի մէջ : Հաստատուեցաւ թէ Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւնը Թուրքիոյ :

Ինչ կը վերաբերի կիպրական հարցին, Ճոնսըն եւ Սունայ յոյս կը յայտնեն թէ պատուաբեր լուծումի մը կը յանգին, երկու կողմերուն համար ալ, թուրքեւյունական խօսակցութիւնները : Որոշած են նաեւ աւելի սերտացնել թուրքեւամերիկեան բարեկամութեան եւ գործակցութեան կապերը : Հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ այն սիրալիր մթնոլորտը որու մէջ տեղի ունեցած են խօսացութիւնները : Բարեկամական այս սերտացումն է արդէն, որ ամէնէն կարեւոր կէտը կը նկատուի այս խօսակցութեանց, վասնզի ինչպէս կը յիշուի յարաբերութիւնները «թուլցած» էին այն օրէն երբ Ճոնսըն նամակ մը գրած էր Ինէօնիւի, այն ատեն վարչապետ, թելադրելով որ զինուորական միջամտութիւն չփորձէ Կիպրոսի մէջ :

Յիշենք նաեւ թէ երկու երկիրներու միջեւ երեք համաձայնագիր ստորագրուած են 1947էն 1950 : Երեսունեւմէկ 1950էն 1960 եւ քսան՝ 1960էն 1965 : Վերջերս Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարարը յայտնեց Խորհրդարանին առջեւ թէ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը երկուքուկէս միլիառ տոլարի հասած է (1948էն ի վեր) :

Ներկայիս Ամերիկա տարեկան հարիւր միլիոն տոլար կուտայ :

«Լը Մոնտ»ի Անգարայի թղթակիցը նը-

տօն եւ ցարդ կը տօնուի ամէն տարի :

Դեկտեմբեր 14ին ալ անձնատուր կ'ըլլային Քիւրտերը : Վերջ կը գտնէր Մահապատի անկախ Քիւրտիստանը :

1947 Յունուար 11ին տեղի ունեցան խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները : Ղավամ Սալթանէի կուսակիցները շահեցան : Մոսատեղի հատուածը ունեցաւ 25 երեսփոխան, Թուտէն՝ միայն երկու :

Նոր Մէճլիսը գումարուեցաւ Օգոստոսի կէսին : Թեհրանի խորհրդային դեսպանը շարունակ ճնշում կը բանեցնէր՝ վաւերացնել տալու համար 1946 Ապրիլ չորսի համաձայնագիրը քարիւղի մասին :

Երկար ձգձգումներէ ետք, 1947 Հոկտեմբեր 22ին Մէճլիսը հակառակ Ղավամի թախանձանքներուն ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժեց վաւերացնել զայն :

Այսպէս, Իրանի կառավարութիւնը կը տանէր մեծ յաղթանակ մը : Բոլշեւիկները չարաչար կը պարտուէին : Քարիւղի մենաշնորհի սիրոյն պարպեր էին պարսկական հողը եւ զոհած Ատրպատականի իրենց պաշտպանեալները :

Այժմ կը զրկուէին թէ՛ մէկէն, թէ միւսէն :

Անփառունակ նահանջ, որ մեծ հարուած մը տուաւ Մոսկուայի հմայքին ու հեղինակութեան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Շահնշահի երկիրը վերադառաւ իր ազատութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

կատել կուտայ թէ հակառակ վերջին սերտ հանդիպումներուն, Միացեալ Նահանգները մտահոգ չեն թուրքեւխորհրդային մերձեցման մը մասին : Ամերիկեան լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ, համոզուած են թէ երկու կողմերը միշտ կը հաւատան « համայնավարութեան տարածման վտանգի մը դէպի Թուրքիա» եւ վճռած են դէմ դնել : Թէեւ լաւ ընդունելութիւն եղած է Կոսիգինի, բայց եւ այնպէս Մոսկուայի նոր զեկավարներուն հետ չէ որ «պիտի անհետանայ այն հին կասկածամտութիւնը զոր Թուրքն ունի Մոսկոֆին նկատմամբ» կ'ըսէ թղթակիցը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պիտի մասնակցի երկաթուղիի գիծի մը շինութեան, որ Թեհրանը պիտի կապէ Կասպից շրջանին, Պանտար – Պահլաւի նաւահանգիստին : Այս ձեւով երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները պիտի ըլլան երկաթուղիով, անցեալ տարի Պարսկաստան հիւսիսի ճամբով չորս հարիւր հազար թոն ապրանք գնած էր արտասահմանէն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նորընտիր վարչապետը՝ Կանելլօփուլոս յայտարարած է «Ֆիկառոյի» թղթակցին թէ կը համակերպի յառաջիկայ ընտրութեանց արդիւնքին :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, Քորթէսը շատ խիստ որոշումներ տուաւ մամուլի վերաբերեալ Սպանացի լրագրողները կրնան մինչեւ վեց տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ եւ յիսուն հազար փեսեթաս (5 հազար Ֆր.) տուգանքի եթէ «անճիշդ լուրեր» տարածեն կամ « յարգանքի պակաս ցոյց տան հիմնարկութեանց նկատմամբ » : Միւս կողմէ նոր օրինագիրքին թիւ 101 յօդուածը կ'ըսէ թէ վեցէն տասնեւերկու տարուան բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ անոնք «որոնք զրպարտած, նախատած կամ ըսպառնացած են միապետութեան խորհուրդին, կառավարութեան, շարժումին Ազգ. Խորհուրդին (Ֆալանժ) կամ արդարութեան Գերագոյն Ատեանին» : Նոր օրինագիրքը բուռն բողոքներու դուռ բացած է մտաւորական եւ իրաւագիտական շրջանակներու մէջ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ անգլերէնը պաշտօնական լեզու պիտի մնայ «ցորչափ անհրաժեշտ ըլլայ Հնդիկներուն որ զիրար հասկնան» յայտարարած է Տիկ. Ինտիրա Կանտի խորհրդարանին առջեւ : Ըստ Սահմանադրութեան, անգլերէնը պիտի դադրէր պաշտօնական լեզու ըլլալէ 1965ին, բայց կեդրոնական կառավարութեան ջանքերը հնդկերէնը պարտադրելու իբրեւ պաշտօնական լեզու խռովութիւններ ըստեղծած էին Մատրասի նահանգին մէջ, ուր ժողովուրդը Թամիլ կը խօսի :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը Հռոմ հասած է պաշտօնական այցելութեան : Պիտի ընդունուի Պապին կողմէ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին . —

Մեր աշխատակիցը՝ Պ. Ենովք Լաչինեան, որ Թեհրանէն Փարիզ եկած է քանի մը օրուան համար :

Տոքթ. եւ Օր. Ծովիկեան, Վենետիկէն, որոնք զատկական տօները Փարիզ անցուցին :

Օր. Կէնճեան, Քանատայէն որ արձակուրդը Փարիզ կ'անցընէ :

Պ. Լեւոն Իշխանեան, Գահիրէէն :

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՎԻԺԱԾ ԿՈՉՈՒՄ ՄԸ

Երուսաղէմի վանքին ձեռագիրներուն խնդիրը առիթ տուաւ որ միջազգային մամուլը հետաքրքրուի մեզմով: Ա՛յս կապակցութեամբ աւելի հետաքրքրուեցան քան թէ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակով: Կ՚երեւի լաւագոյն միջոցը մեր դատը պաշտպանելու ձեռագիր գողցնելն է: Ասիկա դժուարութիւն մը չի ներկայացներ, քանի որ շատ ձեռագիր ունինք եւ շատ հետաքրքրութիւն կրնանք ստեղծել:

Բնականաբար՝ այս ձեռագիրներուն դէպքը յուզումի եւ մտահոգութեան մատնեց ամբողջ ազգը: Ցնցեց Հայութեան բոլոր խաւերը եւ քիչ մը խախտեց մեր միամտութիւնը ազգային գանձերու պահպանման վերաբերեալ:

Սակայն, ի՛նչ որ ալ ըլլան այս հարցին բացասական հանգամանքները, արդէն որոշապէս կը տեսնուի թէ դրական կարեւոր արդիւնք մը ունեցաւ այս ձեռագիրրուն թնճուկը:

Այս խնդրին հետեւանքով՝ շատ զգալի կերպով շատցան մեր մէջ հոգեւորական ասպարէզին կոչումները: Բոլոր հայ գաղութներուն մէջ — եւ նոյնիսկ Հայաստան — երիտասարդութեան մէջ բուռն փափաք մը արթնցած է կղերական կարգ ընդունելու: Ոմանք յօժար են ժամկոչ իսկ ըլլալու, զէթ կարենան եկեղեցական պաշտօն մը ձեռք ձգել: Եթէ այսպէս շարունակուի այս եկեղեցասէր թափը, կարճ ժամանակէն հաւանաբար Հայութեան մէկ երրորդը սարկաւագ, դպիր, աբեղայ, տէրտէր եւ վարդապետ ըլլայ: Հոգեւորական ըլլալով՝ եթէ մարդ կրնայ այսպիսի շահաւէտ ասպարէզ ապահովել ինքն իրեն համար, այլեւս ինչո՞ւ երթայ եւ նպարավաճառ, կօշկակար, դերձակ կամ ոսկերիչ ըլլայ:

Շատերը չէին գիտեր թէ ի՛նչ լայն նիւթական հորիզոններ կը բացուին եղեր հոգեւորականներուն առջեւ ... մանաւանդ եթէ բախտդ բացուի եւ եպիսկոպոսական աստիճանին հասնիս: Օրինակի համար, մէկը ես՝ երբեք չէի կրնար երեւակայել թէ եկեղեցական գործունէութիւնը կրնար ա՛յդքան լայն բանալ դուռը տնտեսական յաջողութեան եւ մտածեցի թէ ինչո՞ւ ե՛ս ալ Մամոնային քիչ մը չխնկարկեմ Երուսաղէմեան բուրվառով:

Խոստովանիմ թէ թերթերուն գրութիւնները կարդալով՝ մէջս արթնցաւ քանի մը ձեռագիր ձեռք ձգելու նպատակը: Առանց ժամանակ կորսնցնելու, որոշեցի վարդապետ ըլլալ: Շաբաթը անգամ մը քարոզ, մէկ – երկու մկրտութիւն, պըսակ, թաղում, եւ յաճախ կերուխում ... գորգ ծախելէն լաւ էր՝:

Մեծ ակնկալութիւններով Երուսաղէմ գրեցի, թեկնածութիւնս ներկայացնելով: Պատասխան չեկաւ: Շաբաթներ անցան եւ դարձեալ անպատասխան մնաց դիմումնագիրս: Բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու դիմելով՝ վերջապէ՛ս յաջողեցայ ունկնդրութիւն մը ապահովել, եւ յաջորդ թռիչքով մեկնեցայ դէպի Երուսաղէմ: Մեծ եղաւ յուսախաբութիւնս երբ օրերով զիս խաղցուցին: Ամէն անդամ որ վանք կ՚երթայի, կացութիւնս պարզելու նպատակով, զիս ձեռնունայն ետ կը զրկէին «այսօր – վաղը» ըսելով: Ճարահատ՝ օր մը, առաւօտեան ժամը 9-ին, մեծահարուստ ամերիկահայու տարազով մտայ վանք եւ ուղղակի մեծաւորին գրասենեակը առաջնորդեցին զիս: Մեծաւորը դեռ անկողնէն ելած չէր:

Ընդունարանին մէջ սպասեցի մինչեւ որ Մեծաւորը պատրաստուեցաւ զիս ընդունելու: Մինչ կը սպասէի՝ շուրջս նայեցայ եւ ծանօթ առարկաներ տեսայ ... կէս – լեցուն շիշ մը հէկ էնտ հէկ, (փինջ պոթթըլ) տուփ մը հաւանա (ֆորոնա), եւ ուրիշ առօրեայ գործածական առարկաներ: Ներսէն՝ Մեծաւորին ձայնը եկաւ. — « Նստեցէ՛ք, խնդրեմ »: Նստեցայ պզտիկ սեղանի մը մօտ եւ աչք մը նետեցի այդտեղ դրուած հայ եւ օտար զանազան հրատարակութիւններուն ... Լոնտոն Ֆինանշիըլ Թայմզ, Սոթպի՛զ Քէ թէլոկ, եւայլն:

Այդ միջոցին՝ Մեծաւորը ներս մտաւ եւ շատ սիրալիր շեշտով զիս ընդունեցաւ:

— « Օրհնեցէ՛ք, Հայր Սուրբ», ըսի:

— «Աստուած օգնական», ըսաւ:

— « Է՛, պատմեցէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ կայ չկայ Ամերիկա», շարունակեց:

— « Ներողութիւն, Սրբազան, ես Ամերիկայէն չեմ եկած, Ֆրանսահայ եմ:

— Է՛, ա՛ւելի լաւ, մեր սրտին շատ մօտիկ է ֆրանսահայ գաղութը:

Այդ միջոցին, ֆորոնայի տուփին մէջէն սիկար մը վերցնելով՝ գրպանէն պզտիկ ոսկի մկրատ մը հանեց, սիկարին ծայրը կոկիկ մը կտրեց, զգուշութեամբ լուցկին մօտեցուց սիկարին, վառեց, եւ գոհունակութեամբ սկսաւ ծուխին քուլաները բարձրացնել դէպի առաստաղ: Հատ մըն ալ ինծի հրամցուց:

Ինչպէս որ հերիսային հետ քիմիոն կ՚երթայ, պաստուրմային հետ՝ հաւկիթ, նոյնպէս ալ՝ սիկարին հետ սֆաչ – ուիսկի կ՚երթայ: Մէկ – մէկ հատ ուիսկի սոտա խմեցինք: Խօսեցանք միջազգային բաժնեթուղթերու մասին: Խօսեցանք Ֆրանսայի գինիներու եւ պանիրներու մասին: Սրբազանը ուզեց գիտնալ թէ Փիկալ նոյն եռուզեռը միշտ կը պահէ՞, եւայլն, եւն: Ապահովցուցի Սրբազանին թէ Փարիզի պանիրը, գինին եւ միւս բաները բնաւ չեն փոխուած:

Անտարակոյս՝ Սրբազանը հաստատապէս համոզուած էր թէ ես հարուստ եւ բարեպաշտ ուխտաւոր մըն էի: Խօսակցութեան ընթացքին՝ հեռախօսին պատասխանեց եւ ընկալուչը վար դնելով ինծի ըսաւ.

— « Քանի մը ընկերներով այս գիշեր պզտիկ փոքէր մը պիտի կազմակերպենք: Պիտի փափաքէինք որ դո՛ւք ալ մասնակցէիք, մանաւանդ որ մէկ հոգի պակաս է »:

— « Դժբախտաբար, Սրբազան, թղթախաղի մէջ թոյլ եմ: Ժամանակին՝ մեծ մայրիկիս հետ *սքամպիլ* կը խաղայի, հիմա ան ալ մոռցած եմ »:

— « Հոգ չէ, մենք ձեզի կը սորվեցնենք »:

— « Սիրո՛վ, Սրբազան, բայց այդ չէ այցելութեանս նպատակը »:

— « Ուրեմն, ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի: Գուցէ ուխտի եկած էք եւ կ՚ուզէք վանքին նուիրատուութիւն մը ընել »:

— « Ճիշդն ըսելով, կրօնական խնդրով մը եկած եմ »:

— « Թերեւս կը փափաքիք եկեղեցի մը շինել »:

— « Ո՛չ, Սրբազան, կը փափաքիմ միաբան ըլլալ »:

— « Ատիկա դժուար բան է, տղաս, շատ զոհողութիւն կը պահանջէ»:

— « Պատրաստ եմ ամէն զոհողութիւն յանձն առնել նպատակիս հասնելու համար »:

— « Ամուսնացա՞ծ ես»:

— « Ո՛չ »:

— « Զաւակ ունի՞ս»:

— « Չեմ կարծեր »:

— « Լաւ, ուրիշ ի՞նչ տուեալ ունիս»:

— « Քիչ մը հայերէն գիտեմ ...»:

— « Ատիկա շատ կարեւոր չէ, անգլերէն գիտե՞ս »:

— « Քիչ մը »:

— « Ուրիշ ի՞նչ գիտես »:

— « Շատ բան չեմ գիտեր: Երկու տարի առեւտրական դպրոց գացած եմ եւ հիմա ոտքի վրայ՝ գորգի գործ կ՚ընեմ: Բայց այլեւս կ՚ուզեմ հրաժարիլ աշխարհէն, մահացում ընել, Աստուծոյ ծառայել ու հայեցողական եւ մտածական կեանքով վերջացնել օրերս»:

— « Ճի՛շդ տեղը եկեր ես, տղաս, ի՞նչ կ՚ուզես ըլլալ »:

— « Լուսարարապետ »:

— « Այդ պաշտօնին արդէն մէկը նշանակուած է »:

— « Թերեւս գրադարանապետի պաշտօնը կրնաք տալ ինծի »:

— « Այդ պաշտօնը արդէն մէկու մը տրուած է »:

— « Թերեւս ձեռագիրներու բաժինը ինծի կրնաք յանձնել »:

— « Այդ գործին համար մէկը ունինք արդէն ... շատ կարող եւ վստահելի անձ »:

— « Ժամկոչի գործը ի՞նչպէս »:

— « Ա՛ն ալ առնուած է »:

— « Արդեօք դռնապանի պաշտօնը թափո՞ւր է »:

— « Դռնապա՛ն ալ ունինք », ըսաւ Սրբազանը եւ կարճ կապելով ունկնդրութիւնը զիս ճամբեց առանց այլեւայլի, բացատրելով թէ վանքին մէջ նոր անդամ պիտի չառնեն ատեն մը:

Ընկճուած՝ դուրս ելայ: Տեսայ որ աւելի դիւրին է Ազատ Որմնադիր ըլլալը քան թէ Երուսաղէմի վանքին միաբան: Բայց ես դիւրին յուսահատողներէն չեմ: Որոշած եմ Ամերիկա երթալ եւ ա՛յնտեղ գործադրել հոգեւորական կոչումս: Ամերիկա ձեռագիր չկայ, բայց հոն տէրտէրներուն ամսական հինգ հարիւր տոլար ռոճիկ կուտան եղեր: Վաղը պիտի երթամ տոմսակս առնեմ:

Վ. Ա.

ՀԻ՛Ն ՈՒ ԱՆՈՒՇ ՕՐԵՐ

(ՅՈՒՇ ՄԸ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Սկիւտար, 1921:

Հայ Կարմիր Խաչի միջնորդութեամբ, տեղւոյն ամերիկեան վարժարանը տրամադրուած էր ջարդերէն ազատած հայ որբուհիներուն իբրեւ ապաստանարան: Ի նպաստ այս դժբախտ խլեակներուն խնամատարութեան, պատրաստուած էր գիշերային ճոխ հանդէս մը, որու մասնակցութեան հրաւիրուած էր երգչախումբ մը, նաեւ տաւղահար Տիկին Մեհրապեան եւ Շահխաթունի, որ խոստացած էր պարել «սուրերու պարը»:

Խաչուհիները պատրաստած էին փառաւոր ճաշասեղան մը՝ հիւրերուն համար, որոնք պիտի գային Բերայէն, եւ այլեւս գիշերը պիտի անցընեն Սկիւտարի մէջ՝ շոգենաւ չբանելով ուշ ատեն:

Ամէնքը եկած էին, բայց կ՚ուշանար Շահխաթունի: Անհամբերութիւն, մտահոգութիւն, եւ ահա կը հասնի Շահխաթունի, բարեկամներով շրջապատուած:

Հացկերոյթը անցաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, բարձր տրամադրութեամբ: Սկսաւ հանդէսը:

Ցանկարծ Շահխաթունի յայտարարեց թէ մոռցած է միասին բերել սուրերը: Երիտասարդները գիտեն ամէն բանի ճարը գտնել: Գիշերանց, տունէ տուն վազեցին եւ հացի խոշոր դանակներ բերին:

Երբ «սուրերը» բերուեցան, Շահխաթունի կը մնար տէրն կանգնիլ իր խոստումին: Ցատկեց մէջտեղ եւ սկսաւ պարել սուրերով, սուրերու մէջտեղ, սուրերուն հետ: Խլացուցիչ ծափահարութիւններ, այնքան որ Շահխաթունի ըստիպուեցաւ կրկնել սուրերու պարը:

Երեկոյթը վերջ գտաւ, պարահանդէսը վերջացաւ: Հարկ էր հիւրերը առաջնորդել ուր որ նշանակուած էր գիշերելու համար: Շահխաթունի մերժեց գիշերել հոն ուր տեղ պատրաստուած էր իրեն համար: Առաջարկեցինք մեր բնակարանը տանիլ զինք:

Կէս գիշերէն ետք, Շահխաթունի եւ իր ընկերները հաւաքուեցան մեր տունը, ուր պահ մը շարունակուեցաւ հանդէսը: Շահխաթունի, յուզումով եւ ոգեւորութեամբ, սկսաւ արտասանել քերթուած-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՏԻԺԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Ա.

Տեղական իշխանութիւնը շատ անգամ շուարած կը մնար թէ ի՞նչ ընէր այդ լեռնականին: Դանիէլ խանը օր մը մտրակեց իրեն աստիճանակից Իսկէնտէր խանը, որ իրեն նկատմամբ անհաճոյ վարմունք մը ունենալու չափ յանդուգն եղած էր: Ռուս զօրապետ մը կը մտրակուէր ռուս ուրիշ զօրապետէ մը: Իսկէնտէր ու Դանիէլ երկուքն ալ ռուս զօրապետ կը համարուէին իրենց տիտղոսովը, — գայթակղութիւնը անօրինակ էր: Եւ սակայն իշխանութիւնը լռեց:

Լեզգիներուն նախկին պետը իր ժողովուրդին համար միշտ ժողովրդական իշխան մը կը մնար: Ամէն մարդ անկէ կ՚ակնածէր ու կը վախնար: Անոր հետ խիստ վարմունք մը անխոհեմութիւն պիտի ըլլար:

Պզտիկ պատմութիւն մը կը բացատրէ թէ ինչու յաղթուած իշխանը միշտ իր ժողովուրդէն կը յարգուէր:

Խանը օր մը քանի մը Հայու հետ կը պտըտէր: Հանդիպեցան Լեզգիներու, որոնք Դանիէլի մօտեցան եւ սկսան անցեալին կռիւներուն վրայ խօսիլ: Լեզգիներէն ոմանք խօսակցութեան միջոցին իրենց ձեռքը խանին ուսին վրայ կը դնէին: Հայերը Լեզգիներուն նշանացի դիտողութիւն ըրին ձեռքերնին ամփոփ պահել: Իշխանը նշանը նշմարեց եւ ըսաւ.

— Ոչ, թող ատանկ ընեն: Չէ՞ք գիտեր թէ մենք ամէնքս հաւասար ենք: Ոչ խան կայ ու հնազանդող: Այդ միջոցներուն, միջոցին է: Այն ատենն է որ հրամայող կայ ու հնազանդող: Այդ միջոցներուն, 1863ին, Զաքաթալա տեղի ունեցաւ Հաճի Մուրթուզի շարժումը, որ պահ մը Կովկասի իշխանութիւնը վրդովեց: Այդ դաւառը բոյնն էր Տաղստանէն տարագրեալ խաներուն եւ պէյերուն:

Վտանգը անցնելէն ետքը, Զաքաթալայի դաւառին կառավարիչ նշանակուեցաւ հայազգի հազարապետ Շոլկովնիկով (Իփէքջեան): Մեծանուն զօրականը 1877–78ի ռուս եւ թուրք պատերազմին թիֆոյէն էրզրում մեռաւ:

Շոլկովնիկով Նուխուայ դաւառէն դեղացիի մը զաւակն էր: Զինքը տեսնողները կը վկայեն թէ հանճարը աչքերուն մէջ կը ցոլար: Վարչագէտ եւ տաղանդաւոր զօրական Հայը, երբ Զաքաթալայի կառավարիչ եղաւ, զգաց թէ երկիրը հիմնական բարեկարգութեան կը կարօտէր: Տաղըստանի ոգին կենդանի էր: Դանիէլի շունչը, ընդհանուր նահանգին վրայ սփռուած, անմահ կը պահէր այդ ոգին, որ օր մը կրնար Ռուսիոյ սպառնալիք դառնալ: Կառավարիչը որոշեց խաները զսպելու Դանինականին հետ, եւ այնպիսի խորին տպաւորութիւն մը գործեց անոր վրայ, որ իշխանը բոլորովին այդ Հայուն յարեցաւ, ու զայն «իր զաւակը» ըրաւ:

Նոր կառավարիչը իրեն յանձնուած դաւառը արագօրէն կը բարեկարգէր ու կը զարգացնէր: Ապահովութիւնը տիրեց երկրին մէջ, ու արդարութիւնը գործադրուեցաւ առանց կրօնքի խտրութեան, քրիստոնէին ու ոչ – քրիստոնէին համար հաւասարապէս: Շոլկովնիկով գեղեցիկ ճանապարհներ շինել կուտար, որոնց երկու կողմը ընկուզենիներ կը տնկուէին: Օր մը այս ծառերը թէ իրենց շուքին ներքեւ կանգնողը պիտի պաշտպանէին, թէ ժողովուրդին համար հասոյթի աղբիւրներ պիտի դառնային:

Հայ կառավարչին անկողմնակալ արդարասիրութեան մէկ օրինակը տանք:

Զաքաթալացիները մետաքսի առուտուրով կը զբաղին: Լեզգիներուն պատրաստած մետաքսը հայ խանութպանները կը դնեն: Ասոնք փոքրիկ վաճառականներ են, որոնք, ըստ քաղաքակիրթ աւանդութեանց, առուտուրի մէջ խարդախութիւնը աչքբացութիւն կը համարին, եւ հարըստանալու ամէնէն պատուաւոր միջոցը: Լեզգիները, միամիտ լեռնականները, քաղաքակրթութեան վրայ որոշ գաղափար մը չունենալով, կը կարծեն թէ քրիստոնեայ Հայերն ալ իրենց պէս ուղղամիտ են, ուստի եւ անոնց հետ կատարեալ վստահութեամբ կը շարժէին: Լեզգիները մետաքսը պաթմանի կշիռքով կը վաճառեն Հայոց: Ասոնք Լեզգիները համոզած էին թէ իրենց սրունքները չափուած են եւ մէկ պաթման կը կշռեն: Ամէն ատեն որ մետաքս գնած ժամանակնին պաթմանի չափը չկար, Հայը նժարին մէկ կողմը իր ոտքը կը դնէր, միւս կողմը՝ մետաքս:

Հայը բնակաբանար իր ոտքը ուզած քանակին չափ կը ծանրացնէր: Որքան ուզէր, այնքան կը կոխէր նժարին վրայ, եւ Լեզգիէն կը գողնար իր մետաքսը: Շոլկովնիկով երբ այս խարդախութեան տեղեկացաւ, Հայերը պատժեց, ու արդիլեց սրունք – կշիռի գործածութիւնը: Բնականաբար հայ կառավարիչը իր ազգակիցներուն աչքին այլ եւս «լաւ Հայ» չէր համարուեր:

Հայ կառավարիչը շատ իրաւունք ունէր ժողովրդական ըլլալու նոյն իսկ այդ լեռնականներուն մէջ, որոնք Ռուսացմէ յաղթուած էին:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՏԱԿ

ՓԱԽՍՏԱՆԱՑ ԳՈՒԽԱՏԱՏԵՍ

— Ի՞նչ ասեր , մեկ՛ , մեր ասի պես մի մեկն էլ ես նե – ստ չտեսա :

— Ընկերս չտեսած մեկին մի մեկ կասի : Դուն ատա ատրպաշէսի տեղը , ես ալ հոս գոռ Գորբալի աղջիկը տանեմ :

— Ի սա օրիորդ Թաքալի Իշխանի սիրած ասիլն ըսես ... Ըսե՛ , ի՞նչ կայ որ ...

— Ինչո՞ւ , ի՞նչ կայ որ ... Ես ալ հոս Նիկոլօն տեղս կենամ :

— Իշխանի աղջիկը , ե՛կ , ա – ռաջս առ :

— Իշխանի աղջիկ ալ , մեկ ալ , ես ալ հոս կենամ , ըսե՛ ինչ կայ :

Շունչս կտրեցաւ , ձեռքս ձեռքիս մէջ սառեցաւ : Այդ ատեն միայն հասկցայ , որ Գորբալի Իշխանի աղջիկը կը սիրեմ , ու ինքն ալ ինծի կը սիրէ :

Ես ալ ինծի կը սիրեմ , ես ալ ինծի կը սիրեմ , ես ալ ինծի կը սիրեմ ... Ուրիշ բան չէի կրնար մտածել :

Այրի Տիկին Հրանդ Տրէզեան, Օր. Ա-նահիտ Տրէզեան ՝ Տէր եւ Տիկին Իյնէ-ճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆոն-թանէլ եւ զաւակները, Օր. Արաքսի Տը-րէզեան, Տէր եւ Տիկին Զաքըճեան եւ զա-ւակը (Պէյրութ), Պ. Պերնար Լոտտի, Տէր եւ Տիկին Մէյաք եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ագապի Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Առէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ուշագլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովսէփեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգա-կանին՝

ՀՐԱՆԴ ՏՐԷԶԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ, 71 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանգուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար :

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրան-քով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար-ուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին գործակ-ցած քառասունէ աւելի մեռած արուես-տագէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, նախագահու-թեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար ողբացեալ ար-ուեստագէտներու յիշատակը :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
ԵՒ «ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»ԻՆ

Ընկ. Ալ. Մանուկեան (Տէսինէն) Հ. Յ. Դ. Թանգարան այցելութեան առիթով 50ական ֆրանք կը նուիրէ՝ Թանգարանին եւ «Հայ – Բոյժ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժերմէն Թոմայեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թո-մայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տ. Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան ի-րենց սուգին, հանգուցեալ

ԹՕՄԱ ԹՈՄԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու հա-մար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	214·016
Տիկին Սրբուհի Զատիկեան	250
Պ. Զատիկ Խանզատեան	200
Պ. Նշան, Տիկին Սեսիլ եւ Մարի Հայթաեան	
Իսկուհի Հայթաեանի մահուան առթիւ	150
Պ. Պ. Արամ եւ Յակոբ Յակոբեան ընտանիքներու կողմէ	100

Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Տիկին Վիքթորիա Պէնկեան Հայկ Սարգիսեանի (Վալանս) մահուան առթիւ 50, Տէր և Տիկ. Յակոբ Խաչատուրեան եւ Տիկին Էտիրնէ-լեան յիսուն, Նուարդ Փափազեանի մահ-ուաէ առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ոմն քսան, Մելքոն Գասպարեան երեսուն, Թագուհի Զատիկեան 15, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեան եւ զաւակնե-րը Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առ-թիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Մարգար-եան եւ Իզմիրլեան ընտանիքներ Փ. ծաղ-կեպսակի Տիկին Փաշալեանի մահուան առթիւ յիսուն :

Ընդհ. գումար 214·781 :

Տիկին Սայապալեան Կրթ. ձեռնարկնե-րու համար հարիւր ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը, Զատ-կուան տօներուն առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը : Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանոր-դագրութիւնը :

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այ դհաշիւները :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգինները ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին :

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանու-թեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահա-րոնեան Ակումբին մէջ : Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, առանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ւ ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրա-կի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներ-կայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վար-չութեան, կատարած քառամեայ գործու-նէութեան բարոյական եւ նիւթական աշ-խատանքներու արդիւնքը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒ ՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :
26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent
Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)
Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանպէկեան, Մատլէն Էքիզեան – Քարփանթիէ, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասանեը եւ Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլէն)

«Սայաթ – Նովա» գուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)
Ժագ Սթեֆանօ (Համբարձում) Ն. Պշտիկեան (Զաւատ), Ա. Գմբէթեան (Ռոստոմ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Մարտինեան (Զահակիր), Յովնան (Եզոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)
Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ
Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամ-փիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը-սարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանող-ներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լե-հաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդ-կաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրա-զիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռ-նապաններուն :

Գիներն են 6, 5, 3 ֆրանք

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝
«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)
Ուիլիըմ Սարոյեանի
(Ատափթասիոն՝ Արամ Գէորգեան)

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուր-դին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրոյ Քատէ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

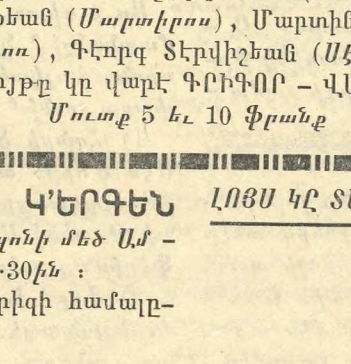

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 8 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10882 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.882

Օրը Օրին

ՆՈՐ Կ'ԱՐԹՆՆԱՄ...

Երուսաղէմի գայթակղութեան առթիւ, մեր թերթերը, գրեթէ առանց բացառութեան, կը խօսին «հանրային դատաստանի» մը մասին :

Ո՞ր «հանրային դատաստան»ին : Մե՞ր :

Կոպէկ չարժեր : Կը նմանի եռացող ամանի մը ջուրին : Կրակին վրայէն վար ա՛ռ, ժամ մը ետք պաղած է :

Ահաւասիկ ձեզի նմոյշ մը — բազմիցս կրկնուած — մեր «հանրային դատաստան»ին մարիֆէթներէն :

Կար ու չկար, Լոնտոնի մէջ կար Գուսան անունով, սեփ – սեւ մօրուքով, սատանայի նայուածքով վարդապետ մը :

Այս մարդը, 1926ին, օձիքը ձեռք տուաւ անխոստովանելի ախտի մը յայտնութենէն ետք :

Եկեղեցիին տէրը, Գալուստ Կիւլպէնկեան, լուրը առած – չառած, արտաքսեց այս զզուելին :

Վարդապետը գլուխը առաւ, անցաւ գընաց Պոլիս :

Ազգը իմացաւ այս տխուր պատմութիւնը՝ (ամէնէն առաջ Յառաջէն), իրար անցաւ, յուզուեցաւ, զայրացաւ, ամըչցաւ եւ «Մեր հոգեւորականները ասի՛նչ ապուրներ է որ կ'ուտեն» ըսաւ :

Բարեպաշտ քրիստոնեայ Հայուն հետ, հեթանոս ու հերետիկոս Հայն ալ գայթակղած էր : Ամէնքն ալ անդամ էին «հանրային դատաստան»ին :

Բայց, ի՞նչ պատահեցաւ :

Տարին չանցած, եպիսկոպոսութեան աստիճան տրուեցաւ այս բարի – ծաղիկին, աւելորդ է ըսել, էջմիածնի հաւանութեամբ եւ օրհնութեան կոնդակով :

Գուսան, մեղքը գործելէ առաջ վարդապետ, մեղքը գործելէ ետք եղաւ եպիսկոպոս : Եթէ կանուխ մեռած չըլլար, հաւանաբար բարձրացած ըլլար նաեւ էջմիածնի գահը :

Ա՛ռ քեզի «հանրային դատաստան» ազգիս Հայոց :

Մա՛րդ բերանը չբացաւ : Բացող «խենթ»երուն բերանն ալ գոցեցին .

— Մենք ով ենք ու Վեհափառին ներքին գործերուն պիտի խառնուինք եղեր, սուս կեցէք ...

Եթէ Կիւլպէնկեան հեռատեսութիւնը ունեցած չըլլար Գուսանը սուսիկ – փուսիկ Լոնտոնէն քշելու, ախտավարակ վեղարաւորը ծակը մտած պիտի ըլլար եօթը տարուան համար :

Եւ սակայն, մեր «հանրային դատաստան»ը ներում շնորհեց անոր՝ կոնդակաւ եւ լանջախաչիւ :

Ամէն բան մոռցուեցաւ : Ու երբ Գուսան չեպիսկոպոս Մայր Եկեղեցիի խորանէն իր ստենտոտեան ձայնը ձգած կը պոռար «հաւասարեա՛ զմեզ ընդ ճշմարիտ երկրպագուս քո, որք հոգւով եւ ճշմարտութեամբ քեզ երկիր պագանին», այս աղօթքին հետ երկինք կը վերանային Պոլսահայ փափկասունները .

— Ամա՛ն, ասի՛նչ խըյախ ձան ունիս եղեր, Սրբազան ... քեզ մեղի զրկողին արեւը սիրեմ ... Մըկըր, Զատիկին Սըրբազանը կ'առնես տուն կը բերես ... ես անա՛նկ սեղան մը դնեմ որ Մաքրուկը ճաթի ...

— Ինչո՞ւ չէ, անո՛ւշս, Պատրիարքն ալ հետը կը բերեմ ... Ասանկ սրբազան ամէն ատեն չենք ունենար ...

×

Մեր «հանրային դատաստան»ը «Վերջին Դատաստան»ին մի՛ նմանցնէք : Օրինական, իրաւական հիմք չունի, այլ օդէն կախուած բան մըն է : Ո՛չ զէնք ունի, ո՛չ ալ որեւէ տեսակի հեղինակութիւն :

Ասոր անոր կարծիքն է : Տանտիկնոջ կարծիքն է, վարժապետին կարծիքն է, խանութպանին կարծիքն է, զոքանջներու եւ կեսուրներու կարծիքն է : Չես կրնար յոյսդ վրան դնել՝ եթէ միտքդ դրած ես չարագործին դասը տալ :

Կարճ — դատարան չէ :

Ամէն տեղ է եւ տե՛ղ մըն ալ չէ :

Ուրեմն, չես կրնար գողին ու աւազակին, դաւաճանին ու մարդասպանին թեւէն բռնել իրեն տանիլ ու ըսել, «Ա՛ռ, դո՛ւն մաքրէ ասոնց հաշիւը» :

×

Երուսաղէմի գողութիւնը — թող պատրիարք բանաստեղծը իր Քէյֆին եկած բառը փնտռէ Հայկազեան բառարանին էջերուն վրայ տեղի ունեցած է Յորդանանի մէջ :

Հետեւաբար, միակ իշխանութիւնը, որ կրնայ դատել գողերը, Ամմանի կառավարութիւնն է : Միջազգային օրէնքը թոյլ չի տար որ կաթողիկոսը դատի քաշէ զանոնք Յորդանանի մէջ : Հայաստանի մէջ ալ դատ տեղի չի կրնար ունենալ, քանի որ մեղքը գործուած է օտար երկրի մը մէջ :

Կաթողիկոսը կրնայ կարգալոյծ հռչակել եթէ հոգեւորական են, բայց եթէ աշխարհական են, դժբախտաբար, անզօրութեան կը դատապարտուի :

Մեր միակ յոյսը, ուրեմն, Յորդանանի դատարանն է :

Մեզի մնայ, վեղարակիր գողին կ'ըսենք .

— Գնա՛ քառասուն օր խորանին ետեւը ապաշխարէ ...

Ու յետոյ օձիքը կը ձգենք :

Եթէ աշխարհական է .

— Բարեկա՛մ, դուն ասկէ ետք թաղական չես կրնար ըլլալ, կ'ըսենք ու ազատ կ'արձակենք :

Մենք այսպէս ենք :

×

Տասը տարուան մէջ երրորդ, երկու տարուան մէջ երկրորդ խայտառակութիւնն է որ լրագրական ոճիր — արկածներու բաժնին նիւթ կը դարձնէ մեզ :

1956ին, վեղարաւոր մը գողցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչի Աջը՝ Անթիլիասի մէջ : Իրարանցում, գայթակղութիւն, սրբապղծութիւն : Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը անցանք : Խայտառակ եղանք :

Երկու տարի առաջ՝ ուրիշ մը :

Ծնած օրէն ի վեր ոսկիներու ծովու մէջ լողացող մեզմէ մէկը, պատգամ արձակեց, — Սա Ապրիլ 24նիդ մոռցէք ... Եթէ մոռնալ չէք ուզեր, գոնէ ջարդողին անունը եւ ջարդին հասցէն մի՛ տաք ..

Նորէն լրագիրները անցանք ... նորէն խայտառակուեցանք :

Եւ հիմա Սաղիմական այս վրան – բաց գողութիւնը :

Ամէնէն սրտաճմլիկ երեւոյթը այն է որ Թուրքը դարերով ձեռք չդպցուց մեր թանկագին ձեռագիրներուն — հրաշքի պէս բան մը —, բայց մենք մերայնոց ձեռքով գողցանք զանոնք եւ առանց ամըչնալու Լոնտոն տարինք որ ծախենք եւ հասոյթով շամփանեա խմցնենք վանքին բարի – ծաղիկներուն :

Նոր սերունդը չիմանայ :

×

Կրնայի այս սիւնակը այստեղ ալ վերջացնել, բայց միտքս բան մը ինկաւ :

Երեք տարի առաջ էր : Լոնտոնաբնակ գորգավաճառ — եւ աճուրդներու մնայուն յաճախորդ — բարեկամս կը պատմէր :

— Օր մըն ալ Սոթպիի քաթալոկին մէջ ի՞նչ տեսնեմ աղէկ — Հայ Տէր Հայրի մը գլխարկը պիտի ծախուի եղեր ... ելայ գացի որ աչքովս տեսնեմ եւ աճուրդին օրը դին զարնեմ ... Ամա՛ն, ան ի՛նչ հիանալի բան ... Վրայի քարերուն ամէն մէկը լէպլէպի մը ... Հրեաներուն ալ քիթը հոտ առեր էր ... « Հոս նայեցէք, ըսի իրենց, չելլէք դին զարնէք՝ ասիկա մեր եկեղեցէն եկած է, ե՛ս պիտի առնեմ» ... Ատանկ ալ եղաւ, ես գնեցի 200 սթերլինի ...

— Աղէկ ըրեր ես ..

— Ադ տարին Լոնտոն եկած էր էջմիածնի մեր մենծ Տէր Հայրը ...

— Կաթողիկոսը, ըսել կ'ուզես ...

— Հա՛, հա՛ շիտակ ես ... կուկուլետային վրայ խաչ մը կար ... ելայ քովը գացի փաքէթը թեւիս տակը եւ ըսի — « Տէր հայր ...

— Վա՛յ անկիրթ, «վեհափառ», չըսի՞ր ...

— Աղբար ես ադչափ բարակը գիտնայի ասս գործը չէի ըներ, վարժապետ կ'ըլլայի ... «Տէր հայր, ըսի ասոր մէջ բան մը կայ, որ Երեաւնի մեր թանգարանին կը վայլէ ... Ա՛ռ հետդ տար, ինձմէ նուէր ազգիս ...» :

Փաքէթը բացաւ, շատ հաւնեցաւ, «Ապրի՛ս տղաս» ըսաւ ... Հիմա ադ գլխարկը Երեւան է, օր մը երթաս կը տեսնես ... Տակն ալ անունս — «Նվիրել է Լոնդոնից Հարությունն Կալաջյանը» :

Բարեկամիս դիտել տուած էի թէ անպատճառ այդ թագը — կամ խոյրը — 1915ին գողցուած էր եւ յիսուն տարի ետք հասած էր Լոնտոն :

×

Նո՛ր — երեք տարի ետք կ'արթննամ :

Արթնցողն ալ Երուսաղէմի Մայր Տաճարին զանգակը .

— Չի՞ կրնար ըլլալ որ ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՊԵՏԸ՝ ՓՈՄՓԻՏՈՒ

Ինչպէս կը սպասուէր նախագահ տը Կոլ Ժորժ Փոմփիտուն նշանակեց իբրեւ նախարարապետ : Փոմփիտու իր կարգին իր կառավարութեան անդամներու ցանկը կը ներկայացնէր Ուրբաթ օր Հանրապետութեան նախագահին : Դահլիճը մեծ փոփոխութիւններ չէր կրեր :

Ապրիլ 18ին, Փոմփիտու Ազգ. Ժողովին պիտի պարզէ իր ընդհանուր քաղաքականութիւնը, առանց սակայն վստահութեան քուէ ուզելու : Ծանօթ է որ նոր սահմանադրութեամբ, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովի վաւերացման պէտք չունի :

Քուէարկութիւն կրնայ ըլլալ միայն եթէ երեսփոխանական խմբակցութիւն մը արգելքի բանաձեւ մը (Մոսիոն տը սանսիւռ) յանձնէ Դիւանին, ինչ որ հաւանական չէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը Հըմֆրի Փարիզ հասաւ առջի օր : Անձնական նամակ մը յանձնեց Ճոնսընէն, նախագահ տը Կոլի :

«ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ»ի համաձայն Բրեժնեւի եւ Պոդգորնիի այցելութիւնը Փարիզ կրնայ ջնջուիլ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը ոչ մէկ բան ըսաւ այս մասին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը լաւ չէ : Շատ բուռն միջադէպեր տեղի ունեցած են Սելանիկ ձախ եւ աջ ուսանողներու միջեւ մօտ երեսուն վիրաւոր կայ :

ԱՏԵՆԻ մէջ ահաբեկչական խռովութիւնները կը շարունակեն : Անգլիական ուժերը թնդանօթ արձակած են մինարէի մը վրայ, ուրկէ արաբ մը հրացան կը պարպէր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ բարեկամական դաշինք մը ստորագրեց Պուլկարիոյ հետ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը արտաքսեց Պելժիական Սապենա օդանաւային ընկերութեան Մոսկուայի մնայուն ներկայացուցիչը : Տրուած պատճառաբանութիւնն այն է որ Պելժիացին թշնամական արտայայտութիւններ ունեցած է Խորհ. Միութեան դէմ, ինչ որ չի համապատասխաներ օտարի մը «գործունէութեան» Խորհ. Միութեան մէջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ Լիու Շաօ Շիի դէմ պայքարը կը սաստկանայ : Ցոյցերը կը շարունակուին Փեքինի փողոցներուն մէջ :

ՃՈՆՍԸՆ բացարձակապէս մերժեց Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները դադրեցնել, առանց պայմանի, որեւէ ատեն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՄԱԿ-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄՈՒՄ ... ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Պոլսոյ թրքական թերթերը կը հրատարակեն հետեւեալ հեռագիրը Նիւ Եորքէն՝ առանց մեկնութեան : Մենք եւս կը հրատարակենք՝ առանց մեկնութեան :

ՆԻԻ ԵՈՐՔ.— Ամերիկայի Հայերը կոչ ուղղեցին Թուրքիոյ Հանր. նախագահ Ճէվտէթ Սունայի, որպէսզի ՄԱԿի օրակարգին վրայ առնուի «Հայկական Խնդիրը» :

Կոչը լոյս տեսած է Ամերիկայի Հայ Ազգ. Կոմիտէին կողմէ, Նիւ Եորք Թայմզ թերթին տրուած ծանուցումի մը մէջ : Այդ ծանուցումին մէջ կը պնդուի թէ Թուրքիա, զօրավիգ հանդիսանալով «Հայկական Խնդիրը» ՄԱԿի օրակարգին վրայ առնուելուն, սատարած պիտի ըլլայ «համաշխարհային հաշտութեան» :

Ծանուցումին մէջ կ'ըսուի .—

« Այս կերպով պատմական ազգի մը գերիշխանութիւնը եւ բնական իրաւունքները աստիճան մը վերահաստատելու համար՝ Թուրքիա ծառայութիւն մատուցած պիտի ըլլայ եւ ասիկա զօրաւորագոյն ապացոյցը պիտի ըլլայ այն զըզջումին՝ զոր կը զգան Թուրք կառավարութիւնները իրենց գործած սխալներուն հանդէպ : Ասկէ զատ պիտի կազմէ տրամաթիք փաստ մը թէ Թուրքիա անկեղծ է միւս բոլոր՝ վիրաւոր ազգերուն միջազգային բարոյականին զօրավիգ հանդիսանալու մասին » :

Ծանուցումին մէջ հայկական ծանօթ պահանջները կը կրկնուին ու կը պնդուի թէ « 1915ի ցեղասպանութեան ընթացքին հայ բնակչութեան հարիւրին քառասունը ջարդուած եւ միլիառաւոր տոլար արժէքով հայկական կալուածներու վրայ ձեռք դրուած է » :

Ազգ. Կոմիտէին Պոսթընի Կեդրոնին մէկ անդամը յայտնեց թէ ծանուցումին համար «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին աւելի քան երկու հազար տոլար հատուցուած է : Ազգ. Կոմիտէին քարտուղար Պոսթընցի գործի մարդ Սոնենց Փափազեան յայտարարեց Ուոշինկթընի թրքական դէպքին վրայ արձակուած ռումբի դէպքին մասին :

— « Շատ անպատասխանատու արարք մը : Ակներեւ է որ մեզի հետ ոչ մէկ կապ ունի : Չեմ կարծեր որ Հայոց կողմէ արձակուած ըլլայ կամ որեւէ կապ ունենայ հայկական խնդրին հետ » :

ՆՈՎՈՍԻ

(ՀԱՅԿ ԲԱՆԿ)

Բ.

Իսկ ինչպես կարելի է ապրել առանց ծիծաղելու, երբ ամեն քայլափոխին ծիծաղելի բաներ են պատահում։ Ես, օրինակ, ամեն առավոտ ծիծաղում եմ հայելու առաջ, երբ սափրվում եմ։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ծաղրում են ուրիշները։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինքս ինձ ծաղրում եմ։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ գովում են։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ նախատում են։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի նկատում։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի ծիծաղեցնում։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի ծաղրում։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի գովում։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի նախատում։ Ես ծիծաղում եմ, երբ ինձ ոչ ոք չի նկատում։

ԿՏՈՒՄ

ՓՈՒՏՍՏԱՀՈՎ ՂՈՒԿԱՍՏԱՆ

Ի այլոց հետաքրքրական, որոնք կարելի է ուշադրության արժանացնել, կարդացինք մեր ընթերցողների համար հետևյալ հատվածները։

— Տեսա՞ք, դեռահասներ ինչպես են ամբողջ ժամերով ծխում ծխախոտ։ Ինչո՞ւ են նրանք այդպես վարվում։ Ոչ ոք չի կարող պատասխանել այդ հարցին։ Ոմանք ասում են, թե դա ձևի համար է անում, ուրիշները՝ թե դա ազատ ժամանակ անցկացնելու միջոց է։ Ոմանք էլ կարծում են, թե դա ուրիշների հետ ընկերանալու միջոց է։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ պատասխան տամ այդ հարցին։ Ես միայն գիտեմ, որ ծխելը վնասակար է առողջության համար։ Ես ինքս էլ ծխել եմ սովորել, բայց հետո հասկացա, որ դա վատ է, և թողեցի։ Ես ուզում եմ, որ դուք էլ թողնեք։ Ես ձեզ խնդր

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Այբի Տիկին Վարդ Մի – քայէլեան կը նուիրէ իր ողբացեալ ա – մուսնոյն Վարդ Միքայէլեանի մահ – ուան տխուր առթիւ հարիւր ֆրանք Ցա – ռայի բարգաւաճման , Հայ Ազգային և – կեղեցւոյ եւ Մարաթիկներու Միութեան հարիւրական :*

Տէր եւ Տիկին Թադեոր Միքայէլեան , ժան եւ իր զաւակը Բաթրիք Միքայէլեան հարիւր , Տէր եւ Տիկին Գ. Պապիկեան (Տէսին) վաթսուն , Տէր եւ Տիկին Յակիկ Ալանեան քսան , վոխան ծաղկեպսակի տեղւոյս Ֆ. Կապ. Յակի ղպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այբի Տիկին Վարդ Միքայէլեան եւ զա – ւակները իրենց չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ , հե – ռագրով , ցաւակցական նամակներով , ծաղկեփունջով եւ նուիրատուութեամբ , նոյնպէս տեղւոյս բոլոր կազմակերպու – թեանց որ մասնակից եղան իրենց վըշ – տին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր դառն կորուստին առթիւ :

×

Կրօնապետ Կապ. Յակի մասնաճիւղը չը – նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տի – կին Պապիկեանէ երեսուն Ֆր. (Տէսին) , Պ. Սարգիս Տէմէրճեանի մահուան զա – ռասունքին առթիւ , Տիկին Հայկանուշ Ղարիպեանէ եւ զաւակներնք յիսուն Ֆր. , իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տխուր առթիւ , Հաճըեան եւ Նիկողոսեան ընտա – նիքներէ իրենց ննջեցեալներու հոգւոյն 50 ֆրանք , ի նպաստ ղպրոցի :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ երեք Ցարաւուանու – թեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ , կէսօրէ ետք ժամը 3ին , 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին :— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ , Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարելարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք , ժամը 3.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ , նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին , քա – ղաքին մէջ , Սալ Մաղընօ , 7 Մայիս , Պուլվար Օտեոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայը. Միութեան կեդր. վարչութիւնս կը պատ – րաստուի ճոնակատարելու Վասպուրա – կանի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը , մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ուսկնդրութիւն
Արմենուհի Գետոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին , Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյել)

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի , 7 Մայիս , ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախա – ձեռնութեամբ :—
Կիրակի Ապրիլ 23 , Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20.30ին , Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին , ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14 , Կիրակի իրիկուն , ժամը 9ին , *Ռամօ* սրահին մէջ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , Սորպոնի մեծ Ամ – փիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը – սարանի տեսուչ
ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանող – ներու սանթորիմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին , Լէ – հաստան , Լիթուանիա , Հայաստան , Հնդ – կաստան , Հունգարիա , Ուկրայնիա , Պրա – զիլ , Ռուսիա , Սկովտիա , Սպանիա , Վիէթնամ , Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռ – նապաններուն :

Գիները են 6 , 5 , 3 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը , կը հրաւիրեն Ռօն եւ Լէն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը , ընդհ. ժողովի մը , Կիրա – կի (16 Ապրիլ) , ժամը 15ին , Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին , ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներ – կայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վար – չութեան , կատարած քառամեայ գործու – նէութեան բարոյական եւ նիւթական աշ – խատանքներու արդիւնքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա – մը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ , 17 բիս Պլէօ , մեթրօ Քատէ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻԻՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ՁԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է , ժողովուր – դին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն վաճառողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել ղպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Ցառաջի հասցէով :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍՏԻՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

կիրակի , Ապրիլ 9 , կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐԶԻ (կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք՝ 6 ֆրանք

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ

ՊԷՊԻ ԵՐԵԻԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵԻԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ , ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ , ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ , ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը , Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՐՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին , 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա , նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան , վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Ցարութիւն Ստեփանեանի , 13 Բիւ տը լա Ֆաւռ , ժամը 15էն 18 , (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւռակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւռակ
ՑԱԽԱՑՈՒԹԻԻՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓԽԱՆ ԾԱՂԿԵԳԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՑԱՑՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
9
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
9 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10883 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.883

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Քսան տարիէ ի վեր Ամերիկան մեղրի կարաս մըն էր դարձած Թուրքիոյ համար, երկինքէն ինկած թանկագին գանձ մը անսպառ :

Ազգային պաշտպանութեան նախարարը վերջերս Անգարայի Խորհրդարանին մէջ կը յայտարարէր, որ 1948էն ի վեր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երկուքուկէս միլիառ տոլար յատկացուցած է Թուրքիոյ զինուորական ծախքերուն համար :

Այս հաշիւէն դուրս են տնտեսական վերելքի համար յատկացուած կամ զանազան առիթներով եւ նպատակներով փոխ տրուած գումարները :

Թրքական բանակը արդիականացնելու եւ մէհմէտճիքները նոր զէնքերու գործածութեան վարժեցնելու պարտականութիւնը ստանձնած էին ամերիկացի մասնագէտ զինուորականները :

Խ. Միութեան դէպի հարաւ տարածուելուն արգելք հանդիսանալու համար Ամերիկացիք գրաւած էին Թուրքիոյ ռազմագիտական կեդրոնները, օդանաւի, հրթիռի, եւ հիւլէական զէնքերու խարիսխներ ու «ռատար»ներ հաստատած էին Կիլիկիայէն մինչեւ Էրզրում եւ Կարս :

Թուրք զինուորականները իրաւունք չունէին այդ խարիսխներու գաղտնիքներուն տեղեկանալու եւ ոչ ալ անոնց մօտենալու՝ առանց ամերիկացի բարձրաստիճան սպաներու եւ հրամանատարներու արտօնութեան :

Թրքական քաղաքային կամ զինուորական դատարանները իրաւունք չունէին դատի ենթարկելու իրենց հողին վրայ յանցանք գործող ամերիկեան զինուորները :

Տեսակ մը վերադարձ դէպի «կապիտիւլասիոն»ներու շրջանը, երբ Թուրքիոյ մէջ ապրող օտարականները կը դատուէին իրենց դեսպանատանց դատարաններուն առջեւ : Թրքական դատարանները իրաւունք չունէին միջամտելու :

Վերջին տարիներու ընթացքին Ամերիկացիք թեթեւցուցին իրենց նիւթական աջակցութիւնը Թուրքիոյ : Նոյնպէս մասնագէտներ զրկեցին պահանջելով քննել կառավարութեան հաշիւները : Դրամ տուեր էին եւ կ'ուզէին հասկնալ թէ ի'նչ բանի կը գործածուէր այն :

Այս հարցերը մամուլի նիւթ դարձան : Ազգայնամոլ թերթեր հրահրեցին կիրքերը՝ մթնոլորտ ստեղծելու համար Ամերիկացիներուն դէմ :

Մթնոլորտը աւելի թանձրացաւ՝ երբ 1964 Յունիս 5ին նախագահ Ճոնսըն վարչապետ Ինէօնիւին խիստ նամակ մը ուղղեց՝ ազդարարելով զգուշանալ Կիպրոսը զէնքի ուժով գրաւելու ձեռնարկներէն :

Ամերիկեան 6րդ նաւատորմը Միջերկրականի ջուրերուն մէջ շրջապտոյտի ելաւ այն օրերուն, երբ Թրքական մարտանաւերն ու զինուորական փոխադրանաւերը Իսքէնտէրունէն ճամբայ կ'ելլէին՝ կղզին գրաւելու սպառնալիքով :

Հակառակ այս ազդարարութեանց, Թուրք օդանաւորդներ 1964ի Օգոստոսին ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերով ռմբակոծեցին Կիպրոսի յունաբնակ գիւղերը՝ վայրագօրէն սպաննելով հինգ հարիւր անպաշտպան անմեղ գիւղացիներ, կիներ ու երախաներ :

Այդ օդանաւերը մաս կը կազմէին «Օթան»ի պաշտպանողական ուժերուն : Թուրքերը իրաւունք չունէին զանոնք գործածելու առանց ամերիկեան հրամանատարի արտօնութեան :

Միւս կողմէ համայնավար գործակալներ Թուրքիոյ մէջ հակամերիկեան քարոզչութեան լծուած՝ պղտորած էին մտքերը : Խորհրդարանին մէջ անդամ մէկը միւսին դէմ կատարուած անարգական խօսքերու բառացանկին մէջ «Ամերիկացիներուն ծախուած» մակդիրը ամէնէն գործածականն էր դարձած :

Այս պարագաներուն տակ Թուրք ամբոխը թշնամական անճոռնի ցոյցեր կատարեց Տին Ռըսքի դէմ 1966 Ապրիլին, երբ անիկա Թուրքիա գացած էր մասնակցելու Սենթոյի հերթական ժողովին եւ երբ ճիշդ այդ օրերուն 6րդ նաւատորմէն քանի մը մարտանաւեր խարսխած էին Վոսփորի ջուրերուն մէջ :

Ամերիկացիք կը թուի թէ շատ ազդուեցան հետզհետէ աճող թշնամական արտայայտութիւններէն եւ վերջերս որոշ զիջումներ ըրին Թրքական բանակի հրամանատարներուն :

Որոշեցին, որ ամերիկացի եւ Թուրք զինուորականները նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն որոշ կէտերու մէջ :

1947էն մինչեւ 1965 Մ. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած էին 54 համաձայնագրեր, որոնք զանազան սեղմումներու կ'ենթարկէին Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը՝ Ամերիկացիներու դէմ յանդիման :

Վարչապետ Տէմիրէլ առաջարկած է մէկի վերածել անոնք, մեղմացնելով պայմանները : Ստորակայութենէն կ'ուզէ ձերբազատուիլ եւ որոշ անկախութեան տիրանալ :

Կը թուի թէ որոշ չափով յաջողած է իր ծրագրին մէջ :

Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ճէվտէթ Սունայ Ուոշինկթընիմէջ ուղած է ամրապնդել Թուրքեւամերիկեան բարեկամութիւնը : Յաջողած է նիւթական նոր եւ կարեւոր օժանդակութիւն մը ապահովել երկրին :

Ատոր փոխարէն Ամերիկացիք որոշած են առ այժմ մնալ Թորքիոյ մէջ եւ պահել իրենց հեղինակութիւնը Թրքական բանակին վրայ :

Յարգելով հանդերձ Թուրքիոյ գերիշխանական իրաւունքները, Ամերիկացիք իրենց կը վերապահեն զինուորական խարիսխները ըստ կամս օգտագործելու իրաւասութիւնը :

Հակառակ քսան տարուան յարատեւ աշխատանքներուն Ամերիկացիք չեն կրցած իրենց հայթայթած արդիական զէնքերուն վարժեցնել մէհմէտճիկը : Գիտութիւնը կը զարգանայ օրէ օր : Մեքենաները կը գրաւեն մարդոց տեղերը : Արեւմուտքի մէջ պետութիւններ կը կրճատեն զինուորական ծառայութեան շրջանը եւ կը պակսեցնեն բանակի զինուորներուն թիւը :

Թուրքիա կը շարունակէ կէս միլիոն զինուոր պահել դրօշի տակ եւ հսկայ ծախքերու կ'ենթարկուի :

Պետական ելմտացոյցին մէջ զինուորական ծախքերը առաջին տեղը կը գրաւեն, մինչ երկիրը կը լողայ թշուառութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՄԵԾ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԿԱՆ

Նախարարապետ Փոմփիտու ներկայացուց իր կազմած նոր դահլիճը, որ մեծ փոփոխութիւններ չունի նախորդէն, բայց եւ այնպէս եօթը նորեր մտած են կառավարութեան մէջ, որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

ՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ.— Մշակոյթ՝ Անտրէ Մալրօ (անփոփոխ), Հանրային Պաշտօնավարութիւն՝ Միշըլէ (նոր), Անդրծովեան՝ Պիյոթ (անփոփոխ), Գիտական Հետազօտութիւն, Մօրիս Շուման (նոր) :

Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն՝ Ռոժէ Ֆրէ (նախապէս Ներքին) :

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ.—

Արդարութիւն՝ Լուի Ժոքս (նախապէս պետական նախարար) :

Ելմտական եւ Տնտեսական՝ Տըպրէ (անփոփոխ) :

Արտաքին՝ Քուվ տը Միւրվիլ (անփոփոխ) :

Ներքին՝ Ֆուշէ (նախապէս Լուսաւորութեան) :

Բանակներու՝ Մեսմէջ (անփոփոխ) :

Լուսաւորութիւն՝ Ալէն Փէյրըռիթ (նախապէս Գիտական Հետազօտութիւն) :

Երկրագործութիւն՝ Էտկար Ֆօռ, (անփոփոխ) :

Սարքաւորում եւ բնակութիւն՝ Էտկար Փիզանի (անփոփոխ, բայց իր նախարարութեան անունին կը կցուի՝ բնակութիւնը) :

Ճարտարարուեստ՝ Կիշառ (նոր) :

Ընկերային՝ Ժաննընէ (անփոփոխ) :

Փոխադրութիւն՝ Շաման (նոր) :

Նախկին Ռազմիկ Տիւվիլար (նոր) :

Թղթատար՝ Կենա (նոր) :

Երիտասարդութիւն եւ մարզական՝ Միսոֆ (անփոփոխ) :

Տեղեկատուութիւն Ժորժ Կորս (նոր) :

Զբօսաշրջիկութիւն՝ Տիւմա (անփոփոխ) :

Գործակցութիւն՝ Պուրժ (նախապէս տեղեկատուութիւն) :

Փոխ - նախարարներ.— Արտաքին՝ Պեթանքուռ, ներքին՝ Պոր, ելմտական՝ Պովէն եւ Նէնժէսէր, ընկերային՝ Շիրաք :

Նախորդ դահլիճէն հետեւեալ նախարարները բոլորովին կորսնցուցած են ամէն պաշտօն.— Սանկինեթթի, Շառպոնէլ, Ֆուայէ, Մառեթ, Հապիպ - Տըլոնքլը, տը Պրօյլ, տը Շամպրէօն :

Յիշենք որ դահլիճին կազմութեամբ, 25 երեսփոխաններ կը կորսնցնեն երեսփոխանական իրենց աթոռը եւ իրենց փոխանորդը կրնայ այդ տեղը գրաւել միայն ամիս մը ետք, ինչ որ կը նշանակէ թէ կոլիստները մէկ ամսուան ընթացքին միայն 217 երեսփոխան ունին, այլ խօսքով մեծամասնութիւն չունին :

ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԸՄՖՐԷԻ ԴԷՄ

Միացեալ Նահանգներու փոխ - նախագահը՝ Հըմֆրէ, որ Փարիզ հասաւ առջի օր թշնամական ցոյցերու առիթ տուաւ : Աւելի քան հինգ հազար ցուցարարներ հաւաքուած էին Քոնքորտի հրապարակը եւ կը պոռային «Հըմֆրէ՝ ոճրագործ» : Պատերու վրայ կարելի էր կարդալ՝ իուս էս ոճրագործ, Հըմֆրէ կօ' Հոմ, խաղաղութիւն Վիէթնամի մէջ» : Ապահովութեան ուժերը ցրուեցին ցուցարարները, բայց բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ 80 հոգի ձերբակալուած են իրենց ինքնութիւնը ստուգելու համար :

Ամէն մարդ անշուշտ իրաւունք ունի համաձայն չըլլալու Վիէթնամի ամերիկեան քաղաքականութեան հետ, բացի սակայն անոնցմէ, որոնք համաձայն էին, 1956ին, որ խորհրդային հրասայլները ազատատենչ ժողովուրդ մը ճզմեն Եւրոպայի սրտին վրայ :

×

Հակառակ այս ցոյցերուն, Հըմֆրէ յայտնեց թէ «հաճելի օր» մը անցուցած է :

Փարիզ հասած էր Ուրբաթ առաւօտ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Մայր - Աթոռէն հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ստացանք, հրատարակութեան խնդրանօք :

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հրաւէրով եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Տոքթ. Էօժէն Գարստոն Բլեյք պաշտօնական այցելութիւն տուեց Նորին Սրբութեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Մարտի 30ին :

Բարձրաստիճան հիւրը քրիստոնէական եկեղեցիների մեծ կազմակերպութեան սիրալիր ողջոյնը բերեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ մօտիկից ծանօթացաւ Մայր Աթոռիս հաստատութիւններին, յատկապէս Հոգեւոր ճեմարանին եւ հայ եկեղեցու կեանքին՝ Հայաստանում : Տոքթ. Բլեյք այցելեց նաեւ Ս. Հռիփսիմէի Տաճարը, Երեւանի առաջնորդանիստ Ս. Սարգիս Եկեղեցին եւ Սուրբ Մեսրոպ Մատենադարանը :

Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղարը այս առթիւ անձամբ կրկնեց իր նախօրօք կատարած գրաւոր պաշտօնական հրաւէրը Վեհափառ Հայրապետին ուղղեալ՝ սոյն թուականի Յուլիսի 10-13ին այցելելու Ժընև եկեղեցիների համաշխարհային Խորհրդի կեդրոնը, իբրեւ Գերագոյն Պետ Հայ Եկեղեցու :

Վեհափառ Հայրապետը սիրով ընդունեց եղած հրաւէրը :

Մեծարքոյ հիւրը Ս. Էջմիածնից մեկնեց Մարտի 31ին :

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(ԿՆԻՔ)

Սուրբ Էջմիածին, 31 Մարտ, 1967 թ.

Աւանդական ծաղկեպսակը դրած Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, ապա ճաշի հիւրը եղած նախագահ տը Կոլի : Ջերմ բաժակաճառեր կը փոխանակուէին եւ տը Կոլ կը վերջացնէր իրը, շեշտելով «բաժակս կը բարձրացնեմ ի պատիւ Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան, որու մէջ Ֆրանսա միշտ կը տեսնէ իր բարեկամը, երկու դարէ ի վեր եւ որ ճիշդ յիսուն տարի առաջ դարձաւ իր պանծալի դաշնակիցը» :

Հըմֆրէ յիշելէ ետք թէ յիսուն տարի առաջ, Ամերիկա օգնութեան հասած էր Ֆրանսայի, որ վտանգուած էր, ըսած է. — «Աստուծոյ օգնութեամբ, Ամերիկա տարբեր ձեւ չի կրնար գործել, կ'ըսէր իմաստութեամբ նախագահ Ուիլսըն, վասընզի կապերը որ կը միացնեն իմ երկիրս Եւրոպայի եւ ձեր ազգին, իրական են ու խոր : Չեն կրնար խզուիլ եւ պիտի չխզուին» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԲԵՐԻԱ լճին արեւելեան ափին վրայ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է : Վեց «Միկ 21» սուրիական օդանաւեր վար առնուած են իսրայէլեան «Միռաժ»ներուն կողմէ : Բուռն հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցած է :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ երկու հազար ուսանողներ ցոյց կատարած են Համալսարանին առջեւ «անկցի' Կանելլոփուլոս», կեցցէ' Փափանէտրէու» պոռալով : 18 վիրաւոր կայ :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կը յայտնէ թէ Լիու Շաօ Շին «Թուղթէ վագր»ի որակումին արժանացած է մինչ ցարդ այդ որակումը վերապահուած էր օտար աշխարհակալներուն :

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Աբովեանի տընակը Հայութեան սրբավայրերէն է: Անցեալին տնակին դուռը փակ էր: Հայ ժողովուրդին տասնամեակներու բաղձանքը՝ թանգարանը վերածուած տեսնելու իր հոգեւոր մշակոյթի երախտաւորներէն մէկուն՝ Խ. Աբովեանի ծնած խրճիթը, իրականացաւ միայն 1939ին: 1948ին, Աբովեանի մահուան 100ամեակին առթիւ, թանգարանին ցոցանմոյշները հաստատուեցան, իսկ հինգ տարի ետք, 1955ին, վերանորոգուած քովի շէնքին մէջ բացուեցան նոր ցուցադահլիճներ: Աբովեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին պատմող նիւթերը փոխադրուեցան հոն՝ խրճիթին մէջ պահելով միայն անոր ապրած ժամանակաշրջանին բնորոշ կենցաղային եւ տնային գործածութեան առարկաները: Աւելի քան տասը տարի թանգարանը այս ձեւով շարունակեց իր գոյութիւնը: 1964ին թանգարանը վերստին նորոգուեցաւ՝ ժամանակակիցներու վկայութիւններուն համապատասխան:

Հիմա թանգարանը իր անցեալի բնական տեսքը ստացած է:

ՔԱՆԱՔԵՌԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ.— Քանաքեռը պատմական Հայաստանի հին եւ կարեւոր գիւղերէն էր՝ փռուած հրաբխային բարձրաւանդակի մը վրայ, կարաւաններու բանուկ ճամբուն, աստուածաշնչական Արարատներու դէմ - յանդիման: Անցեալին ովասիս մըն էր՝ ամայի տարածութեան մը մէջ: Հոս է, որ 1890-ին ծնաւ Խ. Աբովեան:

Այժմ, սակայն, հին գիւղը միացած է Երեւանի:

Քանաքեռի մուտքին կառուցուած է հայ եւ էսթոն ժողովուրդներու բարեկամութիւնը խորհրդանշող աղբիւր յուշարձանը՝ պարզ արձանագրութեամբ մը. «Այս աղբիւրի պէս եւ Արարատի նման յաւերժ լինի բարեկամութիւնը էստոն եւ հայ ժողովուրդների, որի սկզբնաւորողն էր Աբովեանն անմահ»: Երկու սիւներ կանգնած են դէմ դիմաց. մէկուն վրայ քանդակուած է էսթոնուհին, որ համակ լրութեամբ կ՚ունկնդրէ Հայոց ծիծեռնակին երգը, միւսին վրայ՝ ալացիկ Հայուհի մը, որ խաղողի ողկոյզներով եւ գինիի կթխայով կը դիմաւորէ Էսթոնուհին: Աւելի վեր՝ կը խոյանայ Խ. Աբովեանի համեստ պատուանդանով գողտրիկ արձանը՝ գործ քանդակագործ Անդրէաս Տէր Մարուքեանի (1871 - 1919):

Ապա ծառերու եւ մարգերու մէջ՝ պեթոնէ ծածկոյթի մը ներքեւ, Աբովեանի համեստ խրճիթը:

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՏՆԱԿԸ. — Աբովեաններու տունը, ի հարկէ, իր ներկայ տեսքը չէ ունեցած անցեալին: Պատերազմի ժամանակ մէկ մասը աւերուած է, եղած են փոփոխութիւններ եւայլն:

Տնակը բաղկացած է չորս յարկաբաժիններէ՝ պատշգամ, հիւրեսենեակ, Թոնրատուն եւ մառան: Ընտանեկան աւանդութեան համաձայն, Աբովեան ծնած է թախտի մը վրայ հաստատուած օրօրոցի մը մէջ: Խրճիթը կահաւորուած է ԺԹ. դարու առաջին կէսի հայ գիւղական տան բնորոշ իրերով: Աբովեանի եւ անոր ծնողքներուն իրերէն ոչինչ մնացած է:

ՑՈՒՑԱՍՐԱՀՆԵՐԸ. — Մուտքի դրան վրայ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով դրոշմուած են մեծ Հայուն խօսքերը, որոնք նպատակակէտ դարձած էին իրեն համար,— «Ապրիլ եւ մեռնիլ հայրենիքի համար — ահա տակաւին վաղ պատանեկան տարիներից իմ ընտրած նպատակը»: Զախին Աբովեանի խճանկարը՝ գործ նկարիչ Խորէնեանի:

Առաջին ցուցադահլիճին մէջ, դուռներուն դիմաց, կառուցուած է սրբատաշ պատ մը՝ հայկական կոթողներու ոճով, որուն վրայ քանդակուած են դարձեալ Աբովեանի նուիրական ասոյթներէն, «Շունչդ տուր, հոգիդ, բայց քո հայրենիք մի տար թշնամեաց ...»: Այնուհետեւ կը սկսին ներկայացուիլ Աբովեանի կեանքին եւ ժամանակաշրջանին վերաբերող ցուցանմոյշները, որոնք կը պատմեն Քանաքեռ գիւղի անցեալի, Աբովեաններու տոհմի եւ Մանուկ Խաչատուրի՝ ահով ու սարսափով ապրած տարիներու մասին, երբ երկիրը կը տառապէր պարսիկ եւ թուրք ջարդարարներուն լուծին տակ: Յատուկ ուշադրութեան արժանի է Աբովեանի միակ նկարը, որ վերատպուած է անոր իսկական իւղաներկ դիմանկարէն: Միւս նիւթերը կը պատմեն Աբովեանի ուսանողական տարիներու մասին՝ Էջմիածինի եւ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ:

1826 - 29ի ռուս - պարսկական եւ ռուսթրքական պատերազմները եւ Արեւելեան Հայաստանի գրաւումը Ռուսերու կողմէ— այս է յաջորդ վահանակներուն պարունակութիւնը: Ցուցադրուած են գրագէտին առաջին հայրենասիրական բանաստեղծութիւնները: Հետաքրքրական է նաեւ ռուս - պարսկական պատերազմի ժողովրդական հերոս Աղասիի դիմանկարը, որ նախատիպ ծառայած է Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի համանուն հերոսին: Ցուցադրուած են շարք մը նիւթեր՝ նուիրուած Արարատեան վերելքին, որ Դորպատի համալսարանի փրոֆէսէօր Պարրոտ ձեռնարկեց Աբովեանի մասնակցութեամբ եւ աջակցութեամբ:

Ցուցասրահներու նիւթերը բաժին առ բաժին այցելուին առջեւ կը բանան Աբովեանի կեանքին ե ստեղծագործութեան յետագայ տարիներն ու շրջանները: Ահա՛ Դորպատեան ուսանողութեան տարիները ներկայացնող ընդարձակ բաժինը: Դորպատ Աբովեանի հոգեւոր վերածնութեան օրրանն է, ուր մշակուեցաւ իր միտքը: Ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Աբովեանի ապրած տան լուսանկարը, ուսանողական տետրակները, երգած շարականին ձայնագրութիւնը եւայլն:

Յաջորդ բաժինը կը պատմէ Աբովեանի մանկավարժական գործունէութեան մասին՝ Թիֆլիսի եւ Երեւանի մէջ, 1837-48-ին: Հոս ներկայացուած է «Նախաշաւիղ»ը, հայ նոր մանկավարժութեան այդ անկիւնաքարը, նոր ոճով եւ հնչական եղանակով ստեղծուած առաջին աշխարհաբար դասագիրքը, որուն տպագրութիւնը դեռ չաւարտած՝ արդիլուեցաւ ռուս ազգայնամոլ կառավարութեան կողմէ:

Երկրորդ սրահը ամբողջութեամբ յատկացուած է Աբովեանի գրական ժառանգութեան: Այցելուն հոս կը գտնէ գրագէտին արձակ ու չափածոյ գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները, ուսումնասիրութիւնները եւ յօդուածները: Օրագիրներն ու նամակները, ուղեգրական նօթերը եւ ակնարկները, ինչպէս նաեւ «Վէրք Հայաստանի»ն:

Աբովեան եղած է հայրենի երկրի լուրջ ուսումնասիրող մը եւ առաջնորդ - գործակիցը անտեսագիտական, երկրաբանական եւ բնագիտական հետազօտութիւններու նպատակով Հայաստան այցելած եւրոպացի գիտնականներուն եւ ճամբորդներուն: Ցուցադրուած են անոր ուղեգրական երկերը, ինչպէս նաեւ օտար բնախոյզ գիտնականներու՝ Յ. Աբիխի, Ֆ. Բոդենշտեդի, Կ. Կոխի, Մ. Վակների, Ա. Հաքոտհաուղէնի, Ա. Մուրավեսվի աշխատութիւնները, որոնց մէջ հիացական էջեր կան Աբովեանի անձի եւ գործի մասին եւ խոստովանութիւն, թէ առանց այս վերջինին աջակցութեան իրենք հաղիւ թէ կարենային գիտական լուրջ արդիւնքներու հասնիլ:

Ցուցադահլիճներու հերոսական եւ խանդավառ ոգին նախավերջին վահանակներուն առջեւ պահ մը կարծես կը մարի, երբ կը հասնի գրագէտին ողբերգական վախճանին մասին պատմող նիւթերուն: 1848 Ապրիլ 2ին, առաւօտ կանուխ, Աբովեան կը մեկնի տունէն եւ այլեւս չի վերադառնար: Տխրութիւնը, սակայն, երկար չի տեւեր: Այնուհետեւ ան կը տեսնէ Աբովեանի գրական ժառանգները, անոր առաջադրութիւնները շարունակողները՝ Աղայեան, Պռօշեան, Բաֆֆի, Նալբանդեան, Թումանեան, Իսահակեան եւ ուրիշներ: Յետագայ բոլոր նիւթերը ցոյց կուտան, որ Աբովեանի ազդեցութիւնը իսկապէս կարեւոր եղած է հայ գրականութեան վրայ, որ անոր շունչին եւ զարկին արդիւնքն են՝ բազմաթիւ գրական երեւոյթներ: Աբովեանի յիշատակին նուիրուած խօսուն վկաներ են անոր անունով մկրտուած նոր քաղաքը, բարձրագոյն մանկավարժական հաստատութիւնը, բազմաթիւ դպրոցներ, պողոտաներ, Աբովեանի երկերուն գիտական լիակատար հրատարակութիւնը, անոր մասին գրուած բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ:

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՆՈՒՆԵԱՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ստոյգ իրողութիւն է որ հայ նախարարները կամ նախարարութիւնները մեր ազգային պատմութեան մէջ շատ մեծ դեր կատարած են: Եւ սակայն ցաւ է արտայայտուիլ, որ ամբողջական ու սպառիչ պատմութիւնը եւ տոհմերու մենագրութիւնները դեռ չեն գրուած կամ հրապարակ չեն հանուած: Առաջադիր նպատակս թոյլատու չէ խորանալ այս հարցին մէջ: Սակայն դիտել տամ, որ «Ն. Ադոնցը առաջինն էր մեր պատմագիտութեան մէջ, կը գրէ Գ. Գիւզալեան՝ ռուսերէնէ թարգմանելով անոր «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարում» գրքին Գ. մասը՝ խորագրուած «Հայոց նախարարութեան ծագումը», որ Հայոց նախարարութիւնն ուսումնասիրեց, որպէս ընկերային ուրոյն սիստէմ, քննարկեց նրա ծագումը, համարեց նախարարութիւնը Հայոց պատմական հոլովոյթին մէկ շատ կարեւոր փուլը, առանց որի անկարելի է ըմբռնել մեր պատմութիւնը (տպ. Պէյրութ, 1949, էջ 5):

Իսկ Հ. Սահակ Կոդեան 1926ին Վիէննայի մէջ լոյս ընծայեց «Կամսարականները, Տեարք Շիրակայ եւ Արշարունեաց» ընտիր մենագրութիւնը: Անոր շարունակութիւնը կամ հետեւողութիւնը թող համարուի ներկայս, որ աղբիւրներու նուազութեան հետեւանքով ցանկալի կատարելութիւնը չունեցաւ: Սկսի՛նք:

ԳՆՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Այս մասին քիչ ըսելիք կայ:

Խորենացի Գնունիներու նախարարութեան ծագումի մասին կ՚արտայայտուի. «Գիտեմ զԳնունիսդ գինի ունիս, որ առաջի թագաւորին պատրաստէր զըմպելիսն... ունէր եւ կոչումն անուան Գին, ընդ որ կարի մեծապէս զուարճացեալ, ասեն Վաղարշակ կարգէ ի թիւ նախարարութեան ազգաց: Են այս երկու տունքըս ի զաւակէ Սենեքերիմայ, Արծրունիս եւ Գնունիս»: Նոյնը արդէն այլուր եւս աւանդած էր (Պատմ. էջ 106, 168-169):

Գարագաշեան շատ տեղի կ՚ըսէ. «Այսոքիկ են ահա Հայաստանեայց ո՛ւստն եւ զիա՛րդն ... Զենք կրնար Խորենացւոյ Է. եւ Ը. գլուխներն «Մեծ եւ հաւաստի պատմութեամբ լի» ընդունիլ իբրեւ բստուգիւ պատմական հայեցեալ յանստուգութիւն անձին Վաղարշակայ ... պատմութիւն մը մեծաւ մասամբ հիմնուած է անուններու յարմարութեան կամ բռնագրօսեալ ստուգաբանութեանց վրայ» (Քննկ. Պատմ. Ա. էջ 256-7):

Մինչ Բասմաջեան հայ նախարարութիւններէն 45 տան ուրարտական ծագում կուտայ եւ ասոնց մէջ Արծրունիները կ՚օղարկէ, կը լռէ Գնունիները: Բայց հարկ է ըսել որ կայ եւ վարկածը թէ «ունի» վերջաւորեալ զարմերը ուրարտական սկիզբ ունին, ուստի եւ Գնունիներու մէջ ալ ուրարտական արիւն կարելի է գտնել (Իսկական Պատմ. էջ 56-7. իմմտ. Բանասէր Դ. եւ Է):

Սարգուր Բ. (755 - 730) կ՚արշաւէ Ռուխիանի Իգանի երկիրները, որոնք Ղափանցեանի համաձայն (Ուրարտուի Պատմ. էջ 178) կը գտնուէին Կարսի եւ Զլդր լճի մէջ եւ կը խորհի թէ թերեւս Իգանի տոհմէն սերած ըլլան Գնունիները: Բայց գրերու ձայնափոխութիւնը նկատի չառնուիր եւ տեղն ալ չի յարմարիր:

Այսպէս Գնունիներու ծագումը կը մնայ մթութեան մէջ:

ԳՆՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Նմանապէս բոլորովին հաւաստիօրէն չէ կարելի գծել Գնունիներու աշխարհն ու տունը: Հ. Ինճիճեան կը գրէ. — «Իսկ վասն երկրին Գնունեաց թէպէտ յայտնի ինչ ոչ գտանեմք ի գիրս, այլ ի բանից Վարդանայ յայտ է լինել Աղիովիտ գաւառ Տուրուբերանոյ, մանաւանդ զի շարունակող Թ. Արծրունոյ զԱրճէշ քաղաք Աղիովիտ գաւառի կոչէ քաղաք Գնունեաց ... բայց մթին իմն է յիշատակեալն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՏԻԺԸ

(ՀԻՆ ԷԶԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Եւ դիտե՞ս ինչ սոսկալի պատուհասով Աստուած զիս կը զարնէ: Եթէ պատերազմի մէջ մեռնէի, եթէ մեծ զօրապետէ մը յաղթուէի, եթէ կայսրը զիս պատժէր, եթէ վրաս որեւէ դժբախտութիւն գար, այդ ամէնը բան մը չէր, սրտիս ծանր պիտի չնստէր: Բայց Աստուած իմ լեռներէս զիս աքսորել կուտայ՝ որո՞ւ ձեռքով. — Հայու մը: Ու այդ Հայուն հայրերը մեր գեղացիներն էին, մեր ստրուկներն էին: Ինքն ալ մեր ստրուկն էր ծնած: Աստուած զիս պատժելու համար մեր ստրուկներուն մէջէն այդ մարդը յարոյց: Անոր աչքերուն տակ չէի կրնար շարժիլ: Երբ ինծի կը նայէր, կարկամած կը մնայի: Կարծես Ազրայէլը դէմս կը տեսնէի: Այս էր Աստուծոյ ինծի տուած մեծագոյն պատիժը, իշխան մը վտարանդի ընել ստրուկի մը ձեռքով:

Դանիէլ խան մեկնեցաւ: Զաւակն ալ հօրմէն չբաժնուեցաւ: Իրենց մեծ հարըստութիւնը մէկտեղ առած Պոլիս գացին: Սուլթան Ազիզ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ տարաբախտ լեռներու տարաբախտ իշխաններուն:

Զ.

Շատ տարիներ անցած են: Դանիէլ խան արդէն մեռած է: Մուսայի գոյութիւնը ոչ ոք գիտէ: Պոլիս գտնուող Նուխեցի Լեզգի մը շատ անգամ Գրիգոր Նիկողոսեանին գրասենեակը կ՚երթար գործի համար:

Օր մը, 1889ին վերջերը, մէկտեղ ուրիշ Լեզգի մըն ալ կը տանի, խարտեաշ, նիհար մէկը, որ խօսած ատենը կը կակազէր: Վաճառական Նուխեցին կ՚ըսէ թէ իր ընկերն ալ Նուխեցի էր: Կակազումը, Նիկողոսեանին միտքը յիշատակ մը կը ձգէ:

— Աղէկ ըսիր, կ՚ըսէ, արդեօք գիտես թէ ո՞ւր է, ի՞նչ եղած է Դանիէլ խանին տղան, Մուսա պէյը:

— Այս է ահա, կը պատասխանէ Լեզգին, կակազողը ցոյց տալով:

Նիկողոսեան, բուռն յուզումի մը ներքեւ, շուարած կը մնայ: Տարակոյս չունէր, նոյն ինքն Դանիէլ խանին զաւակը: Ինչ որ լսած էր անոր նկարագրէն, յարեւնմանը կը տեսնէր: Խարտեաշ, նիհար եւ կակազող մը:

Ետքէն, Նիկողոսեան հետաքրքիր կ՚ըլլայ իմանալու թէ Լեզգի իշխանազունը Պոլիս ի՞նչ կ՚ընէ: Զինքը խեղճ վիճակի մէջ տեսած էր:

Իրեն կը պատմուի թէ Դանիէլ խանին զաւակը, Շամիլին թոռը, Լեզգիներուն իշխանազունը Գում Գափուի կողմերը սրճարաններուն շուրջը կը դեգերի, դետինները մաքրելով քանի մը փարա առնելու համար:

Յ. Գ.— Փեթերպուրկէն 1881ին Պոլիս եկաւ Գրիգոր Նիկողոսեան: Երիտասարդ սպան Լազարէֆի բանակին մէջ ծառայած էր, Էրզրում մտած էր ու հոնկէ Մշակին գրած էր այն կրակուբոց թղթակցութիւնները, որոնք չեն մոռցուիր: Հրապարակագիր - զօրականը 1890ի դէպքերուն առթիւ Պոլսէն արտաքսուեցաւ: Տասը տարուան միջոցին գրեթէ միշտ կը տեսակցէինք: Կը պատմէր ու կը պատմէր Կովկասի հրաշապատում զրոյցները, դիւցազնութիւնները, կը նկարէր Ռուսահայոց կեանքը, հինէն նորէն: Անոնցմէ յիշատակութիւններ երեւցան այն թերթերուն մէջ, որոնց խմբագրութեանը կը մասնակցէի:

«Պատիժ»ը պատմած է նոյն ինքն Նիկողոսեան:

(«Հայ Հանդէս», 1902)

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ

ԳԱԳԻԿ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

(Գ Ն Է Լ)

—o—

Երբեք մտքէս չէի կրնար անցընել թէ, օր մը, առիթը պիտի ունենայի մոռացութեան համայնակուլ անդունդէն լոյս աշխարհ բերելու սիրուած դէմքը դաւառացի գրագէտ Գագիկ Տէվէճեանի, ծանօթ Գնէլ գրական ծածկանունով :

Իրաւ է թէ Գագիկ Տէվէճեան վերջին Իթթիհատեան սարսափներուն, կամ ինչպէս կը կոչենք՝ Մեծ Եղեռնին զոհերէն չեղաւ, սակայն ան ալ ողջակէզն եղաւ Համիտեան եղեռնին, որ մէկ օղակն է, եւ գլխաւորը, հայաջինջ մեծ ողբերգութեան, աննախընթաց ու անօրինակ՝ ազգերու բովանդակ պատմութեան մէջ :

Այս տեսակէտէն դիտելով, Գագիկ Տէվէճեան եւս իրաւունք ունի նահատակ գրագէտներու՝ իր գրչի եղբայրակիցներուն մեծ ու չքեղ փաղանգին մաս կազմելու :

Ո՞վ էր Գագիկ Տէվէճեան :

Դժբախտաբար շատ բան պիտի չկրնամ ըսել իր կեանքին մասին, միայն պիտի յիշեմ քանի մը խոշոր ու ընդհանուր գծեր, որոնք յիշողութեանս կառչած կը մնան : Գագիկի կեանքին ու գործունէութեան մասին թերեւս պիտի կրնան լրացուցիչ տեղեկութիւններ տալ իր Արաբկիրցի հայրենակիցներէն անոնք, որոնք իր ընկերներն ու ժամանակակիցներն եղած են, ու թերեւս նաեւ գործակիցները, եւ որոնցմէ շատեր դեռ կենդանի են, թէեւ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, Հայաստան, Եգիպտոս, Ամերիկա եւ ո՛վ դիտէ դեռ ո՞ւր ...:

Ես զինքը առաջին անգամ ճանչցայ Խարբերդի բանտին մէջ 1903ի աշնան, երբ իմ աքսորականի ճամբուս վրայ, իբրեւ վերջին հանգրուան, Խարբերդ, — Մէզրէի բանտն ալ «ճաշակելու» առիթը կ՝ունենայի : Այդ միջոցին հոն կը գտնուէին նաեւ Թլկատինցին ու Զարդարեանը, Մէզրէի կարգ մը մտաւորականներուն եւ Եփրատ Գոլէճի փրոֆէսէօրներէն Ն. Թէնէքէճեանի հետ :

Ռ. Զարդարեան ինծի ծանօթացուց Տէվէճեանը, որ իր ազատատենչ ձգտումներուն եւ յեղափոխական խառնուածքին «մեղք»ը կը քաւէր Մէզրէի Կեդր. բանտին մէջ, երկարատեւ բանտարկութեան մը դատապարտուած :

Դեռ աչքիս առջեւն է իր խրոխտ եւ առնացի, այլ սակայն խոհուն ու մտածկոտ դէմքը, որ աչքի զարնող հանգամանք մը ունէր, թէեւ հագած էր Արաբկիրի համբաւաւոր մանուսայով շինուած ծաղկեայ փէշէրով էնթարի մը :

Ցետագային բախտն ունեցայ զինքը երկրորդ անգամ ճանչնալու՝ Արաբկիրի մէջ, 1906–1908 թուականներուն, երբ ուսուցչական պաշտօնով հոն կը գտնուէի, եւ ուր վերադարձաւ Գագիկ Տէվէճեան, լրացուցած ըլլալով իր բանտարկութեան շրջանը :

Տէվէճեանի համար, սակայն, սկսած էր չարչարանքի երկրորդ եւ զուցէ աւելի տաժանագին շրջան մը :

Իրեն արգիլուած էր ուսուցչութիւն ընել, քաղաքականապէս իբրեւ վտանգաւոր մէկը, «միմլի» մը :

Ալ կրնաք երեւակայել տարաբախտ Գընէլի վիճակը : Միակ ասպարէզը՝ ուսուցչութիւնը, որմէ կրնար չոր հացի մը գինը հանել, փակած էին իր առջեւ : Տէվէճեան մշտատեւ հսկողութեան տակ էր : Իսկ եւ իսկ կենդանի մարտիրոս, ապրող նահատակ : Տէվէճեան, որ բանտէն վերադարձին, ամուսնացած ալ էր, կ՝ապրէր իր հայրենակիցներուն եւ ազգականներուն օգնութեան շնորհիւ : Այդ միջոցներուն, բարեբախտաբար, զուգադիպեցաւ նաեւ Արաբկիրի եկեղեցիին վերանորոգութիւնը, որուն շինութեան աշխատանքներուն իբր հսկիչ ու քարտուղար ծառայելու կոչուեցաւ խիստ համեստ վճարումով մը : Ցետագային Մեհրուժան վրդ. Աշխարհունի, այն ատենուան Արաբկիրի առաջնորդը, սիրաշահելով կարգ մը շրջանակներ, որպէսզի «աչք գոցեն», Գագիկի տուաւ նաեւ փոքրիկ ուսուցչական պաշտօն մը : Եւ ահա այսպէս Տէվէճեան քարշ կուտար իր դառնագին գոյութիւնը :

Սակայն իր կարճատեւ բանտարկութեան տառապանքները, ինչպէս նաեւ զրկանքներով հարուստ ապրելակերպը քայքայած էին իր առողջութիւնը : Տէվէճեան, եթէ չեմ սխալիր, 1908ի գարնան, ցրտառութեան մը հետեւանքով անկողին ինկաւ եւ քանի մը օրուան մէջ փակեց իր աչքերը, խոր կսկիծ պատճառելով իր համակիրներուն եւ գաղափարի ընկերակիցներուն :

Իբրեւ վերջին յարգանք, Արաբկիրի երիտասարդութիւնը, անդոսնելով մատնիչներու եւ լրտեսներու ներկայութիւնը, ուսամբարձ տարաւ դագաղը, մարմինը յանձնելու համար գերեզմանատան սև հողին :

Ցարգանքի այս ցոյցը եղաւ միակ վարձատրութիւնը իր յեղափոխական գործունէութեան եւ գրչի վաստակին :

×

Գագիկ Տէվէճեան, ծնած Արաբկիր, իր ուսումը ստացած էր տեղւոյն մէջ, համեստ այլ հայկաբան ուսուցիչներու խնամքին տակ : Ցետագային իր մտքին պաշարը զարգացուցած էր ինքնաշխատութեամբ : Բանտի կեանքն եւս ապահովաբար իր ազդեցութիւնն ունեցած էր Տէվէճեանի վրայ : Հոն, չփման մէջ ըլլալով Թլկատինցիի եւ Զարդարեանի հետ, կըրած էր անոնց ազդեցութիւնը եւ օգտուած անոնց խորհուրդներէն ու թելադրութիւններէն : Ու այսպէսով իր մէջ զարգացած էր դաւառացի գրագէտի տաղանդը : Արդարեւ Տէվէճեան իր գրական արտադրութիւններուն մեծագոյն մասը կատարած էր Խարբերդի բանտին մէջ :

Հոն է որ գրած էր իր լաւագոյն պատմուածքներէն մէկը, տպուած Փեթերպուրկի «Բանբեր»ին մէջ, Զարդարեանի մէկ գեղեցիկ գրութեան հետ : Հոն է դարձեալ որ գրած է դաւառական — Արաբկիրի — կեանքէն առնուած վէպ մը, տպուած Եգիպտոսի այն օրերու թերթերէն միոյն, կարծեմ «Լուսաբեր»ի մէջ, իբրեւ թերթօն : Սակայն իր գրական արտադրութիւններուն մեծագոյն մասը տպուած է Իզմիրի «Արեւելեան Մամուլ»ին մէջ :

Տէվէճեան, Գնէլ գրական ծածկանունով, գրած է, դաւառի բնատոհմիկ կեանքէն քաղուած պատմուածքներ ու պատկերներ, ուր հարազատ ճշգրտութեամբ կը նկարագրուին մեր տոհմիկ բարքերն ու սովորութիւնները, աւանդութիւնները, աւելորդապաշտութիւնները, դաւառի նիստ ու կացը, կենցաղը, մէկ խօսքով հայ տոհմիկ կեանքը : Իբր օրինակ, բաւական է միայն յիշել իր հոգեդարձը պատմուածքը, ուր ը նկարագրուի որդեսէր ու որդեկարօտ մօր մը տառապանքը մահուան անկողնին մէջ, ուր կը յամենայ մեռնիլ, աչքերը յառած ի խնդիր իր զաւկին գալստեան, որ չի գար, չի գար : Ի վերջոյ, զինքը շրջապատող կիները կարեկցելով իր տառապանքին, կը գտնեն բացակայ որդիէն մնացած հին զգեստ մը, զոր կը բերեն կը ձգեն հիւանդին վրայ, ու մայրը դէթ այսպէսով մասամբ մխիթարուած, կը փակէ իր աչքերը :

Տէվէճեան գրեց նաեւ Արաբկիրի յեղափոխական շարժումներուն պատմութիւնը, Համիտեան շրջանին : Այս գրուածքը թիթեղէ տուփի մը մէջ ամփոփելով թաղեցին Արաբկիր, ապահով տեղ մը, յետագային լոյս աշխարհ բերելու համար : Չգիտեմ թէ Սահմանադրութեան շրջանին, խելքն ունեցա՞ն հանելու : Կը խորհիմ թէ այդ գրութիւնը կորսուեցաւ ընդ միշտ :

Փափաքելի էր որ Գագիկ Տէվէճեանի բոլոր գրուածքները հատորի մը մէջ ամփոփելով լոյս աշխարհ հանուէին : Ատով թանկագին ծառայութիւն մը մատուցուած պիտի ըլլար նախ տարաբախտ գրագէտին յիշատակին, եւ երկրորդ, հայ տոհմիկ գրականութիւնը պիտի ճոխացուէր հատորով մը, որ զուրկ չէ շնորհէ, արժանիքէ :

Այդ հատորին հրատարակութեամբ, Գագիկ Տէվէճեան, իր արժանի տեղը պիտի գրաւէր հայ տոհմիկ գրագէտներու շարքին մէջ, Զարդարեանի, Թլկատինցիի, Գեղամի, Գալուստ Անդրէասեանի, Հըմայեակ Նաղլբեանի, Շաքարի եւ ուրիշներու քովն ի վեր :

Իր հայրենակիցներուն, վերապրող Արաբկիրցիներուն վրայ եւս բարոյական պարտականութիւն կը ծանրանայ, ուժ ու մղում տալ այս գործին հրատարակութեան, որ գեղեցիկ յիշատակարան մը պիտի ըլլայ նուիրուած անհետացած Արաբկիրին, եւ անկորնչելի զարդերէն մէկը Հայաստանի նորակառոյց Նոր Արաբկիր աւանին :

Գագիկ Տէվէճեանի նուիրուած այս գրութեան առթիւ, հաճոյքն ունիմ յիշեցնելու թէ Արաբկիր եւս, իր շրջակայ հայաբնակ գիւղերով, տուած է հայ գրականութեան իրեն բաժին ինկած հարկը : Մեր աշխարհիկ գրականութեան վիպագրական ճիւղին առաջին եւ արժէքաւոր գործերէն մին՝ Մուշեղ եւ Կալինիկէ գրուած է Անջրդի մէջ, Զ. Մաթիկեանի՝ գիւղացի ուսուցչի մը կողմէ : Դարձեալ հոն գրուած է Գեղջկական հարսանիք ի Հայաստան գործը, որուն հեղինակին անունը յիշողութենէս կը խուսափի գրժբախտաբար :

Գագիկ Տէվէճեանի լոյս տեսնելիք հատորը, վերոյիշեալ երկու գործերուն հետ, միայն զանոնք յիշած ըլլալու համար, պիտի դար յաւերժացնելու Արաբկիրի անունը :

Եւ այս գործերը, գրուած հայ տոհմիկ շունչով եւոգիով, իմ կարծիքովս շատ աւելի արժէք ու նշանակութիւն ունին, հայ կեանքին ու գրականութեան համար, քան արեւմտահայ կարգ մը համբաւեալ գրագէտներու եւ բանաստեղծներու գործերը, որոնք օտար մտքի ու արուեստի տկար ընդօրինակութիւններ ու աղօտ ցոլացումներ են :

Վ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

1934, Մարտ – Ապրիլ

Մեսրոպայ ի թիւն Ե. Ապա մի ոմն ի մեծ նախարարացն ի դաւառէն Շիրակայ, որ էր միանձնացեալ ի լերինս, յազգէն Գընունեաց, որում անուն էր Պարգեւ» (Հնախօսութիւն, էջ 153 – 4) :

Ինճիճեանի յիշատակած հայ պատմագիրներու, մանաւանդ Վարդանի տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած՝ կարելի է Տուրուբերանի Աղիովիտ դաւառը Գնունիներու ժառանգութիւնը համարիլ, եթէ ոչ իր ամբողջ տարածութեամբը՝ գոնէ կարեւոր մէկ մասովը : Աղիովիտի հնագոյն ձեւն է Աղւոյ – հովիտ : « Գաւառս էր, ինչպէս կը գրէ Հիւբշման, Վանայ լճին հիւսիսային – արեւելեան կողմը, հոն ուր այսօր ալ դեռ Արճիշոյ աւերակները նշանակուած են աշխարհացոյցներու վրայ» : Դարձեալ երբ նկատի առնուի այն սերտ ու յարափոփոխ գործունէութիւնը, որ կայ Արծրունիներու եւ Գնունիներու միջեւ : Իսկ Մեսրոպ Երէցի խօսքը կը լուսաւորուի, եթէ խորհինք որ ինչպէս քաղաքական աննպաստ պարագաներու հետեւանքով Աշոտ Բագրատունին, Վարդան Պատմիչի աւանդութեան համաձայն «Երթեալ հազար արամբ յԱղիովիտ դաւառ եւ առ ինքն գումարեալ զամենայն ազգն Գնունեաց ախիւ իւրեանց տանի բընակեցուցանէ ի Տայս» (էջ 77), այսպէս եւ Գնունիներու ճիւղ մը Շիրակ գացած ըլլայ, ուստի եւ Գնունեաց դաւառը կը տարածուի Վանի հիւսիսային կողմը, ուր կը գտնուին Ամկայ բերդը եւ Բերկրի : Շէրենցի համաձայն կը համապատասխանէ այժմեան Թիմարայ դաւառին սահմաններուն : ԺԷ. դարուն Առաքել Դաւրիժեցին պատմելով Սիրուն վկային նահատակութիւնը կը գրէ. «Էր սա յաշխարհէն Վասպուրականի ի դաւառէն Գընունեաց, որ այժմ ասի Ամուկ, ի դեղջէն որ կոչի Ալիւր» (Ակինեան, Հն. Զաք. Գն. էջ 4) :

Գնունեաց երկիրը եկեղեցական կամ կրօնական տեսակէտով աննշան չէր, կը յիշուին Պօղոս, Թէոդորոս եւ Յովհաննէս եպիսկոպոսները : Իսկ որո՞ւն անծանօթ է թէ դարեր եաքը կը ծաղկի Զաքարիա եպիսկոպոս Գնունեաց տաղասացը, որուն մասին մենագրութիւն ունի Հ. Ակինեան (Վիէննա, 1910) :

Հ. ՀԱՄԶ. ՈՍԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Աղքատին հալէն աղքատը կը հասկընայ :

×

— Խեղճին հաց տուող չկայ, համա խելք ու խրատ տուող շատ կ՝ըլլի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—o—

— Անոր հասակը ունի, քալուածքն ալ անոր քալուածքն է ..., ձայնն ալ անոր ձայնին կը նմանի ...:

Արդեօք իրա՞ւ ան է ...:

Զղային դողով մը ձեռքերը սկսան դողդըղալ, եւ այս վիճակին մէջ, փորին վրայ սողալով, տունին մօտեցաւ : Կեանքը վտանգի մէջ դնելով, ճեղքի մը մօտեցուց աչքը եւ սեւ վերարկուով կնոջ Շունդլուխին ետեւէն սանդուխէն վեր ելլելը տեսաւ :

Ասոր վրայ, խանութին շրջանը ընելով, քանի մը ոստումով խանութէն –տանիքին վրայ ելաւ այն պարապ տակառներուն վրայ ցատկելով որոնք չէնքին կռնակի կողմը իրարու վրայ դիզուած էին :

Ոտքի ձայներ լսուեցան, լոյս մը նշմարուեցաւ եւ Վիտոք ոտքի ձայներուն հետեւելով հասկցաւ թէ խանութպանը որ սենեակը կ՝առաջնորդէր անծանօթուհին :

Երբ մտած սենեակնին որոշուեցաւ, Վիտոք, տանիքին վրայ փորին վրայ երկընցաւ պառկեցաւ եւ գլուխը տանիքին եզերքին մօտեցնելով վար կախեց ու այդ դիրքին մէջ անշարժ մնաց, շունչը բռնեց եւ մութին մէջ աննշմարելի դարձաւ :

Եւ երբ Մանօն գլուխէն քօղը վերցնելով մէկ կողմ դրաւ եւ Շունդլուխ իւղով վառող կանթեղը վառեց, Վիտոքի կասկածները փարատեցան :

Իրմէն քանի մը քայլ անդին գտնուող բախտախնդիր կինը իր կինն էր որ հոն եկած Արիսթոյի կը սպասէր :

Խեղճ մարդը հազիւ իր բարկութիւնը զսպելու կարողութիւնը ունեցաւ : Տանիքին փակած, աչքերը ուղղակի սենեակին մէջիններուն վրայ կեդրոնացուցած, ամէն բան հասկնալու նպատակով, տեղի ունեցող խօսակցութիւնը կէտը կէտին եւ բառը բառին մտիկ ըրաւ :

Կոկորդը սեղմուած, քունքերը թոպահար, մարմինը պաղած քար կտրած, Վիտոք սապէս կը մտածէր :

— Արդեօք ամէն բան չըսա՞ւ ինծի : Արդեօք պատճառը ի՞նչ է որ Արիսթոյի պէս աւազակի մը ձեռքը ինկած է այսպէս, արդեօք Արիսթօ անոր ո՞ր տկար կողմին կոխած է : Արդեօք ի՞նչ տեսակ սպառնալիքով յաջողած է զայն հոս բերել այդ թշուառականը : Ի՞նչ պիտի պահանջէ անկէ : Արդեօք ճահիճի մը մէ՞ջ ինկած եմ, արդեօք ի՞նչ ամօթալի տեսարաններու ներկայ պիտի ըլլամ : Արդեօք ինչ նոր վատութեան մը ականատես պիտի ըլլամ :

Եւ ահա այսպէս, անմիջապէս որ Շունդլուխ սենեակէն դուրս ելաւ, Վիտոք կայծակի մը պէս ներս խոյացաւ պատուհանէն :

Բայց Անէթ բնաւ չվախցաւ անոր ըսպառնալիքներէն : Ընդհակառակն, զայն տեսնելուն պէս, աչքերը յոյսի նշոյլով մը լուսաւորուեցան : Կարծես թէ Վիտոք արդարութիւնը գործադրելու համար չէր որ ատանկ մէկէն ի մէկ երեւան կ՝ելլեր, այլ՝ զինքը ազատելու համար :

Եւ հաստատ ձայնով մը ըսաւ.

— Ֆրանսուա, դատապարտելէ առաջ մտիկ ըրէ զիս ... : Կը տեսնես որ հանդարտ եմ եւ քեզմէ որեւէ վախ չունիմ : Ճակատագիրը եւ կամ բախտն է որ քեզի հոս մղած է : Բնաւ քեզի չէի սպասեր եւ քու ներկայութիւնդ ինծի համար մեծ ուժ մըն է : Մեր սպասած ժամը հասած է ...

— Ի՞նչ ըսել կ՝ուզես ...:

— Ոհ, Ֆրանսուա, թերեւս զաւակներնիս պիտի գտնենք ..., գոչեց Խարտիշահեր Մանօն :

— Ի՞նչ, ի՞նչ ըսիր, Անէթ ...:

Դեռատի կինը ձեռքի պայուսակէն չորսի ծալուած թուղթ մը հանելով Վիտոքի երկարեց եւ ըսաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աղաւնի Մ. Զորպաճեանի (Մարսէյլ), տխուր մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Բ. Զիլեան փոխան ծաղկեպսակի տասնական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի :

×

Կրընոպլէն բարեսէր հայրենակից մը ի կատարումն ուխտի մը հարիւրական Ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին եւ Պէյրութի «Պնակ մը կերակուր»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մկրտիչ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զորպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները, Զորպաճեան, Համբարձումեան, Թէրզեան համայն ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանային կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի, նախկին Արի Արենուշներու, Կապ. Խաչի Սէնժեռոմի մասնաճիւղին եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի զանազան ազգային հաստատութիւններու իրենց նուիրատուութեամբ, ինչպէս անձամբ կամ նամակով մասնակցեցան իրենց սուգին եւ մխիթարեցին զիրենք

ԱՂԱՒՆԻ ՉՈՐՊԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Համբարձումեան)

անակնկալ մահուան առթիւ :

(Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 1967 Մարտ 8ին, Մարսէյլ (Սէն Ժեռոմ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (16 Ապրիլ) յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգիստի պաշտօն իրենց ատենապետ՝

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Նոյնպէս

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ նորոք ննջեցեալ անդամներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիպշատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հացկերոյթը ժամը 13ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ : Բիւ Բաբեր թիւ 5

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
Վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—
Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20·30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

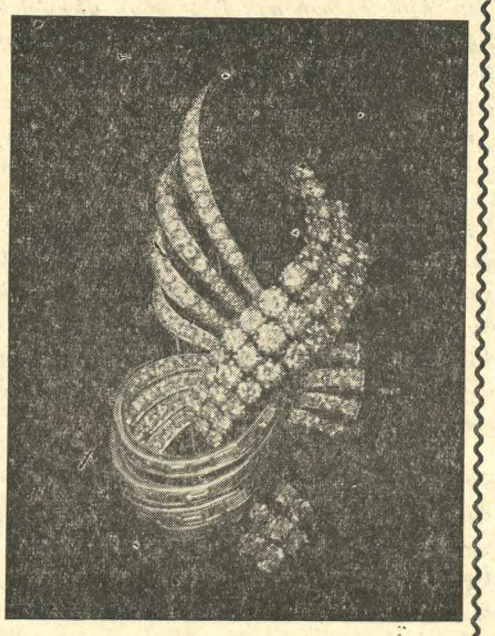

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ
Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ Վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ: Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ԱՊՐԻԼ
MARDI
11 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10884 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.884

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ

Հայ գաղութներու մէջ ամէնուրեք , ի սփիւռս աշխարհի, ժամանակէ մը ի վեր աշխատանքներ կը կատարուին Հայ Դատին համար :

Ֆրանսայի Հայութիւնը չէր կրնար լուռ մնալ ի լուր այդ աշխատանքներուն , որոնք կը կատարուին ի նպաստ Դատի մը , պատմական եւ նուիրագործուած՝ դարերէ ի վեր :

Ապրիլ 24 Օրուան ոգեկոչումին համար, որ կը ներկայացնէ միլիոնաւոր անմեղներու թափուած արեան ձայնը, միացած են բոլոր կուսակցութիւնները՝ ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միասնաբար հաւատարմութիւն յայտնելու համար նահատակներու յիշատակին :

Հայ Դատին բանաձեւումին համար, որ կը ներկայացնէ Պատմութեան ձայնը , նուիրական հրաւէր մըն է այս՝ նոյն միասնականութեամբ եւ համազգային նոյն միակամութեամբ ապացոյցը տալ ներկայութեան մը, պահանջելու համար մեր Պատմութեան իրաւունքները :

Լաւ բացատրելու համար այս Յայտարարութեան միտքը՝ կ՚աւելցնենք.—

Արեւմտահայութիւնը, որ կորսնցուցած է հողերը իր ոտքերուն տակ՝ անարգ թշնամիի մը տարիներէ ի վեր որոճացած ,՝ծրագրին հետեւանքով, եթէ նոյնիսկ գտնուէր այսօր իր հողերուն վրայ, պահանջ պիտի ներկայացնէր այն ձեւով՝ զոր կ՚ուզենք ներկայացնել Հայ Դատի Օր հռչակելով Ապրիլեան այս օրը :

Ուրիշ խօսքով՝ Հայ Դատ մը կար Ապրիլ 24ի թրքական ցեղասպանութեան փորձէն ալ առաջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբեք եւ երբեք չէ մոռցած տօնել Ապրիլ 24ը, տօնած է զայն ամէն տարի, յաճախ առանձին՝ երբ դասալիք էին ուրիշներ, բայց միշտ տօնած է ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին կողքին: Ուրախ է այս տարի, ինչպէս Յիսնամեակին եւ յաջորդ տարի, որ կը տօնէ միասնաբար, հայ բոլոր կուսակցութեանց հետ համերաշխ, միակամ, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, Հայ Եկեղեցիին օրհնութիւն ալ ստացած :

Բայց Ապրիլ 24 տօնելով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի կրնար մոռնալ մե՛ծ, նուիրակա՛ն, սրբազա՛ն պարտականութիւն մը,— տէր կանգնիլ Հայ Դատին, ապահովել Հայ Դատին իրականութիւնը, իր նուիրումն ընծայել Հայ Դատին կենդանութեան, ցոյց տալ մանաւանդ Հայ Դատին ներկայութիւնը :

Յայտարարելու համար բաց կամ խուփ ականջներուն թէ երկրէն դուրս նետուած ժողովուրդ մը, անապատներուն մէջ թաղուած ժողովուրդ մը, կենդանի եւ յաւիտենական Պատմութիւն մըն է, զոր կարելի չէ լռեցնել երբեք :

Ժողովուրդի մը կէսը իր հողերուն վրայ՝ նոյն ժողովուրդին միւս կէսը, ահա , կ՚ուզէ կանգնիլ իր հողերուն վրայ, ի փառս մարդկային ստեղծագործութեան , որու ապացոյցը տուած է միշտ՝ աւելի քան երեսուն դարեր վկայ :

Այդ պահանջն է որ պիտի բանաձեւենք հրապարակաւ : Այդ պահանջն է որ պիտի ներկայացնենք հանուր աշխարհի առջեւ :

Պիտի բանաձեւենք համաձայն քաղաքակրթութեան սկզբունքներուն .—

Ժողովուրդ մը, որ դարերու պատմութիւն ունի, ինքնատիպ մշակոյթ ունի , կայսերական լեզու ունի, — ահա իրաւ ազգի մը ստորոգելիները ,— երբ կը պահանջէ իր տեղը արեւին տակ՝ ուր արեւին է բացուած ու ծաղկած , կարելի չէ թողուլ անտուն ու թափառական :

Ոճիրը գործեց ա՛յն որ հայրենազուրկ դարձուց հայ ժողովուրդը : Ոճի՛ր գործել է եւ քաղաքակիրթ ազգերու համար անվայել է նուիրագործել այս կացութիւնը՝ միշտ հայրենազուրկ պահելու համար մեր ժողովուրդը :

Այս վերջին տարիներուն՝ իրաւաբանական վէճ մը ծագեցաւ քաղաքական ու մըտաւորական բարձրագոյն դասակարգի մարդոց միջեւ, այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ակադեմական երկու տարազներու շուրջ, — Légitimité et Légalité Գերման միտքն էր որ հարցը դրաւ առաջին անգամ՝ երբ բռնի ուժ մը , գերիշխան դարձած յանկարծ, շրջեց երկրին պատմութեան ղեկը կամ ճակատագիրը : Առանց ուզելու բացատրել վէճին բոլոր տարրերը, ճակատագիրը շեղող ուժին ներքնեկ կամ դրսեկ պարագան եւ այլ պայմաններ, կրնանք յայտարարել թէ հողով ու պատմութեամբ միացած, լեզուով ու մշակոյթով ծաղկած ժողովուրդի մը լէժիթիմ իրաւունքները թոյլատրելի չէ ծեփել ու ծածկել լեկալ պայմաններու թանձրութեամբ: Լէժիթիմ իրաւունքներու տէ՛րը միայն կրնայ ներկայացնել լէժիթիմիթէն, պատմական աշխարհագրութեան ժառանգականօրէն տէր, մերժելով թրոքի մեծապատիւ վարպետներուն տալ ազատութիւն՝ լէժիթիմիթէն զոհելու համար լէկալիթէին եւ բարձր քաղաքանութեան :

Ըստ մեզի, լէկալիթէն չէ որ ազգ կը շինէ այն որ զէնքի ուժով եւ աջէն ու ձախէն ոսկեդրամ մուրալով՝ տէր կը դառնայ հողերու :

Մեկնելով այս սկզբունքներէն, հպարտ՝ մեր ժողովուրդին ստեղծագործական տաղանդով, պատմութեան ընծայուած փառաւոր ժառանգութիւններով և ազգ կոչուելու արժանի՝ իր քաղաքակրթական տուեալներով, կը յայտարարենք ու կը հրաւիրենք Հայ Դատի Օր, տարւոյն մէջ մէկ օր, Ապրիլ 24 Օրէն անկախ, ու կը հրաւիրենք հայ ժողովուրդը գալ եւ բանաձեւել Արեւմտահայութեան իրաւունքներուն հանդանակը, արժանաւոր հանդիսութեամբ մը, միասնաբար, համակամ, նոյն ձեւով որ յաջորդ օրը ամէն Հայու նուիրական պարտքն է գալ եւ յարգել երկրորդ հանդիսութեամբ մը Ապրիլեան նահատակները, ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ ինկան՝ յայտարարելով : «Գործս կէս մնաց» :

Ժողովուրդ Հայոց, եթէ դուն այն ես՝ որու ժառանգ թողուած է պաշտպանել մեր ազգային ու պատմական իրաւունքները, եթէ դուն այն ես՝ որ մեռելներ ունի հայրենի հողերու մէջ, կը հրաւիրենք քեզ.

22 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ, , Սալ Միւթիւալիթէ :

23 Ապրիլ, Կիրակի երեկոյ, Սալ Կավօ :

24 Ապրիլ, Երկուշաբթի թափօր դէպի Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը :

Կեցցէ՛ իր Դատին եւ իր մեռելներուն հաւատարիմ ժողովուրդը :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՏԱՍԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔՆԵՐԸ

Չին համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, Ապրիլ վեցին, արգիլած է ազատագրման բանակին որ կրակ բանայ անոնց վրայ որոնք «զեկավարուած են յետադիմականներու կողմէ»:

Այսպէս բանակին ուղղուած է երկար հրամանագիր մը, տասը կէտերով, ուր կը շեշտուի . —

Ա) Արտօնուած չէ կրակ բանալ զանգուածային կազմակերպութիւններուն վրայ, ոչ ալ ի հարկէ, զանգուածներուն վրայ զեկավարուած յեղափոխական տարրերու կողմէ կամ անոնց որոնց կացութիւնը յստակ չէ: Անոնց նկատմամբ միայն քաղաքական միջոցներ ձեռք կրնաք առնել »:

Բ) Ոչ ոք կը ձերբակալէք կամայականօրէն : Հակայեղափոխական տարրերը պիտի ձերբակալուին , բայց ձերբակալութիւնները կրնան տեղի ունենալ միայն երբ ձեռնհաս հեղինակութիւնները վաւերացնեն ներկայացուած յանցանքներու փաստերը :

Գ) Պիտի չյայտարարէք թէ զանգուածային կազմակերպութիւնները հակայեղափոխական են եւ զանոնք պիտի չհետապընդէք առանց իսկական պատճառի մը :

Դ) Զանգուածները, որոնք անցեալի մէջ մտած են զինուորական հաստատութեանց մէջ, պիտի չհետապնդուին :

Ե) Քննութիւններ պիտի կատարուին համեմատաբար կարեւոր նկատուած կազմակերպութեանց հանդէպ :

Զ) Ոչ մէկ ճնշում պիտի կատարուի զանգուածին վրայ զայն ստիպելու համար որ չարագործութիւնները խոստովանի : Պէտք չէ աճապարել որ իրենց սխալները ընդունին : Պէտք է ժամանակ տալ որ դաստիարակուին «պայքարի» ընթացքին :

Է) Դաստիարակութիւն ինչ կը վերաբերի երկու հոսանքներուն (Մաոյական եւ հակամայոական) պիտի կատարուի նաեւ բանակին մէջ եւ Մաոյի գործերուն ուսումնասիրութիւնը պէտք է կապուի այս « պայքարին » :

Ը) Գաւառական գործողութեանց մէջ , զօրավիդ կենալու համար ձախ տարրերուն, քատրերը պէտք է խնայել :

Թ) Ձախ տարրերու զօրավիդ կենալու գործողութեանց մէջ, բանակը պէտք է սորվի գործել զանգուածին մէջ: Համոզումի մեթոտը պիտի որդեգրուի :

Ժ) Այն բոլոր մեթոտները որոնք դէմ են վերոյիշեալ յօդուածներուն պէտք է անմիջապէս սրբագրուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը 12 միլիոն 700 հազար անդամ ունի, ինչ որ բնակչութեան վեց առ հարիւրը կը ներկայացնէ : Մտաւորական աշխատաւորները կուսակցութեան կազ. մին 45,9 առ հարիւրը կը ներկայացնեն մինչ ձեռական աշխատանքի բանուորները միայն 18,1 առ հարիւրը կը կազմեն , իսկ կիները՝ 20,9 առ հարիւրը :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է առջի առտու ազգային պահակազօրքին եւ թուրք Կիպրացիներու միջեւ : Վեց Թուրքերը վիրաւորուած են : Ոչ մէկ զոհ կայ պահակազօրքին մէջ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ալ հակամերիկեան բուռըն ցոյց մը տեղի ունեցած է, մինչ փոխ նախագահ Հըմֆրէ ծաղկեպսակ կը դնէր անծանօթ զինուորին շիրիմին վրայ :

ՓԱՐԻ – ՌՈՒՊԷ հեծանիւի մրցումը շահեցաւ Հոլանտացի՝ Եան Եանսէն :

ՍԱՅԿՈՆԻ կառաավրութիւնը 24 ժամուան զինադուլ առաջարկեց Հանոյի կառավարութեան Պուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ (Մայիս 23) : Պատասխան չկայ : Նոյն առթիւ Սայկոն կ՚առաջարկէ հանդիպում մը Հիւսիսի իշխանութեանց հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ առողջութիւնը աւելի լաւ է : «Գերագոյն ռազմիկին » ապաքինման առթիւ, ամբողջ երկրին մէջ, տօնակատարութիւններ եղած են :

ԼՈՆՏՈՆԻ երկու մեծ թերթերը՝ Թայմզ եւ Սընտէյ Թէլէկրաֆ իրենց խմբագրականը տը Կոլին նուիրած են : Թայմզի համար՝ տը Կոլ «Զայնի եւ լոյսի Լուտովիկոս ԺԴ. մըն է» մինչ Թէլէկրաֆ կը գտնէ թէ Արտաքին նախարար՝ Պրաուն կաֆ մը ըրած է տը Կոլը քննադատելով :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Դանիոյ իր դեսպանին միջոցաւ ծրագիր մը պարզած է եւրոպական համակեցութեան , դանիացի ուսանողներու առջեւ : Այս ծրագրին գլխաւոր կէտերն են. Ա) Օտէր Նայս սահմանի եւ երկու Գերմանիաներու սահմանի ճանաչում: Բ) Արեւելեան Գերմանիոյ ճանաչում : Գ) Եւրոպայի երկու զինուորական անջատ պլոքներու ջնջում : Դ) Ապահիւլէականացած գօտիներու ստեղծում : Ե) Եւրոպական բոլոր երկիրներու մասնակցութիւն հաւաքական պաշտպանութեան դրութեան մը :

ԱՔՔՐԱՅԻ (Ղանա) իշխանութիւնները յայտարարած են թէ Կինէն խորհրդային զէնք կը ստանայ :

ԳՆՈՒՆԵԱՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

ԽՄԲ.— Հատուած մը եւս կուտանք այս երկար աշխատութենէն, ցոյց տալու համար թէ վանքերու մէջ դեռ կան վանականներ, որ կ'աշխատին :

ԳՆՈՒՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Գնունիներու նախածանօթ ներկայացուցիչն է Գին, որ Խորենացիին աւանդութեան համաձայն՝ Վաղարշակ թագաւորին ժամանակ կ'ապրի եւ նախարարական աստիճանի կը բարձրանայ :

Անոր որդին կամ թոռն է Գնէլ : Նա տակառապետ է եւ զօրավար : Բարզափրան Ռշտունիին հրահանգովը Երուսաղէմ կ'անցնի եւ Հիւրկանոս Քահանայապետը խաբելով զինքը վերոյիշեալին կ'առաքէ : Նոյն փորձը կ'ընէ Հերովդէս թագաւորին, բայց յաջողութիւն չունենար :

Պատմականօրէն ստոյգ առաջին Գնունին է Աբբա, որ Յուսիկ Կաթողիկոսին կ'ուղեկցի Կեսարիա : Իսկ Մանէն Գնունին Ս. Ներսէսի շքագիրներէն է : Սոյն շրջանին կը յիշուին դեռ՝ Պարգեւ եւ Գնէլ Գնունիները : Իսկ Խորենացին Գնունիի արիւն — մօր կողմանէ — կը տեսնէ Փառանձեմ Սիւնիին դժբախտ ամուսինին երակներուն մէջ : Ապա Հայոց թագաւորութեան բաժանումին ատեն Արշակ թագաւորին հաւատարիմ կը մնայ, զրկումով իսկ հայրենի հողերուն, Ատատ Գնունին (Զ. Սոփ. էջ 15 – 16, Փաւստոս, Դ. էջ 52, Խոր. իգ. եւն. եւն.) :

Այս վերջինին թոռն է գուցէ Ատոմ Գնունի : Սոյն տոհմին պարծանքներէն եւ Վարդանանց շրջանի կարկառուն դէմքերէն : Արի եւ գործօն : Կրօնասէր եւ հայրենասէր : Անոր համանման է իր եղբայրը՝ Առաստոմ Գնունի :

Եղիշէ կը հաղորդէ Ատոմի մասին թէ Վարդան Մամիկոնեանի համախորհուրդ նախարարներու կողմէ Բիւզանդական արքունիքը առաքուած պատգամաւորն է, որ յաջողութիւն չունենար եւ հայրենիք վերադառնալով Աւարայրի ճակատամարտին կը մասնակցի : Թէ՝ ապա կալանաւորուած կը տարուի Պարսկաստան, ուր Վասակ Սիւնիի քաղաքականութեան դիմակը կը պատռէ եւ ապա կը դառնայ իր տունը, ուր հայ «փափկասուն» տիկին մը գուցէ իրեն կը սպասէր (Պտմ. էջ 130, 185, 251, 385 – 8) :

Փարպեցին չի յիշեր Ատոմի Յունաստան պատգամաւորութիւնը, Աւարայրի մարտին մասնակցութիւնը, եւ առաջին պարագան Վահան Ամատունի եւ երկրորդը՝ Արշաւիր Կամսարական նախարարներուն կը վերագրէ (Պտմ. էջ 22, 97 – 8 եւ 265 – 7) :

Ստիպուած եմ Եղիշէի վրայ կասկածիլ, վասն զի Ա.— Պատգամաւորութիւն եւ մասնակցութիւն Աւարայրի մարտին անկարելի էր այնքան կարճ ժամանակի մէջ : Բ.— Եղիշէն կը գրէ «յանդիման եղեն», մինչդեռ մէկ պատգամաւոր գիտէ, այս է՝ «Ատոմ». (էջ 130) : Հ. Հացունի յոգնակի ձեւը կը մեկնէ պատճառաբանելով՝ որ Եղիշէն աւագ պատգամաւորը կը յիշէ եւ անոր ընկերներու անունները մոռցած է կամ լռած (Խորհրդածութիւնք Եղիշէի վրայ, Վենետիկ 1897) :

Ղազար ունի դեռ աւելի մանրամասնութիւններ Ատոմի մասին : Նա մասնակից է Աշտիշատի ժողովին, այլ ոչ Աւարայրի մարտին : Վահանեանց շրջանին իր Առաստոմ եղբօրը հետ Վահանի եւ Սահակի կողքին է, ինչպէս «երանելին Վահան Գնունի» Վարդանի քով՝ Աւարայրի վրայ (էջ 225, Եղիշէ) : Ահա Ատոմ Կռուակս դիւղի մէջ Ատրվշնասպէն անսպասելի յարձակում կը կրէ, սակայն անվտանգ կ'ազատի : Ահա Ակոռիի մօտ (481) հայ գունդին աջ թեւը կը վարէ Առաստոմի հետ : Ահա Ներսեհապատի եւ Ճարմանայնու ճակատներու վրայ : Ուր Վահան՝ հոն Ատոմ ու Առաստոմ եւ այն՝ միշտ յաղթական : Ճարմանայնու պատերազմէն ետք անոնց անունները կը լռուին : Այս պատերազմի լիակատար պատմութիւնը մեզի չէ հասած եւ Փարպեցիին պատմութեան մէջ յայտնի պակաս կայ, կամ թուղթ ինկած է կամ նոյնիսկ հանուած :

Հասած է մեր ձեռքը «Վկայաբանութիւն Սրբոցն Ատոմայ եւ որդւոյ իւրոյ Վարոսայ եւ Ներսեհի եւ Վարձաւորի» (տպ. Վենետիկ, 1854), որուն համաձայն անոնք առաջինին գլխաւորութեամբ Յազկերտ թագաւորին օրով Ս. Հաւատքի համար կը նահատակուին :

Արդ կը ծագի հարց մը : Այս բոլոր տեղեկութիւնները մէ՞կ Ատոմի կամ միեւնո՞յն անձին կը հային, թէ հարկ է զոյգ Ատոմներ եւ կամ երկու նախարար ենթադրել կամ ընդունիլ :

Հ. Զամչեան (Պտմ. Հայոց Բ. էջ 15 եւ 21) նախ իրարու ազգական կամ տոհմակից երկու Ատոմ Գնունի կը զանազանէ, մին՝ վկայաբանութեան մէջ յիշատակուած Ատոմ նահատակը, իսկ միւսը՝ Ղազարի եւ Եղիշէի քով աւանդուած Ատոմ իշխանը՝ Մամիկոնեաններու յարած : Սակայն ապա կը խորհի՝ թէ երկու Ատոմները մէկ անձ ըլլալու են կամ եղելութիւնները պէտք է մէկ Ատոմի վերագրել : Իսկ Հ. Յովհ. Թորոսեան երկու Ատոմ կ'ընդունի՝ Եղիշէի Ատոմ եւ Ղազարի Ատոմ, բայց եւ այն թէ — ուշադրութիւն— Ղ. Փարպեցիի եւ Վկայաբանութեան մէջ յիշուած Ատոմ Գնունին՝ միեւնոյն անձը ըլլայ (Բազմավէպ, 1899, էջ 66, 396 եւ 1900, էջ 202) :

Պատճառներէն կարեւորագոյնը, որով Եղիշէի եւ Ղազարի Ատոմները միեւնոյնը չեն կրնար ըլլալ Հ. Թորոսեանի համաձայն, այն է որ ժամանակի անջրպետը շատ երկար է : Այս է՝ Աշտիշատի ժողովին մասնակցութենէն մինչեւ Ճարմանայնու պատերազմի աւարտումը, — մին՝ 449ին եւ միւսը 482ին : Սակայն եթէ Հ. Թորոսեանի այլուր արտայայտած վարկածին համաձայն Ատոմ Վարդանի առաջին ձեռնարկներու ատեն 20 – 30 տարեկան էր, այն ատեն կրնար Վահանեան շրջաններուն իբրեւ 50 – 65ամեայ գործօն անձ ըլլալ : Ինչպէս Կարմիր Վարդան Մամիկոնեան մը, զոր Կիւլէսէրեան Վարդապետը (Եղիշէ, էջ 348) Աւարայրի պատերազմի ատեն — նոյն հասակին մէջ — ժիր ղեկավար կ'ընդունի : Այսպէս՝ մինչ Հ. Թորոսեանի հետ կը դժուարիմ երկու Ատոմ ընդունիլ, համամիտ եմ անոր՝ թէ Փարպեցիին եւ Վկայաբանութեան մէջ յիշուած Ատոմ Գնունիները միեւնոյն անձն ըլլան, վասնզի. Ա.— Երկուքին մէջ ալ գլխաւոր անձը Ատոմ կը ներկայանայ միեւնոյն նկարագրով : Բ.— Գնունիներու տոհմէն է եւ տանուտէր : Գ.— Փարպեցիին մօտ իր Առաստոմ եղբօրմէն անբաժին է, իսկ վկայաբանութեան մէջ որդիէն, եւ Առաստոմ գուցէ որդի կոչուած ըլլայ՝ իբրեւ կրտսեր եղբայր : Դ.— Երանդունի ընկերն է Ատոմի եւ հետեւորդ Վահանի : Ե.— Ատոմ Վասակ Մամիկոնեանի նահատակութեան վայրէն, Հայոց աշխարհը կ'անցնի եւ կը նահատակուի : Ղազար մինչեւ Ատոմի հալածումը կամ փախուստը կը յիշէ եւ ապա Վկայաբանութիւնն է, որ կը խօսի, մինչդեռ ինչպէս կանխաւ յիշեցի՝ Ղազարի պատմութեան մէջ պակաս կամ բաց կայ : Եւ կարծես այդ պակսած կտորը հանուած եւ անկէ Վկայաբանութիւնը հիւսուած : Եւ որովհետեւ «միոյ գաւառի պատմութիւն» է ըստ Հ. Աւգերեանի (Լիակատար Վարք Սրբոց, Բ. էջ 87), չէ յիշուած միւս պատմագիրներէն :

Հ. ՀԱՄԶ. ՈՍԿԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵՆԷՆ

ԽՄԲ.— Թղթակցութիւն մըն է այս, տաքը տաքին գրուած (1909) Հայաստանի խորերէն եւ տպուած Պոլսոյ Ազդակ շաբաթաթերթին մէջ : Իրական նկարագրութիւնը հայկական ցաւին : Հրատարակելով այս էջը Ապրիլեան յիշատակներու այս ամսուն՝ կ'ուզենք որ չմոռցուին Ապրիլեան եղեռնէն առաջ կատարուած չարիքներն ալ :

Ներքին Մառնկու Մկրէի Խաչօն, Բարեկենդանի վերջին Կիրակին եւ վերջալոյսին հետ, Մառնկու սարերէն իջեր, ձորերէն քալեր, ձիւն ու ձեան թոպ ճղելով, անօթի փորով, մերկ մարմնով, բոպիկ ոտքով, ի սէր իր 18 գլուխ քիւլֆըթին, ի սէր իր բուլ մը, քոմ – քոչ ընտանիքին, քալեր ու հասեր ազգի Առաջնորդարան :

Մանտրտիկ ձագերու աղաղակը, ծըծկաններու վայնասունը, նոր – հարս ու մանկամարդ կիներու սրտամորմոք լաց ու արտասուքը, անօթութիւնը, սովը զինքը նեղի դրեր էին, օրը, հայ – քըրիստոնէի կերուխումի եւ ուրախութեան օրը, տունէն դուրս ելլել ու երթալ ողորմածներու դռները իյնալ, սրտերը բախել, կտոր մը հաց, սեւ հաց, գըլգըլի կտորիկ, կորեկի կտորիկ մը ճարել, մուրալ իր հէնց մը քըմբլոշ ու թփռոշ ջահէլ ճիւաններուն, կանտ ու գլուզ խաժըքներուն, հաց մը հոգեփրկանք, հաց մը օրապահիկ որ չմեռնին անօթից :

Որդեսէր տանուտէրը տնէն դուրս թըռեր էր յուսով մը, յուսով մը երթալու, ծախելու օրոցկան տղեկիկ մը, սիրուն լաճուկ մը, ու անոր արժէգնով ապրեցընել իր հէնց մը ստուարաթիւ, կէս – նահապետական յարաճուն ընտանիքը, եւ նա ծախ ու գին հանած որդւոյ նկատմամբ՝ կը կրկնէր սա մխիթարական այլ մորմոքիչ խօսքերը. — « Լաւ է մի անձ կորսուի քան ամբողջ ընտանիք մը» :

Գողունի եւ ամօթխած երկիւղներով Առաջնորդարանի դուռը ծրպեր եւ ներս սըպըրդեր էր. ներսը ուր արտասունք ու խօսքերը մէկէն պոռթկացին սրտէն եւ աչքերէն ու փռուելով հասան Առաջնորդի ոտից տակ : Եւ սկսաւ խօսիլ.

— « Եկեր եմ Մառնկու սարեր ու ձորեր չափելով, եկեր եմ ոչ թէ ողորմութիւն խնդրելու, ոչ թէ անձ գլուխ քառսուննոց մը ձեռքս դրուելու ու ճամբուելու, այլ եկեր եմ ազգի մեծերու ու մեծաւորներու քով, տղեկիկ մը ծախելու ազգին, տղեկիկ մը, եւ անոր գնով փրկելու սովէ մեռնողներու, գերեզմանի դուռ հասնող ճժկներուս, օ՛, ի սէր Աստուծոյ ըլլայ, մտիկ ըրէք իմ ձայնին, Աստուծոյ սուր ու թուր կը զարկեմ, գթութիւն ըրէք, տուէք, ո՛հ, տուէք, գերի մը կուտամ ձեզ, գերի մը կը բերեմ ձեզ, մի մեղադրէք զիս, ձագուկ մը չծախեմ, ապա ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ սեւ տանք մեր արեւուն, ի՞նչ հող քաշենք մեր գլխուն, ոչ դարուն կայ, ոչ կանաչ, ոչ հող կ'ուտուի, ոչ ձիւն, այլ կը մնայ մեզ երթալ ողջ ողջ մտնել հողեր, ու լուս արեւ չելնալ» :

Աչքերը դարձեր էին աղբիւրի ակ, կը չռային ու կը չռային : Բայց արտասունք չէր, այլ արիւն, եւ արիւնախառն շիթերով, դետին չոքած կը խնդրէր, կը պաղատէր ողորմութիւն, հաց, հացագին, — շուտ հասէք, շուտ ըրէք, դիւղէն հաւարի ձայն ետեւէս կը պոռայ. « Անօթից մեռանք » :

Յուզուեցանք եւ մենք ալ իր հետ լացինք եւ ո՞ր քար սիրտը չէր լար, եւ ի՞նչպէս չլայինք, երբ իրական թշուառութեան կենդանի ուրուանկարը եկեր ու մեր աչքին առջեւ գամուեր ոտից չուր գլուխ պրկուած բռնաւորի հարուածներով :

Խօսակիցներէն մէկը, քիչ մը հանգըստացնելու, քչիկ մը մխիթարելու համար, առաջարկեց չլալ, շատ լացողը «չինկէնէ» կ'անուանեն, որուն պատասխանեց կտրուկ. — « Ախ, աղբրուկ, թողէք, թողէք ինձ հանգիստ, իմ սեւը ըրեր եմ ներս, սպիտակը դուրս, կը քաշեմ, ըսէք Աստուած հեռու պահէ, չէք տեսեր, շատ ծանր ցաւ է, անօթութիւնը չի քաշուիր, ի՞նչ ընեմ, ի՞նչպէս չլամ, չէ՞ որ 18 ճանլու անձը իմ երեսնըվէր կուլան » :

Պէտք չէր սպասել, մինչեւ որ մեռնելու ձայնը հասնէր : Նպաստի գումարէն քառասուն զրշ. տուին եւ շուտով ճամբայ հանեցին դէպի իր օջախը, ուր իր սովալըլուկ պարագաները իրեն կը սպասէին անթարթ ու ակնթարթ :

Խաչօն Մառնկու կենդանի զոհերէն էր, եւ գիւղի ամենանշանաւոր համբայ կընճակներէն մէկուն անդամը, որ եկած էր պատմելու եւ յիշելու մեզի թէ Մառնիկը էն համբաւաւոր ու չէն գիւղերէն էր, զոր Բալակցիք, Խութեցիք, Պէկեր ու Սասընցիք քար ու քանդ ըրին, գիւղը բրիշակ դարձուցին, հողերը ի սպառ գրաւեցին, վտարելով հողէն ու ջրէն ամբողջ Հայութիւնը եւ թալնելով գիւղի ճիլն ու նախիրը :

Խաչօն զոհ տուեր էր զօտով կարիճ եղբայրները՝ ինչպէս Օհանը Մառնկու առջի կռուին, եղբայր Ղազարը գիւղը աւրուելէն ետքը, եղբայր Գրիգորը Հաւատորկայ մէջ զօրքերէն կը ձերբակալուի, երեք տարի բանտ մնալէ ետքը բանտին մէջ կը մեռնի եւ հիմա այս զոհերուն որբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

Ա.

Նաւակայքին դիմացը, տանիքը՝ փողոցին պատին ուղղութեամբը վերջացող խցիկի մը մէջ կը լուար Սուրբիկ աղտոտ, սեւցած լաթերը, զորս շաբաթը երկու անգամ կը ժողվէր ընտանեզւորկ նաւավարներէ, ձկնորսներէ, մօտակայ փուռին գործաւորներէն, դիշերները անկիւնին խահվէն պառկող գաւառացի պըտղավաճառներէն ու նաւակայքին վրայ նեղ խուցերուն մէջ բնակող նաւավարներէն : Զարաչար կ'աշխատէր խեղճ աղջիկը մինչեւ իրիկուն թակոյկին վրայ կորաքամակ, թեւերը մինչեւ արմուկները սոթթած, թնճուկ մազերը, որոնք թերեւս սանտր բնաւ տեսած չէին, ճակտէն մինչեւ ուսերուն վրայ խռիւ խռիւ, ցիրուցան, շապիկին ճեղքէն ցուցնելով նիհար՝ կրակին տաքութենէն պղնձագոյն դարձած լանջը, որ տխուր հեւքով մը շարունակ կ'ելլէր կ'իջնէր : Ձեռքի տենդոտ շարժումներով կը ծեծէր, կ'աճըռէր լաթերը, անոնց աղտը հանելու մոլեգնութեամբ մը համակուած : Միս մինակը կ'ապրէր Սուրբիկ, հայրը մեռած ըլլալուն եւ մայրէ ալ, հակառակ աղջկանը կամքին, նորէն ամուսնացած ըլլալուն նաւամատոյցին վրայ փիլաւ ծախողի մը հետ :

Սուրբիկ առեր քալեր է մօրը տունէն ու երկու երեք օր ասդին անդին անօթի պըտըտելէն ետքը այդ խցիկին մէջ մտած էր եւ քիչ ատենէն բաւական յաճախորդ ձեռք էր ձգած :

Աղտոտութեան յաղթելու այդ գործողութեան մէջ սփոփանքի եւ զբօսանքի պէս բան մը կը գտնէր մանկամարդ լուացարարուհին, թակոյկին մէջ լեցուող օճառին սպիտակ փրփուրները հաճոյական տեսք մը կ'ընծայէին իր սեւուկ աղուոր աչուկներուն, զորս յօսնական ակնարկով կը դիտէին իր կոշտ յաճախորդները : Սուրբիկ մինչեւ մութը կը լուար, եւ յետոյ պարտէզին մէջ լարած հին փտուկ չուաններուն վրայ կը փռէր շապիկներն ու թաշկինակները : Գործը բոլորովին աւարտելէ ետքը շտապով կ'ուտէր կը լըմընցնէր ունեցած ուտեստը. անկողինը կը փռէր մահճակալի ձեւով շինած տեղի մը վրայ ու պառկէր՝ շատ անդամ իր լաթերը երազելով, որոնք ճեպ ճերմակ կ'ըլլային ե յաճախորդները կը գովէին իր լուացարարական ճարտարութիւնը :

Յաջորդ օրը աւելի եռանդով կ'աշխատէր, լաթերը աւելի սաստկութեամբ կը ճզմէր կը ճմռթկէր իր փրփրցուցած կարմիր մատներուն մէջ եւ զմայլումի ու գոհունակութեան եզական հառաչանք մը կ'արձակէր, երբ զանոնք քով քովի փռելէն ետքը՝ անճառ ակնարկ մը նետեց անոնց վրայ :

Առանձնութիւնն ու թշուառութիւնը բընա տաղտուկ եւ յուսահատութիւն չէին պատճառեր Սուրբիկին, ընդհակառակն չափազանց զոհ էր իր վիճակէն, իր թակոյկէն, հնոցէն ու եփոցէն զատ ամէն բանի կասկածելի աչքով կը նայէր եւ բընաւ մէկուն հետ բարեկամութեամբ չէր տեսնուեր :

Բայց օր մը, երբ նաւակայքին վրայի խուցը բնակող ծեր նաւավարի մը ճերմակեղէնները տարաւ, երիտասարդ մը նշմարեց, որ կարճ փոթուր մը հագած, ոտուրները բոպիկ, հուժկու կուրծքը դետինը դրած կը քնանար : Սուրբիկ անտարբեր աչքով մը դիտեց այդ կայտառ մարմինը ու հարցուց նաւավարին, թէ ով էր անիկա :

— Թորոսին խայրխովը պալըխճութիւն կ'ընէ կոր, պատասխանեց ծերունին, տահա նոր է, ամա Ասված հեռու ընէ :

— Անունը ի՞նչ է :

— Յուսէփ :

— Լաթերը որի՞ կուտայ կոր :

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՓԱՆՈՍԱՆՑ ՕՋԱԽԸ

— Կատա՛...:

Երեսուն տարի առաջ Ալեքսանդր Թամանյանը եւ Հաճատուր Կոտոյանը Թիֆլիսում ունեցան մի ընդհանուր ընկեր, որ ապրում էր Ղարաքիլիսայում եւ կոչվում էր Ստեփան Ալեքսանդրի Ղազարյան։ Ստեփանը ուսանում էր Ղարաքիլիսայի ռեալական դպրոցում, եւ նրա հայրը՝ Ալեքսանդր Ղազարյանը, ապրում էր Թիֆլիսում։ Ստեփանը ամեն տարի ամռանը գալիս էր Թիֆլիս՝ հոր մոտ։ Ալեքսանդր Ղազարյանը ունեցել է մի ընկեր, որ ապրում էր Ղարաքիլիսայում։ Ալեքսանդրը ամեն անգամ, երբ գնում էր Ղարաքիլիսա, Ստեփանի համար ուղարկում էր նրա ընկերոջ մոտ։ Ստեփանը ամեն անգամ, երբ գալիս էր Թիֆլիս, Ղարաքիլիսայից հետը բերում էր մի ոչխար։ Ոչխարը նրանք մորթում էին Ալեքսանդրի տանը։ Ստեփանը ամեն անգամ ոչխարի հետ բերում էր նաեւ մի նամակ, որ գրում էր Ղարաքիլիսայի ընկերը։ Նամակում գրված էր, թե ոչխարը ինչ գնով է ծախվել։ Ալեքսանդրը ստանում էր նամակը, գումարը վերցնում էր ոչխարի գնից եւ մնացածը տալիս էր Ստեփանին։

Ստեփանը ամեն անգամ, երբ գալիս էր Թիֆլիս, Ալեքսանդրի տանը էր ապրում։ Ալեքսանդրի տանը ապրում էին նաեւ Թամանյանը եւ Կոտոյանը։ Ստեփանը ամեն անգամ, երբ գալիս էր Թիֆլիս, Թամանյանի եւ Կոտոյանի հետ էր գնում Փանոսի օջախը։

Փանոսի օջախը Թիֆլիսի ամենահայտնի ռեստորանն էր։ Ամեն կիրակի այդտեղ էին հավաքվում Թիֆլիսի հայ գրողները, արվեստագետները, ուսանողները եւ ուրիշ շատ հայտնի մարդիկ։ Ստեփանը ամեն անգամ, երբ գալիս էր Թիֆլիս, Թամանյանի եւ Կոտոյանի հետ էր գնում Փանոսի օջախը։

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յաբէթ Յարութիւնեան Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ, իրենց պաշտելի ծնողաց, Յարութիւնեան եւ Սագըզեան գերդաստանի նահատակ նընջեցելոց յիշատակի փոխան հոգեհանգստեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն, 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50 «Հայ-Բոյժ»ին, 50 Տ. Տուրուբերանի Հայր. Միութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ծառուկեան (Անիէռէն) տասը Ֆր. կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Զատկական տօներու առթիւ, Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 500 Ֆր. Ազք.ին 50ական Կարմիր եւ Կապ. Խաչերուն : Տէր եւ Տիկին Կ. Մակէսեան հարիւրական եկեղեցիին եւ Աղքտախնամին : Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան 120 եկեղեցիին : Այրի Տիկին Զ. Պօյաճեան հարիւր եկեղեցիին եւ 50 Ազք.ին : Տէր եւ Տիկին Ն. Թիւթիւնճեան հարիւր Ազք.ին: Պ. Մ. Մկրտիչեան 100 եկեղեցիին :

50ական եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան, Տիկին Հ. Վարդանեան, Պ. Կոստանեան, Մ. Թէրզիպաշեան, իսկ Գ. Աւագեան 50 Ազք.ին : Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան 30 Ազք.ին եւ 20 եկեղեցիին : Փարիզէն Գ. Վարժապետեան 30 եկեղեցիին : Ս. Փոզհարեան 25 Ազք.ին: Գ. Քէշիշեան 20 Ազք.ին: Քսանական եկեղեցիին՝ Տիկ. Մ. Յովհաննէսեան, Տիկ. Ն. Զալըգեան եւ Տիկ. Վ. Ադամեան : Տասնական եկեղեցիին՝ Տիկ. Վ. Զաֆրաճեան, Տիկին Ա. Ինէքճեան, Տիկին Վ. Դերձակեան, Տիկ. Կէօհէրեան, Տիկ. Թ. Զէյթունեան, Տիկ. Փօլատեան, Տիկ. Շ. Գրիգորեան, Տիկ. Թ. Բազումեան եւ Տիկ. Ա. Զավուշեան: Լա Թուռ Տիւբէնէն Տիկ. Զիտէմեան, իր ամուսնոյն Անդրանիկի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100ական եկեղեցիին, եւ Կոմ. Երգչախումբին եւ 50 դպրոցին : Շասէն Պ. Կ. Գարաօհաննէսեան իր զաւկին Ժանի ամուսնութեան առթիւ 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին: Վիէնէն Պ. Ճիյէրճեան Զիտէմեանի տարելիցին առթիւ 10 եկեղեցիին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20·30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Բիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ Վիէօ թրավայէօր: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
Վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ
Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
12 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10885 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.885

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՍՐԲԱԶԱՆՆԵՐԸ ԻՋԱՆ... ՓՈՂՈՑ

ԻՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ԻՆՉԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ԽՄԲ.— Առաջին մէկ օրէն սպասեցինք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վճռագրին, որ մեզ աւելի կը շահագրգռէ քան յորդանանեան դատախազին վճիռը: Այսօր աւելի քան երբեք կը համոզուինք թէ որքա՛ն իրաւունք ունէինք՝ երբ կը տեսնենք թէ սրբազաններէն մինչեւ Պատրիարքները փողոց կ'իջնեն ու զիրար կ'ամբաստանեն այնպիսի մեղքերով եւ այնպիսի ոճով, զոր պիտի չհամարձակէին գործածել աստուածավախ աշխարհականներ: Թղթածրարը երթալով կը ճոխանայ, Պոլսոյ պատրիարքին կը պատախանէ Շահէ Եպիսկ. յետոյ զեկոյցով մը կ'արտայայտուի Ս. Յակոբայ պատրիարքութիւնը, կրկին խօսք կ'առնէ եւ ինչեր, ինչեր չըսեր Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը, յանկարծ ձայն կ'առնէ նաեւ Տիկին Սանտրիկեանը (ամուսինը մեռած է, բայց Այրին կ'ապրի եղեր ...) եւ կը մտնենք լաբիւրինթոս մը:

Անհրաժեշտ էր ձեռագիրներու այս անորակելի գայթակղութենէն ետք, որ ծընունդ առնէ նոր գայթակղութիւն մը եւ այսքան վար իջնէ հայ բարձրաստիճան կղերը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չէ՞ր կրնար այս բոլորին առաջքն առնել: Ի վերջոյ՝ «վա՛յ մարդուն, այնմիկ յոյր ձեռն զայցէ գայթակղութիւն» գրուած է: Մատթէոսի Աւետարանը չե՞ն կարդար Երուսաղէմի վանականները: Միմիայն մեզի նման մեղաւորներու համա՞ր գրուած են այս տողերը:

Ստորեւ կարգով կուտանք ինչ որ կ'ըսուի Երուսաղէմէն Պոլիս, իբրեւ նիւթ անվայել պատմութեան համար:

×

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Լոյս տեսած «Սիոն»ի Մարտ – Ապրիլ թիւին մէջ)

Ս. Աթոռոյս Պատ. Տնօրէն ժողովը իր 31 Մարտ, 1967ի է. նիստին մէջ, մասնաւոր խորհրդակցութեան նիւթ ըրաւ Յորդանանի Արդարութեան Նախարարութեան եւ Ընդ. Դատախազին կողմէ արձակուած վճիռը ընդդէմ՝

Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեանի
Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեանի

եւ մի ոմն Ա. Սանտրիկեանի, որոնք կը դատապարտուին 1959ին Ս. Աթոռոյս զանձատունէն քսանութ ձեռագրեր դուրս հանած եւ Կ. Պոլիս փոխադրած ըլլալու զողութեան յանցանքով:

Յետ խորհրդակցութեան, Պատ. Տնօրէն ժողովը որոշեց դատապարտել Սուրէն Արքեպսկ. Քէմհաճեանը, իր այս սրբապիղծ եւ անհաւատարիմ արարքին համար: Սակայն նկատի ունենալով իր յառաջացած տարիքը, բաւ համարեց իրեն տրուած բարոյական այս դատապարտութիւնը:

Որոշեց նոյնպէս որ գրուի Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեանին (այժմ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք), որ վերադարձնէ անյապաղ զանձատան հաւաքածոյէն պակսած միւս ձառագրերը, ինչպէս նաեւ զանձատունէն իր հետը տարած եւ մինչեւ այժմ չվերադարձուած Շղթայակիր գոհարազարդ խնկատուփը, ըստ Կիւրեղ Վարդապետի վկայութեան:

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ

— «Սիոն»ի նոյն թիւին մէջ Եղիշէ Պատրիարք ստորագրած է խմբագրական մը, ուր մէջբերելէ ետք Յորդանանի ընդհ. դատախազին վճիռը՝ ի մասին ձեռագիրներու խնդրին, ծանրագոյն ամբաստանութիւններ կ'ընէ Տիրան, Շնորհք եւ Սուրէն արքեպիսկոպոսներու հասցէին, յատկապէս գրելով.

«Ապօրինի իրենց իշխանութեան կորուստէն եւ արտաքսուելէն յետոյ, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար իւրացնել Պատրիարքարանին անունով դրամատուներու մէջ եղած բոլոր գումարները. Ամերիկայի Զէյղ Մանհաթն պանքայէն պիտի փախցնէին երեսուն հազար տոլարի գումարը, Յորդանանի մէջ գտնուող եգիպտական դրամատունէն քսանըհինգ հազար տինարը, իսկ Պէյրութի Ինթրա պանքէն պիտի անհետացնէին տասներկու հազար տոլարի գումարը»:

Յայտնելէ ետք, թէ իր տրամադրութեան տակ ունի Շնորհք Արք.ի կողմէ նիւթուած «դաւին եւ շրջուած ողբերգութեան բոլոր փաստաթուղթերը», Եղիշէ Պատրիարք կ եզրակացնէ.

«Հայ ժողովորդին կը թողունք այս ոճրագործ արարքին հեղինակն ու հեղինակները դատելու եւ դատապարտելու գործը, միացնելով իր ձայնը Յորդանանի արդարադատ մարմիններու վճիռին, որ վճիտ խօսքն է արդարութեան եւ ճշմարտութեան, շամբրելու եւ անարգութեան սիւնին դամելու ոճրագործ գողերը»:

ՏԻԿԻՆ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Կը խնդրեմ որ կարելի եղածին չափ շուտ ինծի հայթայթէք վաւերացեալ լուսանկարը Լոնտոնէն վերադարձուած այն նամակին, որով Գերշ. Ս. Տ. Քեմհաճեան Եպիսկոպոսին կը վերադրուի իմ հանգուցեալ ամուսինս Անդրանիկը նշանակած ըլլալ իբրեւ իր ներկայացուցիչը եւ պաշտօն տուած ըլլալ իրեն՝ ձեռագիրները փոխադրելու Լոնտոն:

ԷՕԺԷՆԻ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆ
(Փոստարկղ 1427, Պէյրութ)

5 Ապրիլ 1967
(Թարգմ. անգլերէնէ)

ԻՆՉԵ՛Ր Կ'ԸՍԷ ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.

«Թերթերուն մէջ լոյս տեսած հերքումը, որով ձեռագիրներու գողութեամբ պաշտօնապէս ամբաստանուած եւ դատապարտուած Ամեն. Տ. Շնորհք Ս. Պատրիարքը կը ջանայ չքմեղացնել ինքզինք իրեն յատուկ թունալից ոճով, նոր զրպարտագիր մըն է իրեն դէմ:

Ա.— Գանձատան յանձնախումբի առասպելը, որուն ետին կ'ուզէ թագնուիլ նախկին լուսարարապետը, անուանական ըլլալու չափ ձեւական եւ օժանդակ մարմին մըն է: Գանձատուն առաջնորդող Ս. Սարգիս մատուռի բանալին լուսարապետը միայն ունի եւ իր իշխանութիւնը այդ բանալիով միայն կը վստահուի իրեն: Գանձատունէն հանուած եւ ետ գանձատուն տարուած առարկաները լուսարարապետի բացարձակ հակակշռին տակ կը մնան Ս. Սարգիս մատուռին մէջ: Երբ լուսարարապետը ապօրէն ընտրուած, ըլլայ, ինչպէս էր այդ օրերու Շնորհք Եպիսկոպոսը, Երուսաղէմի մէջ եւ, պայքարի իր կատաղութեան մէջ կորսնցուցած ըլլայ պատասխանատուութեան ամէն զգացում, գանձատունը վերջին սրբութիւնն է որ կրնար կասեցնել զինք սրբապղծութիւններու իր արշաւին մէջ:

Բ.— Կան գանձատան մէջ արձանագրութիւններ, իր օրերէն, գանձատունէն հանուած եւ ետ հոն տարուած առարկաներու, որոնց ցանկին տակ իր ստորագրութիւնը կայ միայն առանց յանձնախումբի միւս անդամներու ստորագրութեան: Այն օրերու Շնորհք Եպիսկոպոսը, իբրեւ լուսարարապետ, եղած է բացարձակ իշխանը գանձատան եւ անկէ առարկաներ հանած ու ներս տարած, առանց հակակշիռի:

Գ.— Գանձատունէն հանուած, տոմարի մէջ չարձանագրուած, ետ գանձատուն չդրուած եւ տակաւին մինչեւ այսօր իր մօտ պահուած գանձատան թանկագին առարկաներէն մին, Շղթայակիր Պատրիարքի աննման խնկատուփը, մինչեւ այսօր կը գտնուի Պոլիս, Շնորհք Պատրիարքին մօտ: Հաւատա՞նք որ հաւկիթ գողցողը հաւն ալ չի գողնար»:

Գ.— Մեր նախկին լուսարարպետի հերքումնագիրի ամէնէն բացայայտ սուտերէն է Ա. Սանտրիկեանի մասին եղած յայտարարութիւնը: Ամբողջ Սաղիմահայութիւնը գիտէ թէ այդ արկածախնդիրը գործակատարն էր Տիրան եւ Շնորհք Սրբազաններու: Ան էր որ «անյայտ»աղբիւրներէ եկած գումարները Պէյրութէն կը փոխադրէր Երուսաղէմ, որպէսզի տրամադրուէին նոյնքան «անյայտ» ծախքերու: Այս մասին կայ բարձրագոյն աստիճանի վկայութիւն մը, որուն պիտի անդրադառնանք, եթէ ստիպուինք:

Ե.— Սուտերու նոյն շարքին կը պատկանի այն գիւտը, ըստ որուն, ստորագրութիւն կորզուած է իմ կողմէս Սուրէն Արքեպիսկոպոսէն: Շնորհք Պատրիարք ինքն ալ գիտէ թէ իշխանութեան վերահաստատումէն եւ օրինաւոր Պատրիարքի ընտրութենէն ասդին ոչ մէկ պաշտօնաթուղթ տարուած է Սուրէն Արքեպիսկոպոսին, ստորագրուելու համար, որով հետեւ ոչ ինք պէտք կրնայ զգալ ստորագրելու եւ ոչ ալ մենք ստորագրել տալու որեւէ թուղթ: Մանաւանդ որ մենք գիտենք թէ ինչ ըրած է եւ ով է Սուրէն Արքեպիսկոպոսը, Պէյրութի Ս. Նշանէն մինչեւ Դամասկոս, Դամասկոսէն մինչեւ Բեթղէհէմ եւ Երուսաղէմ իր պաշտօնավարութիւններուն պատմութիւնը գողութիւններով հռչակաւորած մեր «երիցագոյն»ը: Եթէ բան մը կ'արժեն Սուրէն Արքեպիսկոպոսի արտայայտութիւնները, կը գիտցնենք նախկին իր տէրերուն թէ Ընդհանուր Դատախազի առաջին հարցաքննութեան Սուրէն Արք. յայտարարեց թէ 1958 – 60 տարիներուն բազմաթիւ թուղթեր ստորագրած է, իր չգիտցած լեզուներով, առանց ծանօթ ըլլալու անոնց պարունակութեան: Անկէ ետք, արտաքին թելադրութիւններով միայն Սուրէն Արք. հրապարակ նետեց վերջերս թուղթ ստորագրած ըլլալու առասպելը:

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.
(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ESPRIT

(ԱՊՐԻԼԻ ԹԻՒ)

Ֆրանսական կարեւորագոյն ամսաթերթերէն՝ Էսփրի Ապրիլի իր թիւին մէջ, երկար ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է՝ Հայկ. Հարցը խորագրով, զոր գրած է Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան:

Ուրախալի նոր երեւոյթ մը՝ որ եւրոպական միտքը, վերջերս սկսած է մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տալ Հայոց հանդէպ:

Այս անգամ ալ, Հայկ. Հարցը 38 էջ կը գրաւէ պարբերականին մէջ, զոր ամէն Հայ պարտի գնել: Քանի մը օրէն այս շահեկան յօդուածէն ճաշակ մը կուտանք մեր ընթերցողներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԸՄՖՐԷ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲՈՂՈՔԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ օրուան հակամարիկեան ցոյցերուն առթիւ, Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանատունը բերանացի բողոք մը ներկայացուց Փարիզի կառավարութեան: Ամերիկեան գործավարը, որ ընդունուած է Քէ տ'Օրսէի քաղաքական տնօրէնին կողմէ, իր բողոքին մէջ ծանրացած է մանաւանդ ամերիկեան դրօշակին (Ավընիւ Ժորժ Ե.ի եկեղեցւոյ դրօշակը) հրապարակաւ այրուելուն վրայ:

Երկու շաբաթուան եւրոպական շրջապտոյտէն ետք, փոխ – նախագահ Հըմֆրէ փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ Ուոշինկթընի մէջ: Նախագահ Ճոնսըն, որ քիչ ետք Փունթա Տէլ Էսթէ պիտի մեկնէր, օդակայան գացած էր անձամբ ողջունելու իր «երկրորդը», ապա զայն առաջնորդած էր Սպիտակ Տուն, ուր տեղի կ'ունենար պաշտօնական հանդիսութիւն մը:

Հըմֆրէ նախ զեկուցում մը տուած է «ազգին», նախքան յատուկ զեկուցումը զոր պիտի տար անձնապէս նախագահ Ճոնսընի: Հըմֆրէ յայտարարեց ի մէջ այլոց. — «Արեւմտեան նոր Եւրոպա մը տեսայ, որ բարգաւաճման, հանգստութեան եւ ապահովութեան աննախընթաց աստիճանի մը հասած է եւ տոգորուած ինքնութեան եւ հպարտութեան զգացումով մը: Նկատեցի որ արեւմտեան Եւրոպայի զեկավարները պատրաստ են մեզի միանալու այս բոլոր պարտականութեանց մէջ, բայց իբրեւ՝ հաւասարէ հաւասար: Իրենց ապահովութիւն տուի որ Ատլանտեան փարթնըրշիփ մը, հիմնուած հաւասարութեան վրայ միշտ եղած է եւ կը մնայ ամերիկեան քաղաքականութեան հեռանկարը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Քանատա պիտի երթայ Յուլիսին, նախապէս սակայն Մայիսին, հաւանական է որ Հռոմ երթայ, Հասարակաց Շուկայի տասնամեակին առթիւ:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մէջ, ինչպէս ամէն տարի տեղի ունեցաւ շարժանկարի օսքարներու բաշխումը: Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Էլիզապէթ Թէյլըր «Ո՞վ կը վախնայ Վիրճինիա Վուլֆէն» Ֆիլմին մէջ կատարած իր դերին համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ արտաքսուած է Եուկոսլաւ լրագրող մը, որ յայտնած էր թէ Լիու փոքրամասնութեան մէջ մնացած է Կեդր. Կոմիտէի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարին պաշտօնի գլուխ մնալը գոհունակութեամբ ընդունուած է Կրեմլինի մէջ:

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ մթնոլորտը շատ լարուած է Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ:

ՈՒ ԹԱՆ այլեւս բնաւ չի հաւատար որ խաղաղութիւն վերահաստատելու կարելիութիւն ըլլայ Վիէթնամի մէջ: Նոր Տէլհի հասած էր առջի օր եւ հոն յայտարարեց թէ չի խորհիր որ նոր առաջարկներ նախատեսուած ըլլան հաշտութեան համար:

«ՍԵՒ ՈՍԿԻՆ» սկսած է սպառնալ Ֆրանսական ափերուն եւ կառավարութիւնը անմիջապէս սկսաւ գործադրել Օրսեք ծրագիրը (ստիպողական միջոցներու): Ծանօթ է որ Թորէքինիքն քարիւղանաւին մազութն է որ կը տարածուի: Հազարաւոր թռչուններ ալ կը մեռնին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

«Վասն Սիոնի ոչ լռեցից,
եւ վասն Երուսաղեմի ոչ ներեցից...»

ԵՍԱՅԻ ԳԼ. ԿԲ.

Ա.

Սուրբ երկիրը, մանաւանդ անոր նշանաւոր ոստանը՝ Երուսաղէմ, ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր քաղաքը եղած է: Քրիստոսի իւրաքանչիւր քայլափոխին վրայ կառուցուած է եկեղեցի մը, վանք մը կամ ուրիշ սրբավայր մը:

Հայ ժողովուրդէն աւելի մեծ ազգեր հպարտ պիտի զգային իրենք զիրենք, եթէ երբեք այդ սրբավայրերէն Հայոց ունեցածէն շատ աւելի նուազ բաժին մը ունենային:

Իբրեւ առաջին քրիստոնեայ ազգ՝ հայ ժողովուրդը, իր թագաւորներով, հայրապետներով եւ մեծամեծներով, հին դարերէն ի վեր, գացած է Երուսաղէմ իբրեւ ուխտաւոր, եւ իր առատաձեռն նուիրատուութեամբ կառուցած է եկեղեցիներ, սրբատեղիներ եւ վանքեր, եօթանասունի հասցնելով անոնց թիւը, ըստ մեր հին պատմիչներուն:

Մեր վանքերէն ամէնէն նշանաւորը եւ պատմականը կը հանդիսանայ Ս. Յակոբայ Հայոց վանքը, թառած Ս. Գիրքի հռչակաւոր Սիոնի բարձունքին վրայ: Իր դիրքով, տարածութեամբ եւ կարեւորութեամբ մեծ ազգերու նախանձը շարժելու արժանի հաստատութիւն մը, որ դարերէ ի վեր եղած է Հայոց պատրիարքութեան աթոռը, իր միաբաններով, նախանձախնդիր՝ հայապատկան բոլոր կալուածներուն, հոգեկան եւ նիւթական բոլոր իրաւասութիւններուն, թիզ առ թիզ պաշտպանելով զանոնք, իբրե «զինուորեալ մանկունք եկեղեցւոյ»:

Հայ ժողովուրդը ո՛չ միայն հիմնած է այդ վանքը եւ սրբատեղիները, այլեւ անոնց գոյութեան պահպանումին եւ յարատեւումին համար չինած ու նուիրած է հասութաբեր կալուածներ:

Իւրաքանչիւր ուխտաւոր իր դարպասին հետ՝ նաեւ ընծայաբերած է զանազան թանկագին իրեղէններ, ոսկեայ խաչեր, գաւազաններ ու թագեր, հազուագիւտ և ընտիր քարերով ընդելուզուած իրեղէններ, ազնիւ մետաքսի եբեհեղի վրայ ձեռահիւսուած շուրջառներ, ադամանդակուռ գոհարեղէններ, հնարժէք նուիրականութիւն ներկայացնող հնութիւններ, կրօնական, դիտական եւ պատմական եւ այլ նիւթերու վրայ ճառող հին մագաղաթներ, հին ձեռագիր մատեաններ, որոնց թիւը չորս հազարէն աւելի է եւ հայ իրականութեան մէջ երկրորդ կը հանդիսացնէ Ս. Յակոբի մատենադարան – գանձարանը, մայր հայրենիքէն ետք:

Այս բոլոր հարստութիւնները անվթար պահպանելու նուիրական պաշտօնը ազգը վստահած է Ս. Յակոբայ միաբանութեան:

Հայ ազգը իր վանքերը պահած է լիութեան եւ առատութեան մէջ եւ անոնք իրենց խելացի տնօրինութեամբ, զարգացուցած եւ աւելցուցած են իրենց տնտեսութիւնը: Նմանապէս, Ս. Յակոբայ վանքն ալ ունեցաւ մատակարարման լաւագոյն շրջան մը եւ անոր աւելցուցած կանխիկ դրամէն օգտուելով, հանգուցեալ Յարութիւն ամիրայ Պէզճեան հիմնեց Սկիւտարի նշանաւոր հայ ճեմարանը: Սակայն ցաւով կը յիշենք, որ այդ շրջանը բացառութիւն մը եղաւ եւ Ս. Յակոբայ միաբանութիւնը անմիաբան միաբանութիւն մը եղաւ: Իրարու հետ ունեցան վէճ ու կռիւ եւ անոնց կարգադրութեան ու վանքին խաղաղեցման համար, Պոլսոյ պատրիարքարանը եւ Ազգ. Ժողովները շատ ջանք եւ աշխատանք թափած են, նոյնիսկ պետական միջամտութեամբ՝ միաբաններէն ոմանք պատժելով եւ աքսորել տալով, մնացեալները զգաստութեան հրաւիրելով:

Ծանր վէճեր, խարդախութիւններ, զեղծումներ եւ դաւեր, այնքան շատ պատահած են անոնց մէջ, Շղթայակիրի օրերէն ի վեր, մանաւանդ 1910 – 1913 շրջանին, որ փոթորկած են Պոլսոյ ազգային իշխանութիւնները եւ Պոլսոյ ամբողջ մամուլը լեցուցած սաղիմական խնդիրներով եւ վէճերով: Օրուան քաղաքական ժողովի ատենապետ Յ. Շահրիկեան, շատ իրաւամբ հայկական Փանամա կոչած է Երուսաղէմի թնճուկը:

Ծանրակշիռ այս խնդիրներու կարգադրութեան համար, Պոլսոյ պատրիարքարանը ստիպուեցաւ Երուսաղէմ զրկել Օրմանեանի նման կարող եկեղեցական մը, Վահան Թէքէեանի հետ:

Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, նշանաւոր հաշուագէտ եւ Օսմ. կառավարութեան նախկին թղթատարական նախարար Ոսկան Մարտիկեան անգամ չկարողացաւ քակել այդ թնճուկը, որովհետեւ, ամէն տարի, ամէն ամիս եւ ամէն օր նոր բարդութիւններ կուգային աւելնալու, խճողելու եւ լղրճելու համար այդ թնճուկը:

Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը մինչեւ ԺԷ. դար ենթակայ էր Սսոյ կաթողիկոսութեան, որ քանի մը անգամ փակեց անոր պարտքերը: Ժամանակ մը ետք, փոխանցուեցաւ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան, Պոլսոյ պատրիարքութեան վերին հսկողութեան տակ:

Երուսաղէմի պատրիարքը, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան յօդուած 17 – 23ի, կ՚ընտրուի Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովին կողմէ, միաբանութեան զրկուած եօթը միաբաններու ցանկէն: Անցեալ դարուն, երկար վիճաբանութեան նիւթ եղաւ «ներսէն – դուրսէն»ի խնդիրը: Վերջապէս, Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովը ընդունեցաւ ներսէն (միաբաններէն) պատրիարք ընտրելու առաջարկը:

Ընդհանուր պատերազմի շրջանին, Թալէաթի կառավարութիւնը իբրեւ թշնամի երկիր՝ Ս. Էջմիածնի մէջ նստող Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան ազդեցութիւնը բոլորովին մերժելու դիտաւորութեամբ, 1916 Յուլիս 30ին հրատարակած օրէնքով, Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող զոյգ պատրիարքութիւնները (Պոլիս եւ Երուսաղէմ) եւ մէկ կաթողիկոսութիւնը (Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը արդէն դադրած էր 1895էն ի վեր) բոլորը մէկ անձի վրայ կեդոնացնելու համար, Սահակ Արք. Խապայեանը կարգեց պատրիարք-կաթողիկոս, ջնջելով երկու պատրիարքութիւնները: Սակայն, ընդհ. պատերազմի վերջաւորութեան, ազգը մերժելով թրքական այս բռնի կարգադրութիւնը, ուզեց պատրիարք մը ընտրել Երուսաղէմի թափուր մնացած աթոռին վրայ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՓԱՌԱՒՈՐ ՅԱԹԱՆԱԿԸ

ՓԱՐՄԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐՄԱ, (Յառաջ).— Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան (Ե. Հ. Ո. Մ.) Փարմայի մասնաճիւղը, այս տարի շատ դեղեցիկ գաղափար մը յղացած էր կազմակերպելով Փարմայի մէջ, հայկական մշակոյթի նուիրուած շաբաթ մը, ծանօթացնելու համար մեր մշակոյթը իտալական շրջանակին: (Յայտագիրը լոյս տեսաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ):

Իտալիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայ ուսանողներ կը կազմակերպէին նման ձեռնարկ մը եւ յաջողութեան հետ կ՚արձանագրէին նաեւ բարոյական յաղթանակ մը, մղելով զիրենք կազմակերպելու աւելի լայն ձեռնարկներ, մօտէն ծանօթացնելու համար մեր հարուստ մշակոյթը օտարներուն եւ անով թիկունք կանգնիլ Հայկական Դատին:

Հայկական շաբաթը սկսաւ Երեքշաբթի Մարտ 28ին երեկոյեան ժամը 9ին, «Զիրքօլօ տի Լիթուրայ»ի դեղեցիկ սրահին մէջ, Հայոց պատմութեամբ: Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան պատուոյ նախագահը, Փարմայի ոստիկանապետ Տոքթ. Ալտօ Քաֆասսօ, որմէ ետք խօսք առաւ օրուան նախագահ Պ. Ստեփան Սրապեանի փոխարէն Տոքթ. Արամայիս Սրապեան:

«Ընդհանուր ակնարկ Հայոց Պատմութեան շուրջ». այս էր Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեանի ընտրած նիւթը, որ կարճ ժամանակուան մը ընթացքին, հակիրճ կերպով եւ յստակօրէն ներկայացուց Հայոց պատմութիւնը իր ծագումէն մինչեւ 1700ական թուականները: Հոս խօսք առաւ օրուան երկրորդ դասախօսը Տոքթ. Պրունօ Քամբանինի, որուն յանձնուած էր «Հայաստանը միջազգային ուժերու քաղաքականութեան մէջ» նիւթը: Իտալացի դասախօսը փաստերով եւ թուականներով ներկայացուց Հայաստանն ու Հայկական Դատը 1700ական թուականներէն մինչեւ 1920, մեծ հետաքրքրութիւն ըստեղծելով, որմէ ետք դարձեալ խօսք առնելով Տոքթ. Ալեքսանեան, ներկայացուց Հայերը, հայկական գաղութները եւ Հայաստանը 1920էն մինչեւ մեր օրերը:

Զորեքշաբթի Մարտ 29ին, միեւնոյն սրահին մէջ, հայկական շաբաթը կը շարունակուէր հայկական ճարտարապետութեամբ: Դասախօսն էր Հռոմի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն, Փրոֆ. Փաուլօ Քունէօ, որ վերջերս երեք այլ ճարտարապետներու հետ միասին Հայաստան զրկուած էր ուսումնասիրելու համար հայկական ճարտարապետութիւնը: Մօտերս պիտի հրատարակեն դիրք մը այդ ուղղութեամբ, երբ վերջացնեն իրենց վերջին ուսումնասիրութիւնը, Թրքահայաստանը:

Դասախօսութիւնը ալ աւելի հետաքրքրութիւն գտաւ, երբ դասախօսը սկսաւ ցոյց տալ «տիափոզիթիվ»ներ, տալով հարկ եղած բացատրութիւնները, որոնք բոլորին համար նորութիւններ էին:

Հանդիսութեան կը նախագահէր Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, իսկ որպէս պատուոյ նախագահ, իր կողքին ունէր, Փարմայի կրթական տնօրէնի փոխանորդ Փրոֆ. Ճիւզեփփէ Մասսերա:

Հայկական շաբթուան երրորդ օրը, Հինգշաբթի Մարտ 30, նուիրուած էր հայկական երաժշտութեան, որ տեղի ունեցաւ Փարմայի երաժշտանոցի «Վէրտի» սրահին մէջ:

Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան նախագահ Պ. Հրանդ Բամպակեան, որմէ ետք ամփոփ գիծերով հայկական երաժշտութիւնը ներկայացուց Փարմայի ուսանողներէն Յակոբ Մէյվալեան:

Այս կարճ ներկայացումէն ետք, բեմ եկաւ մեծծօ սոփրանօ Տիկին Սեդա Բալուլեան, որ ծանօթ դէմք մըն է Փարմայի երաժշտական շրջանակին մէջ, երգած ըլլալով տեղւոյն օփերային մէջ: Տիկին Բալուլեան իր շատ դեղեցիկ ձայնով երգեց «Երեւանի գիշերները» եւ «Մեր նուէրը»: Այս երկու երգերէն ետք բեմ եկան լարային քառեակ մը, կազմուած Փարմայի երաժշտանոցի փրոֆէսէօրներէն եւ աշակերտներէն: Քառեակը ճարտարօրէն և շատ յաջող կերպով նուագեց Սարգիս Ասլամազեանի դաշնաւորած Կոմիտասի երգերէն «Շողեր ջան»ը, «Զինար ես»ը եւ «Հոյ նազան»ը, շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով իր շուրջ եւ արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու:

Քառեակէն ետք, Տիկին Սեդա Բալուլեան երգելով «Սեւ Աչեր»ը, «Երգեր ինձ համար»ը եւ «Պճինկօ»ն շատ մեծ յաջողութիւն կը գտնէր եւ կ՚արժանանար երկարատեւ ծափերու:

Հանդիսականները սքանչացած էին հայկական երաժշտութեամբ, երկրորդ անգամ ըլլալով, միեւնոյն սրահին մէջ, առիթը կ՚ունենային ծանօթանալու հայկական երաժշտութեան: Առաջինը եղած էր քանի մը ամիսներ առաջ Երեւանցի թէնոր Վահան Միրաքեանի համերգով:

Հանդիսութեան պատուոյ նախագահն էր երաժշտանոցի տնօրէն Մայեստրօ Դուրքի:

Ուրբաթ Մարտ 31, երեկոյեան ժամը 5ին, համալսարանի «փիլիսոփաներու» սրահին մէջ, տեղի կ՚ունենար չորրորդ հանդիսութիւնը, նուիրուած «Հայկական Մանրանկարչութեան»: Օրուան դասախօսն էր Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն Հ. Մեսրոպ Վրդ. Ճանաշեան:

Հանդիսութեան կը նախագահէր ճարտարագէտ Օննիկ Մանուկեան, որ հակիրճ խօսքով մը բացաւ օրուան հանդիսութիւնը, իսկ պատուոյ նախագահն էր Փարմայի համալսարանի ընդհ. տնօրէնը Փրոֆ. Վէնդուրինի:

Հայր Ճանաշեան շատ հասկնալի կերպով ներկայացուց մեր մանրանկարչութիւնը, ապա ցուցադրեց «տիափոզիթիվ»ներ, տալով լայն բացատրութիւններ եւ իր շուրջ արթնցնելով շատ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն:

Դասախօսութենէն ետք խօսք առաւ Փրոֆ. Վէնդուրինի եւ գովեց հայ ուսանողներու (թուով 18) տարած այս մշա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

Բ.

— Նայինք, ըսեմ տէ քեզի տայ:

Սուրբիկ տնակը դարձաւ, թակոյկին առջեւը անցաւ, սկսաւ բիրտ շարժումներով չարչրկել լաթերը եւ օճառն այնքան ուժգին քսել, որ փրփուրի ահագին կոյտով լեցաւ ամանը:

Գիշերը, պառկած ատենը, ակռաներուն մէջէն Սուրբիկ կամացուկ մը փսփսաց.

— Յուսէփին լաթերն ալ էս պիտի վլամ:

Այն գիշերը երազեց թէ Յուսէփին լաթերը կը լուար, եւ անանկ կը ճերմկցնէր որուն նմանը մինչեւ այն ատեն ոչ մէկուն ճերմկցուցած չէր:

Առտուն կանուխ արթնցաւ եւ լուացքին կարգադրութիւնները ընելէ ետք նաւակայքը վազեց: Յուսէփ նոր ելած էր եւ ծովին ջուրովը երեսն ու կուրծքը կը լուար: Լուացարարուհին երկչոտ քայլերով ներս մտաւ եւ աչք ըրաւ ծերունի նաւավարին, որ լուացքի մասին խօսի երիտասարդ ձկնորսին հետ:

— Ծերունին ըսաւ.

— Ծօ Յուսէփ, աղտոտներդ ասկէ ետքը ասոր տուր, հէմ աղէկ, հէմ աժան կը վլայ:

Երիտասարդը իր շապիկին ծայրովը սրբուելով հանդերձ, Սուրբիկը դիտեց, անոր թուխ աչուկներուն մէջ մխրճեց իր կրակոտ նայուածքը, ու թեթեւ ժպիտով մը ցուցնելով իր ճերմակ ակռաները ըսաւ.

— Փէկ աղէկ, վաղը առտու էկու տէ առ:

Սուրբիկ լուացարանը դարձաւ ուրախ զուարթ, այն օրը մինչեւ իրիկուն երդ մը մրմռալով լուաց լաթերը, սովորականէն աւելի աշխուժով ու հոգածութեամբ մաքրեց զանոնք. փրփուրը աւելի շատ եւ աւելի թանձր հանելով:

Յաջորդ առտու մութնուլուսուն նաւակայքին խուցը վազեց Սուրբիկ, ճակտին վրայի խառնիխուռն մազերը կրցածին չափ շտկած, շապիկին կուրծքը ամօթխածութեամբ գոցած:

Յուսէփ հին ուռկաններ կարկտելու զբաղած էր, երբ աղջկան ներս մտնելը տեսաւ, ուրախութեան շողիւն մը փայլեցաւ աչուրներուն մէջ:

— Հա, եկա՞ր, ըսաւ ուռկանները մէկդի ընելով եւ ծրար մը առնելով զոր կարկառեց Սուրբիկին:

— Էրկու շապիկ, չորս չորապ կայ մէջը, աւելցուց. աման, աղէկ վլա, աղուոր քուրիկս:

— Հոգդ մըներ, ախպարիկս, ամէնն ալ կիտեն քի էս մէկ հատիկ վլացող էմ, հէմ քուկիններուդ տահա աղուոր...

— Իրա՞ւ, հարցուց երիտասարդ ձկնորսը՝ անոյշ նայուածք մը սեւեռելով լուացարարուհիին դէմքին վրայ:

Եւ իրաւ, Սուրբիկ Յուսէփին լաթերը մասնաւոր խնամքով լուաց, նախ եփոցին մէջ աղէկ մը եփեց, յետոյ երեք անգամ լուաց, այն աստիճան հոգածութեամբ, որ ձիւնի ճերմակութիւն ստացան շապիկները: Յերեկուան արեւին փռեց զանոնք, չորնալէն ետքը ծալեց ու գուրգուրանքով առաւ ձկնորսին տարաւ:

Բերնին ջուրերը վազելով դիտեց Յուսէփ՝ երկար ատենէ ի վեր լուացք չտեսած իր շապիկները և սա դովասանական արձակեց.

— Էյ, աֆէրիմ Սուրբիկ, խըյախ վլացեր ես. քանի՞ փարա պիտի տամ:

Մանկամարդ լուացարարուհին ձկնորսին մօտեցեր էր եւ չլսուելու համար ծեր նաւավարէն, որ քիչ մը անդին անկողինին մէջ մրափելով կը քերուրտէր, ըսաւ ցած ձայնով:

— Ամէնուն քառասուն փարայէն վար չըլլար ամա, քենէ քսան փարա կ՚առնեմ:

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՍՏՂ

ՓԱՓՍՏՍԱԿԱՓ ՂԱԿՈՍՏՍԼ

Նկեր ըսգոր հոգեկ Խաչ, ահագին ըսգոր ձեռնափ ձիերուն ամբողջ ձախակողմեան կէսը վայր ինկաւ :

— Ան ես չ՛, շատ յստակ կ՛երեւի, պիտի ըսէր Ռուբէն Ռուբինեան, որ ինձի հետ ... ինձի մի ձեռք մը ունի ահագին ուժով ու ճարպիկ, որ ինձի հետ կռիւ կ՛ընէ ու ես չեմ կրնար ոչինչ ընել ինձի համար ... Ան ես չեմ, ան ուրիշ մէկն է

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՑԱՋՈՐԴՈՎ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատիկի առթիւ Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ յիսուն ֆր.: Նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մառի Ղազարեանէ յիսուն, իր ամուսնոյն մահուան Դ. տարելիցին առթիւ: Պ. Գալուստեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է մասնաճիւղս տասը ֆր. փոքրիկն Եսթէր Պօղոսեանի մկրտու-թեան առթիւ :

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնս խորին ճնորհակալութիւն կը յայտնէ Լա Թուռ Տիւ Փէնի հայրենակիցներուն իրենց նուէրներուն համար Ազգ. սրահի մը չինութեան :

Մէյլէմէճեան կարապետ, Տէր եւ Տիկ. Բասքալ Հիւսնիւ 100ական ֆր., Յ. Պաղալեան, Այրի Տիկ. Փէչոմալճեան, Հիւսնիւ Շարլ 50ական, Ս. Սարգիսեան, Ռ. Սիսլիեան, Ս. Սիմոնեան 20ական, Մ. Մոմճեան 15, Բ. Սարգիսեան, Գ. Մըկըրտիչեան, Գ. Սիմոնեան, Յ. Զաղըրեան, Այրի Տիկ. Մկրտիչեան, Կօչկակարեան, Կ. Մելքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Պոնճիկեան տասնական, Բ. Գաֆթանճեան, Այրի Տիկին Ա. Նշանեան 5ական ֆր. :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առթիւ, (Րէնսի) Վիլմոմպլի իր բարեկամները, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն ֆր. ի նպաստ Հայ կար. Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն :

Հ. կար. Խաչի Օղափ. կայանին կը նուիրեն Տէր – Թօմայեան (Իսի) յիսուն, Ժ. Ցակոբեան երեսուն, Տօքթ. Բ.Հ. Նազարեան Տիկ. Երէպապանեան 20ական, Ն. Զաքրճեան, Ս. Ամիրխանեան, Մ. Մըզրաքճեան, Տէր եւ Տիկին Թէրլիքճեան, Տիկ. Ա. Սիմոնեան, Հայ կար. Խաչի տարեկան պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն Ա. Մալաճեան, Գ. Սիրաքեան, Կիւլպէնկեան հարիւրական, Տիկ. Թեւանեան, Տիկ. Նորատունկեան, Տիկին Խուպէսէր, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղըրճեան, Ե. Մուրատեան, Ճամճեան, Ա. Սարգիսեան, Տիկին Մալըմեան, Հ. Շահինեան, Տիկին Ս. Մարաչլեան, Զ. Տէր-Ազարեան, Արզումանեան ընտանիք 50ական, Աղապէեան ընտանիք, Տէր-Յովհաննէսեան ընտանիք 40ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Արապեան, Թընջըրեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ֆաթուկեան, Ֆրէնկեան, Ժ. Ցակոբեան, Տիկին Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Մանուկեան 30ական ֆր. :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ *հաւատացեալներու ուշադրութեան :*

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Բիւ տէ Պոռշէ, Ալֆորվիլ :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Լուա նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Մխիթեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Լիոն.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբը ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Աւընիւ տը Սաֆս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20·30ին :

Փարիզ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ալֆորվիլ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Բիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ Վիէօ թրավա – յէօր: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն վաճառողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղնօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՑԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մաղթամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթիւնը կ'ողեկոչ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մաղթամասնութիւնները մօտ օրէն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններ – րուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓէԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւաք
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւաք
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Յ. ՊԱՊԻԿՅԱՆ, *ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս-Անճելըս, մեծադիր* 328 էջ, *լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեդրուագ նկարներով եւ քարտէսներով: Շքեղ տպագրութիւն:* 175 ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, *Յետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ* 10 ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, *Հարբ-Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ*, 584 էջ 15·00 ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, *Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ* 13,00 ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 13 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10886 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.886

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՍՐԲԱԶԱՆՆԵՐԸ ԻՋԱՆ... ՓՈՂՈՑ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ԻՆՉԻ՞ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ.— Փրոֆ. Խաչիկեան եւ ամէն հիւր որ զանձատան ձեռագիրները տեսած է Երուսաղէմի մէջ, տեսած է միայն սովորաբար հիւրերուն ցուցադրուող հինգ Աւետարանները, որոնց կարեւորագոյնը, Կեռան Թագուհինն է եւ ոչ թէ «Հեթումի Աստուածաշունչը»: «Հեթումի Աստուածաշունչ» գոյութիւն չունի Երուսաղէմի մէջ: Կան Ռոսլինի նշանաւոր գործերը, որոնք Ս. Թորոս կը պահուին, զորս տեսած է Փրոֆ. Լ. Խաչիկեան, եւ կան երկու Աւետարաններ, զանձատան մէջ, նոյնպէս Ռոսլինի գործ, որոնք Հեթումի հետ կապ չունին: Թարմացնելու համար նախկին լուսարարապետին, Լ. Խաչիկեանի եւ ուրիշներու յիշողութիւնը, ըսենք բացայայտ իրողութիւնը թէ արարողութիւններու ժամանակ հանուող եւ հիւրերուն ցոյց տրուողը Կեռանի Աւետարանն է, որուն մէջ Լեւոն Բ., Կեռան Թագուհի եւ իրենց աղջիկները նկարուած են ծունկի, Աւետարանը Քրիստոսի նուիրելու դիրքին մէջ: Այս Աւետարանը չէ Սոթպիի մէջ աճուրդի հանուածը: Գոնէ Երուսաղէմէն այդ Աւետարանները տանողը պէտք է դիտնայ թէ միւսն է Սոթպիի ցուցակին մէջ թիւ երկու իբրեւ նկարագրուածը. ան, որուն կողքը արծաթ է, չի հանուիր զանձատունէն դուրս որեւէ տօնի առթիւ կամ ոեւէ այցելութեան, եւ ունի թագաւորական նկար մը, ուր Լեւոն գահաժառանգ — եւ ոչ թէ Հեթում — իր կնոջ հետ կեցած է ոտքի. նկար մը, զոր «Նայիրի»ն փութացած էր արտատպել: Շնորհք Պատրիարք իր նախկին նպաստընկալ «Նայիրի՞ն» ալ կարդալէ դադրած է:

Է.— Իսկ թէ ինչո՞ւ Սուրէն Արքեպիսկոպոս կ'ամբաստանուի, կը պատասխանենք Շնորհք Պատրիարքի զարմանքին յիշեցնելով իրեն թէ 1960 Յունուար 2ին երբ արտաքսուեցաւ Երուսաղէմէն, իրեն հետ տարած էր զանձատան բանալին, իր մօտ պահեց զայն տարիներով եւ Սուրէն Արքեպիսկոպոսին ձեռքով վերադարձուց զայն: Նոյն Սուրէն Արք.ը, որ Շնորհք Պատրիարքի հեռացումէն մինչեւ օրինաւոր լուսարարապետի ընտրութիւն, մնաց միակ պատասխանատուն զանձատան, նոր բանալի մը շինել տուած էր, զանձատան դուռը երկաթով բանալ տալէ ետք Սաղիմացի Զարեհ անունով վարպետի մը, ըստեղծելով նախընթաց մը երկու բանալիներու, որ ինքնին սրբապղծութիւնն էր դարերու աւանդութեան: Ո՞ր բանալիին հարցնենք այժմ թէ ի՞նչպէս հանուեցան ձեռագիրները. անո՞ր որ տարիներով մնաց Պոլիս, Շնորհք Արք.ի գրպանը, թէ անոր, որ տասնըչորս ամիսներ մնաց Սուրէն Արք.ի ձեռքը:

Ամփոփենք, ըսելու համար որ Շնորհք Պատրիարքի բոլոր ըսածները յուսահատական աճպարարութիւններ են, որոնք չեն կրնար արդարացնել լուսարարապետ մը, որ ապօրէն իր ընտրութենէն ետք ուզածին պէս վարուեցաւ զանձատան հետ եւ, վտարուելէ ետք, իր մօտ պահեց զանձատան բանալին: Ինչ որ վերեւ ըսինք պատասխան է միայն. տակաւին ունինք բազմաթիւ տեսակի ըսելիքներ եւ փաստեր, հիմնաւորելու համար ամբաստանութիւնը, որ օրէնքի սահմանէն դուրս չհանուեցաւ Դատախազութեան առջեւ, բայց կրնայ շատ դիւրաւ հանուիլ, եթէ գործածուին թունաւոր ոճն ու սուտի միջոցները «հերքում»ին: Աւազախրումի դատապարտուած մարդու պէս, որքան շարժի այնքան պիտի խրի, ինքնարդարացումի անլուրջ յայտարարութիւններուն տակ պատրիարքական իր տիտղոսներով ստորագրել չամչցող Շնորհք Արքեպիսկոպոսը:

ՇԱՀԷ ԵՊՍ. ԱՃԷՄԵԱՆ

×

Նոյն ժամանակ Պոլսոյ թերթերուն մէջ լոյս կը տեսնէր Շնորհք Պատրիարքին մէկ նոր յայտարարութիւնը «կ'ամբաստանեմ ... Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը եւ իր երկու գործակիցները»:

Այս «ամբաստանագիրէն» առաջ ստորեւ կուտանք այն յայտարարութիւնը, զոր ըրած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Ապրիլ 7ին, երեկոյեան ժամը 9.30ին, Երեւանի ձայնասփիւռէն եւ որու միայն հետեւեալ պարբերութիւնը կրցած է լսել Պոլսոյ «Ժամանակ»ը (Ապրիլ 8):

«Պէտք է մեր ցնծութիւնը յայտնենք որ կորսուած զանձը գտնուած է, ի մխիթարութիւն համայն Հայ ժողովուրդին, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս:

Անդամ մը եւս մեր խնդակցութիւնը կը յայտնենք Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին եւ Միաբանութեան եւ յանուն մեր եկեղեցւոյ մեր ջերմագին շնորհակալութիւնն ենք յայտնում բոլոր այն սրտցաւ Հայութեան, որոնք հոգեւորական թէ աշխարհական, բանիւ եւ գործով եւ կորովի կեցուածքով մեծապէս նպաստեցին կորուստները փրկելու գործին:

Մենք յոյս եւ վստահութիւն ենք յայտնում թէ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ի գործ կը դնէ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի յետ այսօրիկ այլեւս երբեք հնարաւոր չդառնան նման ցաւալի երեւոյթներ:

Հ.— Որո՞նք են պատասխանատուները:

Պ.— Այդ տակաւին յայտնի չէ:»

×

Այսքանը միայն կրցած է արձանագրել Պոլսոյ «Ժամանակ»ը:

Մեզի համար յստակ չէ այս յայտարարութիւնը, զոր կ'արձանագրենք վերապահութեամբ քանի որ մենք լսած չենք եւ պաշտօնական բնոյթ չունի: Ապրիլ 7ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ըսէ թէ յայտնի չէ թէ որո՞նք են պատասխանատուները, այլ խօսքով համաձայն չէ յորդանանեան իշխանութեանց Մարտ 26ի վճռագրին, ուր կ'ամբաստանուին երկու հոգեւորականներ: Արդար եւ տրամաբանական է իր վերապահութիւնը զոր կը բաժնէ համայն հայ ժողովուրդը, բայց այդ պարագային ինչո՞ւ խնդակցութիւն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Երուսաղէմի Պատրիարքին: Չենք ըսեր անշուշտ թէ ամէն ինչ շատ դիւրին է Վազգէն կաթողիկոսին համար, երբ նման «ծառաներ» ունի, բայց առնուազն կրնայ արդելք հանդիսանալ որ այսքան լղրճուկ ձեւով զիրար ամբաստանեն եւ մեղադրեն բարձրաստիճան հոգեւորականներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ ՀՌՈՄ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Ինչպէս կը նախատեսուէր նախագահ տը Կոլ որոշած է Հռոմ երթալ, Մայիսին, մասնակցելու համար «վեցերու» վեհաժողովին գումարուած Հասարակաց Շուկայի ստեղծման տասնամեակին առթիւ: Տարեդարձին բուն թուականը Մարտ 25 է, բայց պաշտօնական հանդիսութեան թուականը յետաձգուեցաւ Ֆրանսական ընտրութեանց պատճառով: Կը մնայ ճշդել բուն թուականը, բայց նախագահ տը Կոլի մասնակցութիւնը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Փարիզի Իտալիոյ դեսպանին՝ Ֆորնարի, երբ այս վերջինը առջի օր ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ: Կը թուի թէ այս տեսակցութիւնը պատճառ եղած է որ իտալական մամուլը մոռնայ իր մտահոգութիւններն ու լաւատեսութիւն ցոյց տայ: Նոյնքան լաւատես է Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի, որ պատասխանեց Ֆրանսական հեռատեսիլէն հարցումներուն:

Հ.— Կարելի է՞ր աւելի լաւ ընել տասը տարուան ընթացքին:

Պ.— Այո, բայց նաեւ աւելի դէշ:

Հ.— Ի՞նչ կը մնայ ընելիք կատարելագործելու համար Հասարակաց Շուկան:

Պ.— Լաւ պատրաստուիլ 1968 Յուլիս մէկի պայմանաժամին համար, որ նախատեսուած թուականն է ամբողջական ազատագրման համար:

×

Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ Լոնտոն հասաւ, ուր խօսակցութիւններ կ'ունենան Անգլիոյ դեկավարներուն հետ: Պիտի խօսին նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան մասին: Արդարեւ Պոնի քաղաքական շրջանակներու մէջ այս կարծիքը կը տիրէ, որ մինչեւ Մայիսի վերջը, Մեծն Բրիտանիա իր թեկնածութիւնը պաշտօնապէս պիտի դնէ: Այս վարկածը սակայն որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ: Շատ պատեհ չի նկատուիր որ վարչապետ Ուիլսըն այդ հարցը դնէ Վեցերու Հռոմ հաւաքուելէն առաջ: Կը կարծուի որ Վիլլի Պրանտ պիտի փորձէ համոզել Անգլիացիները, որ աւելի լաւ կ'ընեն մինչեւ աշուն սպասելով եւ այն ատեն Անգլիա աւելի մեծ հաւանականութիւններ կ'ունենայ ընդունուելու: Արդարեւ.— Ա) Այն ատեն Ժընեւի սակերու բանակցութիւնները վերջացած կ'ըլլան եւ Ուիլսըն վճարումներու աւելի նպաստաւոր հաշիւ մը կրնայ ներկայացնել եւ կ'անհետանան Ֆրանսական երկու առարկութիւնները Անգլիոյ անդամակցութեան դէմ: Բ) Հոգեբանական դետնի վրայ, շատ ճարպիկ գործ մը չէ Անգլիոյ համար, Մայիսին կամ Յունիսին դնել իր թեկնածութիւնը, վասնզի անկարելի կ'ըլլայ Յանձնախումբին եւ շահակից կառավարութեանց համար որ այդ հարցով զբաղին ամառուան արձակուրդէն առաջ եւ այդ կորսուած ժամանակը Անգլիոյ նպաստաւոր չըլլար:

Վիլլի Պրանտ կրնայ նաեւ յիշեցնել Ուիլսընի թէ դաշնակցային Հանրապետութիւնը նպաստաւոր է Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան, բայց այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ աշխատանք կը տանի. Փարիզի մօտ, որպէսզի աւելի ճկուն դիրք բռնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ ի պատասխան Փարիզի հակամերիկեան ցոյցերուն Ամերիկացիներ ալ այրեցին Ֆրանսական հիւպատոսարանի դրօշակը: «Ֆրանսացիք ամերիկեան դրօշակը այրեցին մինչ փոխնախագահ Հըմֆրէ հոն էր, մենք ալ որոշեցինք Ֆրանսական դրօշակ մը այրել» յայտարարած է ցուցարարներէն մին:

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ ոստիկանները արտասուաբեր ռումբ գործածած են ուսանողական ցոյց մը ցրուելու համար: Ուսանողները կը բողոքեն օրէնքի մը դէմ, որ կը նախատեսէ թէ 7 օր առաջ արտօնութիւն պէտք է առնուի բոլոր հաւաքոյթներուն համար, որ հինգ հոգիէն աւելի կը համախմբեն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Նովի Միռէն ետք, որ ազատականներու գրական «բերդն» է, այս անգամ Ոքթիաբրն է որ կը խոստանայ նկատի առնել քննադատութիւնները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ դատական իշխանութիւնները մերժեցին «Քոմպա»յի տնօրէնին «առժամեայ ազատութիւն» շնորհել ինչպէս ուզած էին իր փաստաբանները:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ Վարշաւա հասած լուրերու համաձայն Ռումանիա պիտի չմասնակցի համայնավար վեհաժողովին որ պիտի գումարուի Ապրիլ 25ին եւ 26ին Կարլովիվարի, եւրոպական ապահովութեան մասին: Լեհական մայրաքաղաքին մէջ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարին, Լոնկոյի միջամտութիւնը ռումէն կուսակցութեան պատասխանատուներուն մօտ ձախողած է:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Կանելոփուլոսի կառավարութիւնը Ապրիլ 14ին պիտի ներկայանայ խորհրդարանին առջեւ:

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Զօր. Ղրիվաս հրաժարած է յոյն կիպրական զինեալ ուժերու գերագոյն հրամանատարի իր պաշտօնէն: Իր հրաժարիլը հետեւանք է, կ'ըսուի, յունական կառավարութեան մերժումին: Ղրիվաս կ'ուզէր գրաւել Կիպրոսի թրքական դիրքերը, բայց Աթէնք արտօնութիւն չէ տուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը առջի օր ընդունած է Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Զոռին: Տեսակցութենէն ետք, Զոռին յայտարարած է.— Այցելեցի Նախարարապետին եւ խօսակցութիւն ունեցանք Ֆրանքեւխորհրդային յետագայ յարաբերութեանց զարգացման մասին: Միայն այդքան կրնամ ըսել»:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ շուրջ օր չանցնիր որ մէկը խաղաղութեան ծրագիր մը չներկայացնէ: Այս անգամ Քանատայի Արտաքին նախարարն է, որ չորս կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է: Ու Թան միշտ յոռետես կը մնայ:

ՏԱՔԱՐԻ մէջ, անկախութենէն ի վեր առաջին գնդակահարութիւնը տեղի ունեցած է: Ապտու Ֆայ որ Փետրուար 3ին կառավարական խորհրդարանական խրմբակցութեան նախագահը սպաննած էր, գնդակահարուեցաւ առջի օր: Իր մեղսակիցները ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ սովը կը շարունակէ աւերներ գործել: Վիրզափուռի շրջանը 35 հոգի մեռած են արդէն, 65 հազար ուրիշներ կմախքի վերածուած կենդանիներուն հետ կը կռուին պատառ մը հացի համար:

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ կ'ուզէ որ ազգային պայքար մը տարուի Լիու Շաօ Շիի դէմ: կը թուի թէ Չինաստանի նախագահին ճակատագիրը արդէն որոշուած է:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողական ցոյց մը եղած է առջի օր:

ՍԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Մինչեւ վերջին տարիները Սեւան քաղաքը ձկնաբուծարան մը միայն ունեցող փոքր ամարանոց մըն էր: Անշուշտ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ տեղւոյն ստորերկրեայ ջրելեկտրակայանը, որ երկրին ջրային եւ ելեկտրուժի մատակարարման հիմնական մայրուղիի՝ Սեւան Հրազդանի կարեւոր օղակն է: Ինքնատիպ կառոյց մըն է այս: Կայանը կը գտնուի հսկայ ժայռի մը տակ: Անոր մեքենական սրահը լիճին մակերեսէն վաթսուն մեթր ցած է: Մեքենաներուն աշխատանքներուն վրայ կը հսկէ միայն մէկ անձ, որ իր բնակարանէն՝ յատուկ սարքերով կը հետեւի ջրելեկտրակայանին բնականոն աշխատանքին:

Վերջին տարիներուն ի՞նչ աշխատանք կատարուած է Սեւանի մէջ: Կառուցուած են ազգային տնտեսութեան զարգացման համար մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող քանի մը գործարաններ եւ ձեռնարկութիւններ՝ ապակեթելերու, մեքենաներու գործարանները եւ ծխախոտի վերամշակման ձեռնարկութիւնը:

Արդիւնաբերութեան զարգացումին շնորհիւ Սեւանը մայրաքաղաքին հետ կապուեցաւ երկաթուղիով: Տեղեր կան, որ գնացքը կ՚անցնի ծովի մակերեսէն 1700 – 1800 մեթր բարձրութեան վրայ: Զարգացման այդ ակներեւ թափին շնորհիւ շատ արագ, քանի մը անգամ մեծցաւ երբեմնի փոքր բնակավայրը: Ամարանոցային լաւագոյն շինութիւններու կողքին վեր խոյացան բազմայարկ բնակարաններ՝ Հայաստանեան գունաւոր տուֆէն:

Այսօր արդէն Սեւան քաղաքը շատ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Հայաստանի տրնտեսութեան մէջ, իսկ յետագային անոր դերը աւելի եւս պիտի մեծնայ:

Այժմ կ՚իրականացուի Սեւանի զարգացման նոր, հնգամեայ ծրագիրը, որուն իրագործման վերջին պայմանաժամըն է 1970ը: Այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերէն մէկը ապակեայ թելերուն գործարանին շինութիւնն է: Այդ գործարանը արդէն կը բանի, սակայն, նոր արտադրամասերու կառուցումը դեռ կը շարունակուի:

Իր բնոյթով ապակաթելի գործարանը եզակի է: Իբրեւ հում նիւթ կ՚օգտագործէ սովորական երկաթաքարը, տուֆը, որոնց պաշարները Հայաստանի մէջ անըսպառ են: Հայ դիտնականները քարերը օգտագործելու ինքնատիպ ձեւ մը մշակած են: Քարը, օրինակ երկաթաքարը, փոշիի կը վերածեն, այնուհետեւ յատուկ վառարաններու մէջ, բարձր ջերմաստիճանի տակ կը հալեցնեն: Յատուկ քիմիական նիւթերու օգնութեամբ կը ստացուի շատ ամուր, ճկուն ապակեայ թելը: Այդ թելերը մեծ կիրառութիւն ունին տնտեսութեան մէջ, յատկապէս՝ ելեկտրական արդիւնաբերութեան մէջ՝ իբրեւ մեկուսիչներ: Գործարանին արտադրութիւնը կ՚օգտագործուի նաեւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան մէջ հագուստ կարելու համար: Ապակեայ գոյնզգոյն թելերը կը հաւասարին մետաքսեայ թելերուն, իսկ տոկունութեան տեսակէտէն՝ աւելի ամուր են:

Համաձայն նոր հնգամեայ ծրագրին՝ Սեւանի ապակաթելերու գործարանը 1970ին կ՚աշխատի իր լրիւ կարողութեամբ:

Երիտասարդ քաղաքին միւս մեծ կառոյցն է այսպէս կոչուած կատարող մեքենաներուն գործարանը: Նախորդին նման այս գործարանը եւս արդէն իսկ կը բանի, սակայն, անոր արտադրութեան տարողութիւնը պիտի աւելնայ նոր արտադրամասերու շինութեամբ: Սեւանի կատարող մեքենաները, այսինքն ելեկտրոնիկ արդիւնաբերութեան և մետաղագործութեան մէջ արտադրութեան հոլովոյթները կարգաւորող յատուկ սարքերը արդէն միջազգային շուկայ հանուած են:

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն կ՚ընդարձակուի Սեւանի տեղական արդիւնաբերութեան ծաւալը:

Այս ձեւով, Սեւան քաղաքը հինգ տարի ետք կը դառնայ երկրին կարեւոր արդիւնաբերական հանգոյցներէն մէկը: Իսկ ասիկա, անշուշտ, պիտի անդրադառնայ քաղաքին զարգացումին վրայ: Այժմ արդէն քաղաքին մէջ թափովյառաջ կ՚երթան բնակարանային շինարարութեան աշխատանքները: Կը կառուցուին բազմայարկ շէնքեր, կը բացուին լայն եւ կպրապատ փողոցներ: Մօտակայ տարիներուն կը շինուին նոր դպրոցներ, հիւանդանոցներ, ակումբներ, պանդոկներ, մարզարաններ:

Սեւանի բնակչութիւնը ներկայիս տասնեւմէկ հազար է, իսկ 1970ին պիտի հասնի 35 հազարի:

Ի դէպ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմին՝ երեք հազար էր բնակչութեան թիւը:

Երկու հազար մեթր բարձրութեամբ այս քաղաքը կրնայ հրաշալի առողջարան մը դառնալ, գեր – մանիշակագոյն հարուստ ճառագայթներ, լեռնային մաքուր օդ, լեռներու ձիւնագագաթներէն վազող սառնորակ ջուրեր ...

Արդէն լիճն ալ ազի չէ եւ իր համով ու որակով կը հաւասարի լեռնային աղբիւրներուն:

Սեւանի ափի կառուցման հնգամեայ ծրագիրը արդէն իսկ կ՚իրագործուի համաձայն հայ ճարտարապետներու կազմած նախագիծին: Սկսած են առաջին պանդոկին կառուցման աշխատանքները: Շուտով հոս կը ստեղծուին բազմաթիւ բարձրայարկ շէնքեր՝ զբօսաշրջիկներու համար, որոնք պիտի ունենան բոլոր յարմարութիւնները:

Լիճի ափին, հոն, ուր կը կառուցուի առողջարանի գօտին, կը ձգուի միջազգային խճուղին, որ Երեւանը կը կապէ Թիֆլիսի, իսկ ասկէ՝ Մոսկուայի, ինչպէս նաեւ Սեւ Ծովի կովկասեան ափին հետ:

Միեւնոյն ատեն երկաթուղին քաղաքը պիտի միացնէ առողջարաններուն: Ճոպանուղի մըն ալ պիտի բարձրանայ մինչեւ 2700 մեթր բարձրութիւն ունեցող լերան մը գագաթը:

Ի. ՋԱՆՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

«Վասն Սիոնի ոչ լռեցից,
եւ վասն Երուսաղեմի ոչ ներեցից...»

ԵՍԱՅԻ ԳԼ. ԿԲ.

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրերուն, Պաղեստին անգլիական հովանաւորութեան տակ մտած ըլլալով, Անգլիոյ կառավարութիւնը չէր ճանչնար թուրք մայրաքաղաքին մէջ նստած ազգային երեսփոխանական ժողովին հեղինակութիւնը՝ իր սահմաններուն մէջ գտնուող վանքի մը վրայ:

Բարեբախտաբար, երջանկայիշատակ Զաւէն պատրիարքի աշխատանքները տուին իրենց բեղնաւոր արդիւնքը: Հայոց երեսփոխանական ազգային ժողովի կողմէ ընտրուած երանաշնորհ եւ առաքելատիպ Եղիշէ Դուրեանը ընդունուեցաւ թէ՛ անգլիական կառավարութեան եւ թէ մանաւանդ այդ օրուան միաբաններուն կողմէ: «Ներսէն – դուրսէն»ի խնդիր չյարուցուեցաւ: 1921ին Եղիշէ Դուրեան ազգին կողմէ ընտրուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարք:

1930 Ապրիլին վախճանեցաւ Եղիշէ պատրիարք Դուրեան:

Յաջորդին ընտրութիւնը, որ ըստ ներքին – կանոնագրի տրամադրութիւններուն, պէտք է տեղի ունենար քառասուն օր ետք, ուշացաւ մինչեւ 14 ամիս:

Պոլիսը կորսնցուցած էր իր նախկին հեղինակութիւնը: Չկար Զաւէն պատրիարքը: Երուսաղէմի միաբանութիւնը կ՚ուզէր թօթափել իր վրայ ըլլալիք հակակշիռը, վեհանձնօրէն հրաժարելով «Ներսէն – դուրսէն»ի վէճէն, միայն թէ ինքն ըլլար ընտրողը:

Այդ օրերուն, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովի մը որոշումով, Երուսաղէմի միաբանութիւնը ինք պիտի կազմէր, ըստ առաջնոյն, եօթնանուն ցանկը, որուն վրայէն հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող երեք գլխաւոր պետերը՝ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսները եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքը իրենց ժողովներով պիտի լրացնէին Պոլսոյ նախկին ազգային երեսփոխանական ժողովին պարտականութիւնը:

Սակայն ո՞վ պիտի ըլլար գործադրողը այս որոշումին:

Ինչպէս յիշեցինք, չկար Զաւէն պատրիարք մը, որ լրջութեամբ հետապնդէր գործը եւ հասկցնէր անգլիական կառավարութեան՝ թէ Երուսաղէմի դարաւոր հարստութիւնը եւ իրաւունքները միայն Ս. Յակոբի քանի մը տասնեակ միաբաններուն սեփականութիւնը չէին: Անոնց իրաւատէրը հայ ժողովուրդն էր:

Սակայն միաբանութիւնը չէր ուզեր փախցնել ներկայացած առիթը: Փոխանակ համողելու անգլիացի իշխանաւորները, անոնց ընելիք առարկութեան վրայ յենելով, մեծ դիւանագիտութեամբ, «Ներսէն – դուրսէն»ի խնդրին մէջ դարձեալ իբրեւ թէ զոհողութիւն ցոյց տուին՝ զոհացնելու համար ազգին վերին խաւերը եւ Արմաշական եկեղեցականները, որոնց փափաքն էր Երուսաղէմի թափուր աթոռը օժտել յաջորդով մը, յանձին հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի ձեռնասուն՝ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ արք. Գուշակեանի:

Եւ այսպէսով, անտեսուեցաւ եւ ոտնակոխ եղաւ ազգային դարաւոր եւ նուիրական իրաւունք մը:

Թորգոմ արք.ի ջատագովները ունէին այն ակնկալութիւնը, համողելով իրենց հակառակորդները, թէ անոր ընտրութիւնը առիթ կուտայ իրեն, իմաստուն կարգադրութեամբ մը լուծելու յաջորդներուն խնդիրը, զոհացնելով ազգին անտեսուած բոլոր իրաւունքները: Նոյնիսկ միաբանական ժողովը որոշած էր եւ իր վրայ պարտք դրած ազգային գետնի վրայ եւ սահմանադրական տուեալներով լուծելու այս հարցը:

Եւ սակայն, պատահեցաւ անխուսափելին: Շատ աւելի ժողովրդավար եւ համայնական սկզբունքներով տոգորուած անձնաւորութիւններ՝ երբ բարձրացած են ակնկալուած գահին վրայ, այլեւս մոռցած են իրենց նախկին հասարակական մտայնութիւնը եւ եղած են աթոռի մարդ:

Թորգոմ պատրիարքի օրով ալ, անտեսուեցան ազգային իրաւունքները եւ իր յաջորդներուն ընտրութիւնները եղան այնպէս, ինչպէս կը փափաքէր միաբանութիւնը, պատճառաբանելով անգլիական իշխանութեան ընելիք առարկութիւնը: Եւ ընտրութիւնները կատարուեցան եւ «ներսէն», եւ միայն միաբանութեան քուէով:

Ազգային Սահմանադրութիւնը յստակօրէն նախատեսած է նաեւ իւրաքանչիւր վանքի միաբանութեան ներքին կանոնագրութեան եւ ազգին հանդէպ անոր ունեցած պարտականութիւնները վանքին մատակարարութեան, հոգեկան եւ բարոյական եւ այլ խնդիրներու եւ գործերու վերին հսկողութեան համար մասնաւոր գլուխ մը յատկացնելով, ուր կը մատնանշէ թէ վանքի մը միաբանութեան կողմէ ընտրուողը կ՚ըլլայ միայն վանքին վանահայրը, իսկ զատելով հայկական Երուսաղէմը միւս բոլորէն, «պատրիարք Սրբոյ Երուսաղէմի» հատուածով, ցոյց կուտայ, որ երբ ընտրուողը պատրիարք մըն է եւ ոչ թէ միայն վանահայր, պէտք է ունենայ նաեւ ազգին ձայնը:

Այսօր, ծագած է չորս հազարէն միայն 23 կամ 28 արժէքաւոր ձեռագիրներու խնդիրը: Բայց միւսնե՞րը: Մնացեալ չորս հազա՞րը: Եւ այդքան թանկարժէք միւս հնութիւննե՞րը: Ծանրագին գոհարեղէննե՞րը: Անգտանելի ձեռագործնե՞րը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Զկնորսը թեթեւ մը կարմրեցաւ, ձեռքը գրպանը խոթեց եւ երկու տասնոց դընելէն ետք Սուրբիկին ձեռքը, երրորդ մըն ալ տուաւ ըսելով.

— Ասով ալ եէմիշ առ տէ կեր:

Սուրբիկ գրեթէ ցատկռտելով մտաւ իր խուցիկէն ներս. կրակը կը ճարճատէր. ջուրը կ՚եռար թիթեղէ ամանին մէջ, աղտոտ լաթերը դիզուած կը կենային թակոյկին մէկ կողմը:

Սակայն այդ օրը Սուրբիկ փոխանակ ուրախ ըլլալու, լուրջ եւ տխուր կերպարանք մը ունեցաւ, ծանր, ծանր, խորին մտածութեամբ համակուած՝ լուաց լաթերը, բայց ցերեկին, միտքն իյնալով Յուսէփին տուած տասնոցը, դուրս ելաւ, խաղող գնեց այն ստակով եւ անանկ ախորժակով կերաւ, որ, յաւարտ ճաշին, իր նախկին զուարթութիւնը ստացած էր:

Չորս օր ետքը նորէն նաւակայք գնաց մանկամարդ լուացարարուհին, ուզեց ձկնորսին աղտոտները ու այս անգամ անկից զատուեցաւ աւելի մտերմացած անոր հետ:

Երբ երրորդ անգամուն, առտուն կանուխ երբ սովորական այցը տուաւ Սուրբիկ, ձկնորսը ստիպեց զայն, որ քիչ մը աւելի նստի եւ խօսակցին: Խօսակցեցան, մէկը իր լուացարարութիւնը գովեց, միւսը իր ծովային կեանքին վայելքները պարզեց: Երկուքն ալ իրարու արհեստին հաւնեցան, եւ այս անգամ իրարմէ բաժնուեցան ձեռքի ուժեղ սեղմումով մը եւ անոյշ նայուածքներու գորովալի դիրկընդխառնումով:

Սուրբիկին վտիտ այտերը լեցունութիւն մը կը ստանային, կենդանութիւն մը կը փթթէր անոր ամբողջ մարմինին մէջ. յորմէ հետէ կը տեսնուէր Յուսէփին հետ:

Առտու մը, Սուրբիկ, լաթերը առնելէ ետք, կամաց մը ըսաւ Յուսէփին.

— Ախպարիկ, քու լաթերուդ համար ա՛լ ստակ մի տար, ամա իրիճա մը ունիմ, դուն ալ ինծի Զատկին Ֆիստան մը կը շինե՞ս:

Զատկին շրջազգեստը շինուեցաւ, եւ Սուրբիկ անօրինակ պերեւեթումով հագաւ զայն, ու պտըտեցաւ: Կեանքին մէջ հէք թշուառ աղջիկը այնքան ուրախ, այդքան երջանիկ չէր եղած:

Իրենց առաւօտեան տեսակցութիւնները հետզհետէ այնքան երկարեցան եւ իրենց ձայնն այնքան մեղմացաւ, որ հոն պառկող ծերունի նաւավարը քիթը բերանը սկսաւ ծռմռկել ու մռլտալ:

Վերջապէս օր մը Յուսէփ փսրտած Սուրբիկին ականջին:

— Ինծի կ՚առնե՞ս, Սուրբիկ:

— Կ՚առնեմ. ըսաւ լուացարարուհին կարմրելով:

×

Առտու մը, Սուրբիկ նաւակայք գնաց Յուսէփին աղտոտ լաթերը առնելու համար. ծեր նաւավարը անդին կը խռկար. խեղճ աղջիկը զարմանքով տեսաւ, թէ ձկնորսը իր ծիծաղկոտ դէմքով չէր երեւնար իրեն. միայն ուշադրութիւն ընելով դիտեց, որ անկողինը ուռեցեր էր. կամաց մը մօտեցաւ, վեր առաւ վերմակը, եւ ահագին կոծ մը արձակեց, ծեր նաւավարը վեր ցատկեց. Սուրբիկ անկողինին սնարին վերեւը, Յուսէփին անշարժ մարմինին մօտ կեցած կուլար:

Նաւավարը ըսաւ երեժակալով.

— Զաւալլը Յուսէփը, հըմ, էրէկ գիշեր աղը նետած ատեն ծովը ինկեր է, մինչեւ քի ազատեր են նէ խղդուեր է, եա, եա աս զէնաաթին սօնը աս է, հատէ, մի լար, դուն ալ մեխկ էս:

Ու վերմակը գլխուն քաշելով նորէն ըսկըսաւ քնանալ:

Հէք Սուրբիկ, կէս ժամ անընդհատ լացաւ ծովամոյնին սնարին վերեւը ցած հեծկլտուքներով:

Յետոյ ծռեցաւ, կամաց մը համբուրեց Յուսէփին սառ շուրթները, որոնք տրժգունած էին, առաւ սենեակին անկիւնէն ծրար մը, ուր կը գտնուէին խեղճ ձկնորսին առջի օրը պատռտած աղտոտները, դուրս ելաւ, խցիկը գնաց, ջրալից թակոյկին առջեւ անցաւ եւ սկսաւ լուալ, կատաղի շարժումներով, մատներով մոլեգնօրէն պատռտելով շապիկը, ծրիկ ծրիկ ընելով, կտորներ քաշելով հանելով երբեմն օճառի փրփուրներուն, ջուրի ցայտերուն մէջ, որոնք դուրս կը թափթըփէին թակոյկէն:

Յետոյ ժողվեց այդ բզկտուած լաթերը, պարտէզ տարաւ, չուաններուն վրայ փռեց, արեւին մէջ, եւ ինք ալ անոնց դիմաց նստաւ:

Հէք լուացարարուհին, մերթ խնդաց, մերթ լացաւ, մերթ հեծեծեց, մերթ քրքջաց:

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑ

ԽՄԲ.— Նոր լոյս տեսաւ ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑի գիրքը, «Պաշտպանութիւն հայ լեզուի», Ա. հատոր: Հատուած մը՝ Ներածական բաժնէն :

ԱՆՈՒՆԸ

Կորիւնն է առաջին մատենագիրը, որ, իբրեւ աշակերտ եւ կենսագիր, կը վկայէ. «Էր Մաշթոց անուն»:

Այս անձնանունը կը գտնէք Դիոնեսիոս Թրակացիի Քերականութեան (1) մէջ, որու թարգմանութիւնը ոմանք կը վերագրեն Դաւիթ Անյաղթի, ոմանք ալ ... Մաշտոցի: Որպէսզի Թրակացիի թարգմանիչը յիշատակէ այս անունը, հարկ է ընդունիլ թէ յաճախակի կը գործածուէր Ե. դարուն, բայց այդպէս չէ :

Կորիւն միշտ Մաշթոց անուանած է իր ուսուցիչը կամ միշտ գրած այս ուղղագրութեամբ, — ութ անգամ : Խորագրին վրայ եւս, — «Վարք Մաշթոցի»: Վենետիկի օրինակն է միայն, որ կը կրէ Պատմութիւն վարուց եւ մահուան Ս. Մեսրոպայ վարդապետի: Անշուշտ չունինք Կորիւնի ... ձեռքին գրածը :

Ընդհակառակն, Խորենացի մէկ անգամ միայն գործածած է Մաշտոց անունը եւ այս ուղղագրութեամբ, նախընտրելով միշտ անուանել Մեսրոբ :

Գրուած է նաեւ Մածդոց, Մաժդոց, Մաստոց: Փարպեցի եւ Թրակացի կը գրեն Մաշտոց : Աւելցնեմ որ այս կամ այն մատենագրին ուղղագրական վկայութիւնը փաստ չէ, որովհետեւ բոլորն ալ ընդօրինակութիւն, յաճախ համբակի գրիչով :

Հայ լեզուի մէջ, սակայն, ընդհանուր օրէնք է.— Շ տառէն ետք Տ կուգայ, եւ ոչ երբեք Թ, ինչպէս հաշտ, յաշտ, դաշտ, տաշտ, պարկեշտ, շեշտ, հեշտ, միշտ, ճիշտ, կոշտ, կուշտ: Ուրեմն՝ Մաշտոց :

Արմատական իմաստը կը մնայ անյայտ՝ ըստ Աճառեանի: Ընդհակառակն, Գ. Ֆնտգլեան կը կարծէ թէ արմատն է մաշթ կամ մաշտ, ու կը կապէ Իրանեան մազդ բառին, որ տուած է Մազդակ, ծանօթ՝ իբրեւ անուն մարական իշխանի մը (Է. դար Ն. Ք.): Մաշտոց, ինչպէս Մազդակ, կը նշանակէ իմաստուն : Գարագաշեան կը հանէ յունարէն մաստոս բառէն, որ կը նշանակէ բարձրութիւն՝ իբրեւ եկեղեցական տիտղոս, ինչպէս են «եկղեսիաստիկոս» եւ «ակումիտ» տիտղոսները, որ տրուած են նոյն անձին : Այդ պարագային՝ անձնանուն չէ Մաշտոցը, հակառակ Կորիւնի վկայութեան : Կարելի է սակայն առարկել թէ յունարէն բառը բարձրութիւն կը նշանակէ ոչ թէ արմատական, այլ փոխաբերական իմաստով, քիչ անգամ գործածելի :

Ընդհանրացած, նուիրականացած անունն է Մեսրոբ : Գրուած է նաեւ Մեսրոպ, Մեսրովբ, նոյնիսկ Մասրոպ :

Արմատական իմաստը անյայտ՝ ըստ Աճառեանի: Գ. Ֆնտգլեան կը համարի պատուանուն, ճիշդ ինչպէս կը գրեն ոմանք, — Մեսրոբ Մաշտոց, Իսկ թէ ի՛նչ կը նշանակէ, հետեւելով աւանդական ըստուգաբանութեան եղանակին՝ որ ճառընտիրներէն կուգայ, ջնջելով անուան առաջին երկու տառերը, ինչպէս «Մեծին Մեսրովբայ սրովբէական անուան բացատրութեան» մէջ (Սոփերք, Բ. էջ 41, — Գ. Ֆնտգլեան, էջ 14), ոմանք կը նոյնացնեն Մեսրովբ եւ Սրովբէ (2) անունները : Միշտ նոյն աւանդական ըստուգաբանութեամբ՝ ոմանք ալ Մեսրոբ անձնանուան արմատական իմաստը կը փնտռեն արաբական «մեսրուր» բառին մէջ, որ կը նշանակէ խնդութիւն (3), բերկրեալ, — ասկէ՝ «կանաչացեալ, յարազուարճ»: Իր կարգին Գարագաշեան նոյն անձնանուան արմատական իմաստը կը փնտռէ պարսկերէն միւշրիֆ բառին մէջ, որ կը նշանակէ դպիր կամ քարտուղար (4):

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Կարեւոր է արձանագրել թէ Թրակացիի յունարէն բնագիրը չունի Մաշտոց անձնանունը :

(2) Սերովբէ կամ Սրովբէ կը ծագի երրայերէն Սերաֆիմ բառէն (բառավերջի իմ մասնիկը յոգնակիի նշան է): Արմատական իմաստով կը նշանակէ այրել, — նոյն բառը գործածուած է «կիզիչ օձ» կամ «թեւաւոր օձ» նշանակութեամբ (Եսայի): Քրիստոնէական մատենագրութեան մէջ՝ սերովբէները հրեշտակներ են վեցթեւեան, — երկու թեւերը կը ծածկեն իրենց դէմքը, երկու թեւերը՝ իրենց ոտքը, միւս երկու թեւերը կը ծառայեն թռչելու : Միշտ կանգնած ցոյց կը տրուին Աստուծոյ գահին ետեւ ու վերեւ, ըստ երրայական աւանդութեանց :

(3) Մեծն Սահակի անունն ալ, արմատական իմաստով, կը նշանակէ խնդութիւն: Երբ հարիւրամեայ Աբրահամ եւ կինը, «անցեալք դաւուրք»,— մանաւանդ Սառա, որ 90 տարեկան էր եւ «կանանց օրէնքին մէջ» չէր այլեւս, լսեցին թէ զաւակ մը պիտի ունենան «կամօքն Աստուծոյ», խնդացին (Ծննդ. ԺԸ. 11): Միայն հեգնական ծիծաղ մը չէր ատիկա, այլեւ անուն էր (Իսահակ) որ խնդութիւն կը խոստանար (Ծննդ. ԺԷ. 19):

(4) Ֆնտգլեան արձագանդ կուտայ Գարագաշեանի տեսակէտին, որ Մեսրոբ անձնանունը՝ կը կապէ արաբականմէշրուֆ (= փառաւոր) բառին, — տպագրական սխալով՝ մէջրուֆ: Արդ, Գարագաշեան գրած է միւշրիֆ, քարտուղար իմաստով (ունի Մենինսքի):

Ն. Ադոնց գտած է Փոտի գրութեանց մէջ Մաստուբիոս անունը, — ծագումով Հայ եւ քորեպիսկոպոս, Մոպսուեստացիին բարեկամ, ուրեմն Մեսրոբ Մաշտոցի ժամանակակից : Մաստուբիոս անունը, Մասրուբիոս կամ Մաշտուցիոս ձեւերուն տակ, գրչական – հնչական նմանութիւն մը ցոյց կուտայ, բայց իմաստը կը մնայ միշտ անյայտ :

Այս առիթով՝ երկու խօսք Փոտի մասին.— Ծնած է Բիւզանդիոն, երբեմն դեսպան ի Պարսկաստան, յետոյ առաջին քարտուղար Միքայէլ կայսեր : 857ին կը բարձրանայ Բիւզանդիոնի պատրիարքական գահը՝ թէեւ աշխարհական: Պապը կը մերժէ ճանչնալ եւ կը բանադրէ, Փոտ իր կարգին կը բանադրէ Պապը, — այսպէս յոյն եկեղեցին կը բաժնուի լատին եկեղեցիէն (862): Մեռաւ Հայաստանի մէկ վանքին մէջ, աքսորեալ, 891ին: Մեծ եւ բազմահմուտ մտաւորական մըն էր, ունէր հարուստ մատենադարան մը, — նոթագրած է իր ընթերցումները, զանազան հեղինակներէ քաղուածք մը, Մատենադարան (Միրիոպիպլոս) անունով ծանօթ, որով փրկած է բազմաթիւ գրութիւններ, այժմ կորսուած : Ունի նաեւ բառարան մը, նամակներ, բանաստեղծութիւններ եւ տեսութիւններ: Ադոնց կը գրէ թէ Հայու արիւն կար երակներուն մէջ :

Իսկ Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի աշակերտները կ՚աւանդեն ֆանթէզի մը՝ իրենց ուսուցիչէն ժառանգած. — Ժողովուրդը այնքան շատ է ըսեր՝ «մեր սուրբը, մեր սուրբը», որ ի վերջոյ Մաշտոց անունը ստացեր է յաւելուածական Մեսրոբ անունը :

Գալով հարցումի մը թէ ո՞րն է ճիշդ ուղղագրութիւնը, Մեսրո՞բ թէ Մեսրոպ : Ինչպէս գրեցի, չենք գիտեր արմատական իմաստը՝ որ կրնար ուղեցոյց ծառայել մեզի: Մեսրովբ եւ Սերովբէ անուններուն հանգիտութիւնը, երկրորդ անունը, ոչ – արմատական տարրի մը (Մ) յաւելումով իր սկիզբը՝ որ կը կոչուի փրոթէզ, կուտայ Մեսրովբ, բայց Օրմանեան ըստուգաբանութիւնը (Թիրեաքեան) կը կապէ ասորական ձեւի մը, Մար Սերովբ = Տէր Սերովբ, կը թելադրէ գրել բենով : Այդ վերջաւորութեամբ կան բազմաթիւ անուններ, ընդհանրապէս սեմական. — Յակոբ, Քերոբ, Սերոբ եւ Մեսրոբ :

Բայց պէտք է ըսել թէ Բ եւ Պ լծորդ են, ձայնակից՝ ինչպէս կ՚ըսէ Բագրատունի: Օրինակ, ամբարիշտ — ամպարիշտ, ըմբել – ըմպել :

Հետեւաբար երկու ձեւերն ալ ճիշդ են, Մեսրոբ կամ Մեսրոպ: Ինծի կը թուի թէ դասական է առաջին ձեւը, երկրորդը՝ ռամիկ :

Վերջ գտած չէ անշուշտ հետաքրքրութիւնը Մեսրոբ եւ Մաշտոց անձնանուններուն ստուգաբանութեան մասին : Տոքթ. Տամլամեան ուշադրութիւնս կը հրաւիրէ մասրուպ – մատրուող արաբերէն բառերուն վրայ, — տարպ (ծեծել) արմատէն մատրուպ, իբրեւ ծեծուած, զանակոծուած, մարտիրոս: Արաբերէն լեզուի զուգայանդ տառանունները (ճիմ – չիմ, տալ – զալ, րէ – զէ, սին – շին, սատ – տատ) դեր չունին իմաստաբանական կազմաւորումներու մէջ հոմանիշ շինելու արժէքով : Այսպէս մասրուպ կը նշանակէ ծխահեղձ, իսկ մատրուպ զանակոծեալ : Եթէ արաբերէնը անծանօթ էր Հայոց՝ Ե. դարուն, իբրեւ սեմական լեզու՝ ասորերէնը եւս նման բառ չի տար, (կը գործածեմ Պրէօնի ասորերէն– լատիներէն բառարանը):

Եւ յետոյ, չենք գիտեր թէ Մեսրոբ անձնանո՞ւն է թէ պատուանուն : Սեմական լեզուները, նոյնիսկ Գեսենիոսի, Թեմփեսթինիի, Լայի, Լաթուշի երրայերէն բառարանները եւս լոյս չեն տար : Ոմանք կ՚ըսեն թէ յունարէն գաւառական բառ է, թարգմանաբար Մաշտոց իմաստով: Ցոյները չեն կրնար Մաշտոց արտասանել, կ՚ըսեն՝ մաստոս, որ կը նշանակէ ծիծ՝ իրենց լեզուով: Մաշտոց չէր կրնար խօսիլ Ցոյներուն հետ՝ ներկայանալով ծիծ անուամբ: Թէ Մեսրոբ թարգմանուած է գաւառական յունարէնէ, կ՚արժէ պրպտել : Բիւզանդական յունարէնի բառարանը (կը գործածեմ Ա. Սոֆոկլէսինը, երկու հատոր) լոյս չտուաւ: Ըսողներ ալ կան դեռ թէ Մաշտոց բառը կը ծագի հայերէն մաշտիլ բայէն, որ կը նշանակէ մազերը թափիլ : Ոչ մէկը ըստոյգ :

— Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

եւ ուրիշ բազմաթիւ հնութիւններ :

Կան նաեւ Ս. Տեղեաց մէջ գտնուող եւ հայ ազգին պատկանող դարաւոր իրաւունքները եւ իրաւասութիւնները :

Այս բոլորը արդեօ՞ք Ս. Յակոբայ վանքի քանին մը տասնեակ միաբաններուն կը պատկանին :

Այսքան ծանր եւ խոշոր պարտականութիւնները աչքի առջեւ ունենալով, կը խորհիմ, թէ այժմու միաբանութիւնը ամենապատիւ Պատրիարք հօր գլխաւորութեամբ, ինք պէտք է մտածէ եւ ընդառաջէ ազգին հետ միասնաբար եւ համախորհուրդ բաժնելու այս ծանր պարտականութիւնը : Իմաստուն որոշումը տայ գործակից եւ խորհրդակից ունենալու այլ մարմիններ :

Այս խորհուրդը կուտայ նաեւ Եհովան, Եսայի մարգարէին բերնով ազդարարելով, թէ «վասն Սիոնի ոչ լռեցից, եւ վասն Երուսաղէմի ոչ ներեցից. մինչեւ ծագեսցէ իբրեւ զլոյս արդարութիւն նորա, եւ փրկութիւն նորա իբրեւ զփայլակն վառեսցի»:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Պատրաստ հագուստ ծախողը :

— Այս տաբատը ձեռնոցի նման յարմարեցաւ ձեզի :

— Պիտի նախընտրէի՝ որ տաբատի նման յարմարէր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք աս տեսնելով՝ կատղած վագրի մը պէս մէկ կողմ նետեց ատրճանակը, Արիսթոյի վրայ խոյացաւ եւ կոկորդէն բռնելով երեսն ի վեր պոռաց.

— Խօսէ, թշուառական, խօսէ, ապա թէ ոչ հիմա կը խեղդեմ քեզ ...:

Արիսթօ հերքիւլեան ուժով մը օժտուած էր :

Զօրաւոր ցնցումով մը Վիտոքի ձեռքէն յաջողեցաւ ազատել ինքզինքը եւ իր կարգին իր հակառակորդին մէջքէն բռնելով, դետին տապալեց զայն : Վիտոք գնաց Մանօնին քովը ինկաւ: Խեղճ կնոջ կուրծքէն արիւն կը հոսէր :

Ասոր վրայ Վիտոք նորէն ոտքի ելաւ եւ երկու մարդոց միջեւ սարսափելի կռիւ մը սկսաւ :

Վիտոք պիտի յաղթուէր...: Միջոց մը ուժասպառ, ետ քաշուեցաւ ...: Բայց մէկէն ի մէկ իր հակառակորդին վրայ խոյանալով զայն դետին տապալեց եւ ծունկը անոր կուրծքին դնելով եւ ունեցած ուժովը անոր շնչառութիւնը արգիլելով գոչեց.

— Սրիկայ, պիտի խօսի՞ս թէ մեռցընեմ ...:

Արիսթոյի կասկապուտ կտրած շրթունքներէն իրականութիւնը դուրս պիտի թափէր թերեւս, բայց Շունգլուխ զէնքին ձայնը առնելով՝ քանի մը Արեւորդի առած եւ օգնութեան հասած էր իր պետին:

Ակնթարթի մը մէջ աւազակները Վիտոքի վրայ նետուեցան եւ իրենց պետը ազատեցին անոր ձեռքէն:

Արիսթօ Մանօնը ցոյց տալով մռնչեց.

— Սատկեցուցէք սա մարդը, ան մեռցուց այս կնիկը:

Գետնայարկէն ձայներ լսուեցան :

Պարոն Հէնրի Վիտոքի պարպած ատրճանակին ձայնը առնելով՝ իր ոստիկաններովը կապելայէն ներս խուժած էր :

Վիտոք վայրենի գազանի մը ոստումովը իր հակառակորդներուն ձեռքէն ազատելով ինքզինքը եւ սենեակէն դուրս նետուելով գոչեց.

— Հոսկէ, հոսկէ, բռնեցինք, բռնեցինք ...:

— Քեզի մատնիչ: Կայնէ, ես քու խերդ կ՚անիծեմ, մռնչեց Արիսթօ եւ վերարկուին տակէն ատրճանակ մը առնելով փողը Վիտոքին ուղղեց :

Բայց Մանօն, դեփ դեղին կտրած, ուժաթափ, ոտքի ելաւ եւ աւազակապետին թեւէն կախուելով մոլտաց.

— Ոչ, ոչ, մի մեռցներ, մի մեռցներ:

Ատրճանակը պարպուեցաւ ... բայց գնդակը գնաց պատին մէջ մխուեցաւ :

Արիսթօ կատաղութեան աղաղակ մը արձակեց եւ պատուհանին կողմը խոյացաւ :

Երկու գաղտնի ոստիկաններ պատուհանէն ներս մտնելով անոր ճամբան կտրեցին եւ դէպի սենեակին կեդրոնը բերին ...: Բազմաթիւ ոստիկաններ ներս խուժելով սենեակէն Շունգլուխին եւ իր ընկերներուն վրայ խոյացան, զէնքերը առին անոնց ձեռքէն եւ անշարժութեան մատնեցին զանոնք : Աւազակները կը մռնչէին, հայհուչներ կ՚արձակէին :

Վարը, դետնայարկին մէջ, ոստիկաններուն եւ աւազակներուն միջեւ կռիւը կը շարունակուէր :

Պ. Հէնրի քանի մը ոստիկան առած, վրայի յարկը ելած էր :

Վիտոք, Արիսթոյի թեւէն բռնած, պարոն Հէնրիի մօտեցաւ եւ գոռացող ձայնով մը ըսաւ.

— Պարոն տեսուչ, Արիսթօն ձերբակալել խոստացած էի, ահա խոստումս բռնեցի, առէք :

— Սրիկայ, մեզ՝ մատնեցիր, անանկ չէ՞ ..., կայնէ դուն, ես վրէժս պիտի առնեմ քենէ : Զաւակներուդ ուր ըլլալը գիտեմ, հասկցա՞ր, ես գիտեմ, բայց դուն բնաւ պիտի չգիտնաս :

— Էհ, ատիկա հիմա յայտնի չըլլար, այդ մասին ետքը կը խօսինք հետդ, պատասխանեց Վիտոք փայլակը աչքերուն մէջ :

Գաղտնի ոստիկանները սկսած էին Արիսթոյի եւ իր ընկերներուն ձեռքերը կապել ... : Ամէնքն ալ, առանց բերաննին բանալու, ապշահար վախճանին կը սպասէին :

Այն միջոցին երբ զանոնք քաշելով կը տանէին, պարոն Հէնրի Մանօնի մարմինը նշմարելով՝ Վիտոքի հարցուց.

— Ո՞վ է այս կինը :

— Իմ կինս է, պատասխանեց թիապարտը անանկ եղանակով մը որ տեսուչն անդամ դող մը զգաց :

Եւ կատարեալ պաղարիւնութեամբ մը աւելցուց.

— Պարոն Հէնրի, քիչ մը ետքը ամէն բան պիտի պատմեմ ձեզի ...: Սա գիտցէք միայն թէ իր յանցանքը քաւեց խեղճ կինը: Թերեւս քիչ մը ետքը մեռնի, ատոր համար կը խնդրեմ որ ինծի առանձին թողուք անոր հետ ...:

Ապահովութեան տեսուչը բնազդաբար գլխարկը հանեց եւ երկիւղածութեամբ խոնարհեցաւ մահամերձ կնոջ առջեւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օհան Տակառեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-դստեան պաշտօն կը կատարուի այս կի-րակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գարանֆիլեան եւ զաւակները՝ Արաքսի եւ Կարօ կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ռոտոսթոցի) 1

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ կիրակի (16 Ապրիլ) յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկե-ղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհան-դիստի պաշտօն իրենց առենապետ՝

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Նոյնպէս

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, բարե-բարներուն եւ նորօք ննջեցեալ անդամ-ներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիսչատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հաշկերոյթը ժամը 13ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱ-ՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ : Րիւ Բաբեր թիւ 5

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Յաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-չութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ Պ. Հրանդ Գազան-ճեանի մահուան առթիւ Տիկին Արուսեակ Գազանճեանի, Պ. Վահէ Գազանճեանի, Տէր եւ Տիկին Վահան Այվազեանի եւ ի-րենց բոլոր պարագաներուն :

Այս տխուր առթիւ Կապ. Յաչի Պօմոնի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստա-ցած է Այրի Տիկին Ա. Գազանճեանէ, Պ. Վահէ Գազանճեանէ վաթսուն ֆր. դալրո-ցին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուա Քոլոմպէն Պ. Մխակ Երանեան եւ զաւակները Ժիլբայր, Նիքօլ եւ Ամման, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ հօր, մօր : մեծ հօր, մեծ մօր Գաբրիէլ եւ Փերուզ Երանեանի եւ նոյնպէս անուերհօր, դոքանչ-մօր եւ աներձադի, Սարգիս, Ադնիւ եւ Ա-բրամ Թորգոմեանի, նուիրած են Փարիզի, Շաւիլի եւ Առնուվիլի եկեղեցիներուն 40ական ֆրանք եւ տասը ֆրանք ալ «Յա-ռաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւլիստան, ող-բացեալ Պայծառ Կիւլիստանի եւ վարդ Միքայէլեանի մահուան առթիւ 50ական ֆրանք կը նուիրեն Հայ Կապ. Յաչին, Մշակոյթի Տան եւ «Հայ – Բոյժ»ի բար-գաւաճման համար :

(Տեսնալ «Յառաջ»էն) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ

հաւատացեալներու ուշադրութեան :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տա-րի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալ-ֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պոռշէ, Ալֆորվիլ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան խում-բի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովո-րական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաֆս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20·30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Մինաս-եան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Րիւ Վոլթէր, ֆուայէ տէ վիէօ թրավա-յէօր : Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. « Քրխտափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ՝ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կա-րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի պիտի առ-նուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրխտափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողո-վը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ա.Հարոնեա-նի ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե-րունդի կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատ-րաստուած՝

1·— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ
2·— ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20·30ին, *Սինեմա լը Տօֆէն*, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ *(Մեթրօ Քառէ)*

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին .— Զ. Զաքմըչ-եան, 22 Րիւ Ռիշէ, *Օ. Պօյաճեան* 85 Րիւ տ'Ապուֆիո, *Մասիս*, 21 Րիւ Սօլնիէ, *Մարզարեան*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Լին նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, կիրա-կի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներ-կայացնէ նախորդ Ազգ. Մխիթեան վար-չութեան, կատարած քառամեայ գործու-նէութեան բարոյական եւ նիւթական աշ-խատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՑԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթիւնը կ'ողեկոչ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Մխրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւռակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւռակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ամսգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

Հ. Մ. Ը. Մ.

U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՔ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
14
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
14 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10887 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.887

«ԱՅԳ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այն տեսակցութիւնը զոր Պէյրութի Այդի ուշիմ աշխատակիցը՝ Շահանդուխտ ունեցած է Եղիշէ պատրիարքի հետ, Անթիլիասի մէջ :

Կը շնորհաւորենք Շահանդուխտը իր հարցումներուն համար : Չենք շնորհաւորեր Եղիշէ պատրիարքը իր պատասխաններուն համար, ուր կայ անբացատրելի ամբարտաւանութիւն մը եւ անտեղի արհամարհանք մը հանրային կարծիքին նիկատմամբ : Պիտի անդրադառնանք քիչ ետք :

×

ԺԱՄ ՄԸ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

« ԶՈՒՐ ՏԵՂ ՄԻ ԱՂՄԿԷՔ,
ՈՉԻՆՉ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՔ »

Երուսաղէմի Ամենապատիւ Պատրիարքը Տ. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան եւ դիւանապետ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան Պէյրութ կը գտնուին քանի մը օրէ ի վեր :

Եւրոպական մեծ թերթերու թղթակիցներ մինչեւ Երուսաղէմ գացին, անհետացած եւ վերադարձուած ձեռագիրներուն հարցին ծածուկ ծալքերուն տեղեկանալու համար : Մենք դիւրութիւնը ունեցանք Պատրիարք Հայրը տեսնելու մեր քաղաքին մէջ : Ժամադրուեցանք :

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Վեհարանին մէջն ենք : Եղիշէ Պատրիարք կը ճեմէ Վեհափառին եւ երկու միաբան վարդապետներու հետ :

— Աստուած օգնական :

— Հրամմեցէ՛ք, նստեցէ՛ք :

Վեհափառին դէմքին վրայ տրտմութիւն մը կայ : Եղիշէ Պատրիարք անտարբեր երեւոյթ մը ունի : Երկու վարդապետները կ՚անցնին կողմնակի սենեակները, քիչ ետք Վեհափառն ալ կը ձգէ Պատրիարքը, որուն հետ կը նստինք Դահլիճին մէջ :

— Ինչո՞ւ սուտ ու փուտ լուրեր կը հրատարակէք ձեր թերթերուն մէջ :

— Եկայ որ ճիշդ լուրեր հաղորդէք ինծի :

— Շատ լաւ. հարցումներդ պատրա՞ստ են :

— Այո՛, ձեր ժամանակը շատ չեմ խլեր. միայն թէ պատասխանեցէք այս հարցումներուս :

ՀԱՐՑ.— Ո՞վ եւ ի՞նչ իրաւասութեամբ ծախու հանած է խնդրոյ առարկայ ձեռագիրները :

ՊԱՏՍ.— Յորդանանի կառավարութեան տուած տեղեկագիրը եւ վճիռը չկարդացի՞ք :

— Կարդացինք :

— Ուրե՞մն :

— Ուրեմն Շնորհք Պատրիարքն ու Սուրէն Արք. Քեմհաճեան են վաճառքի հանողները :

— Հապա ո՞վ պիտի ըլլայ :

Ինքնավստահ է այս շեշտը : Անբեկանելի՝ կարծես : Թէեւ ինքզինք կը պահէ զուսպ, բայց ջղային շարժումներ կ՚ընէ : Սիկարը կը վառէ : Քիչ ետք կը մարի, կը մոռնայ ծխելու, յետոյ՝ կրկին կը վառէ, նոյն ատեն պատմելով ամբողջ մանրամասնութիւնները Յորդանանի կառավարութեան բռնած դիրքին եւ Ընդ. Դատախաղին վճիռին : Այս վերջինը հետաքրքրուած, հետազօտութիւններ կատարած է եւ եկած յիշեալ եզրակացութեան : Իր փնտռտուքին ընթացքին Յորդանանի կառավարութիւնը չէ մոռցած Պատրիարք Հօր ուշադրութեան յանձնելու սա կարեւոր կէտը. « Հայոց վանքը սեփականատէրն է իր գանձերուն, բայց իրաւական տէրը Յորդանանի կառավարութիւնն է» :

Հ.— Ե՞րբ տեղի ունեցած են գործողութիւնները. 1959ի՞ն թէ քանի մը ամիս առաջ :

Պ.— (Քիչ մը մտածելէ ետք) 1959ին :

Հ.— Ինչո՞ւ տարին գէթ անգամ մը քննութիւն կատարել չէք տար գանձատան մէջ :

Պ. — Ինչ պէտք կայ : Արդէն տարին քանի մը անգամ կը բանանք գանձատունը՝ զգեստներու, սկիհի եւ այլ եկեղեցական հին ու թանկարժէք անօթներու օգտագործման համար, տօնական առիթներով : Բնաւ կարիք չենք զգար ստուգումի ենթարկելու, մանաւանդ որ մասնաւոր ցուցակ մըն ալ չկայ :

Հ.— Ո՞վ ծախեց, քանիի՞ ծախեց, որո՞ւն ծախեց ձեռագիրները :

Պ. — Սոթպի անուն չի տար : Կը մերժէ ըսել, թէ որմէ՞ ծախու առած է :

Հ.— Ի՞նչ պայմաններով հայթայթուեցաւ գումարը՝ Սոթպիէն ետ առնելու համար ձեռագիրները :

Պ.— (Քիչ մը մտածելէ ետք) Երուսաղէմի վանքը վճարեց 14 հազար սթերլին, այսինքն՝ 40 հազար տոլար :

Հ.— Չէ՞ որ Պ. Ալէք Մանուկեանը վճարեց ըսին :

Պ.— Ալէք Մանուկեանը նախ խոստացաւ տալ, բայց վերջը մերժեց :

Հ.— Ի՞նչ արժեցին ձեռագիրներու անհետացման եւ վերստացման գործողութիւնները :

Պ.— 14 հազար սթերլին, 40 հազար տոլար միայն :

Հ.— Ո՞ւր մնացին պակաս հինգ ձեռագիրները : Չէ՞ որ 28 հատ էին :

Պ. — Չեմ գիտեր :

Հ.— Ինչո՞ւ հրապարակ չէք հաներ 1959 Փետրուար 12 թուակիր նամակը՝ Սուրէն Արք. Քեմհանեանի ստորագրութեամբ, որուն մէջ ըսուած է թէ «Անդրանիկ Սանտրիկեան իմ գործակալս է, ձեռագիրները Լոնտոն փոխադրելու համար» : Ինչո՞ւ մամուլին չէք յանձներ այս նամակը :

Պ.— Ի՞նչ պէտք կայ : Չէ՞ որ յայտնի են գողերը :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Տիկին Էօժէնի Սանտրիկեանի ձեր անուան ուղարկած հեռագիր – նամակին, որով կը պահանջէ Սուրէն Արքեպիսկոպոսին ստորագրութիւնը կրող նամակը :

Պ.— Ես ի՞նչ պարտաւորութիւն ունիմ պատասխանելու ամէնուն ըսածին :

Հ.— Իսկ եթէ յիշեալ տիկինը դատ բանայ եւ պահանջէ նամակը, չէ՞ք յանձներ :

Պ.— Չեմ յանձներ, բայց ցոյց կուտամ :

Հարցում մըն ալ ունիմ ուղղելիք, բայց կարծես չեմ համարձակիր. ըսե՞մ թէ չէ. բայց ինչո՞ւ չըսեմ : Չէ՞ որ արդէն ըսուեցաւ : Պէտք է հարց տամ : Վերջապէս ազգային խնդիր մըն է յիշեալ անանուն գողութիւնը :

Հ.— Ինչո՞ւ համաժողովրդային միակարծիք այս դիրքաւորումը ձեր եւ Շահէ Սրբազանին հանդէպ : Ինչո՞ւ ամէն մարդ ձեր երկուքին անունը կուտայ միայն՝ որպէս հեղինակները այս գողութեան :

Պ. — (Ծիծաղով մը) . Որովհետեւ « Շահէ Սրբազան խելացի, ճարպիկ մէկն է : Ամէն բանին տակէն կ՚ելլէ», կը մըտածեն : Ինծի ալ կը վերագրեն շատ կարողութիւններ ... :

Հ.— Ի՞նչպէս այսքան արագ դատավճիռ կը տրուի, առանց լսելու մեղադրեալ կողմերը :

Պ.— Դատավճիռ մը չէր տրուած : Քանի որ հարցը դատարան չտարուեցաւ : Միայն տեղեկագրութիւններու եւ նամակներու փաստերու լոյսին տակ տրուած որոշում :

Հ.—Յանցաւորները ներում ստացած են սակայն՝ ըստ Յորդանանեան Պետութեան 1965ի օրէնքին : Այսքանով պէտք է բաւականանա՞նք : Յորդանանի կառավարութիւնը կրնայ ներել, բայց Հայ ժողովուրդը՝ ո՛չ :

Պ.— Ի՞նչ կրնանք ընել 85 տարեկան ծերունիի մը ...

Հ.— Բայց Շնորհք Պատրիա՞րքը :

Պ.— Պէտք է պատժուի : Ես իրաւասու չեմ այդ ընելու : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին իրաւասութեան սահմանին մէջ կ՚իյնայ այդ : Այո, պէտք է պատժուի :

Ի.— Ի՞նչպէս :

Պ.— Չեմ գիտեր, բայց անպայման պէտք է պատժուի :

Հ.— Չէ՞ք կարծեր որ Թուրքիոյ մէջ ապրող Պատրիարքին դէմ արձակուած այս վճիռը կրնայ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ, քաղաքական գետնի վրայ, նիկատի ունենալով մեր եւ Թուրքիոյ ... « կապը » :

Պ.— Ես ալ այդ կը մտածեմ, սակայն երբ ստիպուած ըլլամ, ամէն գաղտնիք երեւան պիտի հանեմ : Արդէն «ՍԻՈՆ»ի այս թիւին մէջ գրեցի : Յաջորդաբար պիտի շարունակեմ գրել մանրամասն, զգայացունց պատահարները անցեալին :

Հ.— Շահէ Սրբազանի մամուլին ուղարկած գրութիւնը, որով կը պատասխանէր Շնորհք Արքեպիսկոպոսի հերքումին, չսիրեցինք, շատ անպատշաճ ոճ մը գործածած էր : Երուսաղէմի վանքին «երիցագոյն գողը » կ՚անուանէ Սուրէն Արքեպիսկոպոսը : Ուրեմն կրտսեր գողե՞ր ալ կան վանքին մէջ :

Պ.— Այո, գող էր : Իմ ալ դրամարկղս բացաւ եւ ինչեր գողցաւ ... Ամէն ինչ չըսուիր, բայց եթէ ստիպուիմ՝ պիտի ըսեմ :

Հ.— Ինչո՞ւ գող եկեղեցական մը պահեցիք վանքէն ներս, այսքան տարիներէ ի վեր :

Պ.— Դուրս պիտի դնէի, բայց հակառակողներ, միջամտողներ շատ եղան : Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Պ. Ալէք Մանուկեան, Պ. Եր. Հիւսիսեան, Պ. Եսայեան, մինչեւ... Զարեհ Կաթողիկոս :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Ամենայն Հայոց Հայրապետի Երուսաղէմի գանձերը Հայաստան փոխադրելու ցանկութեան եւ առաջարկին :

Պ.— Ոչ ոք իրաւունք ունի մեր գանձերը փոխադրելու այլ տեղ : Երուսաղէմի գանձերուն տէրը Երուսաղէմի Պատրիարքարանն է, ուրիշ ոչ ոք :

Հ.— Անգլիական թերթի թղթակից Պերրի Օ՚Պրայընի յայտարարած է Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, թէ իրեն ստորագրել տուած են թուղթ մը, որուն պարունակութեան ինք տեղեակ չէր, քանի որ աչքերը չէին տեսներ :

Պ.— Բոլորովին սուտ է : Բայց որքան սուտ խօսին, այնքան պիտի խրին : Փաստեր ունիմ, կրնամ ցոյց տալ : Այս բոլորը ընողները Տիրանականներն են, գիտեմ. բայց բոլորն ալ իրենց դասը պիտի առնեն :

Հ.— Ուրեմն դուք եւ Շահէ Սրբազան ոչ մէկ կապ ունիք այս գայթակղութեան մէջ :

Պ.— Ամենեւին : Զրպարտութիւն է : Շահէ Սրբազան զոհ մըն է միայն, ինք ոչ մէկ բանի տեղեակ է : Բոլորովին անակընկալի եկաւ : Սա ալ ըսեմ, որ հայ թերթերը աղմկելով ոչինչ կը շահին : Զուր տեղ մի՛ աղմկէք, բան չէք հասկընար :

Կը նայիմ Պատրիարքին քիչ մը ջղային, քիչ մը անտարբեր, քիչ մը բարկացոտ երեսին. ու կ՚ըսեմ մտովի .

Բայց կարելի՞ է այսպէս խօսող մէկը գող նկատել : Ո՞ր մէկուն հաւատալ : Սարսափելի է :

— Գիտէք, Սրբազան Հայր, որքան ցաւ պատճառեց այս գայթակղութիւնը . եկեղեցական եւ գո՞ղ : Կարելի՞ է հաւատալ. ափսո՛ս ... :

— Հիմա՝ այսքան : Եթէ հարկ ըլլայ, յետագային պիտի գրեմ «ՍԻՈՆ»ի մէջ :

—Բայց ի՞նչպէս սպասենք ամիս մը :

— Այս թիւը շուտ պիտի հրատարակենք : Ուրեմն, կարծեմ կը բաւէ : Ողջոյններս ձեր թերթի տնօրէնին եւ ըսէք, թէ շատ չերկարեն, որովհետեւ.. Կեցիր առած մը ըսեմ քեզի. — Մարդ մը ընկոյզ կը ծախէ, ուրիշ մը կը գնէ, բայց փուճ կ՚ելլէ. խեղճը կը գոհանայ ըսելով. «Կեղեւին խշրտուքին ձայնը միայն շահ մընաց» : Խոլացի աղջիկ կ՚երեւիս, կրնաս հասկնալ, թէ ինչ ըսել կ՚ուզեմ :

— Ուրեմն լռե՞նք. չհետապնդե՞նք. ճշմարտութիւնը չքօղաղերծե՞նք :

— Ի՞նչ կրնաք ընել՝ շատ բան գրելով :

— Բայց առած մըն ալ ես ըսեմ ձեզի, Պատրիարք Հայր.— «Երբ ժողովուրդը միաձայն ոտքի ելլէ, թագաւորն իսկ գահէն վար կ՚առնէ» : Յտեսութիւն ... :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«ԱՅԳ».— Խմբագրութիւնս լոյս կ՚ընծայէ սոյն տեսակցութիւնը իր ամբողջական հարազատութեանը մէջ, անոր ընթացքին բանաձեւուած ամբաստանութեանց պատասխանատուութիւնը ձգելով Պատրիարք Սրբազան Հօր վրայ :

×

Կարդացինք ու զարգացանք : Երուսաղէմի պատրիարքը գոհ չէ հայ մամուլէն. — «Զուր տեղ մի՛ աղմկէք, բան չէք հասկընար» կ՚ըսէ ու կը թելադրէ որ թերթին տնօրէնն ալ «շատ չերկարէ» : Այլ խօսքով կ՚ուզէ որ լռենք : Լա՞ւ չըլլար որ նախ ինք լռէ երբ անպատկառ արտայայտութիւններէ զատ, ըսելիք չունի : «Բան չէք հասկնար» կ՚ըսէ պատրիարքը : Ճիշդ է, դիւրին չէ հասկնալ : Մենք չենք հասկընար, Սրբազա՛ն, որ հայկ. թանկարժէք ձեռագիրներ անուրդի հանուին : Մենք չենք հասկնար, Սրբազան, որ « բնաւ կարիք չենք զգար ստուգումի ենթերկելու մանաւանդ որ մասնաւոր ցուցակ ալ չկայ» ըսէ Երուսաղէմի Հայոց արժանաւոր կամ անարժան պատրիարք մը : Մենք չենք հասկնար, Սրբազա՛ն, որ, ըսուի նաեւ թէ այդ գանձերուն իրաւական տէրը Յորդանանն է :

Եւ տակաւին շատ ու շատ բաներ չենք հասկնար, սրբազա՛ն Պատրիարք, եւ կը պարզուի որ հասկնալիք ալ չունինք .— չենք ալ ցաւիր ատոր համար, վասնզի նախընտրելի է որ չհասկնանք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Վատիկանի յարաբերութիւնները սկսած են բարդանալ տրուած ըլլալով որ Պոնի կառավարութիւնը մտահոգուած է Օտէր – Նայիս սահմանի հաւանական ճանաչումէ մը Ս. Աթոռի կողմէ : Իր կողմէ Վատիկանն ալ կը մեղադրէ դաշնակցային Գերմանիան, որ բռնաբարած է Քոնքորտան : Արդարեւ, Գերմանիոյ մէջ միշտ ի զօրու է այն Պայմանագիրը, զոր Պապը ստորագրած է Հիթլէրի հետ եւ ըստ որուն Կաթողիկէ երախաները իրենց նախնական ուսումը պէտք է ստանան միայն կաթողիկէ դպրոցներուն մէջ : Արդ, երկու նահանգներու մէջ դպրոցական բարեփոխում կատարուած է եւ հաստատուած «Քրիստոնեայ հաւաքական դպրոցներ» կաթողիկէ և բողոքական աշակերտներու համար :

ԵՍԱՅԻ ՆՉԵՑԻ

Մատենադարանի պաշտօնեայ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Լ. Խաչերեանի աշխատասիրութեամբ, առաջին անգամ խոր վերլուծութեամբ, ընթերցողներուն կը ներկայացուի հայ միջնադարու մեծագոյն մտածող, գիտնական եւ հանրային գործիչ, Գլաձորի համալսարանի բաբունապետ (արդի տարազով՝ տեսուչ) Եսայի Եչեցիի «Վերլուծութիւն քերականութեան» երկը :

ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն մոնղոլական վայրի հորդաներու կործանիչ արշաւանքները ամայացուցած էին բազմաթիւ երկիրներ, որոնց մէջ նաեւ Հայաստանը: Զանգուածային սպանութիւններու, համատարած կողոպուտի եւ յափշտակութեան, ահաւոր չափերու հասնող գերեվարութեան պատճառով կեանքը կը կազմալուծուէր Հայաստանի մէջ :

Եւ ահա, Գլաձորի համալսարանին մէջ, Եսայի Նչեցիի ջանքերով վերստին կը ծաղկին գիտութիւնն ու իմացականութիւնը: Երկրին զանազան ծայրերէն կը հաւաքուին ուսումնատենչ երիտասարդներ, շուրջ 363 հոգի :

Մեզի հասած գրչագիր մատեաններու, բազմաթիւ գիտնականներու ուսումնասիրութիւնները կը վկայեն, որ Գլաձորի համալսարանը (այժմ՝ Եղեգնաձորի շրջան) մեծ համբաւ ունեցած է : Այդ համալսարանը ժամանակին կոչած են « իմաստութեան մայրաքաղաք», «երկրորդ Աթէնք», « Մեծ Դպրատուն», «Մայրն իմաստից » եւայլն, իսկ Նչեցին անուանած են «քաղցրահանճար, գերիմաստ վարդապետ, լուսատու ջահ, երիցս երանեալ, քաջ հռետոր»: Բաւական է ըսել, թէ Եսայի Նչեցիի անունը կը յիշատակուէր օրուան թագաւորներու, խաներու եւ կաթողիկոսներու անուններուն կողքին: Այդ դարուն այդ ձեւի բարձրագոյն դպրոցներ հազուագիւտ էին Եւրոպայի մէջ :

Հակառակ այս իրողութեան, ռուսերէն « Մանկավարժական բառարան»ին մէջ կը հանդիպինք մեր պատմութիւնը աղաւաղող այսպիսի արտառոց փաստի մը. «Հայաստանի մէջ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ չկային, միակ մասնագիտական միջնակարգ դպրոցին մէջ կը սորվէին հարիւր հոգի »: Ինչպէս կը նըկատուի, գրչի հարուածով մը ջնջուած են Հայաստանի բազմաթիւ միջնակարգ դպրոցները եւ բարձրագոյն ուսումնարանները, անտեսուած են Անիի, Հաղպատի, Գլաձորի, Տաթեւի եւ միւս համալսարանները :

Արդ, եթէ գոյութիւն ունէր համալսարան, բնական է, որ պէտք է ըլլար նաեւ որակեալ դասախօսական կազմ, համապատասխան դասագիրք – ձեռնարկներ, ուսումնական ծրագիր եւ նոյնիսկ մասնագիտական բաժիններ, այսօրուան լեզուով ասած՝ ֆաքիւլթէներ:

Եւ իրօք, մեր գրչագիրներէն մէկուն մէջ (Մատենադարան, թիւ 7823) պատմագիրը Գ. Տաթեւացիի համալսարանին մասին կը գրէ, որ հոն գոյութիւն ունէին երեք ֆաքիւլթէներ, որոնցմէ մէկուն մէջ դասաւանդուած է երգ – երաժշտութիւն, երկրորդին մէջ՝ գեղանկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, հաւանաբար նաեւ քանդակագործութիւն, իսկ երրորդին մէջ ներքին եւ արտաքին գիտութիւններ (միջնադարին ներքին գիտութիւն ըսելով կը հասկնային եկեղեցական – կրօնական գիտութիւնները, իսկ արտաքին ըսելով՝ աշխարհագրութիւնը, երկրաչափութիւնը, աստղագիտութիւնը, քերականութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, տրամաբանութիւնը, տոմարագիտութիւնը, բնագիտութիւնը եւայլն) :

Բնական է, որ միջնադարուն բարձրագոյն կրթարաններու ուսանողներուն համար դասագիրք – ձեռնարկները առանձնակի արժէք ունէին, իսկ քերականութեան դասագիրքերը՝ առանձնապէս : Հին ատեն քերականութիւնը կ՚ընդգրկէր արդի բանասիրութիւնը, տրամաբանութիւնը, հռետորութիւնը, հին երկերը վերծանելու եղանակը, լեզուաբանութիւնը՝ լայն առումով եւ, անշուշտ, բուն քերականութիւնը :

Քերականութեան դասագիրքեր կազմած էին Գրիգոր Մագիստրոս (ԺԱ. դար) եւ Յովհ. Երզնկացի (ԺԳ. դար): Նչեցին չբաւարարուեցաւ եղածներով, ընդհակառակն, ստեղծեց իր նոր երկասիրութիւնը՝ քերականութեան նոր դասագիրք – ձեռնարկը, որ, հարկաւ, զերծ պէտք է ըլլար նախորդ աշխատութիւններու թերութիւններէն եւ ունենար գիտական բարձր մակարդակ: Այդ գործը առնուազն ամբողջ դար մը գործածուած է մեր բոլոր դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ :

Եսայի Նչեցիի երկասիրութիւնը մեր մատենագրութեան մէջ ծանօթ եղած է « Մեկնութիւն քերականի » վերտառութեամբ, մինչդեռ իրողութեան մէջ այդպէս չէ: Լ. Խաչերեան, հիմնուելով Երուսաղէմի (թիւ 1145, 1216, 2191), Բրիտանական թանգարանի (թիւ 84), Վենետիկի (թիւ 46, 671, 994) ձեռագիրներուն մանրանկար ժապաւէններուն, Հ. Ղ. Ալիշանի գիտական ուսումնասիրութիւններուն («Սիսական») վրայ, կը գտնէ բնագիրը :

Լ. Խաչերեանի կատարած աշխատանքին երկրորդ առաւելութիւնը այն է, որ ան կը համեմատէ Եսայի Նչեցիի, Գր. Մագիստրոսի, Յովհ. Երզնկացիի եւ Ծործորեցիի գործերը իրարու հետ եւ փաստերու հակադրութեամբ եւ համադրութեամբ կը հաստատէ Նչեցիի աշխատութեան նմանութիւններն ու տարբերութիւնները :

Լ. Խաչերեան քննած է նաեւ Նչեցիի լեզուական – քերականական հայեացքները: Ներկայացուցած է նաեւ բառարան մը՝ բնագրին մէջ գործածուած քերականական տարազներու՝ յունարէն, լատիներէն համարժէքներով : Յ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԱԶԴՈՒ ՁԱՅՆԸ

1965ի տարեմուտին, Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան արիս – պագոսին մէջ հնչեց արդարակորով ձայն մը, որ կը յիշեցնէր, դարուս առաջին աշխարհամարտի թոհ ու բոհէն օգտուելով, Թուրքիոյ կառավարութեան վերին իշխանութիւններու կազմակերպութեամբ եւ հրահանգներով, թրքահպտակ, խաղաղասէր հայ ժողովուրդին վրայ գազանային մոլեգնութեամբ գործադրուած համատարած ջարդը եւ ահռելի չարչարանքները :

Այն ազդու ձայնը, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի առթիւ, թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի հայաշատ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցող, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու անթառամ յիշատակին նուիրուած յուշատօնական հանդէսները, հրապարակային խաղաղ ցոյցերը, Հայաստանի եւ արտասահմանի զանազան երկիրներու մէջ կառուցուած նահատակաց յուշարձանները, հայ եւ օտար լեզուներով — արաբերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, սպաներէն, եւայլն — հրատարակուող լրագիրներու, պարբերաթերթերու, գիրքերու մէջ եղած թրքական բարբարոսութիւններու նկարագրութիւնները, ասոնք բոլորը, այն ատենէն ի վեր, թուրք պետական մարդոց, լրագրողներու եւ այլ պաշտօնական հանդամանք ունեցողներու վրայ ազդած ու անոնց մտային եւ հոգեկան վրդովում պատճառեր են, եւ անոնցմէ շատեր վատաբար կը ստեն, թէ Թուրքիոյ մէջ Հայերու ջարդ չէ կատարուած :

Այդ ստախօսներէն մին էր, Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ, որ էր նաեւ խնկարկու մը Թուրքերու «մեծ կուռք Թալէաթի» յիշատակին :

Անկասկած, նախագահի մը այսպիսի պոչաւոր սուտ մը խնդում պատճառած է խորամանկ Իսմէթ Ինէօնիւի եւ համախոհներուն, որոնք շատ լաւ գիտեն ճշմարտութիւնը :

Անամօթաբար ստողներ ալ կան, թէ Հայերն են որ թուրք ջարդեցին ՛՛՛ :

Այո, մի քանի քաղաքներու, գիւղերու մէջ գտնուեցան քաջարի հայ հերոսներ եւ հերոսուհիներ, որոնք իրենց բնակավայրերուն և ընտանիքներուն վրայ յարձակող ջարդարար թուրք խուժաններու դէմ ինքնապաշտպանութեան դիմելով՝ սպաննեցին յարձակողներէն շատերը : Բայց, թուրք՝ անպաշտպան, անկար կիներ, աղջիկներ եւ անմեղ փոքրիկ երախաներ ջարդելու վայրագութիւնը գործող Հայեր բնաւ չեղան : Ահա այս է ճշմարտութիւնը :

Իսկ կան Թուրքեր ալ, որ շատ լաւ գիտնալով հանդերձ բացայայտ իրականութիւնը, Թուրքերու գործած հրէշային ոճիրին պատասխանատութիւնը չքմեղացնելու համար, խարէական ճարտարաբանութիւններ (ավոքազրոի) կ՚ընեն սնոտի բարբաջանքներով:

Կան նաեւ, քծնութեամբ, բայց առանց խղճահարութեան, ըսողներ. — «Անցած բաներ են, պէտք է մոռնալ »...

Մոռնա՞լ յորդահոս արիւնահեղութիւնը, կոտորածները, անդառնալի կորուստները, սաղայէլեան չարիքները :

Ահա ծիծաղելի, խայտառակ թելադրութիւն մըն ալ այս :

Այո, գուցէ մեր յաջորդ սերունդները կրնան մոռնալ, եթէ Հայու արիւնով շաղուած եւ բռնագրաւուած մեր պապենական հողերը մեր մայր հայրենիքին վերադարձուին, ու հայ եւ թուրք ժողովուրդները խաղաղ դրացնութեամբ ապրին :

Մարդ կը տարուի մտածելու, թէ այն Թուրքերը, որոնք կը ճգնին յանցապարտ թուրք ջարդարարները արդարացնելու, մի գուցէ, 1915ի այն փոքր լաճերէն են, այժմ չափահաս տարիքի հասած, որոնք հայ ժողովուրդին տեղահանուելու կառավարական յայտարարութիւնները պատերու վրայ փակցուած տեսնելով, կը հրճուէին, թէ «կեավուր Էրմէնի»ները պիտի երթան կորսուին, անոնց տուներն ու բոլոր գոյքերը իրենց պիտի մնան : Թերեւս ալ՝ այն թուրք վատշուէր լակոտներէն են, որոնք իրենց գիւղերու մօտիկ, քարոտ, փուշոտ ճամբաներէ անցնող, դէպի Եփրատ եւ արաբական անապատները քշուող, յոգնատանջ, անօթութենէ, ծարաւէ կմախացած, թշուառ, անտէր, անօգնական մնացած, իրենց հագուստները ցնցոտիներու վերածուած, հայ աղնուատոհմ կիներու, փափկասուն աղջիկներու, խեղճուկ վտիտ երախաներու հալածական խումբերը որ տեսնէին, կը մօտենային անոնց, կը ծաղրէին, կը քարկոծէին, նոյնիսկ իրենց անզգամ մոլեռանդ, անգութ մայրերն ու պառաւ մամիկներն ալ միասին, հայհոյանքով կ՚անարգէին քրիստոնեայ կրօնքը :

Այս ամէնը, գուցէ ոմանց համար երեւակայական անհաւատալի թուին : Սակայն ճշմարտապէս իրականութիւն են, վկայութեամբը այն տառապալի դաժան կեանքին ենթարկուած ականատեսներու, ինչ որ, ընտանեկան պարագաներով, իրենց երջանիկ հանգստաւէտ տունէն տեղահանուելով, բռնաքսորի դառնութեան բաժակը ցմրուր քամած, իրենց հոգեհատոր հարազատներուն նահատակութեան խոցոտող կսկիծը սրտերնուն մէջ, աննկարագրելի չարչարանքներէ հիւծուած եւ հրաշքով վերապրած վշտահար, սգաւոր մօրմէս եւ քրոջմէս եւս լսած եմ, արտասուալի աչքերով եւ դողդոջուն ձայնով նկարագրուած :

ՕԹՈՆ Յ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

Ա.

(ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ժամանակին, երկու գիւղացիներ իրարու հանդիպեցան : Անոնցմէ մին խորամանկ եւ ստախօսին մէկն էր: Օրը օրին կ՚ապրէր խաբեբայութեամբ, երբեմն ալ, երբ առիթը ներկայանար, գողութիւն կ՚ընէր : Իսկ միւսը՝ շատ բարի, ճշմարտախօս անձ մըն էր եւ կը ջանար միշտ պարկեշտօրէն իր ապրուստը շահիլ :

Իրարու վիճակը հարցնելէ քիչ ետք՝ երկու գիւղացիները վէճի մը բռնուեցան: Առաջինը կը պնդէր, թէ ապրիլ կարենալու համար պէտք է կեղծել, ստել, քծնիլ, իսկ երկրորդը կ՚ըսէր. «Աւելի լաւ է թշուառ ըլլալ, անօթի մնալ, բայց ճիշդ խօսիլ »:

Երկար վիճեցան, բայց չկրցան գիրար համոզել : Ուստի որոշեցին գիւղին մեծ ճամբան բռնել եւ անցորդներուն կարծիքը հարցնել : Սկսան քալել : Բաւական քալելէ ետք, գիւղացիի մը հանդիպեցան, որ արտը կը հերկէր :

— Աստուած երկար կեանք տայ քեզի, քաջ մարդ, ըսին, եկուր մեր միջեւ դատաւոր եղիր եւ ըսէ, թէ այս աշխարհիս մէջ լաւ ապրիլ կարենալու համար, ի՞նչ ընելու է, ճշմարտախօ՞ս պէտք է ըլլալ թէ ստախօս :

— Ճշմարտութեան հետեւելով չես կրնար ապրիլ, ըսաւ գիւղացին : Անհրաժեշտ է ստել, կեղծել, այլապէս անօթի կը մնաս : Ճշմարտութիւնը մուճակ կը կրէ, մինչդեռ սուտը՝ կօշիկ : Տեսէք, օրինակ, մեր արհեստին մէջ, մեր տէրերը մեր բոլոր ժամանակը կը խլեն եւ աչք բանալու ժամանակ չեն թողուր մեզի : Ստիպուած ենք երբեմն սուտ հիւանդ ձեւանալ, որպէսզի կարենանք անտառ երթալ եւ վառելիք փայտ բերել : Ցերեկ ատեն եթէ արդելք ըլլան, դիշերը կ՚երթանք :

— Լսեցի՞ր, բարեկամս, ըսաւ խաբեբան, տեսա՞ր որ ես իրաւունք ունիմ եղեր :

Շարունակեցին իրենց ճամբան : Երկար քալեցին եւ կառք մը տեսան, որուն մէջ վաճառական մը բազմած էր :

— Վայրկեան մը կեցէք, կը խնդրենք, հարցում մը ունինք ընելիք ձեզի: Այս աշխարհիս մէջ ի՞նչպէս կարելի է լաւ ապրիլ. ճշմարի՞տ պէտք է խօսիլ թէ սուտ :

— Էհ, տղաքս, շատ դժուար է ճիշդ խօսիլ միշտ : Ստիպուած ես ամէն վայրկեան ստել, ապրուստդ ճարելու համար: Ուրիշները մեզ կը խաբեն, մենք ալ պարտաւորուած ենք ուրիշները խաբել : Յաջողութեան միակ պայմանը սուտն է, կեղծիքն է :

— Կը լսե՞ս, բարեկամ, աս ալ ինծի իրաւունք կուտայ, ըսաւ խաբեբան հըպարտօրէն :

Ուղեցին երրորդի մը կարծիքը եւս առնել : Երկար քալեցին եւ բարձրաստիճան անձի մը հանդիպեցան :

— Շնորհ ըրէք պահ մը մեզ լսելու, հարցում մը ունինք: Աշխարհիս մէջ մարդ իր ապրուստը կարենալ ճարելու համար ճշմարտութեա՞ն թէ սուտին հետեւելու է :

— Ահաւասիկ գեղեցիկ հարցում մը : ոչ մէկ կասկած, որ լաւագոյն է սուտին հետեւիլ : Ներկայ օրերուս ի՞նչ ճշմարտութիւն կրնաս գտնել : Ցիմարները միայն ճշմարտախօս կ՚ըլլան : Ճշմարտախօսութեան համար քեզ Սիպերիա կ՚աքսորեն, իբրեւ դաւաճան ամբաստանելով :

— Դէ լաւ, լսեցի՞ր, ըսաւ խեղճ եւ պարկեշտ մարդուն: Ամէնքն ալ նոյն բանը կ՚ըսեն, ուրեմն ես իրաւունք ունիմ : Աշխարհը սուտով կը դառնայ, պէտք է կեղծես, քծնիս, որպէսզի կարենաս ապրիլ :

Երկու գիւղացիները քաղաք գացին եւ գործ մը փնտռելու ելան : Խաբեբան դիտէր լաւ քծնիլ եւ գլուխ ծռել ի հարկին : Ամենուրեք կը կերակրէին զինք, ձրի ըմպելիք կուտային, ճերմակ հաց կուտային: Մինչդեռ ճշմարտախօս, պարկեշտ մարդը ջուր կը խմէր եւ օրն ի բուն չարաչար կ՚աշխատէր պատառ մը հացի համար, սակայն գոհ էր իր վիճակէն :

Ճշմարտախօսը, օր մը, անօթի էր: Իր ընկերոջը դիմեց եւ ըսաւ.

— Անօթի եմ, կտոր մը հաց տուր՝ ուտեմ :

— Փոխարէնը ի՞նչ կուտաս, հարցուց խարդախը :

— Առ ինչ որ արդար կը գտնես :

— Լաւ, մէկ աչքդ պիտի փորեմ :

— Առ, համաձայն եմ :

Նենգամիտը անխղճօրէն փորեց անոր մէկ աչքը եւ պատառ մը հաց տուաւ: Ապա շարունակեցին իրենց ճամբան եւ բաւական երկար քալեցին : Բարի մարդը նորէն անօթեցաւ եւ հաց խնդրեց ստախօսէն : Այս վերջինը ըսաւ.

— Միւս աչքդ ալ կը հանեմ :

— Ահ, բարեկամս, մեղքցիր զիս, կոյր կը դառնամ :

— Ինչ կարեւորութիւն ունի քեզի համար, դուն պարկեշտ եւ ճշմարտախօս մարդ ես, առանց աչքի ալ կրնաս ապրիլ :

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՋՈՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նախանցեալ Կիրակի Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբը, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ վարչութեան, տօնեց իր 25րդ տարեդարձը՝ Ժան Կուժոնի սրբահներէն մէկուն մէջ :

Երգչախումբը ջանք չէր խնայած հաճելի գեղարուեստական բաժին մը ներկայացնելու հասարակութեան : Մտերմիկ հայ սեղաններ, հայ լեզու եւ հայ երգ, անգամ մը եւս եկան շեշտելու մեզի Հայերուս՝ Հայ ապրելու, Հայ մնալու ազգայնական ոգին :

Յայտարարուած ժամէն քիչ մը ուշ՝ Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան հանդէսին բացումը կատարեց, բացատրելով երգչախումբին երկարամեայ գործունէութիւնը եւ արձանագրած յաջողութիւնները զանազան քաղաքներու մէջ, եւ դեռ այլ կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ տալէ ետք շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Հիւսիսեանի եւ Պ. Սրապեանի (Միլանոյէն), որոնք դրամական նուէրներով քաջալերած էին երգչախումբը, ինչպէս նաեւ Պ. Գէորգ Պաքրճեանի, այդ համեստ անձին, ի սպաս եկեղեցւոյ երգչախումբին ըրած հոյակապ նուէրին համար :

Երգչախումբի անդամներէն Պ. Գ. Թորոսեան զրաւոր կերպով կարդաց երգչախումբին օգտակար դերը ի շահ հայ Մեծասքանչին եւ հայ երգին, եւ հրաւիրեց ծնողքները արձանագրել իրենց զաւակները երգչախումբին մաս կազմելու, նկատելով որ կարգ մը երգիչներ կը հեռանան զանազան պատճառներով, մինչ անհրաժեշտ է լեցնել թափուր մնացած տեղերը :

Հանդէսը սկսաւ Պ. Արամ Խաչատուրեանի «Թօքաթայ»ով, զոր շատ յաջող կերպով նուագեց դաշնակի վրայ Տիկին Թորոսեան շատ սահուն եւ վարժ մատներով : Յետոյ բեմին վրայ երեւաց երգչախումբին անդամներէն Պ. Արա Սերոբեան, որ Տիկին Թորոսեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ մեներգեց Սպենդիարեանի « Այ վարդը » եւ Պ. Պարթեւեանի « Գեղջկւոյն երգը», անգամ մը եւս ապրեցնելով հայ երգը հայ հոգիներէ ներս :

Յաջորդաբար բեմի վրայ երեւցան Երեւանի երաժշտանոցէն համակրելի երգչուհի Տիկին Ա. Տէրտէրեան եւ երիտասարդ ջութակահար Պ. Թորգոմեան : Առաջինը իր հմայող ձայնով երգեց Պէլլինիի «Էռ տը Ժիւլիէթ»ը եւ երեք հայկական երգեր, իսկ երկրորդը իր տաղանդը ցոյց տուաւ նուագելով Պարթեւեանի « Շան նոսթալժիք»ը եւ Ռոմանս «Անտալուզ»ը :

Եւ ահա՝ ծափերով դիմաւորուեցաւ երկսեռ երգչախումբը բեմին վրայ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Պարթեւեանի, որ իր երաժշտական լայն հմտութեամբ եւ արուեստագէտի խոր ըմբռնումով կրցած էր թափանցել տալ հայ երգը հայ հոգիներէ ներս :

Երգչախումբը շնորհալի կերպով երգեց երկու կրօնական երգեր եւ մէկ քանի հայկական երգեր, որոնց կարգին « Գինիի երգ»ը խանդավառութեամբ լեցուց ներկաները :

Յայտնի դերասան Պ. Գմբէթեան արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին հայկական» եւ Թումանեանէն արտասանութիւն մը : Աւելորդ է ըսել թէ իր զմայլելի առոգանութիւնը եւ հարուստ հընչականութիւնը իրենց զուգորդութեամբ թնդացուցին մթնոլորտը : Պ. Սոլաքեան եւ Քընտրելեան կիթառով պահ մը ապրեցուցին մեզ մեր հայրենի երկրին հայ երգերով ու քանի մը կաթիլ արցունքներ ալ խլեցին մեզմէ : «Սօսի» պարախումբը իր հմայիչ պարերով թնդացուց սրահը : Յայտագրին բոլոր դերակատարներն ալ արժանացան որոտընդոստ ծափերու :

Յաւարտ յայտագրին՝ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Պարթեւեան, որ իր կնոջ հիւանդութեան պատճառով շատ ընկճուած՝ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն շռայլուած ծափերուն եւ շեշտեց որ իր յաջողութիւններուն մէկ մասը կը պարտի իրեն գործակից եղող կնոջ եւ երգչախումբի անդամներուն :

Օրուան նախագահը՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան փակեց հանդէսը, գովելով ղեկավարին եւ երգչախումբին ջանքերը, ու Տէրունական «Հայ մեր»ով վերջացաւ այս փայլուն ցերեկոյթը :

Հանդիսականները մեկնեցան զոհ տրամադրութեամբ, յարատեւ յաջողութիւն մաղթելով Պ. Պարթեւեանի եւ իր երգչախումբի անդամներուն :

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

(1966 – 1967)

— * —

Հայաստանի մէջ՝ 1966ի աթլեթիզմի վերջին արդիւնքները .— Երեւանի ելեկտրա – մեքենաշինական գործարանի երկու բանուոր մասնակցեցան Ռուսիոյ « Մարաթոնի » ախոյենութեանց, մրցելով 264 որակաւոր մարզիկներու հետ, որոնցմէ հարիւրէն աւելին « մարզական վարպետներ» էին : Մրցումը տեղի ունեցաւ Կրասնոդարի մէջ եւ վերջացաւ Վ. Գարիլովի յաղթանակով 42 քմ. 195 մեթր տարածութիւնը կտրելով երկու ժամ 28′ 25″էն : Տասնեւվեցերորդ Արարատ Ղուկասեան (36 տարեկան) երկու ժամ 34′ 22″, տասնեւութներորդ Սերգէյ Սարուխանեան երկու ժամ 34′ 39″ (41 տարեկան), հայազգի Ալէն Միմունները 192 մարզիկ իրենց ետեւը ձգեցին :

Հայկազ Սաֆարեանի յիշատակին նուիրուած Ե. փառատօնը .— Լենինականցի Հայկազ Սաֆարեան Հայաստանի նախապատերազմեան մեծագոյն մարզիկը հանդիսացած է, իրեն կը պատկանէին Հայաստանի հետեւեալ մրցանիշները, 4×100 մեթր (ընկերակցութեամբ Օ. Սուվարեանի, Ա. Ստեփանեանի եւ Մ. Վանեանի 46″ 2), առանց ուժ առնելու երեք քայլ ութ մեթր 84, երկայնութիւն 7 մ. 08 եւ բարձրութիւն ցատկել մէկ մեթր 75 : Այս վերջին մասնագիտութեանց համար ամէն տարի յատուկ մրցանակ կը սահմանուի, որոնք այս տարի սեփականութիւնը դարձան Ռ. Համբարեանի (բարձրութիւն ցատկել) եւ Եուրի Տիաչքովի (երկայնութիւն ցատկել եօթը մեթր 15), երկրորդ հանդիսացաւ եօթը մեթր 08ով Սուրէն Բեգոյեան : Վ. Զամքով շահեցաւ ութ հարիւր եւ 1500 մեթրի ախոյենութիւնները, վերջին մասնագիտութեան մէջ Վ. Պետրոսեան երկրորդ հանդիսացաւ : Ն. Իսանին կրկնակի յաղթական երկու հարիւր եւ հարիւր մեթր վազքերու, երկրորդ մասնագիտութեան մէջ՝ երկրորդ դասուեցաւ Ռ. Յովհաննէսեան, միւս յաղթականներն են Գրիշա Աթոյեան (սկաւառակ), Լ. Մալոյեան (երեք քայլ ցատկել) եւ Ռոման Փիլոսեան (մուրճ նետել 54 մեթր 22ով) :

Մոսկուայի մէջ «Սովետսկի Սփոր» դրօշարշաւի մրցումներ կազմակերպած էր, Մոսկուայի խումբը Տարասեանի մասնակցութեամբ կոտրած է 4× 200 մեթրի համամիութենական մրցանիշը 2′ 26″ 2ով :

Լողալ .— Լենինկրատի միջազգային մրցման ընթացքին (Ապրիլ 1967) Քալիկ Շխինեան երկու հարիւր մեթր չորս ոճով մրցման ընթացքին եօթներորդ հանդիսացած է 2′ 21″ 7ով : (Առաջին՝ Լազար, Հունգարիա) : Իսկ չորս հարիւր մեթր 4 ոճով մրցման մէջ Քալիկ Շխինեան ութերորդ տեղը գրաւած է 5′ 9″ 4ով, (Տունայեւ՝ առաջին 5′) : Ֆրանսայի երկսեռ լուղորդները կը մասնակցէին մրցումներուն :

Ֆրանսա. — Փարիզի «Ֆութպոլի բաժակ» Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը Ա. ԵՍ. Մանթի 1–0 յաղթելով հասաւ մինչեւ «ութերորդ ֆինալ», ուր ԷՖ ՍԷ Օրլի օդակայանի խումբէն 2–0 յաղթուեցաւ, Ֆրանսական պատկերասփիւռը մրցման հետաքրքրական փուլերը ցուցադրեց : Ալֆորվիլի լաւագոյն խաղացողները հանդիսացած են Քարթոյեան եւ Պրոքա, Եաղուպեան չէ կրցած փենալթի մը կօլի փոխակերպել :

Կոփամարտ. — Ֆրանսահայ կոփամարտիկ Լեւոն Ծատուրեան, որ Եւրոպայի ներկայ ախոյեան Պօէրճէ Գրողի դէմ կատարած դեղեցիկ մրցումէն ետք, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Տանը-մարքայի մէջ, կրկին Քոփէնհակ հրաւիրուեցաւ, մրցելու համար Բրէպէն Ռասմիւսէնի դէմ : Այս վերջինը կէտերով յաղթական հռչակուեցաւ, (գերագոյն թեթեւ ծանրութեան մէջ) :

Ըմբշամարտ .— Ա. ՍԷ. Պուլոնեը – Պիյանքուր Միութիւնը, Դարբինեանի հետ միասին (70 քիլօ) «Իլ տը Ֆրանս» նահանգի թիմային ախոյեան հռչակուեցաւ :

Իսկ Ժորժ Յովհաննէսեան (70 քիլօ) շահեցաւ «Իլ տը Ֆրանս»ի նահանգային ախոյենութիւնը, յաղթելով Ռոքքայի (Ֆրանսայի խումբին անդամ) :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ, ՀԱԶՈՒԱԳԻԻՏ ԵՐԳԱՐԱՆ ՄԸ

Գոյնը նետած, դեղնաւուն թերթեր ... ցեցն ու ժամանակը մաշեցուցած, պատառոտած են տիտղոսաթերթը, բայց դեռ յստակ կը կարդացուի. «Սիրակարկաչ, որ է հանդիսարան հայերէն, պարսկերէն եւ հնդստանցերէն երգոց ... Կալկաթա 1830» : Յիշատակուած է նաեւ կազմող հրատարակիչին անունը՝ «հաւաքեալ աշխատասիրութեամբ Ստեփանոսի Ջնթըլումեան Աւետեաց ».

Ընդամէնը 128 էջերէ բաղկացած այս երգարանին միայն առաջին 78 էջերը կը դրաւեն հայերէն երգերը : Մնացեալը՝ պարսկերէն եւ հնդկերէն երգեր են՝ հայատառ : Փոքրիկ նախաբանին մէջ հրատարակիչը կը հաղորդէ, թէ գիրքը կազմած է բազմաթիւ ձեռագիր – երգարաններու հիման վրայ, ընտրած է անոնցմէ լաւագոյնները :

Աւելի քան մէկ եւ քառորդ դար առաջ տպագրուած այդ տաղերը կ՚արտացոլեն Հնդկաստանի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը, կենցաղն ու առօրեան :

Երգերուն մեծ մասը ժողովրդական են, Նոր – Ջուղայի բարբառով : Միւսները անհատ հեղինակներու գործեր են, գրուած աշխարհաբարով, խառն պարզ գրաբարով :

Զարմանալի է, որ այս շատ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ երգարանը մինչեւ այժմ գրեթէ անծանօթ մնացած է մեր բանասիրութեան : Լէօ ծանօթ եղած է երգարանին մէկ էջին օրինակին, «Մեր ունեցած օրինակը, տարաբախտաբար, պակասաւոր է, եւ մենք չգիտենք, թէ որ թուականին է տպուել այս ժողովածուն » («Գործ» ամսագիր, Թիֆլիս, թիւ 11—2, 1917, էջ 143) :

Վերջերս գտնուեցաւ վերոյիշեալ երգարանէն օրինակ մը, որ փոխադրուեցաւ Հայաստան :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անկախներու 78րդ ցուցահանդէսին մասնակցած է Տիկին Գոհար (Պետոյեան) որու «Ագաղաղը» եւ «Ծաղիկները »կը յիշատակուին ամաթէօր տ՚Առի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Յետոյ գետնայարկը իջնելով կապելայէն դուրս ելաւ :

Վիտոք կնոջը քով ծունկի գալով՝ մարմինը թեւերուն մէջ առաւ եւ սիրտը պատառ պատառ եղած, երեսն ի վեր նայեցաւ : Խեղճ կնոջ դէմքը դեփ դեղին կըտրեր էր :

Քիչ մը ետքը Մանօն կիսովին աչքերը բացաւ եւ մահամերձի մը ձայնովը կըմկըմաց .

— Ֆրանսուա, զաւակներս փնտռէ, զաւակներս գտիր ....:

— Պիտի փնտռեմ եւ պիտի գտնեմ, ըսաւ Վիտոք հաստատ ձայնով մը :

Ասոր վրայ դժբախտ կնոջ շրթունքներուն վրայ ժպիտ մը նշմարուեցաւ :

— Ժագս, Ռոպէրս ...: Կը տեսնեմ զանոնք ...: Ինծի կը կանչեն ..., փափսաց օրհասականի մը ձայնովը : Ֆրանսուա՛, Ֆրանսուա՛, ներէ ինծի ... ներողութիւն ...:

— Ներեցի, ներեցի, կակազեց թիապարտը :

Եւ խարտիշահեր Մանօնի գլուխը նորէն թիապարտին թեւերուն մէջ ինկաւ :

ՎԻՏՈՔԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

ՍԷՆԹ – ԱՆ ՓՈՂՈՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱՏԵՂԻՆ

Տասնեւերեք տարի անցեր էր այն թըւականէն ի վեր երբ Ֆրանսուա Վիտոք, փայլուն շահատակութիւններէ յաղթական դուրս եկած, ոստիկանութեան կողմէ գաղտնի ոստիկաններու մասնաւոր խըմբակի մը պետը կարգուելով, Սէնթ – Ան փողոցին մէջ հաստատած էր իր ոստիկանական գործոց գրասենեակը :

Իր տրամադրութեան տակ դրուած էր երեք յարկէ բաղկացող շէնք մը :

Գետնայարկին մէջ գաղտնի ոստիկանները ծխամորճը բերաննին, երբեմն թուղթ կը խաղային, եւ իրենց վարպետին հրամանին կը սպասէին :

Առաջին յարկը կը բաղկանար տախտակորմով մը իրարմէ բաժնուած ներքնախուցէ մը ուր երկու փայտէ նստարաններ կային : Այս նստարանները յատկացուած էին խնդրարկուներու եւ խնդրարկուհիներու, որոնք ամենատես գաղտնի ոստիկանի մը հսկողութեան տակ կը սպասէին հոն : Այս ներքնախուցին վրայ կը բացուէր նրբանցք մը, ուր երկու գրագիրներ հաստ տոմարներու առջեւ անցած, կ՚արձանագրէին ու կը նօթագրէին :

Այս նրբանցքին վրայ կը բացուէր « վարպետին» գրասենեակը ուր պիտի մտցնենք մեր ընթերցողները ի բացակայութեան վարպետին :

Այս գրասենեակը բաւական ընդարձակ էր եւ երկու պատուհաններէ կը ստանար իր լոյսը : Պատուհանները փողոցին վրայ կը նայէին : Պատուհաններուն առջեւ կանաչ ծածկոյթով ծածկուած լայն սեղան մը կար : Այս սեղանը բոլորովին պարապ էր, ոչ թղթածրար կը տեսնուէր վրան եւ ոչ ալ որեւէ թուղթի կտոր : Սեղանին մէկ անկիւնը զանգակ մը, մէջտեղը ալ կաղամար մը կար միայն :

Սեղանին կռնակը խսիրէ թիկնաթոռ մը, իսկ բոլորտիքը՝ քանի մը աթոռներ կային : Աթոռներուն ամէնքն ալ հինցած ու կոտրած էին : Ոստիկանական այս որջին մէջ ուրիշ աչքի զարնող որեւէ բան չէր տեսնուեր : Սովորական սենեակի մը երեւոյթն ունէր ան ... : Հոնկէ ներս մտնողին ուշադրութիւնը կը գրաւէին երկու այլանդակ առարկաներ : Ասոնցմէ մին կաշիէ մեծկակ սնտուկ մըն էր : Այս սնտուկը ջերմոցին առջեւի կողմը դրուած էր : Կ՚երեւի թէ անոր մէջ արժէքաւոր վաւերաթուղթեր պահուած էին, որովհետեւ երեք խոշոր փականքներով կղպուած էր ան : Իսկ միւս այլանդակութիւնը խոշոր արջ մըն էր. արջ մը որուն փորը խոտերով լեցուած էր եւ անանկ կեցուածք մը ունէր որ՝ կարծես թէ անմիջապէս մէկու մը վրայ պիտի յարձակի :

Բայց ահա յանկարծ ջերմոցին ետեւէն բանալիի շշնկոց մը լսուեցաւ : Այս շշուկը ճիշդ ու ճիշդ կը նմանէր ճօճանակաւոր ժամացոյցի մը լարուած ատենը հանած ձայնին :

Ձայնին հետեւեցաւ շարժում մը ...: Ջերմոցին առջեւի մասը սկսաւ կամաց կամաց դուրս ելլել ... որուն ետեւէն չորքոտանի մը սենեակ մտաւ ... Չորքոտանի մը ըսինք, բայց մարդ մըն էր ան որ իր ոտքերուն եւ ձեռքերուն վրայ քալելով սենեակէն ներս կը մտնէր : Ջերմոցին առջեւի մասը զսպանակաւոր գործիքի մը պէս գնաց նորէն իր տեղը մտաւ :

Երբ ջերմոցին կափարիչը պատին մէջ իր տեղը գտաւ, հոնկէ դուրս ելլող մարդը ոստումով մը ոտքի ելաւ : Սեւ որտէնկօթ մը եւ սեւ տաբատ մը հագած էր ան : Տաբատին ոտքի մասերը կօշիկներուն մէջ կը մտնէին : Գլուխը լայն եզերքով սիլէնտր գլխարկ մը դրած էր, որուն տակ փայլող երկու աչքերը կարծես թէ մութն ու անծանօթը կը հարցաքննէին, կը պրպտէին, խորհուրդն ու գաղտնիքը կը խուզարկէին :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Շաբաթ, 22 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 20,45ին
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՓ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ
Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն* :

Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ*:

Կը խօսին .— *ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ*, *Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ* :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52*րդ տարեդարձը* :

Ապրիլ 23*ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը* 3·30*ին Սէրքլը Կաթոլիկ* :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Օհան Տակառեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հազարապետեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյն (Փրատօ) մէջ իր բարեկամուհիին

Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : *Ինչպէս նաեւ Թորիկեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն յիշատակին* :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (16 *Ապրիլ*) *յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգիստի պաշտօն իրենց ատենապետ՝*

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : *Նոյնպէս*

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ նորոք ննջեցեալ անդամներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիպշատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հացկերոյթը ժամը 13*ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ* : Րիւ Բաբեր թիւ 5

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Քիւրքէտէնէ, Տէր եւ Տիկ. Ստաթեան (Փարիզ) երեսունական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալիքեանէ քսան եւ « Յառաջ »ի բարգաւաճման քսան, դպրոցի ֆոնտին իրենց ողբացեալ հօր մահուան տխուր առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Քիւրքէտէն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն, բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ցաւակցական նամակներով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց հօր մահուան առթիւ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատրաստուած՝

1.— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ
2.— ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20·30ին, *Սինեմա լը Տօֆէն*, 65*պիս*, *Րիւ Լաֆայէթ* (*Մեթրօ Քատէ*)

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին .— *Զ. Զաքմըշեան*, 22 Րիւ Ռիշէ, *Օ. Պօյաճեան* 85 Րիւ տ'Ապուքիռ, *Մասիս*, 21 Րիւ Սօլնիէ, *Մարգարեան*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 *Ապրիլ*), *ժամը* 15*ին*, *Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ* : *Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը* :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21*ին*, *Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ*:

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : *Մայիս* 3*ին*, *քաղաքին մէջ*, *Սալ Մաղընօ*, 7 *Մայիս*, *Պուլվար Օտտոյի մէջ* :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՁՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : *Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու* :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղը, իր բոլոր մասնաճիւղերով խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Սուգիասեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին կսկծալի մահուան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի, Սորպոնի մէծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·38*ին* :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալըսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

Գիներն են 6, 5, 3 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

հաւատացեալներու ուշադրութեան :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 *Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն* :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պռոշէ, *Ալֆորվիլ* :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս *սրճարանի ներքնասրահը*, *ժամը* 20·30*ին* :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21*ին*, *Մշակոյթի Տան մէջ* :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Րիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ Վիէօ թրավայէօր: *Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ* :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30*ին Մշակոյթի Տան մէջ* : *Կարեւոր օրակարգ* : *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ* : *Բացակաները նկատի պիտի առնուին* :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21*ին*, *Ահարոնեանի ակումբը* : *Կարեւոր օրակարգ*: *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է*: *Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը* :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21*ին*, *սովորական հաւաքատեղին* : *Կարեւոր օրակարգ* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
15
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
15 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10888

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.888

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՍՏԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ

Երուսաղէմի ձեռագիրներու առեղծը – ւածը կատարեալ թնճուկ մըն է դարձած : Իսկ եւ իսկ «վանամա», ողբացեալ Յա – րութիւն Շահրիկեանի որակումով :

Քանի օրերը կը սահին, ա՛յնքան կը բարդանայ խնդիրը :

Օր նոր, լուր նոր :

Ամէն օր նորութիւն մը կը լսենք «սըր – բազան » բերաններէ :

Փոխանակ ազատում լաթերը իրենց մէջ լուալու , փողոց են իջած եւ ղիրար կ'ամ – բաստանեն ա՛յնպիսի յանցանքներով ու մեղքերով, որոնց հրապարակումը ամօթ ու նախատինք մըն է ո՛չ միայն խնդրոյ առարկայ բարձրաստիճան եկեղեցական – ներուն, այլև բունիսկ Հայաստանեայց ա – ռաքելական եկեղեցիին համար :

Նուիրապետական երկու աթոռներու դահակալները — Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքները — իրարու վրայ կը նե – տեն յանցանքը : Մէկը կ'ամբաստանէ , միւսը կը հերքէ՝ փաստեր յիշելով : Ցա – յորդ օր հերքումին կը պատասխանուի՝ աւելի ծանր մեղքեր վերագրուելով ամ – բաստանուող կողմին :

Ու դեռ աւելին : Սպառնալիք կ'ըլլայ ուրիշ յայտնութիւններ ալ ընելու , եթէ Շնորհք պատրիարք ձայնը չկտրէ ...

Շղթայակիր պատրիարքի դահարաղարդ « աննման խնկատուփ»ը իւրացնելէ զատ, դրամատուներու մէջ պատրիարքարանի անունով պահ դրուած դումարներն ալ թոյնելու փորձեր կը վերագրուին ամ – բաստանեալին :

Անվերջ փոխասացութիւն կողմերու միջեւ :

Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ «փտած բան մը կայ Դանիոյ թագաւորութեան մէջ » :

Երուսաղէմի վանքը չարունակ պարտքի տակ եղած է ... ի հնուէն անտի : Գրի – գոր պատրիարք Շիրուանցին (1715 – 1749) «Շղթայակիր» կոչուած է անոր հա – մար, որ վիզը երկաթեայ անուր մը ան – ցուցած մուրալու ելած է ամբողջ ութ տարի՝ 1718էն 1726, որպէսզի Ս. Յա – կոբեանց վանքի «լեռնակուտակ» պարտ – քերը վճարէ :

Երուսաղէմի երկհատոր պատմութեան հեղինակ Ասատուածատուր եպիսկ. Տէր – Յովհաննէսեան կը պատմէ թէ Շղթայա – կիր պատրիարքը Պոլսոյ մէջ տօն օրեր եւ – կեղեցւոյ դրան առջեւ կանգնած ողբալին կը կրկնէր .

« Ողորմեցարո՛ւք , ողորմեցարո՛ւք ինձ , հաւատացեալդ Քրիստոսի , զի տունճ իմ ի գրաւի է եւ որդիք իմ հեռացեալ են յի – ճէն եւ ես մատնեալ եմ ի գերութիւն , ողորմեցարուք ինձ» (հատոր Ա. էջ 441) :

Շղթայակիր յաջողեցաւ մեծ նուէրներ տանալ, դրաւէ փրկել վանքի կալուած – ները եւ թեթեւցուց «զեռնակուտակ բարդումն ծովասարաս պարտուց » :

Շիրուանցի Գրիգոր պատրիարք Շղթա – յակիր երբեք մոքէն չանցուց ձեռագիր աւետարանները վաճառքի հանել՝ վանքին պարտքերը վճարելու համար :

Ցետոյ տարիէ ի վեր Երուսաղէմի Հա – յոց վանքին մէջ ապաստան գտած են հա – րիւրաւոր հայ գաղթականներ , որոնց համար մեծ ծախքերու կ'ենթարկուի պատրիարքարանը :

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ ամէն կողմէ Հայեր ուխտի կ'երթային Երուսա – ղէմ եւ նուէրներ կ'ընէին վանքին : Հա – յոցի այդ աղբիւրը ցամքած է չատոնց , թէեւ այդ հին բարի օրերուն ալ դարձեալ պարտքի տակ էր Աթոռը :

Տարիներ առաջ Արտաւազդ Արք. Սիւր – լեզեան իւրացուցած ուրիշ ազգ գոյու – թիւն չունի :

Միայն մեր կրօնքը տարբեր է : Ա,յլա – պէս կրնանք թուրք ըսել անոնց : Բազմա – թիւ թուրքերուն ամէնէն մտերիմները , գործի ընկերները Հայեր են : Գրեթէ ան – հնար դարձած է այս երկու ազգը իրարմէ զատել» :

Ցօդուածագիրը օրինակներ բերելէ ետք Փարիզի Հայերէն, որոնք թուրքերէն կը խօսին հակառակ՝ անոր որ Թուրքիա բը – նաւ չեն եկած կը շարունակէ .

« Հայերը այսպէս են, բայց կարգ մը անոպաներ կան անոնց մէջ : Անոնցմէ չա – տեր Ամերիկայի մէջ հաւաքուած են : Ա – նոնց ամբողջ գործը Թուրքիոյ դէմ դե – կոյցներ հրատարակել է : Հիմա կը տե – ղեկանանք որ հակաթուրք յուշարձան մըն ալ պիտի կանգնեն եղեր : Ամերիկեան թերթերու մէջ Թուրքիոյ մէջ ծանուցում – ներ կը հրատարակեն : Պատճառը այն է որ օսմանեան չրջանին Հայերը ջարդուած են, անոր վրէժը Թուրքիոյ հանրապետու – թենէն լուծել կ'ուզեն : Այն առեն Դաշ – նակ ընկերակցութիւններ հիմնելով Թուր – քերը կռնակէն զարնող , Թուրքերը մըդ – կիթները մացնելով կրակի տուողներու թոռներն են անոնք : Առանց որեւէ պատ – ճառի Թուրքերը ինչո՞ւ յարձակին Հայե – րուն վրայ, որոնց հետ դարերով եղբայ – րաբար ապրած են եւ նախապէս կարդած են զանոնք : Ամերիկայի Հայերը այսքա – նով ալ չեն բաւականանար, Թուրքիայէն կ'ուզեն հողեր՝ որոնք պատմութեան ոչ մէկ չրջանին իրենց պատկանած են եւ կրամ մը իսկ արիւն չեն թափած : Ատե – նօք իրենց նախահայրերը այնտեղ բնակեր են... : Միշտ Խոթանպուլ եղած է այն վայրը ուր առաւելապէս հոծ թիւով դա – նուած են : Ըստ այս տրամաբանութեան՝ մեզմէ Խոթանպուլը պէտք է ուզեն :

Մեր դիտցածին համաձայն՝ Իսրայէլի հողերէն աւելի մեծ եւ արդասաբեր Հա – յաստանի Հանրապետութիւն մը կայ կով – կասի մէջ : Ամերիկայի Հայերը ինչո՞ւ այս Հանրապետութիւնը չեն երթար : Ի վերայ այսր ամենայնի՝ այս Հանրապե – տութիւնը Խորհ. Միութեան դերի ազգե – րուն միջեւ ամէնէն առանձնաչնորհեալն է : Առանց որեւէ ճնշումի ենթարկուելու կրնան իրենց եկեղեցիները երթալ : Եթէ դանդաղ մը ունին, ոչ թէ Թուրքիոյ այլ համայնավարներուն դէմ ցոյց պէտք է կատարեն : Բայց գիտեն որ անոնց պիտի չբաւէ իրենց ուժը : Թուրքիան իրենց ակռային աւելի հաչա կը թուի : Անոնց ի՞նչպէս սորվեցնելու է որ Թուրքիա չատ աւելի զօրաւոր է : Դուք Օսմանցիներուն ամէնէն տկար մէկ առենին չէք կրցեր արդիւնք ձեռք բերել, ի՞նչպէս մոքէ կ'անցընէք այսօրուան հզօր Թուրքիային մաս մը խլել :

Այս Հայերը եթէ դատ մը ունին՝ ՄԱԿ պէտք է տարուի, բայց Թուրքերուն հետ դործակցելով եւ համայնավարներուն դէմ ըլլալու պայմանաւ միայն :

Ռուսական դերութեան տակ դանուող եօթանասուն միլիոն Թուրք ալ, հինդ մի – լիոն Հայն ալ իրենց անկախութեան տի – րանալու են : Կովկասի Հայաստանի հան – րապետութիւնը ճիշդ Ցունաստանի նման ազատ եւ անկախ ըլլալու է , իր դրօշը , արտասահմանի մէջ դեսպանատուները ունենալու է : Աւելի է միայն այն դատը, զոր կրնան յաջողութեամբ պատկել Հա – յերը :

Թուրքերը եւ Հայերը գործակցաբար համայնավար ռուս դերութեան տակ ըլլա – նուող Թուրքերը եւ Հայերը իրենց ազա – տութեան տիրացնելու կոչուած ձեռնարկ – ներ ընելու են : ՄԱԿ տանելու անհրա – ժեշտ խնդիրը ասիկա ըլլալու է : Ճիշդը ասիկա է »:

ՀԱՅ ԴԱՏԸ
ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Թէֆիկ Էրէր «*Սոն Հավատիս*»ի մէջ գրի առած է հետեւեալ յօդուածը «հայկական խնդիր» խորագրին տակ .—

« Հայերուն չափ Թրքացած , Թրքական արուեստը , Թրքական երաժշտութիւնը , Թրքական դրականութիւնը , Թրքական ճաշերը , Թրքական բարքերը , Թրքական

մէկեան Ֆրանսայի մէջ հանդանակութիւն կատարեց օդնութեան հասնելու համար Երուսաղէմի վանքին :

Սիոնի մէջ լոյս տեսած հաղորդագրու – թենէն կը տեղեկանանք, որ Պատրիար – քարանը 42 հազար տոլար եւ 25 հազար յորդանանեան տինար (սթերլին) ունի ե – դեր դրամատուներու մէջ Սուրէն Արք. Քեմհաճեանի եւ Շնորհք Արք. Գալուստ – եանի «ապօրինի իչխանութեան» օրով , այսինքն 1959ին : (Յառաջ , 12 Ապրիլ) :

Սիոն չբսեր թէ ներկայիս որքան դը – րամ ունի Պատրիարքարանը :

Խնդիրը ճիւղաւորելով եւ անձնական հին հաշիւներ մաքրելու փորձեր կատա – րելով առեղծուածը չի լուծուիր :

Հայ ազգը հաշիւ կը պահանջէ Երուսա – ղէմի պատրիարքարանէն, որուն հսկո – ղութեան յանձնուած են իր մշակոյթի թանկագին գանձերը՝ հուրէ ու սուրէ փրկուած անհուն զոհողութիւններով :

Բազմաթիւ ըսի – բսուածներ չրջան կ'ը – նեն հրապարակին վրայ եւ իրաւ կամ սը – խալ ենթադրութիւններ կ'ըլլան, միտք ու արիւն պղտորելով :

Երուսաղէմի պատրիարքը վերջացու – ցած համարելով իր խոստացած քննու – թիւնները, կ'իւրացնէ Յորդանանի ընդհ. դատախազին տուած վճիռը եւ Տնօրէն Ժողովի անունով իրրեւ դող կ'ամբաստա – նէ Քեմհաճեան Արք.ը եւ Պոլսոյ պատ – րիարքը : Այս վերջինին կը պահանջէ դանձատունէն վերցուած 28 ձեռագիրնե – րէն հինգը , որ կը պակսին :

Հանրային կարծիքը զոհացում չէ ըս – տացած Երուսաղէմի «Ս. Աթոռոյ Պատ. Տնօրէն Ժողովի» 31 Մարտ 1967ի նիստին մէջ տուած վճիռէն եւ կը դժուարանայ հաւատալ անոր արդարութեան :

Եթէ Շնորհք պատրիարքն էր 23 ձեռա – դիրները աճուրդով ծախուելու համար Լոնտոն ղրկողը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ Սոթպի դանոնք առանց որեւէ հաւատացու – մի կը յանձնէ Շահէ Եպիսկ. Ամէմեանի :

Լոնտոնի մէջ հինգ հարիւր հազար ըս – թերլին դնահատած էին այդ ձեռագիրնե – րը : Այսքան արժէք ներկայացնող դանձ մը ի՛նչպէս կը յանձնուի Շահէ եպիս.ին :

Ձեռագիրները Սոթպիին ղրկող անձը կամ հիմնարկութիւնն է միայն, որ կըը – նար եւ պահանջել դանոնք :

Սոթպի մերժած է առանալ իր ըրած ծախքերը (ո՛չ թէ յիսուն հազար այլ 10 հազար սթերլինէն ալ պակաս, ըստ մեր առացած հաւաստի տեղեկութեանց), ո – րովհետեւ չէ ուզած յայտնել ձեռագիր – ները իրեն յանձնողին անունը, ինչպէս կը պահանջէր այդ դումարը վճարել յան – ձըն առնողը :

Պատուոյ խօսք էր տուած էյայտնելու անունը : Ու Սոթպի յարգած է իր խոս – տումը : Անգլիացի ճչնդիմչնի խօսք :

Գաղտնիքի բանալին ձեր ձեռքն է, ե – պիչէ պատրիարք :

Ո՞վ Լոնտոն ղրկեց 23 ձեռագիրները ծախուելու համար :

Հայ հանրային կարծիքը յատա՛կ պա – տասխանի կը սպասէ ձեզմէ :

Վե՛րջ տուէք փոխասացութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՅՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

Ցունաստանի նորընտիր վարչապետը՝ Կանելոփուլոս, համոզուած որ խորհրդա – րանին վստահութիւնը պիտի չստանայ որոշեց լուծել զայն :

Կանելոփուլոս չկրցաւ իրեն քաչել «փո – քըր կուսակցութիւնները » եւ մեծամաս – նութիւն չունենալով , զգաց որ ուրիչ ելք չունի : Արդարեւ չէր կրնար ազգ. միու – թեան դահլիճ մը կազմել առանց կեդրոնի միութեան :

Ըստ Սահմանադրութեան Ժողովին լու – ծումէն ետք, ընտրութիւնները պէտք է կատարուին Ցունիս 2ին կամ նախորդող կամ յաջորդող կիրակին : Գալով ընտրա – կան օրէնքին, համեմատականն է որ պի – տի մնայ , միաձայնութեամբ ընդունուած 1961ին :

Ընտրապայքարը կը սկսի դալ չաբաթ խակ : Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը լարուած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ իր կարգին բերանացի բողոք մը ներկայացուցած է Ուշինկթընի , Պոսթընի մէջ այրած ֆրանսական դրօչա – կին համար : Ծանօթ է որ ի պատասխան հակամերիկեան ցոյցերուն որոնք տեղի ունեցան Փարիզ, Հըմֆրէյի այցելութեան առթիւ, երիտասարդ Ամերիկացիներ այ – րած էին Պոսթընի Ֆրանսական հիւպատո – սարանին դրօչակը :

ՅՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաչպանութեան նախարար նչանակուեցաւ մառեչալ Կռէչ – կօ , որ կը յաջորդէ Մալինովսկիի : 63 տարեկան, Կռեչկօ 1962էն ի վեր Պաչպանութեան փոխ – նախարար էր եւ1960 – էն ի վեր ալ Վարչապետի Ուխտին դինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատար : Միւս կողմէ մամուլի Թաս գործակալութեան տնօրէն նչանակուած է Սերժ Լափին , փեքինի նախկին դեսպան :

ՓԵՔԻՆԻ Պետական երաժշտանոցի տը – նօրէնը Միացեալ Նահանգներ ապաստա – նած է : Զէ ուզած յայտնել թէ ի՞նչպէս պախած է Զինաստանէն, նեղ կացութեան չմատնելու համար անոնք որոնք իրեն օգ – նած են : Ցայտնած է թէ չատ հարա – ծանքներու ենթարկուած է, կնոջը ու եր – կու զաւակներուն հետ, յիսուն օր ան – ցուցած են արդելափակման կայանի մը մէջ :

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ «Պատի թերթերը» որոնք լուրերու դլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն , կը յայտնեն թէ Լիու Շաօ Շի կ'ուզէ դէմ առ դէմ խօսիլ Մաօ Ցէ Թունկի հետ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Քոնրատ Ատենաուըր չատ ծանր վիճակի մէջ է : Իր եօթը զաւակները քանի օր է իր մօտ են եւ բժիչկներ ալ դիչերը ցորչ կ'անցընեն , բայց մեծ յոյս չկայ որ ծե – րունի վարչապետը (91 տարեկան) փըր – կուի :

ՊՐԸԹԱՆԵՐ ամբողջութեամբ ապառնա – լիքի տակ է , տրուած ըլլալով որ մա – գութը օրէ օր կը տարածուի եւ նոր «չերտ» մը կը յատաջանայ դէպի հարաւ :

ՄԵԹՐՕ ԵՒ ՕՓՕՊԻՒՍ կրնան դործա – դուլի ձեռնարկել Ապրիլ 21ին :

ՆԻՔՈԼ ՊԵՐԺԻ չարժանկարի եւ հեռա – տեսիլի դերասանուհին, որ կառքի ծանր արկած մը ունեցած էր առջի օր, մեռաւ : 31 տարեկան էր :

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ԽՄԲ.— Այս օրերուն, երբ Ապրիլեան Եղեռնին յիշատակը խարոյկի պէս բոց կ'առնէ դարձեալ ամէն Հայու հոգիին մէջ, ոգեկոչելու համար մեր մեծագոյն եւ անզուգական նահատակներէն Գրիգոր Զօհրապի յիշատակը՝ կը հրատարակենք Պ. Խաչիկ Փելթէքեանի յուշերն ու վկայութիւնները: Պ. Փելթէքեան, 1910–1915 ապրած է Զօհրապի մտերմութեան մէջ իբրեւ անձնական քարտուղար եւ ընտանեկան բարեկամ, մօտէն ծանօթ մեծ գրագէտին ու մեծ իրաւաբանին ձերբակալութեան պարագաներուն: Պ. Փելթէքեան, այժմ ալեհեր, տուն տուած է իր յուշերը, զորս գրի առած է Հրազդան:

Ա.

1907ին, Տէօրթ – Եոլի վարժարանը աւարտելէ ետք, հայրս զիս ուղարկեց Այնթապի գոլէճը: Ցանձնարարական մըն ալ տուաւ Տէօրթ – Եոլի պատուելիին կողմէ գրուած: Պատուելին կը յանձնարարէր, թէ « Լուսաւորչականի եւ հարուստի զաւակ է, լաւ աչքով նայեցէք, վերադարձին ինծի օգտակար կրնայ ըլլալ »:

Գոլէճի տնօրէններն էին Մըսթըր Մերլ եւ Միս Մերլ: Թէեւ հայերէն լաւ գիտէին, բայց միշտ թուրքերէն կը խօսէին: Այդ տարին լաւ հոգ տարին ու դուրգուրացին վրաս: Ցաճախ կը հրաւիրէին իրենց թէյասեղանին եւ կը տանէին Ալեքսան Պէզճեանի երրորդ եկեղեցին:

Դպրոցական տարեփակին վերադարձայ Տէօրթ – Եոլ: Երբ պատուելիին պատմեցի ինծի հանդէպ ցոյց տրուած հոգածութիւնը, շատ գոհ մնաց:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, աւելի կանուխ վերադարձայ Այնթապ: Բոլորովին փոխուած տեսայ ուսանողութեան մտայնութիւնը:

Տարբեր աչքով կը դիտուէին մանաւանդ ուսանողներ Ցարութիւն Ղազարեանը (բըժիշկ, մեռած Եուկոսլաւիա), Ուրֆացի Ցարութիւն Տէր – Խորէնեանը, Քիլիսցի Հէքիմեանը (բժիշկ) եւ Սարգիս Տէմիրճեանը: Դաշնակցականներ էին: Ցաճախ զիս կը տանէին տուն մը: Կ'իջեցնէին վարի յարկը, ուր կային գրքոյկներ, գիրքեր եւ այլ առարկաներ: Առաջին գրքոյկը, որ ինծի տուին կարդալու համար, Գէորգ Զավուշի կեանքն էր: Ըսին. «Պիտի կարդաս հոս ու դուրսը ոեւէ մէկուն բան պիտի չըսես »: Հետաքրքրութեամբ կարդացի: Քանի մը անգամ երթալէ ետք հասկըցայ, թէ այդ տունը Խորէն Վարժապետեանի բնակարանն է, իսկ վարի յարկը Հ. Ց. Դաշնակցութեան Այնթապի գաղտնի ժողովատեղին:

Քանի մը գրքոյկներ կարդալէ ետք, տուին « Դրօշակ » թերթը, որ շատ բարակ թուղթի վրայ տպագրուած էր: Մընայուն ընթերցողը եղայ «Դրօշակ»ի, որուն տուած լուրերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդայի:

Կիրակի առաւօտ մը, յիշեալ ընկերներս ըսին.— « Այսօր ժողովարան մի' երթար, եկեղեցի պիտի երթանք»: Սովորականին պէս, երբ Մսթըր Մերլ եկաւ զիս ժողովարան տանելու, ըսի. «Այսօր Լուսաւորչականներու եկեղեցին պիտի երթամ, հանդէս կայ»: « Ո՞վ ըսաւ քեզի» երբ հարցուց: Միամտօրէն յայտնեցի ընկերներուս անունները:

Քանի մը օր ետք, 3 – 4 հոգի սկսան դրամ հաւաքել: Կ'ըսէին, թէ Զէյթունի մէջ սով կայ, պէտք է օգնութեան հասնիլ: Ինձմէ ալ դրամ ուզեցին: Նայեցայ նուիրատուներու ցանկին, առաւելագոյն տրուածը հինգ ղրուշ էր: « Շարունակեցէք ձեր հանգանակութիւնը, — ըսի —, պիտի տամ այնքան, որքան կրցաք հաւաքել»: Հինգ հարիւր ղրուշ հաւաքած էին: Դրամս կը գտնուէր Հաճի Ցակոբ աղա Խաչատուրեանին քով: Հինգ ոսկի ուզեցի: « Տղա'ս, քեզ խաբեր են, — ըսաւ —, տարեթոշակիդ կէս սակն է»: Կարեւորութիւն չտուի եւ խոստումս յարգեցի:

Զարմացան բոլորը: Եկեղեցի հրաւիրեցին: Արարաղութենէն ետք տեղի ունեցաւ լսարան – հանդէս: Խօսք առին Հրանդ էֆէնտի Սիւլահեանը եւ Զէյթունի Դաշնակցական պատուելին: Գնահատեցին նաեւ կատարած նուիրատուութիւնս: Հանդէսէն ետք, ներկաները շնորհաւորեցին զիս:

Վարդանանց տօնին առիթով, երեք ընկերներս ժողով գումարեցին եւ որոշեցին դասարան չմտնել: Ըսին. «Մեր ազգային տօնն է, պէտք է մաքուր հագուած եկեղեցի երթանք »: Զանգը զարկաւ: Դասարան չմտանք: Գացինք եկեղեցի ու վերադարձանք: Դիտողութիւն չըրին:

Ցաջորդ օր, մեր ուսուցիչը ըսաւ, թէ դասերուդ զերօ դրի: Քանի մը օր ետք, Կիրակի էր, կանչեցին զիս եւ ըսին. «Երեկոյեան ժամը 7ի սերտողութենէն ետք, ժամը 9ին բոլորդ պէտք է անկողին մըտնէք: Պառկելէ առաջ, երեկոյեան Ս. Գրքի ընթերցումը եւ աղօթքը դուն պիտի ընես»:

Բացի Ս. Գիրքը: Երգ Երգոց, եօթներորդ գլուխ: Կարդացի: Ընկերներս բան չհասկցան: Ըսին բացատրէ': « Սողոմոնը սիրուհի մը ունէր, անոր վրայ գրուած բանաստեղծութիւն է» բացատրութիւնը տուի եւ աղօթեցի:

Մեր ուսուցիչներէն Կարապետ Խոճան (Քէշիշեան, Հաճընցի), գաղտնաբար հետեւած է աղօթքին: Ցաջորդ օր, Ալեքսան խոճայի նախագահութեամբ՝ ուսուցչական խորհուրդը ժողով գումարեց: Կանչուեցայ: Ընկերներս ըսին. « Մի' վախնար, մենք բոլորս քու կողքիդ կը կենանք»:

— « Փելթէքեան, ըսաւ Ալեքսան Խոճան, դառնուկ եկար, հիմա գայլ դարձած ես: Հոս քրիստոնէական հաստատութիւն է: Թոյլ չենք տար որ ծաղրանքի առարկայ դարձնես Ս. Գիրքն ու աղօթքը: Մանաւանդ թոյլ չենք տար, որ անպիտան ընկերներ ունենաս »:

— « Բան չեմ ծաղրած, պատասխանեցի, անպիտան ընկերներ ալ չունիմ, բոլոր ընկերներս գոլէճի մէջ կը կարդան»:

— « Տասը օր պայմանաժամ քեզի, եղաւ վճիռը ուսուցչական խորհուրդին, անկէ ետք, գոլէճը կը մերժէ ընդունիլ քեզ »:

Ցուզուեցայ: Ընկերներս սկսան պոռալ. « Փելթէքեանը հոս պիտի մնայ, եթէ երթայ, բոլորս պիտի երթանք »:

Իբրեւ պատիժ այս ընդհանուր բողոքին, ճաշարանը գոցուեցաւ եւ ճաշէ զըրկեցին: Դուռը կոտրեցինք ու ներս մըտանք: Սպառնացին: Զելանք: Զինուոր բերին: Անօգուտ: Ապակիները կոտրեցինք ու տակն ու վրայ ըրինք գոլէճը: Միաբերան կը պոռայինք. « Զենք ելլեր, քանի որ մէկ տարուան տարեթոշակը վըճարած ենք»: Այս կացութիւնը տեւեց տասը օր: Անտիոքի եւ այլ շրջաններու բոլոր միսիոնարները եկան եւ ժողով գումարեցին: Տեղի տուին եւ որոշեցին գոլէճը գոցել տարեվերջին:

1909ի դպրոցական տարեմուտէն առաջ, թուղթ մը ստացաւ հայրս, թէ « Զեր տղան գոլէճ պիտի չկրնանք ընդունիլ »: Հայրս բան չըսաւ: Հալէպի կառավարական դպրոցը ղրկեց, որպէսզի արաբերէն սորվիմ:

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԴԷՊԻ ՉԱՐՄԱՀԱԼ ԳԱԻԱՌ

Շատ էի լսած Զարմահալ գաւառի մասին: Բայց միշտ ալ դէպքերու բերումով չէի կրցած այցելել: Ժամանակին հայաշատ գաւառ մըն է եղած Զարմահալ, որ ունեցած է տասնեակ մը գիւղեր, դպրոցներ, հիւանդանոց, մէկ խօսքով ամէն ինչ: Սակայն 1946ի ներգաղթին պատճառով, ժողովուրդի մեծամասնութիւնը գաղթած է հայրենիք, իսկ մնացեալ Հայութիւնը, հետզհետէ լքելով իր գաւառը՝ հաստատուած է քաղաքներու մէջ:

×

Հակառակ անձրեւին ու ցուրտին, յետ միջօրէ մը, երեք բարեկամներով որոշեցինք երթալ Զարմահալ: Ուրախ էի այս պտոյտին համար: Նախ անոր համար որ հաճելի ընկերակիցներ ունէի, եւ երկրորդ՝ պիտի տեսնէի այլեւս պատմութեան պատկանող մէկ շրջան, ուր դարեր ամբողջ կրօնքի եւ եկեղեցւոյ շուքին տակ, ապրած է հայ ժողովուրդի մէկ կարեւոր եւ անբաժանելի մասնիկը:

Մեր գլխաւոր առաջնորդը Յովհաննէսն էր: Նոյն ինքն Զարմահալցի: Հակառակ երկար տարիներէ ի վեր բաժնուած ըլլալուն Զարմահալէն, դեռ այնքան հարազատօրէն կապուած է իր գաւառին: Վաթսունի մօտ, համակրելի մարդ մը: Հայ՝ բառին իսկական առումով: Աղնիւ զգացումներու եւ առաքինութիւններու մարմնացում: Կը սիրենք զինք բոլորս ալ: Այն աստիճան, որ զինք կը կոչենք պապ:

×

Զուղայէն 150 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուած այդ միջոցը կը կտրենք քանի մը ժամուան մէջ: Հաճելի խօսակցութիւններ եւ կատակներ մեզի զգացնել չեն տար երբեք ճամբու երկարատեւ ընթացքը: Գիշերուան ժամը իննին, երբ արդէն իսկ կը մտնէինք Զարմահալի առաջին գիւղը, երկու գայլեր կը կանգնին մեր առաջ, հպարտ կեցուածքով մը: Անպայման սոված գայլեր ըլլալու էին: Իրենց երեւոյթը այդ ենթադրել տուաւ ինծի: Ինքնաշարժի պատուհանէն ճշգրիտ նշանառութիւն մը արդէն իսկ դետին կը փռէ գայլերէն մին, իսկ միւսը կը փախչի: Հակառակ սաստիկ ցուրտին, կ'իջնենք վար, տեսնելու համար մեր որսը: Երջանիկ էր պապը: Զափազանց երջանիկ, այդ որսին համար: Մինչ ես՝ ուրախ ըլլալով հանդերձ կը վախնայի մօտենալու, իսկ պապը, իր ոտքերը դրած կենդանիի վզին, ու կուրծքը բացած հովին, ապրումով կ'երգէր գայլի եւ ոչխարի երգը.

Գէլն ասաւ քանդուի տիրոջդ տունը,
Մի գիշեր չի թողնում ընկնեմ ձեր տունը,
Որ քեզ խօնախ տանիմ դէպի մեր բունը,
Տեսնես ինչ կը խելօք ճիզան ունեմ:

Ոչխարն ասաւ անիծուի քո ցեղը
Քեզնից ինչ կը սորվի քո յիշատակը,
Էն էլ էր դունչ բերում դէպի դմակս
Կը փախչեմ ջանումս, քանի ջան ունեմ:

Մանկութեան յիշատակներ կ'արթննան մէջը: Կը յիշէ իր գիւղի այնքան կենդանի պատկերը, երբ դեռ կեանք կար այնտեղ, երբ դեռ Հայու օճախները վառ էին, ու ամէն ինչ հայկականութիւն կը բուրէր: Պապի հոգին խռոված էր, անցեալի յիշատակներու այս վերազարթնումով:

Ցոգնած էինք երբ մտանք գիւղ: Գիշերեցինք պարսիկ խանի մը տան մէջ, յաջորդ առաւօտ շարունակելու համար մեր ճանապարհը:

×

Առաւօտ կանուխ, չորսս ալ կազմ ու պատրաստ էինք: Գիւղական համեղ նախաճաշէ մը յետոյ կը շարունակենք մեր ճանապարհը դէպի հայկական գիւղերը: Հերթով կը պտըտինք բոլորն ալ: Ամէն գիւղի մէջ ալ առանց խտրութեան, հայ ժողովուրդի այդ վայրերու մէջ ապրած ըլլալու որոշ նշաններ եւ հետքեր կան: Մանաւանդ գերեզմանատունները եւ խաչքարերը: Ինչ գեղեցիկ եւ հոյակապ, որոնք կը մնան անտէր ու անտիրական: Դպրոցներ ու եկեղեցիներ, որոնք դարձած են աւերակ: Ամէն կողմ ամայութիւն եւ դատարկութիւն: Ցուզումով կը լեցուիմ նաեւ ես: Կարծէք մահուան ու կոտորածի բոյրն է որ տարածուած ըլլար ամէն կողմ: Ինչ դժբախտութիւն...: Մը տածումները զիս կը տանին դէպի հեռուները, հեռուները, ու ես հոգւոյ աչքերով կը տեսնեմ եռանդուն կեանքը իմ ժողովուրդիս, ամօթխած երեւոյթը հայ օրիորդին եւ հայ տիկնոջ, ճըլվըլոցը հայ մանուկին, դաշտի աշխատանքը հայ երիտասարդին, եւ եկեղեցւոյ զանգերու անլըռելի կանչը: Բայց հիմա չկան այլեւս այդ բոլորը: Դաշտերը դարձած են ամայի ու խոպան: Զկայ այլ եւս հայ մանուկին անմեղ կանչը, ու լռութեան է դատապարտուած եկեղեցւոյ զանգերու բարբառող լեզուները:

Երեկոյեան, հայկական գիւղերու շրջապտոյտը լրացուցինք: Եւ այս անգամ, բեկանուած սրտով վերադարձանք Զուղա:

ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Նոր – Զուղա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

Բ.

— Ըսածդ թող ըլլայ, հանէ միւս աչքս ալ, եթէ Աստուծմէ չես վախնար, ըսաւ ճշմարտախօսը:

— Աստուած... խնդաց նենգամիտը, Աստուա՞ծ կայ որ ... ըսաւ ու փորեց անոր միւս աչքն ալ եւ պատառ մը հաց եւս տուաւ: Ապա իր կոյր ընկերը ճամբուն մէջտեղը տարաւ:

— Ես քեզ առաջնորդել չեմ կրնար, ըսաւ ու հեռացաւ:

Կոյրը կերաւ հացը եւ խարխափելով ինկաւ ճամբայ: « Թերեւս, կը մտածէր, կը յաջողիմ գիւղս դառնալ »:

Երկար քալեց, մոլորեցաւ ճամբան եւ չէր գիտեր այլեւս, թէ ուր պիտի երթար: Աղօթեց ու խնդրեց Աստուծմէ զինքը չլքել: Եւ ահա անծանօթ ձայն մը լսեց, որ կ'ըսէր.

— Դէպի աջ դարձիր, անտառին մէջ կարկաչահոս աղբիւրի մը պիտի հանդիպիս: Այդ աղբիւրին ջուրովը լուացուէ եւ պիտի վերագտնես տեսողութիւնդ: Անտառին մէջ հսկայ կաղնի մը պիտի տեսնես, բարձրացիր անոր վրայ եւ դիշերը հոն անցուր:

Կոյրը դէպի աջ քալեց, դժուարաւ հասաւ անտառ եւ նրբուղիի մը հետեւելով գտաւ կարկաչահոս աղբիւրը: Ափերով ջուր առաւ եւ կոպերը լուաց, վերագտաւ իր տեսողութիւնը: Փառք տուաւ Աստուծոյ եւ, շուրջը նայելով, հսկայ կաղնի մը տեսաւ, որուն ստորոտի խոտերը կոխկրտեր եւ հողն ալ փորփրեր էին: Բարձրացաւ ծառին վրայ եւ գիշերուան սպասեց: Երբ մութը կոխեց, չար ոգիները կաղնիին ստորոտը հաւաքուեցան եւ սկսան պարծենալ իրենց շահատակութիւններով ու պատմել իրենց գործած չարիքները: Դեւերէն մին ըսաւ.

—Գեղանի իշխանուհիին մօտն եմ: Տասը տարիէ ի վեր կը չարչարեմ զայն ամէն միջոցով: Կ'ուզեն զիս վտարել պալատէն, բայց ոչ ոք կրնայ յաղթել ինծի: Կրնայ յաղթել այն մարդը միայն, որ յաջողի մօտակայ քաղաքի մեծ վաճառականին քովէն Աստուածամօր պատկերը առնել եւ իշխանուհիին տալ:

Առտուն, երբ բոլոր չար ոգիները ցրուեցան, պարկեշտ ու ճշմարտախօս մարդը ծառէն վար իջաւ եւ մօտակայ քաղաքը գնաց վաճառականը փնտռելու: Շատ հարցուց, փնտռեց եւ վերջապէս գտաւ զայն, ի՛րեւ ծառայ մտաւ անոր քով աշխատելու:

— Ամբողջ տարի մը պատրաստ եմ ձրի ձեր քով աշխատելու, եթէ խոստանաք Աստուածամօր պատկերը ինծի տալ:

Վաճառականը հաւանեցաւ: Բարի գիւղացին հաւատարմօրէն ծառայեց: Ոչ գիշերը եւ ոչ ալ ցերեկը հանդիստ կ'ընէր, այնքան եռանդ կը դնէր իր գործին մէջ: Երբ տարին վերջացաւ, իր հաշիւը խնդրեց:

— Բարեկամս, ըսաւ վաճառականը, թէեւ շա տգոհ եմ աշխատանքէդ, բայց կը ցաւիմ պատկերը քեզի չկրնալ տալուս: Կը նախընտրեմ դրամ վճարել:

— Ոչ, դրամ չեմ ուզեր, տուր ինծի ինչ որ որոշած էինք:

— Եթէ այդպէս է, տարի մը եւս ծառայէ եւ պատկերը կուտամ:

Հարկ էր տեղի տալ: Գիւղացին վաճառականին մօտ մնաց տարի մը եւս, առաջուան պէս հաւատարմօրէն ծառայելով: Երբ տարին լրացաւ վաճառականը դարձեալ վարանեցաւ իր խոստումը կատարելու:

— Ես որոշած եմ դրամ վճարել քեզի, ըսաւ, բայց եթէ կ'ուզես անպատճառ պատկերը ունենալ, տարի մը եւս պէտք է ծառայես:

թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Շար.)

ՎԱՏ

ՓԱՆՍՏԱՆԻ ՂՈՒՏՍԸ

Նիկողոս զոհն էր օրերէ ի վեր սպասում մի առիթի՝ մենակ գտնելու իր ընտանեկան բժիշկ Տօքթ. Հայկ Թաւուշեանին, որ տեղ էր գնացել հասարակական մի ժողովի, եւ հարցնելու նրան, թէ ինչ պատճառով իր կինը՝ Զարուհին, ամէն անգամ որ հղիանում է, ծանր հիւանդանում է եւ ստիպուած է լինում արհեստական ճանապարհով վերացնել պտուղը։ Նիկողոս ուզում էր իմանալ, թէ ինչ վտանգ կայ, որ Զարուհին ամէն անգամ հղիանալիս մահամերձ է դառնում։ Ինքը՝ Նիկողոս, ուզում էր ունենալ զաւակներ, որոնք կրկնեն իր անունը, իր ազգանունը, իր արիւնը։ Ինքը միակ որդին էր իր ծնողների, եւ ուզում էր, որ իր ընտանիքն էլ միակ որդին լինի։ Ինքը ուզում էր, որ իր ընտանիքն էլ մեծ լինի։ Ինքը ուզում էր, որ իր ընտանիքն էլ ունենայ մեծ ազգականներ, որոնք իրենց ուրախութիւնն ու տխրութիւնը կիսեն իր ընտանիքի հետ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Շաբաթ, 22 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 20,45ին
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՓ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :
Մանրամասնութիւնները յայտրդով

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իշխալայեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշխալայեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՅԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Բրխտափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ՝ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆԿ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆԿ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆԿ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում երեւան : 14 Օգոստոսին՝ երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18
Պղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Ցարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆաւ, ժամը 15էն 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՑԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մաքրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆի
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի

կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :*
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՈՒԻԱ (Մարզկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժինն կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու–մանեան, Շամիրեան, Թիւրէլեան եւ Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Ցայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ գետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ երեք Ցարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններ – րուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

3·30ին *Սէրքլը կաթոլիկ :*
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Վիեննի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :
Ապրիլ 23ի կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ոսկան Ղուկասեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով յատակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՈՍԿԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆի –
(Սէօլէգցի)

մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, հեռախօսով կամ նամակով սգակից եղան եւ մխիթարեցին զիրենք իրենց մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԶԱՐՈՑԵԱՆի

մահուան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ

ԼԻՈՆ.— Օգոփ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները : Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տը Թռուա Փիէռ, Լիոն (7) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

A l'occasion de la Semaine Culturelle

ORGANISÉE PAR LE

YAN'S CLUB

EN SON SIEGE, 5 AVE. REILLE, PARIS (14e)

une journée exceptionnelle sera consacrée aux Artistes et Ecrivains Arméniens

Le Mardi 25 Avril de 16 à 21 heures

avec la participation de :

MARIE ATMADJIAN, SIRARPIE DER-NERSESSIAN, HOURI IPEKIAN, NARTOUNI, N. SARAFIAN, P. TOPALIAN, F. FEYDIT, E. UTUDJIAN, V. GARDON, VORPOUNI, ROUBEN MELIK, KIRAZ, N. BECHIKTACHLIAN.

QUI SIGNERONT LEURS LIVRES

ARCHAG, ARDACHE, BRUNA, PAPAZ, SANOUKIAN

QUI EXPOSERONT LEURS TOILES

(L'EXPOSITION SE POURSUIVRA LES 26, 27, 29 AVRIL DE 15 H. A 19 H.)

Cette journée sera la seule à être ouverte au public

ROSY ARMEN ET DE CHARMANTES HOTESSES VOUS Y RECEVRONT

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
16
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
16 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10889 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.889

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը հրահանգէ, որ մամուլը լռէ: «*Կը կամենայինք ջերմապէս կոչ անել մեր հանրային կարծիքին եւ մամուլին, որ այս իմաստով ամէն կասկածանք պէտք է վերջ գտնեն, ինչ որ ծանրօրէն վնասաբեր ենք նկատում մեր եկեղեցուն եւ ժողովրդին անուան եւ նրանց բարի համբաւին համար*»:

Շատ բարի, վեհափառ, մենք ալ վնասակար կը նկատենք մեր եկեղեցիին համբաւին համար (ո՛չ ժողովուրդին, հոս ժողովուրդը գործ չունի) եւ ճիշդ այդ պատճառով, կը խորհինք որ նախ եպիսկոպոսները պէտք է լռեն: Ի վերջոյ եթէ հայ մամուլը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ենթակայ չէ, *եպիսկոպոսները ենթակայ են*: Ինչու, Հայրապետը անոնց ելոյթները վնասակար չի նկատեր նախ, եւ անոնց չի տար այդ հրահանգը:

×

Ստորեւ առաջին մասը, Պոլսոյ պատրիարքին «ամբաստանագրին»: Աւելցնենք առանց յանցաւորները ճշդելու հոս կամ հոն, որ Պոլսոյ Պատրիարքը ստիպուած է պատասխանելու այդքան ծանր մեղադրանքներու եւ հայ մամուլն ալ պարտի տեղ տալ իր խօսքին, մանաւանդ որ պատրիարքական պաշտօնաթերթ ալ չունի որ «իր մալին» պէս գործածէ:

ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ ... ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

«*Մեր ձեռքը նոր հասաւ հայերէն յայտարարութիւն մը, որ Երուսաղէմի ծանօթ ձեռագիրներու մասին Յորդանանի ընդհանուր դատախազին պաշտօնագրին հայերէն թարգմանութիւնն ըլլալ կ՚երեւի, — չըսելու համար հայերէն բնագիրը Արաբերէնի թարգմանուած այդ պաշտօնագրին, — հաւանաբար լոյս տեսած Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի տըպարանէն: Անոր վերնագիրն է.*

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՇԻՄԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ, ՎՃՆՌ ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԻ

«*Տրուած ընդհանուր դատախազ Զուհէյր Մրատի կողմէ, իրաւասու դատական հետապնդում սկսելու կամ կեցնելու, յանուն Յորդանանեան Հաշիմական Վեհափառ Թագաւորին*»:

Ամբաստանող.— *Հանրային իրաւունք, յանուն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան*:

Ամբաստանեալ.— Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, Ա. Սանտրիկեան, Շնորհք Եպս. Գալուստեան:

«Ոճիրի նկարագրութիւն. — *Գողութիւն, օրինազանցութիւն թիւ 406 1-դ եւ 1960ի պատժական օրէնքին*»:

Ընդհ. Դատախազը սոյն պաշտօնագիրը եղրակացութեան կը բերէ հետեւեալ բառերով.

«Յետ մանրազնի՛ն (*շեղագրումը եւ ըսքանչացման նշանը մեր կողմէն. Շ. Ա.*) քննութեան կը հաստատեմ թէ 28 հայերէն ձեռագրեր որոնք Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին կը պատկանին, դուրս հանուած են 1959ին իրենց պահեստէն եւ փոխադրուած Թուրքիա»...: (*Շեղագրումը մերին. Շ. Ա.*):

Մեր կառավարութեան պատկան բաժնին կը ձգենք հետաքրքրուիլ, թէ ի՞նչ պարագաներու եւ պայմաններու տակ այդ ձեռագիրները Թուրքիա փոխադրուած են. վասնզի այդ մասին պետութեան մը ընդհանուր դատախազին կողմէ «Մանրազնի՛ն քննութիւն» կատարուած է, եւ «հաստատուած» տուեալներ կան անոնց Թուրքիա փոխադրուած ըլլալուն: Մենք նախ հարեւանցի ակնարկ մը պիտի նետենք ձեռագիրներուն «իրենց պահեստէն» դուրս հանուելու թուականին հետ առընչութիւն ունեցող հարցին վրայ եւ ապա պիտի հաստատենք որ ձեռագիրները «իրենց պահեստէն» հանողները Երուսաղէմի ներկայ դահակալը եւ իր երկու գործակիցները միայն կրնան ըլլալ:

Անկախաբար ձեռագիրները «իրենց պահեստէն» հանողներու ինքնութենէն, պահ մը ենթադրենք, որ ըսուածը կը համապատասխանէ իրականութեան, եւ ձեռագիրները «դուրս հանուած են 1959ին». այս հաւաստումը ինքնին դատապարտութիւնը չէ՞ Երուսաղէմի ներկայ պատրիարքին, լուսրարապետին եւ իրենց գործակիցներուն: Ասոնց պաշտօնի բարձրանալէն ասդին անցած են լման եօթը տարիներ, եւ այս մարդիկը լուր անգամ ունեցած չեն, որ իրենց աւանդապահութեան յանձնուած ամէնէն թանկարժէք հարստութիւններէն ոմանք պակսած են: Տակաւին նոր կ՚անդրադառնան, թէ «յետ քննութեան յայտնի եղաւ իրապէս որ կը պակսին 28 ձեռագիրներ եւ թէ տեղը ուր կը պահուէին անոնք, ծածկուած էր փոշիով եւ սարդի ոստայններով»: Ինչպէս արդարեւ կը հաստատէ Յորդանանի Ընդհանուր դատախազը:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ միշտ: Խորհրդարանը լուծուեցաւ եւ կը կարծուի թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 28ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը հրաւիրած է Սպանիոյ դեսպանը եւ յայտնած անոր թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի շարունակէ իր քաղաքային եւ զինուորական թռիչքները Ճիպրալթարի վրայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Վիլլի Պրանտ յայտարարած է Լոնտոնի մէջ թէ «Պոն աւելի մօտ է Լոնտոնի քան կը կարծուի»:

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԻ մէջ, ցուցարարներ այրած են Միացեալ Նահանգներու դրօշակը:

ԱՆԳԼԻՈՅ թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքը ծանր հարուած մը եղած է աշխատաւորական վարչապետ՝ Ուիլսընի համար: Արդարեւ պահպանողականները նոր յաղթանակ մը արձանագրած են:

ՄԱՏՐԻՏԻ Համալսարանին մէջ ուսանողական խռովութիւնները կը շարունակուին: Հազար ուսանողներ հաւաքուած փորձած են հասնիլ տեսուչին բնակարանը «Ֆրանքօ ո՛չ, ժողովրդավարութիւն այո՛» պոռալով, բայց ոստիկանութիւնը ցրուած է:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կարեւոր բարեփոխում կատարուած է ղեկավար խմբակին մէջ: Նպատակն է ձեռնարկել ազատական եւ տնտեսական լայն ծրագրի մը կիրարկման:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ Լիու Շաօ Շի կ՚ամբաստանուի իբրեւ պատասխանատու զանգուածային մաքրագործումներուն: Անունը է այլեւս «չին Խրուշչեւը»:

ՄԱԶՈՒԹԻ նոր խաւեր կը շարունակեն աղետալի կացութիւն մը ստեղծել Ֆրանսական հիւսիսային ափերը: Ուրիշ տընտեսական աղէտ մըն ալ ստեղծուած է իբրեւ հետեւանք ձկնավաճառներուն համար: Հակառակ շատ ցած գիներուն, բնաւ ձուկ չի ծախուիր:

Օրը Օրին

ԵՍ ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄՆ ԵՄ

Ես *Մէճէլլէ* կարդացած մարդ եմ: Օ՛, եթէ գիտնաք թէ դեռ ի՛նչ գիրքեր կարդացուցած է ինծի՝ աշխարհ կոչուած Ունայնութիւնը, դպրոցին մէջ կամ դպրոցէն դուրս,— օ՛ մատղաշ տարիք, որ ազազուն տունկի մը պէս կը կրես քմայքն հովերուն:

Մէճէլլէն դասագիրք մըն է, Կեդր. Վարժարանի ուսանողութենէս յիշատակ, հաւաքածոյ օրէնքներու, քաղուած՝ *Իլմը Ֆըքըհէն*, իսլամական Օրինագիրքէն, իբրեւ «աստուածային ներշնչումով գրուած» (ինչպէս կ՚ըլլան բոլոր հին օրէնքները), ձեռամբ Իմամը Ազամ Էպու Հանիֆէի, (ունինք հայերէն թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Նիկողոս Թօթվայեան, 5 հատորով, տպուած 1889ին):

Այս օրինագիրքէն կը յիշեմ դեռ սա արդարադատութիւնը.— Երբ ցորենի արտը ցանկապատ չունի, անպարտ է եզը կամ կովը, որ կը մտնէ արտին մէջ եւ կ՚ուտէ ցորենը:

Եբրայական օրինագիրքը եւս կը ձայնակցի իսլամական արդարադատութեան այս պատգամին. «Մի կապեսցես զցռուկ եզին կալոտուոյ» (Բ. Օր. ԻԵ. 4): Ուրեմըն, կալին մէջ եզը կամ կովը ցորեն է կերեր՝ անպարտ է, քանի եզին կամ կովին ցռուկը կապած չէք:

Մեր ժողովրդական իմաստութիւնը եւս կը ձայնակցի այս *սաքռէ* արդարադատութեան, երբ կ՚ըսէ. «Դուռդ գոց պահէ որ գող չ՚ընես դրացիդ»: Ուրիշ խօսքով՝ երբ բաց կը մնայ դուռդ, յանցաւորը ... գո՞ղն է, եթէ բան մը կը պակսի տանդ մէջ:

×

— Օրհեալ բերանդ չբացիր երբեք, Արա՛զ:

Այսպէս կ՚ըսեն ու կը գրեն ինծի, կարդալէ ետք Երուսաղէմի պատմութիւնները: Է՛հ, ընկերներ եւ բարեկամներ, ես... գողերուն կողմն եմ, ինտո՞ր բանամ բերանս: Ես կարդացեր եմ Էպու Հանիֆէի Օրինագիրքը, Մովսէսի Հընգամատեանը եւ մեր ժողովրդական իմաստութեան ժողովածուն: Ուրեմն, իմ դատողութիւնս կազմուեր է ոչ թէ ձեր հասկացողութեան ձեւով, այլ «աստուածային ներշնչումին» ժառանգութեամբ, այն ուսումով որ կը կրէ հին կրօնքներու թելադրանքը կամ կը մատնէ հին բարոյական աւանդութեանց դրոշմը:

Ո՛չ, յանցաւոր չեն Երուսաղէմի գողերը, ցորենին արտը մտնող կովերը, տունըդ կամ գանձատունդ պարպողները: Ահա թէ ինչո՛ւ ոչ իսկ մէկ տող գրեցի՝ երբ հայերէն թերթերը, ինչպէս եւ օտար մամուլը, լեցուեցան կաթողիկոսի, պատրիարքի եւ եպիսկոպոսի յայտարարութիւններով.

— Գողցուած են ձեռագիրները ...

— Չեն գողցուած, այլ Լոնտոն տարուած են ...

— 28 ձեռագիր հատորներ էին ...

— Ո՛չ, 23 ձեռագիր հատորներ ...

— Հապա ո՞ւր են միւս հինգ հատորները ...

— Պոլսոյ պատրիարքն է գողը...

— Երուսաղէմի պատրիարքն է գողը ...

Ինչո՞ւ կ՚ուզէք որ ես ալ ձայն բարձրացնեմ այս աղմուկին մէջ: Պիտի ըսէի. — Թող ձայն բարձրացնէ ցորենի արտը, ի՛նքը: Թող ցորենի արտը ի՛նքը մատնանըշէ կարմիր կովը, որ ցորեն է կերեր:

Ցանկարծ զանգակի նոր ձայն մը.

— Այսու մենք պիտի կամենայինք ջերմապէս կոչ անել մեր *հանրային կարծիքին եւ մամուլին*, որ ... ամէն կասկածանք վերջ գտնեն, ինչ որ ծանրօրէն վնասաբեր ենք նկատում մեր եկեղեցուն եւ ժողովրդին անուան եւ նրանց բարի համբաւին համար:

Կաթողիկոսն է որ կը յայտարարէ այսպէս, այս անգամ՝ արեւելահայերէնով:

Այս յայտարարութեան միտ բանին պարզ է եւ յստակ.— Հանգիստ ձգեցէք կովը:

Այլեւս ի՞նչ կ՚ուզէք ինձմէ, ինչո՞ւ բանամ «օրհնեալ բերանս»:

Նախ, ես սանթիմ մը արժէք չեմ տար այդ յայտարարութեանց: Եթէ արժէք տայի, պիտի բաժնէի ապիկարութիւնը՝ որ գետի պէս կը յորդի մեզի հրամցուած բոլոր պատմութեանց մէջէն: Գողերուն մեղքը բաժնելէս ետքը՝ կ՚ուզէք որ ապիկարներուն մե՞ղքն ալ բաժնեմ:

Երկրորդ, վերադառնալով անոնց՝ որ ո՛չ կաթողիկոս են, ո՛չ պատրիարք, ո՛չ եպիսկոպոս, բայց կը սպասեն որ բանամ «օրհնեալ բերանս», կը հարցնեմ.— Ինչո՞ւ Լոնտոն չղրկեցիք զիս եւ ղրկեցիք մարդիկ, որոնք որովհետեւ նախագա՞հ են, մեծահարո՞ւստ են, մեթրո՞վ կը չափուին թէ սանթիմեթրով, եւ այժմ «պապանձումն Զաքարիայի»՝ համրացած են բոլորը:

Ինչո՞ւ Երուսաղէմ չղրկեցիք զիս, որպէսզի պեղումներ կատարէի վանքին գանձատան նկուղներուն մէջ՝ գտնելու համար խարազանները, զորս Հռովմայեցիք գործածեցին Յիսուսի կռնակին վրայ, ոչ թէ չարչարելու՝ այլ խոստովանցնելու համար:

Առաջին աշխարհամարտին ընթացքին՝ երբ վարչապետ էր Քլեմանսօ, պատերազմի ճակատէն արտօնութեամբ Փարիզ կը վերադառնայ բարձրաստիճան սպայ մը, կ՚այցելէ վարչապետարան, ուր, սանդուղներուն վրայ դէմ առ դէմ կուգայ Քլեմանսոյի, զոր կը բարեւէ, բայց դեռ բերանը բացած չէր՝ երբ Վագրը խըստիւ կը յայտարարէ.

— Պաշտօնանկ կ՚ընեմ ձեզ ...

— Բայց, Պարոն վարչապետ, եկած եմ արտօնութեամբ ...

— Պաշտօնանկ կ՚ընեմ ձեզ եւ իբր պատիժ ...

— Բայց, Պարոն վարչապետ ...

— Պաշտօնանկ կ՚ընեմ ձեզ թերացումի մը պատճառով չէ, այլ ցոյց տալու համար թէ կրնամ պատժել նոյնիսկ անմեղը:

Ա՛խ, ի՞նչպէս բացատրեմ ես մերիններուն թէ հարցեր կան, գործեր կան, պաշտօններ կան, որոնց մէջ պէտք է ունենալ անմեղներն իսկ պատժելու սիրտ եւ քաջութիւն:

Եթէ զիս ղրկէիք Երուսաղէմ, Յիսուսի խարազանն ի ձեռին՝ աքաղաղի պէս կը խօսեցնէ ոչ միայն վանքին հաւերը, այլ եւ աբեղաները, խաբեղաները, եւ առաջին առթիւ՝ անմեղները:

Բայց կը տեսնեմ որ կաթողիկոսը կ՚ըսէ.

— Թող լռէ մամուլը:

Պատրիարքը եւս կ՚ըսէ.

— Թող լռէ մամուլը:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս փերմանը կամ հրամանը:

Մարդիկը գոհ են որ ցանկապատ չունի ցորենի արտը, եւ միտք ալ չունին ցանկապատ հիւսելու՝ մեղքնալով կովը եւ գողերը:

Լաւ, ե՛ս ալ կովերուն եւ գողերուն հետ եմ: Ի՞նչ կ՚ուզէք, այս աշխարհէն բան մը հասկցող եթէ կայ՝ կովերն ու գողերն են:

ԱՐԱԶ

ՅԻՍՈՒՍ ԻՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

Գ.

— «Ի խաչ հան զդա ...»:

Մահավճիռ ըստ Հռովմայեցւոց, կը պահանջէին Հրեաները կրկին ու կրկին, հետզհետէ աւելի սպառնագին: Ու Պիղատոս, — ազմկարար ազդէն մէկ հոգի աւելի, մէկ հոգի պակաս՝ հո՞գն է հատեր որ վարանի, — համաձայնեցաւ վերջ դընել «Հրէից թագաւորին» կեանքին՝ հռովմէական ձեւով, ինչպէս կը պահանջուէր, ու լուաց ձեռքերը եբրայական ձեւով (Բ. Օր. ԻԱ. 6):

Հռովմէական մահապատիժը երկու արարուած ունէր. — Նախ չարչարանք, յետոյ խաչելութիւն:

Սատիք չարչարանքներէն զատ, որոնց մասին խօսեցայ անցեալ անգամ, Պատմութեան մէջ, օրինակ՝ Ինկաներուն մօտ, ծանօթ են չարչարանքներ, որոնք կրօնական նշանակութիւն ունին, ծիսական նկարագիր, եւ կը կոչուին սրբազան (սաքոէ) չարչարանքներ (կարդալ Լա Թոռթիւռ է՞ թ'էլ սաքոէ, տեսնել Ֆրանս. Բժշկ. Ուս. Միութեան պարբերաթերթը, Փրոպլէմ, թիւ Փետրուար – Մարտ 1966): Հեթանոսական շրջանի այդ վկայութեանց պէտք է կապել քրիստոնէական շրջանի ինքնամատոյց մարտիրոսութիւնները, միշտ նոյն ցանկութեամբ եւ հաւատքով, — հաճոյ դառնալ աստուածներուն:

Աւետարանի չարչարանքներուն մէջ վերլուծել Յիսուսի ինքնամատուցումը եւ Հռովմայեցւոց բարբարոսութիւնը, մէկ կողմը՝ միսթիսիսմ, միւս կողմը սատիսմ, շատ կը հեռացնէ մեզ ներկայ յօդուածին վախճանէն, — զանց կ'առնեմ:

Հռովմէական չարչարանքները կը կատարուէին խարազանի հարուածներով, — կարճ կոթով խարազաններ էին ատոնք, արդիական տարազով՝ կատուի պոչ, որոնք կաշիէ երկու կամ երեք ժապաւէններ ունէին եւ այդ ժապաւէններուն ծայրը հաստատուած էին կապարեայ գունդեր եւ ոչխարի ոսկորներ, նախընտրաբար վէգ կոչուած ոսկրիկները: Մերկացնելէ ետք մահապարտը՝ կը կապէին հաստատուն ձողի մը, այնպիսի ձեւով մը որ գլուխը եւ ուսերը կախուէին առաջ, եւ մասնաւոր զինուորներ կը խարազանէին կատաղօրէն, վայրագօրէն, առանց երբեք խնայելու, կուրծքին եւ թիկունքներուն: Եբրայական օրէնքը սահմանած էր հարուածներուն թիւը, — 40 հարուած: Բայց տարօրինակ ... արդարութեամբ մը, որ Շէյքսփիրի եւս ծանօթ է, որպէսզի սահմանուած չափէն աւելի չզարնուի սխալմամբ, ընդունուած էր խարազանումը դադրեցնել 39րդ հարուածէն ետք, — տասներեք հարուած՝ կուրծքին, տասներեք հարուած աջ թիկունքին եւ տասներեք հարուած ձախ թիկունքին: Կապար կապուած խարազանները ոսկոր կոտրելու ուժ ունէին, իսկ վէգ կապուած խարազանները միսը պատռելու ուժ ունէին: Կապարի եւ ոսկորի այս հարուածներուն տակ արիւնը կը ցայտէր Լարեան բաղնիք մտած դժբախտի մը կերպարանքը կը ըստանար մահապարտը: Բայց բաւական չէր այդ չարչարանքը, — յունապի ճիւղերով, որոնք ոսկորի նման կարծր փուշեր կ'ունենան, կը զարնէին գլխուն, կը զարնէին մարմնոյն, խոցելու խոցոտելու համար արիւնլուայ զանգուածը: Նոյն փուշերով թագի ձեւ տուած՝ պսակ մը կը շինէին (աքանթինոն սթեփանոն) գլխուն վրայ կը դնէին, եւ վիրաւորելու համար ասը՝ կ'ապտակէին, կը թքնէին երեսը, ու ծիծաղելի կերպարանք մը տալու համար արեան բոցերով վառած այս ... տէրընտասին՝ ծիրանի պատմուճան մը կը նետէին ուսերուն, եղէգ մը կը դնէին աջ ձեռքին մէջ իբրեւ թագաւորական գաւազան, ծունկի կուդային առջեւը, կ'առակէին, կը խայտառակէին, ծաղր ու ծանակ կ'ընէին՝ գոչելով.

«Ողջ եր, արքայդ Հրէից» (Մարկ, ԺԵ. 18):

Պղուտարքոս կը վկայէ (Կորիոլան, 24) թէ այս անողորմ, այս անագորոյն խարազանումը բաւական էր յաճախ, որ զոհը մեռնէր հարուածներուն տակ, դեռ խաչի վրայ չբարձրացած:

Իբրեւ հետաքրքրութեան արժանի պարագայ, այս տեղ յիշեցնեմ անցողակի թէ Յիսուսի չարչարանքներու այս նկարագրութիւնը կը թուի փառոտի մը Փիլոնի աւանդած մէկ դրուագին, — Կարաբասի ողբերգական – կատակերգական պատմութիւնը, զոր չի մերժեր Ռէյնաք:

Չարչարանքի այս առաջին արարուածէն ետք, կը կազմուի թափօրը դէպի խաչելութեան վայր: Հռովմէական օրէնքով՝ մահապարտը, իր վիզէն կախ տախտակ մը, որու վրայ գրուած կ'ըլլար մահապարտութեան պատճառը, ուսերուն վրայ խաչին մէկ թեւը՝ լուծքի պէս դրուած, պարտաւոր էր մինչեւ մահավայր տանիլ իր մահուան գործիքը, զինուորական ջոկատ մը իր շուրջը, առջեւէն մունետիկ մը, որ բարձրաձայն կը յայտարարէր մահապարտին անունը եւ մահավճիռը:

Յիսուս, արիւնաքամ եւ խորապէս խոշտանգուած, չարչարանչի նկարագրութի'ւնը վկայ, չէր կրնար քալել, ո՞ւր մընաց խաչափայտը կրել: Հռովմայեցիները տարապարհակ աշխատանքի կոչեցին Հրեայ մը, ագարակապան, որ օրն Ուրբաթ ըլլալով՝ աշխատանքը թողած, կէս օրին, կը վերադառնար տուն: Վա՛յ թէ մերժէր, — էշը կ'առնէին ձեռքէն ու կը կորսնցնէր հարստութիւնը: Խաչափայտը դրին ուսերուն վրայ, Յիսուս առջեւէն, մունետիկը առջեւէն, զինուորները ետեւէն, ցուցադրական ամէն մանրամասնութիւն կատարեալ, յառա՛ջ դէպի Գողգոթա:

Ըստ եբրայերէն լեզուի՝ Գուլգոթա կամ Գուլգոլէթ, թարգմանուած «տեղի կառափելոյ» (Մատթ. ԻԷ. 33 եւ Մարկ, ԺԵ. 22) կամ Գագաթ (Ղուկ. ԻԳ. 33) կամ Գագաթան (Յովհ. ԺԹ. 17): Արմատական նշանակութիւնը՝ գանկ, վիճելի՝ ըստ ոմանց:

Թողունք ստուգաբանութիւնը, ի՛նչ առասպելներ հիւսուած են այս տեղանուան մասին:

Ադամ թաղուած է, կ'ըսեն, այն բարձրացող ժայռին մէջ, որ այս անունը կը կրէ եւ Յիսուսի խաչին հիմը խրուած ու հասած է մինչեւ Ադամին գանկը, — այդ պատճառով՝ Գողգոթա (գանկ) կոչուած է խաչելութեան մահավայրը: Ըստ այլոց՝ Երուսաղէմի տեղագրական պատկերը կը յիշեցնէ մարդկային կմախք մը, որու գանկը կը կազմէ Գողգոթան: Եւ վերջապէս ընդունուած է թէ Գողգոթան կը ներկայացնէ մահապարտներուգլխատման վայրը, «տեղի կառափելոյ», որ բլուր մը կը ձեւացնէր գանկերով կազմուած, — ադկէ՝ իր անունը: Ու ժողովուրդները, որ անցած են այդ երկրամասէն, բլուրը կոչած են գագաթ կամ գլուխ, գանկի ձեւ ստացած անով որ յայտնի են քթի, բերնի եւ աչքերու նըմանցուած խոռոչներ:

Վայրը կը գտնուէր քաղաքէն դուրս, ճամբու մը եզերքը, այնպէս որ անցորդը կրնար տեսնել եւ կարդալ խաչեցեալին գլխուն վերեւ հաստատուած տախտակին արձանագրութիւնը, — Հռովմայեցիներուն ուղածն ալ ա'յդ էր յատկապէս:

Երբ կը հասնին Գողգոթա, «էր ժամ երրորդ եւ հանին զնա (Յիսուս) ի խաչ». կ'աւանդէ Մարկոս (ԺԵ. 25), մինչ ըստ Յովհաննէսի՝ «վեցերորդ» ժամուն նոր կը մեկնէին դեռ Կապպաթայէն (ԺԹ. 14): Շատ փորձեր կատարուած են սրբագրելու համար այս հակասութիւնը, — օրինակ ըսուած է թէ յունարէն գամմա գիրը կը համապատասխանէ երեքի, իսկ դիգամմա՝ վեցի, ուրեմն գիրի շփոթութիւն:

Ի՞նչպէս խաչը հանեցին եւ ի՞նչպէս մեռաւ Յիսուս, — մահուան բուն պատճառը՝ յաջորդով, ըստ բժշկական տեսակէտներու:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Յառաջի Ապրիլ 13ի թիւով ներկայացուցինք մէկ երեսը այն վէճերուն, որոնք կը վերաբերին Հայոց պատմութեան եւ դպրութեան մեծագոյն դէմքերէն՝ Մեսրոբ Մաշտոցի: Այս անգամ կուտանք Ստ. Մալխասեանցի հետեւեալ գրութիւնը:

Հայ ազգի մեծ զաւակի եւ նրա անզուգական բարերար Մեսրոպ Մաշտոցի ծագման մասին մենք շատ քիչ տեղեկութիւն ունենք: Նրա կենսագրութեան ամենահեղինակաւոր աղբիւրը, Կորիւնը, որ նրա աշակերտն ու աշխատակիցն էր, գրել է համառօտ կենսագրութիւն «Վարք սրբոյն Մեսրոպայ վարդապետի» վերնագրով, որի մէջ հետեւեալ տեղեկութիւններն է տալիս նրա ծագման մասին. «Առն, զոր ի նախակարգ բանիս նշանակեմք ... է Մաշտոց անուն, ի Տարօնական գաւառէն, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն երանելւոյ Վարդան կոչեցելոյ: Ի մանկութեան տիսն վարժեալ հելլենական դպրութեամբն, եկեալ հասեալ ի դուռն Արշակունեաց թագաւորաց Հայոց Մեծաց, կացեալ յարքունական դիւանին, լինէր սպասաւոր արքայատուր հրամանացն»: Ուրեմն Մեսրոպ վարդապետի անունն եղել է Մաշթոց կամ Մաշտոց, նա եղել է Տարօնի Հացեկաց գիւղից, Վարդան անունով մի երանելի մարդու որդի: Մանկութեան հասակում սովորել է յունարէն լեզուն, եկել հասել է Մեծ Հայք, Արշակունի հայ թագաւորների դուռը, ծառայութեան է մտել արքունական դիւանը եւ կատարել է արքայական հրամանները:

Այսքան միայն, շատ քիչ, շատ ժլատ տեղեկութիւն: Խորենացին որ նոյնպէս եղել է աշակերտ եւ ժամանակակից Մեսրոպին, այս տեղեկութեան վրայ մի խօսք է աւելացնում. — «Սնեալ եւ ուսեալ առ Մեծին Ներսէսի» (Գ. 47): Հին աղբիւրներից ուրիշ լրացուցիչ տեղեկութիւններ պակասում էին: Վերջերս երբ բանասիրական գրականութիւնն սկսեց մեր մէջ զարգանալ, բանասէրներից ոմանք, ինչպէս Ղ. Ալիշան (Հայապատում), Գարագաշեան (Քննական պատմութիւն) աւելի ոչինչ չասացին Մեսրոպի ծագման մասին: Ուրիշները որոշ հիմունքներով, մի քայլ առաջ գնացին: Այսպէս, Մ. Օրմանեան Ազգապատումի մէջ (էջ 266) գրում է. «Նորա անունն է Մաշթոց, հայրը Վարդան, ծննդավայրը Հացիկ գիւղ Տարօն գաւառի մէջ, որով կը լինի Մամիկոնեան ազգի կամ ցեղի սերունդ, քանի որ արքունիքի մէջ պաշտօնավարութեամբ ռամիկ դասակարգէ չլինելն ալ կը վկայուի, Ներսէսի օրով աշակերտած է յոյն եւ ասորի դպրութեանց եւ իւր յաջողութեան եւ թերեւս ազդատոհմին ալ շընորհիւ արժանի եղած է Ներսէսի հաւատարիմ աշակերտներէն մէկն ըլլալ»:

Այս խօսքերում ես անհաւանական եմ համարում Օրմանեանի եզրակացութիւնը, թէ Մեսրոպը պէտք է Մամիկոնեան ազգի կամ ցեղի սերունդ լինէր, քանի որ Տարօնը՝ նրա ծննդավայրը, Մամիկոնեան տոհմին էր պատկանում այդ ժամանակ, որովհետեւ Տարօնը պարունակում էր խիստ բազմութեամբ գեղջուկ ժողովուրդ, շինական կամ ծառայ, իսկ Մամիկոնեան տոհմը հազիւ մի քանի տասնեակ անձից բաղկացած լինէր. ուրեմն Տարօնացի լինելուց չի կարելի եզրակացընել թէ Մեսրոպը այդ ընտրեալ սակաւաթիւ անձերից մէկն է եղել եւ ոչ Տարօնացի լոկ շինական:

Մ. Աբեղեանն էլ նման կարծիք է յայտնում (Գրականութեան պատմութիւն, 72), «Նա (Մեսրոպ) ծառայութիւնը թողնում է 394 թուին եւ դառնում կրօնաւոր, «մերկանալով իշխանակիր ցանկութիւնները»— գրում է Կորիւնը: Այս ակնարկից, ինչպէս եւ այն հանգամանքից, որ նա շատ երիտասարդ հասակում արժանացել է արքունի քարտուղար դառնալու եւ եղել է զինուորական, այն էլ ոչ սոսկական զինուոր, պէտք է կարծել, որ նա ծագումով ազնուական է եղել եւ ոչ ժողովրդի ստորին խաւերից, ինչպէս առանց որեւէ հիմքի գրել են վերջերս»: Այս խօսքերում էլ ես անհաւանական եմ համարում Մ. Աբեղեանի բացատրութիւնը Կորիւնի «իշխանակիր ցանկութիւնները» իբրեւ ապացոյց Մեսրոպի իշխանական ծագման: Այս խօսքը ես հասկանում եմ իբրեւ իշխանութիւն բանեցնելու ցանկութիւնները» որպիսին նա կ'ունենար լինելով արքունի քարտուղար:

Այս երկու կարծիքները որքան եւ հաւական, բայց եւ այնպէս ենթադրութիւններ են, քանի որ հին աղբիւրներից դրական ապացոյցներ չկան: Սակայն ուշադիր քննողը հին մատենագրութեան մէջ էլ կը գտնի Մեսրոպի ազնուական ծագումը նշանակող ապացոյցներ:

Վերցնենք ամէնից առաջ Կորիւնին: Նրա վկայութեան մէջ ինչպէս վերը բերինք, Մեսրոպ Մաշտոցը կոչուած է «որ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Դժուար էր դիմադրել հարուստ եւ ազդեցիկ վաճառականի մը: Գիւղացին պարտաւորուեցաւ հաւանիլ: Տարի մը եւս մնաց եւ նոյն եռանդով ծառայեց: Երրորդ տարուան վերջը, վաճառականը պատէն վար առաւ Աստուածամօր պատկերը, տուաւ գիւղացիին եւ ըսաւ.

— Ահա, բարի մարդ, քեզի կուտամ այս պատկերը իբրեւ վարձք քու երեք տարուան աշխատանքիդ, թող Աստուած պահէ քեզ եւ փափաքներդ կատարէ:

Գիւղացին առաւ Աստուածամօր պատկերը եւ անմիջապէս գնաց այն երկիրը, ուր չար ոգին կը նեղէր դեղանի իշխանուհին: Երկար քալեց եւ մայրաքաղաք հասաւ, ուղղակի պալատ գնաց:

— Եկած եմ դեղանի իշխանուհին բժշկելու, ըսաւ:

Իսկոյն արքայական յարկաբաժին առաջնորդեցին զինք եւ ցոյց տուին դըժբախտ իշխանուհին: Աման մը ջուր ուզեց, Աստուածամօր պատկերը երեք անգամ մխրճեց ջուրին մէջ եւ իշխանուհին պատուիրեց այդ ջուրով լուացուիլ: Լուացուելուն պէս, չար ոգին մրրիկի մը նման դուրս եկաւ իշխանուհիին մարմնէն եւ անյայտացաւ: Հիւանդութիւնը անցած էր, դեղանի աղջիկը վերագտաւ իր առողջութիւնը:

Թագաւորն ու թագուհին շատ ուրախացան եւ չէին դիտեր թէ ինչպէս վարձատրեն «բժիշկը»: Տիտղոսներ, կալուածներ, լեցուն թոշակ խոստացան:

— Ոչ, պատասխանեց պարկեշտ գիւղացին, ես վարձատրութիւն չեմ ուզեր, ոչ մէկ բանի պէտք ունիմ:

— Քանի որ ան իմ կեանքս փրկեց, ըսաւ իշխանուհին, իր կեանքի ընկերուհին դառնալ կ'ուզեմ:

Թագաւորն ու թագուհին իրենց հաւանութիւնը տուին: Հարսնիքը կատարուեցաւ:

Այն օրէն պարկեշտ գիւղացին պալատին մէջ ապրեցաւ, դեղեցիկ զգեստները հագաւ եւ թագաւորին սեղանէն ճաշեց:

Ատեն մը ետք, թագաւորին ու թագուհիին ըսաւ.

— Թոյլ տուէք, խնդրեմ որ իմ հայրենի երկիրս վերադառնամ, ծերուկ մայրս տեսնել կ'ուզեմ:

— Ես ալ կուգամ, ըսաւ դեղանի իշխանուհին, մայրդ ալ անպատճառ քեզի պէս բարի ու ճշմարտախօս մէկն է:

Երկուքը միասին ճամբայ ելան: Չիերը, կառքը, ամէն ինչ թագաւորին կը պատկանէին: Երկար ճամբորդեցին եւ հանդիպեցան ստախօս խաբեբային: Թագաւորին փեսան տեսաւ, կառքը կեցուց եւ ըսաւ.

— Բարեւ, բարեկամ: Ճանչցա՞ր զիս: Կը յիշե՞ս, երբ կ'ըսէիր, թէ աշխարհիս վրայ լաւ ապրելու համար անհրաժեշտ է ստել, կեղծել եւ քծնիլ: Բարեկամս էիր, բայց չխղճահարեցար պատառ մը հացի համար աչքերս փորելու:

Խորամանկը վախցաւ եւ շփոթութեան մատնուեցաւ:

— Մի վախնար, ըսաւ թագաւորի փեսան, քեզի դէմ ես ոխ չունիմ: Ուրախ եմ միայն, որ ճշմարտութիւնը յաղթանակեց:

Եւ անոր պատմեց իր գլխուն եկածները:

Խաբեբան ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ մտածեց ինքն ալ անտառ երթալ կարկաչուն աղբիւրին մօտ: «Թերեւս, կը մտածէր, հոն կը սորվիմ երջանիկ դառնալու միջոցը»:

Անտառ գնաց, դտաւ կարկաչուն աղբիւրը: Բարձրացաւ կաղնիի ծառին վրայ, եւ գիշերուան սպասեց: Ճիշդ գիշերին, չար ոգիները եկան, ծառին ստորոտը հաւաքուեցան, նշմարեցին խաբեբան, որ զիրենք մտիկ կ'ընէր, վար առին ծառէն եւ կտոր կտոր ըրին:

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

զի առն երանելոյ Վարդան կոչեցեալոյ » : Այս վկայութիւնը բերուած է համաձայն Կորիւնի հինգ ձեռագրերի, որոնք բոլորը չատ նոր ժամանակից են՝ 18 – 20րդ դարէ : « Երանելի» բառն այստեղ չատ անտեղի է, մի անծանօթ մարդու մասին, որի ոչ սրբութիւնն է յայտնի, ոչ բարձր բաստիճան հոգեւորական լինելը եւ ոչ էլ որեւէ առաքինութիւն՝ դրաբարում չեն ասում երանելի : Այսպիսի դէպքում, պատուի համար գործ են ածում «բարեպաշտ» կամ «պաշտ» բառը. « որդի առն բարեպաշտի», սակայն Կորիւնի պատմութեան երկու ձեռագրերը, 14 – 15րդ դարերից, երանելի բառի փոխարէն ունեն «երեւելի»— «որդի առն երեւելոյ», որ չատ աւելի տեղին է եւ բնական : Այս երկու ձեռագրները բազմաթիւ ընտիր փոփոխակներ են պարունակում, որոնցով ուղղուում են նոյնպէս ձեռագրերի աղաւաղուած բնագրերը, բայց Մ. Աբեղեանը չատ չի մտնել բնագրի մէջ, ինչպէս երեւում է ժամանակի չատախոսականութեան պատճառով, (որ յիշում է առաջաբանում) : Յամենայն դէպս մենք լիակատար իրաւունք ունենք պնդելու, որ Կորիւնը Մեսրոպին ճանաչում է որպէս մի երեւելի՝ այսինքն նշանաւոր, աչքի ընկնող մարդու, որ կարող է միայն ազատ – ազնուական ծագում նշանակել : Աւելի պարզ կը բուում է այս մասին Անանիա Շիրակացին իր ժամանակագրութեան մէջ (էջ 389), որ Դանիէլեան նախանախրերը 29 հատ են, «իսկ գլօթ» գրոցն պակասութեան Մեսրոպ երանելի ի Հայեկաց Տարաւնոյ յաշխատ տանէ հայցեալ յԱստուածոյ եւ ցուցաւ նմա ի տեսլեան» : Ուրեմն թէ այժմեան բանասէրները եւ թէ հին վկայութիւնները ցոյց են տալիս, որ Մեսրոպ Մաշտոցը ազատ տանից է եղել, այսինքն ազնուական դասակարգից, առանց աւելի մանրամասնութեան : Ես ուզում եմ մի համարձակ քայլ էլ անել աւելի պարզ որոշելու համար նրա ծագումը, օգտուելով Բիւզանդի մի քանի տեղեկութիւններից : Բիւզանդը պատմում է (Դ. էջ 1), որ Վրթանէս կաթողիկոսի որդուն՝ Յուսիկին չատ փոքր հասակում (բուն ոմանց տասներկու տարեկան) ա – ռուսնացնում են Տիրան Թագաւորի աղջկայ հետ : Մի անգամ մի այլ Յուսիկը ամուսնական կապ է ունենում իր կնոջ հետ, որը յղանում է եւ ծնում երկտրեակ՝ Պապին եւ Աթանագինէսին : Այնուհետեւ նա զղուանքով զգաստում է կնոջ հետ կենակցելուց, որ եղերական հետեւանք է ունենում երկուսի համար էլ : Ուրիշ տեղ (Դ. 15) Բիւզանդը պատմում է թէ, Պապը եւ Աթանագինէսն անառակ կեանք էին վարում, հոգեւորական կեանքը արհամարհում ու ծաղրում էին, չէին կամենում հայրապետական աթոռի ժառանգ դառնալ : Նրանք ամուսնացել էին թագաւորի քոյրերի հետ : Աթանագինէսի որդին եղել Ներսէս մեծ անուանի կաթողիկոսը, իսկ Պապի կնոջ անունն էր Վարազդուխտ, որ ամուլ անզաւակ մեռաւ : Մի երրորդ տեղ (Դ. 19) պատմում է թէ Պապը կնոջից որդի չունենալ, բայց նա ունէր մի հարճ, Տարօն գաւառից Հայեկաց կարճաղատների ցիւղից. այս Հայեկացի կնոջից մի զաւակ ունեցաւ, որին Վրթիկ էին ասում :

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Վերջը յաջորդով)

ԿՕԿԷՆԻ ՏԱՌԱՊԱԿՈՇ ԿԵԱՆՔԸ

1873ի գարնան, խոշորակազմ երիտասարդ մը, ամէն առաւօտ Տիկին Օպէի փանսիոնը կը հանդիպէր նախաճաշելու համար :

Այս սեւաղդեստ մարդը, լուրջ եւ աչխատասէր երեւոյթով, խորապէս տպաւորած էր Դանիացի մանկամարդուհի մը, որ միեւնոյն փանսիոնը կը յաճախէր :

Քանի՛ երեք ամեայ այս աղջիկը Փարիզը ճանչնալու եկած էր իր բարեկամներէն մէկուն հետ : Բայց քիչ ժամանակ ետք, սեւազդեստ, լուրջ երիտասարդը գրաւեց բարեկամին տեղը եւ սկսաւ մանկամարդ աղջկան ծանօթացնել Փարիզի դեղեցկութիւնները :

Մինչ աղջիկը Քոմեդիհակ կը վերադառնար, սեւազդեստ երիտասարդը նչանաւոր Դանիացի աղջկան մը հետ :

Սեւազդեստ, լուրջ երեւոյթով երիտասարդը կը կոչուէր Փօլ Կօկէն եւ այդ միջոցին կ'աչխատէր Փարիզի ամէնէն ծանօթ ընկերութիւններէն մէկուն մէջ, իբրեւ օդնական :

Նչանածները նոյն տարուան Նոյեմբեր – ին ամուսնացան : Երիտասարդները երջանիկ ամուսնական բոյն մը կազմած էին : Սոֆի չափազանց գոհ էր իր ամուսնոյն ասպարէզէն, բարոյականէն եւ հաւատարմութենէն : Վստահ էր, որ Կօկէն պիտի չխաբէր զինք :

Բայց խեղճը կ'անդիտանար սարսափելի մրցակիցի մը գոյութիւնը : Այս մրցակիցը օտար կին մը չէր, այլ իր ամուսնոյն նկարչութեան հանդէպ ունեցած սէրը ...

Փօլ Կօկէն ծնած էր 1838ին, յեղափոխութեան ամէնէն բորբոքած չրջանին, Մոնմարթրի մէջ :

Իր կրկնատ նկարագիրը ժառանգած էր մեծ հօրմէն եւ մեծ մօրմէն :

Մանկութիւնը անցուցած էր փերուզ մայրաքաղաքին՝ Լիմայի մէջ : Փօլ երբեք չէր կրցած մոռնալ իր կեանքին այդ չրջանը : Միշտ կը յիշէր դոյներու հակա – դրութիւնը, որ կ'իչխէր քաղաքին վրայ, դոյնդոյն հագուստները, տեղացիներուն կիսամերկ, տաքուկ մարմինները ...

Փօլ, երբ հազիւ ութ տարեկան էր, մօրը հետ Օրլէան վերադարձաւ : Քաղաքին կեանքը անհանդուրժելի թուեցաւ փոքրիկ մանչուկին :

Երբ ինը տարու եղաւ, իր վարքով զարմանք պատճառեց բոլորին : Նոյնիսկ իր ուսուցիչները կ'ըսէին իր մասին .

— Այս փոքրիկը երբ մեծնայ, կամ հանճար պիտի ըլլայ, կամ իսկական թափառաչրջիկ մը :

Տասնեւօթը տարեկանին երբ աւարտեց լիսէն, ըսաւ իր մօրը.

— Ես կ'ուզեմ նաւագ ըլլալ, ուսումս չարունակելու նպատակ չունիմ այլեւս ..

Մօրը թախանձանքներուն կարեւորութիւն չընծայեց, Հաւր դնաց եւ Լուգի – թաւա նաւուն մէջ իբր նաւագ արձանագրուեցաւ . ճիշդ վեց տարի ծովերու վրայ պտըտեցաւ : 1887ին երբ Փարիզ վերադարձաւ, մայրը մեռած, քոյրն ալ ամուսնացած էր : Փօլ Կօկէն այլեւս առանձին էր աչխարհի մէջ :

Արկածախնդրական փափաքը դոհացնելէ ետք՝ որոչեց լաւ դիրքի մը տէր դառնալ եւ առատ դրամ չահիլ : Մօտիկ բարեկամի մը միջամտութեամբ Փարիզի մեծագոյն հաստատութիւններէն մէկը մը – տաւ : Երկու տարուան մէջ, հաստատութեան ամէնէն բարձր թոչակ առնող պաշտօնեան էր : 22 Նոյեմբեր 1873ին ամուսնացող երիտասարդը այս մարդն էր :

Երբ նորապսակ ամոլը հաստատուեցաւ դեղեցիկ յարկաբաժնի մը մէջ, Կօկէն ըսաւ .

— Սա սենեակը իբր աչխատանոց պիտի դործածեմ :

Կինը զարմացած հարցուց .

— Ի՞նչ պիտի ընես աչխատանոցին մէջ : Կօկէն հանդարտօրէն պատասխանեց .

— Պիտի նկարեմ :

Մէթ չատ ուրախացաւ, որ իր ամուսինը կը սիրէ նկարել :

Սակայն անչուչտ չէր կրնար դուչակել ապագան :

Առաջին տարիները հանդիստ եւ երջանիկ անցան եւ երկու զաւակներու տէր դարձան :

Կօկէն, պարապ տեւողները, կը չարու – նակէր նկարել : Իրր մօտել կը դործածէր կինը եւ զաւակները :

Աւեն մը եւթ, դիպուածով ծանօթացաւ ապաւորապաչտ չարժումին առաջնորդներէն Քամիլ Փիսարոյի եւ այս պարադան մեծ փոփոխութիւններ յառաջ բերաւ անոր վրայ :

Փիսարօ տեսած էր Կօկէնի նկարները եւ ուղած էր քաջալերել զայն :

Կօկէնը ծանօթացուց Տէկայի : Վերջապէս 1880ին, Կօկէն դադաւ իր աչխատութեան բուն վարձատրութիւնը :

Տպաւորապաչտ Հինդերորդ Ցուցահանդէսին մէջ իր հինդ դիւղանկարները ընդունուած էին :

Բայց Ռընուար եւ Մանէ եւս առին իրենց նկարները, որովհետեւ դէմ էին Կօկէնի մառնակցութեան :

Հակառակ այս յուսալքիչ պայմաններուն, Կօկէն չամառեցաւ : Աւելին, մեծ արուեստագէտ Մանէի այցելութիւնը խրախուսեց զինք : Մանէի մէկ հարցման Կօկէն կակազած էր .

— Պարղ սիրող մըն եմ միայն :

— Ոչ, պատասխանած էր Մանէ, ըստ իս՝ «սիրող» են անոնք, որ դէչ կը նկարեն ...

Այդ չրջաններուն թէեւ չէր դիտեր, թէ մեծ նկարիչ մը պիտի դառնայ, բայց համոզուած էր, որ իսկական արուեստագէտ մըն էր : Մինչ այդ՝ միայն դիւղանկարներ նկարած էր : Մտադրեց տպաւորապաչտներու կանոնները կիրարկել « մերկ »երու վրայ : Միակ փափաքն էր բոլորովին իրապաչտ եւ բնութենապաչտ դառնալ :

1883ին, երբ հինդերորդ ցուցակը ունեցաւ, հրաժարեցաւ ընկերութենէն, կինը չատ ապրուեցաւ, բայց արուեստագէտը հանդարտեցուց զայն .

— Մի մտահոդուիր, սիրելիս, ըսաւ անոր, նկարներս կը ծախեմ, առաջուընէ աւելի ճոխ կեանք մը կ'ապրինք :

Բայց , տարի մը ետք չէր յաջողած մէկ հատիկ նկար ծախել : Ունեցած խնայողութիւնը սպառած էր : Անցեալի հարուստ դործակալը մուրացկանի վիճակին մէջ էր հիմա :

Աւեն մը չանաց կնոջը ընտանիքին մօտ ապրիլ, բայց օր մըն ալ , անհամաձայնութեան մը հետեւանքով , լքեց ամէն ինչ եւ Փարիզ փախաւ, իր հետ տանելով իր ամենասիրելի զաւակը , Քլովիս , որ վեց տարու էր :

Հարստութենէն, ընկերային դիրքէն ետք, հիմա ալ կինը եւ ընտանիքը կը զոհէր իր խաչելին սիրոյն :

Աւեն մը ետքը՝ կնոջը ուղարկած նամակին մէջ կը դրէր .

— Եթէ մեռած ըլլայի, չատ դոհ պիտի ըլլայի , բայց երկաթի նման մարմին մը ունիմ , որ դիս կը դրկէ իր երջանկութենէն ...

Օրին մէկը մեկնեցաւ Փանամայի չրջակայքը գտնուող կղզին , ուր իր երեւակայած արքայութեան տեղ գտաւ տեսակ մը դժոխք : Ստիպուեցաւ իրր դործաւոր աչխատիլ չրանցքին մէջ : Բայց այս կեանքը պնձնասպանութենէն տարբերութիւն չունէր :

Ռընուարի եւ Մանէի նախանձը դրդռոդ Կօկէնը չատ փոխուած էր այլեւս : Շատ չանցած չերմի բռնուեցաւ, այլեւս նկարելու կարողութիւն ալ չունէր :

Վերջապէս Փարիզ վերադարձաւ , ուր դնահատանքին արժանացաւ պաչտօնակից մը՝ Վէնսան Վան Կոկի : Շատ չանցած՝ այս երկու հակադիր նկարագիրները սկսան միասին աչխատիլ : Կօկէն, օրին մէկը, նկարեց Վան Կոկի մէկ դիմանկարը, որ այնքան հարազատօրէն կը ցոլացնէր անոր խենթ ակնարկը ... թէեւ ծանօթ էր անոր զերդդայնութեան :

Երբ նկարը աւարտեցաւ, Վան Կոկ այլեւս չդիմացաւ .

— Այո, իսկապէս ինծի կը նմանի... բայց յիմարութիւն մը չէ՞ս նչմարեր այս պատկերին մէջ :

Նոյն երեկոյին, երբ սրճարանին մէջ կը խօսակցէին , առանց պատճառի, Վան Կոկ դաւաթ մը նետեց Կօկէնի դլխուն :

Յաջորդ օրը, Վան Կոկ ուղեց ներքդութիւն խնդրել Կօկէնէ, իր ապեղ ընթացքին համար, սակայն Կօկէն չհամարձակեցաւ այլեւս նոյն երդիքին տակ բնակիլ :

Յաջորդ օր Կօկէն խոհեմաբար որոչեց պանդոկ մնալ : Բայց առաւօտուն երբ Վան Կոկ տունը կ'երթար, նչմարեց որ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն : Զինուոր մը անոր մօտեցաւ .

— Աճապարեց , ըսաւ , ձեր ընկերը մեռաւ :

Վան Կոկ չէր մեռած : Յիմարութեան նոպայի մը մէջ, ինք իր ականջներէն մին կտրած էր եւ արեան կորուստ ունեցած :

Երկու մեծ նկարիչները, այդ օրէն ընկերակցել չկրցան դիրար տեսնել : Այս դէպքէն երկու տարի ետք, Վան Կոկ անձնասպանուեցաւ, որովհետեւ Կօկէն այլեւս նկարելու կարողութիւն ալ չունէր :

Բայց Կօկէն կը սիրէր իր հատիկ նկարները ծախել : Ունեցած խնայողութիւնը սպառած էր : Անցեալի հարուստ դործակալը մուրացկանի վիճակին մէջ էր հիմա :

Աւեն մը չանաց կնոջը ընտանիքին մօտ ապրիլ, բայց օր մըն ալ , անհամաձայնութեան մը հետեւանքով , լքեց ամէն ինչ եւ Փարիզ փախաւ, իր հետ տանելով իր ամենասիրելի զաւակը , Քլովիս , որ վեց տարու էր :

Հարստութենէն, ընկերային դիրքէն ետք, հիմա ալ կինը եւ ընտանիքը կը զոհէր իր խաչելին սիրոյն :

Աւեն մը եւթ՝ կնոջը ուղարկած նամակին մէջ կը դրէր .

— Եթէ մեռած ըլլայի, չատ դոհ պիտի ըլլայի , բայց երկաթի նման մարմին մը ունիմ , որ դիս կը դրկէ իր երջանկութենէն ...

Օրին մէկը մեկնեցաւ Փանամայի չրջակայքը գտնուող կղզին , ուր իր երեւակայած արքայութեան տեղ գտաւ տեսակ մը դժոխք : Ստիպուեցաւ իրր դործաւոր աչխատիլ չրանցքին մէջ : Բայց այս կեանքը պնձնասպանութենէն տարբերութիւն չունէր :

Ռընուարի եւ Մանէի նախանձը դրդռոդ Կօկէնը չատ փոխուած էր այլեւս : Շատ չանցած չերմի բռնուեցաւ, այլեւս նկարելու կարողութիւն ալ չունէր :

Վերջապէս Փարիզ վերադարձաւ , ուր դնահատանքին արժանացաւ պաչտօնակից մը՝ Վէնսան Վան Կոկի : Շատ չանցած՝ այս երկու հակադիր նկարագիրները սկսան միասին աչխատիլ : Կօկէն, օրին մէկը, նկարեց Վան Կոկի մէկ դիմանկարը, որ այնքան հարազատօրէն կը ցոլացնէր անոր խենթ ակնարկը ... թէեւ ծանօթ էր անոր զերդդայնութեան :

Երբ նկարը աւարտեցաւ, Վան Կոկ այլեւս չդիմացաւ .

— Այո, իսկապէս ինծի կը նմանի... բայց յիմարութիւն մը չէ՞ս նչմարեր այս պատկերին մէջ :

Նոյն երեկոյին, երբ սրճարանին մէջ կը խօսակցէին , առանց պատճառի, Վան Կոկ դաւաթ մը նետեց Կօկէնի դլխուն :

Յաջորդ օրը, Վան Կոկ ուղեց ներքդութիւն խնդրել Կօկէնէ, իր ապեղ ընթացքին համար, սակայն Կօկէն չհամարձակեցաւ այլեւս նոյն երդիքին տակ բնակիլ :

Յաջորդ օր Կօկէն խոհեմաբար որոչեց պանդոկ մնալ : Բայց առաւօտուն երբ Վան Կոկ տունը կ'երթար, նչմարեց որ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն : Զինուոր մը անոր մօտեցաւ .

— Աճապարեց , ըսաւ , ձեր ընկերը մեռաւ :

Վան Կոկ չէր մեռած : Յիմարութեան նոպայի մը մէջ, ինք իր ականջներէն մին կտրած էր եւ արեան կորուստ ունեցած :

Երկու մեծ նկարիչները, այդ օրէն ընտանի չկրցան դիրար տեսնել : Այս դէպքէն երկու տարի ետք, Վան Կոկ անձնասպանուեցաւ, որովհետեւ Կօկէն

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

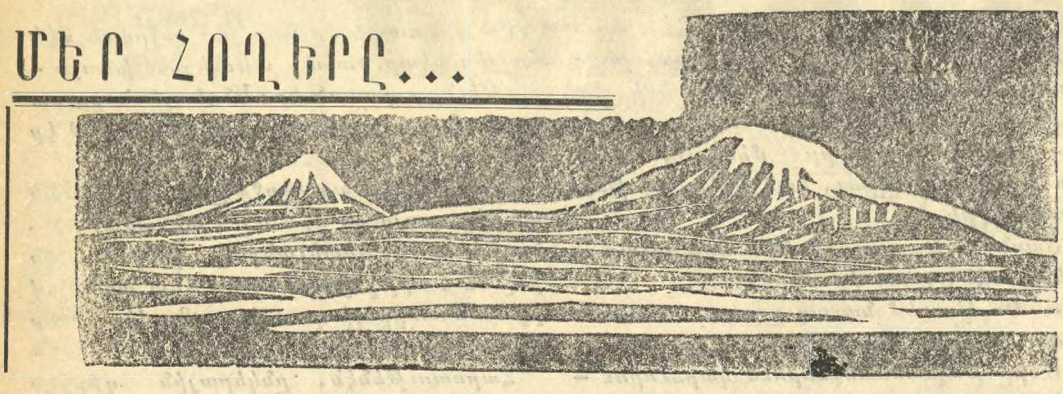

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՁԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Մանրամասնութիւնները յայտնուելով

Հ. Յ. Դ.

Վիէնն — Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երե – կոյ ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Առաւլիս, նուիրուած Աւ. Ա – լեքսանեանի եւ Հր. Գուլումճեանի հրա – տարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՒՌ ԱՒՄԱՃԵԱՆ եւ ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտեռնի սրահին մէջ, (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատ – րաստուած՝

1·— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ
2·— ՄԵՆՔ ՀԱՄԵՐԳ

Երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20·30ին, *Սինեմա Լը Տօֆիէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ)*
Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին — Զ. Զաքմըչ – եան, 22 Րիւ Ռիշէ, Օ. Պօյաճեան 85 Րիւ տ'Ապուհիո, Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ, Մարզարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քա – ղաքին մէջ, Սալ Մաղնօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օսմոյի մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7– ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճա– րանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) : Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվերս : Երեկոյեան ճաշ եւ բնակութիւն՝ Պռեսա :

Ապրիլ 30·— Ճաշէն ետք, մեկնում դէ– պի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պը – տոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլե– կամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն :

Մայիս 1·— Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այ – ցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարա – նին :

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 ֆր·, ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապ – րիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.
MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՑԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ· ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ· ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :*
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշամ բաժինն կը մասնակցին՝ Օր· Ալէքսանեան, Արզու–մանեան, Շամիրեան, Թիւրքլեան եւ Պ· Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէփօբլիքի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ երէց ցարանուանու– թեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ· ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժոզէֆ մատրան մէջ :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ· Թօ – փալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սերբլը կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ· ՏԷՐՄՈՑԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշամ գեղարուեստական բա– ժին մը :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամ 16·30ին Հայրապետական ճայնաւոր պա– տարագ Նոքքը Տամի Մայր եկեղեցիի մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակնե– րուն :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, Մարսէյլի Հա– յոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշ– հանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան– գստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Ապրիլ 29ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Récital
ROSY ARMEN
Paris :
OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 – 25 – 49 :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Րիւ Սէն Լազար) : *Զաուիկեանի*, 20 Րիւ տը Լա Տէփանս, *Իսի* : Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, *(Ալֆորվիլ)* :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ԱՊՐԻԼ
MARDI
18 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10890 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.890

Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

Բ.

Ասիկա նոյնինքն պետութեան դատախաղին կողմէ իսկ իրենց անհոգութիւնը եւ անտարբերութիւնը ձաղկող դատապարտութիւն մը չէ՞: Ասիկա միաժամանակ նման հարստութեանց պահակ կենալու եւ աւանդապահ ըլլալու անարժանութիւնը հաստատող վկայութիւն մըն է: Եթէ այս միայն ըլլար իրենց յանցանքը, վստահ եմ թէ պիտի ընդունէին զայն իբրեւ քաղցր լուծ, վասնզի աժան պիտի ազատէին: Բայց ասիկա դեռ սկիզբն է երկանց:

2.— Մենք Երուսաղէմի մեր հոգեւոր եւ բնական տունէն վտարուեցանք, ծանօթ պարագաներու, ծանօթ պայմաններու տակ եւ ծանօթ ընկերներով 1960 թուի Յունուար 2ին, սադրանքներովը Երուսաղէմի ներկայ գահակալին: Մենք աւելի քան տարիուկէս աստանդական թափառեցանք առանց հաստատ երդիքի եւ առանց նիւթական նեցուկի: Դրամ դիզող մը չըլլալնուս համար մատնուեցանք նաեւ նիւթական լուրջ անձկութեան ...: Լոյսերու մէջ հանգչի հոգին Երջնկ. Գարեգին Պատրիարքի, որ մեզի շնորհեց իր ասպնջականութիւնը այստեղ: Շնորհակալ ենք նաեւ Պր. Եր. Հիւսիսեանին, որ նիւթապէս օժանդակեց մեզի մեր Միլան գտնուած միջոցին: Եթէ մենք որեւէ ձեւով կապ ունեցած ըլլայինք 1959ին «իրենց պահեստէն դուրս հանուած» ձեռագիրներուն հետ, յարմարագոյն ատենը չէ՞ր 1960ին զանոնք ծախու հանելու, երբ ազատ էինք ամէն կողմ երթալ – դալու, երբ մանաւանդ նիւթական անձկութեան ալ մատնուած էինք, քան սպասել մինչեւ յամի Տեառն 1967, երբ թէ իսկ ունենանք մտքի եւ հոգիի անձկութիւններ, սակայն փառք Աստուծոյ առնուազն զերծ ենք նիւթական մտահոգութենէ ...:

Բաց աստի, ես կամ Սուրէն Սրբազան ի՞նչ շարժառիթ ունեցած պիտի ըլլայինք նման յիմարութիւն մը, նման ազգային ոճիր մը գործելու, երբ ոչ փոքէր խաղալ դիտենք, ոչ Սարդարանաբաղեան խրախճանքներ կը սարքենք, ոչ ալ՝ հարկին տակ ենք զմեզ ոտքի կեցնող քաղաքային եւ պետական պաշտօնեաներ շարունակաբար կշտացնելու եւն. եւն....: Յանուն ինչի՞ կամ ի՞նչ տրամաբանական տուեալներով կրնայինք նման աններելի սրբապղծութիւն մը գործել ...: Իր խիղճը խարանող մարդը իր տրամաբանութիւնն ալ միասին կ'այրէ: Եթէ ասոնց մեղքը լոկ այս ըլլար՝ այսինքն մարդը մարդ ընող սովորական տրամաբանութեան օրէնքներուն հակառակ վերագրումներ ընել մեզի դէմ, այս մեղքն ալ սիրով պիտի շալկէինք քանի որ ասոր համար ալ իրենց օձիքները դեռ ձեռք պիտի չտային:

3.— Ես սակայն հրապարակ եւ պաշտօնապէս կ'ամբաստանեմ Երուսաղէմի ներկայ Հայոց Պատրիարքը, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը, Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարի Լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպ. Ասլանեանը եւ Պատրիարքարանի դիւանապետ Շահէ Եպսկ. Աճէմեանը, իբրեւ մեղապարտներ եւ մեղսակիցներ ձեռագիրներու «գողութեան» մէջ:

(Շար.) ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Օրը Օրին

«ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԲՈՅՆԸ»

Գերադրական ամերիկացի հրէշ մը, Ռիչըրտ Սփէք անցեալ ամառ, Շիքակոյի մէջ, մէկ շունչով սպաննեց ութ երիտատարդ հիւանդապուհիներ:

Զգայացունց լուրերու մասնագէտ թերթերէ կ'իմանամ որ տասնեակներովսիրարական տոմսեր ղրկուած են բանտ՝ այս ճիւաղին հասցէով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու հարիւր հազար հոգի ցոյց կատարեցին Նիւ Եորքի մէջ, պահանջելով որ վերջ դրուի Վիէթնամի պատերազմին: Ցոյցը ղեկավարողներուն մէջ էր պատուելի Լուտէր Քինկ, որ աղերսագիր մը յանձնած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կցորդ՝ Ռալֆ Պընչի.— «Կը հաւաքուինք ՄԱԿի մէջ, վերահաստատելու համար որ զօրավիգ կը կենանք խաղաղութեան, ընդհանրականութեան, հաւասարութեան սկզբունքներուն, սկզբունքներ որոնք կան Միացեալ Ազգերու Ուխտին մէջ եւ թանկագին են մարդկութեան համար, բայց կը բռնաբարուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ»:

Պատուելի Քինկ նաեւ ճառ մը արտասանած է «այս պատերազմին անբարոյականութիւնը կը կայանայ այն ողբերգական իրողութեան մէջ, որ ամերիկեան ոչ մէկ կենսական շահ խնդրոյ առարկայ է կամ վտանգուած: Պատերազմ կ'ընենք երբ խաղաղ միջոցներով կարելի է ամէն բան կարգադրել»:

Սան – Ֆրանսիսքոյի մէջ ալ, աւելի քան երեսուն հազար հոգի ցոյց կատարած են, պահանջելով Վիէթնամի պատերազմին վերջը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ որու վիճակը շատ ծանր էր, թեթեւ բարելաւում արձանագրած է առջի օր, հրաշքի մասին խօսիլ տալով անոնց որոնք գիտեն թէ ամիս մըն է շատ ծանր է 92ամեայ նախկին վարչապետին վիճակը:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մթնոլորտը լարուած կը մնայ: Փափանտրէու կը շարունակէ յարձակիլ Կանելոփուլոսի վրայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ֆանֆանի Խորհ. Միութիւն կ'երթայ Մայիս 10ին, պաշտօնական այցելութեան:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Լիու Շաօ Շի յայտարարեց.— «Հակայեղափոխական մը չեմ եւ մտիկ կ'ընեմ Մաօ Ցէ Թունկի խօսքերը»: Կինն ալ ըսած է.— «Լիու կ'ընդունի բոլոր քննադատութիւնները որպէսզի յեղափոխութիւնը յառաջանայ, եթէ կը խուսափի շատ խօսելէ, ատիկա կ'ընէ ի շահ կուսակցութեան եւ յեղափոխութեան»:

ԱՔՔՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Ղանայի մէջ:

ԱՇԽԱՐՀԻ մեծագոյն քաղաքին՝ Թոքիոյի գլուխը առաջին անգամ ըլլալով ընտրուած է ընկերվարական մը, ինչ որ կը մտահոգէ ճափոն կառավարութիւնը:

Բնականաբար, բանտին տնօրէնութիւնը անոր չէ յանձնած այս նամակները: Բայց բացած ու կարդացած է զանոնք:

Հրէ՞շին ալ սիրահարող կ'ըլլայ եղեր, կը հարցնեն Ֆրէօյտի գրականութեան անծանօթ ընթերցողներ:

Ինչո՞ւ չէ: Փողոցը կամ կասկածելի ժամադրավայրերու մութին մէջ, սեռային ազգի ազգի խաթարումներու անձնատուր լեցուն տարիքով եւայակա՞ն կը պակսի:

Նամակագիրները անզուսպ փափաք մը ունին այս գազանին հետ կարգուելու «երբ դուրս գաս»:

Քանի մը հոգի այս «երբ»ը փոխած են «եթէ»ի, որովհետեւ մէկ, երկու կուտ խելք ունենալով, շատ ալ չեն հաւատար թէ հրէշը կրնայ իրա՛ւ «դուրս գալ» արդարութեան ճիրաններէն, եթէ նոյնիսկ վարպետորդի պաշտպան փաստաբանի մը ռազմավարութիւնը մահապատիժով քաւել չտայ անոր այս անասելի ոճիրը:

Քանի մը շոշորթուհիներ դրամ անգամ դրած են պահարանին մէջ — հինգ, տասը, քսան տոլար:

— Ա՛խ, սանկ մէյ մը ազատէիր այս փորձանքէն ... Կը կարգուինք եւ միասին ընտանեկան երջանիկ բոյն մը կը կազմենք ... Տարիքս քառսուն չկայ, աչքերս կապոյտ են, մաղերս ոսկի, հասակս բարտի... Կտոր մը ծանր եմ, բայց հոգ չէ, կարծեմ... Տուն – տեղ ունիմ ... Երեք էրիկներէս բաւական կուտ մնացած է ձեռքս ...

×

Պոսթընի մէջ ալ բանտ նետուած է ուրիշ ահաւոր հրէշ մը, Ուիլիըմ Տի Սալվօ, որ — իր իսկ խոստովանութեամբ — վերջին չորս, հինգ տարուան ընթացքին 13 կին ու աղջիկ խեղդամահ ըրած էր:

Անուշ – լեզու օձ մը, որ ցերեկ ատեն դուռը կը զարնէր եւ խօսքի կը բռնէր տանտիրուհին:

Ոտքը դրան բացուածքէն ներս դրա՞ւ— ա՛լ խերը տես դիւրահաւան կնոջ:

Ճիւաղը ուրիշ մարիֆէթներ ալ ունէր— դիշերուան մութին, նեղլիկ ճամբաներէ միս մինակը անցնող աղջիկներու վրայ կը յարձակէր գազանաբար եւ իր նպտակակին հասնելէ ետք, կը խեղդէր իր զոհը:

Այս «ժամանցն» ալ բան մը չէր:

Դարձեալ իր խոստովանութեամբ, իր չափահասութեան առջի տարիներէն մինչեւ իր քառասունը — այսօր — բռնաբարած էր 600էն 1000 կին ու աղջիկ:

Կարծեմ այս մարդակերին ալ սիրային տոմսեր ղրկուած են ախտավարակ կնիկներէ:

×

Ճիւաղներու եւ հրէշներու սիրահարելու այս երեւոյթը կրնայ ափ ի բերան ձգել Ամերիկացի կամ Անգլիացի ընթերցողը, բայց չի զարմացներ մեզ:

Որովհետեւ, մենք Հայոց պատմութիւն կարդացած ենք եւ գիտենք թէ ի՛նչ «սիրահարական» նամակներ հրաւէրներ, կոչեր, յուշագիրներ ղրկուած են Արեւմուտքէն — նոյնիսկ հիւսիսէն — Արեւելքի մեզի ծանօթ բարի – ծաղիկին, որուն աշակերտ անգամ չեն կրնար ըլլալ վերոյիշեալ զոյգ գազանները:

Ատեն մը, այս բարի – ծաղիկը ունէր միայն ջուխտ մը սիրահար — մէկը Պերլինի ամբարտաւանը, միւսը Վիէննայի ծերուկը:

Այսօր, փա՛ռք իր Ալլահին, իլ ճ'ա քը լ'ամպառա տիւ շուա:

Ո՛ր կողմը դառնայ՝ սիրահար:

Մէկը փէշէն կը քաշէ, միւսը թեւէն:

— Մեզմէ աղէկ բարեկամ չունիս... Հիւսիսի դրացիիդ միտքը գէշ է, գիտցած ըլլաս ... Իրաւ է, ժամանակ եղած է որ քեզի դէմ կռուած ենք, բայց դուն ալ դիտես որ վերջին պահուն անանկ տոլապներ դարձուցած ենք որ քեզ մահէն ազատած ենք... Դուն մերն ես, մենք քուկդ ենք... Ո՛չ, ո՛չ, սխալ ես, մենք Հայերուն երես տուած չունինք ... Անոնք իրենք իրենց գլխուն հարսնիք կը սարքեն, երբեմն, ու մեզ ալ հարսնեւոր կը յայտարարեն ... Սխա՛լ են ...

— Գէշ, աղէկ իրարու քով պիտի ապրինք ... Դուն ատ ժամ գացողներուն խօսքին շատ ալ ականջ մի կախեր ... ի՞նչ, ի՞նչ — ես քեզմէ առնելիքուո՞ր ... Մեղա՛յ Աստուծոյ... Չէ՛, սիրելիս, չէ՛, ես քեզմէ բա՛ն չեմ պահանջեր... Ատ Հայերուն՝ երազել ըսէ, բան ու գործ կը ձգեն ու կը վերանան ... Մոռցա՞ր 1920ին ինչե՛ր, ինչե՛ր լեցուցի տոպրակդ ու քեզ մահէն ազատեցի ...

Ու մեր բարի – ծաղիկը քիթին տակէն կը խնդայ ու պոչ կը փարտէ աջին ալ, ձախին ալ՝ ինչպէս սալօններու փափկասուններուն գիրկը նստած շնիկը:

Այս շնավայել քծինքին շնորհիւ չէ՞ որ իր գանձանակը բերնէ բերան լեցնել կուտայ 1920էն ասդին:

×

Վերոյիշեալ զոյգ հրէշներուն պիտի հարցնեն, այսօր, վաղը թէ ինչո՞ւ սպաննած էին անմեղ կիներն ու աղջիկները:

Մեր հանրածանօթ բարի – ծաղիկն «ինչո՞ւ ըրիր» հարցնող չկայ, 1918էն ի վեր:

Վերջապէս, ի՞նչպէս կարելի է այդքան անփափկանկատ ըլլալ եւ դիմացինին տունէն ներս պատահած աննշան միջադէպի մը մասին հարցում ընել անոր:

Մանաւանդ որ դիւանագիտական շուկային բարոյականն ալ կը պատգամէ.

— Ութ, տասը հոգի մեռցնես՝ կ'ըլլաս մարդասպան... գնա՛ մեռցուր մէկ երկու միլիոն կին, երախայ եւ այր, խնդիրը կը փոխուի ... Ա՛լ մարդասպան չես ...

Այս սադայելական բարոյականն էր որ վերջին քառասնամեակին «ընտանեկան երջանիկ բոյն» կազմել տուաւ Արեւմուտքին՝ մեր բարի – ծաղիկին հետ:

Հիւսիսի դրացին ալ բանալիին ծակէն կը դիտէ անցուդարձը ու փորձեր կը կատարէ բարի – ծաղիկը առեւանդելու:

×

Քանի մը օրէն՝ Ապրիլ Քսանըչորս:

Նորէն ժամ պիտի երթանք, նորէն պիտի արտասուենք ու նորէն մատով ցոյց պիտի տանք աշխարհին՝ Եղեռնին հեղինակը... Նուպար աղան ուզէ թէ չուզէ:

Մեր նահատակներուն յիշատակը յարգել մեր անկողոպտելի եւ անբռնաբարելի իրաւունքն է:

Ուրիշներէն արտօնութիւն խնդրելու պարտաւոր չենք:

Ուրիշներէն ալ վախնալու պէտք չունինք մարդասպան ժողովուրդը մատնացոյց ընելու ատեն:

Բայց, շատ կարեւոր կէտ մը պէտք չէ մեր ուշադրութենէն վրիպի:

Փորձառութեամբ տեսանք որ «ջարդուեցանք»ը, հիմա, այլեւս, հիւլէական զէնք չէ՝ քաղաքական դատ շահելու համար: Ընդհակառակն, պարտութեան եւ տկարութեան խոստովանանք մըն է, որ կը նսեմացնէ, կը պզտիկցնէ եւ զանցառելի կը դարձնէ մեզ՝ յաչս բարի – ծաղիկին հետ կարգուողներուն:

Ապրիլ Քսանըչորսը կը ծառայէ Թուրքը վարկաբեկելու, բայց, ա՛լ չեմ հաւատար թէ կրնայ, միաժամանակ, մեր դատը ջուրին երեսը բերել, գութի եւ կարեկցութեան առարկայ ընելով մեզ:

Գութի եւ կարեկցութեան սպասելով դատ չենք կրնար շահիլ:

Ուրիշ, ուրիշ, ուրիշ միջոցներու մասին մտածենք՝ իրարու քով գալով եւ ժամու եւ ժամկոչի բանավէճերը ծովը նետելով:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԴՈ՞Ի ՄԻԱՅՆ ԿԱՍ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ...

Ձեռագիրներու խնդիրը յայտնութիւն մը եղաւ Հայութեան համար : Դժուար թէ այլեւս հին նախապաշարումները մը – նան, որով կը կարծուէր թէ հայ հոգեւորականը միամիտ եւ պարզունակ տէր – տէր մըն է... աշխարհի անցուդարձէն եւ միջազգային տնտեսական հարցերէն անտեղեակ :

Ձեռագիրներուն խնդիրը վճռապէս փաստեց որ մեր մէջ ամենահմուտ տընտեսագէտները մեր եկեղեցականներն են : Իբրեւ այդ՝ անոնք իրաւունք ունին մեր անվերապահ գնահատանքին եւ վստահութեան : Արդէն մեր ազգային թերութիւնը է միշտ թերագնահատել մենք զմեզ: Ինչո՞ւ առանձին եւ լուսաւորեալ պատուանդանի. վրայ չդնենք մեր հոգեւոր առաջնորդները , մանաւանդ որ օտարներուն իսկ հիացումը շարժած են իրենց վարչական կարողութեամբ եւ ձեռքի թեթեւութեամբ :

Միայն հիմա՛ է որ սկսած ենք քիչ մը ըմբռնել մեր բարձրաստիճան եկեղեցականներուն ձիրքերը եւ անոնց կատարելիք կարեւոր դերը ազգային գործունէութեան տնտեսական մարզերուն մէջ :

Դեռ չեն հրապարակուած այս բանակցութիւնները , բայց ազգային պատասխանատու որոշ շրջանակներու մէջ՝ լուրջ առաջարկներ եղած են մեր ազգային բոլոր դրամական մատակարարութիւնը յանձնելու մեր բարձրաստիճան հոգեւորականներուն : Ստոյգ աղբիւրէ իմացած եմ որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը մտադիր է երկու կարող Սրբազաններ դնել իր վարչական կազմին մէջ: Նոյնպէս, յաջորդ ամիսներուն, մի՛ զարմանաք եթէ Բարեգործականի նախագահ նշանակուի փորձառու Պատրիարք մը : Անհաւանական չէ որ Սովետական Հայաստանի տնտեսական նախարարութեան մէջ խորհրդատուի պաշտօն տրուի ձեռընհաս վեղարաւորի մը :

Այս բոլորը նկատի առնելով, պէտք է ընդունիլ որ եթէ այս ձեռագիրներուն խնդիրը պատահմամբ երեւան ելած չըլլար՝ դեռ երկար ատեն պիտի չօգտուէր ազգը մեր բարձրագահ հոգեւորականներուն տնտեսագիտական կարողութենէն :

Այս նոր ըմբռնումով՝ որոշուած է Երուսաղէմի վանքը ենթարկել հիմնական վերակազմութեան :

Լսածիս համաձայն՝ այս կապակցութեամբ արդէն ծրագրի մը ատաղձը պատրաստուած է: Այս նոր կազմակերպութեան կարեւոր կէտերը հետեւեալներն են .

Ա) Երուսաղէմի վանքը պիտի հրաչակուի Սոսիէթէ Անոնիմ եւ անոր բաժնեթղթերը պիտի ծախուին Նիւ Եորք Սթաք Էքսչէյնճի եւ Փարիզի Պուրսի մէջ: Բաժնեթղթերը պիտի կոչուին Քոնսոլիտէյթըտ Արմինիրն Փէթրիարքէյթ ըվ Ճերուսալէմ կամ, կրճատուած անունով , Քոնարփեներ : Եթէ Հայերը պէտք եղած դիտակից աջակցութիւնը ցոյց տան այս դովելի ձեռնարկին, ո՞վ դիտէ՝ թերեւս օր մը Քոնարփեները մրցի Սթէնտըրտ Օյլի կամ Քոքա Քոլայի բաժնեթղթերուն հետ :

Բ) Եռամսեայ միջազգ. աճուրդ պիտի կազմակերպուի (միշտ Սոթպիի խողովակով) եւ իւրաքանչիւր անդամ պիտի վաճառուին տասը ընտիր ձեռագիրներ : Բայց այս անդամ՝ կարգին – կանոնին պիտի կազմակերպուի այս վաճառքը անտեղի, անախորժ եւ անվայել ըսի – ըսաւներու տեղի չտալու համար : Գուցէ տարին անդամ մը կազմակերպուի բացառիկ աճուրդ մը ծախելու համար աւելի կարեւոր առարկաներ՝ ինչպէս ոսկի հին սկիհներ, գոհարազարդ խաչեր, Լուսաւորչի Աջը , եւայլն եւայլն :

Գ) Բանակցութիւնները արդէն սկսած են Հիլթոն ընկերութեան հետ՝ վանքը վերածելու առաջնակարգ պանդոկի մը : Շատ նպաստաւոր պայմաններով՝ 99 տարուան համար վարձու պիտի տրուի Հիլթոն կազմակերպութեան :

Դ) Եթէ քանի մը պզտիկ տարակարծութիւնները հարթուին, հաւանական է որ Մոնթէ Քարլոյի յայտնի ընկերութեան հետ համաձայնին վանքին մէկ մասը Քազինոյի վերածելու :

Ե) Դեռ վերջնապէս չէ որոշուած, բայց թերեւս պզտիկ դինետուն մը — կամ աւելի ճիշդ՝ Պառ Ամերիքէն մը — բացուի վանքին մուտքին մօտ :

Զ) Այս բոլոր յարմարութիւնները անտարակոյս՝ պիտի մեղմացնեն միաբաններուն առօրեայ միօրինակ զբաղումները , եւ վստահօրէն պիտի շատնան նոր կոչումները: Կ՛ըսուի նաեւ որ ուրիշ ծրագիր մըն ալ կար բայց, հակառակ իր օգտակարութեան, առ այժմ ասիկա պիտի չգործադրուի , քանի որ տգէտ եւ չարամիտ ազգայիններ կրնան սխալ մեկնաբանութիւն տալ եւ քննադատել այս գործնական ձեռնարկը :

Կարիք չկայ շեշտելու վերոյիշեալ կարգադրութիւններուն հասութաբեր հանգամանքները որոնցմէ կրնանք ակնկալել աննախընթաց ազգօգուտ արդիւնաբերութիւն :

Վ. Ա.

ԾԻԾԱՂ

Սպասեակը կ՛ըսէ յաճախորդին.

— Կը ներէք պարոն, բայց ձեր ըրածը ճիշդ չէ, ճաշացուցակին վրայէն որոշ կերակուրներ կ՛աւրէք :

— Սիրելիս, քիչ ետք նշանածս պիտի գայ, ատոր համար շատ սուղնոց ճաշերուն անունները կ՛աւրեմ ճաշացուցակէն:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Բ.

ՀՕՐՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ տարին պատահեցաւ Ատանայի դէպքը : Երկար չմնացի Հալէպ: Վերադարձայ Տէօրթ – Եոլ: Հայրս բանտարկուած էր, իբրեւ ղեկավարներէն մէկը Տէօրթ – Եոլի դիմադրութեան :

Պոլսէն թուրք բարեկամ մը, Ահմէտ , Գարամուսթաֆալը ազդեցիկ ընտանիքի անդամներէն, Տէօրթ – Եոլ եկած էր : Գաղտնաբար լուր տուաւ , թէ Էրզինի պատերազմական ատեանը մահուան դատապարտած է հայրս , «առանց ժամավաճառ ըլլալու Պոլիս մարդ ղրկեցէք»:

Անմիջապէս , հօրեղբօրորդիս Զաքարիա Փելթէքեանը, որ քանի մը լեզուներու կը տիրապետէր, Պոլիս ղրկեցինք: Զօհրապի ու Վարդգէսի հետ կը դիմեն պատերազմական նախարար Ֆուատ փաշային (Տէլի Ֆուատ), որուն հօրաքոյրը շատ մտերիմ բարեկամն էր մեր ընտանիքին : Կը դիմեն նաեւ Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաշային, որ նոյնպէս , Ատանայի վալի եղած շրջանին, լաւ կը ճանչնար հայրս : Շնորհիւ այս դիմումներուն, հայրս ներում կը ստանայ եւ կ՛ազատի ստոյգ մահէ :

Միջանկեալ արձանագրեմ նաեւ, թէ ի՞նչպէս բարեկամացած էր հայրս Հիւսէյին փաշայի հետ, որ յետագային Մակեդոնիոյ ընդհանուր քննիչ եղաւ :

Հիւսէյին փաշա, երբ Ատանայի վալին էր ջարդերէն առաջ, կառավարութիւնը Պուլկարիոյ կողմերէն թուրք գաղթականներ բերել տալով, դիշերային արագ տեղաւորումով մը, կը հաստատէ Ատանայի Ջիհանին քով, Նաճարլու հայաբնակ գիւղի հայապատկան հողերուն վրայ : Անխուսափելի կերպով , Հայերու եւ գաղթականներու եւ անոնց պաշտպան ժանտարմաներու միջեւ տեղի կ՛ունենայ կռիւ: Կը սպաննուին երկու ժանտարմաներ : Նաճարլուի աչքի զարնող Հայերը կը ձերբակալուին եւ կ՛ուղարկուին Փայասի բանտը : Բանտարկեալներէն ոմանք հօրս ազգականներն էին: Փայասի չէրքէզ գայմագամին միջոցաւ , հայրս կը դիմէ Ատանայի վալիին: Տեղեկագիր մը կը պատրաստէ, թէ գաղթականներուն համար կը խոստանայ իր վեց հազար տէօնիւմ ագարակը տալ, եթէ բանտարկեալները ազատ արձակուին : Վալին տեղեկագիրը կը փոխանցէ Պոլիս: Պատասխանը կ՛ըլլայ դրական : Գաղթականները կը տեղաւորուին մեր ագարակը եւ մինչեւ այսօր հոն կը բնակին : Վալին շատ գոհ կը մնայ հօրս «հայրենասիրութենէն» , եւ նոյնիսկ պարգեւատրել կուտայ Համիտիէի Գ. աստիճանի շքանշանով :

ԴԷՊԻ ՊՈԼԻՍ,
ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1909ի վերջերը գացի Պոլիս: Աւարտած էի Այնթապի գոլէճի ֆրէշմէնը եւ վկայագիր մըն ալ ունէի Հալէպի կառավարական վարժարանէն : Յաջողեցայ ընդունուիլ Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանը :

Առաջին գործս եղաւ ներկայանալ Զօհրապին եւ հօրս կողմէ յայտնել երախտագիտութիւն՝ կատարած այն ազգու միջամտութեան համար, որով հայրս ազատուած էր ստոյգ մահէ :

Իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքները մինչեւ կէսօր էին : Զօհրապ յայտնեց, որ կէսօրէ ետքերը, ամէն օր իր գրասենեակը երթամ, օգտուիմ իր խորհուրդներէն եւ օգնեմ իր թղթածրարներու ընդօրինակութեան :

Գրագիր մը ունէր արդէն, Դաշնակցական աղնիւ երիտասարդ մը, Արշակ Պախթիարեան :

Այնուհետեւ , ամբողջ հինդ տարի, մինչեւ իր եղերական մահը՝ 1915, ամէն օր եղայ Զօհրապի հետ, իր գրասենեակին ու տանը մէջ, իբրեւ ընտանիքին անբաժան մէկ անդամը :

ԱՌԱՔԵԼԱՏԻՊ

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԸ

Իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքներուն հետեւելով հանդերձ, գործնական փորձառութիւն ձեռք բերելու լաւագոյն առիթ մը եղաւ ինծի համար, Զօհրապի պէս անուանի փաստաբանի մը գրասենեակին մէջ աշխատիլս, ուր կ՛երթայի ամէն օր, կէսօրէ ետք, կանոնաւոր ճշդապահութեամբ :

Երեկոյեան ժամը 5·30ին դուրս կ՛ելլէի գրասենեակէն եւ ընթրելէ ետք, ընդհանրապէս կ՛երթայի « Ազատամարտ»ի խմբագրատունը, կեդրոնատեղին՝ ղեկավար դէմքերու եւ ուսանողներու :

Ծանօթացայ բազմաթիւ ուսանողներու հետ : Կարօ Սասունիին, որ վերջին տարին դասընկերս եղաւ, Լեւոն Մոզեանին, Մանուկ Ասլանեանին եւ ուրիշներու , որոնք մեծ մասամբ Վանեցիներ էին :

Բոլոր անոնք, որ այդ շրջանին ուսանող եղած են Պոլիս, անկասկած, խոր երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն առաքելատիպ Սիմոն Զաւարեանը: Պիտի վկայեն մանաւանդ այն խորունկ սէրը, որ կը տածէր Զաւարեան հանդէպ ուսանողներու: Հոգածու հօր մը պէս կը հսկէր բոլորին, կը հետաքրքրուէր, կը հետեւէր իւրաքանչիւրի ապրելակերպին, անոր վարք ու բարքին : Պահապան հրեշտակն էր ուսանողներուն: Եւ ուսանողները, բոլորը անխտիր, կը յարգէին զինք : Սիմոն Զաւարեան անունը, ներկայ ըլլար թէ ոչ, պատկառազդու անուն մըն էր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Ա.

Երկարաձիգ նեղկիկ փողոցի մը մէջ – տեղ, փայտէ հին տունի մը տակօքը , փոքրիկ փցուն խանութի մը մէջ առտը – ւընէ մինչեւ իրիկուն կ՛երերցնէր իր սըրտաճմլիկ կուզը՝ նպարավաճառ Կումիկը, զոր խամպուր պախալը կ՛անուանէին հոն, այդ թաղին մէջ: Տասներկու տարեկանէն ետքը իր ազազուն ու ծուռիկ մուռիկ իրանը դադրած էր բարձրանալէ , լայննալէ : Զարգացումի բնական օրէնքը մեռած էր այդ արարածին մէջ , տարիներու բոլորման հետ յարաճուն դառնութիւն մը լեցնելով անոր նեղլիկ սրտին մէջ : Եւ ինչ ցաւագին ծամածռումով դիտած էր իր անիծեալ կուզին անզգալի տուայտումը : Այնքան մանրահոգ քընութեան մը առարկայ ըրած էր զայն , որ քսան տարու եղած ատենը արբշիռ ուրախութեամբ դիտած էր, թէ կռնակին այտուցը ալ դադրած էր ուռճանալէ :

Այն ատեն անսահման սփոփանք մը ըզդաց. իր կռնակին անհեթեթ բեռը ալ այնքան անշնորհք չերեւցաւ աչքին . այս համոզումը կազմելէն ետքը կարծեց, թէ ինքն ալ ամէն մարդու պէս եթէ ոչ վայելուչ, գէթ ոչ շատ տգեղ մարդ մըն էր: Իր այդ անբացատրելի գիտակցութիւնն այնքան շլացուց իր միտքը, այնքան սըխրանք տուաւ իր թոյլ զգայութեանը, որ հէգ Կումիկի աչուընները ամէն կռնակի վրայ իրենին պէս բան մը կը կարծէին նշմարել, դուրս ցցուած կլորութիւն մը , որ աւելի վայելչութիւն կոտար հասակին, քան տձեւութիւն :

Մինչեւ այդ երանագեղ օրը յուսահատ ապրած էր. կեանքի ինքնավար հոսանքին տուած էր իր կարճուկ կլորիկ մարմինը , որ խութերու, խոչերու վրայէն անցնելէ ետք, հիմակ անդորրիկ ծովուն վրայէն կը վազէր կարծես դիւթութեամբ : Անդամ մը որ իր անձին անխախտ գիտակցութիւնն ունեցաւ շատ նպաստաւոր կերպով, մտածեց թէ քանի որ ինքն ալ մարդ էր՝ ամէն մարդու պէս ապրելու էր աշխատութեամբ , որուն պտուղը վայելելու էր իր շնորհքով մարմնին բոլոր խանդովն ու բոլոր ըզձանքովը : Ասդին անդին ինկաւ , ճար ճարակ ըրաւ, իր կերպարանքին տխրազդեցիկ սիլուէթն ամէն տեղ, ամէնուն առջեւ պտըտցուց, ազաչանք, պաղատանք թափեց թափթփեց, եւ վերջապէս յաջողեցաւ մէկ քանի գթոտ սիրտերէ փրցնել քիչ մը դրամ, զոր անմիջապէս փորձեց շահագործել:

Այն թաղը եկաւ, տունին տակի այն ծակը մտցուց իր սապատող իրանը, հետն ունենալով նպարեղէններու շատ վտիտ մթերք մը, զոր փռեց ցուցադրեց հոն : Փողոցին մէջ ախորժելի անակնկալ մը եղաւ Կումիկին երեւումը, ամէն մարդ արդահատալից կարեկցութիւն մը զգաց այդ խեղճ սապատողին նկատմամբ, զոր բախտին մէկ անգութ ապտակն այդ վիճակին հասցուցեր էր: Ժողովրդային շատ հին աւանդական սովորութեան մը հնազանդելով , մկրտեցին զայն խամպուռ պախալը մակդիրով , զոր միայն իրենց մէջ կը գործածէին : Ալ սկսաւ ինքը հոդալ մօտակայ տուներու նպարեղէնի մանըր մունր պէտքերը, իր հապիտական ձեւերովն ու միմոսի շարժումներովը խնդուք պատճառելով իր դրացուհիներուն մանաւանդ , որոնք բաւական բարեսիրտ էին անոր երեսին չտալու մարմնին այդ անճոռնի թերութիւնը: Անանկ որ ալ բոլորովին մոռցած էր Կումիկ իր կուզը :

Տունը , որուն տակ կ՛ապրէր խամպուռ պախալը, կը բնակէին հայր մը , մայր մը եւ մէկ հատիկ աղջիկ մը տասնեւվեց տարու, Էլիզան վառվռուն քումայթ աղջիկ մըն էր, զուարթութեան եւ աշխուժի խառնուրդ մը փթթինազարդ , որուն մէջ ծնողքը վայելում մը կը գըտնէին , ամուսիններու առաջին սիրոյն անհետացումէն ետք վրայ հասնող այն կակուղ, քնքուշ վայելումը, որուն հեշտանքը, սակայն, փոխանակ մարելու հետզհետէ կը շատնայ կը սաստկանայ :

Կուզին ներկայութիւնը զուարճութեան շարժառիթ մը եղած էր Էլիզային համար. իրիկունները, դպրոցէն արձակուելէ ետք, պատանուհին անոր խանութը կ՛երթար եւ խնդալէն կը մարէր Կումիկին ծիծաղաշարժ պատմութիւններէն, զորս սապատողը կը համեմէր չես դիտեր ինչ թաքուն աւիւնով մը, անսանձ ոգեւորութեամբ մը , Կումիկ բանը գործը երեսի վրայ կը թողուր, երբ զուարթ աղջիկն իր քով կուգար, աչուընեն անսովոր բոցով մը կը վառվըռէին, երանութեան ժպիտ մը կ՛երերար միշտ բարակ անգոյն շուրթներուն վրայ եւ ... երջաննիկ էր Կումէկ :

Օրէ օր սրտին մէջ կ՛աճէր այն տեսակ մը բանը, զոր նախ տարտամ անորոշ կը կարծէր, բայց որ հետզհետէ գոյն մը, երանդ մը, նեղացուցիչ հանդամանք մը կը ստանար :

Էլիզային ներկայութիւնը, մանաւանդ անոր փողփողուն աչուընները տարօրինակ տպաւորութիւն մը ի գործ կը դնէին իր վրայ, խուսափիլ կ՛ուզէր անոնցմէ, բայց ջանք մը, ճիգ մը չէր ըներ, իր կամքէն վեր զգալով այդ բանը :

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՎԱՏԿ

ՓԱՓԱՆՑԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ինչպես կը տեսնէք, ամբողջ մեր ընտանիքը իսկապես ձեռնէն կ՚ընկնի, երբ հարկ է ինքնապաշտպանութեան մասին խօսիլ։ Ինչո՞ւ համար։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մասնակցիմ այդ ընդհանուր ոգեւորութեան։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ իմ ամբողջ անձնական հոգերս, ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական հոգերս, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական ցաւերս, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական վէրքերս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական ուրախութիւններս, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական երջանկութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական կեանքս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական ապագաս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական մահս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական յաւիտենականութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Աստուածս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական հոգիս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական անմահութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական փրկութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Յիսուս Քրիստոսս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Աստուածամայրս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Սուրբ Հոգիս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Երրորդութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական Եկեղեցիս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական հաւատքս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական յոյսս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական սէրս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական ներողութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական խաղաղութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ, որ ես ալ ունիմ իմ անձնական ուրախութիւնս։ Ինչո՞ւ համար ես ալ կը մոռնամ

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

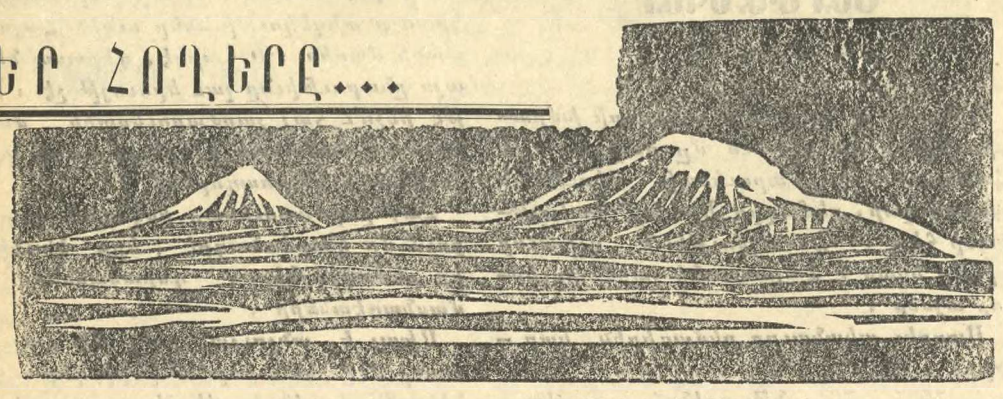

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոքառի սպասարկութիւն :—

ՊԱՆԵԷՕ.— *Ժամը* 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Ռիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :

ՇԱՒԻԼ.— *Ժամը* 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Ժամը* 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— *Ժամը* 20*ին Սքուառ տ'Էթիէն տ'Օռվ* (*Սթատին դիմացը*) :

ՍԱՐՍԷԼ.— 19·50*ին Փլաս տէ զ'Էքոլ*, 20*ին Պայէ* :

ԻՍԻ.— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը*, 19·50*ին Ռիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՆՈՒԷՐ

Կրընոպլէն Այրի Տիկին Ղարիպեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն 50 *Ֆրանք Մշակոյթի Տան*, 30 *Ֆր. Կապ. Խաչի*, (*ստանալ «Յառաջ»էն*), *եւ քսան Ֆր. «Յառաջ»ի* :

×

Քէօշկէրեան ընտանիքը Դպրոցասէրին նուիրած է յիսուն Ֆրանքի գումար մը իրենց կնքահօր՝ ողբ. Թորգոմ Սարգիսեանի յիշատակին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 *հաւաքուիլ առաւօտ ժամը* 7-*ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Յերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ*(Մօպէօժ) : *Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվերս : Երեկոյեան ճաշ եւ բնակութիւն՝ Պռետա* :

Ապրիլ 30·— *Ճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պը-տոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն* :

Մայիս 1·— *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով* (*ճաշ եւ այցելութիւն*) : *Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին* :

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20*ին* :

Մասնակցութիւն 159 ֆր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆՈՒԷՐ

Վահանգն Իչգալացեանի մահուան Գ. տարեդարձին ի յիշատակ, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Չիլինկիրեան քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Աւ. Ալեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրատարակած վերջին երկու գիրքերուն : *Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ* : *Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ* :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30*ին*, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ*, (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւփլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11*ին*, *ժամը* 20·30*ին*, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* :

Կանոնագրի թիւ 5 *յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան* :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26*ին* :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի*

Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :

ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (*Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ* (*Ֆրանսերէն*)

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (*Ֆրանսերէն*) *Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝* Օր. Ալէքսանեան, Արզու–մանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան եւ Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն* :

Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ* :

Կը խօսին .— *ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ*, *Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ* :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10*ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդստեան պաշտօն կը մատուցուին* :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30*ին, հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժոզէֆ մատրան մէջ* :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թոփալեան (*Սէնթ Էթիէնի հովիւ*) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30*ին*, Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ*

×

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23*ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդըստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ* 24*ին* :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ի պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանդիստ ժամը* 11·50*ին* :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— *Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը* 8·30*ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ* :

ՊՕՄՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Հինգշաբթի, ժամը* 21*ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
19 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10891 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — Nº 10.891

Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

———o———

Գ.

Եթէ տրուէքը պատեհութիւնը՝ Երուսաղէմի մէջ, տեղւոյն վրայ, անկաշկանդ եւ անաչառ քննութիւն կատարելու, ու եթէ դրուէին պահանջուած բոլոր վաւերագրերը Երուսաղէմի քաղաքացիի մը տրամադրութեան ներքեւ, եւ վկայութեան կանչուելիք մարդոց ապահովութիւն չնորհուէր թէ պիտի չպատժուէին ճշմարտութեան համար վկայութիւն տալնուն համար, չատ աւելի դիւրին պիտի ըլլար հաստատել այդ ամբաստանութիւնը : Սակայն հեռուէն ալ, Երուսաղէմի ներկայ կացութեան եւ վարիչ անձերուն իրրեւ քաղաքացի մէկը, իմ ամբաստանութիւնս կը հիմնեմ հետեւեալ տուեալներուն վրայ :

Ա.— Մեր լուսարարապետութեան առաջին տարիէն, Երուսաղէմի Պատրիարքութեան ներքին կազմակերպութեանց եւ պաշտօնէութեան լրիւ պատկերը տալու նկատումով, Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնական օրացոյցին մէջ տեղ տուած էինք նաեւ բոլոր գործող յանձնախումբերու եւ սպասարկութեանց ցանկերուն, մէջն ըլլալով ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁ – ՆԱԽՈՒՄԲԸ : Այս աւանդութիւնը չարուեցաւ նակուած կը տեսնենք մեզմէ վերջն ալ : Այնպէս որ 1957էն մինչեւ 1964 (բացի 1960ի խառնակ տարիէն) Երուսաղէմի օրացոյցերուն մէջ կ'երեւին ի միջի այլոց նաեւ Գանձատան Յանձնախումբի անդամներուն անունները :

1965 թուին Երուսաղէմի օրացոյցին մէջ չէ դրուած Միաբանութեան վերաբերեալ ցանկաբաժինը, չենք գիտեր ինչ նկատումներով : Այնպէս որ կասկածելի կը մնայ թէ 1965 թուականին Գանձատան Յանձնախումբ դոյութիւն ունի՞ր թէ չունէր ...:

Իսկ 1966 տարուան օրացոյցին մէջ Միաբանութեան վերաբերեալ բաժինը լրիւ դրուած է, այնտեղ են, օրինակ, ոչ մի – այն Միաբանութեան եւ Կրթական հաստատութեան ամբողջ ցանկերը, այլ նաեւ Տնօրէն Ժողովի կազմը, Միաբանական Ընդհ. Ժողովի Դիւանը, Ս. Տեղեաց Դիւանը, Ելեմոսական, Կալուածական ու Ցարաբերական բաժիններու ցանկերը, Խմբագրական մարմնի Սիոնի, Ուխտաւորաց ընդունելութիւն Յանձնախումբը եւ այլ սպասարկութիւնները, պահակները եւ մինչեւ խոհանոցի վերջին աշխատաւորը· բայց կը պակսի Գանձատան Յանձնախումբը : Սաղիմայ պաշտօնական օրացոյցի 1966 տարուան մէջ ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ Ցիշատակութիւն չկայ : Որմէ մենք կը հետեւցնենք որ 1966 թուականին, հաւանաբար նաեւ 1965ին, Գանձատան Յանձնախումբ գոյութիւն չունի Ս. Յակոբի մէջ, եւ հետեւաբար Գանձատան երկաթեայ արկղին չորս տարբեր կղպանքներու բանալիները կեղրոնացած են միակ անձի մը՝ օրուան լուսարարապետին վրայ, որ առանձինն կամ իր ուզած անձերուն հետ կրնայ և – լեմուտք գործել Գանձատունէն ներս ...:

1967 օրացոյցին մէջ ալ Միաբանութեան վերաբերեալ ցանկերը կը պակսին : Աւելին կայ սակայն :

Լոնտոն հրատարակուող Սընտէյ Թելեգրաֆ թերթի 12 Մարտ 1967 թիւին մէջ դրուած է, այնտեղ են, օրինակ, ոչ մի – այն Միաբանութեան եւ Կրթական հաստատութեան ամբողջ ցանկերը, այլ նաեւ Տնօրէն Ժողովի կազմը, Միաբանական Ընդհ. Ժողովի Դիւանը, Ս. Տեղեաց Դիւանը, Ելեմոսական, Կալուածական ու Ցարաբերական բաժիններու ցանկերը, Խմբագրական մարմնի Սիոնի, Ուխտաւորաց ընդունելութիւն Յանձնախումբը եւ այլ սպասարկութիւնները, պահակները եւ մինչեւ խոհանոցի վերջին աշխատաւորը· բայց կը պակսի Գանձատան Յանձնախումբը : Սաղիմայ պաշտօնական օրացոյցի 1966 տարուան մէջ ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ Ցիշատակութիւն չկայ : Որմէ մենք կը հետեւցնենք որ 1966 թուականին, հաւանաբար նաեւ 1965ին, Գանձատան Յանձնախումբ գոյութիւն չունի Ս. Յակոբի մէջ, եւ հետեւաբար Գանձատան երկաթեայ արկղին չորս տարբեր կղպանքներու բանալիները կեղրոնացած են միակ անձի մը՝ օրուան լուսարարապետին վրայ, որ առանձինն կամ իր ուզած անձերուն հետ կրնայ և – լեմուտք գործել Գանձատունէն ներս ...:

1967 օրացոյցին մէջ ալ Միաբանութեան վերաբերեալ ցանկերը կը պակսին : Աւելին կայ սակայն :

Լոնտոն հրատարակուող Սըն

ՊԱԼԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

Ա.

Պոլիս ճարտարապետական տարբեր ո – ճերու խառնարան մըն է : Եւ հայ ճարտա – րապետները ինքնատիպ հինութիւններ ժառանգ ձգած են Թուրքիոյ երբեմնի մայրաքաղաքին : Ծանօթ է, որ Թուրքիոյ ազգային ճարտարապետութեան հիմնա – դիրը հայազգի Սինան ճարտարապետն է, որ ծնած է 1489ին, Կեսարիոյ Ագըրնաս գիւղը : Սինան ապրած է 86 տարի եւ Պոլ – սոյ մէջ շինած է 334 շէնք, որոնցմէ 34ը պալատներ են :

Պոլսոյ ճարտարապետութեան մէջ փայ – լուն էջեր արձանագրեցին հայ ճարտա – րապետներու հռչակաւոր գերդաստանին՝ Պալեաններու բոլոր ներկայացուցիչները : Շուրջ 300 տարի այս գերդաստանը պա – հեց արքունի ճարտարապետի բարձր տիտղոսը եւ չքեղաշուք շէնքերով զարդա – րեց հնամենի քաղաքը :

Պալեաններու շինած շէնքերէն չատերը դեռ կանգուն են, թէեւ քիչերը գիտեն, թէ ասոնք կառուցուած են հայ ճարտարա – պետներու կողմէ :

Ահա Պալեան գերդաստանին համառօտ պատմութիւնը. — Վ. Զարդարեան (օճէ – չատակարան», 1910, Կ. Պոլիս) եւ Թէո – դիկ («Ամէնուն Տարեցոյցը», 1921) կը հաւաստեն, որ Պալեան տոհմը կը սերի Հայկական Կիլիկիայէն : Ասանդութիւնը կ'ըսէ թէ Պալեանները Մարաշի եւ Սիսի մէջ զանազան պաշտօններ կը վարէին :

Կայ նաեւ ուրիշ կարծիք մը, որու հա – մաձայն Պալեանները Բաբերդէն են :

Պալեան ճարտարապետներու գերդաս – տանին պատմութիւնը կը սկսի 1682ին, երբ Պալի Պալեանը իր հայրենիքէն կու – գայ Պոլիս եւ կը դառնայ Սուլթան Մու – համէտ – Խան Զորրորդի (1648 – 1687) համար «շէնքեր նորոգող» հայ ճարտա – րապետի մը օգնականը : « Շէնքեր նորո – գողը» եւ Պալի Պալեան կը մեծարմանան : Այս վերջինը կ'ամուսնանայ անոր աղջը – կան հետ : Աներոյ մահէն եւս Պալի կը առանձնէ «շէնքեր նորոգող»ի անոր պաշ – տօնը : Յետագային Սուլթանին յատուկ հրովարտակով կը դառնայ արքունի ճար – տարապետ : Պալի Պալեան՝ հայ ճարտա – րապետներու այս հռչակաւոր գերդաս – տանին նախահայրը, կը մեռնի 1725ին : Անոր կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Մինաս :

Մինաս Պալեան.— Ծննդեան թուակա – նը յայտնի չէ : Հօրը մահէն եւս կ'ապրի ընդամէնը հինգ տարի : Արքունի այս ճարտարապետէն դոհ մնացած են Սուլ – թան Ահմէտ – Խան երրորդ եւ Սուլթան Մահմուտ – Խան : Մինաս կը մեռնի 1730– ին : Կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Մակար :

Մակար Պալեան.— Համարձակ եւ գոր – ծունեայ այս ճարտարապետը նախանձը չարժած է արքունի պաշտօնեաներուն, որոնց կատարած ամբաստանութեան հե – տեւանքով՝ ընտանեօք կ'աքսորուի Բա – բերդի Լոռնք գիւղը :

Յետագային կը փաստուի թէ անմեղ է եւ կը վերահաստատուի իր նախկին պաշ – տօնին մէջ : Կը մեռնի խոր ծերութեան մէջ :

Գրիգոր Պալեան.— Պալեաններու կա – ռուցողական քանքարը Գրիգոր կը բարձ – րացնէ նոր աստիճանի մը : Անոր կառոյց – ներէն են Սարայ Պրունիի պալատը (այրած է 1875ին), Պէշիկթաշի հին պալատը (յե – տագային՝ Տոլմա Պաղչէ), Պէյլէրպէյի հին պալատը (այրած է Ենիչէրիներու ձեռքով), Պոլսոյ Հրդեհի աշտարակը եւ ուրիշ շէնքեր ու պալատներ :

Գրիգոր Պալեան մեծ արուեստագէտ էր եւ լայն գործունեայ տէր մէկը : Մեծ հե – ղինակութիւն ունէր Սուլթան Մահմուտ Բ.ի (1808 – 1839) մօտ : Օտար դեսպան – ներուն պատասխանելէ առաջ սուլթանը կը խորհրդակցէր հայազգի ճարտարա – պետին հետ :

Յետագային՝ ամբաստանութեան մը հետեւանքով, աքսորուեցաւ Կեսարիա : Շուտով վերադարձաւ Պոլիս եւ վերստին արժանացաւ սուլթանի վստահութեան :

Մեռած է 1823ին :

Գրիգորին կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Կա – րապետ :

Կարապետ Պալեան.— Ծնած է 1800ին, ունեցած է լինը զաւակ :

Կարապետ Պալեան արքունի ճարտարա – պետի պաշտօնը վարած է իր փեսային՝ Ամիրա Յովհաննէս Սերվերեանի դոր – ծակցութեամբ : Իր զաւակներուն եւ փե – սային հետ կը շինէ Զրաղանի նախկին պալատը, Սուլթան Մահմուտի դամբա – րանը, Էյուպի Զիֆթէ Սարայլարը եւ 20է աւելի ուրիշ շէնքեր : Մօտէն հետեւած է ազգային կեանքին : 1832ին Յովհաննէս Սերվերեանի հետ ան կը նախաձեռնէ Պոլ – սոյ Կէտիկուլէի ազգային հիւանդանոցին շէնքը : Անոր նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ հայ ամիրաները 1838 Դեկտեմբեր 9ին կը բանան Սկիւտարի ճեմարանը, որ հայ ի – րականութեան մէջ դարձաւ առաջին բար – ձրագոյն վարժարանը (միջնակարգ) : Այս գործոցը յաճախած է Պետրոս Դուրեան :

Ներսէս – Խոսրով Տատեան անդլերէնէ հայերէնի թարգմանած իր գրքին յառա – ջաբանին մէջ գրած է, «Իմ ամենասիրելի ծնողացս եւ Վսեմափայլ Արքունի ճար – տարապետ Կարապետ Ամիրային (Պալ – եան) քաջալերութեամբը բուն իսկ անդ – լերկնէն հայերէնի հաւատարմաբար թարգմանեցի այն դիտաւորութեամբ, որ դուցէ Հայաստանի մէջ այս մշակութեա – նը հետեւող երկրագործներ կան նէ Ամե – րիկայի եղանակով լաւացնեն եւ առաւել եւս արդիւնաւորէն իրենց աշխատութիւ – նը» («Նոր Օրլէանի բամպակի մշակու – թիւնը», թարգմանեց Ներսէս – Խոսրով Տատեան, Փարիզ, 1859) :

Այս տողերը կը վկայեն, որ Կարապետ Պալեան քաջալերած եւ օգնած է իր ազ – գականներուն :

Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ–Խանի (1839–1861) հրամանով Կարապետ Պալեան կա – ռուցած է Պոլսոյ սքանչելի շինութիւննե – րէն մէկը՝ Տոլմապաղչէի կայսերական պալատը : Այդ շինութեան հետ կապուած է մի ջազդպ մը, որ կրնար ճակատագրա – կան ըլլալ Կարապետ Պալեանի համար, եթէ ասոր մօտ պակսէր պաղարիւնութիւ – նը եւ հնարամտութիւնը : Ահա թէ այդ մասին ի՛նչ կը գրէ Վահրամ Բարունեան « Պատմութիւն Սուրբ Փրկիչ Հայոց հի – ւանդանոցի» յօդուածաշարքին մէջ. « Պալեան Կարապետ վաղուց մտադրած էր վերանորոգել Պէշիկթաշի Ս. Աստուա – ծածին եկեղեցին, որ ԺԸ. դարէն մնացած փայտաշէն եւ խարխուլ կառոյց մըն էր : Բայց արհեստաւոր դասակարգին ու ամի – րաններու մէջեւ ծագած տխրահամբաւ դէպքերուն բերմամբ չէր կրցած ձեռք զարնել այդ գործին : Սակայն երբ Սուլ – թանէն հրաման ստացաւ արքայավայել պալատ մը շինել Տոլմապաղչէի ծովափը, Պէշիկթաշէն հազիւ հինգ քիլոմեթր հեռա – ւորութեան վրայ, մտքին մէջ վերարծար – ծուեցաւ իր թաղին եկեղեցւոյն վերաշի – նութեան գաղափարը : Սուլթանը արտօ – նեց, որպէսզի եկեղեցին ալ շինուի իր պալատին առընթեր :

Յ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Գ.

Ընկերներէս չատերը հոն էին : Զարմա – ցան : Ճաշարանատէրը ծերուկ Վանեցի մըն էր :

— Վարպետ, ըսաւ Զաւարեան, մեզի անկիւն մը եւ տեսարակ բեր :

Վարպետը, յարդալիր, անմիջապէս ան – կիւն մը կարգադրեց : Մինչեւ մեր տե – ղաւորուիլը, պնաց ու վերադարձաւ ձեռ – քը տեսարակ մը :

— Վարպետ, քեզի նոր յաճախորդ բե – րի : Բայց պուրժուա՛ է, ինչ որ ուզէ՝ պիտի պատրաստես :

Երբ ճաշեցինք, տեսարակին մէջ գրեց 3 գրուշ :

Յետոյ, գրեթէ հրահանգեց .

— Ամէն օր հոս պիտի ճաշես, պիտի գրես տեսարակիդ մէջ եւ պիտի ստորա – գրես :

Պարզ էր : Ճաշախորդները ճաշելէ ետք, իրենց յատուկ տեսարակին մէջ կ'արձա – նագրէին, կը ստորագրէին եւ վճարումը կը կատարէին ամսուան վերջը :

Յայտնեմ նաեւ, որ մէկ մէճիտը քսան գրուշ էր : Լուքսենպուրկ կը վճարէի 15 գրուշ : Իսկ Թոպաղլեանի ճաշարինը 25 գրուշ էր :

Երկու օր երթալէ ետք, երրորդ օրը չգացի : Մանուէլ անունով վանեցի մէկ ընկերոջս ըսի. «Տեղս կ'երթաս, կը ճաշես եւ կ'արձանագրես տետրակիս մէջ» :

Շաբաթ մը անցնելէ ետք, կրկին կան – չեց :

Երբ գացի, առանց այլեւայլի հարցուց.

— Հաւնեցա՞ր կերակուրները, համո՞ղ էին :

— Ընկեր Սիմոն, քիչ մը անհանգիստ էի, վերջին օրերը չկրցայ երթալ, պա – տասխանեցի բացայայտ երկիւղով :

— Այո, գացի եւ ստուգեցի : Չես պա – տած : Տեղդ ուրիշ մը գրկեր ես :

Սիրտ առի վերջին նախադասութեանէն ու ըսի աւելի համարձակ .

— Անշուշտ սուտ չեմ կրնար խօսիլ, ըն – կեր Սիմոն, այդ ընկերս ի վիճակի չէր, բարիք մը ընել ուզեցի :

— Դուն ալ հոն պիտի ուտէիր, ան ալ : Եւ պիտի չահէիր ինը գրուշ :

Ապա տուփ մը տալով ըսաւ .

— Մուչի մեղը է : Պիտի ուտես այս մեղրը եւ իրրեւ պատիժ՝ մէճիտ մը պի – տի տաս :

Յետոյ հարցուց .

— Ո՞ր տեղացի ես :

— Տէօրթ – Եոլցի եմ :

— Գացած եմ Զորք – Մարղպան, չատ աղէկ գիտեմ : Իրրեւ Ռուս գացած եմ : Կը ճանչնամ Պետրոս Փելթէքեանը : Գուր – ժուա ես : Բայց մէյ մը ընկերներու հետ պիտի ըլլաս :

— Ընկե՛ր Սիմոն արդէն ընկերներու հետ կ'ըլլամ եւ ամէն օր «Ազատամարտ» կ'երթամ :

×

Ափսո՜ս, որ այդ մեծանուն Հայուն հետ անգամ մը եւս տեսնուելու առիթը չունե – ցայ :

Պատահեցաւ անխուսափելին :

— Ընկեր Սիմոն յանկարծամահ եղաւ, յայտնեց օր մը ընկերներէս մէկը, չկա – րենալով զսպել յուզումը :

Դեռ չէին վերցուցած, երբ վազելով հասանք ինկած վայրը : Ինկած էր Թաք – սիմի հրապարակը, «Աչխատանքի տան» ճիշդ քովը : Հոն էին Վարդգէսը եւ Լե – ւոն Զարիփեանը, Շաւարշ Միսաքեանի գրատան ընկերը : Հրահանգեցին .

— Գացէ՛ք տունը, ինչ որ կայ վերցու – ցէք :

Ընկերներէս քանի մը հոգի անմիջապէս գացին : Իսկ Զաւարեանի մարմինը փո – խադրեցին Ֆրանսական հիւանդանոց :

Լուրը կայծակի արագութեամբ տա – րածուեցաւ ամբողջ Պոլսոյ մէջ : Ցնցում – ցաւ ժողովուրդը :

Յուղարկաւորութիւնը բացառիկ յար – դանքով կատարուեցաւ :

Փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը ար – դարեւ : Կ'ըսէին, թէ սուլթաններու թա – ղումն անգամ այսպէս չէ եղած :

Եռայարկ « Ազատամարտ »ը սեւով ծածկուեցաւ :

Յուղարկաւորութեան մասնակցեցաւ ամբողջ Պոլսահայութիւնը, հարիւր հա – զարներով : « Ազատամարտ»էն մինչեւ Թաքսիմ, Շիշլիի գերեզմանատունը, ե – րիտասարդները, ճամբու երկու կողմով շղթայ բռնած էին :

Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի մուտքը տոմսով էր :

Պալատի արքայական նուագախումբին հնչեցուցած մահերգներով, զագաղը ու – սամբարձ տարուեցաւ : Ուսամբարձ տա – րին ոչ միայն գեկավար ընկերները, երի – տասարդները, այլ եւ մինչեւ անգամ Թուրք նախարարները, որոնց չարքին նա – եւ Թալէաթը :

Եկեղեցւոյ մէջ դամբանական խօսեցան Ահարոնեան եւ Ակնունի : Ահարոնեան հա – պիւ քանի մը բառ կրցաւ խօսիլ : Զկրցաւ շարունակել : Աչքերէն առատօրէն արց – ցունքներ կը հոսէին :

Գերեզմանատան մէջ դամբանական խո – սեցան Վարուժան, Գեղամ Տէր – կարա – պետեան, Խաժակ եւ ուսանողներու կող – մէ՝ կարօ Սասունի :

Զօհրապ, որ բացառիկ յարգանք ունէր Զաւարեանի հանդէպ, « Բօթը» խորա – գրով յօդուած մը գրեց «Ազատամարտի» մէջ :

ԶՕՀՐԱՊԻ ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԻԶԸ

Զօհրապի գրասենեակին մէջ իմ գլխա – ւոր աշխատանքս եղաւ առանձնած դա – տարան եւ դատական թղթածրարներուն դասաւորումը, դատարանի հետ առնչու – թիւն ունեցող ընթացիկ գործերու կար – գադրութիւն եւ մանաւանդ մաքուրի բե –

«ԾԱՌԱՉ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Բ.

Էլիզային հաճոյքն ալ նոյն համեմա – տութեամբ կը չառնար, երբ կը տեսնէր կուզիկին խայտացումն, մանուկի կամ, լաւ եւս, տորուկի այն ձեւերը, որոնցմով կ'ուզէր հրապոյր մը ազդել իրեն : Օր մը, ալ չդիմանալով իր չարաճճի աղջկան դրդումին, Էլիզա ձեռքն յանկարծ տա – րաւ կուզին կռնակին .

— Ա՛ռ ինչ է, ըսելով եւ մեծաժխոր քրքիջ մը արձակելով :

Կումիկ վեր ցատկեց՝ կարծես ելեկ – տրական թանձր հոսանուտէ մը ցնցուած. արեան կոհակ մը ելաւ խուժեց անոր կա – պարադոյն այտերը, աչուրներուն մէջ դիւային վայրկեակ մը բոցավառեցաւ, դէ – պի եռեւ ընկրկեցաւ, եւ իր ըրած ընդոստ չարժումին մէջ ղնաց զարնուեցաւ պա – տին : Այդ բախումը սուր ճիչ մը կորզեց խեղճ սպասուհին կոկորդէն. կուզը ցա – ւած էր եւ քիչ մըն ալ մորթը սկրթուած : Էլիզա այս անհեթեթ այլակերպումէն սարսափահար, դուրս վազեց եւ անհետ եղաւ :

Հինգ վայրկեանի չափ այդ դիրքին մէջ մնաց խամպուռ պախալը, յետոյ ամէն բան մարեցաւ, աքլեցաւ անոր վրայ. ե – րեսին մորթը իր բնականոն դոյնը վերըս – տացաւ, աչուրներն հիմակ աւելի նուազ – կոտ փայլ մը առին, ղլուխը ծռեց կուրծ – քին վրայ ու թաղուեցաւ անզգայ թըմ – րութեան մը մէջ : Ի՞նչ կը զառնար հիմ արարածին ներսիդին . ովկիանոս մը մէ – կէն ի մէկ վրդիւած, ալեկոծ եղած էր . խուլ մռունչներ, ողբալին ոռնումներ կը թնդային հոն, քայքայում մը եկած էր մէկէն ի մէկ, առանց կանխանշանի, եւ խորտակած էր այդ ափ մը սիրտը, որ քիչ մը առաջ երջանկութենէ կը սարսը – ռար : Կումիկ կը նմանէր այն մարդուն, որ կանաչազեղ մարդի մը վրայ հանդար – տօրէն քալած պահուն յանկարծ կը դա – հավիժի անտեսանելի անդունդ մը վար ու կը ջախջախուի : Ետ վախնար երեսա – յու, կարծելով թէ ամէն մէկ անդամները սուր, անատնելի խիթեր պիտի ունենային եւ յանկարծ պիտի խորտակուէին իր ոս – կորները, կը վախնար եաին նայելու, կարծելով թէ ճիւաղ մը պիտի տեսնէր իր կռնակին վրայ ահռելիօրէն ցցուած : Ան – նկարագրելի ծանրութիւն մը կը դպար հիմակ իր վրայ, բեռի մը տակ կը ճղմը – ուէր, չունչը չէր ելներ, կուրծքը կը սեղ – մուէր, եւ տակաւին իր ականջին մէջ կը հնչէր էլիզային քսմհնելի քրքիջն ու սա խօսքը .

— Ա՞ս ինչ է :

Վերջապէս երկար վարանումներէ ետք ոգի ելաւ Կումիկ, կռնակն երերցուց եւ հառաչ մը արձակեց :

Դարակ մը քաշեց, ուր լուրիա լեցուած էր, եւ քառակուսի տպակի մը դուրս հա – նեց,— հայելիի կտոր մը, դոր տեղի մը կոթնցնելով, հեռու դնաց եւ ինքզինքն անոր մէջ դիտեց կողմնակի : Հայելիին մէջ կուզն երեւցաւ իր բովանդակ այլան – դակութեամբը :

Պախալը, առանց ճիչ մը հանելու բեր – նէն, առաւ տպակիին կտորը, դետինը նե – տեց, վրան կոխկռտեց եւ կտոր կտոր ը – րաւ : Ցետոյ նոտաւ անյենարան աթոռակի մը վրայ : Ոոչոր արցունքներ կը կաթէին անոր աչքերէն. լռիկ մնջիկ կուլար հէգ տատասողը, առանց կծկում մը ցուցնելու դէմքին վրայ . արցունքի հատիկները չա – րունակ կ'իյնային, թրջելով անոր երեսին մազազաթդոյն մորթը :

Նոյն պահուն յանկարծ մը ներս մտաւ խանութէն եւ, տեսնելով Կումիկին այդ ողորմելի կերպարանքը, հարցուց .

— Ա՜ռ ըլլայ, Կումիկ ախպար :

Ե. ՍՐՄԱՔԻՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՄԱՆ

ՓՈՍՏՈՒՄՆԵՐԻ ՅԱՅՈՂՈՎԸ

— Ես, ինչպես ասացի, ոչինչ չունեմ ասելու ձեզ, պարոն նախագահ, ոչ էլ ինձ մեղադրելու բան կա։ Ես ընդամենը ուզում եմ ձեզ հարցնել, թե ինչո՞ւ եք ինձ կանչել դատարան։

— Ներողություն, պարոն Ֆրանսուա, ես ձեզ կանչել եմ որպես վկա, ոչ թե որպես մեղադրյալ։ Ես ձեզ կանչել եմ, որպեսզի դուք պատմեք այն, ինչ գիտեք տիկին Ռոզայի մասին։

— Ես ոչինչ չգիտեմ, պարոն նախագահ, ես միայն գիտեմ, որ տիկին Ռոզան ինձ հետ շատ լավ է վարվել, ինչպես նաև ուրիշ շատերի հետ։ Ես ոչինչ չգիտեմ նրա մասին, որ նա ինչ-որ հանցանք է գործել

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

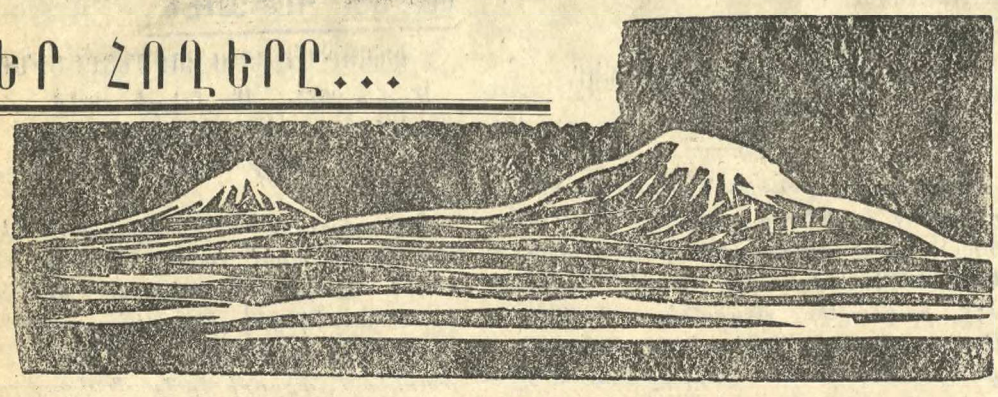

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ

Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոքառի սպասարկութիւն :—

ՊԱՆԵԷՕ.— *Ժամը* 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Բիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :

ՇԱՒԻԼ.— *Ժամը* 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Ժամը* 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— *Ժամը* 20*ին Սքուառ տ'Էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը)* :

ՍԱՐՍԷԼ.— 19·50*ին Փլաս տէ զ'Էքոլ*, 20*ին Պայէ* :

ԻՍԻ.— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը*, 19·50*ին Բիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— *Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը* 8·30*ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ* :

ՊՕՄՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները, այս Հինգշաբթի, ժամը* 21*ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները* :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— *Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները : Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի*, 19 Բիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով* :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Աւ. Ալեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրատարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30*ին*, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ*, (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւփլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11*ին, ժամը* 20·30*ին*, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* :

Կանոնագրի թիւ 5 *յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան* :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26*ին* :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ *հաւատացեալներու ուշադրութեան* :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 *Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն* :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Բիւ տէ Պռոշէ, *Ալֆորվիլ* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի*

Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :

ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու–մանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան եւ Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն* :

Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ* :

Կը խօսին .— *ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ*, *Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ* :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10*ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուին* :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30*ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժոզէֆ մատրան մէջ* :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թոփալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30*ին*, Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ*

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23*ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ* 24*ին* :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .—

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին շուրջ եւ ապա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :

Ժամերգութիւն 8*ին, պատարագ* 10*ին, քարոզ* 11·40*ին, հոգեհանգիստ* 12*ին* :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ի պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11·50*ին* :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԵԱՆ'ՑԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

ԱՌԹԻԻ

Իր կեդրոնատեղին : 5 Ավընիւ Ռէյ (Փարիզ 14)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 16էն 21

Կը մասնակցին.— ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Ֆ. ՖԷՅՏԻ, Է. ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ, Վ. ԿԱՌՏՈՆ, ՈՐԲՈՒՆԻ, Ռ. ՄԵԼԻՔ, ՔԻՐԱԶ, Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Որոնք կը ստորագրեն իրենց գիրքերը

ԱՐՇԱԿ, ԱՐՏԱՇ, ՊՐԻՒՆԱ, ՓԱՓԱԶ, ՍԱՆՈՒՔԵԱՆ

Որոնք կը ցուցադրեն իրենց գործերը

Ցուցահանդէսը բաց է Ապրիլ 26, 27 *եւ* 29*ին, ժամը* 15*էն* 19

ՄԻԱԿ ՕՐՆ Է ՈՐ ԲԱՑ Է ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ռոզի Արմէն եւ չնորհալի օթէսներ ձեզ կ'ընդունին :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 20 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10892 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.891

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նախարարապետը Ազգ. նորընտիր Ժողովին առջեւ յայտարարութիւն մը կարդաց իր ընդհ. քաղաքականութեան վերաբերեալ, որ կարեւոր նորութիւն մը չըբերաւ: Գլխաւոր տպաւորութիւնն այն է թէ Փոմփիտու ընկերային ուղղութեամբ պիտի յառաջանայ: Իր ըսածներէն կարելի է հետեւեալ պատկերը կազմել ընդհ. գիծերու մէջ. —

Ներքին քաղաքականութիւն. — Կառավարութիւնը միտք չունի քուէի դնելու իր քաղաքականութեան ծրագիրը, այդ ուղղութեամբ նախաձեռնութիւնը ձգելով ընդդիմութեան անդամներուն:

Եւրոպա. — Ֆրանսա կ'ուզէ շարունակել Եւրոպայի կառուցումը: Այդ ոգիով է որ նախագահ տը Կոլ ընդունած է Հռոմ երթալ Հասարակաց Շուկայի տասնամեակին առթիւ:

Արտաքին քաղաքականութիւն. — Ճիգերը պիտի շարունակուին արեւելեան երկիրներու հետ, մերձեցում մը որ նպաստաւոր է Ֆրանսայի շահերուն եւ հին աւանդութեանց:

Ճարտարարուեստ. — Ան է որ առաջին առթիւ պիտի զգայ մաքսային «ապազինման» ազդեցութիւնը, որու վերջին հանգրուանն է 1968 Յուլիս 1ին:

Ընկերային. — Կառավարութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի «գործի» քաղաքականութեամբ: Բնակարանի մասին աւելի լայն վիճաբանութիւններ կրնան սկսիլ երբ օրինագիծը քննութեան յանձնուի: Նախարարապետը խօսած է նաեւ ընկերային ապահովութեան մասին: Աշխատանք պիտի թափուի որ բարեփոխումով նպաստաւորուին ամէնէն թշուառները:

Յիշենք որ նոյն առաւօտը, նախքան ուրեմն նախարարապետին յայտարարութիւնը, Ժիսքառ տ'Էսթէն յօդուած մը ստորագրած էր «Նորութիւն եւ Գործունէութիւն» խորագրով, «Ֆիկառօ»ի մէջ: Այս նախաձեռնութիւնը խստօրէն կը քննադատուէր «ուղղափառ» կոլիստներու կողմէ, որոնք «դաւաճանութիւն, ամբարտաւանութիւն, անտեղի միջամտութիւն» բառերով կ'որակէին «այո', բայց ...»ին նշանաւոր հեղինակին ելոյթը:

Ազգ. Ժողովի մէջ ընդդիմութեան կողմէ երկու հոգի խօսք առին, նախ Տիւհամէլ (դեմոկրատ կեդրոն) ապա, Միթերան որու ելոյթը շատ աւելի բուռն էր եւ բառերը չէր ծամծմեր: Աւելորդ ալ կը գտնէր Փոմփիտուի ճառը, տրուած ըլլալով որ, կ'ըսէր ձախի պարագլուխը «դահաճառ մը չէ ձեր ըրածը, գիտէք որ ան ուրիշ մը պիտի արտասանէ, ուրիշ հասարակութեան մը առջեւ»: Միթերան կ'ակնարկէր տը Կոլի յառաջիկայ մամուլի ասուլիսին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ Արտաքին նախարարը Մոսկուա հասած է պաշտօնական այցելութեան:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կարմիր պահակները կատաղութեամբ կը շարունակեն յարձակիլ նախագահ Լիու Շիաօ Շիի վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Սունայ Փարիզ կուգայ Յունիս 26-ին, ի պատասխան նախագահ մը Կոլի հրաւէրին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին առջեւ, Բրեժնեւ յայտարարեց թէ ճիշդ է որ Պոն

Օրը Օրին

ՄԱՐԳԱՐ ԱՂԱՅԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Պոլսոյ Գոց Շուկային մէջ ոսկերչութեամբ հարստացած ու երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք Ամերիկա հաստատուած Մարգար աղան հեղինակաւոր կարծիք մը ունի Երուսաղէմի պատմութեան մասին:

Եթէ ազգը ականջը մեր երկուքին տայ քանի մը վայրկեան, դէշ չըներ:

Ե'ս խօսք բացի, երբ ճաշարանն էինք:

— Անշուշտ իմացար, ... Մարգար աղա — ձեռագիրները ողջ առողջ վերադարձուեցան ... Լաւ եղաւ, բայց գողին կամ գողերուն օձիքը ձգելու չենք ...

— Ի՞նչը լաւ եղաւ ... Եղբայր, ես ասազգին խելքը սիրեմ ... Ձեռագի՞րը ինչ է եղեր, ձեռագի՞րը ինչ ընեմ ... վարդապետներուն, եպիսկոպոսներուն գո՞րծը ինչ է, թող նստէին նորէն գրէին ... Ամբողջ ըրածնին՝ Կիրակիէ Կիրակի պատարագ մը, վրայէն ալ վրաս - գրէ քարոզ մը ...

— Սխալ բաներ կ'ըսես, Մարգար աղա ... Աս ձեռագիրները չգտնուա՛ծ բաներ են եղեր ...

— Ես ատոր չեմ հաւատար ... Ձեռագիրը ձեռագիր է ... գտնուածը չգտնուածը չըլլար ... Հա', նայէ' ըսելիք չունիմ

— եթէ Տիգրան թագաւորիս կամ Վարդան Զօրավարիս ձեռագիրները ըլլային, ատ ըսածիդ կը հաւատայի ... Բարեկամ, աւելի կարեւորը կայ, բայց մեր լրագիրներուն մէջ ատոր մասին գրող չկայ ... Գիշերները չեմ քնանար կոր, երկու ամիս է աչք աչքի դրած չունիմ ... Երբ միտքս գայ, կը խենթենամ կոր ... Մեր ընտանիքն ալ, մեղք չըլլայ ըսելը, մեր ազգին պէս վերնատունը պարապ «ի՞նչ ունիս» կը հարցնէ, կը կենայ ... Ա՛խ, ես գրիչ ունենալու էի որ ելլէի կաթողիկոսին նամակ գրէի եւ միտքս պարզէի ...

— Մարգար աղա, դուն միտքիդ մէջինը ինծի ըսէ, ես անոր նամակ գրող տէրտէր մը կը գտնեմ ... Ըսելիքդ ինչ է ... Եթէ ձեռագիրներուն մասին է, աւելորդ է միտք յոգնեցնելդ — գտնուեր են եւ վերադարձուեր են, ինչպէս ըսի ...

— Նորէ՞ն ձեռագիր ... Սիրելիս, ես ձեռագիրի խօսք ըրած ունի՞մ քեզի ... Իմ վախս ուրիշ է ...

— Հասկցայ, Երուսաղէմի ժամուն մեծ Աւետարանն ալ գողցուած կրնայ ըլլալ, ըսել կ'ուզես ... Ո'չ, չէ գողցուած ... Աս գիշեր, դուն հանգիստ մը քնացիր ...

— Ըսե՞մ, իմ վախս ինչ է ...

— Ըսէ', մի երկնցներ ...

— Դուն գիտե՞ս որ ազգերնիս Երուսաղէմի վանքին թանգարանը ինչեր ունի:

— Մեզի պէս տկլոր ազգ մը ի՞նչ կըրնայ ունենալ, Մարգար աղա ... Քանի մը խաչ, քանի մը շուրջառ, քանի մը աշտանակ ... Կարելի է քու տունդ աւելի հարըստութիւն կայ ...

— Վա՛յ քեզ քաղաք ... եթէ մեր ազգին գլուխներն ալ քեզի պէս անխելք են, մե՛ղք մեզի ... Ինծի նայէ — ատ թանգարանին մէջ ազգերնիս միլիոն ունի, միլիո՛ն ...

— Թերեւս քանի մը միլիոն հին Ֆրանք կամ քանի մը միլիոն ալ նոր լիրէթ, այդ չափ ...

— Դուն իմացա՞ծ ես որ երբ ժամանակին մեր հարուստները, մեր Ղազազ Ամիրաները, մեր Արթին փաշաները երբ Երուսաղէմ կ'երթան եղեր ինչե՛ր, ինչե՛ր նուէր կը տանին եղեր ...

— Այսինքն ...

— Ա'լ ի՛նչ ոսկի թելերով բանուած շուրջառներ, ի՞նչ եպիսկոպոսի գլխարկներ ...

— Խոյրեր, ըսել կ'ուզես ...

— Ի՛նչ թեւնոցներ ...

— Բազպաններ ...

— Ի՛նչ օձիքներ ...

— Վակասներ ...

— Ի՛նչ ադամանդով բանուած, զըմրուխտով բանուած, մարգարիտով բանուած խաչեր, սկիհներ, աւետարաններ, ինչե՛ր ինչե՛ր ...

— Ուրախ եմ, շատ ապրին ...

— Աս ըսածս հարուր տարուան պատմութիւն է, կամ երկու հարուր տարուան ... Հապա անկէ առաջուան գանձե՞րը ... Մեր հին թագաւորներէն, թագուհիներէն, իշխաններէն մնացածները:

— Մի' նետեր, Մարգար աղա ... Ատ բոլոր ըսածներդ հինգ - տասը հազար տոլար կ'արժեն, չեն արժեր բաներ են .. Ես ատոր հարստութիւն չեմ ըսեր ...

— Պարապ տեղը չէր որ Գոց Շուկան խօսք մը ունէինք ժամանակին — շատ կարգացողներուն ուղեղը ջուր կը կտրի .. Քեզի կ'ըսեմ որ միլիոն ունինք, միլիո՛ն:

— Լա'ւ, ենթադրենք որ ունինք ... Ըսելի՞քդ ինչ է ...

— Ըսելիքս ասա է — ազգերնիս վըստա՞հ է որ ատ հարստութեան մատ դըպցնող չէ եղած մինչեւ հիմա ...

— Մեղա՛յ ըսէ, Մարգար աղա ... Հարկաւ ամէն բան իր տեղն է ... Նարդունին տեսեր է, Սիրարփին տեսեր է եւ կ'ըսեն որ պակսած բան չկայ ...

— Նարդունիին, Սիրարփիին ձեռագիր ըսէ, կը հասկնան, ադամանդէն, զըմրուխտէն, մարգարիտէն, յակինթէն, չափիւղայէն, ոսկիէն, արծաթէ՞ն ինչ կը հասկնան ... Ապակիին վրայ աղջկանս շրթունքին կարմիրը քսէ, «ասիկա յակինթ» է ըսէ կը հաւատան երկուքն ալ ...

— Մարգար աղա, ատանկ բաներ մի' ըսեր ... Սիրարփին բիւզանդագէտ է եւ ..

— Բիւզանդիոն կարդալը ուրիշ բան է, փոլանթին սուտ քարէն զատելը ուրիշ բան ... ժամանակին ես ալ Բիւզանդիոն կը կարդայի ... Քէչեան էֆէնտիին հետ ինչ օղիներ խմած եմ ...

— Եզրակացութեան եկուր, Մարգար աղա ...

— Կուգամ կոր ... Ի՞նչ մեղքս պահեմ, իմ մէջս կասկած մը մտած է թէ ազգին գանձարանէն ատ քարերուն ալ «վասն ի վերուստ» ըսող եղած է վերջին հարուր տարին ...

— Ի՞նչպէս կրնաս այդ տեսակ կասկած մը յայտնել, Մարգար աղա ...

— Ատ ալ ըսեմ — իմացածիս համաձայն ատ ձեռագիր մեռագիր ըսածնիդ խոշոր գիրքեր են եղեր ... Ըսել կ'ուզեմ որ չես կրնար եղեր, օրինակ, լեզուիդ տակը պահել եւ դուրս տանիլ ...

— Շիտակ ես ...

— Աղէկ — ատանկ խոշոր թուղթեր մուղթեր գանձարանէն դուրս հանողին կամ հանողներուն համար, գաւաթ մը ջուր խմելու չափ դիւրին գործ չէ՞ր Եպիսկոպոսին գլխարկին վրայէն, կամ այսինչ թագաւորին սուրին վրայէն մէկ, երկու քար վերցնելը, անա՞նկ է մի անանկ չէ մի ... Ե'ս ատ բաներէն կը հասկընամ, զույումճիներուն չարշին պոյ նետեր եմ — ներս մտիր, ադամանդ մը երկուք տեղէն հանէ, լեզուիդ տակ պահէ դուրս ելիր ... տեսնո՞ղը ով է ...

— Տեղը պարապ կը մնայ, Մարգար աղա ...

— Անխե՛լք, Երուսաղէմի պազարները, Փարիզի Փոիզ - իւնիքը կամ մեր Ուըլուըրթը «քա՞ր» կը պակսի, մէկ, երկու տոլարով տեղը դիր ... Նարդունիները, Սիրարփիներն ալ թող ըսեն թէ ամէն բան տեղն էր ...

— Ի՞նչ կ'առաջարկես, Մարգար աղա ...

— Ըսեմ, Կաթողիկոսին գրէ ... Ինծի անանկ կուգայ որ հարիւր տարուան մէջ մէկ անդամ ալ մեր ունեցածներուն լիստան չինուած չէ ... «Ունինք» կ'ըսենք, կ'երթանք ... Չըլլար, սխալ է ... Ուրեմըն, ես կ'ուզեմ որ ազգերնիս տասը, քըսան հոգինոց մարմին մը չինէ որ երթան տեսնեն թէ մարգարիտը իր տե՞ղն է, ադամանդը իրա՞ւ ադամանդ է, խաչը ոսկի՞ է թէ վրան եալտըզ քսուած թէնէքէ է ...

— Սքանչելի՛ ... թեկնածուներ ունի՞ս.

— Հարկաւ ունիմ ... իմ թեկնածուներս քարի գործէ, ոսկիի գործէ հասկըցողներ պիտի ըլլան ... Կաթողիկոսին լուր տուէք թող հինգ վեց գոհարավաճառ Գոց Շուկանէն, հինգ վեց հատ ալ Փարիզի Ռիւ Լաֆայէթէն զատէ եւ զրկէ Երուսաղէմ որ երթան հաստատեն որ ամէն բան իր տե՞ղն է ...

— Լա'ւ, բայց այդ գոհարավաճառները հին ձեռագիրներէ, մագաղաթներէ՞ ինչ կը հասկնան ...

— Նորէ՞ն ձեռագիր ... Աղբա'ր, կարեւորը ադամանդն է, ոսկին է ... Ձեռագիր մեռագիր փոր չեն կշտացներ ... Ուղած դազէթայէդ ներս մտիր, քիլօներով ձեռագիր կը գտնես ... Դուն դիւրին դիւրին խօսք հասկցող չես ... Աս ըսածներս Կաթողիկոսին ականջը հասցուր, ան կը հասկնայ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ ... Իմ աչքիս մէջ աղէկ նայէ — ես չարշըն եփած մարդ եմ, գիտեմ թէ ինչ կ'ըսեմ ... Ազգին գանձերուն մատ դպցնողը, հում հում կ'ուտեմ, թող գիտցած ըլլան ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ՀԻԻԼԷԱԿԱՆ ԱԿԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐ

ՕԹԱՆի հիւլէական բլանաւորման խըմբակի Ուոշինկթընի նիստի մէջ թուրք պատուիրակները պահանջեցին աթոմական ականներ զետեղել Թուրքիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան սահմանին երկայնքին: Գերմանիոյ անուանի թերթերէն «Շթութկարտը Յայթունկ»ի Ուոշինկթընի թըղթակիցը այս տեղեկութիւնը տալով կը տեղեկացնէ որ անցեալները Գերման Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահութիւնն ալ պահանջած էր Դաշնակցային Գերմանիոյ արեւելեան սահմանին վրայ նմանօրինակ աթոմական ականի գօտի մը զետեղուի, բայց գերման ժողովուրդին դժգոհութիւնը նկատի առնելով չէ գործադրուած այս ծրագիրը: Ըստ նոյն թերթին, Թուրքիոյ պայմանները տարբեր տեսարան մը կը պարզեն բաղդատմամբ Դաշնակցային Գերմանիոյ: Արդարեւ մինչ Դաշնակցային Գերմանիոյ, արեւելեան սահմանը ամբողջութեամբ քաղաքներէ կ'անցնի, Թուրքիոյ խորհրդային սահմանային շրջանի բնակչութիւնը շատ ցանցառ է:

իր ձեռքը կ'երկարէ, բայց այդ ձեռքին մէջ, քար մը կայ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ - Շիրազ գացող օդանաւը կայծակի հանդիպելով կրակ առած է եւ ճզմուած: 23 մեռեալ կայ:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութեան երկրորդ նիստին, ամբաստանեալ Տլիմի, Մարոքի Ապահովութեան տեսուչը, յայտարարեց. — «Ես անմեղ եմ»:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ վիճակը շատ ծանրացած էր Չորեքշաբթի առաւօտ:

ՍՊԱՆԻԱ բեռնատար կառքեր ծախեց Լեհաստանի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան կ'երթայ Յունիսին: Այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ (*)

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Էսփրիի Ապրիլի թիւը շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Անահիտ Տէր – Մինասեանի ստորագրութեամբ եւ նուիրուած Հայկ. Հարցին : Ստորեւ կուտանք կարճ նմոյշ մը, որ կը ծառայէ իբրեւ մուտք եւ որմէ ետք Տիկին Տէր – Մինասեան աւելի երկարօրէն կը ծանրանայ Հայկ. Հարցին վրայ :

Վիէթնամի ողբերգութեան եւ ափրիկեան յեղափոխութեանց օրերուն, կրնայ տարօրինակ թուիլ որ մարդ ելլէ Հայերուն մասին խօսի : Արեւմուտքի բարեմիտ մարդը, պահպանողական կամ յառաջդիմական, կը հետաքրքրուի քաղաքականութեամբ, սինեմայով, կիներով, Հնդիկներով, ընկերաբանութեամբ կամ Ֆութպոլով : Ցորչափ լայն ըլլայ իր զարգացումը, ցորչափ բազմազան ըլլայ իր ճաշակը, հարկ է խոստովանիլ, չի հետաքրքրուիր Հայերով : Աւելին՝ կ'անդիտանայ : Անշուշտ, կրնայ քանի մը անուններ տալ, հանրածանօթ կամ ոչ, որոնք « եան» կը վերջանան.— Միկոյեան կամ Խաչատրեան լաւ նմոյշներ են : Եթէ նոր վերջացուցած է իր ուսումը, կրնայ ըլլալ որ յիշէ թէ դասագրքի մը մէջ Ժ. Ժ. Ռուսոյի նկարը տեսած է, մուշտակով եւ գդակով, տակը գրուած «հագուած Հայու պէս » եւ իր յիշողութիւնը պըրպըտելով կրնայ յիշել Պողիկտոսի սա տողը.— « Հայ է եւ դուք հռովմէացի կին մըն էք» : Վերջապէս կրնայ հայ ածականը կցել ջարդ բառին «հայկական ջարդեր » բացատրութեան մէջ, որ ընդհանրապէս լաւ մեկնաբանուած է .— Հայերը ենթակայ են ջարդերուն եւ ջարդողները չեն :

Այսպէս, ուրեմն, Հայը կապուած է կարգ զգայարանական այլ անցողակի .— Նշանակութիւն մը, հոտ մը, մուշտակ, մահը, արիւն :

Կապուած է դրամին : Վասնզի ամենօրեայ կեանքին մէջ, ճանչցուած է իբրեւ արհեստաւոր մը կամ առեւտրական մը, աշխատասէր, ճարպիկ, բայց հանրածանօթ իբրեւ շահասէր : Այս օրինակով, Հայը, ընդհանրապէս ընդունուած մեր արեւմտեան շրջանակներուն մէջ, կիրքի առարկայ չէ ինչպէս Հրեան, հակառակ անոր որ կը բաժնէ անոր կարգ մը տնտեսական ձիրքերը : Միայն կը բախի լռութեան եւ անտարբերութեան պատի մը : Այդպէս չեղաւ միշտ : Հայերը ունեցան իրենց փառքի օրերը, ԺԹ. դարու վերջը եւ մինչեւ առաջին աշխարհամարտը : Անշուշտ այդ փառքը շատ նախանձելի չէր, քանի որ հիմնուած էր հալածանքներու, սարսափի եւ ջարդերու վրայ, որոնց ենթակայ էին Օսմանեան կայսրութեան օրով : Նոյնիսկ եթէ եւրոպական միջամըտութիւնները իրենց ի նպաստ, կամովին կամ ոչ ապարդիւն եղան, իրենց դժբախտութեանց ծաւալը, ուսումնասիրութիւնները զորս իրենց նուիրեցին հնագէտներ, պատմագէտներ եւ լեզուագէտներ, հայասէր շարժում մը ստեղծեցին Արեւմուտքի մէջ : Ամէնէն ծանօթ հայասէրները, որոնց հանդէպ Հայերը ցարդ յուզիչ երախտագիտութիւն մը կը տածեն եւ անունները կը յիշեն, եղած են .— Կլէտսթոն, Պոլտուին, Ֆրանս, Ժօրէս, Փրեսանսէ, Քլեմանսօ, Ալպէր տը Մէօն, Քիյար, Վանտալ, Պոնար, Լեփսիուս, Պերնսթէն, Ուիլսըն, Նանսէն եւն. : Մէկ խօսքով դեմոկրատներու, ընկերվարականներու, ազատականներու, քրիստոնեաներու, պահպանողականներու բաւական հազուագիւտ խմբակցութիւն մը, քիչ մը նման այն շարժումին, որ ստեղծուեցաւ Ֆրանսայի մէջ ի նպաստ Քիւրտիստանի :

*) « Esprit », numéro d'Avril 1967.

ՊԱԼԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գործը կը քալէր հեզասահ, եւ Պալեան կը ճառագայթէր զոհունակութենէն : Ամէն առաւօտ կանուխ Թոփ–Գափուի պալատը կ'երթար ձիով, նախորդ օրուան աշխատանքներուն մասին տեղեկութիւն տալ իր օգոստափառ տիրոջ : Ապտիւլ Մէճիտի հրամանն էր այդ : Թէեւ Սուլթանը շաբաթը մէկ քանի անգամ անձամբ կու գար քննել շինութիւնը, սակայն կը փափաքէր նաեւ ամէն օր լսել անոր մասին, Պալեանի բերնէն : Օր մըն ալ, սովորական իր այցելութեան ընթացքին, Պալեան սաստիկ խոժոռած գտաւ Սուլթանը : Ան, որ միշտ ժպտուն էր եւ քաղցրալեզու, յանդիմանութիւնով մը դիմաւորեց իր ճարտարապետը :

— Պալեան էֆէնտի, գիտցած ըլլաս, որ գլուխդ կը թռցնեմ, եթէ համարձակիս նոր պալատիս շինուածանիւթերը գործածել Պէշիկթաշի այդ ձեր աղօթատեղիին համար ...

Փոքրակազմ ու խորամանկ Պալեան ակընթարթին մէջ կռահեց մեծ վտանգը : Ծռեցաւ համբուրելու իր տիրոջ քղանցքը : Սուլթանը գոռաց .

— Գնա', որպէսզի սա պահուս գլուխդ ի վար չփլցնեմ եկեղեցիդ ...

Աննկարագրելի վախով մը համակուած, որքան իր գլխուն, նոյնքան հայակիրտ իր եկեղեցիին համար, Կարապետ Պալեան գրեթէ փախչելով հեռացաւ հզօր Սուլթանին ներկայութենէն : Քառասմբակ քշեց իր ձին շուարուն զինքը դիտող անցորդներուն ակնարկներուն տակ եւ փոխանակ մակոյկով Ղալաթիա անցնելով ժամանակ կորսնցնելու, (կամուրջ չկար տակաւին այդ թշուառականներուն Ոսկեղջիւրի վրայ), շրջանը ըրաւ Ոսկեղջիւրի և Խասգիւղի ու Հալըճըօղլուի վրայով հասաւ Տոլմապաղչէ արիւն – քրտինքի մէջ : Ինչ փոյթ, եթէ երիվարը ճաթեցաւ : Պալեան հրամայեց անմիջապէս ջերմանոցին պատշգամաձեւ ցցուածքին տակ դետեղել ութ – տասը մարմարեայ սիւները, զորս մասնաւոր խնամքով պատրաստել տուած էր վարպետ քարակոփներու եւ անոնց պատրաստութիւնը տեսնողներ կը զարմանային, թէ ինչ բանի պիտի ծառայէին անոնք :

Արդարեւ, Տոլմապաղչէի պալատան կառուցման ոճին անհաշտ այդ սիւները Պալեան շինել կուտար Պէշիկթաշի եկեղեցիին համար : Պատրաստ էին անոնք եւ շուտով պիտի փոխադրուէին Ս. Աստուածածին : Բայց Սուլթանը սպառնացած էր .

— Գլուխդ կը թռցնեմ ...

Ուրեմն, ի դին որեւէ բանի սիւները անհրաժեշտ էր գործածել պալատի շինութեան մէջ՝ փրկուելու համար Վեհապետին ահաւոր զայրոյթէն : Եւ Պալեան, Տոլմապաղչէի ճամբուն վրայ նահատակուած իր ձիուն քամակին վրայ, որոշած էր զանոնք օգտագործել Պալատի ջերմանոցին պատշգամին շինութեան մէջ :

Աւանդութեամբ մեզի հասած այս պատմութեան լուռ վկաները, ջերմանոցի սիւները, տակաւին այսօր կանգուն կը մնան Տոլմապաղչէ : Դէպի Պէշիկթաշ, լայն ծառուղիին աջին, Պալատի հրաշալի դարպասէն քիչ անդին կայ Ճամլը Քէօշքը (ապակեպատ ապարանքը) : Պարզ, բայց բաւական երկար պատշգամ մըն է այդ, որու գոյութիւնը թէ գեղեցկագիտական եւ թէ ճարտարապետական տեսակէտներէ բոլորովին անտեղի է : Իսկ պարզ այդ պատշգամը բռնող սիւները պողոտայի վրայ, առաջին առիթով ծիծաղելի կը թուին : Բայց եթէ չըլլային անոնք, հաւանական էր, որ Պոլսահայութիւնը անգլուխ Կարապետ Ամիրա Պալեանի մը յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուէր, անժամանակ կերպով » («Ժամանակ» օրաթերթ, Պոլիս, 1966, Դեկտ. 19 – 20) :

Յայտնի է, որ Կ. Պալեան այցելած եւ ուսումնասիրած է Անիի աւերակները : Անիի ճարտարապետութիւնը իր կնիքը ձգած է ոչ միայն Կարապետի, այլեւ բոլոր Պալեաններու կառոյցներուն վրայ :

Կ. Պալեան մեռած է 1866 Նոյեմբեր 15ին : Թաղուած է Պէշիկթաշ :

Նիկողոս Պալեան.— Կարապետ Պալեանի երկրորդ զաւակը : Ծնած է 1826 Նոյեմբեր 19ին, Պոլիս : Ուսումը ստացած է Ֆրանսա եւ Իտալիա : Աշխատած է իր հօրը հետ : Անոր ստեղծագործութեան գլուխ – գործոցն է Ջրաղանի պալատին յատակագիծը : Աշխարհահռչակ այս գործը արժանացած է ամէնէն բծախնդիր ճարտարապետներու հիացումին :

Մեռած է 32 տարեկան հասակին, 1858 Փետրուար 27ին : Մահուան առթիւ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ – Խան կը հրամայէ երեք գիշեր լոյս չվառել Պալատին մէջ :

Յակոբ Պալեան.— Կ. Պալեանի հինգերորդ զաւակը : Ծնած է 1838ին : Նախնական կրթութիւնը ստացած է Պոլսոյ մէջ : 1855ին կը մեկնի Եւրոպա՝ ուսումնասիրութիւններ կատարելու :

Մեծ արուեստագէտ եւ լաւ Հայ էր : Անոր տան մշտական հիւրերն էին օրուան հայ ականաւոր գրագէտները եւ երաժշտագէտները, որոնց շարքին՝ Մ. Պէշիկթաշլեան, Տ. Զուխաջեան, Ծերենց եւ ուրիշներ : Նիւթապէս օգնած է յատկապէս Տ. Զուխաջեանի : Յակոբ Պալեան սովորութիւն ունէր բարձրացնել աշխատավարձքը իր քով աշխատող այն հայ գործաւորներուն, որոնք հայերէն խօսելու ատեն օտար բառ չէին գործածեր : Ծրագրած էր Պոլսոյ մէջ հիմնել «Հայ ակադեմիա», որ պէտք է նմաներ Ֆրանսականին : Ան ներշնչած, իսկ աւելի յաճախ դրամով օգնած է 70ի չափ հայ գրողներու եւ արուեստագէտներու :

Կնոջ մահուան հետեւանքով կը մեկնի Փարիզ : Հոն ալ կը մեռնի 1875ին եւ կը թաղուի Փէր Լաշէզ :

Յակոբ Պալեանի շինածներէն է Զրաղանի պալատը, որ այրած է 1910 Յունուար վեցին :

Սարգիս Պալեան.— Ծնած է 1835 Փետրուար 17ին : Յակոբ Պարոնեան հետեւեալը կը գրէ «Ազգային ջոջերուն մէջ»,— «Ներելի է արդեօք հեգնական գրիչի մը յանդըգնիլ այսպիսի հանճարաւոր եւ հռչակաւոր անձի մը փառքը գրելու՝ զոր կը պատմեն արդէն երեսունէն աւելի հատորներ, որոնք մեր հրատարակած գիրքերուն պէս թղթադրամ չեն, ոչ ալ լաթակազմ, այլ քարակազմ են : Արդ, երբ քարերը կ'աղաղակեն, ինչ հարկ կայ, որ տկար փետուր մը այդ հոյակապ շէնքերուն շուրջը տարուբերի » :

Այնուհետեւ՝ Պարոնեան, պատմելով Պալեանի արժանիքներու մասին, կը նշէ, որ Սարգիս Պալեան գեղարուեստի մեծ երկրպագու էր : Քիչեր գիտեն, որ բոլորին ծանօթ « Մայր Արաքսի ափերով» երգին հեղինակը Սարգիս Պալեանն է : (Եղանակը յօրինած է իր կնոջ՝ Մաքրուհիին հետ) : —

Յակոբ Պարոնեան կը հաւաստէ, որ Ս. Պալեան գրած է նաեւ «Քրիստափոր Քոլոմպոս» օփերային երաժշտութիւնը, որ մեր ձեռքը չէ հասած :

Հակառակ իր բարձր պաշտօնին, մօտէն հետեւած է հայ կեանքին : Պարոնեան կը գրէ .— «Հակառակ այն պատուանշաններուն, զորս իւր կուրծքէն կախած են Անգղիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի, Թուրքիայի, Ռուսիայի եւ այլ կառավարութիւններն՝ այսօր հայերէն կը խօսի եւ ազգին բնաւ չարիք մը հասցուցած չէ : Ասչափ պատուանշաններով զարդարուած մէկն իւր մայրենի լեզուն սիրէ՞... Աս քիչ մը անհաւատալի պիտի թուի ամէն անոնց, որ դժբախտութիւն ունեցած են տեսնուելու այնպիսի էֆէնտիներու կամ պէյերու, որոնք եթէ աստիճանի մը բարձրանան՝ հայերէն չխօսելու ուխտ կ'ընեն, եթէ պատուանշան մըն ալ առնեն՝ հայերէն խօսողը ականջէն պատի մը վրայ գամելու չափ յառաջ կ'երթան, եւ եթէ քիչ մըն ալ բարձրանան՝ ազգային իրաւունքներն աճուրդի կը հանեն, կարծելով, թէ այս ընթացքով աւելի բարձր աստիճաններու կը հասնին » :

Սարգիս Պալեան ոչ միայն շքեղաշուք շէնքեր շինած է, այլեւ ստեղծած է մեքենաներ : Վոսփորի եւրոպական ափին մերձ Գուրու – Չէշմէ կղզեակին վրայ կառուցած անոր ձեռակերտը այժմ եւս կանգուն է : Ս. Պալեան մեռած է 1899 Նոյեմբեր 7ին :

Թաղուած է Սկիւտար, Պ. Թուրեանի շիրիմին կողքին : «Հսակի մը խորէն ոլլացիկ բարձրաքանդակ անճաշակ ոստ մը կը զարդարէ իր վրայ զետեղուած մարմարին երեսը, երկու դիէն՝ անունի եւ տիտղոսի երկտող արձանագրութեամբ, ուր ոչ ծննդեան եւ ոչ էլ մահուան թուական կայ : Օսմ. մայրաքաղաքը ճաշակի եւ արուեստի նրբութեամբ փառազարդող հայ ճարտարապետի մը վախճանը պէտք չէր անշուշտ ատկէ տարբեր ըլլալ՝ այս երանելի երկրին մէջ»... (Թէոդիկ)

Յ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կուզը ելաւ նստած տեղէն, բան մը չըսաւ . ձայն չհանեց, կեցաւ խանութին մէջտեղն ու ապուշ ապուշ եկողին երեսն սկսաւ նայիլ :

— Ի՞նչ կայ, Կումիկ, չըսե՞ս նշանա՞ծդ մեռաւ :

Այս խօսքը ցնցեց սապատողը, որ կարծես խելաբերելով, երկու ձեռքերով յախուռն կերպով սրբեց երկու այտերն ու՝

— Բան մը չի կայ, մրմռաց :

Մարդն ուզածը առնելով դուրս ելաւ, քիթին տակէն մրմրթալով .

— Ա՛ս զավալլը պան մը ունի :

Ալ անկից ետքը ի՞նչպէս ապրեցաւ խամպուռ պախալը : Էլիզան մէկ խօսքով, ձեռքի մէկ շօշափումով արթնցուցած էր, հրաբուխի յեղակարծ պոռթկումի պէս դուրս ժայթքեցուցած էր այդ զգայնոտ հոգիին բովանդակ եսը, գեղեցկութենէ, մարմնական վայելչութենէ զուրկ գըտնուելուն ահռելի ու անդարյմանելի վիշտը, որ վիշտերուն սաստկագոյնն ու էն աւերիչն է : Իր այդ անակնկալ փոփոխումի մասին դրացիներուն ուղղած հարցումներուն սա խօսքով միայն պատասխանեց Կումիկ .

— Պան մը չէ. կ'անցնի :

Բան չէր անցներ. օրէ օր կը նիհարնար անիկա, այտերը կը հալէին ու ոսկորներուն ձեւերը կը ցուցնէին . աչուըներուն պճլտացող բոցը կը մարէր զգալի կերպով. կռնակն աւելի կը շեշտէր իր այտուցը : Գիշերները, երբ խանութը գոցէր եւ առանձին մնար, կը հանուէր, շապիկն ալ կը հանէր եւ ձեռներովը շարունակ կուզը կը շօշափէր, կը քերթէր, կը սեղմէր՝ զայն անհետ ընելու յոյսի դերագոյն ճիգով մը, բայց իր աշխատանքն աւելի կը սաստկացնէր իր հոգեկան չարչարանքը, սիրտին հատնումը կ'աւելցնէր : Կռնակին վրայ կը պառկէր դետինը, ջանալով իր ծանրութեան տակ ճզմել, ճմլել դժոխային այդ ուռուցքը, որ իր կեանքը կը խորտակէր աղետալի կերպով : Չէր յաջողեր :

Այն ատեն յուսահատութիւնն իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ. առաջ գոնէ կամք մը ունէր այդ աղէտքին առաջքն առնելու. հիմակ այդ ալ կը պակսէր : Խանութին մէջ սրտամորմոք լքում կը տիրէր. տակն ու վրայ էր ամէն բան. ալիւրը լուբիային խառնուած. սոխը ձիթապտուղին մէջ ձգուած, քացախը իւղին մէջ լեցուած, եւ այս ամէնը թանձր փոշիով շաղապատուն : Յաճախորդները միշտ անկիւնը նստած կը գտնէին Կումիկը, գլուխը կուրծքին կռթնցուցած, աչքերը դետին յառած, յուսահատութեան արձանը ներկայացնելով իր ներս քաշուած կուրծքով ու դուրս ելած կռնակով : Քիչ քիչ հեռացած էին անկից, արդահատախառն զզուանք մը զգալով այդ աղտոտութենէն ու խեղճութենէն :

Օր մը տեսան, որ խանութը ալ չէր բացուած. զարկին. ձայն չկայ . ստիպուեցան կոտրել : Ներս մտան, խամպուռ պախալը պառկած էր դետինը, հին բըզկտուած անկողնի մը վրայ, անշունչ անշարժ : Աղեխարշ բան էր :

Վեր առին վերմակը եւ յետ ընկրկեցան պարզուած տեսարանէն :

Խամպուռ պախալը երեսի վրայ պառկած էր մերկ, եւ դուրս ցցուած կուզին վրայ ահռելի վէրքեր բացուած էին :

Բժիշկ մը վաղցուցին : Սա՝ յետ քննութեան հաստատեց, թէ Կումիկ մեռած էր իր վէրքերէն :

Ոչ. բժիշկը կը սխալէր :

Կումիկ սրտին ցաւէն մեռած էր :

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

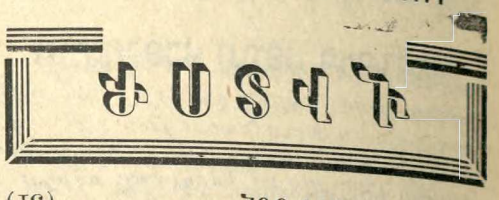

ՓԱՆՍՏՍԱՎՈՓ ՂԱՀԱՏՍԼԸ

—o—

(ՅՈՐԵՐ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ)

Գ.

Գիշերը ջրհեղեղ և մեկնում – Ես մենակ եմ ամբողջ աշխարհում – Ինչպես ես ուզում, այնպես էլ լինի – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ պարտավորեցնում – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ ենթարկում – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ ենթարկվում – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ ենթարկելու – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ ենթարկելու – Ես ինձ ոչ մեկին չեմ ենթարկելու

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

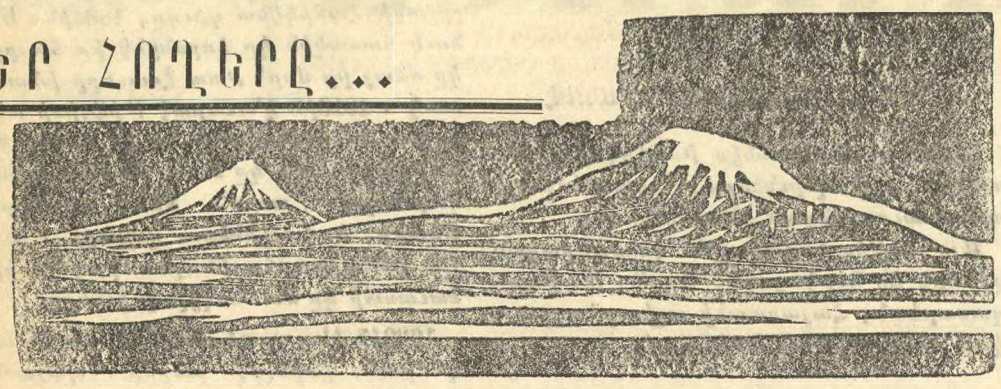

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **EDOUARD DEPREUX** (*Նախկին նախարար*)
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)
ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »
Ինչպէս նաեւ հայասէր փրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոմառի սպասարկութիւն :—
ՊԱՆԵԷՕ.— *Ժամը 19·30ին մեթրօ Պանէօ, 19·45 Րիւ Հայկ Դպիրեան, 20ին*
Սիներմա Լիւքս :
ՇԱԻԻԼ.— *Ժամը 19·45 Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոճ, 20ին Փլաս Քառճօ* :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— *Ժամը 20ին Սքուար տ'Էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ.— 19·50ին *Փլաս տէ ղ'Էքոլ, 20ին Պայէ* :
ԻՍԻ.— 19·40ին *Փերսի հիւանդանոցը, 19·50ին Րիւ տը լա Տէֆանս, 20ին*
Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Ս. Աւետիսեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի ա – ռաւօտ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգա – կանին՝

ՍՄԲԱՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(Մշոյ Խասգիւղացի)
մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց.Դ. Քրիստափոր Են – *թակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցա – ւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ցարու – թիւն Աղաեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց ողբ. եղբօր եւ ազգականին Մկրտիչ Աղաեանի կսկծալի մահուան առթիւ* :

×

Կապ. Յակի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Ցարութիւն Աղաեանի եւ իր պարագանե – րուն իրենց եղբօր եւ ազգականին ողբ. Մկրտիչ Աղաեանի մահուան առթիւ :

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Ա. Շահլամեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. «Ան» *կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երե – կոյ ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ* :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Ց. Դ. *Զաւարեան ենթա – կոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ներուհիները, այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պար – տաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները* :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7 – ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճա – րանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) : Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրեսա, զեղատե – սիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ : Աղուոր ճաշ :

Ապրիլ 30.— *Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պըտ – տոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլե – կամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսըն : Այցե – լութիւն՝ Քէօքընհոֆ, պարտէզը, Շե – վենինկըն, Մաթիւռոնտան, Լա Հէյ, Ռո – թերտամ, Պոեսա* :

Մայիս 1.— *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այ – ցելութիւն ռազմադաշտին եւ Թանդարա – նին :*

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 ֆր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապ – րիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.
MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՑԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՑԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վեհաժիկի*
Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :
ՏԻԿԻՆ ԼԻԼԻՍԻԱ (*Մարդկային Իրաւանց Լ իկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)*
ՏԻԿ. ՀՈՒՒԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (*Ֆրանսերէն*) *Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը*
մասնակցին՝ Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւրէկեան եւ Պ. Տէրոյեան :
Խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ քափօրով շքերթ դէպի Ռէփօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ գետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ երեք Ցարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն* :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՒԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, *Պ. ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ* :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս կիրակի առաւօտ, ժա – մը ճիշդ 10ին, մեկուկէս միլիոն հայ նա – հատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլուր – նիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատա – րագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մա – տուցուին :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժոզէֆ մատրան մէջ :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թօ – փալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բա – ժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, Մարսէյլի Հա – յոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշա – հանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Ապրիլ 29ին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Ա.Ա. Ա – լեքսանեանի եւ Հր. Գուրմմճեանէ հրա – տարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱՓՄԱՃԵԱՆ եւ ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտեռնի սրահին մէջ, (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :
Մուտքը ազատ է :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի մի – բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—
ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Եկեղեցին բաց է, այս Երկուշաբթի ժա – մը 16էն 17 : Առանձնական աղօթքի եւ խորհրդածութեան կը հրաւիրուին փա – փաքողները :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական Ճայնաւոր պա – տարագ Նոքբը Տամի Մայր եկեղեցին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակնե – րուն :

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի – ին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ի պատարագ ժամը 9·50, հոգեհանգիստ ժամը 11·50ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուց – նէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին չուրջ եւ ա – պա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :

Ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·40ին, հոգեհանգիստ 12ին :

×

ՇԱԻԻԼ Ս. ԳԱԻՓՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ եւ հոգեհանգիստ, այս կի – րակի առաւօտ, սովորական ժամերուն :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Լիոն.— *Օգափ. կայանի արձանա – գրութիւնները սկսած են եւ նկատի ու – նենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդ – րենք որ, արձանագրել արձանա – գրելու համար իրենց զաւակները : Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տը Թուռնա Փիէռ, Լիոն (7)* :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 21 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10893 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.892

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԱՅ

ԽՄԲ— Մեծատաղանդ է Եղիշէ պատրիարք, այս մասին ոչ մէկը կասկած ունի: Կրնայ պատահիլ որ, իր բազմազան ու զարմանազան տաղանդները մասնաւոր կապ մը չունենան հոգեւորականի մը յատուկ կամ վայել տաղանդներուն հետ, բայց եւ այնպէս անուրանալի է որ բազմակողմանի կարողութիւններ ունի : Ձեռագիրներուն հարցին առթիւ, տաղանդ մըն ալ երեւան ելաւ : Արդարեւ Եղիշէ Պատրիարք ցոյց կուտայ որ ճարտար վիպագիր ալ կրնայ ըլլալ եւ թէ ոչ մէկ կերպով կրնայ նախանձիլ Էօժէն Սիւէն, վասնզի կը թուի թէ կը պատրաստէ «Գաղտնիք Երուսաղեմայ» մեծահատոր կամ բազմահատոր գործ մը, որմէ էջեր կը յանձնուին արդէն մամուլին :

Եթէ ժամանակը ներէ եւ նստինք բաղդատենք Յորդանանի դատախազին վճռագրին բովանդակութիւնը, Շահէ Եպիսկ.ի յայտարարութիւնները, Երուսաղէմի պատրիարքարանի առաջին հաղորդագրութիւնը, Եղիշէ պատրիարքի յայտարարութիւնները նախ «Ազդակ»ի խմբագրին, յԵրուսաղէմ, ապա «Այդ»ի խմբագրուհիին յԱնթիլիաս եւ վերջապէս ստորեւ մամուլին յանձնուած նոր հաղորդագրութիւնը, մէկ համոզում կրնայ գոյանալ միայն — արտակարգ ջանք կը թափուի շատ բան ըսելու որպէսզի ... բան մը չըսուի :

Հաղորդագրութենէ հաղորդագրութիւն, յայտարարութենէ յայտարարութիւն, կը թիզուին հակասութիւններ ու հակասութիւններ :

Այս անգամ, ինչպէս պիտի նկատեն մեր ընթերցողները, խօսքը չկայ Պ. Սանտրիկեանին, ապա կը պարզուի որ Շահէ Եպիսկ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան դիմած է, մինչ նախապէս հերքուեցաւ Լիզպոն երթալն ու նման դիմում մը ըրած ըլլալը թէ իր կողմէ թէ Պատրիարքին : Հոս կ'ըսուի թէ Պ. Ալեք Մանուկեան 45 հազար տոլարի չէք մը տրամադրած էր Պատրիարքարանին, որ զայն յանձնած էր Սոթպիի, մինչ քանի մը օր առաջ (Յառաջ, Ապրիլ 14) Եղիշէ Պատրիարք կ'ըսէ «Այդ»ի թղթակցուհիին թէ «Ալէք Մանուկեան նախ խոստացաւ չէքը տալ, ապա մերժեց»: Եւ այս շարքը կրնանք շատ երկարել, բայց հարկ ալ չկայ: Ամէն մարդ հասկցաւ արդէն թէ արտակարգ խառնաշփոթութիւն ստեղծելու ճիգ կը թափեն անոնք որոնք կ'ուզեն ուրիշ տեղ փոխադրել Երուսաղէմի գաղտնիքները :

×

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Օտար եւ հայ մամուլի ստեղծած հետաքրքրութիւնը գոհացնելու եւ միտքերը լուսաբանելու համար, կը հաղորդենք ձեռագիրներու հարցի կարգադրման մանրամասնութիւնները :

Պատրիարքարանս առաջին անդամ տեղեկացաւ ձեռագիրներու աճուրդի դրուած ըլլալէն, Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի նամակէն եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Փետր. 15 թուակիր հեռագիրէն: Անմիջապէս պատասխանեցինք հեռագրին եւ նամակին եւ յետ երկար խորհրդակցութեան, Պատրիարքարանիս փաստաբաններուն հետ, գրեցինք Սոթպի ընկերութեան, հասկնալու համար աղբիւրը եւ անունը ձեռագիրները աճուրդի դնողին : Փետր. 24 թուակիր եւ 27ին ստացուած Սոթպի ընկերութեան նամակը կ'ըսէր թէ ձեռագիրները բերուած են Թուրքիայէն, թէ վաճառորդը ունի անոնց սեփականատիրութեան վաւերաթուղթ, թէ պահանջած է անծանօթ մնալ եւ թէ ըստիպուած են յարգել այդ պայմանը :

Դարձեալ յետ երկար խորհրդակցութեան մը իրաւաբաններուն հետ, Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեան լիազօրուեցաւ անմիջապէս մեկնելու Լոնտոն եւ դիմելու դատական միջոցներու, արգիլելու համար աճուրդը եւ տիրանալու համար ձեռագիրներուն: Անմիջապէս անդլերէն եւ արաբերէն լեզուով լիազօրագրեր պատրաստուեցան, վաւերացուեցան Երուսաղէմի դատարանին եւ Երուսաղէմի Անգլիական Հիւպատոսարանին կողմէ, այդ նպատակին համար :

Լոնտոնի մէջ, Պատրիարքարանիս լիազօրուած ներկայացուցիչը ունեցաւ բազմաթիւ տեսակցութիւններ Սոթպի ընկերութեան նախագահ Ուիլսընի եւ լիազօրուած ներկայացուցիչ Լորտ Ճոն Քերի հետ, բացատրեց կացութիւնը եւ պահանջեց պաշտօնական տեսակցութիւն մը՝ երկու կողմի փաստաբաններուն միջեւ: Այդ տեսակցութեան ընթացքին փոխանակուած օրինական փաստարկութիւններէն Պատրիարքարանիս իրաւաբանները եկան այն եզրակացութեան, թէ տրուած ըլլալով Անդլիոյ օրէնքները նման դատերու պարագային, նախընտրելի է առանց դատի եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրել հարցը, դատական հետապընդումը նկատելով իբրեւ վերջին միջոց :

Պատրիարքարանիս ներկայացուցիչը, հեռախօսով կապուեցաւ մեզի հետ, ներկայացուց կացութիւնը եւ իրաւաբաններուն տեսակէտը եւ, ստանալէ ետք մեր հաւանութիւնը թէ «Ամէն ինչ ընէ ձեռագիրները ետ բերելու», սկսաւ բանակցութեան, աճուրդի կախակայման եւ ձեռագիրներու վերադարձուելու պայմաններուն շուրջ :

Սոթպի ընկերութիւնը ժամանակ խնդրեցրեց հաղորդակցութեան մէջ մտնելու վաճառողին հետ եւ անոր պայմանները ճշդելու : Մարտ վեցի գիշերը Սոթպի ներկայացուց իր պայմանները.

Ա) Վաճառողին անունը պիտի մնար անծանօթ :

Բ) Պատրիարքարանը յանձն պիտի առնէր վճարել 50·000 սթերլին եւ

Գ) Վճարուելիք գումարը պիտի չյայտարարուէր, որպէսզի չյայտնուէր վաճառողին բաժինը անկէ :

Մեր ներկայացուցիչը ստիպուեցաւ ընդունիլ այս պայմանները, ձեռագիրները փրկելու եւ Երուսաղէմ վերադարձնելու համար զանոնք :

Այնուհետեւ մեր միակ մտահոգութիւնը եղաւ հայթայթել վերոյիշեալ գումարը, կարելի փութով ազատագրելու համար ձեռագիրները եւ վերադարձնելու համար իրենց տեղը : Շահէ Եպս. այս նպատակով դիմեց Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Վեհ. Կաթողիկոսին, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Տիար Ալեքս Մանուկեան, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժինի Տնօրէն Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեանին եւ Ս. Յարութեան Տաճարի Յանձնախումբի Ատենապետ Տիար Հայկ Գավուքճեանին :

Այս նպատակով Վեհափառ Հայրապետը հեռախօսային հաղորդակցութեամբ Սերովբէ Արք.ի եւ Շահէ Եպս.ի հետ, որոշեց յատուկ յանձնախումբ մը կազմել, հետեւեալ հինգ անձերէն.

Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան,
Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան,
Տիար Ալեքս Մանուկեան,
Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեան, եւ
Տիար Նուպար Էքսէրճեան :

Վերջինս բացակայ ըլլալով Լոնտոնէն, չկրցաւ պատասխանել Վեհափառի առաջարկին: Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեան մերժողական հեռագրով պատասխանեց Սերովբէ Սրբազանին դիմումին: Վեհափառ Կաթողիկոսի կողմէ նշանակուեցաւ Տիար Երուանդ Հիւսիսեան անոնց փոխարէն, եւ յանձնախումբի չորս անդամները, Շահէ Եպս.ի հետ, հաւաքուեցան Լոնտոն :

Յանձնախումբի անդամները տեսակցութիւն մը ունեցան Սոթպի ընկերութեան ներկայացուցիչներուն հետ, որու ընթացքին որոշուեցաւ վճարել մաս մը խոստացուած գումարէն եւ ստորագրել յանձնառութիւն մը մնացեալին համար: Այս տեսակցութեան ընթացքին Սոթպիի ներկայացուցիչները խոստացան նաեւ առնել իրենց փաստաբանէն եւ Պատրիարքարանիս յանձնել Սուրէն Արք.ի ստորագրութիւնը կրող վաւերաթուղթը :

Նոյն գիշերը Սոթպիներուն յանձնուեցան երկու գումարներ. տասնըչորս հազար սթերլին եւ քառասունհինգ հազար տոլարի չէք մը, զոր Տիար Ալեքս Մանուկեան տրամադրեց Պատրիարքարանիս :

Յաջորդ առաւօտ, Շաբաթ, Մարտ 11-ին, Շահէ Եպս. ստանձնեց ձեռագիրները եւ վերադարձաւ Երուսաղէմ, բերելով մեզի անձկութեամբ սպասուած ձեռագիրները :

Երկու օր ետք, Սոթպի ընկերութիւնը, ազդուած թերթերու մէջ եղած յայտարարութիւններէն, վճարուելիք գումարի մասին, ինչ որ հակառակ էր տրուած հաւաստիքին եւ յանձնառութեան, յայտարարեց թէ կը հրաժարէր իր հաշւոյն որեւէ հատուցումէ, հետեւաբար մերժեց քառասունհինգ հազար տոլարի չէքը եւ գիտցուց մեզի թէ վճարումի հարցը պէտք էր, ըստ համաձայնութեան, կարգադրուէր Պատրիարքարանիս եւ ընկերութեան միջեւ :

Ձեռագիրներու վերադարձի յաջորդ օրը, երբ, առաջին հաղորդագրութիւն մը պատրաստած, կ'ուզէինք յանձնել մամուլին, ստացանք այցելութիւնը Ընդհ. Դատախազին որ ցոյց տուաւ մեզի Արդարութեան նախարարութեան Ընդհ. Փոխանորդի գիրը, որով կը հրահանգէր հետախուզական քննութիւն մը բանալ ճշդելու համար պատասխանատուութիւնը ձեռագիրներու անհետացման, թելադրելով մեզի առկախել ամէն հաղորդագրութիւն եւ յայտարարութիւն՝ մինչեւ քննութեան հրապարակումը: Ստիպուեցանք Ռէօյթըրի լրատու գործակալութենէն ետ առնել արդէն իսկ յանձնուած մեր առաջին հաղորդագրութիւնը եւ պատասխանել Ընդհ. Դատախազի հարցումներուն, Ընդհ. Դատախազին յանձնուած փաստաթուղթերու շարքին, յանձնուեցաւ նոյնպէս Սուրէն Արք.ի ստորագրութիւնը կրող եւ 12 Փետրուար 1959 թուակիր պաշտօնագիրը, զոր Սոթպի ընկերութիւնը չէր կրցած ձեռագիրներուն հետ յանձնել մեր ներկայացուցիչին, իրենց փաստաբանի բացակայութեան պատճառով, եւ զոր ապահովագրեալ նամակով փութացուցած էր մեզի :

Յայտնի է բոլորին Ընդհանուր Դատախազին տեղեկագիրը եւ դատը առկախելու վճիռը : Պատրիարքարանիս համար ճշդուած են պատասխանատուութիւնները եւ առկախ կը մնայ միայն մէկ հարց. ազգային զանձերու նախանձախնդրութիւնը փրկեց 23 ձեռագիր. կը մնայ փրկել մնացեալ հինգը : Այս ստեղծուածին լուծումը կը գտնուի Պոլիս : Մեզի համար կասկածէ վեր է թէ Պոլսոյ մէջ ձեռք փոխած ձեռագիրներու ճամբան ծանօթ է Շնորհք Պատրիարքին : Փոխանակ ապաւինելու նախկին համակիրներու եւ մամուլի աղմուկին, կը սպասենք որ իր օգնութեամբ մնացեալ հինգ ձեռագիրներն ալ իրենց տեղը վերադառնան :

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի

8 Ապրիլ, 1967

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ՄԱՀԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՃՈՆՍԸՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Ծերունի Ատընաուըր իր մահկանացուն կնքեց Զորեքշաբթի օր, յետ երկար հոգեվարքի :

Ծնած 1876ին, Քէօլնի կաթողիկէ համեստ ընտանիքի մը ծոցը, Քոնրատ Ատընաուըր պիտի դառնար յետ-պատերազմեան Գերմանիոյ գլխաւոր դէմքը, ան որ պարտուած Գերմանիա մը, պիտի վերածէր Եւրոպայի ճարտարարուեստի առաջին պետութեան, երկրի մը որ նախանձը կը շարժէ շատ մը յաղթական պետութեանց :

Ատընաուըր իր ուսումը ըրած է Պոն, Միւնիխ եւ Ֆրիպուրկ եւ քաղաքական ասպարէզ մտած է 1906ին, նախ Քէօլնի թաղապետական խորհրդատու, եղած է նոյն քաղաքի քաղաքապետը եւ իր ծնընդավային գործերուն գլուխը մնացած է մինչեւ 1933, երբ Նացիները իշխանութեան գլուխ կ'անցնէին : Քաղաքական պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ միայն գերմանական պարտութենէն ետք, Քէօլնի մէջ, բայց Անգլիացիք զինքը պաշտօնանկ կ'ընեն իբրեւ կարողութենէ զերծ մէկը: Իրականին մէջ, անգլիական գրաւեալ իշխանութեանց վրայէն տեղեկագիր մը զրկած էր Այզընհաուըրի, քննադատելով դաշնակիցներու մեթոտները, մանաւանդ «ապանացիականացումը» :

1949ին է, որ հիմնադիրներէն մէկն ըլլալէ ետք Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութեան, վարչապետ կ'ընտրուի դաշնակցային առաջին Խորհրդարանին կողմէ ընտրուած նոյն տարին :

Այդ թուականէն իր կեանքին եւ Գերմանիոյ Պատմութեան թուականները կը խառնուին : 1952 Մայիսին, Արեւմտեան Պետութեանց հետ, կը ստորագրէ այն համաձայնագրերը որոնք Գերմանիան կրկին գերիշխան կը դարձնեն: 1954ին, Գերմանիա Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ կը մտնէ : 1955ին դիւանագիտական յարաբերութիւնները կը վերահաստատէ Խորհ. Միութեան հետ: 1961 Օգոստոսին Պերլինի «Պատը» կը խախտէ վարչապետին վարկը : Քրիստոնեայ դեմակրատները կը կորսնցնեն բացարձակ մեծամասնութիւնը Խորհրդարանին մէջ : Ատընաուըր պէտք է գործակցի ազատականներուն հետ համախմբման դահլիճ մը կազմելու համար, բայց իր աթոռը Էրհարտի պիտի ձգէ միայն 1963ին: Հանդստեան կոչուած կեանքին մէջ ալ սակայն, մօտէն կը հետեւէր քաղաքական կեանքին, դեռ վերջերս Փարիզի մէջ, կը տեսնուէր իր բարեկամ՝ տը Կոլի հետ:

Ազդ. յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի օր Քէօլնի մէջ: Ներկայ պիտի ըլլան նախագահներ՝ տը Կոլ եւ Ճոնսըն, վարչապետ Ուիլսըն :

Ատելավառ մեկնաբանութիւններ կ'ընէ միայն արեւելեան Գերմանիոյ մամուլի գործակալութիւնը : Բովանդակ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, բոլորը համաձայն են շեշտելու համար թէ Ատընաուըր աշխատած է իր հայրենիքին եւ Եւրոպայի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ պիտի չմասնակցի Կարլովիվարիի Արեւել.Եւրոպական վեհաժողովին, Ռումանիա ցարդ որոշում չէ տուած :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեծ յուզում ստեղծած է «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէկ յօդուածը ըստ որուն մենատիրութիւն պիտի հաստատուի Յունաստանի մէջ :

ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՌԱՀՎԻՐԱՆ

—o—

ԺԹ. դարու 60 – 80ական թուականներու հայ գրականութեան, ընկերային մտքին եւ ազգային – ազատագրական շարժման նշանաւոր դէմքերէն է Ծերենց (Յովսէփ Շիշմանեան):

Իր բազմակողմանի գործունէութեամբ, իբրեւ վիպասան, հրապարակագիր, մանկավարժ, մեծ օգտակարութիւն ունեցած է հայ իրականութեան մէջ:

Ծերենցի պատմավէպերուն հրապարակ գալը պայմանաւորուած էր 70ական թուականներու քաղաքական իրադարձութիւններով:

Հայութեան ազատագրութեան գաղափարներով խանդավառ արեւմտահայ մտաւորականները կը ջատագովէին համազգային ձգտումը՝ ազատագրումը օտար լուծէն:

Այդ գաղափարով կը յատկանշուին Ծերենցի պատմա – գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները՝ «Թորոս Լեւոնի»ն, «Երկունք Թ. Դարու»ն եւ «Թէոդորոս Ռշտունին»: Վիպասանը իր գործերուն համար նիւթ ընտրած է մեր պատմական անցեալին ամէնէն տոամաթիկ դրուագները՝ հայ ժողովուրդին մղած ազատագրական պայքարը ընդդէմ Բիւզանդացիներու եւ Արաբներու:

Բաֆֆին իր յօդուածներէն մէկուն մէջ անդրադառնալով պատմավիպագրութեան բնագաւառին մէջ Ծերենցի կատարած դերին, իրաւացի կերպով կը նշէր, որ Ծերենց «մոռացութեան վիհից ի լոյս հանեց Հայոց հին ժամանակների հերոսներին»:

Ծերենցի անդրանիկ վէպը՝ «Թորոս Լեւոնի»ն, լոյս տեսած է Կ. Պոլիս, 1877: Կը ցոլացնէ Հայութեան ԺԲ. դարու ազատագրական շարժման իրադարձութիւնները: Ասիկա մեր պատմութեան այն նշանակալից շրջանն էր, երբ դարերով խոշտանգուած եւ հարստահարուած ժողովուրդը կը թօթափէր օտար բռնակալութեան լուծը եւ իր երկրին մէկ մասին՝ Կիլիկիոյ մէջ կը ձգտէր վերստեղծել պետական անկախութիւնը:

Վէպին մէջ գեղարուեստական թանձր գոյներով պատկերուած են Թորոսի քաջագործութիւնները՝ ստրկացած հայրենիքը փրկելու համար: Անոր քաղաքական եւ ռազմական գործունէութենէն էր կախուած բազմաչարչար հայ ժողովուրդին բախտը: Թորոս լաւ ըմբռնած էր որ օտար ուժերու դէմ դնելու եւ երկրին ներքին կեդրոնախոյս ուժերը ճնշելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ կեդրոնացած պետութիւն մը: Քաղաքական հեռատեսութեամբ օժտուած պետական գործիչը վճռական քայլեր առնելով՝ կը վերահաստատէ երկրին անկախութիւնը եւ իրեն կ'ենթարկէ կեդրոնախոյս իշխանները:

Հեղինակը մեծ արուեստով պատկերացուցած է համաժողովրդական այն պայքարը, որ կը մղուէր օտար եւ ներքին թշնամի ուժերուն դէմ: Բիւզանդական ծանր լուծին դէմ ընդվզած ժողովրդային ջոկատները «ամպի նման» կը հաւաքուին Տաւրոսի բարձունքը եւ հոնկէ իբրեւ հեղեղ կ'իջնեն ու կ'ողողեն ամբողջ դաշտը:

Հեղինակը շատ իրաւամբ այն միտքը կ'արտայայտէ թէ ամէն գործ նախ փոքր ձեւով կը սկսի եւ յետոյ աստիճանաբար մեծնալով կը վերածուի հեղեղի: Անոր կարծիքով ժողովուրդը այն հզօր ուժն էր, որուն հուժկու հարուածներէն անխուսափելի կերպով կը փշրուէին բռնութեան բոլոր շղթաները:

Ծերենց արծարծած է ժողովուրդին եւ անհատին փոխյարաբերութեան հարցը, «բայց ժողովուրդը միշտ առաջնորդի պէտք ունէր,— կը գրէ ան,— ինչպէս ամէն ժողովուրդք ունեցեր են եւ պիտի ունենան»:

Հերոսը, պատմութեան մեծ դէմքը, ուժեղ է ժողովուրդին հանդէպ տածած իր անհուն սիրով եւ, մանաւանդ, երբ իրական թարգմանը կը հանդիսանայ ժողովուրդին ձգտումներուն եւ նպատակներուն, իսկ ազգային շարժումը յաղթանակով կը պսակուի այն ժամանակ, երբ ժողովուրդը համոզուած է իր գործին արդարութեան, եւ կը մարտնչի անձնուիրաբար, — այս է Ծերենցի վէպէն բխող եզրակացութիւնը:

Գրագէտը իր բուռն ատելութիւնը կ'արտայայտէ ազգին ազատութեան վրայ ձեռք բարձրացուցած օտարներու եւ դաւաճան հայ իշխաններու նկատմամբ: Վէպին մէջ Թորոսին ժողովրդականութեան եւ հերոսականութեան հակադրուած են անոր եղբայրներէն Մլեհը, իշխաններէն՝ Լամբրոնի Հեթումը եւ Անարզաբայի դերը:

Այս վերջիններէն առաջինը՝ Մլեհ ոտնահարելով ամէն սրբութիւն, կ'ըմբոստանայ երկրին բախտը տնօրինող եղբօր քաղաքականութեան դէմ: Նոյն մտայնութեան տէր են նաեւ Լամբրոնի եւ Անարզաբայի իշխանները:

Հայութեան վիճակուած աղետալի ողբերգութեան պաստառին վրայ Ծերենց դիմակազերծած է նաեւ այն բարձրաստիճան հայ հոգեւորականները, որոնք կը պաշտպանէին կեդրոնախոյս իշխաններու շահերը եւ յաճախ կը բանակցէին Յունաց Սամուէլ կայսեր հետ՝ հայկական եկեղեցին յունադաւան դարձնելու համար: Թորոս շատ լաւ կ'ըմբռնէր, որ յունադաւան կրօնքը լուրջ խոչընդոտ մըն է Հայութեան անկախութեան եւ պետականութեան հաստատման համար:

Հեղինակը իր հերոսը օժտած է մարդկային բարձր արժանիքներով: Տոկուն է ան, շրջահայեաց, բարեհամբոյր: Թորոս Լեւոնի իր համակ գործունէութեամբ հետամուտ է հայրենիքի շահերու պաշտպանութեան: Գրագէտը հոգեբանի վարպետութեամբ պատկերացուցած է Թորոսին եւ Եւփիմէի սէրը, որ մաքուր զգացում մըն է՝ մարդուն էութիւնը համամարդկային իտէալներու մակարդակին բարձրացնող: Անձնական երջանկութիւնը հայրենիքին զոհելու վճիռը հերոսը կ'ընդունի անվարան, որովհետեւ իր անձնական երջանկութիւնը մասնիկն է հայրենի ժողովուրդին երջանկութեան մեծ ամբողջին: Հայրենասիրութիւնը ամէնէն բարձր եւ վսեմ զգացումն է,— այս է Ծերենցի միտումը Թորոսի եւ Եւփիմէի յարաբերութեան նկարագրութեան մէջ:

«Թորոս Լեւոնի» վէպէն ետք Ծերենցի երկրորդ նշանակալից երկը եղաւ «Երկունքը», որ ռումբի մը պէս պայթեցաւ այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ, երբ անհրաժեշտ էր սթափեցնել օտարի լուծին տակ հեծող հայ ժողովուրդը, անցեալի հերոսական օրինակներով քաջալերել, հոգեպնդել զայն: Այս գործը ազգային – ազատագրական պայքարի ոգեշունչ կոչ մըն էր՝ ուղղուած թուրք բռնակալութեան դէմ: Երկին մէջ պատկերացուած գործողութիւնները տեղի կ'ունենան Թ. դարուն, երբ անկախութիւնը կորսնցուցած հայ ժողովուրդը երկարատեւ տառապանքներէ ետք կը պայքարէր իր պետականութեան վերահաստատման համար:

Հեղինակը վէպին գլխաւոր հերոսին՝ Յովնանի կերպարին մէջ մարմնացուցած է իր աշխարհայեացքին հիմնական գիծերը: Ժողովրդականութեան տրամադրութիւնը վիպասանը մղած է գլխաւոր հերոս ընտրելու «հասարակ մարդ» մը, որ դառնալով ազգային – ազատագրական պայքարին դրօշակիրը՝ ոտքի կը հանէ Սասունի լեռնականները՝ երկրին անկախութիւնը սեփական ուժերով վերահաստատելու համար: Ծերենց խստօրէն կը քննադատէ ազնուականութիւնը՝ «բազմագլխեան վիշապը», որ սեփական շահերէ մղուած կը վարէ կեդրոնախոյս քաղաքականութիւն մը:

Խութեցի Յովնան վէպին մէջ կը մարմնացնէ մեր ժողովուրդին բոլոր բարեմասնութիւնները: Լայն իմաստով կը խորհրդանշէ հայ ժողովուրդը, բայց միաժամանակ խորապէս անհատականացուած է: Ունի այնպիսի բնորոշ յատկութիւններ, որոնք յատուկ են միայն այդ տիպի հայրենանուէր զաւակներուն: Ծերենց իր վէպերուն բուն հերոսը դարձուցած է ժողովուրդը: Անոր հայրենասէր հերոսներուն կատարելատիպը Խութեցի Յովնանն է, որուն ոտքերը ամուր կեցած են մեր հողին վրայ:

«Երկունք»էն ետք կը գրէ իր երրորդ նշանաւոր պատմավէպը՝ «Թէոդորոս Ռշտունին», որ լոյս կը տեսնէ 1881ին, Թիֆլիս:

Այս վէպին նիւթը քաղուած է մեր պատմութեան Է. դարու իրադարձութիւններով հարուստ շրջանէն: Պարսկական եւ բիւզանդական իշխանութիւններուն միջեւ ռազմաբեմ դարձած, աւերուած, քայքայուած Հայաստանը եօթներորդ դարու առաջին կէսին գրեթէ ամբողջովին կ'ենթարկուի արաբական ասպատակութիւններուն: Սասանեաններու պարտութենէն եւ անկումէն ետք հայ ազնուականները վերահաստատելով իրենց իրաւունքները՝ ներքին գործերու ասպարէզին մէջ ձեռք ձգած էին մեծ արտօնութիւններ: Անոնց մէկ մասը, որ կեդրոնախոյս տրամադրութիւններ կ'արտայայտէր, կը ձգտէր մէկ կողմէ ընդարձակել սեփական կալուածները, միւս կողմէ ստեղծել անջատ իշխանութիւններ: Միւս մասը յենելով ժողովուրդին վրայ՝ կը ձգտէր երկրին մէջ ստեղծել մէկ միասնական պետութիւն՝ արտաքին թշնամիին դէմ պայքարելու եւ երկրին անկախութիւնը պահպանելու համար: Քաղաքական այս խմբաւորումը կը ղեկավարէր զօրավար Թէոդորոս Ռշտունի, որ Հայութեան օրհասական պահուն կ'անցնի ազատագրական շարժումին գլուխը՝ յաղթութեամբ պսակելով մեր ազատամարտը Արաբներուն դէմ:

Հայ պատմավէպին մէջ գեղագիտական բարձր սկզբունքներու կիրարկումով Ծերենց կը գրաւէ բացառիկ տեղերէն մէկը: Յովհ. Թումանեանի բնորոշումով ան եղած է «պատմավէպի հիմնադիրը հայ նոր գրականութեան մէջ»:

Վ. ՇԱՄԼԵԱՆ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

—o—

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ե.

Զօհրապ Փարիզ մնացած է մինչեւ 1908, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումը:

Պոլիս վերադարձած է, երբ Հայերու կողմէ խորհրդարանի երեսփոխան ընտրուած է:

Զօհրապ մանր – մունր դատեր երբեք չէր առներ:

Փաստաբանն էր «Իւնիոնի», Գայսերլեանի ապահովագրական ընկերութեան:

Ատանայի դէպքէն ետք, յետագային, վնասուողները դատ բացած էին «Իւնիոնի» դէմ: Բնականաբար Գայսերլեան դիմած է Զօհրապին, որպէսզի պաշտպանէ Ընկերութիւնը: Զօհրապ մերժած է: Յայտնած է թէ Ընկերութիւնը պէտք է վճարէ Հայերուն վնասները: Գայսերլեան պնդած է: «Կը հրաժարիմ, բայց չեմ ստանձներ» եղած է վճռական պատասխանը:

Ընկերութիւնը, հարկադրուած, Ֆրանսացի նշանաւոր փաստաբան մը բերել տուած է Ֆրանսայէն: Դատավարութենէն ետք, Ֆրանսացի փաստաբանը Զօհրապին դրասենեակը եկած ու շնորհաւորած է անոր հայրենասիրութիւնը:

Զօհրապ փաստաբանն էր նաեւ Մկրտիչ Թոգաթլեանին, «Պանք Օթոման»ին եւ Եգիպտոսի «Խըտիւիէ»ին:

Գտնուած հինգ տարիներուս ընթացքին, «Խըտիւիէ»ն ոչ մէկ դատ ունեցաւ: Միայն անդամ մը, երբ իր նաւերը ծախեց անգլիական ընկերութեան մը, «Խըտիւիէ»ի կողմէ իբրեւ անոր փաստաբանը համաձայնագիրը ստորագրեց Զօհրապ:

Իր ստանձնած դատերէն կարելի է յիշել նաեւ Սուլթան Մուրատի ժառանգորդներուն դատը: Այս դատը ստանձնած էր իրաւաբանական համալսարանի դասախօս՝ նշանաւոր փաստաբան Հմայեակ Խոսրովեան:

Սուլթան Մուրատի ժառանգորդները մեծ գումար կը պահանջէին Ելեւմտական նախարարութենէն: Խոսրովեան կորսնցուցած էր առաջին դատը: Գիմած էր վերաքննիչ ատեանին: Դարձեալ կորսնցուցած էր:

Խոսրովեան վերաքննութեան դիմելու համար՝ եկաւ Զօհրապի քով, որպէսզի աջակցի իրեն:

Զօհրապ աղերսագիր մը խմբագրեց: Տուաւ ինծի որ տանիմ եւ յանձնեմ Գերագոյն Ատեանի նախագահ նշանաւոր Պէօյիւք Ալի էֆէնտիին, փաթթոցաւոր փիլիսոփայ եւ Օրինագրքի դասախօս համալսարանի մէջ:

Երբ կարդաց աղերսագիրը, ըսաւ.

— Չեմ կրնար ընդունիլ, որովհետեւ Ա. եւ Բ. դատերը կորսնցուցած են:

Ետ բերի: Քմծիծաղով մը Զօհրապ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԶԱՊ ՎԱՂՕՆ

—o—

Ա.

Ինչքան սիրահարուեցի՝ խաբուեցի: Ում վրայ աչք դրի, ուրիշն եկաւ, զարկեց ու տարաւ: Աստծոյ առաջ ազապ մընալու ուխտ արի: Չոր գլուխ մնացի, անպտուղ մնացի, թաք բարձով մնացի:

— Պապ, կը պատմես սիրահարուելդ,— խնդրում են ջահելները:

— Ինչո՞ւ չէ, ձագերս, կը պատմեմ: — Ու պատմում է,— առաջ սէրս Մարդարիտն էր: Տասնեւութ տարեկան էի: Մարդարիտին գիտէ՞ք ուրտեղ տեսայ: Կուռնաշէթ ուխտ էինք գնացել, նրանք էլ ֆայտոնով եկել էին ...

Պատմում է Վաղօն: Սիրուն է եղել Մարդարիտը: Ինքը՝ ջահել ու խելառ: Կուռնաշէթ գիւղի սուրբ Խաչ վանքը լիքն է եղել ուխտաւորներով: Թնդացել է դհոլ – զուռնան, աղջիկները նազանք են պարել, տղաները՝ գժութիւն: Ժպտացել է Մարդարիտը Վաղոյին, իսկ սա խելադարի նման նետուել է Ս. Խաչ վանքը, Աստուծամօր նկարի տակ մոմ է վառել, որ պաշտպան դառնայ իր սիրուն եւ մուրազը կատարի: Յետոյ, կտրել է աղջկայ ճամբան եւ խանչալը հանել.

— Մարդարիտ, — ասել է, — թէ մեր տանը հարսը դառնաս, սիրտս քեզի փէշքէշ, չդառնաս, խանչալը կը խրեմ լերդ ու թոքդ դուրս կը թափեմ... Աղջիկը կողքանց ժպտացել է եւ շշուկով, բայց հատ – հատ արտասանել.

— Խելառ, սիրտդ կ'ուզեմ: Զերոնց մեր տուն ուղարկիր, իսկ խանչալդ՝ գրողի ծոցը:

Ծփացել է Վաղոյի սիրտը: Հարբել է նա եւ ճգնաւորի քարի գլխին մինչեւ լոյս պարել ու երգել: Ուշ գիշերով նրան տեսնողները փախել են լեղաճաք, եւ միւս օրը քաղաքը թնդացել է անսովոր նորութիւնից, թէ «սատանաները էս գիշեր ճգնաւորի քարին հարսանիք էին անում»:

— Բայց Ուրբաթը Շաբաթից շուտ եկաւ, — հառաչում է Վաղօն, — ինծի գինուոր տարան:

Կռիւ է գնացել, արիւն է թափել Վաղօն: Եւ կրակների միջով անվթար տարել է Մարդարիտի կարօտն ու սէրը: Զօրացրուել է, տուն է դարձել Մարդարիտի պսակուելու օրը: Քաղաք մըտնելուն պէս՝ լուրը խանչալի նման խրուել է սիրտը:

— Էլ տուն չգնացի, մտայ եկեղեցի էն ժամին, որ տէրտէրը կը հարցնէր. «Տէ՞ր ես, որդեակ»:

— Տէր եմ, — ականջիս դիպաւ Կուպեց Սիրականի ձէնը:

— Տէրը ես եմ, — գոռացի ու խելառի պէս թռայ դէպի սուրբ սեղանը: Խեւ էի, խեւ: Կը յիշեմ, Մարդարիտիս ուշքն անցաւ: Կուպեց Սիրականը դեղնեց լուացքի օճառի պէս: Ժողովուրդը խառնուեց իրար: Դանակ քաշեցի: Բայց Կուպեց Սիրականը առաջ եկաւ.

— Քու մեծ ախպերդ իմ ընկերս էր, Վաղօ, էնոր յիշատակի սիրուն, տունս մի քանդէ ...

Զեռքերս թուլացան: Մեծ ախպերս ճակատուում զարկուել էր: Կուպեց Սիրականի հետ մօտիկ էին: Դանակը նետեցի ու տխուր – տրտում գնացի տուն:

Ու պատմում է Ազապ Վաղօն, թէ ինչպիսի մեծ տանջանքներ է ապրել նաեւ միւս սէրերը կորցնելիս.

— Կը սիրահարուէի՝ ուրախութենէն կը խենթենայի, կը կորցնէի՝ տխրութենէն: Թանկ գտածս՝ էժան կը կորցնէի:

Մարդարիտին կորսնցնելուց յետոյ, ինծի տուի հարբեցողութեան ու անառակութեան: Ելել էի խղճիս դէմ:

Անիչքան սպայի կնիկ էր: Ռուս կնիկ էր, շոլկըւի կնիկ: Անիչկայի հետ սէր կապեցի: Սիրահարութիւնը անառակութեան դէմ բան է: Սիրելով կնոջը գրկելը սուրբ գործ է, չսիրելով գրկելը՝ չան գործ: Անիչկան շատ սիրուն կնիկ էր, բայց մարդուն չէր սիրի:

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

պատուիրեց ·

— Նորէն պիտի տանիս եւ պիտի ըսես, որ Զօհրապ էֆէնտին ձեր փոխանորդա-գիրը կ'ուզէ : Կ'ուզէ գիտնալ թէ ե՞րբ ստանձնած է հակառակորդ կողմի պաշտպանութիւնը : Հակառակորդ կողմը իրաւունք ունի՞ աղերսագիր մը մերժելու :

Նոյնութեամբ կրկնեցի Զօհրապին ը-սածները :

Պէօյիւք Ալի էֆէնտին առաւ աղերսա-գիրը, կրկին կարդաց եւ ըսաւ ·

— Իրաւունք ունի Զօհրապ էֆէնտին :

Կանչեց գրագիրը : Դատավարութեան օրը որոշեց եւ արձանագրել տուաւ :

Ելեւմտական նախարարութեան կողմէ վարձուած էին 8 – 9 նշանաւոր թուրք փաստաբաններ, մեծամասնութիւնը փաթթոցաւոր : Բոլորն ալ ներկայ եղան դատավարութեան :

Զօհրապ պատմութիւն մը պատմեց : Հակառակորդ փաստաբաններէն մէկը պատասխանեց :

Զօհրապ խօսքը նախագահին ուղղելով ըսաւ ·

— Իմ ուզածս ճիշդ այս էր : Հակառակորդիս պատասխանը : Ուրեմն դատը շահեցանք : Կը խնդրեմ ամիսով մը յետաձգեցէք :

Խոսրովեան եւս կ'ուզէր խօսիլ : Զօհրապ ընդմիջեց · « Այլեւս պէտք չունինք խօսելու , քանի որ դատը շահեցանք » :

Եւ իսկապէս , յաջորդ քանի մը դատավարութիւններէն ետք , դատը շահուեցաւ : Բայց որովհետեւ պետութեան զանձը սընանկանալու վրայ էր , կառավարութիւնը չկրցաւ վճարել այդ մեծագումար դրամը :

Վերջին դատավարութեան՝ Զօհրապ երկար ճառ մը խօսեցաւ եւ ի միջի այլոց ըսաւ ·

— Իմ պաշտպանած դատիս ժառանգորդները սուլթաններու յաջորդներ են , այս երկրին տէրերը : Չեն ուզեր որ իրենց երկրին օրէնքին մէջ անարդարութիւն գործուի : Քանի որ դատը շահեցանք , վստահ եմ որ ժառանգորդներս իրենց իրաւունքը կազմող այդ մեծագումար դրամը պիտի նուիրեն իրենց հայրենիքին : Կարեւորը այն է , որ օրէնքի առջեւ շահողը ըլլայ օսմանեան կառավարութեան արդարադատութիւնը :

Զօհրապի ստանձնած կարեւոր դատերէն կարելի է արձանագրել նաեւ հետեւեալը.—

Ճիտտէ բնակող Ապտուլլահ Պանաճէ անունով չէյխ մը Մեքքէ գացող բոլոր ուխտաւորներէն օրէնքով դրամ կը գանձէր :

Ճիտտէի վալին եւ պատերազմական հրամանատարը, Ահմէտ Բաղըպ փաշա, չէյխին գանձած դրամին կէսը կ'առնէր :

Երբ Սահմանադրութիւն կը հռչակուի, վալին կ'աքսորուի ու կը մեռնի աքսորավայրին մէջ :

Շէյխը դատ կը բանայ վալիի ժառանգորդներուն դէմ, անոնցմէ պահանջելով բազմահազար ոսկի : Դատը կը յանձնէ Զօհրապին : Ինչպէս միշտ, Զօհրապ կը շահի դատը :

Ահմէտ Բաղըպ փաշա, Տոլմա Պախչէի պալատին պէս, Սկիւտարի կողմը պալատ մը կառուցանել տուած էր : Զօհրապ պալատի առարկաները նուազուրդով ծախել կուտայ : Իսկապէս ճոխ ու մեծարժէք կահաւորումով հոյակապ պալատ մըն էր : Պարսկական գորգեր, Անգլիայէն բերուած արծաթէ սպասներ , 3–4 մեթր բարձրութեամբ հայելիներ, եւն· եւն· :

Ծանուցումներ տպել տուաւ նաեւ եւրոպական թերթերու մէջ : Մինչեւ անդամ Անգլիայէն գործարանատէրեր եկան ու դնեցին :

Զօհրապ իբրեւ վարձատրութիւն ստացաւ վեց հազար ոսկի : Վերջին օրերը այս դրամն էր որ ունէր Զօհրապ : Անշուշտ ուրիշ դրամ ալ ունէր : Սակայն, եւրոպական դրամատան մէջ իր ունեցած դրամը կորսնցուցած էր դրամատան սնանկութեամբ :

Զօհրապին վերջին դատը եղաւ Պուրսացիներու դատը :

Երեսփոխանական վերջին ընտրութիւններու ատեն, Պուրսացիները իրենց քուէն չէին տուած Իթթիհատականներուն : Անոնք պատրուակ մը կը փնտռէին վրէժ առնելու համար : Առիթը օգտագործուեցաւ, երբ հայ մաքսանենդներու եւ ժանտարմներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումի մը ընթացքին , կը սպաննուին երկու ժանտարմներ : Կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին 40 մեծահարուստ Հայեր :

Պուրսացիները դիմեցին Զօհրապի, որպէսզի ստանձնէ իրենց պաշտպանութիւնը : Զօհրապ 3000 ոսկի պահանջեց : Ըսին թէ չորս հոգի միայն ի վիճակի են վճարելու : Մերժեց : Դիմեցին Պատրիարքարան եւ խնդրագիր մը բերին : Զօհրապ դատը յանձն առաւ առանց վարձատրութեան :

Նախ դատը Պուրսայէն փոխադրել տուաւ Պոլիս : Իր պաշտպանողական ճառը տպել տուաւ եւ դատավարութենէն շաբաթ մը առաջ բաժնեց դատաւորներուն , որպէսզի բովանդակութեան յստակ եւ մանրամասն տեղեակ ըլլան :

Այս դատը եւս շահեցաւ Զօհրապ եւ բոլոր բանտարկեալները ազատ արձակուեցան :

Դատավարութեան ներկայ ժողովուրդը, իբրեւ ուրախութեան արտայայտութիւն, սկսաւ բացագանչել· «Կեցցէ' Զօհրապ էֆէնտին » :

Զօհրապ ընդմիջեց եւ ըսաւ ·

— Մի ըսէք Զօհրապ էֆէնտի, այլ ըսէք՝ կեցցէ' Օսմ· Սահմանադրութեան օրէնքը :

Արդարեւ, ոչ մէկ դատ կորսնցուց Զօհրապ : Բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած , պայծառամիտ, ճշգրիտ տրամաբանող , պերճախօս հռետոր , իր հաւասարը չունեցող եւ միջազգային համբաւի տիրացած խիզախ ու ինքնավստահ իրաւաբան մըն էր :

ԽԱՉԻԿ ՓԵԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար·)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՔԱՂ 1966

Ա·

Ա·— Արական մրցումներ, Աթլեթիզմ, եւն·— Ֆրանսա·— Փօլ Ճդնաւորեան 3000 մեթր արգելավազքի մէջ՝ «Պուշ տիւ Ռոնի» գաւառական 9′ 17″, « Փրովանսի » նահանհային 9′ 41″ 2 եւ «Ֆրանսայի աշխատաւորական» 9′ 41″ ախոյեան :

Երեք հազար վազքի մէջ Մարթիկի Միջակումբային միթինկին յաղթական 8′ 56″ 8ով :

Մինասեան հինգ հազար մեթր վազքի մէջ՝ Մարթիկի «Միջակումբային միթինկին» յաղթական 15′ 52″ : Իր տասը հազար մեթրի յաղթանակը տեսնել «Յառաջ» (19 Նոյեմբեր 1966ի թիւ) :

Բաց աստի, Ֆրանսայի նամակատանց Մարզական Միութեան (Ա· ԷՍ· ՓԷ· ԹԷ· ԹԷ) կողմէ Մոնթրըտոնի մէջ կազմակերպուած, «Քրօս – Քընթրիի» մրցման առաջին երկու տեղերը գրաւած են Ճդնաւորեան եւ Մինասեան :

Լիբանան·— Հայ Երիտասարդաց Միութեան «Նաւասարդեան Խաղերը » մեծ շուքով տեղի ունեցան Պէյրութի մէջ , մասնակցութեամբ Լիբանանի , Սուրիոյ , Կիպրոսի , Յունաստանի մասնաճիւղերուն, Ամմանի Հայ Մարզական Միութեան, եւ Նիկոսիոյ Մելքոնեան վարժարանի, բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի, նախագահութեամբ Սարգիս Շէքէրճեանի, «Օրուան Թագուհի» Տիկին Նինա Տոքթ· Ե· Ճիտէճեանի, քառասուն «պատուոյ տիկիններով եւ օրիորդներով » :

Տողանցքին մասնակցած են 2500 մարզիկ – մարզիկուհիներ, հանդիսատեսներու թիւը երեսուն հազար, թիւ մը որ կը կազմէ մինչեւ իսկ Ֆրանսայի համար պատկառելի բազմութիւն մը :

Տեղի ունեցած են կշռութաւոր մարզանքներ Լիզպոնէն վկայեալ մարզիչուհի Օր· Ալիս Գըլգաթեանի, եւ դանիական չափաւոր մարզանքներ՝ Լիզպոնէն վկայեալ Պ· Արսէն Արտաշէսեանի ղեկավարութեամբ, Դարուհի – Յակոբեան աղջըկանց եւ Յովակիմեան – Մանուկեան մանչերու վարժարաններու աշակերտութեան կողմէ :

Աթլեթիզմի մէջ՝ դէմ յանդիման կը գտնուինք , Ֆրանսայի մէջ «ժիւնիոր – սէնիոր » կոչուած ախոյենութեան մը հետ : Բաց աստի՝ արական գունտի կը շիռքը (1963ին հինգ քիլօ) եւ նոյն տարին գործածուած իգական գունտը (երեք քիլոնոց) կը մատնանչեն կրտսերներու մասնակցութիւն մը, այս տարի կը թուի թէ օրինական մեծահասակներու գունտեր գործածուած են : Մարզիչները կը պատկանին անգլեւսաքսոն դպրոցի ամերիկեան տարբերակին, միեւնոյն մարզիկը բազմաթիւ մարզաձեւերու կը մասնակցի, մինչեւ որ իր զօրաւոր կողմը յայտնաբերուի եւ իրեն խորհուրդ տան մասնագիտանալու, զայն Ֆիզիքապէս կոփելէ ետք : Մրցանիշները տեղական արժէք ունին , ամէն տղայ Արմին Հարի, Ռալֆ Պոսթոն, Միշէլ Ժաղի կամ Իկոր Տէր – Յովհաննէսեան չի ծնիր : Բայց Միութիւն մը , որ 2500 մարզիկ – մարզիկուհի դաշտ կ'իջեցնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր կը գտնուին երկու ուրիշ բազմանդամ հայկական միութիւններ, Հ· Մ· Ը· Մ· եւ Հ· Մ· Մ·, մեծ միութիւն մըն է , մարզախաղերու մէջ ամէն ինչ սանթիմեթրով կամ քրոնոմեթրով չի չափուիր , կայ նաեւ առողջ ու կայտառ երիտասարդութիւն մը» պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը :

×

Յովսէփ Տէօլէքեան շահած է 200, 800 եւ չորս հարիւր մեթրի ախոյենութիւնը , այս վերջին մասնագիտութեան մէջ 52″ 8ով հաւասարելով Միութեան մրցանիշին՝ Նիկողոս Մարոնեան շահած է բարձրութիւն ցատկելը եւ 1500 մեթրը 4′ 29″ 2ով, կոտրելով Միութեան մրցանիշը :

Դամասկոսի Հ· Ե· Ը· – Էլ Ամալի արաբ անդամ Ղազի Սամեատի՝ կոտրած է նիզակ նետելու Միութեան մրցանիշը 47 մեթր 30ով (նախկին մրցանիշ Ա· Հարիրի 42 մ· 43, Հալէպի մասնաճիւղի արաբ անդամ) :

Զարեհ Արզումանեան առաջին հանդիսացած է հարիւր մեթր վազքի եւ երկայնութիւն ցատկելու մէջ :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(1 Շար·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Ապրիլ 4ին իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերար՝ Պօղոս Չիլոյեան : Ողբացեալը բարերարը եղած է Ս· Գրիգոր – Լուսաւորիչ Կաթողիկէ , եկեղեցիին, Ալիշան դպրոցին, Զմմառի հայ վանքին եւ հիմնադիրը «Չիլոյեան» Ազգ· Ծերանոցի : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 7ին , Ս· Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին :

ԾԻԾԱՂ

ՃՇԳՐԻՏ ԳԱՂԱՓԱՐ

Ուսուցիչը·— Ինծի ճշգրիտ գաղափար մը կրնա՞ս տալ հնագոյն դարերուն ապրած ամենամեծ պատմագիրներու մասին :

Ուսանողը·— Այո', պարոն, ամէնքն ալ մեռած են ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք շուկաներուն մէջ բանջարեղէն ծախող շրջուն վաճառորդի ձեռք մը ըզգեստ քաշեց հոնկէ, կեղծ մօրուք մը եւ կեղծամ մը առաւ ... ակնթարթի մը մէջ զգեստը հագաւ, մօրուքը այտերուն անցուց, կեղծամը գլուխը դրաւ եւ բոլորովին անճանաչելի դարձած, ձեռքը նորէն կենդանիին պոչին տարաւ եւ դաղանը փորին վրայ բացուած դուռը ետ քաշելով՝ իր առաջուան դիրքն ստացաւ :

Վիտոք գրասեղանին մօտեցաւ, դարակներէն մին բացաւ, զոյգ մը ատրճանակ առաւ եւ գրպանը խոթեց :

Յետոյ, մօտենալով այն ջերմոցին ուրկէ ներս մտած էր քիչ մը առաջ այնքան այլանդակ կերպով, կափուլին կոճակը կոխեց եւ բացուածքէն ներս մտնելով մրմրռաց ·

— Ախ, երանի թէ ան ըլլար ... :

Վիտոք աներեւոյթ եղաւ եւ կափուլը իր վրայէն առանց ձայնի զոցուեցաւ :

ԼԻԻԼԻԻ ԵՐԳԷՈՆԸ

Նորին Վեհափառութիւն Լուի տասնեւութերորդի եղբայրը կոմս Արթուա այն օրը շատ ուրախ էր :

Հակառակ վաթսուն տարեկան ըլլալուն, այս իշխանը , որ երկար տարիներ աքսորուած եւ իր աքսորին մէջ իսկ միշտ ցոփակեաց կեանք մը վարած էր, այն օրը կարծես թէ մէկէն ի մէկ երիտասարդացած էր :

Սովորականին պէս վայելչօրէն հագուած, իր դղեակին ընդունելութեան դահլիճին մէջ պատուհանի մը քով ճօճաթոռի մը վրայ բազմած , երկար ու նիհար այլ խնամուած մատներովը սեւ ստեւով սիրուն շնիկի մը գլուխը կը շոյէր : Այս շունը Մառի Լուիզ կայսրուհին ձգած էր անոր Թիւյլըրիի պալատէն մեկնած ատեն :

Իշխանը, որ «Մէօսիէօ» մակդիրը ըստացած էր պատմական այլեւայլ անցքերու հետեւանօք, վոլթէրեան նորելուկ երգ մը կը մոլտար եւ պատուհանէն պարտէզին վարդողող մարգագետինները կը դիտէր զոհունակութեամբ ... երբ արարողապետ մը գալով յայտարարեց ·

— Նորին Վեհափառութեան լիազօր նախարարապետը, ծերակուտական պարոն դուքս Շանթօսէ պատիւն ունի Նորին Վսեմութիւն իշխանին ներկայանալու :

Վաթսուննոց ազնուական մը ներս մտնելով դահլիճէն, մեծ շուքով ու պաշտօնական արարողութեամբ բարեւեց իշխանը :

Կոմսը, իր երկար հասակը ցցելով, շնիկը թեւին վրայ, ոտքի ելաւ :

Շունը կը հաջէր եւ կը մաքառէր տիրոջը ձեռքէն ազատելու համար ինքզինքը :

— Խելօք կեցիր, Ժիւփիթէր, խելօք ·· , դո՞ւն ալ յեղափոխական դարձար, գնա, ձայնդ չլսեմ , հրամայեց իշխանը սպառնագին եւ դետին ձգեց կենդանին, որ վազելով պատշգամ փախաւ :

Յետոյ, շնորհալի պարզասիրութեամբ եւ իշխանավայել շնորհքով մը, յառաջիկային Շառլ տասներորդ ըլլալիք իշխանը ըսաւ ·

— Բարի եկաք, սիրելի դուքս :

Եւ աթոռ մը ցոյց տալով նորեկին, շարունակեց ·

— Գիտէ՞ք թէ ինչու համար ձեզ հոս կանչել տուի , սիրելի դուքս, անոր համար որ պաշտօն մը յանձնուած է ինծի , պաշտօն մը զոր հաճոյքով պիտի կատարեմ ... :

Պարոն Շանթօսէ զոհունակութեամբ ժպտեցաւ : —

Իշխանը շարունակեց ·

— Որոշած եմ երիտասարդ պաշտպանեալս ամուսնացնել : Կը ճանչնաք, չէ՞ , Կայթան Ռօշ – Պէրնար մարքիզը ... : Հայրը երիտասարդութեանս շրջանին լաւագոյն բարեկամներէս եղած է ... : Ամերիկա գաղթած էր, դեռ հազիւ քանի մը տարի եղաւ մեռնիլը : Պարոն Ռօշ – Պէրնար Պրըթանիոյ ազնուականներու գերդաստանէն է ... : Իր մեծ հայրերէն մին Պէրթրան Տիւկէքլէնի հետ պատերազմի գացած է, մօրը հայրը Ժան Տ'Արքի գործակիցներէն եղած է : Հօրեղմայրը, մեծ հօրս՝ Լուի տասնեւչորրորդի օրով Ֆրանսայի մառեշալներէն եղած է : Հօրաքոյրը՝ դժբախտ քրոջս Տիկին Էլիզապէտի պատուոյ տիկին եղած եւ անոր կառափնատ առաջնորդուիլը տեսնելու պատիւին արժանացած է ... : Մէկ խօսքով, մաքուր եւ համբաւաւոր գերդաստան մը : Կայթան մարքիզը մէկ ու կէս տարիէ ի վեր քրոջը Եօլանտի հետ Ֆրանսա վերադարձած է, բայց մեծ հարըստութիւն մը չէ բերած հետը : Ունեցածը իր ազնուապետական ծնունդին եւ իր անունին համարժէք չէր : Իր պապերուն միապետութեան մատուցած ծառայութիւնները եւ հօրը բարեկամութիւնը նկատի ունենալով՝ ձեռքէս եկածը ըրի որ իր կալուածներուն ու հողերուն մեծ մասին տէրը դառնայ, այնպէս որ այսօր տարեկան հարիւր քսան հազար ոսկիի եկամուտ մը ունի :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

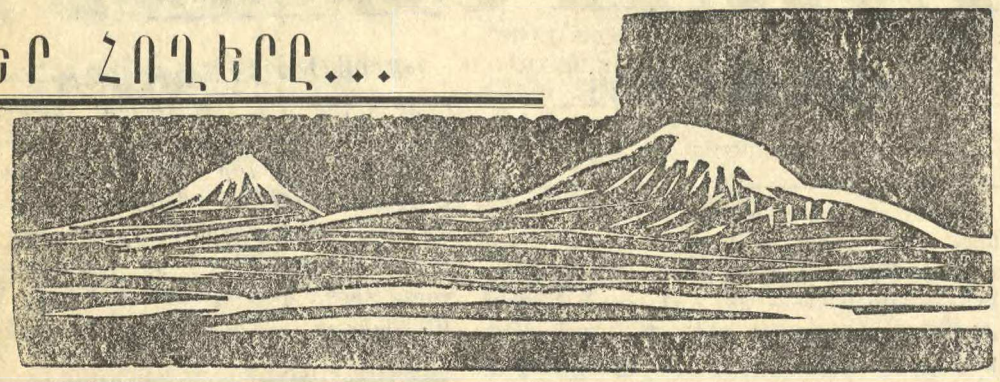

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **EDOUARD DEPREUX** (Նախկին նախարար)

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:
Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոքառի սպասարկութիւն :—
ՊԱՆԵԷՕ.— Ժամը 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Ռիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :
ՇԱՒԻԼ.— Ժամը 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ժամը 20*ին Սքուառ տ'Էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ.— 19·50*ին Փլաս տէ զ'Էքոլ*, 20*ին Պայէ* :
ԻՍԻ.— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը*, 19·50*ին Ռիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Մ. Ը. Մ. — U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԵԱՆ'ՑԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

ԱՌԹԻԻ

Իր կեդրոնատեղին : 5 Ավընիւ Ռէյ (Փարիզ 14)
ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ
Երեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 16էն 21
Կը մասնակցին.— ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Ֆ. ՖԷՅՏԻ, Է. ԻԻ – ԹԻԻՃԵԱՆ, Վ. ԿԱՌՏՈՆ, ՈՐԲՈՒՆԻ, Ռ. ՄԵԼԻՔ, ՔԻՐԱԶ, Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ
Որոնք կը ստորագրեն իրենց գիրքերը
ԱՐՇԱԿ, ԱՐՏԱՇ, ՊՐԻՒՆԱ, ՓԱՓԱԶ, ՍԱՆՈՒՔԵԱՆ
Որոնք կը ցուցադրեն իրենց գործերը
Ցուցահանդէսը բաց է Ապրիլ 26, 27 *եւ* 29*ին*, *ժամը* 15*էն* 19
ՄԻԱԿ ՕՐՆ Է ՈՐ ԲԱՑ Է ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
Ռոզի Արմէն եւ չնորհալի օթէսներ ձեզ կ'ընդունին :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45 ՐԻԻ ԼԱ ՊՕԷՍԻ (Մեթրօ Միրոմենիլ)
ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ եւ ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին :—
Օր. ԻԻԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ (դաշնակ), Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն) :
Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի*
Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան *եւ* Պ. Տէրոյեան :
Խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :
Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն* :
Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ*:
Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10*ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուին* :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30*ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժոզէֆ մատրան մէջ* :
Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թոփալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :
Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30*ին*, Սէրքլը Կաթոլիք :
Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23*ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ* 24*ին* :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30*ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ* :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .—
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Եկեղեցին բաց է, այս Երկուշաբթի ժամը 16*էն* 17 : *Առանձնական աղօթքի եւ խորհրդածութեան կը հրաւիրուին փափաքողները* :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ի պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11·50*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին շուրջ եւ ապա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :
Ժամերգութիւն 8*ին, պատարագ* 10*ին, քարոզ* 11·40*ին, հոգեհանգիստ* 12*ին* :

×

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳԱՒԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ եւ հոգեհանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ, սովորական ժամերուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
22
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
22 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԹ— ԹԻՒ 10894

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.893

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ,,Ը

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը առիթ ընծայեց ո՛չ միայն համազգային չափանիշով ոգեկոչելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները եւ խոնարհելու անոնց անթառամ յիշատակին առջեւ, այլեւ վերարծարծելու Հայկական Դատը, որուն համար զոհուած էին անոնք:

Սուգի եւ յիշատակի հաւաքական ու արժանավայել արտայայտութեանց հետ զուգընթաց, պարտականութիւն կը ծանրանայ վերապրողներուս վրայ մասնաւոր «ՕՐ» մըն ալ յատկացնել Հայկական Հարցին, հրապարակաւ, ի լուր աշխարհի յայտարարելու համար, որ չենք մոռցած Մեծ Ոճիրը, ցեղասպան Թուրքին դիւային ծրագիրը, որուն նպատակն էր թաղել Հայկական Դատը՝ արմատախիլ ընելով եւ իսպառ սփուռ բնաջնջելով թրքահայութիւնը:

Առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզի մէջ կազմակերպուած է «ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ»ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, որ կը ներկայանայ իբրեւ ժառանգորդ երէցներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի:

Հայոց քաղաքական դատը կար 1915էն շա՛տ առաջ: Անիկա ծնած էր այն օրը, երբ ցանկալի Կիլիկիոյ բերդերուն մէջ քանդուեցաւ վերջին հայ անկախ պետութիւնը:

Հայ ազգը ամբողջ հինգուկէս դար ազատ հայրենիքի երազով ապրեցաւ, տառապեցաւ, մաքառեցաւ, պայքարեցաւ, դիմադրեց ու տոկաց, անխախտ յոյսով եւ անսասան հաւատքով:

Հայկական հարցը միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ եկաւ 1878ին՝ Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի զոյգ դաշնագիրներով:

Մշակութային վերածնունդի եւ ազգային զարթօնքի շրջան մը ապրեցաւ հայութիւնը դար մը առաջ՝ սահմանին այս ու այն կողմը:

Ազատագրական շարժումները նպատակ ունէին թօթափելու օտար բռնակալի անարգ լուծը եւ փութացնելու ծագումը ազատութեան արշալոյսին:

Հայ Դատը շատ կանուխէն իր շուրջ համախմբեց մեր ժողովուրդի ընտրանին: Լուսամիտ ու յառաջամարտիկ մըտաւորականներ նուիրուեցան հայ ազգի ազատութեան նուիրական նպատակին, կազմակերպչական ու քարոզչական աշխատանքներով:

Անձնազոհ հայորդիներ հայրենասիրութեամբ տոգորուած՝ զինուորագրուեցան «Սուրբ գործ»ին համար՝ յեղափոխական կուսակցութեանց սրբազան դրօշին տակ:

Հայ Դատը — Թրքահայաստանի ազատագրութեան հարցը — փուչ մըն էր՝ մխուած աչքին մէջ մեր դարաւոր դահիճին, որ կ՝ուզէր ձերբազատուիլ անկէ ամէնէն վայրագ ու անարգ միջոցներով:

Անզէն, անպաշտպան, անմեղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ վայրենօրէն ու տըմարդի ձեւերով ջարդելով:

Հայ Դատը, Թրքահայաստանի ազատագրութեան գաղափարականը վառ ու կենդանի կը մնայ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան հոգիին մէջ:

Հայ Դատի Օրուան առթիւ կուգանք վերանորոգելու մեր ուխտը հաւատարիմ մնալու մեր անմահ նահատակներու կտակին:

Կուգանք զօտեպնդուելու եւ աստիճան մը աւելի ամրապնդելու մեր յոյսն ու հաւատքը՝ այն վստահութեամբ, որ անպայման պիտի յաղթանակէ հայ ազգի արդար Դատը:

Կուգանք հանդիսաւորապէս յայտարարելու թէ անվերջ պիտի շարունակենք պահանջել մեր հողերը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ
ԲԱՆԱԿԸ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ

Ուրբաթ վաղ առաօտեան, Աթէնքէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ բանակը պետական հարուած մը կատարած է եւ անցած իշխանութեան գլուխ: Կը հաստատուէր նաեւ թէ թագաւորին իսկ հրահանգով է որ կատարուած է այս պետական հարուածը:

Յունաստանի կացութիւնը ծանօթ է: Թագաւորը Կանելոփուլոսի յանձնած էր նոր դահլիճի մը կազմութիւնը բայց նշանակուած վարչապետը գիտակցելով, որ պիտի չկարենայ խորհրդարանի վստահութիւնը ստանալ, չներկայացաւ իսկ եւ լուծեց խորհրդարանը: Յստակ գաղափար մը տալու համար շեշտենք թէ Կանելոփուլոս աջ է և միապետական, իրեն դէմ երկրին գլխաւոր ուժն է՝ Փափանտրէու որ ըլլալով հանդերձ «Կեդրոն» կը վայելէ ձախերու ձայնը: Փափանտրէուի համար թագաւորը միջամուխ պիտի չըլլայ քաղաքական գործերուն: Իր բացատրութեամբ « արքան կը թագաւորէ , բայց ժողովուրդը կ՝իշխէ»:

Այս իսկ պատճառով է որ թագաւորը, չսպասելով Մայիս 28ի ընտրութիւններուն, բանակին դիմած է եւ պետական հարուածով մը, կը փորձէ ամրապնդել միապետական վարչաձեւը: Հաւանական չի թուիր սակայն որ այդքան դիւրին ըլլայ ամէն բան թագաւորին համար: Փափանտրէու համակերպող մէկը չէ եւ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Այդ իսկ պատճառով շատ վտանգաւոր կը նըկատուի երկրին ներկայ կացութիւնը: Ուրբաթ առաւօտ հեռաձայնի բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած էին Յունաստանի հետ եւ յստակ բան մը կարելի չէր գիտնալ կացութեան մասին: Կ՝ըսուէր թէ արքայական հրովարտակ մը կարդացուած է ձայնասփիւռէն: Կառքերուն բոլորովին արգիլուած է երթեւեկել Աթէնքի մէջ եւ կոչ եղած է տանտիրուհիներուն ուտեստեղէնի պահեստ չընեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ եւ Ռիպիէռ մենամարս մը ունէին Ուրբաթ օր, բայց ոչ ժամը, ոչ վայրը յայտնի էր, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսայի մէջ մենամարտը արգիլուած է: Պատմութիւնը սկսած էր առջի իրիկուն, Ազգ. ժողովին մէջ երբ մեծամասնութիւն եւ ընդդիմութիւն սկսած են իրարու դէմ խօսիլ եւ ընկերվարական՝ Տէֆէռ պոռացած է ԻԻ ԷՆ ԷՌ Ռիպիէռի «ախմախ» (ճիշդ բառով՝ ապրիւթի): Ռիպիէռ ուզած էր որ Մարսէյլի քաղաքապետը ներողութիւն խնդրէ, բայց այս վերջինը մերժած ըլլալով, Ռիպիէռ իր վկան կը զրկէր Տէֆէռի: Շապան – Տէլմաս իբրեւ նախագահ Ազգ. ժողովի կը փորձէր հաշտեցնել, բայց ան ալ կը ձախողէր: Մենամարտը տեղի պիտի ունենար Ուրբաթ: Եթէ —ինչ որ հաւանական չէ — մէկն ու մէկը մեռնի սուրով այս մենամարտութեան ատեն, միւսը Ոճրադատ ատեանէ կ՝անցնի իբրեւ մարդասպան:

«ՔՈՄՊԱ» դադրեցուց իր հրատարակութիւնը իբրեւ հետեւանք տպարանին բանուորներուն գործադուլին: Եղածը կապ չունի Սմաճայի ձերբակալութեան հետ, այլ հետեւանքն է «Քոմպա»յի տընօրէնութեան որոշումին, որով յետ այսօրիկ թերթը պիտի շարուէր ու տպուէր գաւառը:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ իր պատասխան – ճառին մէջ ասպարէզ կարդաց ընդդիմութեան, յայտարարելով — « Հրամեցէ՛ք, կը սպասեմ ձեր արգելքի բանաձեւին »:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ վրայ օդանաւ մը ինկաւ եւ ճզմուեցաւ: 126 մեռեալ կայ եւ չորս վերապրող: Զոհերու մէջ 11 Ֆրանսացի կայ: Ինչպէս Թեհրան – Շիրազ օդանաւին համար, այս անգամ ալ կը կարծուի թէ կայծակն է արկածին պատասխանատուն:

ԻՐԱՔԻ եւ Քուէյթի սահմանին վրայ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է: Իրաքեան զօրաբաժին մը քուէյթցի բանուորական կայան մը դրաւած է եւ քանդած եղած հաստատութիւնները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը ռմբակոծեց Հայփոնկը, Սպիտակ Տունը արտօնած ըլլալով որ հիւսիսային Վիէթնամի երկու ելեկտրական կեդրոնները քանդուին: Արդարեւ նման ռմբակոծութիւններ միայն Ուոշինկթընի հրահանգով տեղի կ՝ունենան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ 2–3 օր Պոն պիտի մնայ, Ատընաուըրի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալէ ետք: Հաւանական չէ որ գլուխ գլխի տեսակցութիւն ունենայ տը Կոլի հետ: Յիշենք որ ապահովութեան սպասարկութիւնները արտակարգ միջոցներ ձեռք առած են, յուղարկաւորութեան բարձրաստիճան ներկաներուն համար:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Միխայլով չորսուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է: Վճիռը կարդացած ատեն, դատաւորը ըսած է. — Սահմանադրութեան երաշխաւորած կարծիքի ազատութիւնը, ազատութիւն չի տար որ ընկերվարութեան դէմ մտքեր արտայայտուին, որոնք կրնան վնասել երկրին»:

Օրը Օրին

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Ի հնումն, տարւոյն մէջ որոշ օրեր կը նուիրուէին աստուածներու եւ հերոսներու (ռազմական կամ մարզական նկարագրով), ինչպէս կրօնքի եւ աշխատանքի հանդիսութեանց: Բոլոր այդ Օրերուն մէջ ընդհանրապէս յիշատակն է որ կենդանութիւն կուտայ տօնակատարութեանց, — սուգով կամ զոհաբերութեամբ, խրախճանքով կամ ազգային հըպարտութեան արտայայտութեամբ: Միշտ անցեալն է, որ կը համախմբէր երկրին բնակչութիւնը՝ հաւաքաբար ոգեկոչելու համար զիրենք անցեալին կապող զգացում մը, յիշատակ մը: Յարգանքի եւ խանդավառութեան պատմական հրաւէր մը, ուրեմն:

Մենք եւս ունէինք հեթանոսական հանդիսութիւններ, ինչպէս ունինք կրօնական տօներ, երբեմն հեթանոսականն ու կրօնականը իրար շաղախած, որոնք մեզ կը կապեն մեր անցեալին:

Առաջին անգամն է որ հայ ժողովուրդը Օր կը սահմանէ քաղաքական բովանդակութիւն դնելով Օրուան մէջ, անուանելով «Հայ Դատի Օր», անցեալը այսպէս կապելով ապագային: Կէսը կապելու համար միւս կէսին:

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ կարելի է լուծել, ի կատարումն հասցնել Հայ Դատը մէկ օրէն միւսը՝ երբ տարիներով արիւն է հոսեր եւ սիրտ է մաշեր, բայց Դատը կը մնայ Դատ:

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակն էր, որ մասնաւոր սրութիւն մը տուաւ այս դատին: Համայն ժողովուրդն Հայոց, մէկ մարդու պէս, կանգնեցաւ ոտքի՝ յայտարարելու համար թէ դատ մը կայ որ չէ լուծուած, եւ ժողովուրդ մը կայ որ տէրն է այդ դատին:

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ Ժընեւի արիսպագոսին նուիրագործած անարդարութիւնը կրնայ դարմանել Նիւ-Եորքի արիսպագոսը, կամ Պերլինի պիղատոսներուն վարած գործը սրբագրել Մոսկուան:

Միամիտ չենք: Իսկ ես՝ երբե՛ք:

Հին քաղաքակրթութեան ախոյեան, նոր քաղաքակրթութեան մեսիա, ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը կրնայ փոխել կարծիքս կեղծաւորութեան ասպետներուն մասին:

Ահա թէ ինչո՛ւ Հայ Դատը կը պահանջէ յարատեւութիւն, հաւատք, այլ մանաւանդ զոհողութիւն: Այլ մանաւանդ աշխատանք: Տոկա՛լ, հետապնդելու համար Հայ Դատը: Տոկա՛լ, իր բաղձալի վախճանին հասցնելու համար Հայ Դատը: Հայ Դատին Օրը մէկ օրուան կանչ մը չէ, մէկ օրուան աղաղակ մը չէ: Տարիներով կատարուած պայքարի մը արտայայտութեան բիւրեղացումն է: Ես չեմ ուզեր խօսիլ Հայ Դատ վարելու դըժուարութիւններուն մասին, նոր ճամբաներու պահանջին մասին: Ոչ ալ աշխատանքի հնօրեայ, մաշած, անօգուտ ձեւերու մասին, նոր ռոմանթիսմի մը մասին, օրօրոցի եղանակներու մասին, կրակէն շագանակ հանելու վարպետութեանց մասին:

Հայ Դատը տարիներու պատմութիւն մը ունի, բայց դեռ մանուկ մըն է, եւ իր մանկատածութեան պայմանները կը բախին ժամանակի եւ միջավայրի բարբարոսութեան: Այսուհանդերձ պէտք է բացատրել սերունդներուն, որոնք կուգան, թէ Հայ Դատի Օրը Զատկական տօն չէ, — բոլո՛ր, բոլո՛ր նուիրական օրերուն մէջ առաջի՛նն է, հիմնակա՛նը:

Եւ ուրեմն ի խորոց սրտի կ՝ողջունեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան որոշումը, որով մասնաւոր Օր կը սահմանուի Հայ Դատին համար: Թերեւս Ապրիլ Քսանըչորսն էր որ ներշնչեց, բայց ես պիտի ուզէի բաժնել այս Օրերը իրարմէ եւ պահպանել Ապրիլ 24 Օրուան անկախութիւնը եւ Հայ Դատի Օրուան անկախութիւնը: Հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի իր մեռելները սգալու երկիւղածութեամբ, — հարկ չկայ տօները իրարու միացնելու, մէկի վերածելու: Հայ Դատը դա՛տ է, քաղաքական խեղաքներու, քաղաքակրթական յաւակնութիւններու, ազգային բաղձանքներու ինքնօրէն արտայայտութիւն, պահանջ, այն իմաստով որ Հայ Դա՛տ պիտի հետապնդէինք մենք՝ եթէ նոյնիսկ չունենայինք Ապրիլ 24:

Իսկ սուգը սուգ է, — այդ մասին վաղը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

—o—

ՄՄԲ.— 1905ին, Լոնտոնի մէջ լոյս կը տեսնէր Փրոֆ. Կ. Թումայեանի մէկ գործը, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅ ԵՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ, Ա. հատոր, 676 էջ: Հեղինակը, երկարօրէն պատմելէ ետք Անգլիոյ, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ խաղերը Թուրքիոյ մէջ, եւ այս առթիւ յատկապէս մեղադրելով Անգլիան, կը յանգի եզրակացութեան մը, զոր կուտանք ... ի պէտս զարգացելոց.

Հայկական Շարժումին մէջ Անգլիոյ եւ ընդհանրապէս Եւրոպիոյ խաղացած մեծ դերը, հոն կատարուած դիւանագիտական գործունէութիւնը հասարակաց կարծիքի բուռն հոսանք մը ստեղծելու համար լրագրական եւ հրապարակային մեծ ջանքը, Հայկական Դատին միայն մէկ կողմը կը ներկայացնեն, կառքին լոկ մէկ անիւը: Միւս կողմը՝ միւս անիւը Հայ ժողովուրդը իմքն է, բնաջնջարհին մէջ ապրող, տանջուող, նաեւ անոր հողէն ու ջուրէն, օդէն ու բոյսէն ապրուող եւ զայն վայելող Հայութիւնը, որ իբր պահապան հրեշտակ անքուն կը հսկէ այդ չքնաղ աշխարհին, Հայոց Աւետեաց երկրին ու Սիոնին վրայ, կը պահպանէ Հայու ոգւոյն գործերով պարարտացած ու արիւնով ոռոգուած այդ հողը, եւ ազգային չարուճարուճ նակուածքի գրաւականը կը հանդիսանայ: Հայկական կառքը մէկ անիւով չի քալեր, պէտք էր որ այս ազգային գանգուածն ալ շարժման մէջ դրուէր:

Այդ պաշտօնն ալ կատարեց Հայ Յեղափոխական Շարժումը: Մեռած, անշարժ գանգուած մը, որչափ որ ալ ազդ եւ ժողովուրդ անունով մկրտես զայն, ազգային դատի մէջ մեծ ծառայութիւն մը չի կրնար մատուցանել, ոչ ալ իրմէն սպասուած գործը տեսնել: Իրմէ պատերազմէն ի վեր ազգային վերածնութեան գործը բնական, դանդաղ բայց վստահ քայլերով յառաջ կ'երթար կրթական ձեւի տակ: Դպրոցներ, ընկերութիւններ, լրագիրներ հայ ժողովուրդը յառաջ կը մղէին: Ասոնք Ցունաց Հերերիային պէս յեղափոխական նպատակ չունէին, լոկ ազգային վերածնութեան ոգիվիրաններն էին:

Պիտի գար, սակայն, ժամանակ մը՝ որ տագաղիւն երիտասարդութիւնը, մանաւանդ Եւրոպայի ազատութեան վարժուած մասը, այս չարժումը չատ դանդաղ գրտնելով յեղափոխական աւելի արմատական եւ աւելի բուռն ու կորուկ գործունէութեամբ ազգը չարժել եւ յուզել պիտի փորձէր եւ այսպէս ալ եղաւ:

Պէտք է խոստովանիլ որ այս յեղափոխական չարժումը ազգը ցնցեց մէկ կողմէն միւսը: Հայկական սահմաններու մէկ բնակողները, ինչպէս նաեւ աշխարհի ամէն կողմ բնակող Հայերը այդ ցնցումը ղգացին: Ամէն կողմ այդ չարժումը արձագանգ գտաւ եւ ողջունուեցաւ, մանաւանդ նոր սերունդէն, եւ համաճարակի պէս տարածուեցաւ ու վարակեց բոլոր ազգը բազդատաբար քիչ ժամանակի մէջ: Ցնցումները, ցոյցեր, ընդհարումները ազգը արթնցուցին ու ինքն իրեն բերին:

Թուրք կառավարութեան ապօրէն ընթացքը, ապականեալ վարչութիւնը, կաշառակուծ պաշտօնէից հարստահարու-թիւնները արդէն պարարտ հող մը պատրաստած էին յեղափոխական չարժումի, որոնք այդպիսի խլրտումի մը կը սպասէին իրենց մոնղոլական բնազդներուն աւելի կատարեալ յաղուրդ տալու: Սուլթանը, փոխանակ իր պետութեան առած հին դասերէն խրատուելով իր տունը կարգի դնելու, Հայոց արդար դանգատներուն առջեւն առնելով եւ անոնց դժգոհութեան պատճառները վերցնելով յեղափոխութիւնը մարել ջանալու, ընդհակառակն ճնշումը եւ հարստահարութիւնը կրկնապատկելով՝ զայն արմատախիլ ընել երազեց, «Հայուն վերջ տալով Հայկական խնդիրը վերջացնել» որոշեց: Ասի կա հրդեհը քարիւղով մարելու չիմարութեան նման յեղափոխութեան բոցը ամէն կողմ ճարակել տուաւ, եւ քիչ մնաց Սուլթանը ինքն ալ անոր զոհ պիտի երթար: Իրողութիւնը այն է որ Համիտ աւելի յեղափոխական չինեց քան յեղափոխական բոլոր քարոզութիւնները եւ հրատարակութիւնները:

Հայաստանի մէջ, հայկական հողին վրայ ազգային չարժում մը ոչ միայն կարեւոր էր, այլ եւ պէտք էր որ տեղի ունենար այն՝ դիւանագիտութենէն առաջ, չարժելու համար դիւանագիտութիւնը: Ինչ ալ որ ըսուի՝ սա կը մնայ ճշմարիտ, որ եթէ յեղափոխական չարժումներ երեւան չգային Հայոց մէջ, դիւանագիտութիւնը լոկ ներկայացումներով, բողոքներով, դիմումներով, տրամաբանական փաստերով չէր չարժեր եւ գործօն մի ջամռութեան ձեռք զարներ: Դիւանագիտութիւնը գործնական փաստ կ'ուզէ: Ապրող ու չարժող, գոհողութեան պատրաստ ազգ մը կ'ուզէ տեսնել՝ որպէսզի միջամտել ուզէ: Արդ, յեղափոխութենէ առաջ հայ ազգը այդ կռուանը չէր ներկայացներ դիւանագիտութեան: Յեղափոխականները, ո՛ր գործի եւ ասպի ճանի ալ վերաբերէին, ի՛նչ դաղափար ներ ալ որ ունէին յեղափոխական գործի մանրամասնութեանց վրայ, զայն յառաջ մղելու կերպերուն եւ գործածուելիք միջոցներուն վրայ, ամէնէն մեղմ եւ զգոյշ յեղափոխականէն մինչեւ ամէնէն թունդ եւ յանդուգն յեղափոխականը, մէկ կեդրոնական դաղափարի վրայ համաձայն էին, որ էր ազգը ցնցելով արթնցնել, զայն ստրկութեան եղակատագրին անպայման համակերպութենէն ազգային իմքնաճանաչութեան բերել: Այս մասին համաձայն էին եւ ազգն ալ իրենց հետ միասին՝ ոմանք յայտնի, ոմանք լռելեայն: Եւ այսպէս ամէն ոք իր տեսակէտէն եւ իր դաղափարին համաձայն՝ քարը բերաւ Հայկական չինուածքին կառուցման: Դժդոհներուն անկերպարան դանդուածը կամաց կամաց կազմակերպուեցաւ, միացան իրար ճանչնալով, գործողութիւններով ու ցոյցերով, որոնք, աւա՛ղ, երբեմն ազգին չատ սուղի նստան, բայց դիւանադիտութիւնը միջամտել ստիպեցին: Տղուն աչքերէն արցունք վազելու է որ մայրը կաթ տայ, ազգի մը երակներէն արիւն հոսելու է որ անդութ դիւանագիտութիւնը չարժի:

Հայուն արիւնը արդարեւ գործի դրեց Եւրոպական դիւանագիտութիւնը:

Հայկական Հարցին բռնած ճամբան բնականն ու միակ հնարաւորն էր: Շար-ժում ազգային հողի վրայ, հայրենիքի մէջ եւ Հայուն կողմէ, եւ այդ գոհողութեանց եւ չարժմանց փաստերով զինուած դիւանագիտական կամ ուրիշ կերպ միջամտութիւն Եւրոպական դաշնագրող պետութեանց կողմէ: Արեւելեան Հարցին ամբողջ պատմութիւնը դայս կը հաստատէ:

Հայկական չարժման նկատմամբ մարդիկ կրնան տարակարծիք դտնուիլ, գործածուած միջոցներուն օրինաւորութեան վրայ կասկածիլ: Եւ արդարեւ հնար չէ որ սխալմունքներ, թերութիւններ, դաղափարի անհամաձայնութիւններ տեղի ունեցած չըլլան: Բայց չիտակ չէ ատոր համար, կամ սպասուած արդիւնքը յառաջ եկած չըլլալուն համար, ամբողջ չարժումը դատապարտել, կամ խիստ քննադատութիւններու մէջ մտնել: «Կառքը կոտրելէն եառքը խորհուրդ տուող, ճամբայ ցուցնող չատ կ'ըլլայ» կ'ըսէ առածը: Խիստ քննադատելու խորհուրդներուն՝ կառքը կոտրելէ առաջ պէտք կայ: Թէեւ առաջադրուած արդիւնքը ամբողջութեամբ ստացուած չէ, սակայն եւ այնպէս ստացուածն ալ անարդելիք բան չէ: Հայկական Հարցը քայլ մըն ալ յառաջ դացած է: Ժամանակ մը մինչեւ իսկ լուծման չատ մօտ էր, այնչափ մօտ որ ամէն Հայու սիրտ կը տրոփէր եւ անհամբերութեամբ ամէն վայրկեան վերջնական ու բախալի աւետիսի կը սպասէր: Եւ սուլթանը ինքն ալ մեծ երկիւղի մատնուած էր: Աւելիկ կը ցուցնէ թէ չարժումը այնչափ ալ չիմարական կամ անօգուտ չէր, եւ եթէ յաջողութեամբ պսակուէր, այժմու քննադատները որչափ տարբեր պիտի խօսէին, ոչ միայն չարժումը եւ այդ չարժումին առաջնորդները պիտի չքննադատէին, այլ եւ զանոնք գովելու բաւական բառեր պիտի չդտնէին, եւ ի-րենք ալ Եւրոպայի մէջ կամ հայրենիքը այդ չարժումին մէջ դործ մը ունեցած դեր մը կատարած ըլլալու պահանջին մէջ իրարու հետ պիտի մրցէին:

Գործի մը արժանիքը իր ամբողջական յաջողութենէն դատելու չէ:

ՓՐՈՖ. Կ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Յ. Գ.— Վաղուան թիւով՝ Ի՞նչ չահ-ցանք կամ կորուսինք, նոյն փրոֆէսէօրին կողմէ գրուած:

ՆԻՒԹԵՐ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

1912ի Պալքանեան պատերազմը կալվածքի Հայութեան մէջ նոր չարժում մը կը ստեղծէ դէպի Թրքահայութիւնը: Յարմարկան կառավարութիւնը կը դադրեցնէ իր հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ: Այնքան մեծ ազմուկով սկսուած դատավարութիւնը մեղմ վճիռներով կը վերջանայ 1912ի սկիզբը:

1912ի Հոկտեմբերին վերջերը Թիֆլիսի մէջ կը դումարուի խորհրդակցական ժողով մը: Ներկայ կ'ըլլան պատգամաւորներ Բաքուէն, Երեւանէն, Ախալցխայէն, Նոր-Նախիջեւանէն, Արմաւիրէն, Զաքաթալէն եւ այլ վայրերէն, իսկ Թիֆլիսէն՝ դանազան մշակութային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ժողովը կ'ունենայ երկու նիստ եւ կ'որոշէ:

Ա.— Հրաւիրել մօտ ապագային ամէնլայն կազմով նոր համագումար մը, որուն կարելւոյն բոլոր Հայաբնակ կարեւոր վայրերու ներկայացուցիչներն, ընդհանուր համար լիազօր մարմին մը հայկական հարցին համար աշխատելու առաջադրութեամբ:

Բ.— Դիմել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ խնդրել, որ ան յանուն Հայութեան դիմում ընէ Ռուսաց կայսեր՝ օգնութեան հասնելու Թրքահայ ժողովուրդին, այս տագնապալից օրերուն: Ժողովը կը մշակէ այդ մտքով բանաձեւ մը եւ յատուկ պատգամաւորութեան ձեռքով զայն կը ներկայացնէ կաթողիկոսին:

Նոյն ժողովին մէջ խնդիր կ'ըլլայ նաեւ Թրքահայերու ինքնապաշտպանութեան մասին, բայց մեծամասնութիւնը կ'որոշէ զոհանալ դիմումներով:

Կ'ընտրուի ժամանակաւոր Բիւրօ մը, բաղկացած 7 հոգիէ՝ Ալ. Խատիսեան, Ս. Յարութիւնեան, Ա. Քալանթար, Հ. Ռաֆայէլեան, Ա. Պօղոսեան, Յովհ. Թումանեան եւ Ն. Ադբալեան: Բիւրօն պիտի դբաղէր ընթացիկ գործերով եւ պատրաստութիւններ պիտի տեսնէր հրաւիրելու Թիֆլիսի մէջ նոր, աւելի բազմամարդ համագումար:

Համագումարի որոշումով հետեւեալ դիմումը կը կատարուի Գէորգ Ե. կաթողիկոսին.

«Ձերդ Սրբութիւն,

«Թիֆլիսի Հայ Հասարակութեան պատկանող անձանց մի խումբ, որ բաղկացած է Թիֆլիսի Հայ կրթական եւ բարեդործական հիմնարկութիւնների, մամուլի եւ հասարակական խաւերի ներկայացուցիչներից, քննութեան առնելով Թրքահայերի դրութիւնը, որ անտանելի է դարձել նրանց կեանքի, պատուի եւ դոյքի վրայ գործադրուող անընդհատ բռնութիւնների հետեւանքով եւ չտեսնելով Թիւրքաց կառավարութեան կողմից ձեռք առնուած իրական միջոցներ եւ երաշխիքներ, որոնք ուղղուած կը լինէին այդ երեւոյթները վերացնելու գործի օգտին եւ անկարող լինելով այլեւս լուռ եւ անկարեկից լսել իրանց եղբայրների վրայ կատարուած այդ գազանութիւնների մասին, դիմում է ձեր Սրբութեան, իբրեւ Թէ՛ Ռուսաստանի եւ Թէ՛ Թուրքիայի Հայ ժողովրդի, նոյնպէս եւ բոլոր Հայերի հոգեւոր դլխին, խնդրելով դիմում անել Թագաւոր կայսրին, մէջ-նորդելով Թուրքիայի Հայ ժողովրդի պաշտպանութեան մասին տանջանքներից եւ իրաւազրկութիւնից: Մենք հաստատապէս հաւատում ենք, որ իբրեւ Արեւելքի քրիստոնեաների մշտական պաշտպան, նոյնպէս եւ իբրեւ մի մեծ պետութիւն, որ Պերլինի դաշնադրով իր վրայ

մեր միջեւ ամէն ինչ, համարենք վերջացած ...

Եւ վերջացել է Ազգ Վաղոյի սիրային ոդիսականը: Այլեւս չի սիրել, չի կարդացել սիրել:

— Աչքս կնիկարմատներէն վախցաւ: Գրագիտութենէս էլ պակաս էր, նորէն կպայ իմ դործին: Քար կը տաչէի, տուն կը չինէի: Բայց իմ տունս կիսատ մնաց, տխուր ու անձէն: Մահէն չատ կը վախենամ, չատ, որովհետեւ չոր դլուխ եմ, անպտուղ եմ, թաք բարձով եմ ... Ձեւեանս յաւիտենից ազատ ...

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

«ԾԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԶԱՊ ՎԱՂՕՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Կը ձեծէ դինուորներուն, կը խմէ, ինծի էլ կը ձեծէ,— լալիս էր Անիչկան:

Մարդ ինչքան անասուած պիտի լի-նէր, որ ձեռք բարձրացնէր Անիչկայի վրայ: Կնիկ չէր, հրեշտակ էր, որ կը տեսնէի էնոր երեսհարքն ու քալլուածքը, ինքս ինծի կը խանդէի. «Թագաւորի թախտը, Վաղօ Ջան, քու բախտը» — կ'ասէի: Շատ կը սիրէի, չատ ... որ կը դրկէի, ինծի էնպէս կը թուար, Թէ ան-մահութիւնս կը դրկեմ, որ կը համբու-րէի, կը վախենայի, Թէ ուրախութենէս յանկարծ չմեռնեմ ...

Ցեսո՞յ, յեսո՞յ ...

— Ցեսոյ, էս ամէնն ընկաւ Անիչկայի մարդու ականջը:

Դրանել են Վաղոյին, Անիչկայի ամուսինը մի քանի դինուորներով բռնել է նրբան սիրած կնոջ հետ եւ հէնց նրա աչքերի առջեւ, այնքան ճիպոտել Վաղոյի փա-փուկ տեղերը, որ սա ցաւից, բայց աւելի չատ ամօթից, ուշաթափուել է: Սիրած տղամարդուն անպատուած տես-նելով, չկարողանալով տանել ամուսնու անպատութիւնը, Անիչկան լքել է ամուսինն եւ փախել, յայտնի չէ, Թէ ուր ...

— Բայց ես վրէժս առա էդ պարուչի-կէն: Մեր ձորում բռնեցի էնքան տուի, որ մազ մնաց էն աչխարհը էրթար, ափսոս, Անիչկան չկար, որ տեսնէր, եւ աչքն ու ունքը բացուէին ...

Ու Սիբիր է քշուել Վաղոն: Քայլել է անծայր հեռուներում, ծանրօրէն դնդա-ցընելով աքսորականի ծանր չղթաները:

— Որ սպաչ կը տեսնէի փափուկ տե-ղերս կը ցաւէին, բայց սիրտս աւելի ...

Սիբիրը միայն տաժանավայր չի եղել: Սիբիրը եղել է նաեւ յեղափոխական մը-կրրտութեան աւազան: Շփուել է բոլշե-վիկներին եւ համակրել նրանց: Կովկաս է վերադարձել բոլշեւիկեան զօրամասերի հետ, եւ նրա սիրային վերջին դրուագը հիւսուել է պատերազմի ճամբաներին: Հայ հիւանդապահուհի է եղել, Շուրա ա-նունով: Մայ աչքեր է ունեցել եւ հոգա-տար ձեռք: Վաղոյին փրկել է արնա-քամուելուց: Վաղոն սիրել է նրան եւ սիրուել նրանից: Զօրամասն լքել է հա-րաւ: Վաղոն հոդում փայփայել է հարս-նացուի հետ տուն դնալու յոյսը: Իսկ երբ հեռու-հեռուում մի փունջ արեւի տակ նկարուել է հայրենի քաղաքը, Վաղոն աղջկան յայտնել է իր մտադրութիւնը:

— Շուրա Ջան,— ասել է՝ դրկելով աղջկայ ուսերը,— ուրիչները դհոլ-զուռնով հարս կ'երթան, դու հրով ու սրով, բայց էս սէրն աւելի անուշ է: Տես, մեր քաղաքը, էդ քու նստավայրն է ...

— Ասելիքդ ի՞նչ է,— ժպտացել է աղ-ջիկը:

— Տուն կ'երթանք, ազիզ, ամուսնա-նանք, տուն-տեղ դնենք:

Աղջիկը ծիծաղել է բարձրաձայն, մա-տով կատացնելով Վաղոյի քթին:

— Չեղաւ, Վաղարչակ Սեմեոնովիչ,— ասել է,— քո մանր բուրժուական առա-ջարկութիւնը ես ընդունել չեմ կարող, այս պայմաններում դու ...

Եւ լռել է, փաստօրէն մերժելով Վա-ղոյին.

— Էհ,— օրօրում է դլուխը Վաղոն,— Շուրան մեղք չունէր: Նոր աչխարհ էր ստեղծուել, Շուրաս էլ կը կարծէր, Թէ սէրն էլ պիտի փոխէր իրա ձեւն ու պատկերը: Ասի՝ Շուրա Ջան, աթոր ամուս-նանալն ի՞նչ կապ ունի բուրժուայի եւ պրոլետարի հետ: Ասաւ՝ դու դեռ պէտք է քաղդրպատիութիւն ձեռք բերես, վա-դարչակ: Ասում եմ, բա մեր պրոլետա-րական սէրն ի՞նչ տեսակ պիտի լինի, արի այդպէս էլ վարուենք: Ասում է՝ ի՞նչ իմանամ, եւ ուսերը կը ցնցէ ... Ախ, դու աղջիկ, ուսերը ցնցելով ընտանիք չի ստեղծուի, սուրբ պսակով կը լինի էդ բանը:

Աղջիկը, սուրբ պսակ արտայայտու-թեան պատճառով, խիստ ընդհարուել է Վաղոյի հետ:

— Ուրեմն, Վաղարչակ Սեմեոնովիչ,

է վերացրել Թուրքիայի հայաբնակ վիլայէթներում անհրաժեշտ բեֆորմներ մըտցնելու հոգսը, ռուսական պետութիւնը առանց ուշադրութեան չի թողնի ձեր Սրբութեան եւ ի դէմս Ձեր հօտի՝ նրա հաւատարիմ որդիների խնդրանքները, եւ իր ուժեղ հովանաւորութեամբ եւ միջամըտութեամբ վերջ կը դնէ մեր եղբայրակիցների տանջանքներին ,նորից ամբողջ աշխարհի առաջ կը յայտնագործէ իր բարձր պատմական առաքելութիւնը Մերձաւոր Արեւելքում »:

Նոյն թուի Նոյեմբեր 25ին, Թիֆլիսի մէջ կը գումարուի երկրորդ համագումարը, որուն ներկայ կ'ըլլան պատգամաւորներ Թիֆլիսէն, Բագուէն, Նոր Պայազիտէն, Պաթումէն, Հաշտարխանէն, Հին Նախիջեւանէն, Շուշիէն, Թիֆլիսի հայ կաթոլիկ համայնքէն, նաեւ ներկայացուցիչներ՝ «Հորիզոն»ի եւ «Մշակ»ի խմբագրութիւններէն: Ժողովը կը վերընտրէ նախորդ Բիւրօն, անոր կազմին վրայ աւելցնելով Կ. Ստեփանեանը եւ Ա. Ջամալեանը :

Համագումարը հետեւեալ հրահանգները կը մշակէ Բիւրոյի համար. 1) Օժանդակել կաթողիկոսին իր գործունէութեան մէջ Հայկական Հարցի վերաբերմամբ : 2) Կապեր հաստատել Պոլսոյ, Փարիզի եւ ուրիշ վայրերու հայ մարմիններուն հետ, որոնք նպատակ ունին աշխատելու Հայկական Հարցին համար : 3) Պրոպագանտի միջոցով նպաստաւոր տրամադրութիւն ստեղծել ռուս հասարակութեան եւ վարիչ շրջանակներու մէջ դէպի Հայկական Հարցը: Գալով ինքնապաշտպանութեան խնդրին , ժողովը միաձայնութեամբ կ'ընդունի անոր կարեւորութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը , բայց պարտաւորիչ որոշումներ չի տար այդ խնդրի մասին .

Գէորգ Կաթողիկոսը, Թիֆլիսի նորակազմ Բիւրոյի դիմումին վրայ հիմնուած, փոխարքայ Վարանցով – Դաշկովի միջոցով աղերսագիր մը կ'ուղարկէ Նիկոլա Ցարին, խնդրելով որ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, ուր պիտի մշակուէին Պալքանեան պատերազմին վերջ դնող հաշտութեան պայմանները, նկատի առնուէր նաեւ Հայկական Հարցը : Կաթողիկոսը նոյն ատեն եւրոպական պետութիւններու մօտ դիմումներ կատարելու համար պատուիրակ կը նշանակէ Պօղոս Նուպար փաշան :

Սակայն 1912 Դեկտեմբեր 22ին, փոխարքայ Վարանցով – Դաշկով կը գրէ կաթողիկոսին հետեւեալ պատասխանը :

... « Կայսերական կառավարութիւնը , սակայն հէնց իրանց, ՀԱՅԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻՆ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ Է ՀԱՄԱՐՈՒՄ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ՔՆՆՈՒԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՆՑԵՐՏԻ ԿՈՂՄԻՑ յառաջիկայում, Պալքանեան ճգնաժամը հարթելու համար գումարուելիք կոնֆերանցիայում , որովհետեւ կատարեալ հիմք ունի կասկածելու, թէ եւրոպական պետութիւնները միակամ կը լինեն Հայերի համար կենսական հարցի լուծման մէջ: Եւ սակայն այդպիսի միակամութեան բացակայութիւնը պետութիւնների մէջ եւ, դրա հետեւանքով, տարաձայնութիւնների ծագում կը ստեղծեն , ինչպէս այս ապացուցել է տխուր պատմական փորձը, չափազանց բարեպատեհ միջավայր տեղական թուրք վարչութեան համար խուսափողական վերաբերմունք ցոյց տալու դէպի Հայերի դրութեան բարելաւման գործը»:

Ազգային Բիւրոյի արձանագրութիւնները որոշապէս ցոյց կուտան թէ ռուս կառավարութիւնը ամէն ջանք կը գործադրէր, որպէսզի եւրոպական պետութիւններ չզբաղին Հայկական Հարցով եւ անոր մենաշնորհը պատկանի բացառապէս Ռուսիոյ :

Բարենորոգումներու հարցը Պոլսոյ Ազգային Երեսփ. Ժողովին կը բերուի 1912 Դեկտեմբեր 21ին Հմ. Եպիս. Դիմաքսեանի կողմէ հետեւեալ ձեւին տակ , « Թուրք կառավարութեան կողմէ խմբագրուած եւ հրատարակուած բարենորոգումներու ծրագիրը ոչ 1880ի եւ ոչ 1895ի Մայիսեան ծրագրի բնոյթն ու խորհուրդն ունի. Նա չի համապատասխաներ երբեք ներկայ ժամանակի ոգւոյն եւ պահանջներուն եւ ըստ ինքեան անբաւական է օսմանեան երկրի վերածնութեան » : Հմ. Եպս. Դիմաքսեան կը պահանջէ 61րդ յօդուածին կիրառումը եւ կ'առաջարկէ լսել վարչութիւնը իր կատարած աշխատանքներու մասին «կարելիութեան սահմաններուն մէջ» :

Վարչութեան ատենապետ Պ. Ստեփան Գարայեան իր տուած բացատրութիւններուն մէջ կ'ըսէ. « Բարենորոգման ծրագիր ըսելով կը հասկնանք մեր կամ ուրիշներէ առաջարկուած՝ սիստեմ մը, որ նպատակ ունենայ հիմնաւորել Հայերու քաղաքացիական իրաւունքները : Նա հիմը պիտի ըլլայ մեր ազգային գոյութեան պահպանման , ապահովուած կատարեալ երաշխիքներով: Պիտի օգտուինք պատմութեան դասերէն եւ հիմնուինք միջազգային դաշնագրերու եւ նոյնիսկ թուրք կառավարութեան կողմէ ընդունուած յանձնառութեանց եւ երաշխիքներու վրայ »:

Գ. Լ.

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷՐ ...

ԽՄԲ.— Պատմական է, նոր ժամանակներու յայտարար նշան, այն դաշինքը, զոր Ֆրանսուա Ա. թագաւորը գաղտնօրէն կնքեց Սուլթան Սիւլէյմանի հետ, եւ այս պատնառով խստիւ մեղադրուեցաւ իբրեւ « մատնիչ քրիստոնէութեան »: Քաղաքակրթութիւնը անարգօրէն կը նահանջէր բարբարոսութեան առջեւ , Լա Ռոշֆուքոյի առածը, թէ «Շահը կը կառավարէ աշխարհը », յաղթանակ մը կը տանէր աշխարհի մը վրայ՝ որ հիմնուած էր բարոյական ու քրիստոնէական սկզբունքներու վրայ : Այդ յաղթանակը, յետագային, պիտի դառնար հանգանակ աւելի ծանր մեղադրանքներու, նոր աշխարհի առաջնորդներուն ձեռքը , — մեր օրերու անբարոյութեանց նուիրագործում, նիւթական շահերու զոհել քաղաքակրթութեան Մարդը :

Ահաւասիկ քրիստոնեայ եւ իսլամ թագաւորներու համաձայնութեան վկայաթուղթերէն մին, — Սուլթան Սիւլէյմանի նամակը Ֆրանսուա Ա. թագաւորին ուղղեալ՝ 1528 Սեպտեմբերին. —

Քեզի , Ֆրանսուա , Գաղղիոյ երկրին Պէկը :

Դուն նամակ մը զրկած էիր Սուլթաններու պալատը եւ իմ Երջանկութեանս Դուռը (Տէր սաատէթ = Պոլիս), որ յաջողութեանց Արեւելքն է եւ տեղին՝ զոր համբուրել կը մատչին թագաւորաց եւ իշխանաց շրթունքներ : Այդ նամակին մէջ կը խօսիս այժմ մզկիթի փոխուած եկեղեցւոյ մը մասին, որ առաջ քրիստոնէից եղած ըլլայ , քրիստոնէից՝ որոնք կը բնակին Երուսաղէմ, մեր բարւօք պաշտպանեալ նահանգներէն մին: Այս նիւթիս մասին Ձեր ըսածներուն բոլոր մանրամասնութեան տեղեակ եմ : Իմ մեծափառութեանս եւ քու մէջ եղած բարեկամութիւնը եւ սէրը Քու խնդրանքներդ ընդունելի կ'ընեն Ինձ, որ եմ աղբիւր երջանկութեան : Սակայն այս խնդիրը երկրի կամ ստացուածքի վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներու չի նմանիր : Ասիկա կրօնքի կը վերաբերի: Ըստ սուրբ հրամանաց ամենաբարձրեալն Աստուծոյ, արարիչ երկրի , եւ երախտաւոր Ադամայ եւ ըստ օրինաց մեր Մարգարէին, արեւ երկու աշխարհաց, (թող աստուածային օրհնութիւնը եւ փրկութիւնը հանդչի անոր վրայ), այդ եկեղեցին շատոնց մզկիթ եղած է եւ Մահմետականները իրենց աղօթքը (նամազ) կատարած են այդ մզկիթին մէջ, Արդ, մեր կրօնքին հակառակ է որ մզկիթ կոչուած տեղ մը, ուր նամազ եղած է, փոխուելով ուրիշ նպատակի վերածուի : Մինչեւ անգամ եթէ մեր օրէնքը այդպիսի փոփոխութիւն մը հանրական կերպիւ արտօնէ , Ձեր խնդիրքը հաճելի չի գար իմ Անձիս, տուիչ երջանկութեանց : Այդ մզկիթէն զատ ուրիշ տեղեր պիտի շարունակեն մնալ քրիստոնէից ձեռքը, եւ Մեր արդար կառավարութեան տակ ոչ ոք կարողանայ նեղել անոնց մէջ բնակողները : Անոնք պիտի բնակին խաղաղութեամբ Մեր պաշտպանութեան տակ, պիտի կարենան նորոգել իրենց դռներն ու պատուհանները : Անոնք պիտի կարենան պահել ամենայն հաւատարմութեամբ իրենց արդի ունեցած աղօթարանները եւ հաստատութիւնները, առանց հնար ըլլալու որ մէկը հարստահարէ կամ նեղէ զանոնք ո'րեւէ կերպով :

ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԻԻԼԷՅՄԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ

*

Նոր լոյս ծագեց աշխարհին
Ո՞վ այդ արեւը բերեց. —

Ահա ոսկեայ մի արեւ՝
Ճառագումով իր հրէ՝
Այգաբացի պուրպուրէ
Նժոյգների վրայ յեց՝
Նոր աշխարհին ու մարդուն
Յղում է լոյս զուարթուն :
Նոր աշխարհին ու մարդուն
Ո՞վ բերեց լոյսն այս արթուն ,
Օ՛, ո՞ւմ ձեռքով վառուեց, ո՞ւմ ,
Հրակարմիր, հրավարս ,
Ադամանդեայ լոյսը այս :

Կքած կեանքի բեռի տակ ,
Խոր գերութեան ընդերքում ,
Իմաստութեան մի գետակ
Յիմարութեան համերգում —
Քանի՛ տարի, քանի՛ դար
Վկայեց իր անհերքում ...

Ափերին այն խաւարտչին,
Ուր հայրենիքն էր մեր հին, —
Չկա՞ր արդեօք գիւտ մի յորդ ,
Ու գերութեան անհաղորդ՝
Լուրթ հոսելով դարից – դար՝
Մթութեան մէջ այն յամառ
Այս այգաբացն էր կրում,
Հո՛ւր այգաբացն այս հեռու՝
Հնուց պահած իր ջրում
Օ՛, ըղձական այս հեռուն ...
Կքած կեանքի բեռի տակ՝
Ոգի՛ անկոր, հո՛ւր գետակ ...

Ահա վառում է մեր նոր
Յաղթանակի լոյսը բորբ
Լուանում է նա հիմա
Վառուող ոգին մեր անմահ
Չքնաղ արե՛ւն այդ արի ,
Վառուած հրով աշխարհի ...
Չկա՛յ ուրիշ արեւ է՛լ .
Նա՛ է միայն, որ դարեր
Անմար՝ պիտի արեւէ՛ ...

Լոյսով վառուած սակայն այդ՝
Նժարներից հիմա մենք
Յիմարութեամբ չթափենք
Իմաստութիւնն այն արար .—
Մեր անցեալի խորամիտ
Է՛ջն այն արդար ու ռամիկ՝
Մեծահաննար ու վարար :

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

ԽՄԲ.— Այս քերթուածին իւրաքանչիւր տողին սկիզբը՝ երկրորդ գիրերը քով քովի բերելով կը կազմուի Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէն է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Թագաւորին սիրտն ալ առի, եւ առաջին առթւի որ Աւագանեաց Ժողովին մէջ աթոռ մը թափուր մնայ, իրեն պիտի շընորհուի ան: Ռօշ Պէրնար մարքիզը թէպէտ երկար ատեն մնացած է Ամերիկայի մէջ, բայց անոր տոհմային խառնուածքը բնաւ չէ փոխուած , իր Ֆրանսական նկարագիրը անխախտ մնացած է: Առատաձեռն է, վեհանձն , ուշիմ, խելացի , քաջ եւ զարգացած ...: Որ ընտանիքին մէջ որ մտնէ, անոր փառքն ու պսակը պիտի ըլլայ եւ կինը երջանիկ պիտի ընէ, որովհետեւ փայլուն ապագայ խոստացող երիտասարդ մըն է մարքիզը: Ահա այս բարեմասնութիւնները նկատի ունենալով, պարոն դուքս, բնաւ չեմ վարանիր անոր կողմէ ձեր աղջկան ձեռքը խնդրելու :

— Ձերդ վսեմութիւն, բարեհաճեցէք թոյլ տալ ինձ յայտնելու ձերդ վսեմութեան իմ խորին եւ անսահման երախտագիտութիւնս, պատասխանեց Պ. Շանթօսէ պարծանքով: Ինծի հանդէպ այսքան բարձր հոգածութիւն մը ցոյց տալով եւ աղջկանս՝ Մառի Թէրէզի մասին հետաքրքրուելով՝ ձերդ վսեմութիւնը ի յայտ կը բերէ թէ որքան աղնիւ սիրտ մը ունի ինք :

— Աս ալ չմոռնամ ըսելու թէ Կայթան մարքիզը բաւական սիրահարած է ձեր աղջկան , աւելցուց կոմս Արթուա: Հարսանիքին ներկայ պիտի ըլլամ , նշանտուքը շուտ մը ըրէք ...:

— Նորին վսեմութիւնը իր շնորհներովը կ'ողողէ զիս ... :

— Ուրեմն որոշուած է, կայսրութեան այդ երկու հռչակաւոր անունները իրարու պիտի միանան եւ իրարու խնամի պիտի ըլլան ...:

— Ձերդ վսեմութիւն, մինչեւ մահս պիտի չմոռնամ ձեր օգոստափառ բարեսրտութիւնը ... , ըսաւ Շանթօսէ եւ իշխանին առջեւ ծունկի եկաւ :

Իշխանը վեր վերցուց զայն եւ անոր ձեռքը բռնելով ըսաւ .

— Լոնտոն եւ Գերմանիա աքսորուած եւ թափառական ու տխուր պտըտած ատեննիս որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր որ օր մը նորէն մեր հայրենիքը պիտի դառնայինք եւ ճերմակ դրօշին տակը պիտի հաւաքէինք աղնուական ցեղին ծաղկատի մնացորդները : Էհ, պարոն դուքս, հարսանիքը չմոռնաք ..., երթաք բարով ..:

Շանթօսէ, որուն սնափառութիւնը չափէն աւելի փաղաքշուած էր, ինքնիրմէն ելած՝ դոչեց:

— Թող ձեր վսեմութիւնը բարեհաճի իմացնել մարքիզ Ռօշ – Պերնարի թէ ինքզինքիս պարծանք պիտի սեպեմ զինքը որդիս կոչելը :

Այս ըսելով, համոզուած թէ այլեւս անկէ ետքը կայսրին շնորհներուն պիտի արժանանար, դուրս ելաւ դահլիճէն :

Չկարծուի սակայն թէ Շանթօսէ դուքսը չար մարդ մըն էր: Ան կը պատկանէր հացկատակ ազնուականներու այն սերունդին որ արքունիքին շուրջը կը դեգերի , բայց որուն սուրը յեղափոխութեան առաջին պատուարին զարնուելով իսկ կը ջախջախուի :

Վտանդին առջեւէն փախչող հաճոյքի մարդ , պաշտօնի վրայ եղած ատենը միայն իր պարտականութիւնը ճանչցող պաշտօնատար, օրէնքներուն տրամադրութեան տակ իյնալով իր հարստութեան մէկ մասէն զրկուած աւատապետ, ժողովուրդին Վերսայի վրայ յարձակիլ եւ զայն գրաւելէն ետք ճնճղուկի մը պէս դէպի աւելի խաղաղ հորիզոններ թռչելով, քշուած տարուած էր դէպքերէն եւ սահմանագլուխէն անցնելով՝ կինը Քօպլէնց ձգած, իսկ ինքն ալ Քօնտէի առասպելական բանակին միացած էր :

Մինչեւ Պուրպօնեան իշխանութեան վերադարձը , այսինքն մինչեւ 1815, աքսորական իշխաններու շուքին ու հովանիին տակ թափառական, անօգուտ ու միջակ կեանք մը վարած եւ քիչ անգամ տեսնելու դացած էր կինը, որ 1806ին մեռած ըլլալով՝ ձգած էր սիրուն աղջիկ մը զոր Մայանս ապաստանած Ֆրանսացի կրօնաւորուհիներու վանք մը դրած էր, եւ հոնկէ հանած էր ասկէ երկու տարի առաջ , այսինքն աղջկանը տասնեւվեց տարեկան եղած ատենը :

Մարի – Թէրէզ Շանթօսէ, Ֆրանսայի տարագրուած ծաղիկներէն ամէնէն սիրունն էր: Խանդաղատանքի ու սիրոյ հրապուրիչ հմայք մը կը հոսէր իր անձէն:

Երբ զինքը առաջնորդող կրօնաւորուհիին հետ Փարիզ կը հասնէր եւ Վէրսայլի մօտերը գտնուող Շէրիզի դղեակը կ'իջնէր, իր շուրջը կը սփռէր մաքրութեան, անմեղութեան ու առաքինութեան վսեմագոյն ճառագայթ մը, ճառագայթ մը որուն ոչ ոք կրնար նայիլ առանց աչքերը շլացնելու վտանդին ենթարկելու :

Միայն իր հայրն էր որ, կլանուած Լուի տասնըութերորդի կողմէ իրեն յանձնուած քաղաքական զբաղումներէն, անոր անձին մէջ երկչոտ ու սիրուն դպրոցականէ մը ուրիշ ոչինչ տեսած էր :

Շանթօսէ Դուքսը իր աղջիկը կառավարելու եւ խնամելու հոգը իր ազգականներէն Ակաթ – Սօֆի Վորալիէր մայրապետին ձգած էր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

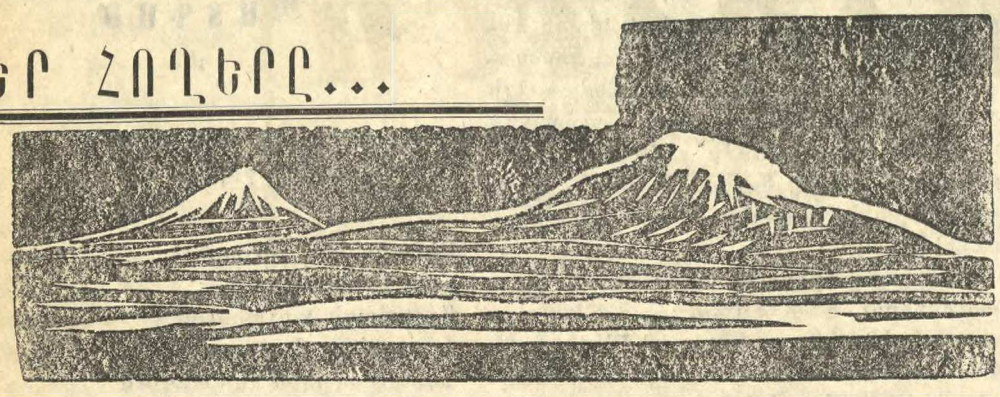

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ EDOUARD DEPREUX (Նախկին նախարար)

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:
Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոքառի սպասարկութիւն :—
ՊԱՆԵԷՕ :— *Ժամը* 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Ռիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :
ՇԱՒԻԼ :— *Ժամը* 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ :— *Ժամը* 19·45, *Փլաս Փըթի Փոն*, 20*ին Փլաս Քառնօ* :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ :— *Ժամը* 20*ին Սքուառ տ'Էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ :— 19·50*ին Փլաս տէ զ'Էքոլ*, 20*ին Պայէ* :
ԻՍԻ :— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը*, 19·50*ին Ռիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիգրանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տիգրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Տիգրանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Քրից, Տէր եւ Տիկին Կի Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէր Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէմիրճեան եւ զաւակները, Պ. Միշէլ Տէմիրճեան, Օր. Ժանէթ Զատիկեան, Պ. Մանուկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մեծ մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՅՈՎՀ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ծնունդ Տէմիրճեան,
Մեծ – Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 19*ին*, 78 *տարեկանին* :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Ապրիլ 22) *Ժամը* 15·30*ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին (Ռիւ տէ Պռոչէ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը* :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Հաղ. միջոց :— 203 *թիւ օրօպիւսը Շարանթոն – Էքոլէն, իջնել Փըթի – Փոն*,

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան եւ զաւակը իրենց զաւկին եւ եղբօր Տիգրան Մովսէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրեն քսան Ֆրանք Անտիյիի ծերանոցին եւ քսան Ֆրանք Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին : (*Ստանալ «Յառաջ»էն*) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : *Մայիս* 3*ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ*, 7 *Մայիս*, *Պուլվար Օտտոյի մէջ* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45 ՐԻԻ ԼԱ ՊՕԷՍԻ (Մեթրօ Միրոմենիլ)

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ եւ ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին :—

Օր. ԻԻԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ (դաշնակ), Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն) :
Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 18*ին, Հայկական ջարդերու* 52*րդ տարեդարձին առթիւ ծաղկեպսակ կը դրուի Անծանօթ Զինուորի շիրիմին* :
Հաւաքուիլ՝ Թեռ – Փլէն, Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէ եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտ:
Օթոքառներ նախատեսուած են Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Պանեէօ, Շաւիլ, Քոլոմպ, Իսի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
Կը խօսին՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի*
Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան *եւ Պ.* Տէրոյեան :
Խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ
Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ի պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11·50*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

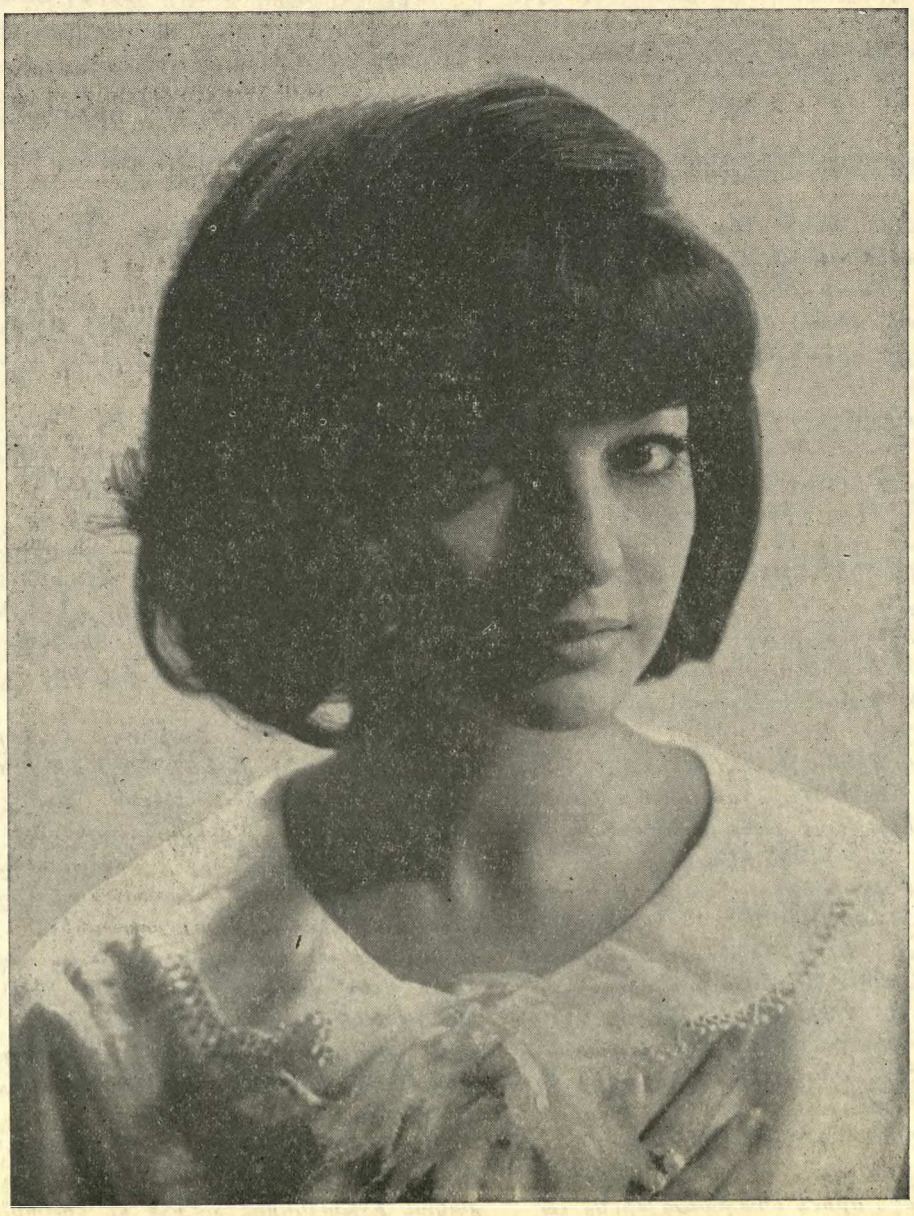

Récital
ROSY ARMEN
L'OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 – 25 – 49 :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 *Ռիւ Սէն Լազար*) : *Զատիկեանի*, 20 *Ռիւ տը Լա Տէֆանս, Իսի* : *Ֆիլիփ, Փլաս Քառնօ, (Ալֆորվիլ)* :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
23
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
23 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10895 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.895

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Սրտառուչ հաւատարմութեամբ ու երկիւղածութեամբ այսօր՝ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձին առթիւ՝ կրկին կը հաւաքուինք ազգովին ոգեկոչելու համար մեր մէկուկէս միլիոն անթաղ մեռելներու անթառամ յիշատակը :

Երախտագէտ ու հայրենաբաղձ Հայութիւնը անդամ մը եւս ջերմեռանդութեամբ, խոր յարգանքով ու խանդակաթ սիրով ծունկի կուգայ ու կը խոնարհի իր անմահ նահատակներուն առջեւ :

Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած վտարանդի ու ազատատենչ Հայերու մտածումները կ'երթան դէպի Վոսփորի ափերը, ուր չարաշուք դիշեր մը հարիւրաւոր պաշտելի մտաւորականներ, — ազգին ընտրանին, — մեր դարաւոր դահիճին կողմէ դաւադրաբար, տմարդրօէն ձերբակալուեցան, դէպի սպանդանոց տարուելու համար :

Մեր երեւակայութեան առջեւ կը պատկերանան Այաշը, Զանզըրը, Անգարան, ուր վայրագօրէն եւ չարչարանքներով խողխողուեցան մեր աննման բանաստեղծներն ու գրագէտները, Սիամանթօն, Վարուժանը, Սեւակը, Բարսեղեանը, Շահպազը, Երուխանը, Հրանդը, Զէօկիւրեանը եւ ընկերները :

Կը տեսնենք հոյլը մեր ազգային ու յեղափոխական գործիչներուն, որոնք Եդեսիայէն դէպի Տիգրանակերտ տանող ճամբուն վրայ տմարդօրէն ջարդուեցան, — Զօհրապ, Վարդգէս, Զարդարեան, Ակնունի, Շահրիկեան, Խաժակ, Մինասեան, Տաղաւարեան, Ճանկիւլեան եւ այնքան ուրիշներ :

Մեր աչքերուն կը ներկայանան անվերջ կարաւանները մեր անմեղ ու անպաշտպան հայրերուն ու մայրերուն, մեր եղբայրներուն, քոյրերուն եւ անմեղ մանուկներուն, որոնք ոստիկան – զինուորներու սուիններուն եւ բիրերուն հարուածին տակ տարագրութեան ճամբաներուն վրայ իրենց վերջին շունչը փչեցին՝ անիծելով ոճրագործ ցեղը :

Գերեզման չունեցան Միջագետքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի անապատներուն կամ Անատոլուի եւ հայկական նահանգներուն մէջ անօթի ու անսուաղ մեռնիլ մեր հարազատներն ու արիւնարբու «չէթէ»ներու դաւադիր գնդակներուն զոհուող հարիւր հազարաւոր Հայորդիները, որոնց մարմինները կեր դարձան շնագայլերու եւ անգղերու :

Զե՛նք մոռնար Եփրատի ջուրերուն եւ Սեւ Ծովի ալիքներուն մէջ խեղդամահ մեր սիրելիները :

Զե՛նք ներեր համաշխարհային պատմութեան ամէնէն վայրենի, մոլեռանդ ու արիւնռուշտ ցեղին, որ կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն գալով բռնագրաւեց մեր պատմական, դարաւոր հայրենիքը, որ հինգ հարիւր տարի իր բռնակալի ճանկերուն մէջ մեր արիւնը ծծելէ ետք, արմատախիլ ըրաւ մեզ, աւերեց մեր չէն քաղաքներն ու աւանները, այրեց ու քանդեց մեր նուիրական սրբավայրերն ու մշակութային կոթողները :

Բռնագրաւուած այդ հայրենիքի հողին ամէն մէկ թիզը իր վրայ կը կրէ Հայուն արդար քրտինքին արդասիքը : Հազարաւոր եկեղեցիներ, ուխտատեղիներ ու դպրոցներ կենդանի վկաներն էին հայ ըստեղծագործ ու շինարար ժողովուրդի քաղաքակրթական բարձր մակարդակին :

Ո՛չ թէ սուգի, այլ «Ուխտի օր» է այսօր :

Ուխտ՝ աննահանջ տէրն ու պաշտպանը կանգնելու մեր արդար իրաւունքներուն :

Ուխտ՝ անդադար պահանջելու մեր հայրենի հողերը, որոնք Հայուն անժըխտելի սեփականութիւնը կը կազմեն :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու խռովեալ հոգիները անդենականին մէջ կը խաղաղին ա՛յն օրը միայն, երբ կ'իրականանայ անոնց նուիրական կտակը, երբ տէր կը դառնանք ազատ ու միացեալ հայրենիքի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ ՀԱՅՐ ՈՒ ՈՐԴԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Անորոշ է թէ ի՞նչ դեր խաղացած է խակապէս թագաւորը, այս պետական հարուածին մէջ, կը կարծուի թէ նախաձեռնարկ չէ եղած ինչպէս կ'ըսուէր սկիզբը այլ վաւերացուցած է եղածը երբ կատարուած իրողութեան առջեւ դտնուած է : Կը թուի թէ այս հարուածին գլխաւոր հեղինակներն են երիտասարդ սպաներ, ծայրայեղ աջ եւ միապետական : Անմիջապէս կազմուած է զինուորական դահլիճ մը, որու մէջ միակ քաղաքային անձը՝ վարչապետն է Կոլիաս, ընդհ. դատախազ : Կառավարութեան մնացեալ անդամները զօրավար եւ գնդապետներ են : Շաբաթ օր լուսարգելը վերցուած է երկրին մէջ, բայց երկիրը կը մնայ պատերազմական վիճակի մէջ : Յոյս կար որ ճամբաները բացուին, օդակայան ալ, եւ կարելի ըլլայ ստոյգ լուրեր առնել :

Քաղաքական բազմաթիւ դէմքեր ձերբակալուած են կամ հսկողութեան տակ են : Ասոնց կարգին, Ժորժ Փափանտրէու, 79 տարեկան, հին քաղաքագէտ, որ 1923էն ի վեր կարեւոր դեր խաղացած է Յունաստանի ճակատագրին մէջ : Ձերբակալուած է նաեւ զաւակը՝ Անդրէաս, որ կարեւոր դեր խաղաց վերջին ամիսներու ծագած տագնապին մէջ :

Նշանակուած վերջին վարչապետը՝ Կանելոփուլոս, հսկողութեան տակ կը պահուի :

Հինգ հոգիէն աւելի բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են :

Գրաքննութիւն հաստատուած է երկրին մէջ, բայց նոր իշխանութիւնները կը հաստատեն թէ բնականոն կեանքը վերսկսած է ամէն կողմ :

Յունաստանի մէջ, ձեռք առնուած միջոցներու կարգին, յիշենք որ գործադուլը ապօրինի հռչակուած է : Որեւէ Միութեան կազմութիւնը արգիլուած է : Խուզարկութիւնը արտօնուած է տիւ թէ դիշեր անհատական տուներու, հաստատութեանց եւ հանրային սպասարկութեանց մէջ : Թղթակցութիւնը (նամակ եւն.) գրաքննութեան ենթարկուած է, ինչ որ ալ ըլլայ անոր բնոյթը :

Պոլսէն «Ռօյթըրի հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ թրքական ուժերը կազմ ու պատրաստ կը սպասեն սահմանին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը իր համաձայնութիւնը տուած է հիւլէական ականներու ծրագրին թուրք–խորհրդային սահմանին վրայ : Թուրքիա նկատի առնել տուած էր որ «իր արեւելեան սահմանները հարկ եղածին չափ պաշտպանուած չեն» Կը յիշուի որ խորհրդային միութիւնը երեսուն զօրաբաժին ունի այդ կողմը, մինչ Թուրքիա միայն՝ 5 :

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ վիրաւորելով իր հակառակորդը՝ Ռիպիէռ, մենամարտի ընթացքին, յաղթական հռչակուեցաւ, բայց հարցը չփակուեցաւ : Արդարեւ երբ արիւնը հոսեցաւ Ռիպիէռի թեւէն, մենամարտը դադրեցաւ (չորս վայրկեան տեւած էր), բայց ՏէՖէռ մերժեց Ռիպիէռի ձեռքը սեղմել, կրկնելով «ես այդ ապրիւթիին ձեռքը չեմ սեղմեր, բայց միշտ իր տրամադրութեան տակ եմ» : Հաւանական չէ որ կրկին մենամարտին, մանաւանդ որ Ռիպիէռ իր ամուսնութեամբ պիտի ըզբաղէր : ՏէՖէռ հաճոյքով կը պատմէ մենամարտը, շեշտելով հանդերձ թէ նման հանդիպում մը ծիծաղելի ու հինցած է, յայտարարած է թէ ստիպուած էր ենթարկուիլ Ռիպիէռի փափաքին, զոր բաւական վախկոտ գտած է, հանդիպումին ընթացքին :

Օրը Օրին

ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Բառեր կան, որոնք խորշանք կը պատճառեն ոմանց : Սուգ բառը այդ կարգէն է : Տարիներով աշխատաեր եմ Ապրիլ 24 Օրուան պատմութեան, նշանակութեան, բովանդակութեան համար եւ լսեր եմ բազմաթիւ կարծիքներ, առաջարկներ, բացատրութիւններ :

Ընկերներ, վէպ գրել չէ մեր նպատակը, գրականութիւն ընել չէ մեր միտքը, որպէսզի փնտռէինք եւ ընտրէինք աղուոր բառեր կամ շողշողուն խորագիրներ : Ինծի չի խօսիր ոմանց կարծիքը թէ վրէժի օր պէտք է կոչել, կամ ընդհակառակն պէտք է մոռնալ վրէժը : Ինծի չի խօսիր ոմանց ըսելը թէ Հայաստան մը ունինք այսօր՝ հակառակ Թուրքին հրէշային ծրագիրներուն գործադրութեան :

Արդի Հայաստանով չի կրնար փոխարինուիլ ու չի կրնար մոռցուիլ Ապրիլ24ը :

Հատուցումի, փոխանակութեան հարցի մը վերածել Ապրիլ 24ին կատարուածը, ինչպէս կ'ընեն մեր պոլիտիկոսները, շփոթել պատմութիւնը զանազան մխիթարական բացատրութիւններու հետ, ինչպէս կ'ընեն խաղաղութեան մեր ինքնակոչ առաքեալները, կապել լեցուն բառերու, ինչպէս կ'ընեն մեր գիտոսիկները, կամ գոհանալ Յիսուսի խօսքերով՝ ինչպէս կ'ընեն խաչի բարեկամները, իմաստութիւն մըն է որ անհասկնալի կը մնայ ինծի :

Ու կ'ըսեմ. — Ի՛նչ անուն ալ տաք, ի՛նչ դարմանում ալ փորձուի, — նոյնիսկ Հայ Դա՛տը լուծուի, — երբեք պիտի չփակենք պատմութեան այդ էջը, պիտի չմոռնանք կատարուածը, սուգը պիտի մնայ սուգ, այսինքն ցաւի զգացումը պիտի չծածկենք դիւանագիտական կամ քաղաքագիտական խերեւեշանքի տակ :

Կը մերժեմ այն քոմփլէքսը, որ սուգին մէջ նուաստութիւն, վիշտին մէջ տկարութիւն ցոյց կուտայ : Մահերու պատճառած վիշտը աւելի հզօր է քան հարսնիքի մը ուրախութիւնը, փրփո՛ւր է ամէն ուրախութիւն, ու վի՛շտն է, սո՛ւգը միայն, որ կը ներշնչէ, կը զօրացնէ, վրէժի եւ ուժերու ջրվէժի մը բարձրութեան կը հասցնէ մտածելն իսկ թէ միլիոնաւոր Հայեր զոհ գացին թրքական բարբարոսութեան :

Պարսկական առած մը կ'ըսէ. — Իրական շիրիմը սիրտերու մէջ միայն կը կառուցուի, եւ ոչ թէ հողի մէջ :

Դարերով՝ Երուսաղէմի պարիսպներուն մէկ պատը արցունքով թրջող, դարերով՝ Լացի Պատի մը առջեւ կանգնած ժողովուրդ մըն էր որ Մակաբայեցիներուն դիւցազնութեամբ ներշնչուեցաւ, զօրացաւ, պարսպացաւ, խրոխտ Ալպիոնին զրահներն անգամ փշրեց :

Հալածուած, վշտահար ժողովուրդ մըն էր որ արցունքով մեծցաւ :

Ահա թէ ինչոդւ, սիրելի Հայրենակիցներ, կը խնդրեմ որ չմոռնաք օրուան Սուգը, — Ապրիլ 24ի օրը սուգ մըն է որ կը ներշնչէ մեզ, վիշտ մըն է որ միշտ կենդանի կը պահէ մեզ : Քաղաքական, ընկերվարական, համայնավարական թող ոչ մէկ գաղափար նսեմացնէ այն զգացումը, որ մեզ կը կապէ մեր նահատակներուն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ. — Թոյլ տուէք, այստեղ, արձանագրել դիտողութիւն մը : Մեր ծերունի Եկեղեցին, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, մասնաւորաբար այս վերջին տարիներուն, սովորութիւն դարձուց «հովանաւորել» ազգային հանդիսութիւնները խաչով ու խաչվառով, «Հայր մերով» ու «Պապանիչով» :

Մեր բնաշխարհին մէջ, ժամանակին, սրբապղծութիւն կը համարուէր ծիսական որեւէ արարողութիւն կատարել եկեղեցիէն դուրս, նոյնիսկ սրբազան երգեցողութիւնները : Կրօնք կոչուած բանը գումարն է երկու բառերու, — հաւատք եւ խորհուրդ : Այս երկու բառերը կը պահանջեն շրջափակ որ «օծուած» ըլլայ : Այդ շրջափակէն դուրս՝ ամէն խորհուրդ կը կորսնցնէ իր ուժը, նշանակութիւնը, լրջութիւնը : Ահա թէ ինչո՛ւ պատրիարքներ կային, որ կ'արգիլէին Աւետարան «կարդալ» տուներու մէջ, բայց ոչ «քաղել» : Հիմա կնունք ալ կ'ըլլայ, պատարագ ալ կ'ըլլայ, ամէն բան կ'ըլլայ, ամէն տեղ : Եւ այսպէս հանդէսներ կ'ըլլան որ «Հայ մեր»ով կը սկսին, «Հօյ Նազանով» կը շարունակուին, պարերով կը տեւեն, «Պահպանիչ»ով կը փակուին : Հացկերոյթներ կ'ըլլան և «պարտապանաց» երկարութեամբ կը բացուին աղօթքներով՝ իբրեւ... «ափերիթիֆ», ու կը փակուին «պահպանիչո»վ՝ իբրեւ ... տիժեսթիֆ : Կը կարծեմ թէ փիւտէօռը չէ միայն որ կը պակսի, այլեւ ... Էռիւտիսիոնը, որ կըրնար մեր եկեղեցականները վերածել եթէ ոչ Ղեւոնդ Երէցներու, որոնք ռազմաշունչ ճառեր արտասանել գիտէին, այլ գէթ — աւա՛ղ — Հայ Սահակներու, որոնք բեմ կը բարձրանային, սիրուած հռետորներ կը դառնային, քաղաքական ճառեր կ'արտասանէին :

Կոմիտաս այցելեց Ատափազար : Եկեղեցիին մէջ, հակառակ ժողովուրդին թախանձանքին, մերժեց երգել «Կռունկը» : Զեզի բան մը կը խօսի$ այս պարագան եւ ճիշդ հակառակը :

Եթէ մեր հանդէսները «հովանաւորող» եկեղեցականները կուգան մեզի «Հայր մեր» միայն ըսել, տասնամեայ Հայկակն ալ գիտէ ըսել ատիկա : Իսկ եթէ «Պահպանիչ» միայն կուգան ըսել, մեր գիւղին տէրտէրն ալ գիտէ ատիկա : Քիչէն չատ հասկցէք :

Շ. Ն.

ԵՐԵՒԱՆԻ "ԱՐԱՐԱՏ,,

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երեւանի «Արարատ» Ֆութպոլի խումբին Ֆրանսայի բարեկամական մրցումները դասաւորուած են հետեւեալ ձեւով. —

Ա. — մրցում. — Փարիզ, Թուլուզի ԷՖ Սէի դէմ, Յունիս 1ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ : Տեղի կ'ունենայ նաեւ ուրիշ մրցում մը Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի (ԻԻ ԺԻ Ա) եւ Ռէտ Սթար Օլէմփիք ռէզէրվին միջեւ :

Բ. մրցում. — Մարսէյլ : Օլէմփիք տը Մարսէյլի դէմ Յունիս 4ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ :

Տեղի կ'ունենայ նաեւ ուրիշ մրցում մը Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւ խումբի եւ Ա ԷՍ Մազարկի միջեւ :

Գ. մրցում. — Լիոն : Օլէմփիք Լիոնէի դէմ Յունիս 6ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ :

ՅԻՇԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

Եւ դարձեալ Ապրիլ 24 ...:

Հայ մտքի նահատակութեան սգատօ-նըն է, որ պիտի կրկնեն մեր սերունդները տարէց – տարի, եւ դարէ – դար ...:

Կարո՞ղ էք գտնել համաշխարհային պատմութեան մէջ հաւաքական նահատակութեան աւելի ցնցող տեսարան մը, քան այդ կարաւանը հայ առաջապահ գործիչներու, որոնք ասկէ 19 տարի առաջ կատարեցին իրենց սգերթը դէպի հեռու անապատները ... :

Հայոց պատմութեան « Զարհուրանքի թուականն » է այն: Ինչ են անոր հանդէպ Ֆրանսական «Աննէ Թեռռիպլի» սարսափները՝ Վիկտոր Հիւգոյի հանճարեղ գրչով յաւերժացուած ...

Ժողովուրդի մը գլուխն էր, որ կը զատէին մարմինէն, նախ քան մարմինը յօշոտելը :

Հարիւրաւորներ էին այդ եղակի Գողգոթայի ճամբուն վրայ : Գաղափարի աննկուն մարտիկներ՝ որ կ'երթային անմահութիւնը գրկելու ամէնէն դաժան վախճանին մէջ: Մտաւորականներ – մեծագոյն մասը : Զինուորներ գրչի ազատութեան :

Ակնունի , — հայ ամբիոնի զարդերէն մէկը, մեծ Արծրունիի գլխաւոր աշխատակիցը : Զօհրապ, Զարդարեան , — հայ գրականութեան , Հայոց մշակոյթի առաջնակարգ սիւներէն : Սիամանթօ , Վարուժան ,— հայ մարտական բանաստեղծութեան զոյգ իշխաններ : Վարդգէս, Խաժակ, Հրաչ, Սարգիս, Շահրիկ, Մինասեան, Գալֆայեան, Փաշայեան , Ստեփանեան, Մարզպետ, — հայ ազատագրական շարժման հինաւուրց ռահվիրաներ, հայկական «դետնայարկի» տաղանդաւոր քարոզիչներ :

Ու շքեղ բոյլ մը երիտասարդ գործիչներու , գրագէտներու , — Բարսեղ Շահպազ, Գեղամ, Սեւակ, Բարթող, Փիլոս եւ քանի՛ Փիլոսներ ...:

Երեք յաջորդական սերունդներու ծաղիկն էր, որ տրորուեցաւ դահճի բիրտ ոտքերուն տակ : Վիհ մըն էր, որ բացուեցաւ հայ մտքի անդաստանին մէջ. ահաւոր բաց մը, զոր կը զգանք ամէն րոպէ մեր կեանքի ու գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ : Փոքրիկ ազգի իմացական դէմքը մէկէն ի մէկ ասես խոշտանգուեցաւ, խեղաթիւրուեցաւ այնքան բարձր արժէքներու կորուստով :

Զանա՛նք շտկել աւերածը, ձգտինք լեցնել բացուած վիհը : Ի՞նչ են ազգերը առանց գրականութեան, արուեստի եւ մշակոյթի : — Ազգ չեն արդէն : Տգէտ ու բիրտ մարդկային համախմբումներ են միայն : Նիւթ են առանց հոգիի : Նիւթական հարստութիւնը արժէքաւոր է , բայց անհունապէս աւելի թանկարժէք է հոգեւոր , իմացական հարստութիւնը : Մեծ մի գրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ դրամագլուխ մըն է ազգի մը համար : Աշխարհահռչակ խորհող մըն է , փիլիսոփայ Կառլայլ, որ օրին մէկը այս իմաստալից յայտարարութիւնն ըրաւ .

— Ես աւելի կը նախընտրեմ, որ Անգլիան իր Հնդկաստանը կորսնցնէ, քան իր Շէյքսփիրը : Մէկը չոր, կոպիտ նիւթն է, միւսը միտքն է, հայրենիքի ոգին, որ կը ճախրէ յաւերժօրէն աշխարհի բոլոր հորիզոններուն վրայ : Շէյքսփիր , մէկ հատիկ մարդ, հանճարեղ գրող , աւելի մեծ գանձ մըն է ամէն գիտակից Անգլիացիի համար, քան Հնդկաստանը, որ պատուանդանն է Մեծն Բրիտանիոյ նիւթական վիթխարի հարստութեան ...:

Այդպէս է իմացական արժէքներու կը-շիռն ու հմայքը : Տեսէք թէ ինչպէս նոր, երիտասարդ ազգերը, որ երեւան կուգան պատմութեան բեմին վրայ եւ կ'ուզեն պատուաւոր դիրք նուաճել քաղաքակիրթ ազգերու գերդաստանին մէջ, կը ձգտին ամէնէն առաջ այդ իմացական արժէքները ստեղծել : Տեսէք թէ ո'րքան ջանք ու ճիգ կը թափեն անդամ Թուրքերը իրենց դպրոցին ու գրականութեան համար , կը ձգտին ազգ դառնալ, պատմութիւն ստեղռել, — պատմութիւն՝ ոչ միայն ռազմական արշաւներու , ջարդի ու թալանի , այլեւ ազնիւ մշակոյթի, ստեղծագործող ճիգերու : Այն Թուրքը, որու վրայ մենք սովոր ենք միշտ վերէն վար նայիլ , այսօր լուրջ քայլեր կ'ընէ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ ու նոյն իսկ սկսած է մեզ գերազանցել, մինչ մենք զբաղած ենք մեր կեղտերը մաքրելով, մեր ներքին Թուրքերու շահատակութիւնները խարանելով ...:

Լեցուցէ'ք մեր նօսրացած շարքերը , երիտասարդ ընկերներ, ո'ւժ տուէք հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց եւ մի մոռացէք — մեռելները : Ականջ դրէք այս միւս խոշոր աշխարհահռչակ խորհողին՝ ընկերաբան Օգիւստ Կոնտին, որ կ'ըսէ թէ մարդկութիւնը , ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ քան ողջերէ : Յիշեցէ'ք, յիշեցէք մեռելները: Ապրիլեան, Մայիսեան, Յունիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները :

Մենք, որ աւելի «բախտաւոր » եղանք ու ճողոպրեցանք համայնաւեր խորշակներէն, պատուի ու խղճի պարտք մը ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն, ճիգերէն բանիւ մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն : Հազարաւորներ են անոնք , որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը հարազատ ժողովուրդին եւ կորան անյայտ խորշերու մէջ, անթաղ եւ անշիրիմ :Բայց որպէսզի մեզմէ ետքն ալ անոնց յիշատակը ձգուի դարէ դար, սերունդէ սերունդ , պէ՛տք է որ գրուին անոնց գործերը, պէ՛տք է որ պատմուի անոնց կեանքը : Զունինք ազգային սրբատաճար մը , ուր ամփոփէինք նշխարները մեր մեծ դէմքերուն, չունինք «Անյայտ զինուորի» գերեզման մը, որու շուրջը ծնրադրութեան թափօր ընէին երախտագէտ բազմութիւնները : Մեր հաւաքական պաշտամունքը կարող ենք միայն արտայայտել գրչով ու խօսքով, կենսագրական հատորներով, հրապարակային հանդէսներով :

Սրբազան պարտք մը՝ որ կը ծանրանայ գաղութներու Հայութեան վրայ :

Հայրենիքը ոչինչ կարող է ընել :

Հայրենիքը զրկուած է իր մեծագոյն զաւակները սիրելու եւ պատուելու իրաւունքէն :

Հայրենիքի մէջ պառկած արիներու գերեզմանները մոռացութեան խոտով կը ծածկուին եւ անոնց անխօս բնակիչները պաշտօնական գրականութեան մէջ կ'ամբաստանուին ու կ'անարգուին: Այդպէս կը թելադրէ կարմիր զուլուներու ընկերային – բարոյական աշխարհահայեացքը : Բայց մենք ալ 700·000 ենք, թերեւս շատ աւելի, մեր լայնարձակ գաղթաշխարհի մէջ, մենք ալ ուժ մըն ենք :

Դուք, հարիւրաւոր երիտասարդ մտաւորականներ, ցաք ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններում, չափահաս որբեր , գաղափարական անվթար ուժեր, որ ունիք գրիչ, շնորհք ու տաղանդ, որ դեռ կ'ապրիք հայրենի յիշատակներով, որ կ'ոգեւորուիք մեր անմահ լեգէոններու գործերով եւ կ'ուզէք ապրիլ անոնց պէս ջինջ անձնուրացութեան ու վսեմ խենթութեան վայրկեաններ , — դուք էք որ պիտի ցրուէք անարգ մամուռը այդ խնկելի գերեզմաններուն շուրջ, դուք էք, որ պիտի հանէք մեր երախտաւոր գործիչները մոռացութեան անդունդներէն եւ իրենց թովիչ պատկերներով ցուցաբերէք Հայոց աշխարհին ...:

Վայրենի ցեղերն անդամ իրենց ողջ ու մեռած հերոսներու պաշտամունքն ունին, զոր հէքեաթային զրոյցներով համեմած կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ: Գիտեմ, աւա՛ղ, պիտի ըսէք, որ կան տարրեր մեր զարմանալի ցեղին մէջ եւս, որոնց բարոյական մակարդակը այդ վայրենիներէն ալ ստոր է, կան մարդիկ, անխիղճ եւ անարդ մարդիկ, թուք ու նողկանք մարդիկ , որոնք թշնամու ցնծագին աղաղակներուն մէջ հայրենի սրբութիւնները կը պղծեն, Ապրիլեան նահատակներու դրօշը կը պատռտեն եւ ցեխերուն մէջ կը նետեն ...:

Կ'անցնին անոնք ալ, հայ ցեղի այդ թշուառական վիժուածքները կ'անհետանան տրորուելով ժամանակի մաքրագործող ալիքներուն մէջ : Թողէք ժանգոտած հոգիները եւ կատարեցէք ձեր պարտքը հանդէպ գաղափարի նահատակներուն :

Անոնք, մեր նահատակները գերագոյն արդարացումն են աշխարհի առջեւ , մեր շքեղագոյն տիտղոսը յառաջադէմ , պատուաւոր ու կիրթ ազգի մը :

Կատարենք մեր պարտքը հանդէպ մեր մեծ մեռելներուն, եթէ չենք ուզեր , որ պատմութիւնը սեւ ապերախտութեան կընիքը դրոշմէ մեր ճակատներուն :

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(«Երկունք», բացառիկ թիւ, 1934 Ապրիլ) :

ԽՕՍՔ ՍՈՒԳԻ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ոտքի՛: Բանակն է կ'անցնի :

Հեռուներէն կուգայ ան, բաշերը հովին:

Կուգայ սրարշաւ, մռնչելով, դոռալով, ինչպէս կատաղած վոհմակ վիրաւոր գազաններու՝ որոնք խլել կ'երթան իրենց պղծուած որջը, ինչպէս զարհուրած ամբոխ՝ որ կ'երթայ Աստուածներուն դահը սարսել եւ ետ ուզել դրախտը ...:

Ոտքի՛ : Բանա՛կն է կ'անցնի :

Ինչպէս հեղեղը, որ լեռնէն կ'իջնէ, զարնուելով ժայռերուն , փշրուելով, փշրելով , ինչպէս ամեհի ջրվէժ՝ որ կը քանդէ թումբերը ու ժայռերուն ծոցէն ճամբայ կը պեղէ , բանակը կուգայ՝ ժայռերը փշրած , հեղնելով ժայռերը որ ճամբան կը գոցեն :

Ոտքի ,: Բանա՛կն է կ'անցնի :

Ինչպէս մրրիկը որ մարդոց ուժը կը հեղնէ ու ցեղերուն հպարտութիւնը , բանակը կուգայ դարերը շալկած ,կոխոտելու գալոց դարերը ... :

Համրանք չունի ան : Ի՞նչ փոյթ համրանքը, երբ հրդեհ կայ ամէն մէկուն ներսը, կսկիծ ու ցասում : Դարեր քալեց ան, ու դեռ կը քալէ: Ի՞նչ փոյթ թէ շատերը խոնջ կ'իյնան ճամբան, եւ ուրիշները շարքը կը լքեն : Բանակը կ'անցնի միշտ թարմ , ու միշտ սէգ: Ինկողներուն տեղ նորերը կուգան , ու առջեւէն միշտ կը քալէ ջահը: Դարերը չկրցան մարել զանիկա, ու անոր բոցէն ցեղեր չքացան : Ջահը առջեւէն՝ բանակը կ'անցնի բաշերը հովին :

Ի՞նչ փոյթ թշնամին որ դարանակալ կը սպասէ ճամբան, ու կը շարժէ իր դաւադիր մանգաղը , որպէսզի հնչէ քաջերը որ կը քալեն առջեւէն, ջահերը բռնած: Կ'անցնի բանակը մահը հեղնելով, եւ անդոսնելով թիւը թշնամիներուն: Կ'իյնան քաջերը, ու ջահը ձեռքէ ձեռք կ'անցնի : Ջահը առջեւէն՝ կ'անցնի բանակը :

Օ՛, յոգնած է ան, բայց պիտի չկենայ: Վիրաւոր է ան՝ բայց պիտի թոյլ չտայ որ զան իր վէրքը կապեն : Ան միշտ պիտի քալէ : Օ՛, թող միտքը զան, փոյթ չէ՛, զոհերը զորս ճամբան թողուց ,ու ժայռերը զորս պիտի մագլցի՝ զոհեր ձգելով ամէն մէկ քայլին : Ան միշտ պիտի քալէ, զոհերը ճամբան ձգած, ջահը մի՛շտ առջեւէն:

Սո՞ւգ: Սուգի օր չունի երբեք ան : Իր մեռելներն է որ կուգան պահ մը իր մէջ արթննալ, իր ներսը նոր տեսիլք վառել. կուգան խարանել դասալիքները, կուգան սիրտ տալ յուսահատներուն : Եւ կուգան իր ներսը նոր կրակ թափել՝ որպէսզի տակայ երբ մագլցի ժայռերը, ու կարենայ հասնիլ կատարը ուխտուած լերան, որ դեռ հեռուն է ...

Ոտքի՛: Բանա՛կն է կ'անցնի ...:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(«Երկունք», բացառիկ թիւ, 1934 Ապրիլ)

Ի՞ՆՉ ՇԱՀԵՑԱՆՔ ԿԱՄ ԿՈՐՈՒՍԻՆՔ

Հայկական շարժումին անյաջող ելքը եւ յառաջ եկած ջարդերը ամբողջովին Ազգային Դատին տոմարին կորուստի կողմը դրելու չենք : Անոնք երկրագործին ցանած սերմին կը համապատասխանեն, որոնք օր մը շահ մը, արդիւնք եւ հունձք մը պիտի տան : Հիմա Հայուն ցանելու ժամանակն է, արիւն ու խօսք կը ցանենք, առանց որուն հունձքը անհնար է : Իրաւ է թէ Հայը դարերէ ի վեր արիւն թափած է, զուցէ աւելի արցունք քան արիւն, բայց այդ ստրկութեան մէջ եւ ստրկութեամբ թափուած արիւն էր: Ազատութեան համար արիւն թափել նոր սկսաւ Հայը, որ անշուշտ իր հունձքը պիտի ունենայ, բայց ոչ ոմանց կարծածին չափ շուտ : Եւ արդէն հիմակ ալ այնպիսի ուրախալի երեւոյթներ յառաջ գալ սկսած են, որ Հայկական Դատով ամէն հետաքրքրուողի ուշադրութեան արժանի են: Մենք մի քանին կը յիշենք, եւ ամէն մէկը իր հասկցածին համեմատ կրնայ երկարել այս ցանկը :

1.— Հայկական Շարժումին եւ նոյնիսկ ջարդերուն յառաջ բերած մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող կէտը քաղաքական է: Եւրոպական մեծ պետութեան եւ ժողովուրդի մը յայտնապէս եւ ազդու կերպով Հայկական Խնդրոյն մէջ մտնել եւ Հայոց նպաստաւոր, Հայոց պաշտպանի դիրք բռնելն է : Անգլիոյ պատիւը խնդրոյ տակ է մեր դատին մէջ: Ասոր կարեւորութեան վրայ չափէն աւելի չենք կրնար ծանրանալ : Ասիկա ըսողը միայն Հայ մը չէ, բոլոր Անգլիացիք, ո՛ր կուսակցութեան ալ պատկանին, այսպէս կը զգան եւ այսպէս կ'ըսեն : Իրենց պատիւը մեզի համար ոտքի տակ առնուած է : Ատիկա գրաւական մըն է, նաեւ մեզի համար, որ այդ պատիւը շտկել պիտի ջանայ Անգլիա: Երանի թէ, սակայն, կարենայինք այնչափ զգոյշ վարուիլ որ առիթ չտայինք Անգլիոյ, մեր ո՛րեւէ արարքին համար, գայթակղելու կամ իր պատուոյն մեզմով ալ արատաւորուելու վտանգ տեսնելու : Ո՛չ ալ, միւս կողմէ, որեւէ կերպով ընդհանուր Եւրոպիոյ մէջ Հայոց նըպաստաւոր եւ բարեկամական զգացումները վիրաւորող ընթացքի մէջ դտնուէինք: Այս մասին արտասահմանի Հայոց վրայ մեծ պատասխանատուութիւն կը ծանրանայ :

2.— Ջարդերուն պատճառով է որ Հայկական Հարցը այսչափ մօտէն եւ այսչափ սուր հանդամանքի տակ ճանչցուեցաւ Եւրոպայէն, որ շատ ականաւոր անձնաւորութիւններ Հայոց նպաստաւոր, եւ համակիր դիրք մը բռնեցին, որ ընդհանուր ժողովուրդը Հայուն վրայ տեղեկութիւն ստացաւ, անոր վրայ ուշադրութիւն դարձուց, Հայուն ո՛վ ըլլալը, անոր յատկութիւնները, կարողութիւնը, ձգտումները եւայլն հասկցաւ եւ դնահատեց անոր պատմութիւնը եւ ուսումնասիրեց երկիրը : Ասոնք ժողովուրդի մը ազատագրութեան ճամբուն վրայ շատ կարեւոր քայլեր են, զորս մէկ դարու մէջ հազիւ թէ կը կարողանայինք առնել խաղաղասիրական միջոցներով: Մանաւանդ մեզի պէս անծանօթ, Ասիոյ մէկ անկիւնը կըզզիացած, Եւրոպիոյ հետ ոչ մի կապ ունեցող ժողովուրդի մը համար այս ճանչցուելու հարկը անհրաժեշտ է: Մինչեւ հիմա Թուրքիոյ լուծէն ազատագրուող ամէն այդ կա՛մ Եւրոպիոյ մէջ է, կամ կից կը գտնուի եւ ճանչցուած է : Յոյները իրենց փառաւոր անցեալովը ծանօթ էին Եւրոպիոյ եւ սիրելի : Յունարէնը ամէն բարձրագոյն դպրոցի մէջ կ'ուսուցուէր, քիչ թէ շատ կրթութիւն ստացած մէկը յունական գրականութեամբ սնած էր : Ուստի եւ բնական էր որ համակրէին անոր: Նաեւ Յոյները Եւրոպիոյ մօտը եւ ծովային ժողովուրդ մը ըլլալով իրենց նաւերու եւ վաճառականութեան միջոցով Եւրոպիոյ հետ անընդհատ յարաբերութեան մէջ էին: Ինչ որ չէր Հայոց պարագան :

3.— Ջարդերը, թէեւ իրենց անհրաժեշտ հետեւանքը եղող գաղթերու պատճառով, Հայերը կը հեռացնեն իրենց բընաշխարհէն, բայց այդ չարագուշակ գաղթերն ալ իրենց բարիքն ունին: Ատով նոր նոր հայկական կեդրոններ գոյացան, — Ամերիկա, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւն, որոնք կարելի է ապագային Մայր Հայրենիքի զօրաւոր նեցուկներ ըլլան, ինչպէս եղան արտասահմանի Յոյները Յունաստանի համար: Այդ ցրուած Հայերը ամէն տեղ կարեւոր դիրք բռնած են եւ վաճառականութեան մէջ յառաջ կ'երթան: Ասիկա ալ ուրիշ կապ մըն է Եւրոպիոյ հետ :

4.— Ջարդերէն ետք դաստիարակութեան աւելի մեծ եռանդ մը յառաջ եկաւ թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Եւրոպիոյ մէջ հայ ուսանողաց թիւը աւելցաւ: Ամէն երկրի համալսարան լեցուեցաւ հայ ուսանողներով եւ կազմուեցաւ Ուսանողաց Միութիւն մըն ալ : Ասոնք ուրախալի երեւոյթներ են եւ սուլթանին հակահայ քաղաքականութեան արդիւնք :

5.— Իսկ աւելի մեծ արդիւնք մըն է ընդհանուր գրականութեան զարգացումը : Թուրքիայէն դուրս հրատարակուած հայերէն թերթերը իրենց թիւով, նիւթոց ճոխութեամբ եւ զանազանութեամբ խիստ հետաքրքրական են և քաջալերական երեւոյթ մը կը պարզեն : Ամէն կողմ հայ գը-

ՆԻԻԹԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
(ՉԷՉՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

«Խորունկ վիշտերը ծովու ջուրերուն պէս են, կ'առաջանան, կը քաշուին, բայց վերադառնալու եւ միշտ աւելի խորը պեղելու համար »:

Հ. ՍԵՆԿԻԷՎԻՉ

Ապրիլեան Եղեռնի յիսուներկու տարին լրացաւ արդէն :

Դեռ երէկ էր կարծէք :

Ու խորհիլ որ տակաւին կան մարդիկ, որոնք առանց խղճահարութեան՝ կը համարձակին թելադրել .— Մոռցէ՛ք ... մոռնա՛նք...

Մարդկային ցաւերու եւ ուրախութեանց անհաղորդ եւ անտարբեր, միայն իրենց սեփական շահերը չմոռցող, հոգեկան հիւանդներ են անոնք :

Մինչդեռ, երբ խորհինք լուրջ ու հանդարտ միտքով, ու մտաբերենք նիւթական, բարոյական եւ ֆիզքական անհաշուելի կորուստները, որոնք թշնամին պատճառած է մեզի դարեր – դարերով, այլ մանաւանդ պատկերացնենք դարուս ամենամեծ հրէշային ոճիրը, որ գործուեցաւ բաց երկնքի տակ, օր ցերեկով, մեղսակցութեամբ քաղաքակիրթ աշխարհին, մեր միլիոնաւոր հարազատներուն չարաչար նահատակուիլը ո՛չ թէ մոռնալ, այլ մոռնալու մասին խորհիլն իսկ ոճրային կը համարինք հայ մարդուն համար :

Ա՛խ, ի՞նչպէս , ո՞նց մոռանալ
Արհաւիրքն այն օրերի :
— Աշխարհքում ով մոռանայ ,
Ջուխտ աչքով թող քոռանայ ...

Անզուսպ պոռթկումն է սա մեր բանաստեղծներէն Պարոյր Սեւակի՝ վիշտին բոցերովը լուսաւոր ու թեւաւոր իր գրչին տակ, որ կը թուի օրհնութիւն մը հոգեպարար ու ամոքիչ այրուած սիրտերու :

Այսպէս է որ Ապրիլեան Սուգը դրոշմուած է համազգային երախտագիտութեան եւ յարգանքի կնիքով , ու վաւերացուած՝ նահատակներու սուրբ արիւնով :

Եւ այսպէս է որ Սրբոց Նահատակաց պաշտամունքին նուիրուած օրը, Օր Մեծարանքի , օծուն է սփոփարար շունչովը մեր վերածնած եւ հրաշագործ հայրենիքին :

×

Ոգեկոչել մեր անմահներուն յիշատակը, յարգելի ընթերցող, եւ անտեսել մեր որբացած որդիները, մեղանչում է պարզապէս :

Սովորական որբեր չէին անոնք: Մահը աչքերովը տեսած եւ ապրած անոր բովանդակ Զարհուրանքը, իրենց անմեղ մանկութիւնը խամրեցուցած բորենիներու յարկերուն տակ ու անոնց պիղծ դիրկերուն մէջ ... ողջ նահատակներ չէի՞ն անոնք ալ: Անոնցմէ հազարաւորներ նետուած անծանօթ ճամբաներու վրայ՝ կորսուեցան, Զարիքին պատճառովը չէ՞ր...

Մեր նիւթին անցնելէ առաջ, յիշողութիւններ թարմացնելու համար, երկու խօսքով տանք Զէզոք Տունի պատկերը :

Զէզոք Տունը չէնք մըն էր, Պոլիս, Շիշլիի պողոտային վրայ: Կը ծառայէր իբրեւ կայան ազատագրուած որբերու :

Ունէր երկսեռ Յանձնախումբ մը, որ պիտի ստուգէր որբերու ինքնութիւնը : Ընդհանուր հսկիչ Տիկին մը եւ ծառայող պաշտօնեաներ, մայրեր եւ քոյրեր : Կամաւորներու խումբ մը, ընտրուած եւ վաւերացուած Զաւէն Պատրիարքին կողմէ , կը վայելէր պատրիարքարանի հովանաւորութիւնը : Դուռը շղթայուած էր գիցեր – ցերեկ, վստահելի դռնապանի մը հսկողութեան տակ, որ կը բանար իրաւասու անձնաւորութիւններու. մասնաւոր նշանի մը վրայ :

Ահա Զէզոք Տունը :

Մեր որբախոյզներու կեանքին գնովը ազատագրուած որբերը սարսափով ու սրտապատառ հեծկլտուքով կը մտնէին Զէզոք Տունէն ներս: Իրենց թուրք «տէրերը» կասկածին թոյնը հոսեցուցած էին անոնց մատղաշ հոգիներէն ներս , համոզելով թէ «կեավուրները սպաննեցին ձեր ծնողքը, որովհետեւ Թուրք էին , եւ հիմակ ալ եկեր բռնի ձեզ կը փախցնեն , չհաւատաք անոնց խօսքերուն, անոնք ձեզ պիտի մորթեն, պիտի խեղդեն եռացած ջուրի կաթսաներու մէջ, պիտի սպաննեն ձեզ »: Ու տակաւին իրենց ջարդարարի մասնագիտութենէն մարմին փշաքաղող մանրամասնութիւններ, վերջին անգամ մըն ալ դիտելու համար սոսկումն ու դալարումները բիւր անգամ խաչուած մեր որդիներուն :

Այս մասին որչափ գրուի, չի բաւեր ներկայացնելու կամ նկարագրելու ճշգրիտ պատկերը իրականութեան : Այսքանը , իբրեւ նիւթ Հայոց Պատմութեան համար :

×

Զէզոք Տունէն անցնող մեր բեկորներուն մէջ բացառիկներէն էր «Ահմէտ»ը: Տարիքէն աւելի լուրջ, տասնամեայ այս պատանեակը կասկածին տառապանքը չունեցաւ երբեք: Յոգնած դէմք մը միայն, ուր որբութիւնը դրած էր իր անջնջելի դրոշմը : Իսկ ինչ որ զինքը աչքառու կը դարձընէր տղոց մէջ, աղօթողի իր հանդամանքն էր : «Ահմէտ» կը չէզոքանար տան մէկ անկիւնը, կը սփռէր լաթի կտոր մը, որուն հետ կը վարուէր իբրեւ սրբազան առարկայի, ու նստելով ետեւ ծալլուած կարճըլիկ սրունքներուն վրայ, ձեռքերը քունքերուն պահպանակ՝ կ'օրօրուէ՛ր ու կ'օրօրուէր , նուրբ շրթները պըտ – պըտացնելով անդադար : Երբ անցնող մը ըլլար սրահէն, առանց խանդարելու իր աղօթքը՝ «Ահմէտ» ձայնը կը բարձրացնէր, Եա՛ իլահի ...

Այսքանը կը լսէինք միայն: Նամազի բառերուն մնացեալը ի՛նչ էր եւ ուր կը կորսուէր , չէինք դիտեր ...

Այսպէս շարունակեց «Ահմէտ» թրքական սովորութիւնները , օրը հինգ անգամ եւ վեց ամիս կանոնաւորաբար : Եւ ամէն աղօթքէ ետք, առանց մոռնալու, ինքնիրեն կը յիշեցնէր բարձրաձայն .— Էլհամտուլլահ, պէն միւսլիման օղլու միւսլիմանըմ... (Փառք Աստուծոյ , ես իսլամի զաւակ իսլամ եմ, այսինքն Թուրք եմ) :

Նամազէն ետք՝ կը մօտենայինք խիստ փափկանկատութեամբ , զգուշանալով հակազդեցութենէ: Կը դիտէինք թարմ աղօթքին տպաւորութիւնը «Ահմէտ»ի աչքերուն մէջ, ուր մէվլէվիներու գինովութիւնը կը նշմարուէր, արտայայտուած այնքան ճարտարօրէն, որ մի գուցէ կեղծիքը վերիվայր շրջէր իր ծրագիրը . — Զհեռանալ Զէզոք Տունէն :

Մեր տարաբախտ բեկորներուն ապրած կեանքը, խաթարած էր անոնց մանկական պարզ, վճիտ հոգիները, եւ խորամանկ դարձուցած էր զանոնք : Բայց ոչ մէկը յաջողեցաւ «Ահմէտ»ին չափ երկար եւ իր տարիքին անհամեմատ պահել կամքին կորովը :

Խառնուածքով պաղարիւն ,խաղաղասէր էր մեր որբուկը : Տղոց մէջ պատահած փոքրիը վէճերու ինքնակոչ դատաւորը կը դառնար եւ կ'արժեցնէր իր հանդամանքը, յորդորներուն տալով հանդիսաւոր կերպարանք :

Եւ «Ահմէտ»ին վճիռին կը համակերպէին ամէնքը :

Միայն անոր ձայնը կը բարձրանար , երբ կատակել ուզէին չարաճճի ընկերները : Անոնք դիտէին թէ Ահմէտ իր սեփականութիւններուն վրայ կը դողար , ըզդեստները կը պահէին, գլուխէն անբաժանելի «քէփ»ը կը թռցնէին :Բայց երբ ծաղիկները փրցնել ձեւացնելով ածուին մօտենային, այլեւս կը լրջանար Ահմէտ:

Հետաքրքրական էր այդ միջոցին անոր սաստելու իշխանական շեշտը . — Զոճուգլար, նէ՞ զէմանա գատար սիզ լաֆ անլամայանագսընըզ ... Ալլահ, Ալլա՛հ.. հիչ պիր շէյին գըյմէթինի պիլմիյորսունուզ, Վա՛լլահի ... (Մինչեւ ե՞րբ խօսք պիտի չհասկնաք, Աստուած վկայ, բանի մը յարգը չէք դիտեր) : Վերին աստիճան արժանապատուութեան տէր՝ այս տղուն բերանէն չլսեցինք դառնութիւն մը իր կեանքի մասին : Զպատմեց : Զյուզուեցաւ ամենեւին : Ներելի՞ է դանդատիլ ապրած միջավայրէն ուր, չորս տարի , «Ահմէտ, օղլում ...» ըսելով պահած են զինքը :

Պոլսոյ հիանալի առաւօտներէն մէկն էր: Հարկ եղաւ Զէզոք Տուն հանդիպիլ :

Տղաքը շրջապատուած հսկիչ Տիկնոջմով, ինչպէս միշտ, կը դիմաւորեն մանկական քաղցր ժպիտներով: Կ'անդրադառնանք որ Ահմէտ բացակայ է: Քիչ ետք, պարտէզին դուռնէն կուզնի կուզ վազելով կուգայ, թարմ մանիշակներու փունջ մը ձեռքը: «Մայրիկէ ակաւ» ըսելով կը ճեղքէ տղոց շրջանակը , կ'անցնի առաջ ու, ծաղիկը հասակէն վեր բարձրացնելով , «ասիկա քեզի, մայրիկ» կ'ըսէ, դոհունակութեան քաղցր ժպիտով մը : Բնաւ չեմ յիշեր թէ փունջը որչափ ատեն մնաց որբուկին ձեռքը, նոյն դիրքով : Ու չեմ դիտեր թէ ինչո՞ւ համար չկրցայ գրկել – համբուրել այս խոհական տղեկը, հոտոտել իր ծաղիկը: Սակայն կը յիշեմ ու կը զգամ յուզումը այն բոպէին՝ երբ աներեւոյթ ձեռքեր պրկեցին զիս, դառնօրէն :

Մայրերը դժուար կը դիմանան այսքան երջանկութեան : Տիկին Քաջեան հիացած, զարմանքով, կ'ըսէ .— Տղաս, անո՞ր համար է որ խստիւ կը պահպանէիր ծաղիկներդ :

Փոքրիկը կը ժպտի վարդագոյն ժպիտով մը :

Բայց ի՞նչպէս նկարագրել որբերուն տրամադրութիւնը, որոնք ընճուած՝ չէին դիտեր թէ ուր պահեն իրենց գլուխները: Իրենք ինչո՞ւ չկրցան խորհիլ նման բան մը : Իրենք ալ գոյնզգոյն աղուոր ծաղիկներ ունէին սեփական ածուներու մէջ , ափսոս ... : Մտածումը տրտմեցուց մեր ազնիւ բեկորները : Եւ որպէսզի միտքերը ցրուենք, մանիշակները հատիկ հատիկ կը բաժնեմ տղոց, որոնք դժուար կ'ընդունին : Կը բաժնեմ Քաջեան եւ Շողակաթ մայրիկներուն, բոլորին: Քանի մը հատ կը պահեմ ընկերուհիներուս համար, իբրեւ թանկագին յիշատակ :

Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— * —

Խնկապարոյր իմ հոգւոյս տապանակէն ,
տարին օ՛ր
Մը գոնէ դուրս կը հանեմ կաւէ սափոր
մը պարզուկ,
Կաւէ սափոր մը՝ որուն կողերուն մէջ
դաշնոլոր ,
Անիւն մը սուրբ կը յառնէ ու կը մըխա՛յ
գաղտասուգ :

Յաւերժութեան բուրգերէն պեղուած
մասո՛ւնքն այդ անգին,
Կարօտաբաղձ կը գրկեմ, կը համբուրեմ
լալագին ,
Ու կը խօսինք իրարու, ինքը՝ լեզու, ես՝
ականջ,—
Արցունքներո՛ւ պէս անուշ մեր բարբառով
մեծասքանչ :

Ու կը կասի ժամանակն, իր հետ հոգի՛ս
ալ առած ,
Ու դէպի ե՛տ կը շրջի խելայեղ սլա՛քը
ժամուն,
Կը դառնայ հի՛ռ հիռ, լուսնի
սկաւառակին վրայ սառած ,
Ու կը դադրի: Կը թրթռա՛յ չուկէտին
հուսկ հասնելուն :

Այսպէս, ամէն Ապրիլի գիշերաշուք
միջինքին ,
Երբ մայիւններ կը մարին զոհարանէ
զոհարան ,
Հիւրընկալ հիւղն երբեմնի , —
արեւապա՛շտ իմ հոգին —
Աստուածատո՛ւն մը կ'ըլլայ՝ ուր
անմահնե՛ր կ'արթննան :

×

Ահաւասիկ կը քալեն անոնք , անգէտ
աղէտին ,
Ու սրտերնուն մէջ կ'երգէ դեռ անաւարտ
մեղեդին :

Գեղածիծաղ ափերէն դէպ անծանօթն ու
հեռուն
Կ'երթան, ակութ մը կարօտ վառած
իրենց կուրծքերուն :

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

բականութիւնը մեծ դեր մը կը կատարէ: Միայն Փարիզի մէջ այսօր դուցէ Պոլսոյ հայ թերթերուն չափ թերթ կը հրատարակուի եւ հարկաւ ատոնց ամէնքն ալ բաժանորդ եւ ընթերցող ունին : Այս թերթերը ամէնքն ալ քիչ թէ շատ ազգային են: Մեռելութեան երկրին (Թուրքիայէն) դուրս ազգային շունչ մը կ'ընթանայ ամբողջ արտասահմանի հայ գրականութեան մէջ: Ընթերցանութիւնն ալ թերթերու թուոյն համեմատութեամբ կ'աճի :

6.— Իսկ երկրին մէջ, թէեւ մեռելային լռութիւն մը կը տիրէ, սակայն այս հանրական ազէտները համերաշխութեան եւ զոհողութեան ոգի մը յառաջ բերին հայ ժողովուրդին մէջ: Ամէն դասակարգի եւ դաղափարի տէր Հայեր այսօր համակարծիք են թէ Թուրքին հետ հաշտութիւն հնար չէ , թէ Թուրքը միայն իրեն դէմ ապստամբողը չէ որ պատժել կ'ուզէ, այլ անխտիր ամէն Հայ : Համիտին հալածանքները հայրենասիրութեան հուրը աւելի արծարծեցին ազգայնոց սրտին մէջ, եւ թէեւ արտաքնապէս չարտայայտուիր ատիկա, բայց ներքնապէս կարծուածէն աւելի խոր զգացուած է: Վտանգներ, ճգնաժամեր նկարագիրը կը շինեն, կը զօրացնեն : Նոր սերունդ մը արհաւիրքի մէջ յառաջ դալով վտանգներու , դիժուարութիւններու վարժուեցաւ , անոնց դիմադրելու կերպերը սորվեցաւ : Արիւնի, մահուան եւ զէնքի անվարժ ու վախկոտ մարդիկ զէնքի հետ խաղալ սկսան , սիրտ եւ ոգի առին, մահն ու արիւնը անարգել սկսան : Առաջ Թուրքին առջեւ քծնիլ, անոր ամէն ըսածը ընդունիլ իբր պատգամ եւ հնազանդիլ սովորութիւն էր: Իսկ այժմ Հայուն երեսը պատռեցաւ, եւ հլու հպատակութիւնը մէկդի դրաւ: Իր պարտականութենէն զատ նաեւ իրաւունքներ ունենալ ալ հասկցաւ եւ զանոնք պաշտպանելու ետեւէ եղաւ :

7.— Հայկական Շարժումին առաջ բերած վերջին մէկ արդիւնքն ալ հայ անձնուէր զինուորներու երեւումն է (ֆետայի) :Դարերէ ի վեր թշնամիին դէմ կուրծք տալով յայտնի համարձակ կռուիլը մոռցած Հայը այսօր իր ծոցէն այսպիսի կամաւոր անձնուէր երիտասարդներու խումբեր հանեց եւ կազմակերպեց, ինչ որ շատ նշանակալից երեւոյթ մըն է: Երբ հայրենիքի այս կտրիճներուն կռուոյ դաշտին կամ կախաղանի վրայ նահատակուելուն լուրը կը ստացուի, ամէն ոք կ'ափսոսայ այսպիսի կորուստ մը, բայց լաւագոյն օրերու եւ Հայ Դատին աւելի յուսալից մէկ շրջանին պահուած տեսնել կը փափաքի այդպիսի հերոսները: Այլ սակայն չի կրնար իր զարմանքը եւ հիացումը զլանալ հայրենիքի համար զոհուող այդ քաջ նահատակներուն :

Այո՛, յարգանքի եւ պաշտումի սրբազան պարտականութիւն մը ունի կատարելու Հայը, մանաւանդ արտասահման՝ օտարացած, եւ դուցէ վտանգէ զերծ ըլլալով՝ սին խօսքերով (եթէ ոչ կռիւներով ու վէճերով) ժամանակ միացնող Հայը, այն բոլոր հայ զինուորներուն հետ, ո՛ր կողմին եւ դրօշին ալ վերաբերին, որ անձնուիրաբար Հայ Դատին տուին ինքզինքնին եւ քաջ նահատակներ հանդիսացան : Դարերէ ի վեր ստրկութեան վարժուած ազգ մը՝ երբ աննպաստ հանդամանքներու տակ իսկ այսպիսի արժանաւոր զաւակներ յառաջ կը բերէ եւ այսպիսի զոհաբերութեանց կարող կը հանդիսանայ, այդ ազգը կարծուածէն շատ աւելի յառաջացած է եւ այլեւս ստրուկ մնալու դատապարտուած չէ: Անիկա արժանի է ազատութեան եւ ազատութիւնն ալ ստուգապէս շատ հեռու չէ:

Հանդի՛ստ, ուրեմն, մեր Հայ Նահատակաց ոսկորներուն, եւ յարգանք անոնց քաղցր յիշատակին :

ՓՐՈՖ. Կ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Նիւթերու առատութեան պատճառով՝ բազմաթիւ յօդուածներ, որոնք մեզի ղրկուած էին «Ապրիլ 24ի» այս թիւին համար, յետաձգուած են ու պիտի հրատարակուին շաբթու մէջ :

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուա-նութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 14 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ - 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 - 27 - 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 - 17 - 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7.45ին :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, այս Երկուշաբթի, ԱՊՐԻԼ 24, ժամը 18ին :

Հաւաքուիլ Թեռ - Փլէն - Շան զՀլիզէ-Ֆրիէտլանտ :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ ցոյց տալ թէ կը յարգէ իր նահատակներու յիշատակը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւնեան Լեւոն, հօր անունը Յարութեան Գէորգ, մօր անունը Մաքթա : Մեկնած 1929ին Թիֆլիզէն ծնեալ Թարէ գիւղաքաղաք, Վրաստան, եղբայրներուն անունը Զաքար : Սուրէն, քրոջը անունը Մարուցա : Գրել Անտոնեանի, 17 Ավընիւ տէ զՀաքասիա, 92 ՔԼԱՄԱՌ :

OFFRE D'EMPLOI

Secrétaire-dactylo confirmée est demandée par société commerciale à Pantin.

Parfaite connaissance du français commercial et un peu d'anglais.

Ecrire au journal qui transmettra.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 - 30 - ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 *հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7-ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) : Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրետա, գեղատեսիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ : Աղուոր ճաշ :*

Ապրիլ 30.— *Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պլտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն : Այցելութիւն՝ Քէօքընհոֆ, պարտէզը, Շեվենինկըն, Մաթիւռոնտոն, Լա Հէ, Ռոթերտամ, Պռետա :*

Մայիս 1.— *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին :*

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 ֆր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
Վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ

Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

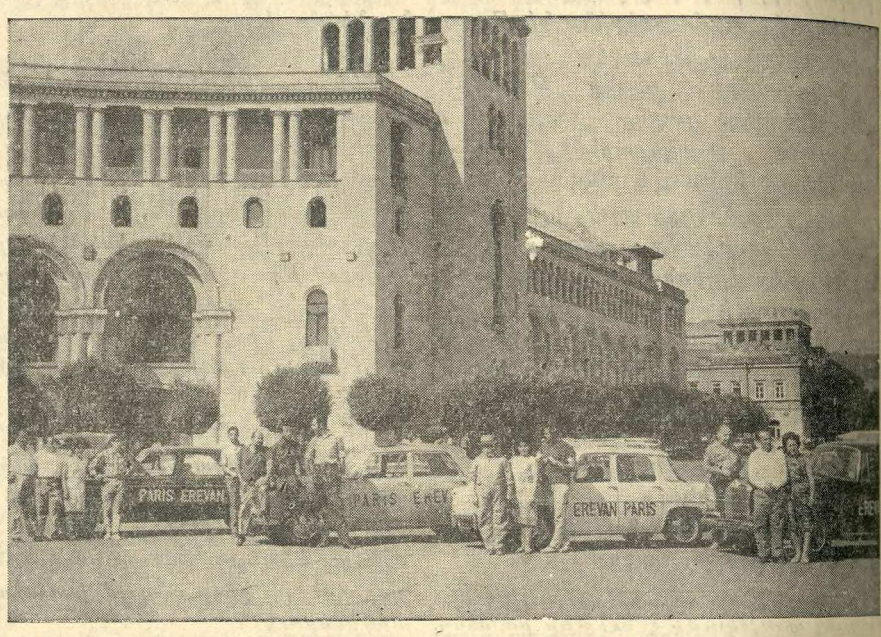

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել
ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

A l'occasion de la Semaine Culturelle

ORGANISÉE PAR LE

YAN'S CLUB

EN SON SIEGE, 5 AVE. REILLE, PARIS (14e)

une journée exceptionnelle sera consacrée aux Artistes et Ecrivains Arméniens

Le Mardi 25 Avril de 16 à 21 heures

avec la participation de:

MARIE ATMADJIAN, SIRARPIE DER-NERSESSIAN, HOURI IPEKIAN, NARTOUNI, N. SARAFIAN, P. TOPALIAN, F. FEYDIT, E. UTUDJIAN, V. GARDON, VORPOUNI, ROUBEN MELIK, KIRAZ, N. BECHIKTACHLIAN.

QUI SIGNERONT LEURS LIVRES

ARCHAG, ARDACHE, BRUNA, PAPAZ, SANOUKIAN

QUI EXPOSERONT LEURS TOILES

(L'EXPOSITION SE POURSUIVRA LES 26, 27, 29 AVRIL DE 15 H. A 19 H.)

Cette journée sera la seule à être ouverte au public

ROSY ARMEN *ET DE CHARMANTES HOTESSES VOUS Y RECEVRONT*

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ԱՊՐԻԼ
MARDI
25 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10896 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.896

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ ԵՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ է որ կը սկսէր Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչումը, աղօթքով եւ ուշ դիշերին պիտի վերջանար Սալ Կավոյի մէջ՝ աղօթքով :

Կը պատարագէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ խօսեցաւ նաեւ քարոզ մը ոգեկոչելով յիշատակը անոնց, որոնք զոհուեցան վասն կրօնի եւ հայրենեաց :

Քիչ ետք, Նոթր – Տամի Մայր եկեղեցւոյ մէջ էր որ, պիտի ոգեկոչուէր նահատակներու յիշատակը : Այս անգամ Ֆրանսային ու օտարն ալ մեր զմայլելի պատարագին հետ, պիտի լսէին ահաւոր պատմութիւնը ժողովուրդի մը, զոր աշխարհ կը փորձէ անտեսել : Կը պատարագէր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ Ֆրանսերէն քարոզով մը պիտի պարզէր թէ ինչպէս եղած էր այս ժողովուրդին ջարդը եւ ով էր անոր անպատիժ մնացած պատասխանատուն :

Դիշերը իջած էր Փարիզի վրայ երբ նոյն երկիւղածութեամբ, հայ հասարակութիւնը կը փութար Սալ Կավօ, ուր նախաձեռնութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ կուսակցութեանց, ու նախագահութեամբ հոգեւոր պետերու, տեղի կ'ունենար օրուան վերջին ոգեկոչումը :

Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական հիւանդանոցին նախկին բժշկապետ՝ Տոքթ. Բ. Նազարեան, իբրեւ նախագահ, կը բանար հանդէսը ու կը շեշտէր թէ ամէն Հայ դիտէ Ապրիլ 24ի իմաստը, դիտէ պատմութիւնը հոդամասի մը, որ դարերու ընթացքին այնքան թալան ու աւեր տեսաւ : Մեր պատմութիւնը, շատ ջարդեր տեսած է, ըսաւ նախագահը, բայց ոչ մէկը կրնայ իր համեմատութիւնն ունենալ Ապրիլ 24ի հետ : Զեղան սակայն Խորենացիներ, Եղիշէներ որպէսզի հատորներու մէջ հաւաքէին կատարուածին պատմութիւնը : Տոքթ. Նազարեան նկարագրեց աքսորը, յիշելով որ եթէ բախտաւոր պէտք է ըլլալ ապրելու համար, նաեւ մեռնելու ձեւով ալ պէտք է բախտաւոր ըլլալ ինչ որ չեղաւ մեզի համար, եւ այսօր տակաւին, ոչ մէկ թուրք քաղաքացիական քաջութիւնն ունեցաւ խոստովանելու համար թէ «ժողովուրդ մը ջարդեցինք» :

Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի խօսք առնելով, յայտարարեց. — «Ոգեկոչելու համար մեր նահատակներու յիշատակը, ձայներ կը հնչեն մեր ականջներէն կամ մամուլէն, ի՞նչ շահեցանք լացէն, լացէն բան չի շահուիր : Բայց լացն ալ իր իրաւունքն ունի մեզի պէս ժողովուրդի մը համար, իմաստ ունի ժողովուրդի մը համար որ գրեթէ իր կէսը կորսնցուց : Ժամանակը կրնայ ցամքեցնել սուգը : Վարդանանց յիշատակը այսօր ցաւի առիթ չէ, այլ՝ պարծանքի : Բայց երբ դադրի մեր աչքերուն արցունքն ալ, ոչ թէ յիսուն, այլ հինգ հարիւր տարի ետքն ալ մեծ Եղեռնը պիտի չկորսնցնէ իր իմաստը : Նահատակներուն օրինակը մեզի դասեր կուտայ, անոնք կ'ըսեն՝ մէկ եղէ'ք, միացած եղէ'ք, մեր թշնամին չէր զանազանած կուսակցականը, կրօնաւորը սուրին ծայրէն անցընելու համար : եթէ մեր թշնամին չէ դրած զանազանութիւն, մենք չէ որ պիտի դնենք : Իրենց պատգամն է՝ մենք պիտի ըլլանք մենք՝ ոչ թէ ես՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի :

Յաջորդ խօսողն էր՝ Ժիրայր Տէտէեան : Նախ հայերէն, երիտասարդ բանախօսը յիշեց թէ կէս դար անցած է այն ոճրային արարքէն, որու նահատակներու սրբազան յիշատակը կ'ոգեկոչենք այսօր : Մեր պարտականութիւնն է պայքարիլ մեր երիտասարդ ուժերով, ծանօթացնելու համար մեր դատը եւ արդարութիւն պահանջելու : Թուրքը չյաջողեցաւ իր դիւային ծրագրին մէջ քանի որ մոխիրներէն կրցանք վերականգնել նորաշէն հայրենիք մը : Զի բաւեր սակայն : Ունինք դատ մը որ արդար է : Միակամ պէտք է պայքարիլ մեր դատին յաղթանակին համար : Ոչ միայն մէկ օր, այլ ամէն օր պէտք է պահանջենք մեր հոդերը :

Պ. Տէտէեան քանի մը խօսք ալ Ֆրանսերէն ըրաւ, շեշտելով որ հայ ժողովուրդը արդարութիւն կը պահանջէ :

Խնամուած ճառ մը արտասանեց Պ. Ժիրայր Դատաւորեան : Հայերէն եւ Ֆրանսերէն, փաստերով ու մէջբերումներով պարզեց թէ ինչ էր կատարուածը, որոնք էին պատասխանատուները : Թուելէ ետք ոճրագործներուն անունները, յիշելէ ետք Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը, շեշտեց. — « Մենք հաւատացինք այն ազդարարութեան որուն համաձայն դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները անձնապէս պատասխանատու նկատելով թըրքական կառավարութեան բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ պաշտօնեաները որոնք կը մասնակցէին ցեղասպանութեան պիտի դատուէին ու պատժուէին ինչպէս յետագային դատուեցան ու պատժուեցան նացի ոճրագործները Նիւրընմպէրկի մէջ : Մենք հաւատացինք փաղաքշական եւ սիրալիր խօսքերուն : Մենք հաւատացինք եւրոպական պետութեանց քաղաքակիրթ ազդերուն տուած խոստումներուն մինչեւ այն վայրկեանը երբ Զինադադարին թուրք ոճրագործները փոխադրուեցան Մալթա կղզիին մէջ, պաշտպանուելու համար Հայերու վրէժխնդրութենէն : Միայն հայ ժողովուրդին կը մնար կազմակերպել իր Նիւրընպէրկը» : Ու բանախօսը յիշեց Սողոմոն Թէհլիրեանը, Արշաւիր Շիրակեանը, Մ. Թորլաքեանը, Ա. Երկանեանը, Պետրոս Տէր – Պօղոսեանըկ, Ա. Գէորգեանը եւ Ծաղիկեանը, քաջերը որ պատժեցին հրէշները : Պ. Ժ. Դատաւորեան յիշեց մաքրամաքուր Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի խօսքը ու եզրակացուց իր ճառին հայերէն բաժինը յայտարարելով. — «Հայ ժողովուրդ՝ միութիւն » : Ճառին Ֆրանսերէն բաժնին մէջ, ծանրանալով Եղեռնի մանրամասնութեանց վրայ, բանախօսը թուեց դէպքերը, նկարագրեց եղածը միշտ փաստերով եւ փաստաթուղթերէ մէջբերումներով ու եզրակացուց շեշտելով թէ այդ միութիւնն է որ վճռական պատճառաբանութիւնը պիտի ըլլայ, որ մղէ բարի կամեցողութիւն ունեցող մարդիկը որպէսզի արդարութիւն ընեն եւ այլեւս Հայկ. Հարց չըլլայ :

Խօսքը կը պատկանէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի. — «Ամէն տարի Ապրիլին խռովեալ հոդիներով կ'ոգեկոչենք մեր բիւրաւոր նահատակները : Ապրիլ 24ը ոչ միայն մեր, այլ աշխարհի պատմութեան չարագուշակ թուականն է : Ահաւոր բան մը կատարուեցաւ : Օգնութիւն կանչեցինք բայց ոչ ոք լսեց մեր ձայնը : Բայց պէտք է յոյս եւ վստահութիւն ունենանք» : Սերովբէ Արք. երկու յատկանշական դրուագ յիշեց այդ սարսափի օրերէն : Նախ Զօհրապը, որ կը մերժէր փախիլ եւ կը նահատակուէր : Երազ, հաւատք եւ խոէալ ունէին մեր նահատակները : Զօհրապ, օրէնքի մարդ, արդարութեան մարդ, չէր հաւատար թէ կառավարութիւն մը, նոյնիսկ թուրք, կրնայ անարդարութիւն գործել : Երիտասարդ խանդավառ մտաւորական մըն էր՝ Ռ. Սեւակ : Այդ օրերուն իր ընկերները կ'ուզեն զինքը ազատել, կը քաջալերեն որ փախի, բայց ան, իբրեւ մտաւորական առաջնորդ կը մերժէ լքել իր ժողովուրդը, իր կոչումը, իր անցեալը : Ու Սերովբէ Արք. եզրակացուց «կը խոնարհինք յայտնի թն անյայտ բոլոր նահատակներուն առջեւ եւ աշխարհէն կը սպասենք արդարութիւն եւ դատապարտութիւն » :

Կարճ դադարէ մը ետք, դեղարուեստական պատշաճ բաժնի մը իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Իւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն) :

Խորհրդանշական իմաստ մը կուտար այս ոգեկոչումին Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան երգչախումբը որ Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավարութեան տակ, կը գրաւէր բեմը : Վաղուան սերունդն էր, որ անցեալի մը ապագան ցոյց կուտար, յոյսի եւ լոյսի ապագայ մը :

Սերովբէ Արք. եւ Կարապետ Եպիսկ. Պահպանիչով, ու ժողովուրդին յոտնկայս « Հայր մեր»ով կը փակէին հաւաքոյթը :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ իրիկուն Միւթիւալիթէի մեծ սրահը փութացած էին բոլոր անոնք, որոնք կ'ուզէին ցոյց տալ ձայնակցելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնած հրապարակային մեծ հաւաքոյթին, որ հայ ժողովուրդը ունի դատ մը, դատ մը որ կար երէկ, Ապրիլ 24էն առաջ, որ կայ այսօր եւ որ պէտք է իր լուծումը գտնէ վաղը :

Օրուան հանդիսութեան կը նախագահէր Փրոֆ. Խերեան, յաջորդաբար խօսք առին Կապրիէլ Մացնէֆ (աշխատակից Քոմպայի), Էտուար Տէփրէօ (Ներքին նախկին նախարարը), Օտէթ Միքայէլեան, Մազիւրիէ, Անահիտ Տէր – Մինասեան, Հրանտ – Սամուէլ, Կարօ Մեհեան : Գործադրուեցաւ դեղարուեստական յայտագիր մը :

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷԿ ՓՈՂՈՑԸ ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻ՝ ԱՊՐԻԼ 24

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն. —

Խուռներամ բազմութիւն մը, զոր տեղւոյն Ֆրանսական թերթերը 2500էն երեք հազար կը հաշուեն, փութացած էր, Կիրակի առաւօտ Քափիթոլի շարժասրահը, ուր, Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուէր Ապրիլեան սպանդը : Հանդիսութեան պատուոյ նախագահն էր տեղւոյն Առաջնորդը, նախագահած է Պ. Աւ. Մելքոնեան, եւ յաջորդաբար խօսած են Հայր Վահան Վ. Յովհաննէսեան, Տիկիններ Լեքսիա եւ Հ. Իփէկեան : Այս առթիւ խօսք առած է նաեւ Կասթոն Տէֆէռի ներկայացուցիչը եւ յայտնած թէ, ի պատասխան քանի մը օր առաջ Դաշնակցութեան ըրած դիմումին քաղաքապետարանը որոշած է ԱՊՐԻԼ 24 մկրտել Մարսէյլի փողոցներէն մին :

Հանդիսութենէն ետք, խուռներամ բազմութիւնը տպաւորիչ թափօրով մը, որու միացած են բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ (երեսփոխաններ՝ Էմիլը Լօ եւ Պասթիէն Լեքսիա, ծերակուտական Տիկին Ռափուցի եւն. եւն.), գացած է Մեռելոց Յուշարձան, ուր երկիւղածութեամբ ծաղկեպսակ մը դրուած է, Ապրիլեան Նահատակաց Յիշատակին : Մանրամասնութիւնները՝ առանձին :

Մարսէյլի Երկուշաբթի օրուան օրաթերթերը (Մեռիսիոնալ, Փրովանսալ, եւն.) երկար թղթակցութիւններ կը հրատարակէին որոնց խորագիրն էր՝

ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

×

Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ նաեւ Լիոնի եւ Վիէնի մէջ կրօնական եւ աշխարհական հանդէսներով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԱՏ Է

ԹԷԵՒ 8000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՆ

Երկուշաբթի օր, բնականոն կեանք մը վերսկսած է Յունաստանի մէջ : Դպրոցները վերաբացուած ու երթեւեկը վերահաստատուած : Պետական հարուածէն ետք, հասած լուրերը, մանաւանդ բրիտանական մամուլի մէջ լոյս տեսած տեղեկութիւնները, տարբեր ձեւով կը բացատրեն թագաւորին դերը այս խնդրին մէջ : Ըստ այս աղբիւրներուն, թագաւորը ոչ թէ չէ գլխաւորած այլեւ դէմ եղած է պետական հարուածին, բայց որեւէ բան չէ կրցած ընել : Հազիւ կրցած է համակերպելով, քաղաքային վարչապետ մը պարտադրել զինուորականներու դահլիճին : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ թագաւորը հսկողութեան տակ է Թաթոյի իր պալատին մէջ :

Ութ հազար հոգի ձերբակալուած է 48 ժամուան մէջ, կ'ըսուի թէ Դանիոյ թագաւորը, որ աներհայրն է Յունաստանի թագաւորին, մասնաւոր խնդրանք մը ներկայացուցած է որպէսզի Փափանտրէու ազատ արձակուի, տրուած ըլլալով իր յառաջացած տարիքն ու սրտի տկարութիւնը :

Նոր կառավարութեան բանբերը յայտարարած է թէ բանակը ուզած է ձախողեցնել համայնավար դաւադրութիւն մը, որ կը պատրաստուէր :

×

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ նամակով մը կ'ըսէ նախարարապետ Փոմփիտուի՝ «մի՛ ճանչնաք Աթէնք հաստատուած ապօրինի կառավարութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անջրպետային մեծ արշաւանքի մը ձեռնարկեց առջի օր, որու նպատակները սակայն դեռ յայտնի չեն : Այերանաւ մը զրկեց՝ Սօյուգ (Միութիւն) հաւանաբար կոչուած նոր դարաշրջան մը բանալու անջրպետային պատմութեան մէջ : Սօյուզ բնակուած է եւ կը կարծուի թէ անջրպետային հանդիպում մը պիտի ունենայ աւելի ուշ ուրիշ, աւելի բազմաբնակ այերանաւի մը հետ : Սօյուզի տիեզերագնացն է Կոմարով, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ընէ նման ճամբորդութիւն մը : 40 տարեկան է, ամուսնացած եւ ընտանիքի հայր :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ :

ՊՈՆԻ մէջ վերջ գտան գերման – արաբական խօսակցութիւնները : Վիլի Պրանտ հաստատեց թէ Դաշնակցային Գերմանիա կ'ուզէ ժամ առաջ լաւ յարաբերութիւններ վերահաստատել արաբական պետութեանց հետ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը պարզ կրօնական հաստատութիւն մը չէ, այլ խիստ կարեւոր ազգային բնոյթ ունի: Պատրիարքական Աթոռը, հայկական սբր–բատեղիները եւ վանապատական կալուած–ները եւ ինչքերը ամբողջ Հայ Ազգին կը պատկանին եւ ոչ թէ Պատրիարքին կամ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին :

Մեր նախնիքները դնահատելով այդ ազգային հարստութեանց արժէքը, զա–նոնք ազգային հակակշռի ենթարկեցին մասնաւոր օրէնսդրութեամբ, որպէսզի հաւանական դէպքումներու, յափշտակու–թիւններու եւ կորուստներու առաջքը առ–նեն : Այս նպատակը իրագործելու հա – մար՝ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ մասնաւոր դլուխ մը յատկացուցին Երու–սաղէմի Պատրիարքին ընտրութեան հա – մար : Նոյնպէս մասնաւոր կանոնագիր մը պատրաստեցին Երուսաղէմի Միաբա – նական Ուխտին համար եւ էական պայ – ման դրին, թէ այդ կանոնագիրը կարելի չէ փոխել՝ առանց երեսփոխանական ժո – ղովի վաւերացման եւ թէ ամէն նորը – ութր Պատրիարք պարտ է երդում ընել այդ կանոնագիրը անթերի կերպով դործադրե–լու :

Ինծի համար կը դանեմ հետեւեալ մէջբերումները ընել կանոնագրէն.

ՅՕԴ. 21.— Պատրիարք եւ Միաբանու – թիւն համարաւոր են առ Ազդին՝ Կ. Պոլ–սոյ երեսփոխանական ժողովոյն միջոցաւ :

ՅՕԴ. 23.— Պատրիարքին պաշտօնն է միաձեռամայն եւ պարտաւորութիւնը ... ազդային սեփականութեանց եւ արտօնու–թեանց անկորուստ եւ պայծառ պահուե – լուն հսկել :

ՅՕԴ. 26.— Երուսաղէմի Պատրիարքն Ազդային Երեսփոխանական Ժողովով կ'ընտրուի՝ Միաբանութեան ներկայ ընտ–րելեաց մէջէն :

ՅՕԴ. 27.— Նորընտիր Պատրիարքն ... հանդիսաւորապէս ուխտ կ'ընէ · հաւա – տարիմ մնալ .. Ազդին եւ Ս. Աթոռոյն Երուսաղէմի եւ հսկել անթերի դործա – դրութեան կանոնագրի Միաբանութեան :

ՅՕԴ. 41.— Ամէն տարեդլուխ Միաբա–նական Ընդհանուր Ժողովը ... համարա–տուութեան տեղեկադիր կ'ուղղէ առ Ազ – դային Երեսփոխանական Ժողովն :

ՅՕԴ. 42.— Լուսարարապետին պաշտօ–նէն է ... Ս. Աթոռոյն սեփական բոլոր եկեղեցական անօթոց, զարդուց, դղես – տուց, դրեանց եւ այլ կահուց անկորուստ եւ անեղծ պահպանութիւնը :

ՅՕԴ. 44.— ... Բոլոր անօթոց, զար – դուց ... դրեանց եւ այլ կահուց Մայր Տումարն Ս. Աթոռոյ Աւանդատան մէջ պահուելով, Լուսարարապետն Աւանդա – տան բանալին Ս. Գլխադրէն ի ձեռօք առ–նելէն եւթը նոյն Տումարն՝ ինչպէս նաեւ իր նախորդի մասնաւոր Տումարն Աւան – դատան վիճակին հետ բաղդատելով, ա – նոնց մէջ կ'արձանագրէ իր դիտողու – թիւնք եւ կը ստորագրէ :

ՅՕԴ. 85.— Սոյն կանոնագիրը վերա–քննելի է եւ վերաքննութիւնը Միաբանա–կան Ընդհանուր Ժողովով կը կատարուի եւ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ կը մատուցուի ի վաւերացումն :

ՅՕԴ. 86.— Մինչեւ վերաքննեալ կէտե–րուն վաւերացումն՝ հին տրամադրու – թիւնք անփոփոխ ի դործադրութեան կը պահուին :

Ուհեմաբար պատրաստուած այս կա – նոնագիրը դործադրուեցաւ մինչեւ 1922 տարին՝ երբ Եղիշէ Արք. Դուրեան Պատ – րիարք ընտրուեցաւ Կ. Պոլսոյ Երեսփո – խանական Ժողովոյն կողմէ: Սոյն Պատ – րիարքը այնքան դարդացած եւ ամբասիր եկեղեցական մըն էր, որ Ժողովուրդին կողմէ իբր «սուրբ» կը նկատուէր : Դրժ–բախտաբար, անոր մահէն եւթը կանոնա–դիրը անտեսուեցաւ եւ Միաբանութիւնը , իր «անկախութեան դրօշը» բարձրացնե – լով, սկսաւ Պատրիարքը ընտրել իր ընդ–հանուր Ժողովով: Անոր կը յաջորդէր ձեւակերպական ճանչցումը Էջմիածնի կաթողիկոսին եւ տեղական կառավարու–թեան կողմէ :

Վերոյիշեալ կանոնագրին տրամադրու–թեանց լոյսով կրնանք եզրակացնել, թէ 1922էն ասդին կատարուած երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնները, ապօ–րինի եղած են, հետեւեալ կէտերուն վրայ հիմնուելով . —

Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը իրաւա – սու չէ Պատրիարք ընտրելու : Անոնք կա–րող են միմիայն վանահայր մը ընտրել : Միայն Ազգը իրաւասու է Պատրիարք ընտրելու՝ իր երեսփոխանական Ժողո – վոյն միջոցաւ :

Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը կը հա – ւատայ թէ սոյն կանոնագիրը ժամանա – կավրէպ դարձաւ, քանի որ Կ. Պոլսոյ ե – րեսփոխանական Ժողովը իր նախկին հան–մանքը չունի այժմ : Այս չքմեղանքը մի–այն ազկանները կրնայ համոզել : Ազգը չէ մեռած: կարեւոր հայ դաղութներու կող–մէ ընտրուած եկեղեցական եւ աչխարհա–կան պատդամաւորները կարող են փո – խարինել Կ. Պոլսոյ երբեմնի երեսփոխա – նական Ժողովը եւ անոր դերը կատարել : կանոնագրին ոդին աւելի կարեւոր է՝ քան անոր տառերը : Թէ յիշեալ կանոնագիրը եւ թէ Ազգային Սահմանադրութիւնը կը տրամադրեն, որ մեր երկու Պատրիարք–ները (Կ. Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի) ընտ – րուին ազդին կողմէ եւ ոչ թէ աթոռա – րուին ազդին կողմէ եւ ոչ թէ աթոռա – նիստ քաղաքի եկեղեցականներուն կողմէ միայն :

Ուրեմն ինչպէս մեր երկու կաթողի – կոսները և Կ.Պոլսոյ Պատրիարքը կ'ընտ–րուին ազդին կողմէ, նոյնպէս ալ Երու – սաղէմի Պատրիարքը հարկ է որ ընտրուի ազդին կողմէ: Ազգը կը ներկայացուի կարեւոր հայ դաղութներու կողմէն ընտ–րուած եկեղեցական եւ աչխարհական պատդամաւորներով , որոնք Երուսաղէմի մէջ հաւաքուելով , կարող են ընտրել Պատրիարքը, իրենց ներկայացուած եօթ–նանուն ցանկէն եւ յետոյ անոնցմէ դրա – ուած երեք թեկնածուներուն մէջէն :

Ուրեմն այժմ կը մնայ իրաւասու մար–մին մը ընտրել կանոնագրին հետեւեալ կէտերը բարեփոխելու համար :

1.— Որոշել Ազգ. Ընդհանուր Ժողով մը, որ կարող ըլլայ փոխարինել Կ. Պոլ–սոյ երեսփոխանական ժողովը եւ անոր դերը կատարել :

2.— Որոշել այն ազդային իշխանու – թիւնը, որուն հակակշռին պարտ է են – թարկել Ս. Յակոբեանց Ուխտի Միաբա – նութիւնը եւ անոր ներկայացնել իրենց տարեկան համարատուութեան տեղեկա – դիրը :

Արաբերէն առածը կ'ըսէ · «Լքուած ապ–րանքը հասարակութիւնը դողութեան կը վարժեցնէ »:

Ուրեմն փոխանակ դատապարտելու այն գայթակղութիւնները, որոնք տեղի ունե–ցան Երուսաղէմի մէջ վերջին հառորդ դարի ընթացքին, մենք զմեզ դատապար–տենք որ մեր ազգային նուիրական իրա – ւունքները տէր չկեցանք : Մեր ժողո – վուրդը եւ մեր ազդային իշխանութիւննե–րը լուռ մնալով կատարուած ապօրինու – թեանց հանդէպ եւ ճանչնալով 1922ին աս–դին կատարուած ապօրինի պատրիարքա–կան ընտրութիւնները, քաջալերեցին օ – րէնքին դէմ ապստամբողները : Ասիկա աննեղելի մեղանչում մըն է մեր ազդասէր նախնիքներուն հանդէպ, որոնք իրենց խոհեմ եւ հեռատես օրէնսդրութեամբ մեր վրայ պարտականութիւն դրին հսկել ազ – դային իրաւունքներուն :

Թող այս վերջին դայթակղութիւնները պատճառ ըլլան, որ սթափինք (յուսա՞նք) եւ դիտակցինք մեր ազդային պարտակա–նութեան, զոր մեր նախնիքները մեր ու – սերուն վրայ դրին : Յարդենք այս նուի – րական կտակը :

ԱԻԵՏԻՍ Տ · ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

1915Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Ամէն տարի այս եղանակին, մասնաւո–րապէս եւ առաւելապէս Ապրիլին , խոո – վայոդ վտթորիկ մը կը տիրէ ամէն մէկ Հայու հոդեկան աչխարհին մէջ , մչտա–տեւ կրակը կը բռնկի, կսկծալի ցաւը կը բորբոքի, մեր սրտերէն արիւն կը հոսի , աչքերէն արցունք կը բխի, վերյիչելով ու ոդեկոչելով 1915ի համազդային Եղեռնը, որեւէ պատմութեան մէջ չբսուած, չտես–նուած ու չլսուած , աննախընթաց նախ – ճիրը, Փոքր Ասիոյ ընդհանուր տարածու–թեան վրայ, այդ ամբողջ երկիրը վերած–ուած կատարեալ սպանդանոցի մը, թուրք ոճրադործ կառավարութեան եւ իր մեղ – սակից թուրք վայրադ ժողովուրդին միա–համուռ դործակցութեամբ :

Տարիներն ու դարերը չեն կրնար ջնջել ահաւորութիւնը այդ սոսկալի արար–քին, անմարդկային վայրենութեամբ կա–տարած արհաւիրքը , անպաչտպան հայ ժողովուրդ մը, ամբողջ հաւաքականու – թիւն մը արմատականօրէն եւյաւիտենա – կանօրէն բնաջնջելու ադդայեղական նպա – տակով :

Տարիներն ու դարերը չեն կրնար ջնջել, ամբողջ ժողովուրդի անհուն զոհաբերու–թիւնն ու դարաւոր գոյութիւնը :

Մշանջենականօրէն արթուն պիտի ապ – րի, արեւու լոյսին տակ, հայ նահատակ–ներու անմոռաց սուրբ յիչատակը, վեր–ապրող եւ յաւերժացնող հայ սերունդնե – րու հոդիին, սրտին ու մտքին մէջ, պատ–մութիւնը արձանագրուած դարերու հնու–թեան մէջ :

Միջազդային ընդհանուր պատմութեան վկայադիրն ալ վերապահած իր արժանի տեղը, դի քաղաքակրթութիւն կերտող ժողովուրդ մը իրաւունքն ունի իր ար – ժանաւորութեան , հաստատելով տապան–դի եւ արիւնի բաժինը , իրրեւ հայկա – կան ազդային տուրք, կեանքերու տատա–պանքն ու զոհաբերութիւնը խաչակրու – թեան ճամբով, յօդուտ մարդկային բա – րօրութեան եւ յառաջդիմութեան : Պատ–մութեան դիւանադրքին մէջ վկայադրը – ուած իրականութիւն, հայ անմեղ, անզէն ու անպաչտպան ժողովուրդին տարա – բախ մարտիրոսութիւնը յաւուն պղծու–թեան, հայրենիքին եւ կրօնքի :

Հայ ժողովուրդին բնաջնջումը կանխա–տեսուած էր ծրադրեալ մտախոհութեամբ եւ զայն դործադրելու կարմակերպում ամէն տեսակի եւ դաղտնի դինեալ պատ – րաստութեամբ :

Թրքական ոճրային մեղապարտութիւնը անհերքելի , անուրանալի եւ անպարտելի է, իրենց իսկ մատնութեամբ եւ խոստո – վանութեամբ, պետական մասնակատուկ կանոններով եւ հրամայական բանու–թեամբ, պարտադրիչ դործակցութեամբ բոլոր Թուրքերուն , մանաւանդ մարդաս–պանութեան չարիքը դործողներուն ամէն տեսակ վարձատրութեամբ :

Պաչտօնական բազմաթիւ փաստեր ու վկայութիւններ կ'ապացուցանեն ատոնց ճշմարիտ իրողութիւնը :

Բաղում վկայութիւններէ՝ երկու հիմ–նական եւ էական եղելութիւններ կը բա–ւեն հաստատել թրքական ոճիրը — ցե–ղասպանութիւնը :

Առաջին.— 1914էն 1918ի ընդհանուր պատերազմէն առաջ, արդէն գոյութիւն ունէր «Հայկական Հարցը» բազմաթիւ չարաւնական համամիմբային խնդրերէ եւթը, փոքր Ասիոյ դանազան չրջաններու մէջ : Նախ քան 1915ի մեծապոյն ոդին, փոքր Ասիոյ հայ բնակչութեան թիւը՝ ե–րեք միլիոնէն աւելի էր, երբ ծնունդ ա–ռաւ հայկական նախկին նահանդներուն մէջ ապրող հայ համայնական բարեո–րոգութիւնը, վերջնապէս կասեցնելու համար տեղահանութիւններն ու ջարդե–րը, նախապատերազմեան միջազդային դունուած որոշումով եւ օրինական կար–դադրութեամբ, միջազդային ներկայա–ցուցիչներու միջոցաւ տեղւոյն վրայ :

Այդ բարենորոդչական հիմնականը հաճելի չէր եւ ոչ ալ կամովին ընդունելի Թուրքերէն, ուստի, 1914ի պատերազմա–կան վիճակը պատեհ առիթ եղաւ թուրք կառավարութեան համար, իր ուզածին պէս, իր իսկ ձեռքով միանդամընդմիչ վերջացնելու եւ մէկընեղէն վերցնելու Հայկական Հարցը , բնաջնջելով հայ ժո–ղովուրդը, իրրեւ կարեւկ միջոց , յաւա–դային այլեւս հայ պահանջատէր գոյու–թիւն չունենալու համար :

Ահա այդ նպատակով , թուրք կառա–վարութիւնը համարձակօրէն դործադրեց իր ծրադրած ոճիրը, բուն բառով՝ «ցե–ղասպանութիւնը» . —

1914 – 1918ի պատերազմին Թուրքիոյ մեծ – դինակից դերման կառավարութեան վերահսկիչ զօրավարներ՝ Ֆոն – Տէր Գոլց եւ Ֆոն Զանտերսի հաւանութեամբ եւ դերման զօրաբաժիններու ներկայութեան: Այս երկու դերման զօրավարները «պա–շա»յութեան տիտղոս ստացան, իրրեւ բարձրադոյն եւ առանձնայատուկ չնոր–հատուութիւն , իրենց աչակից ծառա–յութեան ի պարգեւ եւ ի պատիւ :

ուած իրականութիւն, հայ անմեղ, անզէն ու անպաչտպան ժողովուրդին տարա – բախ մարտիրոսութիւնը յաւուն պղծու–թեան, հայրենիքին եւ կրօնքի :

Հայ ժողովուրդին բնաջնջումը կանխա–տեսուած էր ծրադրեալ մտախոհութեամբ եւ զայն դործադրելու կարմակերպում ամէն տեսակի եւ դաղտնի դինեալ պատ – րաստութեամբ :

Թրքական ոճրային մեղապարտութիւնը անհերքելի , անուրանալի եւ անպարտելի է, իրենց իսկ մատնութեամբ եւ խոստո – վանութեամբ, պետական մասնակատուկ կանոններով եւ հրամայական բանու–թեամբ, պարտադրիչ դործակցութեամբ բոլոր Թուրքերուն , մանաւանդ մարդաս–պանութեան չարիքը դործողներուն ամէն տեսակ վարձատրութեամբ :

Պաչտօնական բազմաթիւ փաստեր ու վկայութիւններ կ'ապացուցանեն ատոնց ճշմարիտ իրողութիւնը :

Բաղում վկայութիւններէ՝ երկու հիմ–նական եւ էական եղելութիւններ կը բա–ւեն հաստատել թրքական ոճիրը — ցե–ղասպանութիւնը :

Առաջին.— 1914էն 1918ի ընդհանուր պատերազմէն առաջ, արդէն գոյութիւն ունէր «Հայկական Հարցը» բազմաթիւ չարաւնական համամիմբային խնդրերէ եւթը, փոքր Ասիոյ դանազան չրջաններու մէջ : Նախ քան 1915ի մեծապոյն ոդին, փոքր Ասիոյ հայ բնակչութեան թիւը՝ ե–րեք միլիոնէն աւելի էր, երբ ծնունդ ա–ռաւ հայկական նախկին նահանդներուն մէջ ապրող հայ համայնական բարեո–րոգութիւնը, վերջնապէս կասեցնելու համար տեղահանութիւններն ու ջարդե–րը, նախապատերազմեան միջազդ. ընդունուած որոշումով եւ օրինական կար–դադրութեամբ, միջազդային ներկայա–ցուցիչներու միջոցաւ տեղւոյն վրայ :

Այդ բարենորոդչական հիմնականը հաճելի չէր եւ ոչ ալ կամովին ընդունելի Թուրքերէն, ուստի, 1914ի պատերազմա–կան վիճակը պատեհ առիթ եղաւ թուրք կառավարութեան համար, իր ուզածին պէս, իր իսկ ձեռքով միանդամընդմիչ վերջացնելու եւ մէկընեղէն վերցնելու Հայկական Հարցը , բնաջնջելով հայ ժո–ղովուրդը, իրրեւ կարեւկ միջոց , յաւա–դային այլեւս հայ պահանջատէր գոյու–թիւն չունենալու համար :

Ահա այդ նպատակով , թուրք կառա–վարութիւնը համարձակօրէն դործադրեց իր ծրադրած ոճիրը, բուն բառով՝ «ցե–ղասպանութիւնը» . —

1914 – 1918ի պատերազմին Թուրքիոյ մեծ – դինակից դերման կառավարութեան վերահսկիչ զօրավարներ՝ Ֆոն – Տէր Գոլց եւ Ֆոն Զանտերսի հաւանութեամբ եւ դերման զօրաբաժիններու ներկայութեան: Այս երկու դերման զօրավարները «պա–շա»յութեան տիտղոս ստացան, իրրեւ բարձրադոյն եւ առանձնայատուկ չնոր–հատուութիւն , իրենց աչակից ծառա–յութեան ի պարգեւ եւ ի պատիւ :

«ԾԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱԼԱԾԵՐԱԿԱՆ)

Ա·

Սովորական քաղաքի մը նախկին ազ – բանոցի դետնին վրայ կ'ապրէր Ալժերացի ընտանիք մը, քուրջի ու թիթեղակոյտով յօրինած պատսպարանին մէջ: Հիւղակին փոքրիկը ցուրտէն եւ անօթութենէն չէր կրնար քնանալ եւ իր մայրը մեծ մօրմէն սորված հէքեաթներ կը պատմէր հան – դստացնելու համար :

×

Անդամ մը Շնագայլ մը կ'ըլլայ, որ Ոդ–նիի մը պատկանող դետնախնձորի արտը կը բռնադրաւէ եւ հասոյթը ծախելէ ետք արդիւնքը չարաչար կը մսխէ հոս հոն եւ որովհետեւ ծոյլ էր — հողն ալ իրեն պէս — դարձեալ կը մնայ անօթի :

Ստիպուած կ'երթայ Ոդնիին եւ կ'ըսէ · — Ես այլեւս ձանձրացած եմ ուրիշները չահագործելէ եւ որոչեցի պատուաւոր կեանք հողը ինձմէ, եւ արդիւնքը ար – դարօրէն բաժնենք :

Առաջանկ Ոդնին վերապահօրէն այն – պէս ձեւացուց թէ կը հաւատայ չնագայ–լին ըսածներուն եւ ընդունեցաւ առաջար–կը :

Ժամանակ անցաւ եւ ոդնիին քրտինքով ակօսներու մէջ ցորենն է որ բուսաւ :

Երբ հունձքի եղանակը հասաւ , չնա – գայլը արդէն արան էր :

— Հիմա ժամանակն է արդիւնքը բաժ–նելու, ըսաւ անցեալ տարուան դետնա – խնձորի համը բերանը եւ չարունակեց : Ես արտը տրամադրեցի, արդար է որ արտին ծոցինը ինձի, վրայինը քեզի պատկանի : Կը տեսնե՞ս, դժուար հաշ – ուարանութիւն մը չկայ մէջտեղը, չատ պարզ եւ արդար է ըլլալիքը :

Ոդնին նախ ընդդիմութիւն ցոյց տալ ձեւացուց, բայց ի վերջոյ ընդունեցաւ եւ անոր բացակայութենէն օդտուելով ամա–պարանօք ցորենի հունձքը տուն փոխա – դրեց :

Յաջորդ առտու չնագայլը փութիկոտ վազեց արտը, բաւական քրքրեց հողը , կարծելով որ նորէն դետնախնձոր կը պա–տի ընդերքը , մինչդեռ արեւէն խանձած խոզանը կար միայն:

Երեւակայէ բարկութիւնը :

Տարին կ'անցնի, հերկ ու ցանքի ատեն է: Շնագայլը փորն անօթի ճռիկ – ճռիկ չոդիքը բերնին Ոդնիին դուռը ափ կ'առնէ :

— Բարեկամ Ոդնի, անցեալին դուն ըս–տացար ինչ որ կար հողին երեսը, իսկ ես խոտը : Արդար է որ փոխենք կողմերը, այժմ, դուն կը ստանաս հողին մէջ ըն–նուածը, ես կ'առնեմ երեսինը :

Ոդնին մօրուքին խնդալով՝ այս անդամ ալ չմերժեց եւ համբերատար իր դործը չարունակեց մինչեւ արդիւնաբերութեան օրը :

Այս անդամ կանխամտածօրէն քաղա–մասնաւոր մանր սոխ տնկած էր եւ ձիւ–ատենին ըստ համամտութեան հողին երե–սը վերապահեց չնագայլին եւ սոխերը մթերեց իր ձեղնայարկը :

Շնագայլը անդին դէշ երազներէ կ'որ–թընար եւ մութնուլուսուն իր չահատա–նը կը հասնէր : Սակայն արտին ամբող–ջատարածութեան վրայ չորցած ու խորը–կէն տարուերը տեսաւ – կեղեւէն զատ ուրիշ բան չդտաւ :

Այդ օրէն ի վեր այլեւս հանդիստ կը ձգէ ոդնին, հողն ալ անչուշտ վերադար–ձընելով :

×

Ուրիշ անդամ մը այս բարի ծաղիկ նե–նագայլը պարապ – սարսակ, փորը դա–տարկ կը դեղերի դարատակ սարդակ ո–րիչ միամիտ մը դտնելու միտումով՝ որ կարին ծամուկ կրծօն մը ճարելու հա–մար : Եւ կը հանդիպի վեց ամսուան ծոց ուղր խղունջի մը եւ կեղծաւոր լեզուն կը փարատէ բարբառելով :

Թարդմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏԻՆ

(1 Շար.)

Երկրորդ վաւերական փաստ .— 1915ի Ապրիլէն սկսեալ, երբ առաջին անգամ թուրք գաղտնի ոստիկանութիւնը յանկարծակի եւ դիշերանց ձերբակալեց բոլոր մտաւորականներն ու ազգային աչքառու անձերը, կառավարական հրամանով եւ հրահանգով, մինչ այդ՝ Հայերը բոլորովին անտեղեակ էին պետական նախածրագրած նպատակին. իւրաքանչիւր Հայ կատարեալ կարգապահութեամբ եւ քաղաքացիական հլու հնազանդութեամբ կատարելով ամէն պարտականութիւն, զինուորական տարիք ունեցողները բոլորն ալ զէնքի տակ :

Հայ մեծամեծներու մեթոտիկ եւ զանգուածային ձերբակալութիւնն ու բանտարկութիւնը ահազանգը եղաւ գալիք վտանգին : Այդ դարնանամուտին երբ համայն բնութիւնը կը ծլէր ու կը վերածազկէր, Հայկեաններ կը խամրէին, ժողովուրդին մահասարսուռ եղերական կոտորածներով, որոնք շարունակ տեւեցին ամբողջ պատերազմի ընթացքին, մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարը, աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր սպաննուած խիստ տաժանակիր չարչարանքներով, անպատսպար, անօթի ու ծարաւ, վիրաւոր եւ հիւանդկախ, հիւծած եւ կմախացած, յուսաբեկ ու խելագար, լքուած թափառականներ, տեսակ տեսակ ցաւի, փորձանքի ու խեղճութեան ենթակայ, դէպի մահը դեգերող, Փոքր Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը. հայ օճախներն աւերակի վերածուած, հայ ազգային դրոշմը խոպառ կորսուած : Հրաշքով վերապրող ու երկիրէ – երկիր օտարութեան անկիւնները ողջ մնացող Հայերս, հաւատարիմ մեր ազգային ժառանգին, մեր նահատակ մեռելներու պատուէրին, ճակատաբաց հարց կուտանք, երէկուան թէ այսօրուան իրարու յաջորդող թուրք կառավարութեան .— «Ի՞նչ եղան Փոքր Ասիոյ համատարած հայկական աւանները, դիւղերը, տուները, ուսումնարանները, եկեղեցիները, վանքերը, վաճառատուները, կալուածները, ինչքերը, հարստութիւնները եւ անոնց իրական տէրերը» :

Անոնք որ բռնադրաւեցին ու տիրակալ կը մնան, կը պահանջենք անոնցմէ, հաշիւը տալ բուն տիրոջ, միջազգային դատաստանի առջեւ :

Կը պահանջենք միլիոնաւոր զոհերու արդար արիւնի գինը :

Կը պահանենք մեր նիւթական կորուստներու փոխարժէքը ու մանաւանդ կը պահանջենք դար – դարի վրայ հայ արիւնով ոռոգուած մեր պապենական հողը :

Աշխարհացրիւ հայ հարազատ զաւակներ, ժառանգատէր մեր իրաւունքին, մեր հոդեհատոր նահատակներու յաւերժական յիշատակը մեր սրտին, ամէնքով միաձայն կ'աղաղակենք ու կը պահանջենք, մեր իրաւունքը, մեր հայրենական բոյնը :

Յ. Մ. Ռ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՔԱՂ 1966

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տիրան Զանազանեան ապահոված է գունտ եւ սկաւառակ նետելու առաջնութիւնները : Հ. Ե. Հ.ի արաբ մարզիկները նշանակելի յաջողութիւններ արձանագրած են Մուխթար Նըճմէ ութ հարիւր մեթրի փոխ – ախոյեան : Վիքթոր Մաթթա երեք քայլ ցատկելու ախոյեան, երրորդ՝ բարձրութիւն ցատկելու մէջ :

Մասնակիցներուն մէջ կը գտնենք նաեւ երկու Ֆրանսահնչուն անուն՝ Տոմինիք Մանիէր (Դամասկոս) երկայնութիւն ցատկելու եւ գունտ նետելու փոխ – ախոյեան, Ֆրանսուա Մանիէր (Դամասկոս) սկաւառակ նետելու փոխ – ախոյեան :

4×100 մեթր դրօշարշաւ Ա. Զարեհ – Նուպար՝ Բ. Մելքոնեան, թիմային առաջնութիւնը վիճակուած է Զարեհ – Նուպար ակումբին, տիրանալով «Գուրդէն Եալընըզեան բաժակին», Բ. հանդիսացած է Մելքոնեան վարժարանը :

Տեղի ունեցած է հեծելարշաւ, Ա. երեք տեղերը գրաւած են Գարեգին Պոյաճեան (31 քիլոմեթրը 55'), Սեդրակ Մահտեսեան եւ Զաքարիա Ապու Էլֆէ :

Խմբային դասաւորում հեծելարշաւի, — Ա. Զարեհ – Նուպար Պէյրութի ակում (վերոյիշեալ երեք մարզիկները, Արա Քասնակեան եւ Հասան Շահապէտտին) : Բ. Անդրանիկ – Սեւան, — Կարպիս Թորոսեան (Հալէպ), Յակոբ Մահսերէճեանի յաղթելով փինկ փոնկի ախոյեան հռչակուած է : Վերջինը Ամման (Յորդանան) :

Պասքէթպոլի Բ. եւ Ա. դասակարգերու ախոյեան հռչակուած են Զարեհ – Նուպար ակումբի թիմերը, Դամասկոսի խումբէն Ուսամա Բապաթ եւ Յակոբ Սահաթճեան, որոնք 1965ին Հայաստանի մէջ ալ ծափահարուած էին, բարձրորակ խաղարկութիւն մը յայտնաբերած են :

Վոլիպոլի մրցաշարքը վերջացած է հետեւեալ դասաւորմամբ Ա. Պէյրութ՝ Բ. Մելքոնեան, Գ. Թրիփոլի :

Գարեգին Մելիտոնեան՝ Ֆոնթին Աթայեանի յաղթելէ ետք թենիսի ախոյեան հռչակուած է, շահելով նաեւ զոյգի մրցումները իր վերոյիշեալ հակառակորդին ընկերակցութեամբ, յաղթելով Խ. Գալուստեան եւ Շ. Գալուստեան զոյգին :

Լիբանանահայ եւ Մերձաւոր Արեւելքի Հայկական Միութեանց գլխաւոր ուժը կը կայանայ գնդակաղերու զանազան տեսակներուն մէջ, ուր յաճախ կ'արժանանան ախոյեանի պատիւին, իրենց բնակած երկիրներուն մէջ : Հեծելարշաւի մէջ հայկական զօրաւորագոյն խումբը Հ. Մ. Ը. Մ. է, յաճախ Լիբանանի Ա. դասի ախոյեան :

Հ. Մ. Ը. Մ. ամէն տարի կը կազմակերպէ իր փինկ – փոնկի մրցաշարքը, ուր 1966ին փայլեցան Շահէ Թիւթիւնճեան եւ Սամի Գաավաթ :

Հետաքրքրական եւ ժողովրդական դէմք մըն է ժամագործ Յարութ, ամէն տարի հեծելանիւի՝ կրտսերներու վերապահուած մրցումներ կը կազմակերպէ, անցեալ տարի Զօլաքեան յաղթական հանդիսացաւ :

Լիբանանի մէջ ունինք նաեւ ծանրաբարձութեան հայազգի ախոյեան մը Գէորգ Լէհիմճեան, Ասիոյ լաւագոյն մարզիկներէն մին, Լիբանանի դրօշը արժանաւոր կերպով պաշտպանած է միջազգային եւ համարաբական մրցմանց ընթացքին :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս Միութիւնները քաջալերելու լաւագոյն ձեւը՝ մարզական մամուլ ստեղծելու մէջ կը կայանայ : Մանաւանդ որ Լիբանանի մէջ ունինք Անդրանիկ Քէշիշեանի, Կ. Քէշիշեանի, Վարուժան Պետիկեանի նման լաւ թղթակիցներ, այս վերջինը ճանչցած եմ Փարիզի «Նուպարեան մատենադարանին» մէջ :

ՆՈՅՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԷՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հունգարիոյ մայրաքաղաքին կեդրոնական սրահներէն մէկուն մէջ ցուցադրուեցան Մ. Սարեանի նկարները :

Բացման օրը ներկայ գտնուեցան շուրջ հազար հրաւիրեալներ, որոնց շարքին պետական դէմքեր եւ ծանօթ արուեստագէտներ :

Մամուլը եւ ձայն – պատկերասփիւռը դրուատանքով արտայայտուեցան հայ դեղանկարիչին արուեստին եւ գործերուն մասին :

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ միջնադարեան արուեստը հետազօտողներուն վերջին գործերը ներկայացուեցան երեկոյթի մը ընթացքին, զոր կազմակերպած էր Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիան :

Ծանօթ արուեստաբան Դուրնովա, որուն պատրաստած հին հայկական մանրանկարչութեան ալբոմը շահեկան գործ մըն է, հրատարակութեան յանձնած է նոր ալբոմ մը եւս :

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ »

Լոյս տեսած են փոքրիկ ալբոմներ՝ նուիրուած հայ արուեստագէտներու գործերուն : Ասոնցմէ են՝ «Յակոբ Կոջոյեան» եւ «Յակոբ Գիւրջեան» :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Էնրիքօ Մասիասի երգերը Խորհ. Միութեան մէջ առաջին անգամ Երեւանի ձայնասփիւռն է, որ սփռած է :

Ֆրանսացի երիտասարդ երգիչը վերջերս Երեւանի մէջ երգեց իր երգերը, որոնք արժանացան լաւ ընդունելութեան :

«ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ» ՆՈՒԷՐՆԵՐ

*

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք ընկերներու եւ բարեկամներու ցոյց տըւած գործնական համակրանքը, տարածելու համար Յանուն Մեսրոբ Մաշտոցի հատորը : Առաջին առթիւ՝

1 — Ընկ. Յովհ. Զալըքեան (Լոնտոն), որ հինգ օրինակ բաժանորդագրուեցաւ Նարդեան Մատենաշարէն իւրաքանչիւր հատորին համար, (մէկը Մեսրոբ Մաշտոց Մատենադարանին՝ Երեւան, մէկը Միասնիկեան մատենադարանին՝ Երեւան, մէկը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մատենադարանին՝ Անթիլիաս, մէկը Փալանճեան ճեմարանին՝ Պէյրութ, մէկը՝ իրեն), այս նուիրատուութենէն զատ՝ այս անգամ տասը օրինակ կը նուիրէ դպրոցներու, բաշխումը թողլով մեզի :

2 — Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեան (Մոնաքօ), բաժանորդ Նարդեան Մատենաշարին իւրաքանչիւր հատորին, վեց օրինակ կը նուիրէ դպրոցներու, բաշխումը թողլով մեզի :

3 — Պ. Գէորգ Ուշագլեան (Փարիզ), բաժանորդ Նարդեան Մատենաշարին իւրաքանչիւր հատորին, վեց օրինակ կը նուիրէ՝ ընտրութիւնը վերապահելով իրեն :

4 — Պ. Յովհ. Տէր-Յովհաննէսեան (Փարիզ), բաժանորդ Նարդեան Մատենաշարին իւրաքանչիւր հատորին, հինգ օրինակ կը նուիրէ՝ ընտրութիւնը վերապահելով իրեն :

5 — Պ. Երուանդ Պարսումեան (Քուվէյթ) տասը օրինակի սպառումը ըստանձնեց իր միջոցներով :

6.— Պ. Վահան Խմէրեան (Փարիզ) կը նուիրէ հինգ օրինակ, մէկը վերապահելով իրեն՝ մեզի կը թողու մնացածին բաշխումը ազգային վարժարաններու :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Սօֆի Վօբալիէր մայրապետը տունը մնացած աղջիկ մըն էր : Հարստութիւն չունէր : Կարծես մարդկութեան հետ սրդողած ըլլար, սիրտը կարծրացած էր : Նախապաշարեալ եւ խաւարամիտ միտք մըն էր եւ բծախնդրօրէն կը հետեւէր ամէն տեսակ անհեթեթ ձեւակերպութիւններու :

Մառի – Թէրէզ վանքին ելլելէն ետքը յաճախ իր դպրոցականի օրերը կը փընտռէր, գոնէ հոն տարեկից տղոց հետ խաղալու գոհունակութիւնը կ'ունենար եւ իր սրտին պզտիկ վէրքերը կրնար դարմանել ձագարաձեւ ճերմակ գլխանոցներով մայրապետներու հովանիին տակ :

Հիմա հոս, հայրենի տանիքին տակ կեանքը շատ միօրինակ դարձած էր իրեն համար :

Հազիւ կառքով դուրս կրնար ելլել եւ ան ալ միշտ օրիորդ Ակաթի հսկողութեան տակ : Կրօնական գիրքերէ, աղօթագիրքէ եւ լատիներէն երգարանէ ուրիշ բան չէին տար ձեռքը կարդալու համար :

Օր մը երբ Յէռնարտէն տը Սէն Փիէռի Պօղ եւ Վերդինէն կարդալու վրայ էր, օրիորդ Ակաթ վրայ հասնելով սպառնացած էր նորէն վանք նետել տալ զինքը եթէ կրկնուէին այդ կարգի ընթերցանութիւնները :

Մանկամարդ աղջկան միակ զբօսանքն ու ժամանցը կիրակնօրեայ պատարագն էր, դղեակին մատուռին մէջ մատուցուած պատարագը :

Այդ մասուռին մէջ տասնեւվեցերորդ դարէն մնացած երգէոն մը կար որուն համար կ'ըսէին թէ համբաւաւոր նուագածու Լիւլիի երգէոնը եղած էր ժամանակին :

Այս երգէոնը ունէր միանգամայն իր երիտասարդ երգէոնահարը, Օպէն Տէրմօն անունով քսան տարեկան արուեստագէտ մը, որուն տաղանդը ձայներու յուզումնառիթ ներդաշնակութիւն մը կը խլէր Լիւլիի հնամենի գործիքէն :

Օպէն Տէրմոն, թաղին աւագերէցին՝ աբբա Տիւպուայի եղբօրորդին էր :

Տիւպուա աւագերէցը իր եղբօրորդին եկեղեցիին հովանիին տակ իր նախասիրած ձեւովը կրթած էր, եւ Օպէն, իր բընատուր ձիրքերուն շնորհիւ քիչ ատենուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տըւած ըլլալով՝ արուեստագէտի մը նախնական քայլերը առած էր արդէն :

Հայր Տիւպուա տեսնելով իր եղբօրորդիին եռանդը, զայն Փարիզ զրկած եւ հռչակաւոր երգէոնահար Սէն – Սէվէրէնի քով դրած էր : Բայց աշակերտը իր վարպետէն ալ վարպետ ելլելով, քիչ ատենուան մէջ Շէրիզի դղեակին մատուռին երգէոնահարը ըլլալու կոչուած էր :

Օր մը... իր գտնուած տեղէն, այսինքն երգէոնին դրուած ամպիոնին վրայէն, Օպէն տեսած էր մանկամարդ աղջիկ մը որ կրօնական երկիւղածութեամբ ծունկի եկած կ'աղօթէր :

Հրեշտա՞կ մըն էր ան թէ սուրբ մը :

Այս հարցումը կ'ուղղէր ինքզինքին դեռատի արուեստագէտը :

Այն օրէն սկսեալ գերմարդկային ներշնչում մը մտած էր իրմէն ներս եւ առանց գիտնալու իր կրած փոփոխութեան ինչ բանէ առաջ եկած ըլլալը, երազէ մը տարուած, նուագարանին յանձնած էր իր անթարգմանելի զգացումներուն անմեկնելի խաղերն ու անքննելի ելեւէջները : Նուագարանէն ելած մեղեդիները այլեւս դադրած էին կրօնական տպաւորութիւնով մը սիրտերը ողողելէ եւ կարծես հիմա այլեւս սիրոյ բնաստեղծութիւն մը կը սփռուէր այդ վեհաշուք յարկին տակ եւ մթնոլորտը կը խնկարկէր իր թրթռուն ու պաղատական մելամաղձոտ ելեւէջներովը :

Ի հարկէ, այս ինքնաբուխ սիրերգը իր արձագանգը պիտի գտնէր Մառի – Թէրէզի հոգւոյն խորը, պիտի գտնէր եւ գտած ալ էր, որովհետեւ մանկամարդ աղջիկը լսելով այդ անծանօթ շեշտերը որոնք իրենց մէջ մարդկային մարմինը փուշ փուշ ընող վսեմագոյն չես գիտեր ինչ մը ունէին, անանկ խռովութեան մը կը մատնուէր, անանկ տակնուվրայութիւն մը կը զգար որ, անզգալաբար ճակատը ծռելով՝ գլուխը ձեռքերուն մէջ կ'առնէր եւ աղօթելու տեղ խորունկ երազանքի մը մէջ կը թաղուէր :

Այն միջոցին երբ Մառի – Թէրէզ այս տպաւորութեան տակ մատուռէն դուրս կ'ելլէր, Օպէն Տէրմօնի դէմը ելաւ : Երիտասարդ երգէոնահարը որ ամպիոնէն վար կ'իջնէր, յարգանօք խոնարհեցաւ անոր առջեւ :

Մանկամարդ աղջիկը երախտագիտական վաղանցիկ նայուածքով մը շնորհակալութիւն յայտնեց անոր :

Ալ հիմա վանքին աղջիկը կարծես թէ առանձին չէր իր մենակեաց կեանքին մէջ : Մէկը կար հոն, հոգի մը, որ իր տեղը պիտի երգէր ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Պաղտատէն իրենց այցելութեան առթիւ քսան Ֆր. կը նուիրեն : Պ. Մուրատ Մուրատեան 10 Ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկերուհի Սառա Աւոյեանի իր զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր կըսկըծալի մահուան առթիւ (Ամերիկա) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Յակոբ Ղարիպ Շահպազեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լիոնի շրջաններու հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեանի, Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ա. Օպօզեանի եւ վարչութեան անդամներուն, քահանայ հայրերուն և բոլոր հայրենակիցներուն ու բարեկամներուն որոնք զինքը մխիթարեցին հիւանդանոց իրենց այցելութիւններով, մօտ երկու ամիս : Այժմ, ապաքինման շրջան մը կ'ապրի իր բնակարանը եւ այս առթիւ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ բոլորին :

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Թագուհի Մանանեանէ 15 Ֆր. իր ողբ. (խնամիին) Պ. Երուանդ Իշխանեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ի նպաստ դպրոցի Ֆօնտին :

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնս խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Կրընոպլի հայ ժողովուրդին որ առատաձնութեամբ մասնակցեցաւ Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Տան շինութեան, ուր հանգանակուեցաւ 2425 Ֆր. :

×

Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները Պ. Աւագ Սուքիասեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մասիս Գաբիկեան, Պ. Ա. Գէգէվեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կ. Գէգէվեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան եւ զաւակները (Հալէպ) Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութեամբ հեռագիրով, նամակով մասնակից եղան իրենց վիշտին, իրենց ողբ. ամուսնոյն, հօր, եղբօր որդւոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

դառն կորուստին առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Սուքիասեանի եւ Պ. Վռամշապուհ Մելիքեանի իրենց ծանր կորուստին առթիւ :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէկ կամ երկու սենեակ կը փնտռուի երկու երիտասարդ ուսանող քոյրերու համար, հայ ընտանիքի մօտ, խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզ կամ հարաւային արուարձան : Դիմել «Յառաջ»ի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11ին, ժամը 20·30ին, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 - 30 - ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7-ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) : Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրետա, գեղատեսիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ : Աղուոր ճաշ :

Ապրիլ 30.— Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պլտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն : Այցելութիւն՝ Քէօքընհոֆ, պարտէզը, Շեվենինկըն, Մաթիւռոնտոն, Լա Հէ, Ռոթերտամ, Պռետա :

Մայիս 1.— Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին :

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 Ֆր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիւլան գրատունը
14 Պուլվ. Կառիպալտի

իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս շահեկան նախաձեռնութիւնը :

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ - 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 - 27 - 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 - 17 - 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7·45ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկուլի դառաստանի ընդարձակ դաշտը : Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ :

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ :

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան :

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ :

Ճոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ :

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի ՕՏՏՕ սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին :

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ դնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

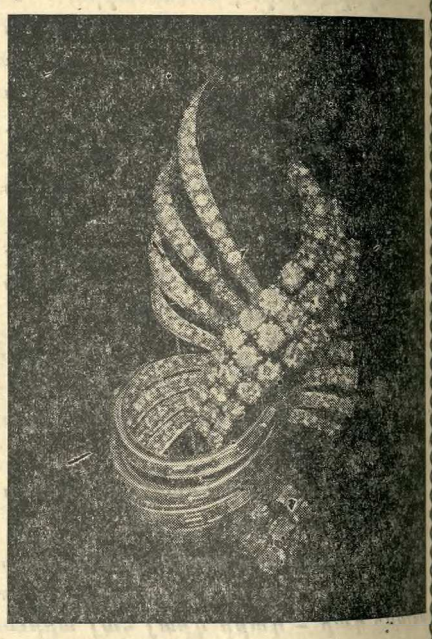

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
26 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10897 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.897

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գիտակից իր իրաւունքներուն եւ դատին, Փարիզի Հայութիւնը փութացած էր Շաբաթ գիշեր, 22 Ապրիլին, լեցնել Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահը :

Ցեղասպան դահիճէն հաշիւ պահանջելու անզուսպ զգացումէն մղուած Հայութիւնը եկած էր հրապարակաւ իր պարտամուրհակը ներկայացնելու, որովհետեւ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու, անմեղ մանուկներու, մաքուր արիւնի փաթթուած կը մնար տակաւին ոճրագործի վզին, եկած էր խուռներամ պահանջելու որ այդ արիւնը սրբուի :

Այս էր ոգին ու նպատակը հաւաքոյթին որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր Նոր Սերունդով կազմակերպած էր :

Օրեր առաջ «Մեր Հողերը» վերտառութեամբ թռուցիկներ, յայտարարութիւններ ցրուած էին ամէն կողմ, հայերէն ու Ֆրանսերէն լեզուներով, համայն Նոր Սերունդը ոտքի էր, Թրքահայ դատիպահանջը դնելով մեծ ու փոքր պետութիւններուն :

Արովհետեւ Ապրիլ 24ի ցեղասպանութեան հերոսները ոչ միայն չէին պատժուած, այլեւ անոնց համար յուշարձաններ կանգնուած էին Պոլսոյ մէջ ի լրումն անպատկառութեան :

Հայ ժողովուրդի հոգիներուն մէջ, հայ դատը, խորապէս արմատ նետած է այլեւս, որու հետապնդման համար ամէն զոհաբերութեան պատրաստ է ան, այս իսկ պատճառաւ եկած էր խուռներամ լեցնելու սրահը :

Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, կեդրոնը Մասիսն ու Արարատը, գործ՝ Ընկ. Ժիրայր Փալամուտեանի :

Օրուան նախագահ Փրոֆ. Գ. Խերեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, հակիրճ կերպով բացատրելով օրուան տօնին նպատակը եւ կարգով բեմ հրաւիրեց օտար հիւրերը, որոնք արտայայտուեցան ի նպաստ հայ դատին, եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին իրենց անվերապահ աջակցութիւնը բերել այդ ուղղութեամբ :

Խօսքը տրուեցաւ նախկին նախարար ընկ. Տէփրէօի որ շեշտեց ի մէջ այլոց.— « Հաւատարիմ Ժան Ժօրէսի աւանդութեան, գիտեմ թէ քիչ մը միջազգայնութիւնը կը հեռացնէ հայրենիքէն եւ թէ շատ միջազգայնութիւն կը մօտեցնէ հայրենիքին, ինչպէս քիչ մը հայրենասիրութիւնը կրնայ հեռացնել միջազգայնականութենէն եւ շատը կը վերադարձնէ հայրենասիրութեան եւ գիտեմ թէ ինչ դեր խաղացած է հայկ. ընկերվարութիւնը 1918ի փառաւոր թուականին՝ երբ զրեթէ մինակ Թուրքիոյ դէմ, հայկական բանակները փայլուն յաղթանակ մը տարին եւ կ՝ապահովէին իրենց Պետութեան անկախութիւնն ու վերածնունդը » : Երկարօրէն ծանրանալէ ետք Հայոց Պատմութեան վրայ, որու ծանօթ է, եզրակացուց. — « Ընկերներ, բարեկամներ, Հայաստանի եղբայրներ, կ՝ըսեմ ձեզի թէ շատ Ֆրանսացիներ ալ կան որոնք կ՝անիծեն Թալէաթը, ինչպէս Հիթլէրը, եւ իրենց բոլոր ուժերով կ՝ուզեն պայքարիլ ազատ, ընկերվարական եւ անկախ Հայաստանի մը համար ի շահ բովանդակ մարդկութեան » :

Խօսեցաւ նաեւ Տիկին Ա. Տէր – Մինասեան, որ սահուն Ֆրանսերէնով կոչ ըրաւ ներկաներուն յարատեւութեամբ շարունակել պայքարը ի նպաստ հայ դատին :

Յայտագրին մաս կազմող բանախօսներէն առաջին խօսողը եղաւ մեր բարեկամ Ֆրանսուհին Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, « Տօֆինէ Լիպէռէ»ի աշխատակիցը, հետեւեալ իմաստով . —

Հայկական Դատը խնդիր մըն է որ կը զբաղեցնէ թրքական ջարդերէն մազապուրծ ազատած բոլոր վերապրող Հայերը : Ես Ֆրանսուհի մըն եմ, սրտով հայ ընտանեկան կապերով միացած Հայութեան հետ, տեղեակ եմ մօտէն հայկական խնդիրներու եւ լաւագոյնս կրնամ արտայայտուիլ հայկական պահանջներու մասին :

Սիրելի Հայեր, ձեր հարազատներէն շատերը 1915 թուականին զոհ գացին թրքական բարբարոսութեան : Երկու միլիոնէ աւելի Հայեր, պատմական ժամանակներէ ի վեր արմատ նետած էին իրենց հողամասին վրայ, Սեւրի դաշնագրով ճանչցուած էին հայկական իրաւունքները, իրաւունքներ՝ որոնք ձեռք բերուած էին հերոսական զոհաբերութիւններով եւ դաշնակիցներու կողքին իրենց բերած մասնակցութեամբ :

Տակաւին դաշնագրի մելանը չէր չորցած՝ Թուրքը, օգտուելով պետութիւններու հակամարտութիւններէն եւ քաջալերուած բոլշեւիկներէն, յարձակեցաւ մանուկ Հայաստանի վրայ, որ վեց հարիւր տարուան գերութենէ մը ետք նոր ճաշակած էր իր երազած ազատութիւնը :

Լքուած իր դաշնակիցներէն՝ հերոսական կռիւ մղեց հայ ժողովուրդը, պաշտպանելու համար իր ազատութիւնը, եւ վերջապէս տեղի տուաւ գերազանց ուժերու առջեւ հերոսաբար կռուելով, վկայ Սարտարապատը : Թուրքը իրեն կցեց հայկական հողամասերու մէկ երրորդը : Ուրեմն այսօրուան պահանջուածը արդար իրաւունք մըն է :

Սրտանց կը մաղթեմ, որ — եթէ աշխարհի մէջ արդարութիւն ըսուածը գոյութիւն ունի — արդարութիւն ըլլայ նաեւ հայ ժողովուրդին, որ երթայ հաստատուիլ իր պապենական հողերուն վրայ եւ կրկին ծաղկեցնէ զայն » :

Խօսք առաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահը ընկ. Հ. Սամուէլեան եւ խօսեցաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

« Քսան երկու տարի առաջ, այս նոյն շէնքին մէջ հաւաքուած էինք Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբի հրաւէրով : Այդ օրերուն Փարիզի մէջ ժողով կը գումարէին յաղթական դաշնակիցները, աշխարհի նոր բաժանումները կատարելու համար : Հայերն ալ իրենց համեստ բաժինը բերած էին յաղթանակին, դաշնակից բանակներու կողքին տալով բազմաթիւ զոհեր » :

Անոնց արիւնը նժարի մէջ չդրուեցաւ :

Վեց պետութիւններ երաշխաւոր եղած էին Բարենորոգութիւններ մտցնել հայկական նահանգներու մէջ : Ամբողջ 36 տարի, կարմիր Սուլթանի եւ ոճրագործ Իթթիհատի օրով, ոչ միայն Բարենորոգումները չգործադրուեցան, այլեւ Թըրքահայոց կացութիւնը օրէ օր աւելի վատթարացաւ :

Պայթեցաւ համաշխարհային պատերազմը : Բացառիկ առիթէն օգտուելով ոճրագործ Թուրքը գործադրութեան դրաւ իր սադայելական ծրագիրը, որէ էր բնաջնջել հայ ազգը, ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Դատը :

Այսօր չվճարուած միջազգային պարտամուրհակներ ունինք մեր ձեռքը : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը Հայութեան քաղաքական պահանջներուն եւ ազգային իրաւունքներուն, հետապնդած է ու պիտի հետապնդէ Հայկական Դատը, որպէսզի Թրքահայ հողերը վերադարձուին իրեն, բուն եւ իրական տիրոջ : Իրաւունքները կարելի չէ կապտել բռնի ուժով :

Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ, անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պիտի կրկնապատկեն իրենց ճիգերը այս նուիրական նպատակին յաջողութեան համար » :

Օրուան խօսնակը ընկեր Արա Գրիգորեան կարդաց երկու նամակներ, մին՝ Քըրիստիան Փինոյէն եւ միւսը Ժան – Քլօտ Մարքիւսէն, որոնք ցաւ կը յայտնէին որ պիտի չկարողանային ներկայ գտնուիլ արգելիչ պատճառներով, սակայն իրենց համակրանքը կը յայտնէին եւ սրտանց մասնակից կը դառնային մեր Դատին արդար լուծման :

« Սիփան – Կոմիտաս » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կ. Ափրիկեանի, երկու անգամ բեմ բարձրանալով մեզի տուաւ վայելքը մեր տոհմիկ երգերուն, խոր տըպաւորութիւն թողլով հանդիսականներուն վրայ :

Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ. Ափրիկեանի՝ մեներգեց մի քանի կտորներ մեծ յաջողութեամբ :

Ընկ. Ժ. Փալամուտեան արտասանեց Ե. Չարենցի «Մահուան տեսիլքը» :

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Կարօ Մեհեան, որ կուռ ճառով մը շեշտեց անհրաժեշտութիւնը անվհատ շարունակելու համար Հայկական Դատը :

Բոլոր բանախօսներուն Հայ Դատի մասին ըրած արտայայտութիւնները որոտընդոստ ծափերով կ՝ողջունուէին ժողովուրդին կողմէ, ապացոյց որ ան հոգեպէս կապուած էր իր արդար պահանջներուն :

Հաւաքոյթը փակուեցաւ կէս դիշերին, տպաւորիչ մթնոլորտի մէջ :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԽՄԲ.— Քոմպայի քաջ աշխատակիցը, Կապրիէլ Մացնէֆ, իր ճառին բնագիրը մեզի յանձնած ըլլալով, պիտի հրատարակենք առանձին եւ բնագրին լեզուով, ի ցոյց օտար մտաւորականներու, որոնց մէջ կը պակսին այժմ Փրեսանսէներու, Քիյառներու, Ա. Ֆրանսներու գրչի ժառանգորդները՝ մինչ կը շատնան հարուստ երկիրներու բարեկամութիւնը փնտռողները, նաեւ ի ցոյց Ֆրանսերէն գրող ու կարդացող հայ նոր սերունդին որ ճանչնայ իր ժողովուրդին դատին օտար բարեկամները :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՄԱՐՈՎԻ ՄԱՀԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՇԱՏ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ՏԱՐ

Մինչ կը սպասուէր խորհրդային նոր փորձին նպատակին եւ հեռանկարին, երկար լռութենէ մը ետք, «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէր այէրանաւորդ՝ Վլատիմիր Կոմարովի եղերական մահը : Այս արկածին մասին տրուած բացատրութիւնները քիչ են խորհրդային աղբիւրներու կողմէ : Կ՝ըսուի միայն թէ. — « Խորհրդային տիեզերագնաց — Վլատիմիր Կոմարով մեռած է Սոյուզ 1 այերանաւին էջքին ընթացքին : Փորձերու ծրագրին կատարումէն ետք, առաջարկուեցաւ Գնդ. Կոմարովի որ դադրեցնէ թռիչքը եւ էջքի գործողութիւնները սկըսի : Բոլոր գործողութեանց կատարումէն ետք, այերանաւը ամէնէն դժուար գօտին անցաւ լաւ պայմաններու մէջ եւ սկսաւ ջնջել անջրպետային առաջին արագութիւնը : Բայց անկարգելին բացման ժամանակ 7000 մեթր բարձրութեան վրայ, անկարգելը պլորուեցաւ այերանաւն ալ արագացուց իր էջքը, ինչ որ պատճառ դարձաւ Կոմարովի մահուան » :

Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու դժուարութիւնները շատ աւելի առաջ սկսած էին : Ամէն ինչ լաւ կ՝անցնէր, երկրագունդի շուրջ 15 շրջան ընելէ ետք, Սոյուզ 1, կը գտնուէր ուր որ պէտք էր՝ Բայկոնուրի վրայ, եւ 16րդ շրջանին երկրորդ այերանաւը պիտի արձակուէր եւ հանդիպում ունենար առաջինին հետ :

Քանի մը ամիս առաջ էր, որ Քափ Քենըտիի մէջ, քանի մը վայրկեանէն կը մոխրանային երեք ամերիկացի տիեզերագնացները փորձի մը ընթացքին, որ կը կատարուէր արձակումէն առաջ :

Այս արկածները, եւ խորհրդային տիեզերագնացին եղերական մահը պատճառ եղան որ Ամերիկացիք իրենց ցաւակցութեանց հետ, անգամ մը եւս առաջարկեն որ գործակցին անջրպետային մարզին մէջ :

Ազգ. յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի Կոմարովի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կացութեան մասին կարելի չէ ոչ մէկ յստակ դաղափար կազմել : Կ՝ըսուի թէ նախարարաց խորհուրդը պիտի գումարուի, ի մօտոյ, թագաւորին նախագահութեան տակ, բայց ոչ մէկ թըւական կը տրուի : Ոչ պաշտօնական այլ աղբիւրներու համաձայն ալ, Փափան – տրէու հիւանդանոց փոխադրուած է, մինչ տղան, վիրաւորուած ձերբակալութեան ատեն, բանտն է : Փարիզի մէջ ցոյցեր տեղի կ՝ունենան յունական դեսպանատան առջեւ, Յոյներու եւ ձախերու կողմէ :

ԿԱՐԼՈՎԻ – ՎԱՌԻԻ մէջ բացուած է համայնավար միջեւրոպական ժողովը : Բացման ճառը արտասանած է Նովոտնի, Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը, որ սկիզբէն իսկ յարձակած է Պոնի «վրէժխնդիրներուն» վրայ : Խօսած է նաեւ Բրեժնեւ : Կը թուի թէ ժողովին գլխաւոր օրակարգը պիտի ըլլայ « չին հերձուածը » եւ գերմանական հարցը : Ինչպէս գրած էինք համագումարին չեն մասնակցիր Ռումանացիք եւ Եուկոսլաւները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ նամակով մը պատասխանած է Ժան – Փօլ Սարթռի եւ բացատրած այն պատճառները որոնց հետեւանքով կառավարութիւնը կ՝արգիլէ որ Ռըսըլի նախաձեռնութեամբ կազմուած « դատական ատեանը » իր նիստերը գումարէ Փարիզ, քանի մը օրէն : Ծանօթ է որ այս «ատեանը» պիտի դատապարտէր Միացեալ Նահանգներու «ոճիրները» Վիէթնամի մէջ :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, 26 հոգի ձերբակալուած է իբրեւ հետեւանք ապօրինի ժողովի մը, որ կը համախմբէր «բանուորական յանձնախումբերու» անդամներ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ որ միշտ արգելափակուած է Ալժէէն 150 քիլոմեթր հեռու, 15 քիլօ նիհարցած է :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Ընկ. Վահէ Օշական, որ Պէյրութէն եկած էր գրականութեան տոքթորայի աւարտաճառը ներկայացնելու եւ զոր «շատ լաւ» յիշատակութեամբ անցուց անցեալ Ուրբաթ :

Տէր եւ Տիկին Ս. Գարամանուկեան, Պուէնոս – Այրէսէն, որ երկար շրջապատոյտ մը ընելէ ետք Հայաստան, Միջին Արեւելք եւ Եւրոպա կը վերադառնան իրենց բնակավայրը :

Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Պաղտատէն, որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, կը վերադառնան իրենց բնակավայրը, Իտալիոյ ճամբով :

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Զ.

ԶՕՀՐԱՊԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ընտանեկան երջանիկ ու չէն կեանք մը ունէր Զօհրապ : Հիւրերն ու կերուխումը անպակաս էին իր տան մէջ :

Զօհրապի կինը եւս, Տիկին Քլարա Զօհրապ (Սվաճեան), վերջին ծայր հիւրասէր, ազնուական, բարեկիրթ, բարեպաշտ ու հայրենասէր տիկին մըն էր :

Զօհրապ ունէր չորս զաւակ, երկու տղայ, մեծը՝ Լեւոն, փոքրը՝ Արշակ եւ երկու աղջիկ, մեծը՝ Տոլորէս, փոքրը՝ Հերմինէ :

Չորս զաւակներն ալ ստացեր էին գերմանական եւ ֆրանսական կրթութիւն :

Մեծ տղան, Լեւոնը, համալսարանական ուսումը ստացած էր Գերմանիա : Վկայուած երկրաչափ էր : Գերմանիայէն Պոլիս վերադարձին, այցելած էր նաեւ Ֆրանսա :

Պետրոս Հալաճեանի Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար եղած ատեն, բարձր պաշտօնի տիրացած էր նախարարութեան մէջ :

Փոքր տղան, Արշակը, գիւղատնտեսութեան վկայական ստացած էր երկրագործական համալսարանէն : Յետագային մեկնեցաւ Եգիպտոս, Մաթոսեաններու մօտ, որոնք ազգականներն էին Տիկին Քլարա Զօհրապի :

Մեծ աղջիկը, Տոլորէս, աւարտած էր Պոլսոյ գերմանական եւ ֆրանսական դպրոցները : Շատ զարգացած աղջիկ մըն էր : Գիտէր նաեւ ռուսերէն : Կ'ըսէին, թէ պիտի ամուսնանայ ռուսական դեսպանատան առաջին թարգման Մալշթայմի հետ :

Փոքր աղջիկը, Հերմինէն, նոյնպէս զարգացած աղջիկ էր : Իմ հոն գտնուած ատենս հազիւ 15 – 16 տարեկան էր :

Զօհրապի զաւակները օտար կրթութիւն ստացած ըլլալով հանդերձ, տան մէջ հայերէն կը խօսէին :

Բնականաբար հայերէն գրել – կարդալ չէին կրնար սորվիլ օտար վարժարանի մէջ : Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'առնէին տան մէջ, Գարեգին Խաժակէն, որ միշտ իր տիկնոջ ու աղջկան հետ կուգար : Խաժակը ոչ միայն շատ կը յարգէին, այլեւ կը սիրէին պաշտելու չափ :

×

Զօհրապ պտուղը շատ կը սիրէր : Նոր ելած պտուղը առաջին անգամ իր տունը կը մտնէր :

1913ին, օր մը, Տէօրթ – Եոլէն սնտուկ մը նարինջ ստացայ : Տարի Զօհրապենց տունը, շատ աղուոր նարինջներ էին :

Զօհրապ տուն վերադարձին երբ սեղանին վրայ տեսաւ, «ի՛նչ հրաշալի պըտուղներ են» ըսաւ եւ սկսաւ ճաշակել :

— Ճանըմ, կերակուրէն ետքը կեր, առարկեց տիկինը եւ աւելցուց, Խաչիկը բերաւ, իրենց քաղաքէն զրկեր են :

— Այս ինչ աղուոր նարինջներ ունի ձեր քաղաքը, Փելթէքեան, խօսքը ուղղեց ինծի Զօհրապ եւ յայտնեց, թէ կ'արժէ նարնջենիի պարտէզ մը դնել : Տուն մըն ալ կառուցանել պիտի տամ : Գարունը հոն պիտի անցընեմ :

Եւ իսկապէս, այդ տարին, իր փոքր տղան Արշակը զրկեց Տէօրթ – Եոլի կողմերը :

Պանք Օթոմանի նախկին տնօրէն եւ իր բարեկամ Պոլսեցի մեծահարուստ յոյն Փանճիրի պէյին հետ, Ճիհան գիւղէն, Ատանայի Խուպէսէրեան ծանօթ ընտանիքի անդամներէն Պօղոս էֆէնտիէն դնեցին ընդարձակ ագարակ մը (երեք հազար տէօնիւմ) :

Վրայ հասաւ պատերազմը եւ տան շինութեան ծրագիրը յետաձգուեցաւ :

Պատերազմի ընթացքին, Գերմանները այս ընդարձակ ագարակին մէջ, արմտիքի եւ երկրագործական գործիքներու պահեստանոցներ շինել տուին : Պատերազմի աւարտին, Պօղոս էֆէնտի վերադարձաւ եւ կրկին իր կալուածին տիրացաւ՝ առանց որեւէ մէկու միջամտութեան եւ միլիոններ շահեցաւ, երբ արդէն Զօհրապ աքսորուած ու նահատակուած էր :

Միայն անգամ մը, 1919ին, երբ Տէօրթ Եոլ կը գտնուէի, Զօհրապի մեծ տղան Լեւոն, այս առընչութեամբ նամակ մը զրկած էր ինծի :

×

Պատերազմի նախօրեակին, Զօհրապ խորհրդարանին մէջ ազդու ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտնեց, թէ անխուսափելի է, պատերազմ պիտի ըլլայ : Պատերազմը սակայն, տեղի պիտի ունենայ երկինքի վրայ եւ ծովու տակ : Օսմանեան կառավարութեան առաջարկեց ընդծովեաներ եւ օդանաւեր գնել : Գուշակութիւնն ու առաջարկը դնահատանքով ընդունուեցան եւ այս նպատակով, Զօհրապի մեծ տղան Լեւոնը Գերմանիա ուղարկուեցաւ, օդանաւեր եւ ընդծովեաներ գնելու համար :

Լեւոնի մեկնումին հետ, սկսաւ նաեւ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը : Զօհրապ իր տղուն գրեց, որ այլեւս Թուրքիա չվերադառնայ :

Լեւոն Գերմանիայէն անցաւ Զուիցերիա, ապա Ռումանիա ու հոն ալ հաստատուեցաւ : Շնորհիւ իր ձեռներէցութեան, դարձաւ մեծահարուստ :

Համաշխարհային Բ. Պատերազմէն ետք, երբ Ռումանիա ինկաւ Խորհ. Միութեան տիրապետութեան տակ, համայնավարները բռնադրաւած են Լեւոնի հարըստութիւնը :

1963ին, Փարիզի մէջ տեղեկացայ, որ Լեւոն Հոլանտա անցեր է :

Տիկին Քլարա Զօհրապ մեռաւ Փարիզի մէջ :

Զօհրապի փոքր տղան Արշակ, մեռաւ Եգիպտոսի մէջ :

Մեծ աղջիկը Տոլորէս ներկայիս կը բնակի Միացեալ Նահանգները : Ամուսնացած է գարեջուրի գործարանատէր, մեծահարուստ Ամերիկացիի մը հետ : Փոքր քոյրը Հերմինէն իր քովը կը մնայ :

Տոլորէս երբեմն նուիրատուութիւններ կ'ընէ Հ. Բ. Ը. Միութեան : Կ'օժանդակէ նաեւ Փարիզ բնակող իր մօրը ազգական երկու աղջիկներու :

ԽԱՉԻԿ ՓԵԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ՆԻԻԹԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ՉԷԶՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Բ.

Առանձին ենք հիմա Քաջեանի եւ որբուկին հետ, երբ գիտէ թէ գաղտնիք չունի այլեւս :

— Հայ անունդ ի՞նչ է, տղաս :

— Հայ անունս Վարդան է, մայրիկ, կը պատասխանէ աշխոյժով :

— Մականո՞ւնդ :

— Մամիկոնեան :

— Վարդան Մամիկոնեա՞ն ուրեմն ... Մինչդեռ զարմանքով իրարու կը նայինք հսկիչին հետ :

— Այո, մայրիկ, ես Վարդան Մամիկոնեան եմ, կը շեշտէ արագ, անվարան եւ արցունքի առաջին կաթիլն է որ կ'ինայ մեր Վարդանին աչքերէն ...

— Ո՞ր տեղացի ես, զաւակս :

— Տրապիզոնցի եմ, մայրիկ :

Իրենց ծագումը խոստովանելէ ետք մեր բեկորներուն վէրքերը չէինք քրքրեր, մանրամասն հարցումներով : Բայց իբրեւ պաղարիւն տղայ, հետաքրքրական էր լըսել թշնամի յարկի տակ իր ապրած կեանքը :

Վարդան մնաց անդրդուելի :

— Ինծի լաւ կը պահէր աղաս... ես ուրիշ ըսելիք չունիմ շիտակը :

Ահա սկիզբէն մինչեւ վերջը, զանազան միջոցներով տրուած հարցումներու պատասխանը :

Վարդան բախտը ունեցաւ գտնելու իր հայրը Պոլսոյ մէջ :

Անցան տարիներ : 1929ին, հայր Կոթիկեան (ոչ թէ Մամիկոնեան...) նամակով զիս իր տունը կը հրաւիրէ : (Վարդանի հայրը վերամուսնացած է արդէն) : Կը պատմէ թէ տղան Ֆրանսա զրկած է իր եղբօր Արման Կոթիկեանին մօտ, «որպէսզի մարդ ըլլայ» :

Վարդան կ'առանձնանայ և գործաւոր կը դառնայ : Հոն կը հանդիպի օտար աղջիկան մը, որուն կը կապուի սիրտով, ու կը տեղեկացնէ իր հօրը : Օտարի հետ ամուսնութիւնը կը մերժէ հայրը, որմէ ետք հայրիկին նամակներուն չի պատասխաներ Վարդան : Մինչդեռ կը թղթակցէր մեզի հետ, կը զրկէր իր լուսանկարները, առանց հաղորդելու իր սրտին գաղտնիքը : Վարդան իր պատասխաններով կ'ապահովցնէր մեզ թէ «բնաւ չմը-տահոգուիս, մայրիկ ... կարելի՞ բան է, որ իբրեւ Հայ, ապրած տառապանքներէս ետք, ես կրնամ օտարանալ» :

Հայր Կոթիկեանին կը կարդացնեմ այս նամակները : Ու կը կարդամ իր ստացածները, որոնք գլխովին կը հակասեն իրարու : Հայրը ճարահատ, հասկնալի յուզումով, կը խնդրէ, որ զաւակս Սուրէնը, որ այդ միջոցին Ֆրանսա կը գտնուի, երթայ անձամբ խօսի, համոզէ, թերեւս ազդէ եւ Վարդան ազատագրուի օտարին ձեռքէն ...

Այս վտանգաւոր փորձն ալ անցաւ ապարդիւն :

— Վարդան ամուսնացաւ իր սիրած աղջկան հետ :

Մանուկ հասակէն խլուած մայրական գիրկէն ու նետուած կեանքի անօրինակ յորձանքներուն մէջ, կարօտ ընտանեկան սիրոյ եւ գուրգուրանքի, պատանի Վարդանը, բնականօրէն պիտի ընդունէր ձեռքը իր աշխատակից ընկերուհիին, ինչպէս մեր հազարաւոր երիտասարդները, որոնցմէ շատեր հայ աղջիկներու տգիտութեանը զոհուած են ...

1931 : Ընտանեօք Ֆրանսա եկած ենք արդէն :

Վարդան եկաւ դտաւ մեր տունը : Այնուհետեւ շարունակ կ'այցելէր, միշտ առանց տիկնոջը, իր երեք զոհարներուն հետ միասին, — Աստղիկ, Վարուժան, Վահէ :

Գոհ էր կնոջմէն :

Պատերազմի տաք շրջանն է : Այս անգամ առանձին էր Վարդան եւ տրտում, մտահոգ երեւոյթ ունէր :

— Տղա՞քը ուր են : Ինչո՞ւ չբերիր, կը հարցնեմ կասկածելով տղոց առողջութեան մասին պարզապէս :

Վարդան կմկմաց եւ սկսաւ զալարուիլ, քիչ մը կորսնցուցած մանկութեան պաղարիւնութիւնը, ու ձեռքերը ճմլելով :

— Մի մտահոգուիր, մայրիկ, տղաքը հիւանդ չեն, բայց ... մի՛ հարցներ, մայրիկ ... :

Ու կոպերուն տակ պահած յուզումը, կափկափելով հազիւ կրցաւ բանալ սիրտը :

— « Քանի մը օր առաջ, գործէ վերադարձիս, տղաքս մինակ գտայ : Կինս հեռացեր էր տունէն : Շատ փնտռեցի, բայց ի զուր : Կնոջս հայրն ալ գիշեր -ցերեկ փնտռտուքի վրայ է, եւ շատ ազդուած է, որովհետեւ այնքան գոհ էր մեր համերաշխ կենակցութենէն, որ չէ կրցած լուծել այս հանելուկը : Հայ թէ Ֆրանսացի, բոլոր դրացիներս կը ճանչնան կինս եւ դիտեն պատահածը : Կը հարցնեն, կը փնտռեն Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւ ամէն տեղ : Բայց տակաւին չեն կրցած գտնել հետք մը : Ոստիկանութիւնն ալ տեղեակ է դէպքին» :

Կարդ մը հարցումներու հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ Վարդան :

— Ի՞նչ ըսեմ, մայրիկ ... : Գէշ կին մը չէր կինս : Միայն թէ բաւական ատենէ ի վեր տունէն դրամս կը պակսէր, կը ջղայնանայի ... դեռ վերջերս ալ տունտեղ երեսի վրայ թողած, երեկոյին գինով վիճակի մէջ տուն կը դառնար ...» :

. . . . . .

Մեծ էր Վարդանին վիշտը : Ու ամէն սփոփանք անզօր կը մնան թարմ վիշտին առջեւ :

Վարդան կրկին որբացաւ :

Ու Վարդանի անչափահաս զաւակներու մայրը դարձաւ իր անդրանիկ զաւակը, Աստղիկը :

Մանկական ազատութիւնն ու զուարթութիւնը կորսնցուցած, ութ տարեկան Աստղիկը զրկուեցաւ դպրոցէն, գիտակցելով իրենց դժբախտութեան, եւ ընտանիքին պատասխանատուութիւնը վերցուց իր մատղաշ ուսերուն . — Եփել, լուալ, կարկտել ...

Վարդան որբացաւ երեք զաւակներովը միասին :

ՏԻԿ. Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ)

Բ.

— Խաղաղութիւնը քեզի հետ, տունդ շալկած ո՞ւր բարով :

= Ծնողքիս այցի կ'երթամ վարի դաշտը, կը պատասխանէ համեստ բեռնակիրը :

— Բայց այս ընթացքով շաբաթէ մը հազիւ տեղդ կը հասնիս, բարեկամ :

= Խնդալու տրամադիր կ'երեւիս, իրկուն չեղած ապահովաբար ես ժամանած կ'ըլլամ :

— Լաւ, ուրեմն, եկուր գրաւ բռնենք : Եթէ ես քեզմէ առաջ հոն հասնիմ՝ ճոխ հացկերոյթի մը պարտական կը մնաս :

Շնագայլը վստահ էր որ շատ դիւրութեամբ պիտի շահի գրաւը, հեռանկարէն բերանը կը ջրոտէր արդէն : Սակայն մեկնելու ատեն անսպասելի բան մը անշմար անցաւ իրմէն :

Խղունջը փառաւորապէս տեղաւորուած էր անոր գետնաքարշ պոչին վրայ : Երբ նպատակակէտին հասաւ՝ իրկուն էր արդէն եւ բոլոր դռները փակ : Պարծենկոտ մրցորդը այս արդիւնքէն զոհ՝ պատի մը տակ երկնցաւ ու քնացաւ մշիկ – մշիկ :

Ժամանակը շատ յարմար էր, մեր եղջերակն խղունջը վար կը սահի պոչին վրայէն եւ առանց սայթաքելու կը հասնի պատնէշին վրայ, եւ ձայն կուտայ մրցորդին :

= Է՛յ – հէ՛յ, ազնիւ բարեկամս շնագայլ, ի՞նչ կը բանիս երեք ժամէ ի վեր քեզի կը սպասեմ, ընդունէ որ կորսնցուցեր ես, ուրեմն դուն պիտի վճարես հացկերոյթը :

Մեր շնագայլը աչքերուն չէր հաւատար, ճար չկար : Պոչը շալկեց կծկեց փախաւ հեռուն եւ մինչեւ հիմա ալ կը կծկէ :

Խղունջը կրկնակի գոհունակութեամբ մինչեւ հիմա ալ այս արարքը իր զաւակներուն կը պատմէ, աւելցնելով որ երբեմն քիչ մը ստահակութիւն կը բաւէ շնագայլի մը անասնական բիրտ ուժը պարտութեան մատնելու համար :

×

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ԱՔԼՈՐԸ

(Ալժերական)

Օր մը վրանաբնակները, տեղափոխուելու ատեն հիւանդ ոչխար մը իր բախտին ձգած էին ճամբուն վրայ, քիչ մը անդին մացառին մէջ ալ կը հեկեկար ոտքը կոտրած աքլոր մը : Ոչխարը կաղնիկաղ անոր մօտենալով ցաւակից եղաւ, բայց յուսահատ ըսաւ անոր .

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը կարաւանէն հեռու, ուտելու բան մըն ալ չունինք :

= Ասանկ չի մնար, միասնաբար կարելի է ապրինք ապահով, պատասխանեց աքաղաղը աւելցնելով, բաւական է որ չհեռանանք իրարմէ :

Ոչխարը քաջալերուած՝ նախապէս կը սկսի դարմանել իր ընկերոջ կոտրած ոտքը :

Ժամանակ առ ժամանակ գէշ աղէկ քալելով կը գտնեն բաւական խորունկ փոս մը, ցորենի նախկին թաքստոց մը, ուր հատիկներու մգլոտ մնացորդը կար : Երկուքն ալ իբնէ սակաւակեր գոհացան ատով եւ բաւական կազդուրուած պահ մը մոռցան իրենց վիճելի ներկան եւ սկսան ուրախանալ ու երգել :

Արդ այդ կողմերէն անցնող մեծ փորը դատարկ առիւծ մը լսեց անոնց զուգերգը եւ աճապարեց դէպի փոսը ախորժելի ճաշի մը ակնկալութեամբ :

Մեր անխոհեմ երկու բարեկամները անդրադարձան իրենց սխալին, բայց շատ ուշ էր՝ երբ հսկայ առիւծին բնաւ չսանտրուած գլուխը երեւցաւ իրենց փոսին թումբին վրայ : Այլեւս անօգուտ էր պահուիլը : Այդ միջոցին աքլորը բոլորովին բնական կերպով ձայնեց վարէն շոշոմելով :

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(2 Շար.)

ԿՈՏՎ

ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎԵՍԻԿՅԱՆ

ԲՐԻԳԱԴԱՅԻ ՄԱՐՏԻՆ Ս. ՊԱՐՈՒՅՐԻ

Ես ալ հակառակ իմ ծերութեանս, ինծի ալ ինկաւ ուրիշներու պէս ամուսնանալու գայթակղութիւնը։ Ինչպէ՞ս ինկայ այդ գայթակղութեան մէջ, ինչպէ՞ս ինկայ այդ ծուղակին մէջ, ինչպէ՞ս ինկայ այդ փոսին մէջ, ինչպէ՞ս ինկայ այդ ճահիճին մէջ, ինչպէ՞ս ինկայ այդ ցեխին մէջ, ինչպէ՞ս ինկայ այդ ... ինչպէ՞ս ինկայ այդ ... ինչպէ՞ս ինկայ այդ ...

Լիոն ։— Պ. Կարապետ Խաչատուրեան, եւ զաւակները՝ Անդրանիկ, Խաչատուր եւ Մկրտիչ, Տէր եւ Տիկին Տէր – Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ամուճայեան եւ զաւակները, Պ. Յոսեփով Ամուճայեան եւ Թօփուզեան ընտանիքը, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ աղ – ջականին՝

ՆՈՅԵՄԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ամուճայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, Ապրիլ 26ին, ժամը 14ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Բիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխա – դրուի Կիւոթիէդի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օսմոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ։— Հանդուցեալ Մկրտիչ Սուքիասեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մասիս Գաբիկեանէ յիսուն ֆրանք, Արզումանեանէ քսան, Թէֆիրեանէ քսան։ Տասնական Ֆր. Այվազեան Լեւոնէ, Տիկին Սարաֆեանէ, Յակոբեան Վահանէ, Կարապետեանէ, Կիւլեանէ, Կարապետ Տէր – Կարապետեանէ, Գոլեանէ, Զուքուրեանէ, Յովհաննիսեան Աստուրէ, Գաբիկեան Մկրտիչէ, Հմայեակ Զաքարեանէ։ Սաղրեան Գալուստէ։ Մկրտիչ Խաչատուրեանէ 15։

Հանդուցեալ Բաբիկոն Կոստանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Խաչիկ Արզումանեանէ քսան ֆրանք։

ECOLE

NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով։

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն։

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ։ Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն։ Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ։

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ։

Արձանագրութիւնները սկսած են։

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ նախկին կեդրոնականցիները, Ֆրանսաբնակ կեդրոնականցիներու մէ – ութիւն մը հիմնելու նպատակաւ կոչ կ'ուղղեն բոլոր անոնց, որոնք յաճախած են կեդր. վարժարանը, իրենց մասնակ – ցութիւնը բերելու ընդհ. խորհրդակցու – թեան ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 2 Մայիս, 1967, Գչ. երեկոյ ժամը 20ին, 32 Բիւ Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ, առաջին յարկ։

Կը խնդրուի մինչ այդ՝ բոլոր փափա – քողներէն, իրենց հասցէները անմիջա – պէս տեղեկացնել՝

M. Vahé BALTAYAN

46, Rue Poissonnière — 75, PARIS (2e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յանուն

Մեսրոպ Մաշտոցի

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ՋԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գինն 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի։ Ուստի պիտի ղրկուի միայն վաճառողներուն։ Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու։

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով։

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուա – նութեանց պետերուն։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, վալանսի բաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ԲՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակ – ցին՝ Ռոմանի երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը։

Ծանօթ։— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղե – ցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կա – տարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշ – տօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակ – ներու համար։

Մերայն հաւատացեալները կը հրա – ւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երե – կոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի ա – ռաւօտ եկեղեցի։

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծա – նօթ Զինուորին յուշարձանը։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրօնապլի Հայ Ազգ. Միութեան։

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց։

Այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 *Բիւ Ժէ*, ։ *Կրօնապլը*։

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներ – կայացուցիչներու կողմէ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՒՐԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիւլան դրաատունը
14 Պուլվ. Կառիպալտի

իր դլխաւոր դուցափեղկին մէջ կը ներ – կայացնէ զիրքեր եւ փաստաթուղթեր, ո – րոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին։

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այ – ցելութեամբ քաջալերել այս չահեկան նա – խաձեռնութիւնը։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱՒՕՆԼԻՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ ե – րեկոյ։

Այց «Թէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ – 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւն – ներով։

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեա – նի, 878 – 27 – 35 եւ Տիկին Ա. Ուզուն – եանի 254 – 17 – 74։

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք։

Օթօքառը կը մեկնի Սֆուար Մօնթօլօ – նէն ժամը ճիշդ 7·45ին։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՉՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Զորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին

Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օսմոյի Հայ Երիտասարդական Միութեան «Հայ եկեղեցւոյ երիտ. Մի – ութեան» կողմէ։

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս երգչախումբին՝

Երգչուհիները Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան։

Դեկավար էֆմանչիստ ՀԱՄՕ։

Ճոխ յայտագիրը, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ։

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օսմոյի OSSO սինեմային մէջ, երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին։

ՍԵՆԵԱԿ ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէկ կամ երկու սենեակ կը փնտռի երկու երիտասարդ ուսանող քոյրերու համար, հայ ընտանիքի մօտ, խոհանոցի դիւրութեամբ, փարիզ կամ հարաւային արուարձան։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԱԾ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

Récital
ROSY ARMEN
L'OLYMPIA
LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն։

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 – 25 – 49։

Ճաշարան Տիամանթէ, 60 Բիւ Լաֆայէթ, Մասիս, 21 Բիւ Սօլնիէ։

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Բիւ Սէն Լազար)։ *Զաւիկեանի*, 20 Լա Տէֆանս, *Իսի*։ Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, (*Ալֆորվիլ*)։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 27 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10898 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.898

ՄԱՅՆԷՖԻ ԽՕՍՔԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ստորեւ կը հրատարակենք *Քոմպայի* աշխատակցին ճառը, արտասանուած «Հայ Դատի Օրը» եւ զոր մեզի տրամադրեց հեղինակը :

Mesdames, Messieurs,

Je serai bref, car je suis l'homme de la chose écrite et non l'homme de la parole : dans mon élément quand je suis assis à ma table de travail, devant une feuille de papier blanc, un stylo à la main, je suis en revanche très mal à l'aise devant un micro et parmi une assistance aussi intimidante que la vôtre.

En me faisant l'honneur de m'inviter à vous dire quelques mots ce soir, les organisateurs de cette réunion se sont adressés moins au romancier qu'à celui qui, dans *Combat*, a écrit une série d'articles sur le problème arménien. Je tiens à préciser que si quelqu'un mérite les applaudissements par quoi vous avez eu la gentillesse de m'accueillir, ce n'est pas moi, mais celui au libéralisme de qui ces articles doivent d'avoir paru, le directeur de *Combat* qui vit présentement des heures difficiles, des heures tragiques, et dont je prononce ici le nom avec respect et amitié : M. Henry Smadja.

L'intérêt et la sympathie que je porte à la question arménienne n'ont rien qui étonne. Il n'est pas, me semble-t-il, d'homme soucieux de vérité et de justice qui puisse demeurer insensible au destin christique du peuple arménien et indifférent à ses souffrances, à ses exigences, à ses espoirs. Si quelque chose devait surprendre, ce serait au contraire le silence qui trop souvent en Occident, et singulièrement en France, accueille les revendications arméniennes.

Ce silence a des causes multiples. Les unes sont politiques, telles que la place privilégiée qu'occupe la Turquie au sein de l'Alliance atlantique. Soit dit par parenthèse, que les Turcs, ces massacreurs séculaires de chrétiens, se retrouvent brusquement, par la grâce de la Maison Blanche et de la C. I. A., sacrés grands défenseurs de la civilisation occidentale, voilà une des plus étranges bouffonneries de l'histoire contemporaine. Une bouffonnerie sanglante et qui ne nous fait pas rire.

Les autres sont psychologiques. Le snobisme, par exemple. Il ne suffit pas qu'une cause soit juste pour que l'on s'y intéresse ; il faut encore qu'elle soit à la mode. La question arménienne, elle, n'est pas « à la mode ». Il y a aussi la lâcheté intellectuelle. Les Byron ne courent pas les rues. Personne aujourd'hui ne veut mourir à Missolonghi et rares sont ceux qui risquent, par un écrit imprudent ou une déclaration intempestive de se brouiller avec un gouvernement étranger — en l'occurence le gouvernement turc.

Puis il y a la satiété. Nous sommes rassasiés d'horreur. Nous avons bronzé nos cœurs dans ce fleuve de sang et de boue qu'est l'histoire de notre temps. Hier, c'était les camps de concentration nazis, c'était Hiroshima ; aujourd'hui, c'est le Vietnam ; demain, ce sera autre chose. Le martyre du peuple arménien n'est aux yeux de nos contemporains qu'un martyre parmi beaucoup d'autres martyres et l'injustice qui lui est faite qu'une injustice parmi beaucoup d'autres injustices. L'indignation est une vertu, mais l'indignation s'use, comme l'amour.

Ces considérations pessimistes sont-elles pour les Arméniens des raisons de désespérer ? Certainement pas. Face aux forces qui leur sont hostiles, les Arméniens sont certes peu nombreux, mais depuis l'aurore de l'humanité les grandes choses ont toujours été l'œuvre de minorités, ou de génies solitaires. Un Etat arménien semble aujourd'hui une rêverie, mais qui, au début du siècle, croyait en la fondation de l'Etat d'Israël ? qui, en 1952, pensait que dix ans plus tard existerait un Etat algérien ? L'histoire n'a pas fini de nous étonner.

L'Allemagne d'aujourd'hui a renié les crimes de Hitler, de Himmler, de Eichman. Nous voulons croire que les Turcs des générations nouvelles ne demeureront pas solidaires d'un passé honteux. Nous voulons espérer que les Turcs qui ont aujourd'hui dix, quinze ou vingt ans, ne voudront pas garder éternellement au front la flétrissure infâmante, deshonorante, des crimes de Talaat Pacha.

GABRIEL MATZNEFF.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱՄԵՐԻԿԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Պոնի խորհրդարանին յարգանքի նիստէն ետք, ուր Ատընաուրրի յիշատակը ոգեկոչուեցաւ հանրապետութեան նախագահ՝ Լիւպքէի, խորհրդարանի նախագահ՝ Կերշթնմայրրի եւ վարչապետ Քիզինկէրի կողմէ Քէօլնի Մայր տաճարին մէջ էր որ կը կատարուէր ողբացեալ վարչապետին փառաշուք յուղարկաւորութիւնը :

Լիւպքէ կը բաժնէր Ճոնսըն տը Կոլէն, բայց անոնց ձեռքերը իրարու մէջ կը դընէր : Քիչ ետք հինգ – տասը վայրկեան խօսակցութեան մը ընթացքին, Ճոնսըն Ամերիկա կը հրաւիրէր տը Կոլը այս ամառ (Յուլիսին, Քանատայի ցուցահանդէսին առթիւ) բայց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը ոչ մէկ պատասխան տուած է :

Ներկայ անձնաւորութեանց կարգին յիշենք Իտալիոյ եւ Անգլիոյ վարչապետը : Նաեւ Պեն Կուրիոն եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը Էպան, որոնք սակայն Պոնէն Քէօլն չգացին վասնզի հրէական տօնն էր եւ արգիլուած է Հրեաներուն այդ օրը (Զատիկ) կառքով տեղ երթալ, միայն կրնան քալել եւ Պոնէն Քէօլն երեսուն քիլոմեթր է :

Քոնրատ Ատընաուրը արժանանալէ ետք բացառիկ յարգանքին արեւմտեան աշխարհին, կը հանդչի Ռէօնտորֆի գերեզմանատունը, ուր թաղուած են իր երկու կիները, մայրը, եւ ընտանիքին այլ անդամները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՍԸԼԻ «ատեանը» որու արգիլուեցաւ իր նիստերը գումարել Փարիզ, որոշեց Սթոքհոլմ փոխադրուիլ, ուր ամերիկեան «ոճիրներուն» դատավարութիւնը պիտի տեւէ Ապրիլ 29էն Մայիս 9 :

ԱԹԷՆՔԻ զինուորական կառավարութիւնը յանուն թագաւորին, «բարոյական եւ յեղափոխական» վարչաձեւ մը հաստատած է : Կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են Ներքին եւ Լուսաւորութեան նախարարութեանց կողմէ : Մանչերը պէտք է կարճ մազեր ունենան, աղջիկները մինի – ժիւփ չեն կրնար հագուիլ : Հրահանգուած է աշակերտներուն որ Աւագ Շաբաթ եւ ամէն Կիրակի պատարագին ներկայ ըլլան եւ հաղորդութիւն առնեն : Թագաւորը տեսնուած էր Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպաններուն հետ եւ յայտնած թէ խօսակցութիւնը գաղտնի պիտի մնայ : Բայց Լոնտոնի մէջ յայտնած են թէ ըստ դեսպանին տեղեկագրին թագաւորը մատ չէ ունեցած պետական հարուածին մէջ : Կառավարութեան բանբերը անմիջապէս հերքած է այս լուրը :

«ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ» ղեկավար նշանակուեցաւ Շարլ Միւնչ :

ԻՏԱ. ՓՐԵՍԹԻ, Ֆրանսացի հանրածանօթ կիթառիսթը, 42 տարեկան, մեռած է առջի օր Նիւ Եորքի մէջ, մինչ կը պատրաստուէր նուագահանդէսի : Պատճառը ծանօթ չէ եւ դիազննութիւն մը պիտի կատարուի :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ նախախաձեռնութեամբ Երիտասարդաց Միութեան, Կիրակի օր մօտ 350 Հայեր տողանցք մը կատարած ենցուցատախտակներով, որու մասնակցած են նաեւ Պսակ Արք. եւ Կորիւն վարդապետ մինչեւ Ուէսթմինսթըր Ապէյ, արդարութիւն պահանջելով, ապա ծաղկեպսակ դրուած է Յուշարձանին վրայ : Նախապէս կատարուած յիշատակի երեկոյին ալ խօսած են Հայր Կորիւն եւ Օր. Մորկան :

Կիրակիէն Երկուշարթի, 24 ժամ, 12 երիտասարդներ, ի նշան բողոքի, պահակ կեցած են Թրք. դեսպանատան առջեւ :

Օրը Օրին

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ջերմեռանդ հաւատացեալ մը, աստուածաբանութեան ու կրօնագիտութեան ժողովրդաքաղ իր ամբողջ պաշարը շալակըն առած, եկեր կը բողոքէ այն դիտողութեանս դէմ (*Յառաջ*, 23 Ապրիլ), որ թելադրութիւն մըն էր միայն, անհատական տեսակէտ մը՝ եթէ կ'ուզէք,— շատ չզբաղեցնել ... մեր Տէր Աստուածը հանդէսներով, հացկերոյթներով, բացումներով, փակումներով, վերջապէս առօրեայ այն բոլոր ձեռնարկներով, որոնք աշխարհային են կամ երկրային, ատով իսկ աժան՝ ըստ երկնային գնահատութեան :

Իմ պատճառաբանութիւնս այն չէ միայն թէ մեծ Մենաւորը, անթիւ աստղերու հոլովոյթով, կլիմայական եղանակներու փոփոխութեամբ, տիեզերական ժամացոյցին հսկողութեամբ զբաղած ըլլալով միշտ, պէտք չէ անհանգստացնել պզտիկ բաներով : Այլ եւ այն թէ հիւրերու նման, որոնք շատ կը կանչուին եւ ստէպ կուգան, ամէն տեղ կ'երեւան եւ ամէն տեղ ներկայ կ'ըլլան, ի վերջոյ կը կորսնցնէ այն յարգանքը՝ որ յատուկ է թախանձանքով հրաւիրուած բացակային միայն :

Դեռ շա՛տ պէտք ունինք Երկնաւորին, չյոգնեցնե՛նք,— այս էր ըսածս :

Ափսո՛ս, մեր մէջ կը նշմարուի տարօրինակ սնոպիսմ մը, եւ ճիշդ ինչպէս անոնք որ կը պարծէին «Աստուած ամենայն յամենայնի» (Ա. Կոր. ԺԵ. 28) տեսութեամբ, մտերմութիւն մը ցոյց տալու համար թերեւս՝ Աստուած խառնելով ամէն բանի մէջ, Աստուած փնտռելով ամէն տեղ, Աստուած կանչելով ամէն ժամ, ստեղծած ենք անբնական տեղաշարժ մը, զոր կարելի է անուանել սահմանազանցութիւն :

Սահմանազանցութեան, կամ տեղաշարժ կատարելու սովորութիւնն է պատճառը, որ Աստուածը կը փոխադրենք հոն ուր տեղը չէ, գաղափարները կը փոխադրենք իրենց սահմաններէն դուրս, իմաստները կ'անջատենք բառերէն՝ ճիշդ ինչպէս հանդիսութեանց նշանակութիւնները տեղահան կ'ընենք :

Եւ ահա թէ ի՛նչ կը պատահի :

Երբ քարոտ է ոսպը, կամ որոմ կայ ցորենին մէջ, բաղդատութիւնը թող չխրտչեցնէ ձեզ՝ եթէ ըսեմ թէ կը նմանի Ապրիլ 24ի հանդէսին, որ կը շփոթուի Հայ Դատի Օրուան հետ, եւ կամ Հայ Դատի օրուան հանդէսին, որ կը շփոթուի Մայիս 28ի Օրուան հետ :

Տարազներու ծանօթութիւնը կամ սահմաններու ճշդումը այբուբեն մըն է լեզուներու մէջ, տառաճանաչութենէն անկախ եւ պայման՝ մասնագիտանալու :

Ապացոյց՝ երկրաչափութեան տարազներով չենք կրնար բժշկական յօդուած գրել, իրաւաբանութեան տարազներով կարելի չէ քիմիագիտութիւն ուսուցանել : Ամէն գիտութիւն ունի իր սեփական այբուբենը, որ կը կոչուի տարազաբանութիւն (*թեռմինոլոժի*) :

Նոյն ձեւով, երբ զանց առնելով այս ուսումը՝ կը խօսինք Հայ Դատի մասին, բայց Մայիս 28ի ճառ կը դառնայ մեր խօսածը, կամ կը խօսինք Ապրիլ 24ի մասին՝ բայց հոգեհանգիստ կը դառնայ մեր ձեռնարկը, մեր ժողովուրդը կը հասնի այն տպաւորութեան՝ երբ կօշկակար մը կը խօսի հագուստ կարելու մասին, եւ դերձակը՝ համադամ պատրաստելու մասին, եւ ուրեմն ինծի կը մնայ չզարմանալ՝ եթէ այն որ նախակրթարանէն սորված իր կրօնագիտութեան դասերէն քանի մը բառ յիշելու բախտաւորութիւնն ունի՝ կ'ելլէ ինծի դիտողութիւն կ'ընէ աստուածաբանութեան կամ աստուածպաշտութեան մասին, այն ձեւով՝ որու հետեւող կիներ ու դասակարգ մը *ժամ – ժամ*նի կը կոչէինք մենք, Ատափազարի մէջ, պատարագ իսկ ընելու իրենց վարժութեան համար :

Գիտեմ թէ հիմա դժուար բան չէ կրօնական կարգ ստանալ «Հայր Մեր» ու «Պահպանիչ» արտասանելու վարժութեամբ : Գիտեմ թէ հիմա դժուար բան չէ մտաւորական դառնալ ու ճառ խօսիլ խորագիր չունեցող յօդուածի ձեւով :

Բայց չեմ գիտեր թէ ժամանակը չեկա՞ւ որ սրբագրենք սահմանազանցութիւնը եւ իրենց բուն սահմաններուն մէջ դնենք գործիչը եւ պատարագիչը, վարժապետը եւ վարդապետը, պոլիտիկոսը եւ եպիսկոպոսը, վաճառականը եւ աստուածաբանը, — առաջին պայման՝ լուծելու համար բոլոր վէճերն ու Դատերը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Գոհունակութեամբ կ'արձանագրեմ թէ անցեալ Կիրակի օրուան Ապրիլեան սգահանդէսը նուազ եկեղեցական գոյն ունէր՝ բաղդատելով նախորդ տարիներու կատարուածին հետ : Շաբաթ օրուան Հայ Դատի համախմբութիւնը եւս, գնահատելի կարգադրութեամբ մը, անջատած եւ առանձնապէս սահմանագծած էր պատմական իրաւունքներու հարց մը, որու լուծումը անկախօրէն նախագաս կը համարուի քաղաքական այլ վէճերէ եւ պահանջներէ, ի շահ ժողովուրդի մը, որ հող չունի իր ոտքերուն տակ եւ չի կրնար, ուրեմն, դեռ տուն չշինած՝ մտածել տուն շտկելու մասին, պատուհանը արեւե՞լք թէ արեւմուտք բանալու մասին, դուռը միաթե՞ւ թէ երկթեւ ընելու մասին :

Նախ հողը, ե՛տքը տունը, ետքն ալ տան կարասիները, սանդուխներուն վրայ փռելիք գորգը կամ դրան չախ – չախը :

Վա՛յ անոր որ նախ ... չախ – չախ կ'ուզէ ընտրել՝ դեռ հող չունեցած ու տուն չշինած :

Շ. Ն.

«ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ»

Հայ գրողներու վիճակը բարելաւելու անկեղծ ցանկութենէն կը բխէր գրողներու ընկերութիւն մը հիմնելու գաղափարը, որ ծնունդ առաւ անցեալ դարու 60ական թուականներուն : Նման ընկերութիւն մը հիմնելու գաղափարը շատեր ունեցած են, սակայն, Ա. Արասխանեանն է, որ փորձած է իրականութիւն դարձնել այս ծրագիրը :

1892ին, «նախապատրաստական ընդհանուր ժողովի » կը հրաւիրէ 72 անձեր. — « Նիստը բացելուց առաջ ժողով գումարողը՝ Արասխանեան ճառ խօսեց , որի մէջ նա, տեսութեան առնելով հայ գրական դասակարգի կազմակերպուելու ընթացքը այս 30 – 35 տարիներում, յայտնեց այն միտքը, թէ գրական դասակարգը պէտք ունի երեք տեսակ հաստատութիւնների. մէկը՝ դասակարգի պատիւը պահպանող – ընկերական դատարան, միւսը՝ դասակարգի մտաւոր զարգացմանը նպաստող — գրականական եւ գիտական ընկերութիւններ եւ երրորդ՝ դասակարգի նիւթական ապահովութիւնը հոգացող — գրականագէտներին օգնելու ընկերութիւն կամ գրականական ֆոնդ : Այժմ այս վերջին խնդիրն է ամէնից հասունացել » (« Մուրճ », 1892, թիւ 5) : Նախագահած է Արասխանեան, քարտուղար ընտրուած է Յովհ. Թումանեան :

Երկու տարի ետք Արասխանեան մամուլի մէջ լոյս ընծայած յայտարարութեամբ մը գրագէտները կը հրաւիրէ «երկրորդ նախապատրաստական ժողով»ի՝ քննելու համար գրողներուն, մանկավարժներուն, գիտնականներուն օժանդակող ընկերութեան կանոնագրութիւնը :

Նախապատրաստական ժողովներուն մէջ կը քննուի Արասխանեանի պատրաստած, յանձնաժողովին հաւանութեան արժանացած, Շահազիզի կողմէ փոփոխութիւններու եւ լրացումներու ենթարկուած ծրագիրը՝ բաղկացած 69 կէտերէ :

Նախապատրաստական վերջին ժողովը կը յանձնարարէ Արասխանեանի անհրաժեշտ փոփոխութիւններէ ետք կանոնագրութիւնը ներկայացնել կառավարութեան առ ի վաւերացում :

Սակայն, կարգ մը իրադարձութիւններ (կոտորածներ, ազգային մշակոյթին դէմ Ռուսերու յարուցած արգելքները) պատճառ կը դառնան, որ յետաձգուի կառավարութեան վաւերացումին ենթարկելու ծրագիրը : Տարիներ ետք, պատասխանելով ուշացումին համար կազմակերպողներու հասցէին մամուլի մէջ կատարուած անտեղի կշտամբանքներուն, «Մուրճ»ի խմբագիրը կը գրէ. — « Այդ ժողովները, իրենց վճիռը տալու ժամանակ, չէին կարող նախատեսել այն խոշոր անցքերը, որ պատահեցին շատ շուտով դրանից յետոյ եւ որոնք անդիմադրելի արգելքներ պիտի դնէին գործին շտապով ընթացք տալուն ...» :

Ինչ ընթացք ստացած է գործը յետագային : Միայն յայտնի է, որ 1898 Ապրիլ Մայիս ամիսներուն կանոնագրութիւնը դեռ ներկայացուած չէր կառավարութեան եւ որ «Մուրճ »ի խմբագրութեան մէջ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային կանոնագրութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ կատարելու մասին : Ինչպէս կ'երեւի « Մուրճ »ի դիւանին մէջ պահպանուած կանոնագրութեան սեւագիր օրինակէն, փոփոխութիւններ կատարուած են :

1910 Յունիս 29ին Արասխանեան իր անունով կը գիմէ Թիֆլիսի նահանգապետին, դիմումին կցելով գրականագէտներուն, գիտնականներուն եւ նկարիչներուն օգնող հայկական ընկերութեան կանոնագրութեան նախագիծը՝ վաւերացման խնդրանքով : Ընկերութեան հիմնադիրներն էին, ինչպէս յիշատակուած է դիմումին մէջ, Ա. Արասխանեան, Ղ. Աղայեան, Յ. Թումանեան , Ս. Տիգրանեան , Ա. Բաբախանեան , Յ. Տէր – Միրաքեան եւ Գ. Բաշինջաղեան :

Հաւանաբար մերժուած է կառավարութեան կողմէ, քանի որ 1912ին, հայ տըպագրութեան եւ գրքի յորելեանի օրերուն, կը ներկայացուի նոր կանոնագրութիւն մը, որ կը վաւերացուի :

Գ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ՆԻԻԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ՉԷԶՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Գ.

Դա՛ռն էր, ի վերջոյ, կեանքին եւ այս հարուածը : Բայց ինքզինքը չլքեց, չյուսահատեցաւ Վարդան : Միայն միջոցը խորհեցաւ, որպէսզի երախաները առանձին չմնան եւ ինքը հանդիստ սրտով երթայ իր գործին, տղոց հացը շահելու համար :

Բարեբախտաբար Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին դռները բաց էին նոյն իսկ պատերազմի դժուարին օրերուն : Վարդան հոն դիմեց , իբրեւ ապահով միջավայր իր որբերուն համար : Վարժարանի տնօրէնուհին Տիկին Ա. Պոյաճեան առարկեց թէ մանչ տղաք ընդունելու ծրագիր չունին դպրոցը :

— Երկրորդ ձեզ չեմ ճանչնար, պարոն, կ'ըսէ :

Սակայն երբ լսեց Վարդանի պատմութիւնը ու տեսաւ անչափահաս զաւակները որոնք, արդարեւ, մայրական խնամքի կը կարօտին, յարգելի Տիկինը պարտաւոր զգաց , իբրեւ բացառիկ պարագայ ու պահեց անմեղ որբացածները, Վարդանի պարկեշտութիւնը հաստատող մեր երաշխաւորութեամբ :

Եւ, 1942 Փետրուար 9ին, Որդիք Կոթիկեան անցան Դպրոցասէրի ընտանեկան հովանիին տակ, ուր վայելեցին ամէն խնամք եւ հոգածութիւն, նիւթական համեստ վճարումով մը :

Այս առթիւ, կ'արժէ յիշատակել Օր. Ա. Փիրփիրեանի զոհողութիւնները : Օրիորդը բարոյական մայրը եղաւ այս տղոց եւ անտրտունջ կատարեց ամէն պարտականութիւն, մինչեւ 1946 թուականը : Ու վարժարանը ինքզինքը վարձատրուած ըզգաց՝ երբ երեք փոքրիկները հայերէն խօսիլ ու գրել սորվելէ ետք, իրենց տարիքին յարմար ուսման պաշարով մը եւ երախտագէտ սրտով հեռացան դպրոցէն : Վարդան , թեթեւցած սրտով, հաւաքեց իր թանկագին գանձերը, Աստղիկը, Վարուժանն ու Վահէն, եւ առաջին կարաւանով մեկնեցաւ հայրենիք :

Հայրենիք մեկնեցաւ մեր քաջարի երիտասարդը, այն խորունկ համոզումով ու վստահութեամբ թէ Մայր հայրենիքը գրկաբաց ընդունելով իր զաւակները , լաւագոյն ապագայ մը վերապահած է անոնց :

Վարդան համոզուած էր մանաւանդ որ ծառայել Մայր երկրին, կը նշանակէ տէրը մնալ իր բոլոր սեփականութիւններուն, իրեն սիրելի հողին ու քարին, որոնք հերկելով տառապանքին հզօրացած իր բազուկներով, պիտի մշակէ ու պիտի ցօղէ զանոնք իր ճակտին քրտինքով , ու գեղեցիկ օր մը իր մշկաբոյր մանիշակներու եւ հազարան ծաղիկներու փունջերովը պիտի զարդարէ իր նոր ու մտերիմ սիրով երանաւէտ՝ հարազատ բոյնը :

Եւ արդէն սրբուած – մաքրուած է Վարդանի ճակատին արիւնի եւ արցունքի հետքերը : Արդարեւ,

«Հայրերի արիւնով ոռոգուած հողը
Որդիների քրտինքով պիտի բեղնաւորի » :

×

Չէզոք Տունը կը կառավարուէր դպրոցական կարգապահութեամբ :

Այսօր, Շաբաթ, որբերու ընդհանուր մաքրութեամբ զբաղած են : Ներկայ է կառավարիչ Տիկին Քաջեանը : Զատիկը կը դառնայ խոհարարուհի Տիկին Շողակաթ Երկանեանի շուրջ ու լուացուած – մաքուր տղաքը կը հագուեցնէ, մազերը կը սանտրէ ու գոյնզգոյն ժապաւէններով կը զարդարէ աղջիկներուն գլուխները , եւ հոգածու եղանակով մը կը պատուիրէ. — Տղաք, շիտակ վեր ելէք : Պարտէզ չերթաք, օդը խոնաւ է, կը մսիք :

Դռնապան Երանոս աղբար ալ կ'օդնէ անոնց, ջուր կը տանի, ջուր կը բերէ : « Ջուրին ծանր ամանները ի՞նչպէս վերցընէ Զարիկը : Մեղք է, թող չյոգնի :»

Երանոս աղբար, ինքն ալ տարագիր եւ զուլումի ճամբաներուն վրայ կորսնցուցած իր կինն ու զաւակները, կը զգայ ու կ'ապրի Չէզոք Տունի վիճակը ու կը հասնի ամէն անգամ, անտրտունջ, ուր որ ծանր աշխատանք մը կանչէ զինքը :

Երանոս աղբար , սեւին գացող թուխ, միջահասակ մարդ մըն է : Ու սեփ – սեւ աչքերուն վերեւ թաւ ու միալար յօնքերը, խիստ ուժին վստահութիւնը կը ներշընչեն առաջին հանդիպողին : Եւ համակ բարութիւն մեր Երանոսը՝ երբ կը լսէ որբերուն սրտաշարժ պատմութիւնները, աւելի կը գորովի ու աւելի շատ սփոփանք կը գտնեն իրեն սեփական վիշտերը : Եւ անոր շրթունքները ամէն օր փառք կուտան տիրոջը . « Հազար բերան փաօք ...» :

Զարիկն ալ 22 տարեկան որբուհի, ան ալ կ'ապրի տղոց հոգեկան տառապանքը. ինքն ալ կորսնցուցած է հայր, մայր, ու բոլոր հարազատները : Ազատագրուած որբուհի մըն է Զարիկը : Ինչե՛ր չքաշեց մինչեւ որ հոգին ազատեցաւ Զարիքին ձեռքերէն :

Բարութեան ու անձնուիրութեան օրինակ այս որբուհիին երեսը չխնդաց տարիներով : Չէր կրնար մոռնալ տարագրութեան ճամբաներուն ահաւոր դրուագները, աննկարագրելի խուճապը, սոսկումն ու զարհուրանքը, ծերին ու երիտասարդին օգնութեան սրտապատառ ճիչերը մանուկներուն : Ու անոզորմ վիշտին ծանրութիւնը դեռ կախուած ուսերէն, կը տանջէր իր սիրտն ու հոգին : Ու Զարիկ, թէեւ օգտուելով ամէն առիթէ, կը խօսէր ու կը բաժնէր իրեն թաքուն ցաւերը, եւ սակայն տղոց տարիքէն աւելի ընկճուած ըլլալը տեսնելով, մեծ քրոջ մը պէս աւելի քնքոյշ ու անուշ կը վարուէր անոնց հետ : Հէքեաթներ կը պատմէր, բարի խրատներ կուտար եւ գեղեցիկ յոյսեր կը ներշնչէր անոնց. — «Դուք ալ պիտի մեծնաք տղաք, ու ի՛նչ լաւ օրեր պիտի տեսնէք. հապա՛.՛.՛ » :

Եւ օրէ օր աւելի զուարթ ու աւելի համարձակ կը դառնար Զարիկ, Երանոս աղբարն ալ կը գնահատէր անոր աշխատասիրութիւնը եւ անկեղծ գուրգուրանքը որբերուն հանդէպ : Ինքը փորձառու մարդ, լաւն ու վատը աւելի կրնար զանազանել այժմ իր վշտոտ կեանքին մէջ :

Չէզոք Տունի այս հաւատարիմ պահակը, տարիներով չկրցաւ հանդիստ ու կանոնաւոր քնանալ : Որովհետեւ գիտէր թէ որբախոյզները գիշերը կը գործէին : Պարտաւոր էր արթուն պահել ինքզինքը, որպէսզի երբ կառքի ձիերուն ոտնաձայնը եւ խրխնջոցը լսէր, մէկ նշանով դուռը կը բանար անմիջապէս : Երբ որբահաւաքը նախօրոք լուր տուած ըլլար թէ այսօր որբեր պիտի բերեն, Երանոս աղբար աչքը քուն չէր մտներ : Ու աղօթքը շրթներուն կը դառնար բակին շուրջ, բոլոր սուրբերը օգնութեան կանչելով , որպէսզի «անվը տանգ տուն դառնան մեր կտրիններ...»

— Չէզոք Տունի դռնապան ըլլալը գիւրին բան չէ : Գիշերը հանդիստ քուն մը չունի Երանոս աղբար : Մեղէք է, թող երթայ հիմա քնանայ քիչ մը : Բակ, տուն – դուռ ես կը մաքրեմ ասկէ ետքը կը փսփսայ Զարիկ :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Շար.)

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ»

Ամիսներէ ի վեր յայտարարուած հանդէսը ի վերջոյ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 16ին, Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ :

Օրուան վարժ խօսնակը, Օր. Իռմա Պասմաճեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ժան Ռոշի (համալսարանի վերատեսուչը) եւ իր աղնիւ Տիկնոջ, որոնց բարձր հովանաւորութիւնն ու նախագահութիւնը կը վայելէր հանդէսը :

Յետոյ համառօտակի պատմականը ըրաւ այն ձեռնարկին, որուն գեղեցիկ գաղափարը յղացած են Օրիորդներ Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան քոյրերը, նպաստը յատկացնելու համար Սէն – Թիլէր–տիւ – Թուվէի դարմանատան կարօտ եւ բազմազգի հիւանդ ուսանողներուն, առանց խտրութեան : Նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսացի թէ օտար բոլոր մասնակցողներուն, որոնք ընդ առաջ գացած են Օրիորդներ Թորոսեաններու առաջարկին՝ սիրայօժար եւ առանց վար-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

— Ողջոյն ձեզ, ով արքայ ամենայն անասնոց, ի՞նչ կը փափաքիք...:

= Ես, ես ոչխարը կ'ուզեմ մռնչեց առիւծը :

— Թող քու կամքդ ըլլայ, պատասխանեց աքլորը , որ անշուշտ գտած էր հընարք մը, միայն թէ շնորհ ըրէ, գնա բազմէ սա հեղեղատին ստուերախիտ թաւուտքին մէջ, ինչպէս վայել է նորին գերազանցութեանդ :

Այս բացառիկ շողոքորթութիւնը առիւծին հպարտութիւնը շոյեց եւ դնաց տեղաւորուեցաւ ջրաթեք արմաւենիի հովանուտը՝ ժանիքները յեսանելով, փառաւոր ճաշի մը պատրանքով արբեցած :

Մինչ այս՝ ժամկոչ աղբարը սկսաւ բացատրել ոչխարին :

— Բնաւ մի վախնար, երբ առիւծին մօտենանք՝ դուն խոյացիր եւ ուժգին հարուած մը տուր փափուկ տեղին :

Առիւծը հպարտ, մեծամիտ, շրջապատի գեղեցկութեամբ կը զմայլէր յուլօրէն, երբ ոչխարն ու աքլորը անոր կռնակին մօտեցան մեծ զգուշութեամբ :

Ոչխարը իր բոլոր ուժով գրոհ տուաւ : Հնարամիտ աքլորին ենթադրութիւնը ճշգրտօրէն իրականացաւ :

Առիւծը ընկրկելով յորձանուտին մէջ ինկաւ եւ ոսկորները ջարդ ու փշուր եղան :

Երկու յաղթական բարեկամները անոր կաշին քերթեցին եւ մորթը փռոցի վերածեցին , իսկ գլուխը ձեւափոխեցին սկահակի :

Քանի մը օր ետքը ուրիշ առիւծ մը իրենց ճամբան կտրեց եւ,

— Ուտելիք կ'ուզեմ, յոխորտաց անմիջապէս :

Մեր ցայգերգակ փետրազգին պաղարիւն հրամայեց ոչխարին .

— Ի՞նչ ես կեցեր, գորդ մը չփռե՞ս մեր ազնուազարմ հիւրին համար :

Ոչխարը որ, թէեւ մարմնով հիւանդ՝ խելքով շատ առողջ էր, վազեց եւ յարդանքով բերաւ առիւծին մորթը այս նորելուկ ինքնահաւանին առջեւ դրաւ : Աքաղաղը դժգոհ.

— Այդ չէ, շուտ ետ տար եւ միւսը բեր, եւ շարժէ քիչ մը, հէ :

Ոչխարը ճարպիկօրէն նոյն մորթը երկրորդ անգամ եւ քանիցս տարաւ բերաւ վազն ի վազ երթեւեկով : Մինչեւ որ առիւծը պարտասած ու մտատանջ նստաւ .

— Է՛յ, հիմա գնա եւ մաքուր թասով սառնորակ ջուր բեր մեր պատուական անզուգական հիւրին : Ոչխարը մատըռուակեց, առիւծի գանկը մատուցարանի վերածուած թասով , բայց դեռ տեղը չհասած՝ աքլորը բարկաճայթ .

— Այդ չէ, միւս բաժակով բեր, ըսաւ : Եւ մորթին խաղը կրկնուեցաւ առիւծին չոր գլխին վրայ եւս :

Առիւծը սարսափած փախաւ փոթորկաթեւ : Երբ իր պալատ – որջը հասաւ , կանչեց իր հպատակները եւ հետեւեալը հրամայեց :

— Լռութի՛ւն, ուշադի՛ր, ուշադի՛ր, ո՛վ բազմավաստակ ցեղակիցներ : Այս տեղէն ոչ շատ հեռու կը գտնուին Աքաղաղ մը եւ Ոչխար մը, այս նորածնունդ քաջերը 90 առիւծ սպաննած են : Կեանքս ապահով չեմ զգար : Իմ հանդստութեանս համար՝ կը հրամայեմ ձեզի որպէսզի առտու իրկուն անոնց ուտելիք տանիք : Բան չպակսի անոնց : Ձեզմէ ամէն մէկը հարկադրաբար խոր յարգանքով պէտք է վարուի անոնց հետ ...:

Հրամանը կատարուեցաւ ճշգրտօրէն : Աքաղաղը եւ ոչխարը բարեկամացան Առիւծին եւ հպատակներուն հետ եւ իրենց կարգին ջատագովեցին անոնց հաւատարմութիւնը հանդէպ իրենց մեծազօր արքային :

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՎԱՏԿ

ՓԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՀԱՍՏԱՆ

Ծանր էր տեսարանը, որ ներկայացավ մեր աչքերի առաջ։ Ամբողջ գիշեր ... բայց ոչինչ չէր կարող մխիթարել մեզ։ Մենք կանգնած էինք մեր տան ավերակների մոտ ... Ամբողջ գիշեր մենք չէինք քնել ...

Ինչպես ասացինք, Ալեքսանդրապոլի ջրհեղեղի ժամանակ Ալեքսանդրապոլի գավառի շատ գյուղեր ենթարկվեցին ավերածության։ Ավերվեցին տասնյակ տներ, ոչնչացան հարյուրավոր անասուններ, ոչնչացան ցանքերը։ Ավերվեցին նաև մի քանի ջրաղացներ։ Ահա այդ ջրաղացներից մեկի տերը՝ Ալեքսանդրապոլի գավառի Ղուկասյան գյուղի բնակիչ Ավետիս Ավետիսյանը, պատմում է իր կրած վնասների մասին։

— Ես ունեի ջրաղաց, որ ինձ ապրուստ էր տալիս։ Ջրհեղեղի ժամանակ ջրաղացս ամբողջովին ավերվեց։ Ջրաղացի ջրանցքը, ջրաղացի անիվը, ջրաղացի քարերը, ամեն ինչ ավերվեց։ Ես ինձ համար ոչ մի բան չեմ խնայել, որ ջրաղացս նորոգեմ, բայց ինձ համար անհնարին է։ Ես ինձ համար ոչ մի հույս չունեմ, որ ջրաղացս նորոգեմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ).— Պ. Մկրտիչ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զորպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (30 Ապրիլ) Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին իրենց կընոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՉՈՐՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Մարգարեանի, Այրի Տիկին Մ. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Հ. Բարնակեանի, Տէր եւ Տիկին Կ. Էդսուսեանի եւ իրենց զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին, ամուսնոյն, եղբօր, աներձագին, հօրեղբօր, մօրեղբօր ողբացեալ Անդրանիկ Մարգարեանի (47 տարեկան) յանկարծական կսկծալի մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնկարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Բիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7):

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց :

Այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Բիւ Ժէ, : Կրընոպլը :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	214·781
Տիկին Եսթեր Իչգալացեան եւ Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Կարին Իչգալացեաններ Վահագն Իչգալացեանի մահուան տարելիցին առթիւ	1·000
Տիկին Ագդէ Պարկիրճեանի միջոցով հաւաքուած բարեպաշտ Տիկիններէ (Ռոմանէ)	100
Տիկին Մարիամ Քէօսէեան իր զաւկին Մանուէլ Քէօսէեանի յիշատակին	100
Տիկին Բ. Սայապալեան	100

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան, Եդուարդ Պապեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Լեւոն Տօնիկեան Հրանդ Տրէզեանի մահուան առթիւ 40, Պ. Քէշիշեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 25, Տիկ. Մուրատեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 30, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան Մարիամ Աշըքեանի յիշատակին տասը Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 216·236 :

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱԻ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Բիւ Լենիզելոս): Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ : Շատ մատչելի վարձք :

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ) :

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիւլան գրատունը 14 Պուլվ. Կառիպալտի իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս շահեկան նախաձեռնութիւնը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ :

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան :

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ :

Ճոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ :

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին :

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ նախկին Կեդրոնականցիներ, Ֆրանսաբնակ Կեդրոնականցիներու Միութիւն մը հիմնելու նպատակաւ կոչ կ'ուղղեն բոլոր անոնց, որոնք յաճախած են Կեդր. Վարժարանը, իրենց մասնակցութիւնը բերելու ընդհ. խորհրդակցութեան ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 2 Մայիս, 1967, Գշ. Երեկոյ ժամը 20ին, 32 Բիւ Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ, առաջին յարկ :

Կը խնդրուի մինչ այդ՝ բոլոր փափաքողներէն, իրենց հասցէները անմիջապէս տեղեկացնել՝

M. Vahé BALTAYAN
46, Rue Poissonnière — 75, PARIS (2e)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ **ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻ** ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մեներգողներ.— Օրիորդներ Շ. ՊԵՆԿԵԱՆ, Ա. ԱՏՈՄԵԱՆ, Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Տիկին Կ. ԼԻՕԶԻԻ
Պարոններ.— Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ռ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ, Մ. ՀԱՆԻՕԹՆՍ

Յայտագրին մաս կը կազմեն ԿՈՄԻՏԱՍԻ, եւ Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գլուխ գործոցները.—«Կալի երգ», «Նանոր» ինչպէս նաեւ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ, ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ, ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱԹԵԱՆ լաւագոյն երգերը :

Տոմսերը կանխաւ ապահովել, լաւագոյն տեղերը ունենալու համար, դիմելով Կապոյտ Խաչի Մարսիլիոյ Տիկիններուն եւ

Mr. CHERIGUIAN Aram, Pharmacie Centrale : 1 Bd. d'Athènes, MARSEILLE — Mr. KEUSSEYAN, « Photo REX » : 2, Rue Bernard du Bois, MARSEILLE
Mr. ARZOUMANIAN, « Bar CLARY'S » : 1, Place des Capucines, MARSEILLE — NAZARIAN, « Bar Edward » : 37, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
Mr. BAGDASSARIAN « Tissus » : 8, Rue Francis de Préssensé, MARSEILLE — SARKISSIAN Serge, « Coiffure » : 340, Chemin de St. Julien, BEAUMONT

ԳԻՆ 5, 15 եւ 20 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆԻ SALLE RAMEAUԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդրոնական Ֆրանսայի խումբերուն եւ մասնակցութեամբ պարախումբին :

Կանուխէն ապահովել տեղերը դիմելով Նոր Սերունդի անդամանդամուհիներուն :

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
28
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
28 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10899 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.899

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Կառավարութիւնը վեց ամսուան համար բացարձակ իրաւասութիւններ կ'ուզէ Խորհրդարանէն իր տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը որոշելու համար: Այլ խօսքով Փոմփիտու կ'ուզէ որ վեց ամսուան ընթացքին հրամանագրով վարէ իր քաղաքականութիւնը փոխանակ օրինագիծներով, զորս պէտք է վաւերացնել տայ Խորհրդարանին : Կարենալ նման բան մը ընելու համար , Փոմփիտու մէջտեղ կը դնէ Սահմանադրութեան 38րդ յօդուածը :

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ յօդուածը.— « Իր ծրագրին գործադրութեան համար կառավարութիւնը կրնայ, խորհրդարանէն արտօնութիւն ուզել, հրամանագրով ճշդելու համար ինչ որ ընդհանրապէս օրէնքի մարզին մէջ կը գտնուի , եւ այս՝ սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին :

« Հրամանագրերը կը տրուին Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, պետական Խորհուրդի կարծիքն ստանալէ ետք : Ի զօրու կ'ըլլան իրենց հրատարակութենէն անմիջապէս ետք, բայց եթէ օրէնքին ծրագրին վաւերացումը չէ ներկայացուած խորհրդարանին՝ կը բեկանուին »:

Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Կորս յայտարարեց Նախարարաց Խորհուրդէն ետք թէ «կառավարութիւնը եւ նորընտիր Ազգ. ժողովը շատ քիչ ժամանակ ունին այլեւս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու որոնք անհրաժեշտ են Հասարակաց Շուկայի մրցակցութեան համար, 1968 Յուլիս մէկէն: Այդ պատճառաւ է որ փափաքելի նկատուեցաւ որ կառավարութիւնը կարենայ կարճ ժամանակի մը շրջանին մինչեւ Հոկտ. 31 — հրամանագիրներ հռչակել » :

Փոմփիտու չորս պատճառ կուտայ իր որոշումին համար: Նախ արագ գործելու համար, քանի մը միջոց չկայ, օրինակ Ընկերային Ապահովութիւնը : Յետոյ այդ մարզերուն մէջ, Հասարակաց Շուկայի ամբողջական գործադրութիւնը 1968 Յուլիս մէկին, կը ստիպէ որ աճապարանքով ըլլայ ամէն բան : Երրորդ կէտ՝ վեց ամիս ետք, Ազգ. Ժողովը պիտի վերագտնէ այն բոլոր իրաւասութիւնները զորս տուած պիտի ըլլայ կառավարութեան : Վերջապէս, ընդդիմութիւնը հաւանաբար ուզէ դիտնալ թէ կառավարութիւնը ինչ՞ւ մինչեւ Ապրիլ 26 սպասեց այս որոշումը տալու համար : Բոլոր մեծ բարեփոխումները որոնք մէջտեղ կը դրուին երկար ատեն է պատրաստուած են: Յետոյ, միայն 1956ի վերջ էր որ որոշուեցաւ Հասարակաց Շուկայի պայմանաժամը 1970ի տեղ 1968 Յուլիսին ընել : Ընկերային Ապահովութեան բացը միայն 1966ի կէսին էր որ այդքան հսկայ եղաւ :

Նախարարապետին այս որոշումէն զոհ չէ անշուշտ ընդդիմութիւնը որ այս յօդուածին համար «16 պիս» յօդուածը կ'ըսէ ակնարկելով Հանրապետութեան նախագահին բացարձակ իրաւասութեանց վերաբերող յօդուածին : Բայց զոհ չէ նաեւ մեծամասնութիւնը, որու արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է ,տրուած ըլլալով որ կոլիստ երեսփոխանները բոլորն ալ պատրաստ էին քուէարկելու օրինագիծերը, բայց հաւանաբար նոյն ապահովութիւնը չունի Փոմփիտու , ինչ կը վերաբերի ժիսքառտիէններուն :

Ամէն պարագայի մէջ, ընդդիմութեան երեսփոխանները որոշեցին արդելքի բանաձեւ մը (մօսիոն տը սանսիւռ) ներկայացնել Ազգ. Ժողովի յառաջիկայ նիստին, որ կը գումարուի Մայիսին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԷՋՏԵՂ ԵԼԱՒ

Յունաստանի թագաւորը քսան վայրկեան տեւող նախարարաց խորհուրդի մը նախագահած է առջի օր եւ ըրած կարճ յայտարարութիւն մը: Այս առթիւ կը յիշուի թէ թագաւորը սովորութիւն չունի անուղղակի խօսելու այլ, ընդհակառակն, կը սիրէ ուղղակի ձայնասփիւռ ճառեր խօսիլ ժողովուրդին : Ի՞նչ կ'ըսէ թագաւորը . — « Յունաստանը վերջերս ծանր օրեր անցուց: Ժողովրդավար հիմնարկութիւնները քանդուեցան : Ազգը, Միապետութիւնը , զինեալ ուժերը, արդարութիւնը անդադար յարձակման ենթարկուեցան եւ մանաւանդ ժողովուրդին իսկական շահերը զոհուեցան: Իբրեւ պետ զինեալ ուժերու, ըստ Սահմանադրութեան , վճռապէս կը հաւատամ որ այդ ուժերը պէտք է ազգային ըլլան, քանի որ երկրին կարեւորագոյն աթուն է»:

Թագաւորը կ'ըսէ նաեւ թէ Հելլէններու իբրեւ թագաւոր, իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ իր երկրին եւ ժողովուրդին հանդէպ »:

Թագաւորը ըսած է նաեւ թէ իր ջերմ փափաքն է որ երկիրը ժամ առաջ վերադառնայ խորհրդարանական կառավարութեան մը :

× Անդրէաս Փափանտրէու, որդին Յունաստանի նախկին վարչապետին, ամբաստանուած է բարձր դաւաճանութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Ազգ. փառաշուք յուղարկաւորութիւն մը կատարուած է Կոմարովի համար ներկայութեան կուսակցական եւ կառավարական ղեկավարներու ու նաեւ հոծ բազմութեան մը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ «ամերիկեան» ոճով մամուլի ասուլիս մը տուաւ Սվետլանա Սթալին: Դահիճին աղջիկը կը փորձէ համոզել որ հայրը մինակ պատասխանատու չէր իր շրջանին եղածին, «այլ ամբողջ յանցանքը կ'իյնայ կուսակցութեան, վարչաձեւին եւ գաղափարաբանութեան վրայ »: Աւելի քան երեք հարիւր լրագրող հաւաքուած էին շքեղ պանդոկին մէջ ուր Սվետլանա Սթալին բոլշեւիզմի դատավարութիւնը կ'ընէր : Պատասխանելով ամերիկացի թղթակցի մը որ կը հարցնէր թէ միտք ունի՞ վերջնապէս Միացեալ Նահանգները մնալու եւ ամերիկեան քաղաքացիութիւն ստանալու, Սվետլանա կը պատասխանէ .— « Ամուսնութենէն առաջ, սէրը կայ»: Դժուարացած է սակայն բացատրելու համար իր դիրքը գաղափարաբանական եւ կրօնական դեռնի վրայ : Յայտարարած է թէ մկրտուած է ռուս օրթոտոքս, 1962 Մայիսին, բայց թէ Աստուծոյ հաւատալը որոշ կրօնքի մը հետ կապ չունէր, նոյն դժուարութիւնները ունեցած է քրիստոնէութեան եւ համայնավարութեան յարաբերութիւնները բացատրելու համար: Հոկտեմբերին պիտի հրատարակուի իր դիրքը, ուր անձնական եւ մտերիմ վկայութիւն մը կը բերէ ամէնէն անողոք մենատէրին մասին :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին աւելի մեծ սաստկութեամբ : Այս ռմբակոծութեանց զոհ դացած է նաեւ բրիտանական բեռնանաւ մը : Ռմբակոծուած է Հայփոնկի նաւահանգիստը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը կը զգուշացնէ Իսրայէլը –նկատի առնելով Թէլ – Ավիվի «վտանգաւոր քաղաքականութիւն իր արաբ դրացիներուն նկատմամբ»: «Թաս» գործակալութիւնը կը չեշտէ թէ Իսրայէլ «այդ քաղաքականութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ »:

ԿԱՐԼՈՎԻ – ՎԱՐԻԻ համայնավար վեհաժողովը նախատեսուածէն աւելի կարճ տեւեց: Անդամ մը եւս մէջտեղ կը դրուի եւրոպական ապահովութեան համար մեծ բանակցութեան մը ծրագիրը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած անպաշտօն լուրերու համաձայն, Վորոշիլով մեռած է : 86 տարեկան էր :

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

—o—

Պատմութիւնը կը շարունակուի: Մինչ Պոլսոյ պատրիարքը կը շարունակէ իր բողոքը, Պէյրութի մէջ, այս անգամ այրի Տիկին Սանտրիկեանն է որ ձայն կը բարձրացնէ եւ լուսաբանութիւն կը պահանջէ, պատասխան ստացած չըլլալով իր հեռագրին («Յառաջ», Ապրիլ 12):

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ողբացեալ ամուսնոյս, Անդրանիկ Սանտրիկեանի անունը եւս խառնուած տեսնելով Երուսաղէմի ձեռագիրներու խընդրին, իբրեւ թէ իր պատասխանատուութիւնը փաստող նամակի մը գոյութեամբ, խնդրեցի Երուսաղէմի Պատրիարք Տէր Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանէն, 5 Ապրիլ ամսաթիւ հեռագրով , որպէսզի բարեհաճէր յիշեալ նամակին լուսանկարեալ մէկ պատճէնը տրամադրութեանս տակ դնել, առ ի քննութիւն : Արդարեւ, այդ խորհրդաւոր նամակը այն միակ փաստաթուղթն է, որ հիմք ծառայեց Յորդանանի Դատախազին , դատապարտական վճիռներ արձակելու բարձրաստիճան երկու հայ եկեղեցականներու եւ ամուսնոյս դէմ :

Ոչ միայն մերժուեցայ խնդրանքիս մէջ, այլեւ զարմանքով եւ դառնութեամբ կարդացի Երուսաղէմի պատրիարքութեան Տնօրէն Ժողովոյ մէկ հաղորդագրութիւնը ,ուր անգամ մը եւս կը յիշատակուի ամուսնոյս անունը, բացայայտ արհամարհանքով — « մի ոմն Անդրանիկ Սանտրիկեան» : Խորապէս կը վշտացնէ զիս Պատրիարքին այս կեցուածքը : Մեծցած ըլլալով ազգասէր եւ հաւատացեալ հօր մը շունչին տակ, որուն բարերարութեանը կը պարտի Պէյրութի Հայութիւնը իր անունը կրող Ս. Յակոբ եկեղեցին, եւ ապա դարձած՝ կողակիցը՝ ձեռներէց եւ գործունեայ մարդու մը, որ հրապարակի վրայ ծանօթ առեւտրական մըն էր եւ ընտանիքի պատուական հայր մը՝ իրաւունք ունենալ կը կարծէի յուսալու , որ Պատրիարքը չի մերժեր իր օժանդակութիւնը սգակիր այրիի մը եւ իր զաւակներուն ,որոնք կ'ուզեն պաշտպանել մեռած ամուսինի մը եւ հօր մը պատիւն ու յիշատակը : Զարաչար սխալած եմ ակընկալութեանս մէջ :

Այս իրողութիւնը յանձնելով հայ ժողովուրդի ուշադրութեան, պարտք կը զգամ յայտարարել, թէ որոշած եմ օրէնքին եւ արդարութեան թոյլատրած բոլոր միջոցներով հետապնդել իրաւունքս , ձեռք բերելու փաստաթուղթ մը, որ, կասկած չունիմ թէ կրնայ փաստել միայն ու միայն ամուսնոյս անմեղութիւնը :

Այժմէն իսկ հանրութիւնը պէտք է դիտնայ , թէ այդ կասկածելի նամակով ցոյց տրուած թուականին , 1959, ամուսինս Յորդանան երբեք մուտք չէ գործած , ոչ ալ Թուրքիա եւ Լոնտոն, ինչպէս կը վկայեն գուրգուրանքով իմ մօտ պահուող անցագիրներուն պաշտօնական կնիքները եւ թուականները :

ԷՕԺԷՆԻ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆ

«ԱՊՐԻԼ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

Երկուշաբթի իրիկուն, Ապրիլ 24ին, հայկական ջարդերու 52րդ տարեդարձին առթիւ, ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ հանդիսաւոր արարողութեամբ, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ, Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու եւ զինուորականներու կողմէ :

Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Յաղթական Կամարի շուրջ :

Ժամը ճիշդ 18·30ին , պատերազմիկները, հայկական ու Ֆրանսական եռագոյն դրօշներու առաջնորդութեամբ կատարեցին, տողանցքը դէպի Անծանօթ Զինուորին բոցը :

Այս շքերթին իրենց դրօշներով մասնակցեցան հետեւեալ կազմակերպութիւնները, Օտար Ծագումով Նախկին Կամաւորներու եւ Դիմադրականներու խըմբակցութեանց դաշնակցային միութիւնը , լեհ, հրեայ, պուլկար նախկին ռազմիկներու միութիւնները, Դիմադրութեան նախկին ռազմիկներու Ազգ. միութիւնը , Ոստիկանապետութեան նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Հայաստանի Սուր Ընկերակցութիւնը, յոյն նախկին ռազմիկներու միութիւնը , հրեայ դիմադրականներու միութիւնը, պեսարապացի նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Կարիպալտիէն նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Իւփաքը եւ ուրիշներ :

Պաշտպանութեան նախարար Մեսմէռի կողմէ ներկայ էր Պ. Ֆորնիկ , Ազգ. ժողովի նախագահ Շապան – Տելմասի կողմէ Զօր. Մարքան, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Զօր. Քամաս ուղարկած էր իր սպայակոյտի պետը , անձամբ ներկայ էր Զօր. Ֆիլիփօ, ինչպէս ուրիշ զինուորական եւ քաղաքային բազմաթիւ անձնաւորութիւններ :

ԼՈՒՌ ՑՈՅՑ ԹՐՔ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ

Յաղթական Կամարի Շիրիմին բոցի արծարծումէն ետք, խումբ մը հայ երիտասարդներ լուռ ցոյց մը կատարած են Փարիզի Թրք. դեսպանատան առջեւ, որ պահպանուած էր ոստիկաններով : Մեր երիտասարդները բացատրած են ապահովութեան ուժերուն, որ լուռ բողոքի ցոյց մըն է իրենց ըրածը , պարզելով դրդապատճառները, եւ չեշտելով որեւէ այլ նպատակ չունին :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ « ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ » ՍԱՀՄԱՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ամերիկա կ'ուզէ հարցը յետաձգել , Խորհ. Միութիւնը համաձայն չէ :

ՄԱԿ, Նիւ Եորք, Ապրիլ 3, 1967. — Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը առաջարկեց « նախայարձակումը » սահմանող յանձնախումբին , յետաձգել իր ժողովը, առանց նշանակելու նոր թուականը . իսկ խորհրդային ներկայացուցիչը պնդեց որ հարցը անմիջապէս պէտք է ուսումնասիրրուի : Նիքոլա Ֆետերենկօ, Խորհրդ. Միութեան կոմէ յայտարարեց, թէ վերջին տասը տարիներու ընթացքին , կարելի չեղաւ այս բառին իմաստը սահմանել, որովհետեւ Միացեալ Նահանգները կ'ընդդիմանան :

Յանձնախումբը ընտրեց իր ատենապետը՝ Աւստրիոյ դեսպան՝ Քուրթ Վալտհայնը, Քոսթա Ռիքայէն՝ Էօժէնիօ Եամինէսը, փոխ – ատենապետ, ու քարտուղար՝ Հունգարիոյ Տոքթ. Արբատ Բըրանալէրը :

«Հայրենիք», Ապրիլ 9

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Է.

ԶՕՀՐԱՊԻՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պատերազմի օրեր։ Վար առնուած են դիմակները։ Ամենուրեք իրական Թուրքը։ Նենգամիտ եւ դաւադիր։ Հրահան– գուած է։ Հրէշածին ոճրագործներ զոր– ծի վրայ են, գործադրելու համար ծրա– գրուած ցեղասպանութիւնը։ Սկսած են տեղահանութիւնները։

Համալսարանը արձակուրդ տուած էր։ Փակած էր դուռները։ Ձիւնաւոր ան վարժարան զայի ու սպայ արձանագրը– ուեցայ։ Եկայ ղրաստնեակ ու յայտնեցի Զօհրապին։

— Գրաստնեակը քեզմէ զատ ուրիշ մէկը չկայ, ըսաւ, Աբշակը Զուիցերիա ճամ– բեցի բժշկուելու պատրաստով։ Մի՛ եր– թար։ Իրրեւ ուսանող, երեք ամսուան համար օդափոխութեան արտօնագիր կ'առնեմ։ Աղէտն պատերազմը երկար պի– տի չտեւէ։ Երեք ամիսէն կ'աղատինք։

Չէի կրնար մերժել։ Զգացի։ Ամէն օր, երեկոները ղրաստնեակէն ուղղակի իրենց կ'երթայի, հոն ալ կ'ընթրէի։ Կը մնայի մինչեւ ուշ գիշեր։ Չէին ձգեր։

Տխուր օրեր։ Փոխուած բան մը կար։ Հիւրը անպակաս եղող չէն տունը ոչ մէկ այցելու կուգար։

Գրեթէ ամէն օր ուիկինը կ'ըսէր։

— Կ'աղաչեմ, Զօհրապ, այս չուներուն կարելի չէ վստահիլ, ապերախտներ են, հեռացիր այս երկրէն։

— Քլա՛րա, աղջիկս, կը կրնար համա– ղել Զօհրապ, մէկը չմնաց, բոլորը զա– ցին, խեղճ Պատրիարքը մինակը մնաց։ Ինձմէ զատ մէկը չկայ, թերեւս օգտակար ըլլամ։ Եթէ նոյնիսկ մէկ հոգի ազատեմ, այդ ալ շահ մըն է։

Զերբակալութենէն չաբաթ մը առաջ, դրող Ալի Քեմալի հետ ծրագրեցին թերթ մը հրատարակել՝ հայերէն եւ թուրքե– րէն։ Գրեցին պայմանագրութիւնը։ Տուին ինձի, որ մաքուրի ընդօրինակեմ։ Ցետոյ ստորագրեցին։ Պայմանագրութիւնը զո– ւրս մնաց։

Ցետագային, քեմալականները Իզմիթի մէջ քարկոծելով սպաննեցին Ալի Քեմա– լը։

Այդ օրերուն, Զօհրապի տունը կուգար իր բարեկամներէն Սէյֆէտտին Պէյը, Թուրքիոյ Պրիւքսէլի դեսպանը։ Եւրոպա– կիի տեսքով չնորհքով մարդ մը։ Սահուն Ֆրանսերէն կը խօսէր։ Իթթիհատական– ներու հակառակորդներէն էր։ Պաշտօնէ արձակած էին։ Եկած էր, Զօհրապի մէ– ջամտութեամբ կրկին իր պաշտօնին ու– րանալու։ Ձերբակալութեան օրը եւ անկէ երկու օր առաջ ան ալ չերեւցաւ։

Ձերբակալութենէն 3 – 4 օր առաջ հե– ռադրեց Գոնիա, իր բարեկամներէն երես– փոխան Ահմէտ Րէֆիքին, որ տուն մը վարձէ իր ընտանիքին համար։

— Զանազդալէկն Դաշնակիցները պիտի մտնեն։ Կառավարութիւնը պատրաստու– թիւն կը տեսնէ։ Պիտի հեռանանք, կ'ըսէր Զօհրապ։

— Մի հաւատար, կը պատասխանէր Տիկին Քլարա, հեռագրիդ պատասխանն անդամ չեկաւ։

Ձերբակալութեան օրը, երբ երեկոյեան սովորականին պէս թղթածրարները առած տուն դարձայ, տեսայ Զօհրապի փեսան, քրոջ ամուսինը, Ժան Նաֆիլեան, Պրին– տիզի (Իտալիա) Թուրքիոյ հիւպատոսը։ Զարմացաւ եւս պաշտօնական ըլլալ էին։ Եկած էր, որ Զօհրապի միջամտութեամբ կրկին պաշտօնին վերադարձուի։

Վերջին օրերը, Զօհրապ ամէն օր երե– կոյեան ժամը 7ին տունը կ'ըլլար։ Ցետոյ մօտ ժամ մը ղրաստնեակին մէջ թղթա– ծրարները աչքէ անցընելէ ետք, ժամը 9ին, ընտանիքին հետ կ'ընթրէր։

Այդ օրը, Հինդշաբթի օր մըն էր, 1915։ Ուշացայ։ Ժամը 8 եղաւ՝ չեկաւ։ Տիկին Զօհրապ մտահոգ, ձեռքերը իրարու զար– նելով կը կրկնէր։ « Զօհրապս տարին, է– ֆէնտին տարին» ։

Եկաւ ժամը 8·15ին։ Ձափազանց ջղա– դրդուած էր։ Սեղանին վրայ նոր ելած ելակներ կային։ Հակառակ սովորութեան ձեռք չերկարեց։ Տիկին Զօհրապ ընթրի– քի հրաւիրեց։

— Կերակուր ուտելու ախորժա՞կ կայ, եղաւ պատասխանը, միշտ ջղագրգիռ։ Գոնէ խաթրիս համար՝ եղբօրս խնայէին։ Զայն ալ պաշտօնէ արձակած են։

Միհրան էֆէնտին, Զօհրապի մեծ եղ– բայրը, Կիւմիւշխանէի կառավարիչն էր։

Նստեցաւ ընթրելու։ Ընթրեց։ Ելաւ դրաստնեակ դնաց։ Ձիս կանչեց։

— Այսօր թղթածրարներուն չեմ կրնար նայիլ։ Առաւօտուն կ'երթաս եւ գործերը 15 օրով յետաձգել կուտաս։ Հիմա դնա՛ եւ ընթրէ՛։

Ինք մնաց դրաստնեակ։ Կրկին եկաւ սեղանին։ Սկսաւ խօսիլ։ Տիկին Քլարա լալով կ'աղաչէր։

— Ասոնք ապերախտներ են, Զօհրապս, կ'աղաչեմ, դուն քու գլուխդ ազատէ։

Ձանգը ուժգնի՛ն զարնուեցաւ։

— Ամա՛ն, էրիկս դնաց, եկան, բացա– դանչեց Տիկին Զօհրապ։

Աղջիկները սկսան լալ։

— Տիկի՛ն, մի՛ չտնոնը, ձեր երեւակա– յածը կը կրկնէք, ըսի, երթամ նայիմ։

Խոհարարը, Մկրտիչ, դուռը բացեր էր արդէն։ Բերայի դաշնի ոստիկանապետ Քէլ Օսմանն էր։ Հետը երկու սպայ – ոս– տիկաններ եւ 3–4 ոստիկան։

Տիկին Զօհրապ կը կրկնէր։ «Ամուսինս դնա՞ց, ամուսինս դնա՞ց»։

Քէլ Օսման, գրեթէ ամէն օր, հաւատա– րիմ չան մը պէս Զօհրապի չուրջը կը դառնար, եաեւէն կ'երթար, կը քծնէր, կը ծառայէր։ Զօհրապ միշտ երկու, եր– բեմն մինչեւ հինգ ոսկի կը նետէր առջեւը։

Հրահանգեց, որ դուրս ելլեմ։ Ձելայ։ Իրենց հետ պարկեր բերեր էին։ Ման– զարկեցին տունը, գրութիւններ, թղթա– ծրարներ, ինչ որ դտան լեցուցին պար– կերու մէջ։ Անտիպ ձեռագիրներ ալ կա– յին, աւելի քան 900 էջ։ Անոնք ալ նետ– ուեցան պարկերու մէջ։

Միջանկեալ յայտնեմ, որ Զօհրապ ա– զատ ժամերուն միշտ կը գրէր։ Կիլիկիոյ սահմանները որոշող գիրքը ուղած էր ինձմէ։ Գրեցի։ Գիւտ Եպիսկոպոսին, Սի– սի Կաթողիկոսարանը, որպէսզի ուղար– կէ։ Այս մասին ֆրանսերէն պռօշիւր մը հրատարակեց, Մարսէլ Լէատ տտորա– գրութեամբ։ Տպագրել տուաւ Փարիզ։

Ֆրանսերէնով ուրիշ գիրք մըն ալ հրա– տարակած էր։ Ոսկեզօծ, սքանչելի կազ– մով։ Վրան կարմիր կաշիէ եւ մէջը պա– տկեր։ Գոնէ իմ տեսածներէս քսան օրինա– կը այդպէս էր։ Ուղարկեցինք Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ անուանի մատենադարաննե– րը։

Անտիպ ձեռագիրներէն մէկը հարիւր էջնոց եւ վեց կամ եօթը արարնոց թատ– րերգութիւն մըն էր, « Ղազարոս Աղա » խորագրով։

Երկրորդ մը, Պոլսոյ հայկական կեան– քէն առնուած պատմուածքներ՝ «Կոր– ուած սերունդը» խորագրով։

Թուրքերէն օրինագիրք մըն ալ գրած էր, իսլամական օրէնքով օտարերկրացի– ներու ժառանգականութեան վերաբերեալ։ Նաեւ, իր հեղինակութիւններէն Թուրքե– րէնի թարգմանուած հատոր մը, « Հա– յաթ օլտուղու կիպի» (Կեանքը ինչպէս որ է) խորագրով։ Թուրքերէնի թարգմանո– ղըն էր «Ազատամարտ»ի աշխատակից– ներէն Դաշնակցական Սարգիս Սրենց։ Վերջնական սրբագրութիւնը ինք կատա– րած էր։ Բոլորն ալ լեցուցին պարկերու մէջ։

Գրաստնեակի դղրոցին մէջէն փոքր ա– տրըճանակ մը դուրս հանեցին։

— Տղուս, Արամին ունէր է, մինչեւ Զօհրապ։ Գիտեմ, առանց արտօնագրի զէնք ունեցողին՝ օրէնքը խիստ պատիժ սահմանած է։ Արձանագրեցէ՛ք, որ ար– տօնագիր ունիմ։

Նայեցան, «այո՛, ճի՛շդ է», ըսին եւ արձանագրեցին։

Քէլ Օսման, վայրկեան մը տատամսելէ ետք, ըսաւ.

— Մեղի հետ պիտի գաս։ Հրահանգ է։

Զօհրապ հազաւ վերարկուն։

— Ձերմակեղէ՛ն ալ առ։ Դրամ ալ առ։ Քիչ մը չատ առ, աւելցուց Քէլ Օսման։

Երբ դուրս կ'ելլէր, Զօհրապ կնոջ պատուիրեց.

— Ուեւէ մէկուն պիտի չդիմես։ Պատուիրեց նաեւ ինձի, որ զործերը ե– րեք ամիսով յետաձգել տամ։

— Գրաստնեակը զոյէ մինչեւ վերա– դարձս, եղաւ վերջին նախազգուշութիւնը։

Այդ երթալը եղաւ։

Տիկին Զօհրապ խնդրեց, որ առանձին չձգեմ զիրենք։

— Այսն օր եկուր, դիս մինակ մի ձգեր, կրկնեց քանի մը անգամ։

ԱՍՔԻԿ ՓԵԼԼԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽՈՀԵՐ

Թուականներ կան, որ ապրի մը ճակա– տագիրը կը յատկանշեն, անոր տխուր եւ ողեւորիչ կողմերով։

1915 Ապրիլ 24ը դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդի հալածանքներու եւ ջար– դերու յաջորդական շարքին մէջ պիտի մնայ թուրք դահիճներու ճակտին անջնջե– լելի խարան մը իբրեւ ցեղասպանութեան ամօթալի արարք։

Ոճրագործ ցեղը՝ կարծես թէ չինա– բար, չարքաշ եւ տաղանդաւոր ազգ մը պատմութեան բեմէն կրնայ սրբել բար– բարոսական նախճիրներով, առանց անդ– րադառնալու դարերով կատարած իր գա– ժան փորձերուն։

Ազգերը, ժողովուրդները որքան ալ մեծ և փոքր ըլլան, իրենց կորուստն ու մահա– ցումը իրենք կը վճռեն։ Բռնակալութիւն– ները բրտութեամբ միայն ժամանակաւո– րապէս կը տիրապետեն իրենց ենթակայ հպատակները։ Ոչ մէկ տեսն կրնան բնա– ջնջել։ Ընդհակառակն զանոնք կը դար– ձընեն պետութեան ներքին կեանքը տկա– րացնող, քայքայող տարր։ Եթէ զոհը ո– րոշած է տոկալ եւ ապրիլ, ոչ մէկ ոյժ կրնայ անոր յաղթահարել։

Վայրագ, արիւնռուչ ցեղերը պրոնք կ'ապրին իրենց բրտութեան պտուղով, ուշ թէ կանուխ դատապարտուած են կամ պատմութեան բեմէն անհետանալու, կամ մարդկային ընտանիքին պարտադրանքին– բուն ենթարկուելով՝ բարեշրջուելու եւ ապահովելու իրենց դոյութիւնը։

Թուրքը տկարին չէ ազատած իր զազա– նային բնազդներէն։ Ան դարերու ընթաց– քին զիշատիչ դազանի մը նման յօշոտելով է ապրած, Հայերու, Յոյներու, Հրեա– ներու հարստահարութիւններէն ու ջար– դերէն եաք սկսաւ ջարդել իր նախկին զործակիցներն ու դաշնակիցները՝ Չեր– քէզներն ու Քիւրտերը։ Իսկ այսօր զոհ պատասխան սկսած են իրար բզկտել։ Ապա– ցոյց որ Թուրքը ոչ միայն խղճահարու– թիւն չունի իր զործած նախճիրներուն համար, այլեւ կը նուիրագործէ բուն ոճ– րագործները արձան կանգնեցնելով եւ իրե– ւ ուխտատեղի զարձնելով անոնց սատակը։

Հայը հակառակ իր կրած հալածանք– ներուն ու ջարդերուն կը չարունակէ իր չինարար եւ ստեղծագործ ոյիով սատա– րել քաղաքակրթութեան վերելքին, իր բարձր մշակոյթին ապահովման։ Մինչա– բարար ապրելու և տոկալու, տեւելու ան–

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

– ԳԻՇԵՐԸ –

1915 Մայիս։ Մայրս եւ ես հրաչքով ազատած եղեռնէն՝ կը հասնէինք Պոլիս։ Հայրս ծանր հիւանդութենէ մը նոր ոտքի ելած, տխուր հոգեվիճակի մը մատնը– ւած, դանդաղ ապաքինման չրջանի մէջ էր։ Մեր անվտանգ ժամանումը մեծ ու– րախութիւն պատճառեց իրեն, կարծէք վերակենդանացաւ։ Մէկ երկու չաբաթ ժպիտ մը երեւցաւ իր մելամաղձոտ դէմ– քին վրայ, յոյսի նշոյլ մը ցոլաց անոր տխուր աչքերուն խորը։ Սակայն այս վիճակը երկար չտեւեց։ Կարծէք նախ– ղղալով դալիք ահաւոր փոթորիկները, կրկին լռնկաւ յուսահատութեան նոպանե– րու մէջ։ Ան ու վախերն ու հառաչանք– ները սկսան, մարդարէական ձեւով ան– դադար կը կրկնէր։ «Վախ մեր ազգին, վայ մեր երկրին, ի՜նչ գուշում կը պատ– րաստուի անճար ժողովուրդին գլխուն, ես դիտեմ ...»։

Կը ծեծէր ծունկերը ու կուլար։ Իսկ յաւտես, ջերմեռանդ եւ հաւատացեալ մայրիկս, որ յոյսը դրած էր միայն Ա– ստուծոյ ողորմութեան եւ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի զօրութեան վրայ, ի դուր կը ջանար փարատել յոռետեսու– թեան թանձր մշուշները, համոզել եւ մը– խիթարել հայրս։ Իր կարծիքով, բարով ու խերով պիտի վերջանար պատերազմը, պիտի վերադառնային աքսորականները, պիտի բացուէին ճամբանները եւ, չուտով բարի լուրեր պիտի հասնէին հայրենի աշ– խարհէն եւ հարազատներէն ...։

Ձափազանց ընկճուած, հայրս մեղի տեղեկացուց թէ Ապրիլ 24ի դիշերը, կա– ռավարութիւնը ձերբակալած եւ աքսորած էր Պոլսոյ ընտիր մտաւորականութիւնը, դրեթէ բոլոր զաղափարի եւ զրչի իր ըն– կերները։ Թէ ինք փրկուած էր իր ծանր հիւանդութեան պատճառաւ։

Բնիկ Պալըքէսէրցի Լեւոն Քիւրքճեան և իր կինը Տիկ. Մաննիկ, որոնց տանը մէջ կը բնակէր հայրս մեր ժամանումէն առաջ, պատմեցին մեղի հետեւեալը.—

Ապրիլ 24ի դիշերը թաղին ոստիկանա– պետը եւ օդնական մը կուգան Թաղապա– չիի իրենց տունը տանելու հայրս, որ չաբաթներէ ի վեր ծանր հիւանդ պառ– կած էր, եւ զայն խնամող Տօքթ. Ռըն– դիրեանն իսկ յոյսը կտրած էր։ Առաւօ– եան ժամը մէկին՝ երբ տան դուռը կը զարնեն, Լեւոն Քիւրքճեան եւ կինը, վախցած ու չուարած, նախ չեն ուզեր դուռը բանալ։ Սակայն թաղին ոստիկա– նապետին ձայնը լսելով եւ հետեւանքն ե– րէն վախնալով, կը սիրտուին բանալ դուռը։

Ոստիկանները ներս կը մտնեն եւ քաղա– քավարութեամբ կը պահանջեն հայրս։ Տանը տէրը կը յայտնէ թէ ծանր հիւանդ է, գրեթէ մահամերձ։ Ոստիկանները կ'ըսեն. « Մենք հրաման ունինք զայն տանելու, կառքը վարը կը սպասէ, պատ– կած կը տանինք ...»։ Ձարահատ, Լեւոն դանդաղ կ'առաջնորդէ հիւանդին սենեակը եւ դուռը բանալով ցոյց կուտայ հիւան– դը, որ անտեղեակ անցուդարձին հազիւ կը շնչէր։

— Կը տեսնէ՞ք, Պէյ էֆէնտի, հոգե– վարք է, կարելի չէ շարժել զայն, եթէ տանիք, ճամբան կը մեռնի ...։

— Հոդ չէ, կը պնդէ ոստիկանապետը, մենք հրաման ունինք զայն տանելու ...»։

Այդ պահուն, սիրուն ճարպիկ եւ թըր– քախօս տանտիրուհին կը մօտենայ ոստի– կանապետին, կը սկսի լեզու թափել.

— Պէյ էֆէնտի, կառքին մէջ պիտի մեռնի եւ ձեր դլխուն փորձանք պիտի բացուի, խնդրեմ, ձդեցէք իր անկողնին մէջ մեռնի ...»։ Այս ըսելով՝ Պալըքե– սիրցի ճարպիկ Հայուհին ոստիկանները կ'առաջնորդէ հիւրանոց եւ օդիի չիչ մը կը բանայ։ Ամուսինը, Լեւոն, օդնու– թեան կը հասնի իր կնոջ։ Գաւաթները կը պարպուին միշտ խնդրելով որ ոստի– կանները այդ դիշեր չտանին հիւանդը։ Լեւոն Քիւրքճեան, որ ծանօթ անձնաւո– րութիւն մըն էր իրրեւ «քըրքճի», երաշ– խաւոր կը դառնայ եւ կը խոստանայ չի– ւանդը իրենց յանձնել, երբ պզէկնայ։ Ոստիկաններուն դլուխները տաքցած, տանտէրն ալ ոսկի ժամացոյց մը սահ– ցնելէ եաք ոստիկանապետին գրպանը, առաւօտեան ժամը երեքին կը մեկնին տ– ւանդը թողլով իր բախտին։ Այդ եւ կը ազատ չունէ մը կը քաշեն եւ մահուդ կը դիմեն հիւանդին սենեակը, որ անպիտա– կից, մահաքունի մէջ է ...։

Ճակատագիրը ուղեց որ այդ օրերուն չմեռնի հայրս եւ հրաչքով ազատի իր ծանր հիւանդութենէն։

Ցաջորդ չաբաթներուն ոստիկաններ այլեւս չեն դար փնտռելու զայն։ Կ'անդ– մէկ – երկու ամիս։ Հայրս, նախախնա– մութեամբ աքսորէն եւ եղեռնէն փրկ– ուած, կը տառապի, կը խռովի, դղրդան եւ դաղափարապաշտ մարդու իր հոգ– ով յանդուգն կը դդայ ինքզինք որ իր ե– կերները աքսորուած են, իսկ ինք կը մնայ Վոսփորի օտար ու խորթ ափերուն վրայ։ Թէեւ կենդանի մեռեալ։

Ձինք մօտէն ճանչցողները երբեք չդր– մացան, երբ երկու ամիս եաքը հազիւ ա– պաքինած, տկար ու երերուն քայլերով կը ներկայանար երեսփոխանական ժող– ովի նախագահին եւ կը խնդրէր որ դիմե– ալ դրկեն իր սիրելի ընկերներուն մօտ։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(1 Շար.)

«ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՎԵՆՆԱ»

Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ «Պատմութիւն Փարիզի եւ Վիեննայի» մխիթարեան ասպետական սիրավէպին հայերէն թարգմանութեան բաղդատական՝ Ակադ. կարապետ Մելիք – Օհանջանեանի կողմէ :

Երիտասարդ փարիզի եւ չքնաղ Վիեննա քաղաքներու կարծիքով, իր ներկայ ժամանակներու կարծիքով, իր ներկայ բովանդակութեամբ ձեւաւորուած է մինչեւ ԺԹ. դար. սկիզբը դրուած է քաթա – ներէն, ապա թարգմանուած է փրովանսերէն, հուսկ ուրեմն 1432ին ֆրանսերէն, փիէր Տելա Սիպեռի կողմէ :

Հայերէնի թարգմանուած է ԺԶ. դարուն վերջերը, հայ ժողովուրդին համար ճակատագրական չրջանի մը, երբ հայ հոգեւորականութիւնը պարսկական եւ թըրքական ասպատակութիւններէն եւ կեղեքումներէն չնչահեղձ ազգին ազատագրութեան եւ փրկութեան յոյսը, խաչակրութեան չրջանին նման, կը կապէր Եւրոպայի, մասնաւորապէս Հռոմի պապին եւ կաթոլիկ եկեղեցիին միջամտութեան հետ : Այս նպատակով Եւրոպա դրկուած բարձրաստիճան հոգեւորական բանագնացները, սակայն, զոհ կ'երթային հայերը դաւանափոխ ընելու Վատիկանի նենգ դիտաւորութիւններուն : Կ'իյնային ծուղակ, կը դառնային կաթոլիկ : Այսուհանդերձ, դաւանափոխ հայ եկեղեցականներէն չատեր, օգտուելով Եւրոպայի մէջ իրենց ընձեռուած արտօնութիւններէն, կը նուիրուին հայրենանուէր աշխատանքի՝ ժողովուրդը լուսաւորելու ձգտումով : Այս վերջիններէն է Ծովհաննէս Տերընցի, որուն անձնաձիր գործու – նէութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ 1587ին կատարած «Փարիզ – Վիեննա» սիրավէպին հայերենացումը : Ասիկա, որ կ'իրագործուէր Ֆրանսերէն բնագրէն առաջին հրատարակութենէն (1487) հարիւր տարի առաջ, Ֆրանսերէնին, իտալերէնին, սպաներէնին, չուխտերէնին եւ լատիներէնին յաջորդող Ճրդ թարգմանութիւնն էր, չարաղբուած չափածոյ, ժամանակին սիրուած 11 վանկանի տողերով եւ պարզ ու մատչելի հայերէնով :

Երիտասարդ ասպետ Փարիզի եւ դեղկուհի Վիեննայի սիրային յարաբերութիւնները կը խորհրդանչեն մէկ մէջ Փարիզի (Ֆրանսայի) եւ Վիէնն – նայի միջեւ ստեղծուած քաղաքական յարաբերութիւնները, հին առասպելներէն սերող ազգային հնարամտութիւն մը, որուն արտայայտութիւններէն մէկը կը դանենք Մուշի եւ Աղջիկ Տարօնի սիրավէպին մէջ, ուր ըստ Աբեղեանի արձագանգ դտած են Հայաստանի կից դաւառներու միջնադարեան քաղաքական յարաբերութիւնները :

«Փարիզ – Վիեննայի» աշխարհիկ բովանդակութիւնը, որ անկեղծ եւ անկաշառ սիրոյ յաղթանակը կը փառաւորէ, կու – զար բաւարարելու պատմական եւ կրօնաբարոյական բովանդակութեամբ երկերու ունկնդրութենէն ձանձրացած հայ հասարակութեան աշխարհիկ ազգային պահանջները :

Ահա ազգային այս յուշարձանի վարկածը, որ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ ունի եօթը ձեռագիր ընդօրինակութիւններ, բացառութեամբ Գ. Սրուանձտեանի «Մանանայ»ին մէջ տպագրուած փոքր հատուածէ մը, մինչեւ վերջերս կը մնար անտիպ եւ տակաւին չհետազօտուած :

Ակադ. Կ. Մելիք – Օհանջանեան երեւանի, Վիէննայի, Լենինգրադի, Ասիոյ ժողովուրդներու հիմնարկութեան մատենադարաններուն, Փարիզի Ազգային գրադարանին, ամերիկահայ բանասէր Յ. Քիւրտեանի անձնական սեփականութիւնը կազմող սիրավէպին ձեռագիր ընդօրինակութիւնները բաղդատելով կազմած է «Պատմութիւն Փարիզի եւ Վիեննայի» համեմատական բնագիրը՝ անհրաժեշտ ծանօթագրութիւններով :

Կ. Մելիք – Օհանջանեան միեւնոյն գրքին մէջ զետեղած է նաեւ Ժ. դարու ըսկիզբները հեղինակուած Աաչատուր Եւդոկացիի (Թոխաթեցի) «Պատմութիւն Վիէնէտիկոյ քաղաքին» դողտրիկ եւ մեծարժէք քերթուածին իր կազմած համեմատական բնագիրը :

Այս երկին միջոցով կը վերածնի Վիեննտիկի կեանքը, կենցաղը, բարքերը՝ Ժ. դարուն :

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Պօղոս Նուպար փաշա հիմնարկութիւնը (Հայ Թոշակաւորներու հիմնարկութիւն)

11, Rue d'Egmont
BRUXELLES (5)

կը յիշեցնէ չահագրգռուողներուն որ ամրողջացուած դիմումնագրերը պէտք է իրեն հասնին ՄԱՅԻՍ 15էն առաջ :

Նկատի չեն առնուիր պարզ նամակները կամ յապաղած դիմումնագրերը :

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

« 25-ՐԴ ԺԱՄԸ »

Զորեքշաբթի օր, փարիզեան հինգ չարժառանգներու մէջ սկսաւ ներկայացուիլ Հանրի Վերնէօյլ (Աչոտ Մալաքեան) վերջին ժապաւէնը՝ «25րդ ժամը» քաղուած Վիրկիլ Ղէորղիուի համանուն վէպէն :

Բանի մը չաբաթ առաջ, Քըվէր Սիթիի Մեթրօ – Կոլոուին Մայըրի մեծ սրահին մէջ է որ աւելի քան հազար անձնաւորութիւններ յոտնկայս ծափահարած են տա – ղանդաւոր բեմադիրին մեծ ֆիլմը :

Վերնէօյ կը բացատրէ մամուլի թղթա – կիցներուն թէ ի՞նչ ձեւով պատրաստած է այս ֆիլմը, զոր կրնար Հոլիվուտ դարձընել, քանի որ մէկէն էր այն երեք ֆիլմերէն որուն համար Մալաքեան պայմանաւորուած է Մեթրօ – Կոլոուին Մայըրի հետ, բայց — « Շատ չէի ուզեր, կ'ըսէ Վերնէօյ, երբ Քըվէրը Սիթի հասայ, երեք ֆիլմերու պայմանագրութիւնով Մ. Կ. Մ.ի հետ, հաստատութեան շփացած տղան դարձայ : Այդէն մարդ չուրջս կը դառնար : Հոյակապ ղրասենեակ մը, գործակատար մը, լողարանով վիլլա մը ղրած էին տրամադրութեանս տակ : Կոճակի մը վրայ կը կոխէի եւ տասը վայրկեան հաց, ինծի կը ցուցադրուէր ուզած ֆիլմս : Երբ մը կ'ապրէի : Բայց լաւ բնազդն ու – նէի «ոչ» ըսելու այս բոլոր հրաչալիք – ներուն, վանդի վիտէի որ տեսնելու, ղղալու, մտածելու իմ ըմբռնումովս, տա – սը տարի պէտք էր, նոյնիսկ եթէ չատ ձիրք ունենայի, որպէսզի վարժուէի : Եւ տասը տարիէն, կրնայի բոլորովին մոռանալ : Այդպէս պատահեցաւ Ֆրանսայի մեծ մասին որ «այո՛» ըսաւ Հոլիվուտեան սիրենաներուն : Որովհետեւ հոն «չփացած տղան » էք ցորչափ ձեր ֆիլմերը լաւ կը ծախուին, բայց չէն ներեր ձախողութեան : Եւ եթէ կ'ուզէի որ առաջին ֆիլմս յաջողութիւն մը ըլլար, հարկ էր որ զայն գործնէի իմ մեթոտներովս »:

Վերնէօյ գրեթէ վստահ է, կը դրէ « Օտոռ»ի աշխատակիցը , որ յաղթական ելած է այս առաջին փորձէն : Ներկայիս վերջացուցած է իր յաջորդ սեներիօն, զոր գրած է ամերիկացի ձէյմս Ուէպի հետ եւ որու պատմութիւնը կ'անցնի Մեքսիքա 1750ին : «Այս անգամ, կ'ըսէ Վերնէօյ, կը մօտենամ Հոլիվուտի, դէ – րասաններս ամերիկացի են . — Անթոնի Քուին, Զարլիզ Պրոնսոն, Սամ ձէֆֆ եւ Մեքսիքացի , բայց կը պահեմ Ֆրանսա – կան թեքնիք խումբս :

Վերնէօյ գոհ է որ ամերիկացի սեներիստի մը հետ կ'աշխատի . — « Այս մարդիկը առաքինութիւն մը ունին, զոր չունին Ֆրանսացիք : Ձեն մտահոգուիր որ « խելացի » երեւին : Երբեք չունին այդ քթթոումը որ կը քանդէ ֆիլմերը : Պարզ մարդիկ են որ մտաւորականի հովեր չեն առներ : Ֆրանսայի մէջ, ճիշդ հակառակն է, կը տեսնենք սինէասթներ, որոնց ֆիլմերը մարդ չէ տեսած, հանդիսաւոր յայտարարութիւններ ընել որ աշխարհի ապագային կը վերաբերի : Կը նմանին աքսորուած ազատականներու որոնք կը յոխորտան իշխանութեան դլուխ եղող մեծ նաեւէրին դէմ : Այս երիտասարդները , մէկ կողմէ համակրելի, իմ կարծիքովս կը սխալին ֆիլմը այնքան կարեւոր նկատելով որքան ընդհ. զօրաչարժը : Ընդհ. զօրաչարժը քիչ մը աւելի լուրջ բան է »:

Տեղական մամուլը լայն սիւնակները կը նուիրէ Մալաքեանին իր այս մեծ ֆիլմին համար : Տեսակցութեանց կարգին յիշենք նաեւ Ֆիկառօ Լիթերէրը, ուր Վերնէօյ կը խօսի նաեւ իր ծագումին մասին, յիշելով իր ծննդավայրը (Ռոտոսթօ) եւ այն պայմանները որոնք զինքը Մարսէյլ առաջնորդած են, մինչ Մեքսիքա պիտի երթար իր ծնողքին հետ :

«25րդ ժամը» որու մասին երկար դրած է «Յառաջ» երբ դիրքը նոր լոյս կը տեսնէր եւ հրատարակած է նաեւ տեսակցութիւն մը զոր հեղինակը չնորհած էր Թերթիս, կը ներկայացուի Զորեքշաբթիէն ի վեր Ամպասատ, Պերլից, Իմաժ, Մոնփարնաս եւ Օրլեան սինեթատներու մէջ :

նկան կամքով :

Իր ազգային խոր դիտակցութեան չնորհիւ յաճախ նետուած է անհաւասար պայքարներու մէջ, արդար ցասումով ու յանդգնութեամբ, — բոլոր տեսակի բռնակալութեանց պարտադրելով իր գոյութեան իրաւունքն ու տեղը աղերսու ըն – տանիքին մէջ : Այսպէս, 1915ի ահաւոր նահիքերի օրերուն, դաւաղիր ու նենդ ոճրագործներուն ծրագիրներուն դէմ կանգնեցաւ Արամազդեան խիղախութեամբ , եւ ունեցաւ հերոսամարտերու չարք մը :

Հայը այդ գժոխքին մէջ իր հերոսական մարտնչումներով աստուածացաւ , «փոքր ածուն» դարձաւ վարարուն ցեղ, և արիւնաքամ վիճակին մէջ իրականացուց Հայութեան երազը, ազատ ազգ ու անկախ պետութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն :

Հայը իր ապագային հանդէպ ունեցած անխորտակելի հաւատքով, առանց դոյզն ընկրկումի՝ բարձրացուց ցեղին հոգեկան ու բարոյական ոգին : Ժողովուրդ մը որ հաւատքն ունի իր ապագային եւ անմահութեան՝ չի մեռնիր, վկայ իր հանճարեղ զաւակները հայրենիքի եւ համայն աշխարհի տարածքին : Անոնք լոյսի, գոյսի եւ գիտութեան ռահվիրաներն են :

Աւա՛ղ, իր հարազատներէն մեծամեծ զոհողութեանց ենթարկուող մասը ղըր – կուեցաւ հայրենիքի հովանիէն, դարձաւ հայմաթլոս, աշխարհի չորս հովերուն ցրուած :

Ապրիլ 24ի ոճնակատարութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր նորաձեւութեան մըն է վերածուած : Կրօնական յարանուանու – թեանց պետերը քաղաքական լծակ կ'ուզեն դառնալ··· քրիստոնէական ներոդա – մատութեամբ : Սակայն կարելի չէ հանդուրժել այս կարդի նահանջականութեան : Նախ առանձ մեր ազգային իրաւունքները :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ի՞նչ է եղեր, ի՞նչ է եղեր սեւ լաթին տակինը, հարցուցին հետաքրքիր Ջաուէները երբ դռնապանուհին իր սենեակը կը մտնէր :

— Վայ, աս բանն ալ չէի տեսեր···, մեղայ Աստուած, դրել – կարդալ գիտցող նապաստակ մը, պղպեղիկ ձեւուրնեբովը տեսնես ինսոր դաշնակ կը զարնէր, աշխարհքին վերջը հասեր ենք, քուրուկ, պատասխանեց Ջաուէրը ··· անչուշտ դինուալով որ լուսթիւնը ոսկի է, իսկ ոսկին ալ ··· լուսթիւն ···:

Մինչդեռ անդին դռնապանուհին եւ իր վաթսակալները իրար չրտնող վերապրումներ կ'ընէին տիկին Պօժօլէի մասին, այս վերջինը, տպլին, համեստօրէն կահաւորուած փոքրիկ սենեակ մը կը մտնէր : Այս սենեակին մէջտեղը պզտիկ կլոր սեղան մը կար որ ծածկուած էր դորդով մը, տիկին Պօժօլէ անուտկը այս սեղանին վրայ դրած էր :

Դաշնակահարուհին անուտկին մօտենալով՝ զգուշութեամբ վրայէն վերցուց սեւ ծածկոցը ··· եւ ծածկոցին տակէն երեւան եկաւ վանդակ մը որուն մէջ սիրուն ու աղուորիկ կապիկ մը կար :

Ծելացի կենդանին երբ իր տիրուհին տեսաւ, սկսաւ ուրախութեան ազդակներ արձակել եւ դունչը պառաւ կնոջ քիթին բերնին քաշտրտալ :

Այս վերջինը մատներուն ծայրովը զայն չոյեց քիչ մը եւ անուշ ձայնով մը ըսաւ.

— Ծելօք կեցիր, Մանօլի, խելօք կեցիր, աղջիկս, հիմա կարդը քեզի եկաւ :

Այս ըսելով, Տիկին Պօժօլէ վանդակը դրկեց խոհանոց տարաւ եւ դարանէ մը աման մը կաթ առնելով՝ փոքրիկ պնակի մը մէջ պարպեց եւ պնակը վանդակին դուռնէն ներս խօթեց :

Մանօլի ակնթարթի մը մէջ կաթը լըփրտեց , ինքնիր թաթիկներովը ինքզինքը աուտիի կտորի մը մէջ փաթթեց եւ մանկիկի մը պէս սկսաւ մշիկ մշիկ քնանալ :

Տիկին Պօժօլէ սեւ լաթը նորէն վանդակին վրայ նետեց եւ հոնկէ նեղ նրբանցք մը ելլելով, արդուզարդի կոկիկ սենեակ մը մտաւ :

Սենեակին դիմացի պատին առջեւը ոսկեզօծ դղեակակալ պահարան մը կար , դաշնակահարուհին բացաւ այդ պահարանը : Այս պահարանը լեցուն էր զանազան դղեակներով, վերջին նորաձեւութեամբ ձեւուած պարագղեակէն սկսելով մինչեւ աղքատին հագած ցնցոտին հոն չարուած էին քովէ քով :

Առանց երկար բարակ մտածելու, փողոցները կապիկ խաղցնող կնոջ մը զգեստները առաւ հոնկէ , նոյն ղղեակին յարմարող գդակ մըն ալ առաւ եւ բաղ – մոցի մը մօտենալով՝ անոր վրան դրաւ զանազան, յետոյ հայելիի մը դէմը անց – նելով՝ կապոյտ ապակիներով ակնոցը հանեց քիթէն. ակնոցին տակէն երկու վառվռուն աչքեր սկսան պճլտալ :

Այս գործը լմնցնելէն եաքը, սեւ ժան – եակէ դղակը հանեց գլուխէն , ապա վերցուց ճերմակ մազերով կեղծամը, որուն տակէն ելլող ոսկեզօծ մազերուն ծովա – ծաւալ զանգուածները փրփուրներու նման ուսերուն վրայ թափեցան :

Մատը անագէ գաւաթի մը մէջ խօթեց . քիչ մը սպեղանի առաւ հոնկէ եւ սկսաւ դէմքը օծել անով, այս գործողութեան վրայ դէմքին գիծերը սկսան կամաց կամաց անհետանալ եւ ծերութեան դիծերուն տակէն սկսաւ երեւան ելլել դիրդ մորթ մը եւ երիտասարդ դէմք մը :

Այդ կինը, հակառակ անոր որ չատ լացած, չատ տառապած էր, հրաչքով մը չէր կորսնցուցած իր թարմութիւնն ու դեղեցկութիւնը : Վիտոքի կինը՝ Անէթ , միչտ միեւնոյն խարտիչահեր Մանօնը մըներացած էր :

Հիմա քանի մը տողով բացատրենք թէ Անէթ Շըվալիէի դլխուն ինչ եկած էր տասնեւերեք տարուան մէջ :

Փախչող Ջուլին կապելային մէջ Վիտոքի արձակած հրաչէնին կապարէն ծանրապէս վիրաւորուելէ եաք, Վիտոք դաղտնի կերպով Անէթը փոխադրած էր Փարիզ եւ զայն հոն հիւանդանոց մը տեղաւորած :

Վիրաւորեալ կինը ամիսներով, մահու ու կենաց մէջ ճօճելէ եաք, վերջապէս սկսած էր ապաքինիլ , եւ երբ օր մը ինքզինքը դտած եւ քովը եղողները ճանչնալ սկսած էր, առաջին անդամ իր սնարին դլուխը տեսած էր Վիտոքը, որ լուրջ ու լրին նայուածքով մը զինքը կը դիտէր , բայց այս անդամ անոր նայուածքին մէջ ոչ ատելութիւն եւ ոչ ալ բարկութիւն կար, այլ՝ դթութեան ու կարեկցութեան անկեղծ ու խորունկ ղղացում մը կ'արտայայտէր ան :

— Ոհ, տակաւին ես ո՞ղջ եմ, ինչո՞ւ չմեռայ :

Այս եղաւ Մանօնի առաջին խօսքը :

— Անոր համար որ ներեցի քեզի :

Եւ այս եղաւ Վիտոքի պատասխանը :

Եւ յետոյ անոր վրայ ծռելով, Վիտոք յայտարարեց .

— Ոստիկանապետին վստահութիւնը չտեղայ ···:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԼԻՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սարգիս Տէր – Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթեւեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խպիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը սիրողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերմէն).— Պ. Մկրտիչ Զօրպաճեան , Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զօրպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (30 Ապրիլ) Սէն Ժերմէն Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին իրենց կընոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԶՈՐՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Զապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ողբացեալ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գումրուեան)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Երուանդուհի Ֆէսլեան , Պ. Րաֆֆի Ֆէսլեան, Պ. Առաքել Ֆէսլեան, Ինչպէս նաեւ Գրիգորեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԱՏՐԻԿ ՖԷՍԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Արաքսի Սուքիասեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին ողբացեալ Մկրտիչ Սուքիասեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիմոն Օհանեան չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ , ծաղկեպսակով, դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԻՄՈՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Այս առթիւ ծաղկեպսակէն ազատած 15 ֆրանքը կը յատկացուի Կապոյտ Խաչին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Տիկին Եռան Վարժապետեանէ 30 ֆրանք, իր ապաքինման համար :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շափէլ տը լ'Էֆոլ տը լա Նաքիվիքէ

Պուլվ. Քառնօ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ :—

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Ակտօբ են – թակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստոփոր Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին, Ահարոնեան ա – կումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է : Բացակաները նկատի կ'առնուին: Ներկայ կ'ըլլայ չրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Գառնիկեան ու – րախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց զաւակին՝ ՆՈՐ – ՀԱՅԿի

ծնուդը, Փարիզ, 1967, Ապրիլ 21 :

ԱՊՐԻԼ 11 - 24ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուա – նութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրքնոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս *բոլոր հայ կազմակերպութեանց :*

Այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Բիւ Ժէ, : Կրքնոպլը :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Մ. Ը. Մ.

U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

Récital
ROSY ARMEN
L'OLYMPIA
LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 - 25 - 49 :

Ճաշարան Տիամանթէռ, 60 Բիւ Լաֆայէթ, Մասիս , 21 Բիւ Սօլնիէ :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Բիւ Սէն Լազար) : *Զաւիկեանի* , 20 Բիւ տը Լա Տէֆանս , *Խոյ* : Ֆիլիփ, Փլաս Քլիշի, (Ալֆորվիլ) :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 29 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10900 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.900

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ

—o—

ԺԻՍՔԱՌ Տ'ԷՍԹԷՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Ինչպէս գրած էինք նախարարապետը դժուարութիւններ ունի նաեւ իր մեծամասնութեան հետ : Ժիսքառ տ'Էսթէն, անկախ հանրապետականներու պարագը լուճ եւ «այո', բայց»ի ախոյեան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Նախարարապետը պէտք է կարենայ փաստել ընտրած ձեւակերպութեան անհրաժեշտութիւնը (բացառիկ իրաւասութիւններ վեց ամսուան համար, հրամանագրով վարելու նպատակաւ երկրին տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը) : Ժիսքառ տ'Էսթէն շեշտած է այս առթիւ. — « Նախ, Ֆրանսան ինը տարուան կայուն քաղաքական վարչակարգէ մը ետք բնականոն վարչակարգ մը կ'ուզէ հիմա, ապա, երկրորդ անպատեհութիւնն այն է որ նման ձեւակերպում մը գոհացում չի տար «խօսակցութեան» անհրաժեշտութեան զոր ժողովուրդը արտայայտեց ընտրապայքարի ընթացքին : Կառավարութիւնը պէտք է բացատրէ : Այսքան երկար ատեն է գործի գլուխ եղող կառավարութիւն մը չի կրնար անակնկալի եկած ըլլալ թէեւ երկու այլ դրդապատճառներ կարելի են . — Ձեռք առնուելիք միջոցներու ստիպողականութիւնը եւ անկարելիութիւնը զոր ունի Խորհրդարանը զանոնք նպատակին հասցնելու » :

Փոմփիտու բացատրութիւններ տուած է «Ե. Հանրապետութեան» խմբակցութեան : Կ'ուզէ ստիպել ընդդիմութիւնը որ «ինքզինքը հաշուէ » :

Գալով Զախին, որոշած է արդելքի բանաձեւը ներկայացնել Մայիս 17ին : Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կը յայտնէ. — « Իսկական Քու տը Քորս մըն է զոր կառավարութիւնը փորձեց, որպէսզի պէտք չունենայ փաստը տալու թէ մեծամասնութիւն կայ թէ ոչ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ արքայական ընտանիքին մէջ, 1851էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով մանչ զաւակ մը ծնած է : Երջանիկ մայրն է՝ գահաժառանգ իշխանուհի՝ Պէաթրիա : Այս ծնունդը աւետող թընդանօթի 101 հարուածները արտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծած են երկրին մէջ : Հաւանական կը նկատուի որ Ժիւլիանա թագուհին հրաժարի եւ գահը յանձնէ Պէաթրիսին , ինչպէս տրամադիր էր : Պէաթրիս իշխանուհին վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է այս ծնունդին առթիւ : Նորածին գահաժառանգին անունը մկրտութեան օրը միայն պիտի յայտնուի :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, գնդ. Փափատոփուլոս յայտարարեց թէ շարժած են առանց թագաւորին դիտակցութեան : Ցունաստանի դէպքերուն առթիւ, բողոքներ կ'ըլլան ամէն կողմէ : Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի կարգ մը երեսփոխաններ դատապարտող բանաձեւ մը ստորագրած են : Ստորագրութեանց կարգին կան՝ Կ. Տէֆէռ, Միթերան, Վալտէք Ռոշէ, Մենտէս – Ֆրանս, Փլէվէն, Թրիպուլէ, Քոթ եւն.եւն : Ցոյն նախկին նախարար մը՝ Վարտինօյաննիս, Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատունը դիմած է քաղաքական ապաստան ուղելով :

ՎՊԷԹՔՈՆԿԸ ընդունած է Սայկոնի առաջարկած զինադուլը , Մայիս 23ին, Պուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ, քաղաքական յեղաշրջում մը կը կատարուի , կը պարզուի որ եուկոսլաւ – համայնավարներու լիկան վերջնապէս մերժած է ընկերվարական միւս երկիրներուն համայնավար կուսակցութեանց մեթոտները : Եուկոսլաւներուն համար համայնավար կուսակցութիւնը պէտք չէ իր ձեռքն ունենայ ամբողջ իշխանութիւնը, պէտք է ըլլայ ուժ մը որ ուղղութիւն տայ :

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ, Սալազար 48 ժամուան ընթացքին զոյդ տարեդարձներ կը տօնէ : Նախ իր իշխանութեան քառասնամեակը , ապա իր ծննդեան տարեդարձը՝ 78 տարեկան է : Սալազար մրցանիշը կոտրած է , իշխանութեան տեւողութեան մէջ, բոլոր պետական զեկավարներու :

«ՔՈՄՊԱ»ՅԻ խմբագրութիւնը կը հաղորդէ որ թերթը կը վերահրատարակուի Երեքշաբթիէն (Մայիս 2) սկսեալ, նոր ձեւի տակ եւ թէ անհիմն են բոլոր լուրերը ըստ որոնց թերթը վերջնապէս կը դադրէր :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը հաւանաբար դալ շաբթու յայտնէ թէ Մեծն Բրիտանիա թեկնածու է Հասարակաց Շուկային : Միւս կողմէ, Յուլիս 28էն սկսեալ պողպատի գործատուները կ'ազգայնացուին երկրին մէջ :

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

—o—

ԽՄԲ.— Իբրեւ նիւթ պատմութեան համար, կը հրատարակենք Շնորք Արք.ի «Խօսքը հայ ժողովուրդին»ը, որ աւելի նիշդ կ'ըլլար եթէ կրէր «Խօսք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին» տիտղոսը :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Սիրելի ժողովուրդ Հայոց,

Նախախնամական էր, որ քու ժառանգութեանդ մաս կազմող ծանօթ 23 ձեռագրերու գողութիւնը երեւան ելաւ աշխարհի հրապարակին վրայ, Լոնտոնի մէջ, մարդկութեան աչքին առջեւ, եւ ոչ՝ Յորդանանի կամ Իսրայէլի սեղմ ու սահմանափակ շրջանակի մէջ, այլապէս գողութեան հեղինակները իրենց ծանօթ խորամանկ միջոցներով վարագոյր պիտի քաշէին հարցին վրայ, եւ ի լուր աշխարհի պիտի յայտարարէին որ նման բան մը չէ պատահած : Որքան մենք ամէնքս՝ նոյնքան ալ գողերը անակնկալի եկան :

Նախախնամական էր, որ գողօնին «Քաթալոկ»ը հրատարակուած էր, այլապէս իրենց յատուկ խեղաթիւրումով, որուն վարժ վարպետներն են այլեւս, այս մարդիկ, մտքերու մէջ շփոթութիւն պիտի սերմանէին եւ առնուազն անոնց մեծ մասին հետքը պիտի կորսնցնէին :

Նախախնամական եղաւ, որ ծախողին ինքնութիւնը չյայտարարուեցաւ որպէսզի քու աչքիդ առջեւ փաստուի գործնականօրէն, թէ Երուսաղէմի ներկայ վարիչները խաբեբաներ են, թէ ուր որ կըրնային բան մը ծածկել՝ կը ծածկեն, ուր որ կրնային ազգին աչքին փոշի փչել կը փչեն : Արդ, աշխարհածանօթ այս վաճառքին միակ անյայտ եզրը զանոնք ի վաճառ հանողն էր : Ոչ միայն աճրդավաճառները՝ այլ նաեւ Երուսաղէմի պատրիարքը եւ իր ներկայացուցիչը ծածկեցին և վահանեցին վարագոյրի ետին պահուած գողը : Աշխարհի մէջ չկայ օրէնք մը, որ արժանի ըլլայ այդ անունին, եւ ծածկէ կամ պաշտպանէ գողը : Օրէնքները եղած են չարագործները երեւան հանելու եւ պատժելու համար, եւ ոչ՝ ծածկելու :

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը, յայտարարելէ եւ հաստատելէ ետք թէ օրինական տէրը այդ գողօնին, հետամուտ չեղաւ գտնելու համար հետքերը ի վաճառ հանողին, եւ անոր միջոցաւ մէջտեղ հանելու իսկական գողերը : Դուն դիտես այլեւս, հայ ժողովուրդ, թէ ինչ նպատակներով ի գործ դրուեցաւ ամբողջ աշխարհի աչքին առջեւ այս թափանցիկ խաղքութիւնը . . . :

Նախախնամական եղաւ, որ Յորդանանի դատախազութիւնը պաշտօնական ամբաստանագիր մը հանեց , որպէսզի գործնականօրէն փաստուի , ըլլայ մեր ազգին՝ եւ ըլլայ աշխարհի դատաստանին առջեւ թէ գործերը ինչպէս կը տնօրինուին Յորդանանի մէջ . . . : Ասիկա բնականաբար լաւ փրոփականտ մը չեղաւ Յորդանանեան կառավարութեան եւ իր ազնիւ ժողովուրդին համար : Յորդանանի դէմ այս հակափրոփականտին պատասխանատուները եղան Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը եւ իր ներկայացուցիչը : Մոլորեցուցին Զուհէյր Մրատ Ընդհանուր դատախազը, սխալ եւ խեղաթիւրեալ տուեալներ դրին անոր առջեւ եւ իրենց խարդախութեան եւ խաբեբայութեան մասնակից եւ զոհ դարձուցին պետութեան մը դատախազութիւնը որ անխոցելի պէտք էր մնար, առնուազն ծիծաղելի եւ արհամարհելի դիրքին պէտք չէր մատներ իր երկիրը : Յորդանանի դատախազը դժբախտաբարչըրաւ իր միակ ընելիքը, որ էր օրինական եւ պետական միջոցներով իսկական գողը երեւան հանել, երբ ի լուր աշխարհի արդէն յայտարարուած էր, որ գողին ինքնութիւնը ծածկուած էր Սոթպի Ընկերութեան թղթածրարներուն մէջ :

Պետութեան մը դատախազութիւնը ինքզինք պզտիկցուց, ամբաստանելով խեղճ ծերունի եպիսկոպոս մը, որ զրկուած էր ինքզինք պաշտպանելու մարդկային ամենատարրական միջոցներէ եւ իրաւունքներէ. մինչեւ իսկ իրեն զլացուեցաւ փաստաբան մը ունենալու սովորական իրաւունքը : Մենք սորված էինք որ դատախազներ արդարութեան պաշտպաններ կ'ըլլան . մենք այնպէս դիտէինք, որ դատախազներ , պաշտպանութեան միջոցներէ զուրկ քաղաքացիներուն ախոյեանը կը հանդիսանան. այստեղ հակառակն պատահեցաւ : Դատախազը փոխանակ երեւան հանելու Սուրէն Սրբազանին վերագրուած թուղթին ծիծաղելիօրէն կեղծ ըլլալը, զայն հաստատեց, կեղծիքին եւ սուտին ներքեւ իր կառավարութեան նուիրական կնիքը դրաւ . . . :

Աւելին : Յորդանանի դատախազը, մոլորուելով գողութեան իսկական պատասխանատուներէն ամբաստանեց մեռած մարդ մը . . . որ զուկ է ինքզինք պաշտպանելու կարելիութենէն . . . :

Եւ ամբաստանեց զիս, բայց չհամարձակեցաւ դատի կանչել զիս, վասնզի դիտէր, աւելի շիտակ զինք սխալ առաջնորդողները դիտէին, թէ կրնայի ըսելիքներ ունենալ, գողութեան ծալքերը կրնայի բանալ, իսկական գողերը կրնայի մատնանշել : Ուստի ինծի դատական կոչնադիր անդամ չզրկեց Զուհէյր Մրատ դատախազը . ամբաստանուած ըլլալս չհաղորդեց ինծի, խնդիրը կոճկեց ու զոցեց ու ապա զիս ներումի՝ արժանացուց . . : Շնորհակալ եմ, «աշքուրաք», պակաս թող ըլլայ . . . իրենց ներումը նոյնութեամբ կը վերադարձնեմ իրենց : Արեւս թող չխափանեն միայն, այսչափը կը բաւէ ինծի :

Ահաւասիկ , սիրելի ժողովուրդ Հայոց, տեսանելի եւ շօշափելի կաղապարը Երուսաղէմի Հայոց ներկայ պատրիարքի գործելու եղանակին, 1956էն մինչեւ այսօր : Ահաւասիկ թանձրացեալ մէկ օրինակը անոր ցարդ պատրիարք մնալու դաղտնիքին . . . :

Մենք կը ցաւինք ոչ միայն Հայոց. Եկեղեցիին ու Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան համար, որ նման վարիչներ ունի, այլ նաեւ ի հաշիւ Յորդանանեան կառավարութեան, որ ցարդ ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով պաշտպանած է ներկայ պատրիարքը, որուն պատճառով կ'արատաւորուի նաեւ իր անունը, թէ սփիւռս աշխարհի տարածուած Հայոց մէջ, եւ թէ՝ աշխարհի Մամուլին մէջ : Եւ տակաւին պիտի շարունակուի այս արատաւորումը : Յորդանանեան կառավարութիւնը կրնար խնայել ինքզինքին եւ իր երկրին նման ոչ – պատուաբեր փրոփականտ մը :

Այս գողութիւնը, սիրելի ժողովուրդ Հայոց, միակը չէ որ պատահած է Երուսաղէմի Հայոց ներկայ երեք վարիչներու օրովը, պատասխանատուութեամբը եւ ձեռամբը : Ասիկա պատահաբար մէջտեղ ելածն է միայն : Եթէ նախախնամական տնօրինութեամբ մը մէջտեղ ելած չըլլար, ասկէ ալ լուր պիտի չունենայիր : Անձերը լաւ ճանչնալէ ետք, մարդարէ ըլլալու պէտք չկայ նախատեսելու համար, որ՝

Ասիկա վերջին գողութիւնն ալ պիտի չըլլայ :

Բայց ոչ մէկ ապահովութիւն ունիս , Հայոց ժողովուրդ, որ մօտիկ կամ հեռաւոր ապագային ասկէ աւելի մեծ գողութիւններ պիտի չպատահին Երուսաղէմի Վանքիդ մէջ : Երուսաղէմի քու Վանքդ կարելիութիւններն ունի ասկէ աւելի մեծ գողութեանց : Այո, Երուսաղէմի ներկայ այլասերած նկարագիրները ատակ են ասկէ աւելի մեծ գողութեանց . . . : Պիտի չխնայեմ բառերուս, որքան ատեն որ անոնք փաստելի եւ փաստուած իրականութիւններ միայն կը հաստատեն : Երեւան ելաւ, որ այս մարդիկ դրամի պէտք ունին, իրենց պիղծ նպատակներուն համար, եւ մեծ գումարի պէտք ունին : Կ'երեւի Իսրայէլի մէջ գտնուած մեծամեծ կալուածներու վարձքերը , Գանձատան մէջ գտնուած ոսկին ու արծաթը , թագերուն եւ խաչերուն վրայ ընդելուզուած պատուական քարերը չեն բաւարարած իրենց պահանջքները, որ հարկին տակ գտնուած են ձեռք երկարելու քու գերագոյն եւ անփոխարինելի գանձերուդ . . . : Մի մոռնար որ ձեռագիրները գնահատուեցան նուազագոյն մէկուկէս միլիոն տոլար : Իբրեւ քու մէկ համեստ հարազատդ, իբրեւ Երուսաղէմի Հայոց վանքին, հայ ժողովուրդի նիւթական եւ բարոյական արժէքներուն եւ սրբութիւններուն նուիրեալ մը, և իբրեւ քաջածանօթ մէկը Երուսաղէմի ներկայ վարիչներու նկարագրին եւ վանքին մէջ տիրող կացութեան, խոնարհաբար կը զգուշացնեմ զքեզ , հայ ժողովուրդ : Նուիրականութիւններդ եւ անփոխարինելի արժէքներդ ԱՆՎՍՏԱՀԵԼԻ ձեռքերու մէջ են : Կերպ մը պէտք է խորհիս , միջոց մը պէտք է ստեղծես անոնց տէր մնալու . այլապէս՝ ետքէն աւաղելդ շատ ուշ պիտի ըլլայ : Մտքէդ չանցած վանտալութեան ատակ են այս մարդիկը . փաստը մէջտեղն է . աչք ծակելու, ականջ պատռելու աստիճան պոռացող փաստը : 28 ձեռագրերուդ գողութեան փորձը ըսկիզբն է երկանց : Երկու պարզ ու բարձրաստիճան հոգեւորականներուդ բարբարոսաբար ամբաստանուիլը փաստ մըն է , թէ այս մարդիկ որ աստիճան բրտացած են արդէն չարութեան եւ անխղճութեան մէջ : Այս Զատկին ուխտի պիտի երթաս Երուսաղէմ : Մինչեւ իսկ ամենաթանձր վարագոյրներու ետեւէն աչքերդ շատ բան պիտի տեսնեն : Դրուած խիստ արդելքներուն հակառակ՝ շատ բան պիտի լսեն ականջներդ : Երուսաղէմէն բարեկամ մը կը գրէ ինծի . « Եղիշէն (այսպէս Շ.) արդիլած է, որ վանքէն ներս ոչ մէկ տունի մէջ այս նիւթը խօսուի. եւ ամէն կողմէն վանքը պահակներով շրջապատուած է . . .» :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ը.

ԶՕՀՐԱՊ ԱՔՍՈՐԻ ՄԷՋ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ օրը վատ նախազգացումներով առտուն կանուխ գացի Տիկին Զօհրապի մօտ :

Զափազանց մտահոգ, յայտնեց, թէ Ղալաթա Սերայ տարեր են ամուսինը, եւ թէ այս առաւօտ, նաւով, Հայտար Փաշա պիտի տանին :

Աճապարեցի : Զտեսայ : Արդէն աքսորեր էին :

Մտահոգ էինք բոլորս ալ : Շէն տունը կարծես սեւեր հագաւ : Տիկին Զօհրապին երեսը գոյն չմնաց : Ամբողջ կարողութեամբս կը ջանայի տրամադրութիւն ըստեղծել, յոյս ներշնչել : Անօգուտ :

Երկու օր ետք, Գոնիայէն հեռագիր մը ստացանք : Պատճէնը տուի տիկնոջ : Զօհրապ կը հեռագրէր. « Հանգիստ հասայ » :

Անհամբեր սպասումի, յամառօրէն երկարող, երեկոյ չեղող անդիմադրելի ու տառապալից հինգ օրեր անցընելէ ետք, ստացանք երկրորդ հեռագիրը .

— Իմ անունովս Ատանա 30 ոսկի զրկեցէք :

— Իր քովը դրամ կար : Ինչո՞ւ կ'ուզէ, հարցուց տիկին Զօհրապ կասկածամիտ :

— Ճամբորդութիւն է, տիկին : Յետոյ, էֆէնտին վարժուած է դրամ տալ շուներ : Գիտէ'ք, դրամը կը ցանէր :

Համոզուեցաւ :

Զօհրապ բաւական ատեն կը մնայ Ատանա : Հեռագիրներ ու նամակներ զրկեց : Նամակներէն մէկը գրուած էր երեսփոխանական ժողովի նախագահ Խալիլ Պէյին, որ յետագային արտաքին նախարար նշանակուեցաւ :

Զօհրապի ձերբակալութեան օրերուն, Խալիլ Պէյ կը գտնուէր Գերմանիա :

Նամակը Խալիլ Պէյի ուղարկելու համար, միջոցներ փնտռեցինք :

Ի՞նչպէս եւ որո՞ւ միջոցաւ զրկեց, չըգիտցայ : Զհարցուցի Տիկին Զօհրապին :

Խալիլ Պէյ հեռագրով մը պատասխանեց. « Անմիջապէս ճամբայ պիտի ելլեմ ձեր քով գալու համար » :

Զօհրապ, հակառակ իր պատուէրին, նամակներուն մէջ գրած էր. «Դիմումներ կատարեցէք» :

Առաջին իսկ առիթով, առտու կանուխ, Հիւսէյին Ճահիտին եւ Տիկին Զօհրապին հետ գացինք Թալէաթին տունը : Մտանք սպասման սրահը : Լուր զրկեցինք : Քիչ մը սպասելէ ետք, գիշերանոցով եկաւ : Շատ պաղ վերաբերում մը ցոյց տուաւ :

Առաջին խօսողը եղաւ Տիկին Զօհրապ :

— Ես բան մը ընել չեմ կրնար, պատասխանեց Թալէաթ անփոյթ, զինուորականութեան հետ կապուած հարց մըն է : Գացէ'ք, Էնվէր փաշան տեսէք :

— Երկտող մը տուէ'ք, խնդրեց Տիկինը :

— Կարիք չկայ :

Գացինք Պէշիկթաշ : Պահակները կեցուցին : Տիկին Զօհրապ ինքնութիւնը յայտնեց : Հաղարապետ մը եկաւ եւ ըսաւ. « Շատ զբաղած է, եթէ ըսելիք մը ունիք, ըսէ'ք ինծի, կը հաղորդեմ» :

— Անձամբ կ'ուզեմ տեսնել, ընդմիջեց Տիկին Զօհրապ :

— Գրեցէ'ք եւ տուէք :

Խուսափողական այս պատասխաններուն արդիւնքը այն եղաւ, որ Էնվէր մերժեց ընդունիլ :

Զօհրապ արդէն Ատանայէն տարուած էր Հալէպ : Գերմանիոյ հիւպատոսին գաւազանակիրին հետ, Հալէպէն թիթեղ մը իւղ զրկած էր : Մէջը գրուած էր նաեւ նամակ մը :

Նամակը գրուած էր Շէյխ իւլ Իսլամ Պասրի էֆէնտիին : Նամակին պատճէնը արտագրեցի : Երկար նամակ մըն էր, չորս էջերով, թուրքերէն եւ «Գուրան»էն առնուած մէջբերումներով :

Պասրի էֆէնտի կը բնակէր Տիրէքլէր Արասի : Առաւօտեան երբ գացի ու դուռը զարկի, ըսին. « Դեռ աղօթքը ըրած չէ» :

Քառորդ ժամ սպասելէ ետք ներս մըտայ, ձեռքը համբուրեցի ու տուի նամակը :

— Ի՞նչ նամակ է, հարցուց :

— Զօհրապ էֆէնտիին կողմէ է :

— Ո՞ւր է որ ինք, ի՞նչ եղեր է :

Լուր չունենալ ձեւացուց :

— Չէ՞ք գիտեր, Հալէպ կը գտնուի :

Առաւ նամակը : Կարդաց : Կրկին կարդաց եւ ըսաւ.

— Ես կրօնական մըն եմ : Քաղաքական գործերու խառնուելու իրաւունք չունիմ : Չեմ կրնար օգտակար ըլլալ : Հանըմին բարեւ ըրէ : Աստուա'ծ օգնէ :

Յուսահատ դուրս ելայ : Տիկինը եւս յուսահատութեան չմատնելու համար, ըսի. « Տուի նամակը, խոստացաւ պէտք եղածը ընել» : Պահ մը զուարթացաւ Տիկ. Զօհրապի երեսը :

Քանի մը օր ետք, Հալէպէն Տիգրանակերտ փոխադրուիլը իմացնող նամակ մը ստացանք :

Անցան չորս օրեր : Տիկին Զօհրապ հարցուց մտազբաղ .

— Հալէպէն Տիգրանակերտ քանի՞ օրուան ճամբայ է :

— Նուազագոյնը հինգ օրուան :

Ոչ մէկ լուր նաեւ հինգերորդ օրը :

— Ալի Միւնիֆ էֆէնտիին գնա', խնդրեց Տիկին Զօհրապ, հասկցի'ր, լուր մը բեր :

Ալի Միւնիֆ էֆէնտի ներքին նախարար Թալէաթին խորհրդականն էր : Բնիկ Ատանացի : Յետագային նշանակուեցաւ Լիբանանի կուսակալ :

Երբ գացի, թոյլ չտուին, որ ներս մըտնեմ : « Կէս ժամ մը սպասէ'» ըսին :

Աւելի քան կէս ժամ սպասելէ ետք գրասենեակը մտայ : Կը գրէր : Խոնարհելով բարեւեցի :

— Ի՞նչ կ'ուզես, հարցուց :

— Ալի Միւնիֆ Պէյ, Տիկին Զօհրապին կողմէ կուգամ : Վերջերս լուր մը չառինք : Ի՞նչպէս է արդեօք : Հիւանդ էր : Տեղեկութիւն կը խնդրէ Տիկինը :

— Ես Զօհրապին հովիւը չեմ, պատասխանեց չոր, ո'ւր որ է հարկաւ լուր մը կը զրկէ :

— Տիկինը շատ մտահոգ է, կրկնեցի անգամ մը եւս, խնդրական :

Երկար մտածելէ ետք, ըսաւ .

— Կը հետաքրքրուիմ, կը հարցնեմ, երբ լուր մը առնեմ, վաղն իսկ կը հեռաձայնեմ :

Հետեւեալ օր, Գերմանիայէն եկաւ Խալիլ Պէյ եւ առաջին իսկ առիթով հեռագրեց .

« Տիգրանակերտի մէջ, Պոլսոյ երեսփոխան Զօհրապ էֆէնտիին. —

« Եղբայրս, Զօհրապ էֆէնտի, ես հոս եմ, հոգ մի' ըներ » :

Քաջալերական խօսքերով մխիթարեց նաեւ Տիկին Զօհրապը, թէ «մի' մտահոգուիր, ինծի խոստացան, պիտի երթան ու պիտի բերեն» :

— Պէյ էֆէնտի, անոնք շուներ են, ապերախտներ, մի' հաւատաք անոնց խօսքերուն, պատասխանեց Տիկին Զօհրապ յուսահատական շեշտով :

Ալի Միւնիֆ Պէյին դիմելէս երկու օր ետք, հեռաձայնը զարկաւ : Աղջիկները վազեցին : Տիկին Զօհրապ ընկալուչը խլեց անոնց ձեռքէն :

— Ալի Միւնիֆ պէյ, այո, լուր մը, խնդրեմ :

Ընկալուչը ինկաւ ձեռքէն : Ինկաւ նաեւ Տիկին Զօհրապ : Մարեցաւ : Իրար անցանք, վազեցինք, ջուր բերինք :

— Լմնցա'ւ... ամուսինս, Զօհրապս մեռե'ր է, սրտայոյզ հեծկլտուքով յայտնեց, երբ ուղաբերեցաւ :

Աննկարագրելի սուգի մատնուեցաւ տունը :

Խորապէս յուզուած եւ ընկճուած էի : Սակայն պէտք էր կորովս պահէի : Աչքերուս արցունքը սրբելով, ջանացի մը-խիթարել տնեցիները : Դժուար պարտականութիւն մը, արդարեւ :

Ուշ գիշեր էր, երբ տունէն դուրս ելայ : Այդ ելլելս եղաւ : Ինքս ալ պէտք ունէի պարպուելու : Առատօրէն արցունքներ կը հոսէին աչքերէս :

Դեռ սենեակս չէի հասած, յանկարծ, դիմացս ցցուեցաւ յոյն տանտէրս :

— Պ. Խաչիկ, քեզի կը սպասէի, ըսաւ, գնա', հեռացի'ր, ուրիշ տեղ մը գիշերէ, ոստիկաններ եկան, քեզ հարցուցին, սենեակդ խուզարկեցին :

Տարի մը յաջողեցայ փախստական մընալ : Յետոյ բռնուեցայ : Աքսորուեցայ Իզմիր : Փախուստ տուի ու վերադարձայ Պոլիս : Ութ ամիս պահուըտեցայ հայ ծերուկ կնոջ մը տունը : Ապա յուսահատ՝ յանձնուեցայ զինուորականութեան : Զարչարեցին : Պոլիս մնացի մինչեւ պատերազմին վերջը :

Տիկին Զօհրապ իր զաւակներով արդէն հեռացած էր Պոլսէն :

Վերադարձայ Տէօրթ – Եոլ :

ԽԱՉԻԿ ՓԵԼԹԵՔԵԱՆ

(Վերջ)

ՎՐԻՊԱԿ.— Զօհրապի փոքր տղուն անունը սխալմամբ գրուած է Արշակ, սրբագրել՝ Արամ :

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Մինչեւ ԺԱ. դար, Իտալիոյ մէջ, չենք կրնար գտնել ճարտարապետական ժառանգութեան այնպիսի յատկանիշ մը, որուն վրայ հիմնուած՝ կարելի ըլլայ ճըշդել արեւելեան ազդեցութիւնը : Ընդհակառակն, կրնանք հերքել անոր կապը բիւզանդականին հետ, քանի որ Վենետիկի Ս. Մարկոսի եկեղեցին եւ Փիզայի կաթողիկէն ոճի տեսակէտով կը տարբերին իրարմէ :

« Ո՞ւրկէ է» հարցին առաջին պատասխանը տուաւ Ստրժիկովսկի, գտնելով, որ Փիզայի յուշարձաններու խումբի (մկրտարանը, կաթողիկէն, աշտարակը եւ գերեզմանոցը) կը կրէ հայկական ազդեցութիւն : Եթէ աչքի առջեւ ունենանք Է – Ժ. դարերու հայկական ճարտարապետութիւնը, յստակ կը դառնայ, որ յետագայ դարերուն կառուցուած եւրոպական յուշարձաններէն ոմանք, ինչպէս, օրինակ, Գանթուի Կալլինոյի մկրտարանը, իր եռանկիւնաձեւ խորշերով եւ երկրորդ յարկով եւ Պիիլլայի մկրտարանը իր փոքր վերնայարկով, իսկապէս կը կրեն հայկական արուեստին ազդեցութիւնը, նոյնիսկ կրնան ուղղակի սերած ըլլալ անկէ, հակառակ այն իրողութեան, որ մինչեւ այսօր նման լուծումներ չեն յայտնաբերուած Հայաստանի մէջ (Անհասկնալի է, թէ ինչու Փաուլ Ֆրանք կ'անտեսէ Զուարթնոցի եւ Հովիւի եկեղեցիներուն օրինակները) : Փոքր չափեր ունեցող կեդրոնագմբէթ կառոյցներուն մեծ մասը, որոնք հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն իբրեւ արեւմտեան ճարտարապետութեան մէջ քիչ նկատուող տիպեր (ինչպէս օրինակ՝ Վիւրցպուրկի ամրոցին Մարիամի մատուռը), Հայաստանին նուիրուած վերջին հրատարակութեան նիւթերու հիման վրայ կարելի է ըսել, որ իրօք կրած են հայկական ազդեցութիւն : Ինչ կը վերաբերի կառուցուածքի որոշ տարրերու

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

– ԳԻՇԵՐԸ –

Նախագահը տեսնելով իր հիւանդ վիճակը, «գնա եւ հանգիստ ըրէ» կ'ըսէ :

Քանի մը ամիս ետքը, երբ Պոլիս հետզհետէ պարպուեցաւ հայ մտաւորականներէն, երբ սկսան զանդուածային տեղահանութիւններն ու ջարդերը, երբ մանաւանդ Մշոյ թուրք երեսփոխան հրէշածին Հոճա Իլիասի բերնէն մանրամասնօրէն տեղեկացաւ Տարօնի աննախընթաց կոտորածը, ծայրայեղ յուսահատութեան մատնուած, դարձաւ իրապէս լալկան «Տարօնի բուն», այնպէս, ինչպէս երեւակայած ու նկարած էր զայն, տազանդաւոր նկարիչ Զարեհ Գալֆայեան, Երուանդ Օտեանի 1913 Դեկտեմբեր թիւ 9 « Մանանայ » թերթի կողքին վրայ : Այդ ծաղրանկարը կը ներկայացնէր Գեղամ Տէր – Կարապետեանը, կերպարանափոխուած՝ բուի, որ թառած Տարօն աշխարհի սրբատաշ քարերոնւ վրայ, կը դիտէր իր շուրջը եւ չարագուշակ կանչեր կ'արձակէր ...:

Զաւէն պատրիարք եւս կը վկայէ իր յուշերուն մէջ մօտաւորապէս այսպէս .— « Ամբողջ Պոլիսը պարպուած էր : Մնացած էինք ես եւ Մշոյ Գեղամը, որ գրեթէ ամէն օր կ'այցելէր ինծի եւ անկարող, անզօր կատաղութեամբ ծունկերը կը ծեծէր եւ կուլար ...»:

Ուրիշ տեղ մը, դարձեալ Զաւէն Պատրիարք կը գրէ. «Երբ թուրք երեսփոխաններ զարմացած կը հարցնեն նախագահին թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Մշոյ հայ երեսփոխանը աքսորուած չէ տակաւին, նախագահը կը պատասխանէ թէ «ան արդէն հիւծախտ է եւ շուտով կը մեռնի ...»:

Սակայն այդ շուտովը տեւեց երեք տարի ...:

Ցաւը հոն էր որ, հայրս, ստիպուած էր շարունակել իր պաշտօնը ... իբրեւ «աւերակ» Մշոյ երեսփոխան եւ լսել ամէն օր Մուշի թուրք երեսփոխանին Հոճա Իլիասի անպատկառ, հրէշային խոստովանութիւնները իր սիրելիներուն եւ ամբողջ Տարօնի ժողովուրդի բնաջնջման մասին : « Եթէ դուն հոն ըլլայիր, առաջին գրնդակը քեզի կ'արձակէի » կը կրկնէր անդադար այս մարդակերպ հրէշը, որ 1915-ին վերադառնալով Մուշ, կազմակերպած էր հայ ժողովուրդին ողջակիզումը :

Այդ երեսփոխանական ժողովները կը-րակէ շապիկ դարձած կ'այրէին իր մարմինը եւ հոգին ...:

Ամէն օր, հայրս բարոյապէս ընկճուած, ֆիզիքապէս քայքայուած կը վերադառնար տուն :

Երբ Զաւէն պատրիարքն ալ աքսորուեցաւ եւ Պոլիս բոլորովին պարպուեցաւ մտաւորականներէն եւ ազգային դէմքերէն, հօրս միակ սփոփանքը Պոլսոյ Մխիթարեան հայրերն էին : Գրեթէ ամէն երեկոյ կ'այցելէր Բանկալթիի անոնց դըպրոցը կամ Սագըզաղաճի առաջնորդարանը եւ գիշերուան ժամը 11ին կը վերադառնար տուն : Հայր Արսէն Ղազիկեան եւ ուրիշ Մխիթարեան վարդապետներ փոխադարձաբար կ'այցելէին մեզի երեկոները : Անոնց խօսակցութեան միակ նիւթը այդ օրերու, հայկական աննախընթաց աղէտներն ու զուլումներն էին, ինչպէս նաեւ պատերազմի ճակատագիրը եւ բոլորն ալ անձկութեամբ կը սպասէին վերջաւորութեան :

×

1914ի պատերազմի սեւ տարիներուն, հակառակ իր հիւանդագին վիճակին եւ վտանգուած փափուկ դիրքին, հայրս, Մշոյ Գեղամը, միջոցներ խորհած էր լուրեր ստանալու համար հայրենիքէն, արտասահմանէն եւ իր կուսակցական ընկերներէն : Օր. Ֆլօրա Շէօհլայեան, մեր մեծ նահատակ Վռամեանի խօսեցեալը, որ այդ շրջանի գաղափարապաշտ եւ անձնուէր երիտասարդուհիներէն մէկն էր, քանիցս պատմած է ինծի թէ, Թաքսիմի պարտէզին մէջ կը ժամադրուէին հօրս հետ, արտասահմանէն եկած կամ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ազգային կարեւոր լուրերը գաղտնաբար իրարու հաղորդելու համար : Երկու անծանօթներու նման, կրնակ կռնակի կը նստին պարտէզին նստարաններէն մէկուն վրայ, իւրաքանչիւրը իր ձեռքը բռնած գիրք մը կամ լրագիր մը, գլուխները կախ, ցած ձայնով կը խօսին առանց իրարու երես նայելու :

×

1918ի Յունիսին, երբ Աւետիս Ահարոնեան իբր պատուիրակութեան նախագահ կուգայ Պոլիս, երկար տեսակցութիւն մը կ'ունենայ հօրս հետ : Մայրս կը պատմէր թէ այդ տեսակցութիւնը խորապէս յուզած էր հիւանդ հայրիկս, որ Ահարոնեանի մեկնելէն քանի մը շաբաթ ետքը կ'իյնայ անկողին :

Տարիներ ետք, երբ եկայ Փարիզ, Ահարոնեան, Փասիի իր տանը մէջ ինձ յանձնեց Մշոյ Գեղամի ձեռագիր մէկ տետրակը « Ապրիլեան կոտորածը» վաւերագրութիւն մը իթթիհատական Թուրքիոյ գաւադրութեան եւ հայկական ջարդերու մասին, գրուած 1916 – 1917ի շրջանին :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ՎԱՏԻ

ՓԱՓՍՈՒԽԻՆ ԴԱՒԱԹՍԵՏ

Ասոնք ոչ միայն ինծի համար, այլ նաեւ ամբողջ գիւղին համար ալ ամենամեծ ուրախութիւնն էին։ Ամբողջ գիւղը կը սպասէր այդ օրուան, որպէսզի տեսնէ թէ ինչպէս պիտի ընդունի Ս. Խաչը զայն։ Ամբողջ գիւղը կը սպասէր

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սարգիս Տէր – Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(Ծնեալ Իսպիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը սիրողներուն :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, Մայիս 4 հինգշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր :

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան :

Կը հրաւիրուին նաեւ հայ հասարակութիւնը և երախաները :

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 20 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, Պարոն Ռուբէն Մահմուրեանի մահուան առթիւ :

×

Պարոն Ռուբէն Մահմուրեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, ոմն 50 Ֆրք. կը նուիրէ իր մահուան քառասունքին առթիւ նոյն նպատակին :

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնկարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է : Բացակաները նկատի կ'առնուին : Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ
ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ :

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան :

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ :

Ճոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ :

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի ՕՏՏՕ սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին :

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Ռիւ Լենիզելոս) : Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ : Շատ մատչելի վարձք :

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ) :

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրբնոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց :

Այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ժէ, : Կրընոպլը :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)
Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու :

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական
Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի : Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սըրճարանին առջեւ :

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեց, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն – Տիզիէ (ճաշ), Թուլ,, ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը : Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ :

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին : Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւնսթէռ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 95 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ : Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը – փոռ) : Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԺԱՄԸ 10ԻՆ
Շափէլ տը լ'Էքոլ տը լա Նաթիվիթէ
Պուլվ. Քառնօ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիւլան դրատունը
14 Պուլվ. Կառիպալտի

իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս շահեկան նախաձեռնութիւնը :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14.30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ (եղիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանովա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 Ֆրանք

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՃՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
30
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
30 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10901 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.901

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Քսան տարի առաջ, 1947 Ապրիլ 30ին Ֆրանսական խորհրդարանը օրինական տօնական օր հռչակեց Մայիս Մէկը :

ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակէն մինչեւ այսօր հսկայական յեղաշրջումներ վեր ի վայր շրջած են աշխարհի կարգուսարքը :

Մայիս Մէկի իմաստն ալ ենթարկուած է այդ յեղաշրջումին :

Ճարտարարուեստի զարգացումով ընկերվարական գաղափարները խոր արմատ սկսած էին ձգել աշխատաւոր զանգուածներու հոգիին մէջ :

Կազմակերպուած էին բանուորական, արհեստակցական միութիւններ՝ աշխատաւորներու շահերը պաշտպանելու համար դրամատէրերուն դէմ, որոնք կը շահագործէին ընչազուրկ դասակարգը :

Չէին սահմանափակուած բանուորներու տարիքն ու աշխատանքի ժամերը : Անչափահաս տղաք ու աղջիկներ օրական 12 – 14 ժամ կ'աշխատէին պատառ մը հացի համար :

1884ին Շիքակոյի արհեստակցական միութեանց խորհրդաժողովը որոշեց, որ 1886 Մայիս 1էն սկսեալ աշխատանքի տեւողութիւնը պէտք չէ անցնի օրական ութ ժամը :

1886ին եւ 1889ին Ամերիկայի ճարտարարուեստի կեդրոն քաղաքներուն մէջ գործադուլներ տեղի ունեցան՝ պահանջելով օրական ութ ժամուան աշխատանք :

1889ին ընկերվարական երկրորդ Միջազգայինը Մայիս Մէկը հռչակեց աշխատաւորներու պահանջի օր :

Իսկ 1890էն սկսեալ Մայիս Մէկը դարձաւ Աշխատանքի Օր :

1914ի պատերազմէն առաջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ բանուորները զանգուածային ցոյցեր կը կազմակերպէին՝ պահանջելով ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ զբօսանք եւ ութ ժամ քուն :

Զինադադարէն ետք 1919ի եւ 1920ի Մայիս Մէկին Փարիզի փողոցներուն մէջ արիւն հոսեցաւ բանուորական ցոյցերու առթիւ :

Ընկերվարական գաղափարները աստիճանաբար յաղթեցին արեւմուտքի մէջ եւ աշխատաւոր դասակարգի կացութիւնը բարուոքեցաւ հետզհետէ :

1936ին Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը՝ ղեկավարութեամբ ընկերվարական կուսակցութեան՝ դարձակէտ մը արձանագրեց Ֆրանսայի ընկերային կեանքի պատմութեան մէջ :

Ընտանեկան նպաստը, ընկերային ապահովագրութիւնը, վճարովի արձակուրդը, աշխատանքի ժամերու կրճատումը — տեղ տեղ շաբաթական 40 ժամ միայն — եւ այլ առաւելութիւններ հանդրստաւէտ պայմաններ ապահովեցին աշխատաւորներուն :

Վերջ դտաւ դասակարգային պայքարը, որ ԺԹ. դարու կէսերէն սկսեալ տասնեակ տարիներով խռովայոյզ վիճակ ստեղծած էր ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ :

Պայքարի պատճառները վերցած ըլլալով Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութիւնները իրենց ծրագրէն ջնջեցին «դասակարգային պայքար»ը :

1951ին Ֆրանքֆորթի մէջ վերակազմուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինը, որ իբրեւ սկզբունք ընդունեցաւ «ժողովրդավարական ընկերվարութիւն»ը :

Մայիս Մէկը շահագործուեցաւ Ֆաշիստ Իտալիոյ եւ նացի Գերմանիոյ կողմէ՝ սիրաշահելու համար բանուոր դասակարգը :

Մայիս Մէկի իմաստը բոլորովին փոխուեցաւ մենատիրական երկիրներու մէջ :

Խ. Միութեան մէջ եւս բացառիկ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մայիս Մէկին, հանդիսաւոր տօնակատարութեամբ, զանգուածային թափօրներով եւ զինուորական տողանցքներով, մասնակցութեամբ Կրեմլինի վարիչներուն :

Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն ամէն տարի երկար յայտարարութեամբ մը կ'ողջունէ Աշխատանքի Տօնը, չմոռնալով շեշտը դնել «խաղաղութեան» վրայ :

Խաղաղութիւն՝ այո՛ : Բայց նաեւ բարօրութիւն բանուորներու եւ գիւղացիներու՝ Մուրճ մանգաղի երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻՋԱՆԻ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Փոմփիտո պիտի չկարենայ դիւրին – դիւրին ձեռք ձգել այն բացառիկ իրաւասութիւնները զորս կ'ուզէ, վեց ամիս, հրամանագրերով վարելու համար երկրին ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը :

Փիզանի, նախարար երկրին սարքաւորման եւ բնակութեան հրաժարականը տուաւ, համաձայն չըլլալով Փոմփիտուի որոշումին հետ : Իր պաշտօնը յանձնոեցաւ անմիջապէս Օրթոլիի, ինչ որ կը նշանակէ թէ Փիզանիի քաշուիլը անակնկալ մը չէր : Միւս կողմէ, ժիսքար տ'Էսթէն բոլորովին համաձայն չէ եղածին եւ որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար տեղի տալու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ամերիկեան զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարը՝ Ուեսթմորլանտ ամերիկեան ծերակոյտին բացատրեց ռմբակոծութիւնները եւ անոնց անհրաժեշտութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆԻ յունական դեսպանատունը թալանի տուած են Յոյներ եւ Անգլիացիներ բողոքելու համար պետական հարուածին դէմ : Աթէնքի մէջ, վերջ տալու համար կարգ մը զրոյցներու հարիւր լրագրողներու ցոյց տուած են Ժորժ Փափանտրէուն, որ բանտարուած է հիւանդանոցի սենեակի մը մէջ : Մինչ ամէն ժամ հրովարտակներ կը տեղան ժողովուրդին գլխուն, այս վերջինը, գիւղերը կը փութայ տօնելու համար յոյն օրթոտոքս Զատիկը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան պիտի այցելէ Յունիս 6 – 7ին եւ այդ առթիւ հաւանական է որ Վարշաւայէն, Խրաքովիէն զատ, երթայ մինչեւ Առուշվից : Վերադարձէն ետք, (Յունիս 27–30), ինչպէս գրած էինք, պիտի ընդունի Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան, բանաստեղծ, վաստակաւոր մշակ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, որ Մարսէյլէն Փարիզ եկած է ուր քանի մը օր մընալէ ետք, կը վերադառնայ Ս. Ղազար :

Պ. Տիգրան Թօսպաթ, Տէր եւ տնօրէն Պէյրութի Լը Սուառի եւ Այգի որ մէկ օր Փարիզ մնալէ ետք, Պէյրութ վերադարձաւ :

Պ. Ժիրայր Աթթարեան, Պէյրութէն, որ գործով, Գերմանիոյ վրայով՝ եկած է Ֆրանսա, ուր կը մնայ քանի մը օր :

ԱՊՐԻ՛Ք, ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ. — Յուզումով եւ հրճուանքով է որ կը յանձնենք այս հապճեպ տողերը թուղթին, յայտնելու համար, թէ ինչ որ տեղի ունեցաւ անցնող երեք օրերու ընթացքին Լոնտոնի մէջ, հակառակ անտարբերներու փաղանդին, խորունկ համոզումը տուաւ մեզի, թէ նոր սերունդը հաւատարիմ կը մնայ իր նահատակներուն արիւնագիր կտակին :

22 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, Լոնտոնի Սէնթ Ճէյմս սրահին մէջ տեղի ունեցած Եղեռնի ոգեկոչման 52րդ տարեդարձին հանդիսութիւնը, իրապէս Հայ Դատի Օրուան նկարագիրը ունէր, որուն կը նախագահէր Պսակ Արք. Թումայեան :

Բացման խօսքը ըրաւ Հ. Ե. Միութեան վարչականներէն Հայկ Մսրլեան, որ պարզելէ ետք Յուշահանդէսին տրուած նոր ըմբռնումը, շեշտը դրաւ բռնագրաւուած մեր հողերուն պահանջին վրայ : Օրուան բանախօսն էր Օքսֆորտէն յատկապէս հրաւիրուած՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան միաբաններէն Կորիւն Վրդ. Գոճապապեան, որ նախ վերլուծեց Եղեռնին առընչուած քաղաքական ու պատմական տուեալները եւ ապա նահատակներուն սրբազան պատգամներով բոցավառեց հոգիները ներկաներուն : Իր խօսքին վերջաւորութեան՝ անդրադառնալով յատկապէս Լոնտոնի Հայութեան ներկայ կեանքին, կոչ ըրաւ ներկաներուն համախմբուիլ գործնական աշխատանքներու շուրջ. — Հայ Դատի ծանօթացում՝ օտարներուն, Ազգ. կեանքի կազմակերպում ու կեդրոնացում՝ դրական ու այժմէական մտահոգութեանց շուրջ : « Ապրիլեան այս զոհասեղանին առջեւ պատրա՞ստ ենք ուխտ կատարելու : Եթէ այո, այն ատեն մեր նահատակներն ու մենք կը գտնուինք մեր երազին ճամբուն վրայ :

Անգլերէն լեզուով օրուան բանախօսն էր, Օր. Վ. Մորկըն, որուն խօսքը (30 վայրկեան), որպէս Հայոց պատմութեան վերջին հարիւրամեակի մասնագէտի եւ հայագիտութեան ուսանողի, այժմ՝ Օքսֆորտ, իրապէս յայտնութիւն մը եղաւ : Համեստափայլ Ամերիկուհին, պատմաբանի իր հմտութեամբ եւ Հայու հոգեխառնութեամբ, գծեց այնքան հարազատ պատկերը Եղեռնին եւ Հայ Դատին, ազգերու պատմութեան եւ ներկայ ժամանակներու մէջ :

Պ. Վարուժան Խըտըշեան, պատրաստած էր գեղարուեստական ինքնատիպ եւ խնամուած յայտագիր մը, ուր հայ բանաստեղծներ, իրենց պատգամները կուտային գալիք սերունդներուն քերթուածներու ընդմէջէն : Երգեցին ապրումով Օր. Է. Պօյաճեան՝ «Ալ վարդի երազը», իսկ Տիկին Պ. Սարաֆեան՝ «Արազը» : Օր. Տ. Կրամ վարակիչ յուզականութեամբ կարդաց Հայկ. Գողգոթայի ճամբաներէն վկայութիւն մը՝ անգլերէն լեզուով : Պսակ Թումայեան Արք. ըրաւ փակման խօսքը եւ ներկաներուն միասնաբար երգուած «Հայր Մերով» փակուեցաւ ոգեկոչման հանդէսը :

Կիրակի առաւօտ պատարագեց եւ օրուան Խորհուրդը մեկնեց, Պսակ Արք. : Յատկանշական էր իր մէկ ակնարկութիւնը .— « Բողոքելով գործուած չարիքին դէմ եւ արդարութիւն պահանջելով՝ հակաքրիստոնէական արարք մը կատարած չենք ըլլար, Քրիստոս իսկ բողոքեց երբ անարդարօրէն ապտակ մը ստացաւ» :

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, երիտասարդներու թափօրը, որ շարուած էր եկեղեցւոյ առջեւ եւ կը կրէր Թուրքին ցեղասպանութիւնը յայտարարող եւ արդարութիւն պահանջող պաստառներ, Կորիւն վարդապետի գլխաւորութեամբ ճամբայ ելաւ դէպի Ուեսթմինսթըր Ապի : Այս կարաւանը Լոնտոնի մշուշոտ երկնքին տակ, աելի քան երբեք յուզիչ էր, երբ մարդ ակամայ կը մտածէր այն միւս կարաւաններուն մասին, անապատներու խուլ ափերուն ... 52 տարիներ առաջ : Յետոյ խորունկ գիտակցութիւնը կար, թէ աշխարհով մէկ ցրիւ Հայեր այդ պահուն մեզի հետ էին, իսկ մեր նահատակներուն հրճուող հոգիները կը սաւառնէին մեր վերեւ ու կ'առաջնորդէին մեզ, հաստատ եւ վճռական քայլերով :

Մինչ հանդիսաւոր թափօրը ոստիկաններու առաջնորդութեամբ կ'անցնէր հրապարակներէն եւ ոստիկանական կառքեր կը հետեւէին դանդաղօրէն, ճամբուն երկու եզերքը մայթերէն անցորդներուն կը բաժնուէին « Հայերը արդարութիւն կը պահանջեն» վերտառութեամբ բացատրական թղթիկներ :

Ճամբուն վրայ, երբ թափօրը մտաւ թրքական դեսպանատան թաղը, շարքերէն դուրս եկան նախօրօք նշանակուած անձեր եւ բողոքի պաստառներով կանգնեցան ճիշդ դեսպանատան դիմաց : Թափօրը հրապարակին շրջանը ընելէ ետք դարձեալ եւ վերստին տողանցեց հոնկէ, ուր ոստիկանական կառքեր կը հսկէին :

Մէկուկէս ժամ ետք, եկեղեցիէն ճամբայ ելած թափօրը հասաւ Ուեսմինսթըր Ապի, ուր կը սպասէին արդէն Պսակ Արքեպիսկոպոս, Տաճարին Անկլիքան Տեսուչը, որ բարիգալուստ մաղթելէ ետք «Պատերազմի Նահատակներուն» ծաղկեփունջեր բերողներուն, յատկապէս աղօթեց Եղեռնի հայ նահատակաց հոգիներուն համար, որոնք մարտիրոսացեր էին, հաւատարիմ մնալով քրիստոնէական իրենց սուրբ հաւատքին :

Մինչ հոգեհանգստեան աղօթքէն ետք ցրուեցաւ ժողովուրդը, անդին, թրքական դեսպանատան դէմ նոր սկսեր էր բողոքի ցոյցը : Յատուկ կարեւորութեամբ կ'ուզենք յիշել այս պարագան, առաջին անգամ ըլլալով Լոնտոնի մէջ՝ ամբողջ 24 ժամեր (Կիրակի կէսօրուընէ մինչեւ Երկուշաբթի կէսօր) հերթականօրէն փոխուող խումբերու կողմէ կատարուեցաւ բողոքի եւ արդարութեան պահանջի այդ արտայայտութիւնը :

Արեւելքի զանազան քաղաքներէն հաւաքուած մեծաւ մասամբ ուսանող այդ տղաքն ո աղջիկները (Լիբանանէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Կիպրոսէն, Եգիպտոսէն ու Պարսկաստանէն), իրենց պահապան հրեշտակ « Լոնտոնի Հայոց դեսպան »՝ Յովհաննէս Չալըքեանի հետ հսկեցին այնտեղ ամբողջ գիշերն ու յաջորդ առաւօտը, կարծես ըսելու համար դիմացի չէնքին բնակիչներուն եւ անոնց ոճրագործ հայրերուն, թէ ահա, հակառակ շանսատակ Թալէաթին երդումին՝ «մէկ Հայ միայն թողուլ աշխարհի վրայ, այն ալ թանգարան դնելու համար», ահա՛ մենք, յարութի՛ւն ենք առեր, կա՛նք ու կը մնանք :

Ապրի՛ք, Լոնտոնի հայ երիտասարդներ-երիտասարդուհիներ, շարունակեցէք եւ ընդլայնեցէք ապագային ձեր գործունէութեան ծիրը, ինչ փոյթ թէ այսօր երազն է միայն ձեր բաժինը, բայց հաւատացէք որ, արմենական մեր ցեղին այդ տեսիլքը միշտ արծարծ պահելով է որ, օր մըն ալ պիտի տիրանանք մեր հայրերուն արիւնով կնքուա՞ մեր իրաւունքներուն :

Բ. Ա.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ տօնին առթիւ (Մայիս 1) «Յառաջ», ինչպէս բոլոր տեղական թերթերը լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթիի թիւ), մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 3 :

ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իմ կարծիքով՝ մեծ հաւանականութիւն կայ Կորիւնի եւ Շիրակացու յիշած ազատ Վարդանին Հացեկաց գիւղից նոյնացնելու Բիւզանդի յիշած Հացեկաց գիւղի կարճազատ Վրիկի հետ, Վրիկ բառը համարելով Վարդան անուան մանկական փաղաքշական ձեւը, (ինչպէս ասում են Յովհաննէս – Օնիկ, Գրիգոր – Գորիկ, Մարիամ – Մարիկ եւ այլն), որով Մեսրոպ հանդիսանում է Յուսիկի Թոռնորդի (Յուսիկ — Պապ — Վրիկ — Մեսրոպ), այսինքն Գրիգոր Լուսաւորչի տոհմից :

Հետաքրքրական է «կարճազատ» բառը Փաւստոսի մօտ «ի գեղջէ կարճազատից »: Հայկազեան բառարանը չունի այս բառը, ոչ էլ Փէշտիմալճեանը եւ Արմատականը: Առձեռն Բառարանը միայն ունի այս բառը եւ բացատրում է շատ տարօրինակ կերպով, — «օձ ու կտրիճ, ճարաճճի » : Ինձ թւում է, թէ կարճազատը ոչ թէ կարիճ բառից է, ինչպէս կարծել է Առձեռն Բառարանի հեղինակը, այլ ուղղակի կարճ բառից, այսինքն նշանակում է կարճ – ազատ, ազատ՝ ազնուական կարճ, սահմանափակ իրաւունքներով: Եթէ ազատի օրինաւոր ժառանգը նրա չափ ազատ էր, վայելում էր հօր բոլոր իրաւունքները, ապա ազատ էր, վայելում էր հօր բոլոր իրաւունքները, ապա նրա ոչ օրինական զաւակը՝ հարճորդին վայելում էր նուազ իրաւունքներ, — նա դարձեալ ազատ էր, բայց ստորին աստիճանի ազատ: Հացեկաց գիւղը Փաւստոսի ժամանակ (մօտ 475 – ին) կարճազատների գիւղ է եղել, այսինքն այս գիւղն իբրեւ ժառանգութիւն տրուած է եղել Վրիկին — Վարդանին, իբրեւ հարճից ծնուած որդու : Հակառակ դէպքում, այսինքն, եթէ Վրիկը ծնուած լինէր օրինական կնոջից, նա կ'ունենար լիակատար ազատի ընդարձակ իրաւունքներ, ինչպէս իր հայրը, որ Արշակունի թագաւորներից յետոյ գուցէ առաջին բարձր ազնուականն էր թէ հօր եւ թէ մօր կողմից :

Մի կէտ էլ կայ այստեղ քննելու, — ժամանակագրական հարցը: Արդեօք Մեսրոպի գործունէութեան եւ մահուան ժամանակը (400–440) յարմարւո՞ւմ են Յուսիկի թոռնորդին կամ Պապի թոռը լինելուն: Այս տեսակէտից այս հարցի պատասխանը միանգամայն գրական է :

Ըստ Խորենացու ժամանակագրութեան (նրա պատմութեան իմ թարգմանութեան էջ 365), Յուսիկը կաթողիկոսութիւն է արել 331 – 337 թուականներին : Եթէ ենթադրենք թէ նրա երկուորեակ Պապի եւ Աթանագենէսի ծնունդը տեղի է ունեցել 235 թուականին, ապա նրանց որդիքը, Ներսէս եւ Վրիկ, ծնուած պէտք է լինեն նրանց մօտ քսան տարեկան հասակում՝ մօտ 355ին, իսկ սրանց որդիքը, Սահակ եւ Մեսրոպ, էլի քսան տարի ետքը, այսինքն մօտ 375ին, այնպէս որ Մեսրոպը դրի գիւտին ձեռնարկելիս կը լինէր մօտ երեսուն տարեկան, իսկ վախճանուելիս՝ 70 տարեկան: Եթէ որդեծնութեան տարին վերցնում եմ հայրերի քսան տարեկան հասակը, ես իրականից աւելի եմ վերցնում, որովհետեւ հին ժամանակ շատ վաղ էին ամուսնացնում որդոց : Մեր կանոնագրքերը պարունակում են օրէնքներ, տղայ հասակում չամուսնացնել, որ յաճախ տեղի է ունեցել հոգեւոր եւ մարմընաւոր մեծամեծ վնասներով : Նոյն եղրակացութեան հասնում ենք եւ ուրիշ հաշուով : Եթէ ճիշդ է մեր տեսութիւնը, այսինքն թէ Սահակը եւ Մեսրոպը զաւակներն են Պապ եւ Աթանագենէս երկորեակ եղբայրների, կազմելով նրանց երրորդ սերունդը, ապա բնականապէս ժամանակակից պէտք է լինէին միմեանց: Իրօք էլ տեսնում ենք նրանց միաժամանակ ապրած եւ մեռած: Սահակ կաթողիկոսը մի քանի տարով մեծ էր Մեսրոպից, (ըստ Օրմանեանի՝ հինգ տարով) : Սա նշանակում է, որ նրա հայրը կամ պապը քսան տարեկանից աւելի վաղ էին ամուսնացել՝ 16 – 18 տարեկան հասակներում :

Մի ուրիշ կողմնակի ապացոյց էլ ենք դտնում մեր այս կարծիքին: Փաւստոսը պատմում է, թէ երբ Յուսիկը հոգ էր էր տանում իր այս դեռահաս մօրից որբ մնացած երեխաների մասին, հրեշտակը տեսիլքում նրան երեւաց ու ասաց. «Յուսիկ, որդի Գրիգորի, մի վախենար, Տէրը լսեց քո աղօթքները, քո այդ զաւակներից կը ծնին ուրիշ զաւակներ, որոնք Հայաստան աշխարհի համար կը լինեն լուսաւորութեան ու գիտութեան, հոգեւոր իմաստութեան աղբիւրներ, նրանցով Քրիստոս կը փառաւորուի շատ լեզուներով...» : Տեսիլքը երկար է, բոլոր ժամանակ այս նոր զաւակների մասին գործ է ածւում յոգնակի ձեւ, նոքա, նոցա, ի նոցանէ: Ներկայ բանասիրութիւնն այս տեսիլքը հասկանում է այն մտքով, որ դա գրուած է ուշ ժամանակ, թէ դա ոչ թէ տեսիլք է, այլ յայտնի իրողութեան նկարագիր: Խօսքը պարզապէս ակնարկում է ոչ թէ մի անձ, որպիսին կարող էր լինել Սահակ կաթողիկոսը, այլ աւելի անձերի, այսինքն Սահակի եւ Մեսրոպի, որին աւելի են յարմարում վերջին խօսքերը, — « Քրիստոս նրանցով կը փառաւորուի շատ լեզուներով», որով ակնարկւում է Վրաց եւ Աւղանների համար գրերի գիտը : Սրանից եւս մենք հետեւցընում ենք, որ Փաւստոսի պատմութեան անյայտ հեղինակին ծանօթ էր Մեսրոպի ծագումը :

Այս կերպով մենք ստանում ենք հետեւեալ ճիւղաւորութիւնը Յուսիկից սկսած.

ՅՈՒՍԻԿ

Աթանագենէս	Պապ
Ներսէս	Վրիկ
Սահակ	Մեսրոպ

Այսինքն, թէ Սահակն ու Մեսրոպը ոչ միայն գործակից եւ աշխատակից են եղել իբրեւ «հաւան եւ հաւասար» ամոլներ մեր ազգի լուսաւորութեան գործում, այլեւ ծննդով արիւնակից ազգականներ են եղել, իբրեւ երկու հարազատ եղբայրների թոռներ: Սրանով աւելի եւս արդարանում է Խորենացու վկայութիւնը, թէ Մեսրոպը սնուել եւ սովորել է Ներսէս կաթողիկոսի մօտ: Ներսէսը սնուցել եւ ուսուցել է ոչ թէ մի օտար երեխայի, այլ իր արիւնակից կրտսեր ազգականին, իր հօրեղբօր թոռանը :

Այս տեսութիւնը, ի հարկէ, ենթադրութիւն է եւ ոչ հաստատուն փաստ: Բայց եթէ նկատի ունենանք, բոլոր տեսակէտներից քննելով, որ այս տեսութիւնը արդարանում է իրականութեամբ եւ չկայ ոչ մի առարկութիւն, որ նրա հակառակը վկայէր, ապա պէտք է համոզուենք, որ նա աւելի է, քան լոկ ենթադրութիւն եւ ստուգութեան հանգամանք է ստանում :

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

(Սկիզբը տես Յառաջ, 16 Ապրիլ):

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ԲԱՆ

Ինչպէս կը հաղորդուի, Երեւանի մէջ պիտի հրատարակուի Կոմիտասի աշակերտներէն ամերիկաբնակ Միհրան Թումաճանի քառասուն տարիներէ ի վեր հաւաքած ժողովրդական երաժշտական եւ բանահիւսական նիւթերը :

Այս հրատարակութեան կապակցութեամբ բանահաւաքը իր աշխատութիւնը ներկայացնող գրութեան մը մէջ կը գրէ ի մէջ այլոց. —

Եթէ մէկը հարցնելու ըլլայ թէ, ի՞նչ է « Հայրենի երգ ու բան » վերնագրին տակ հրատարակելի այս հաւաքածոյին էութիւնը, կարելի է ըսել առանց դեղեւումի թէ՝ ճիգ մըն է մեր հայրենի երգ ու խօսքին ոճն ու կշիռը փնտռելու: Ճիգ մըն է նաեւ առյաւէտ կորսուելու վտանգին ենթարկուած հայրենի սեղանին «փշրանքները» ժողվելու :

Ուրեմն, այս հաւաքածոյին անմիջական նպատակը եղած է մեր պապենական հայրենիքէն խլուած ու տարագրուած սերունդի մը բերնին մէջ մնացած երգերն ու խօսքերը արձանագրել, ոչ լոկ գրութեամբ, այլ մանաւանդ ձայնագրութեամբ : Այսինքն աւանդաբար եկած այս երգերը երաժշտական նոթայի առնելով անկորուստ պահել, միեւնոյն ատեն հաւաքել նաեւ ազգագրական յարակից զանազան նիւթերը :

Այս հաւաքածոն գրեթէ ամբողջութեամբ եւ առաւելապէս կազմուած է Արեւմտ. Հայաստանի ջարդէն ու աքսորէն մազապուրծ ազատած եւ զանազան հեռաւոր երկիրներ նետուած Հայաստանցիներու յիշողութեան մէջ մնացած անթիւ ու անհամար փշրանքներով :

Մեզ ղեկավարող առաջին սկզբունքը եղած է այս պատառիկները՝ երգեր եւ ասացուածքներ եւայլն, ըստ կարելւոյն, ճշգրտութեամբ գրի առնել :

Խուսափած ենք սրբագրելու, գրիչ շարժելու կամ շտկելու եւ կոկելու սովորական փորձութիւններէն : Ջանացած ենք անաղարտ պահել այս բոլոր մեծ ու պզտիկ երաժշտական եւ այլ կտորները, ինչպէս պիտի ընէր հնախոյզ ճարտարապետ մը, օրինակ, Գառնիի հողաթումբին տակ թաղուած կիսաւեր սիւներու կամ խոյակներու վերաբերմամբ : Այս մեծ ու փոքր նմոյշները, որ «Փշրանք» փաղաքշական բառով կը կոչենք, հեռաւոր դարերու անցեալէն մնացած անկրկնելի նշխարներ են, ոմանք բոլորովին թանկագին, որոնցմով կարելի է հայկական ձայնին ու լեզուին ինքնուրոյն բնոյթին ընտելանալ, ասոնց հնչիւնական եւ ելեւէջային նրբութիւններուն բազմակողմանի վերծանութեամբ :

Այս հաւաքածոյին նիւթերը հրատարակութեան պատրաստելու եւ ամբողջական պատկեր մը տալու համար, յարմար տեսնուած է երկու գլխաւոր մասերու բաժնել: Առաջինը՝ «Հայրենի երգ ու բան» վերնագրին տակ, իսկ երկրորդը կոչել «Ազգային երգերու ժողովածու »:

Առաջին մասը, Հայրենի երգ ու բան, նախատեսուած է բաժնել մօտաւորապէս աշխարհագրական հինգ գլխաւոր շրջաններու.

Ա) Բիւթանիոյ նաեւ Պոլսոյ եւ շրջակայից :

Բ) Կիլիկիոյ եւ Կեսարիոյ :

Գ) Ակնայ, Խարբերդի եւ Փոքր Հայքի:

Դ) Վանի, Մուշի եւ Բաղէշի :

Ե) Տիգրանակերտի, Երզնկայի, Կարնոյ:

Ասոնցմէ ոմանք, ըստ ամենայնի, բաւական ճոխ ու լիակատար կարելի է նկատել : Իսկ ոմանք ալ, ցաւ ի սիրտ, թերի ու կիս–կատար : Պատճառը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ պայմաններու աննպաստութիւնը : Ըսել կ'ուզենք, թէ Հայաստանի զանազան գաւառներէն դաղթած եւ Նիւ Եորք ու Պոսթըն քաղաքներու շուրջ հաստատուած հայ ընտանիքներու տուները այցելած ենք միայն եւ դիւրութիւնը չենք ունեցած նոյնիսկ այցելել Ամերիկայի արեւմտեան եւ միջին նահանգները կամ այլ դաղութներ :

Միջանկեալ ըսեմ թէ, այս զգալի մեծ պակասը կարելի է դեռ լրացնել եւ պէտք է լրացնել, պատրաստելով այսպիսի աշխատանքներ կատարելու անձնուիրութիւնը ունեցող մասնագիտական արշաւախումբեր՝ թէ հայրենի հողին վրայ եւ թէ Սփիւռքի հեռաւոր վայրերուն համար : Որպէսզի անոնք փութով հասնին ժողվեն մեր մամիկներուն ու պապիկներուն շրթունքներուն վրայ հնչող հին օրերու այս վերջին աւանդները, քանի դեռ անոնց կեանքի բարակ թելը չէ կտրուած :

Հաւաքածոյին երկրորդ գլխաւոր բաժինը կը կազմէ, այսպէս կոչուած Ազգային երգերու համադրական հաւաքածոն :

Ինչպէս յայտնի է, ազգային կոչուած այս երգերը ԺԹ. դարու առաջին քառոր-

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի

– ԳԻՇԵՐԸ –

Այդ ձեռագիր գրքոյկը, հայրս, Պոլսոյ մէջ, իրենց տեսակցութեան ժամանակ, յանձնած է Ահարոնեանին ըսելով. «Ընկեր Ահարոնեան, ես շուտով կը մեռնիմ, խնդրեմ, այս տետրակը արտասահման տարէք եւ աշխատեցէք տպագրել » :

Ահարոնեան կը ցաւէր որ չէր կրցած իր ժամանակին կատարել հօրս բաղձանքը եւ տետրակը ինծի յանձնելով ըսաւ. « Պահեցէք ձեր հօր յիշատակը, դուցէ ապագային առիթ մը ստեղծուի զայն հրատարակելու »:

Տարիներ ետք, այդ ձեռագիր տետրակէն մաս մը Տարօնի ջարդերու վերաբերեալ, տպագրուեցաւ «Գիւլիզար» գրքին մէջ:

Այդ ձեռագիր տետրակը, ինչպէս նաեւ Գեղամ Տէր – Կարապետեանի ձեռագիրներու մեծ մասը, այժմ կը գտնուին Պէյրութ «Համազգային թանգարանը» : «Մշոյ գաւառական լեզուի բառեր » ձեռագիր ծաւալուն հատորը եւ մաս մը այլ ձեռագիրներ վերջերս զրկուած են Հայաստան եւ յանձնուած Հայաստանի Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանին: Դժբախտաբար, Մշոյ Գեղամի մահէն յիսուն տարի ետք դեռ այդ թանկագին ձեռագիրները կը մնան անտիպ ...:

×

1918ի Յուլիսին հայրս ուժասպառ ինկաւ անկողին եւ վիճակը հետզհետէ ծանրացաւ : Տոքթ. Խնդիրեան եւ Տոքթ. Մալխաս կը խնամէին զայն : Տիկին Հրոփսիմէ Ղազարեան, Ազգ. հիւանդանոցի քաջ եւ անձնուէր հիւանդապահուհին, կուգար ամէն օր ներարկումներ ընելու : Հռիփսիմէն քրոջ աղջիկն էր Մշոյ արժանաւոր առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Խաբախանեանի: Զայն խնամող բժիշկներուն եւ հեռաւոր ծանօթներուն համար՝ մարմնական հիւանդ մըն էր Մշոյ Գեղամը, սակայն իր հարազատներուն եւ մօտիկ բարեկամներուն համար՝ գաղտնիք մը չէր այլեւս թէ հոգեկան ծանր տագնապները զայն զգետնած եւ գամած էին անկողնին: Թէեւ գպրոցական անչափահաս աղջիկ, տեղեակ էի ողբերգութեան, հայկական ջարդերու ողբերգութեան, տեղեակ էի մանաւանդ հօրս հոգին փոթորկող խոր վիշտերուն ...:

Երբ դեռ իր վիճակը չէր ծանրացած, հայրս, ցերեկները նստած կանաչ ասուիով ծածկուած իր գասեղանին առջեւ, գունատ, գլուխը կախ, կը գրէր անընդհատ, կը ծխէր ու կը հազար : Իսկ գիշերները հանդիստ ու դադար չունէր: Ո՛հ, այդ գիշերները հայելին էին իր ներաշխարհին, իր հոգին ալեկոծող ծանրիկ ցաւերուն :

Կը նմանէր ովկէանոսի մէջ կորսուածնաւաբեկեալի մը ... կը լսէինք յուսահատական կանչեր, հառաչանքներ, լաց ու կոծ եւ անէծքներ ...: Անդադար կ'ոգեկոչէր հայրենի յիշատակարաններ եւ սիրելի հարազատներ :

Յաճախ գիշերները քունի մէջ կ'երգէր ու պատարագ կը մատուցանէր: Հայրս դեղեցիկ ձայն ունէր, սակայն ես երբեք բախտը չէի ունեցած արթուն վիճակի մէջ լսելու իր երգը: Կը յիշեմ, գիշեր մը մայրս եկաւ զիս արթնցնելու եւ տարաւ հօրս սենեակը ունկնդրելու անոր ձայնը: Թէեւ բառերը անկապակից, սակայն իր երազային ձայնը յուզական էր ու գրաւիչ, որ մեր հոգին կը լեցնէր սարսուռով եւ աչքերը արցունքով: Մինչ հայրս, քունի մէջ, անդիտակից, յանձնուած էր հոգեկան աշխարհին, եւ կը սազմոսերգէր, հոգեհանդիստ կը կատարէր մարտիրոս հայ ժողովուրդի հազարաւոր նահատակներուն յիշատակին, ես եւ մայրս լուռ կ'արտասուէինք՝ կոթնած իր մահճակալին :

×

Պատերազմի վերջին տարին, երբ հետզհետէ Պոլիս հասան փախստականներ, աքսորականներ եւ հայկական խլեակներ, հայրս ի զուր որոնեց Տարօնցի բեկորներ եւ ճրագ մը իր գերդաստանէն : Անձամբ փնտռտուքի ելաւ Պոլսոյ խաներու եւ դաղթակայաններու մէջ : Որքան պիտի խայտար եւ մխիթարուէր իր հայրենակարօտ եւ տառապակոծ հոգին, եթէ գտնէր գոնէ տասնեակ մը վերապրողներ Տարօն Աշխարհէն :

Ուստի, մեծ եղած էր իր ուրախութիւնը երբ օր մը, դաղթակայանի մը մէջ, դտեր էր Մշոյ Զիարէթ գիւղէն, չէն տունի զաւակ, Առաքել Թաթուլեան անուն փոքրիկ որբը, (այժմ Փարիզ, գիրքի եւ պատուական ընտանիքի հայր), արցունքով եւ յուզումով մտիկ ըրած էր անոր սրտակեղեք պատմութիւնը, իրենց տան եւ շրջակայ գիւղերու կոտորածներու մասին ...:

Զիարէթ գիւղը, չէն եւ հարուստ, անմիջական դրացին էր հօրս ծննդավայր Խէյպիան գիղին: Հայրս կը մխիթարէ որբուկը, կը խոստանայ աջակցիլ, կ'ուսանոր. « Տղաս, աղօթէ որ քեզի պէս ուրիշ անմեղ երեխաներ ալ ազատին, եթէ չմեռնիմ, ձեզ բոլորդ կը հաւաքեմ ու կը պատսպարեմ ...»:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(3 Շար.)

դէն մինչեւ Ի. դարու առաջին քառորդին կը վերաբերին : Հարիւրամեայ շրջան մը, որ բացի քաղաքական յաճախակի վերի – վայրումներէ, եղած է մանաւանդ վերաղարթնումի բազմաբեղուն շրջան մը, իր երկու մեծագոյն կեդրոններով՝ Պոլիս եւ Թիֆլիս : Այդ դարաշրջանի քաղաքական, գրական, հայրենասիրական բազմաբղէտ ապրումները ներկայացնող կենդանի պատկերներ եղած են այս այլազան երգերը, որոնք տասնեակ տարիներով՝ երգուած են աւելի քան տասնեակ սերունդներու կողմէ, թէ աշխարհագրական հայաստանի ամբողջ տարածութեան վրայ եւ թէ բոլոր այն հեռաւոր ու մօտաւոր երկրներում, ուր հայ գաղութներ բոյն դրած են :

Ասոնցմէ շատերը մոռցուած կամ իրենց այժմէութիւնը կորսնցուցած են արդէն : Շատերն ալ թէ խօսքով եւ թէ եղանակով, անարուեստ ու խակ բաներ են : Բայց եւ այնպէս կը մոռնանք, թէ վերազարթնումի այս տարիներուն է, որ հայ լեզուն վերընձիւղած է, ինչպէս նաեւ հայ երգի եւ մշակոյթի նորանոր ու թարմ ծիլեր սկսած են բողբոջիլ, այնպիսի կենսունակութեամբ մը, որուն հունձքը լիառատ կը քաղենք մեր հայրենիքի եռեւեփող իրականութեամբ :

Կարեւոր կը նկատեմ դիմել տալ, թէ սոյն հաւաքածոյին ձեռնարկած ըլլալուս գլխաւոր պատճառը ընդհ. եւ համահաւաք հաւաքածոյ մը ունենալու փափաքը չէր միայն : Այսպիսի քերթողական ժողովածու մը՝ ստիպողական, նոյնիսկ կարեւոր չէր անշուշտ, քանի մը ազգ. երգարաններու առատ հրատարակութիւններ կային ու դեռ կ'ըլլան միշտ : Բայց ասոնց ձայնագրուած եղանակները գրեթէ չկային : Սով կար ու սաստիկ սով ...

Այն մտահոգութիւնը, թէ այս երգերու եղանակներն ալ նոյնքան անմիջական կորուստի ենթարկուելու վտանգին տակ են, ինքնին բաւական էր, որ այսպիսի համահաւաք աշխատանքի մըն ալ սկսելու փորձ ընէի : Մանաւանդ որ կը զգայի, թէ այս անմահական բանաստեղծութիւններու վրայ շարադրուած եղանակներուն ծանօթանալով, կարելի էր զանազան գաւառներու երգուածի ոճին ալ ընտելանալ : Օրինակ՝ « Մայր Արաքսի ափերով » ծանօթ երգը երգել տուած ենք զանազան տարիքի ու սեռի եւ մայր հարենիքի տարբեր անկիւններէն Ամերիկա կամ այլուր հաւաքուած անձերու : Որովհետեւ, ինչպէս դիտէք, այս նորաշունչ ու նորատիպ երգերը Պոլիսէն ու Թիֆլիսէն մինչեւ գաւառներու յետին գիւղերու դրպրոցներն ու վարժատուները տարածուած էին, բնական է հետեւցնել, թէ որոշ ձեւափոխումներու ալ ենթարկուած կ'ըլլային, զանազան վայրերու իւրայատեսակ երգելու սովորութեան համաձայն :

Ահա այս իսկ պատճառով է, որ ազգային երգերու շատ եղանակներ շատերուն երգել տուած ենք, որպէսզի երգողին գործածած երաժշտական ելեւէջներուն ու դարձուածքներուն բնոյթը, անհատական կամ տեղային, ճշդելու դիւրութիւնը ունենանք, ըստ այնմ բաղդատելու եւ ուսումնասիրելու մեր ժողովրդական եւ աւանդական երգերու մէջ գործածուած զանազան տարբերակներուն հետ :

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԱՆ

ՆԻԻԹԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
(ՉԷՉՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Դ.

Դռնապանը անկողնէն ուշ կ'ելլէ այդ առաւօտ : Գիշերուան նորեկ որբերու պատճառով յոգնութիւնը կը զգայ, բայց ուշադրութիւնը կը դրաւէ տունին մաքրութիւնը, ու զոհ սրտով կը մօտենայ խոհարարուհիին .—

Շնորհակալ եմ, Շողակաթ մայրիկ, իմ գործս ըրեր վերջացուցեր ես արդէն : Քու ըրածդ մայրական հոգածութիւն մըն է ինծի հանդէպ : Այնպէս յոգնած էի :

Ու մինչ աչքերը երախտագիտութեամբ լեցուն, Երանոս աղբար կ'ուզէ կրկնել իր շնորհակալութիւնը .

— Զարիկ քոյրիկին շնորհակալ եղիր, Զարիկ քոյրիկին, կ'ըսէ տիկին Երկանեան, խորհրդաւոր ժպիտով մը :

— Ես ալ քանի օրէ ի վեր, առաւօտուն մինչեւ վար իջնելս, բակ խոհանոց եւ ամէն կողմ մաքրուած կը գտնեմ :

Երանոսի լեզուն կը կապուի, չի կրնար պատասխանել ու կը խորհի :

— Զարիկ քոյրիկը ինչո՞ւ պիտի յոգնի ինծի համար : Ինչո՞ւ ...

Օրերէ ի վեր բակէն ալ չանցնիր Զարիկը : Խոհանոցին օգնելէ ետք, վեր կը վազէ, ննջարանները կը մաքրէ, տղոց անկողիններուն սաւանները կը փոխէ ու, բաց պատուհանին առջեւ, գարնան շունչով ոգեւոր՝ կը մասնակցի թռչուններուն զմայլելի երաժշտութեան իր թարմ ու տրտմանոյշ ձայնով .

— Տըլէ եամա՛ն ...

Կը մտահոգուի Զարիկ, մի գուցէ վարէն լսողներ ըլլան, ուր Յանձնախումբի անդամուհիներ առանձնացած տղոց հետ, Ծաղկազարդի եւ Ս. Յարութեան խորհուրդը կը բացատրեն անոնց : Տաճարներու մէջ վառող անթիւ մոմերու նշանակութիւնը, ժողովուրդին բազկատարած աղօթելը եւ խունկի անուշ բուրմունքը կը պատկերացնեն ու կը զգացնեն որբերուն, որոնք կ'ունկնդրեն երկիւղած լռութեամբ :

Զարիկի ցաւերուն մտերիմը Շողակաթ մայրիկն է : Անոնց փոխյարաբերութիւնները մօր ու զաւկի անկեղծութիւնն ու քաղցրութիւնը ունին : Վերջերս, Զարիկին մելամաղձոտ վիճակով մտահոգուած էր մայրիկը . —

Զարիկ ջան, ի՞նչ ունիս, եավրուս : Քանի օր է ախորժակդ ալ լաւ չէ ... վախնամ հիւընտնաս կը, եավրուս :

Զարիկ լուռ, աչքերը կը խոնարհեցնէ .. հաճելի ջերմութիւն մը կ'անցնի անոր բովանդակ էութենէն ու վարդի կարմիրով կը ներկուին այտերը :

Տիկին Շողակաթ Երկանեան, Կարնեցիի իր սուր թափանցումով, Երանոս աղբօր եւ Զարիկին վրայ բաներ մը կը նշմարէ : Բայց երկուքն ալ լուրջ եւ անհամարձակ, իրենց փոխադարձ համակրանքի ըզգացումը պահած են սիրտերուն խորը : Տնօրէնուհին այս երեւոյթը յայտնած էր Յանձնախումբի տիկիններուն, «Վերջին պարագային պատասխանատու չըլլալու համար » :

Սեփական ընտանիքի կորուստը, հարազատներու կարօտը եւ տարիներով միեւնոյն յարկին տակ փոխադարձ զոհողութիւնները հոգեկան միեւնոյն տրամադրութեամբ, բնական է որ անորոշ զգացում մը ստեղծած ըլլան երկու որբացածներու միջեւ : Որբերն անդամ չեն հեռանար Զարիկին քովէն, «Զարիկ քոյրիկ» կը կանչեն, այնքան սիրուած է իր քաղցր բնաւորութեամբ : Երեկոյեան, կառավարիչին հետ Զարիկն է որբերը ննջարան առաջնորդողը : Անոնք վարժուած են քոյրիկը տեսնել իրենց մօտ, անկողին մտնելէ առաջ :

Երանոս աղբօր ուշադրութենէն վրիպած չեն այս փոքրիկ մանրամասնութիւնները :

Առաւօտ է : Տիկին Երկանեան զբաղած է տղոց ճաշի պատրաստութեամբ, երբ կը նշմարէ մէկը՝ որ ստուերի պէս կ'երթայ ու կուգայ, անշշուկ : Կը մօտենայ, կը հարցնէ .

— Երանոս աղբար, ուր կ'երթաս կուգաս ... բա՞նըմ կորուցիր ... բա՞նըմ փնտռես կը ...

— Հէ՛չ ...

Քանի անդամ է որ Երանոս աղբար կը փորձէ խօսիլ, սիրտը բանալ Շողակաթ մայրիկին, չի համարձակիր ... բայց բախտէն, այդ օրն ալ յուզումնալից օր մը ապրեցան որբերը : Եւ անոնց հետ բնականաբար ամբողջ ընտանիքը :

Առաւօտուն, մեղմ զեփիւռին շոյանքներուն անձնատուր, տղաքը պարտէզը կը նախաճաշեն խօսակցելով :

Զարիկը, հարբած ծաղիկներու զգլխիչ բոյրով, երգի մը պատառը շրթներուն, պարտէզին խոտերը կը հաւաքէր : Կ'անցնի տղոց մօտէն, կը լսէ անոնց վիճաբանութեան ձեւով արտայայտուիլը ու խոհանոց կը վազէ, իր լսածները հաղորդելու համար մայրիկին : Երանոս աղբարն ալ այդ բոպէին հոն, կմկմալով, հազիւ թէ իր սիրտը կը բանար Տիկին Շողակաթին, երբ Զարիկ ներս կ'իյնայ ուրախ հեւալով ...

— Մայրիկ, մայրիկ ...

Ու խօսքը բերանը կը մնայ : Զարիկին արեւշող աչքերը չեն նշմարեր Երանոսը, որ իր կարգին, կը կծկուի դրան ետեւը, լսելու համար կարօտցած ձայն մը ... : Եւ երբ Զարիկին աչքերը կը գտնեն իրենց բնական լոյսը, կը շփոթի Զարիկ եւ յանցաւորի մը նման ինքն ալ կը մնայ լուռ, անշարժ, մայրիկին քովն ի վեր :

Յանձնախումբը կը տեղեկանայ վերջապէս որ Երանոս աղբար Զարիկին վերաբերմամբ իր միտքը յայտներ է Տիկին Քաջեանին (հսկիչ) եւ Շողակաթ մայրիկին : Ու խնդրած է որ եթէ յանձնախումբը յարմար գտնէ, ինքը կը փափաքի իր ճակատագիրը կապել Զարիկին հետ : Եւ թէ կը խնդրէ տիկիններէն որ հաճին լսել նաեւ Զարիկին գաղափարը այս կենսական խնդրոյ նկատմամբ :

Ժողովը հրաւիրեց Որբուհին, յայտնեց Երանոսի փափաքը եւ ուզեց լսել անոր գաղափարը :

Պատասխանի փոխարէն, գլուխը խոնորհեցնելով ու ժպտերես՝ լացաւ Զարիկ ու դուրս փախաւ ամօթխած ...

Երանոսին երբոր հաղորդուեցաւ Զարիկին պատասխան արտայայտութիւնը, մեր բարի ու ազնիւ դռնապանին ձայնը՝ առաջին անգամ ըլլալով լսուեցաւ այնքան բարձր ու հնչեղ : Ու խորապէս ազդուած շնորհակալութիւն յայտնեց Յանձնախումբին եւ ըսաւ .

— Թէեւ ընտանիք ու զաւակներ կորսընցուցի անապատներու մէջ, ու վիշտերով լեցուած ինկայ Պոլիս, անիրաւուած եւ անմխիթար, սակայն բախտն ունեցայ ապաստանելու Չէզոք Տունի ընտանեկան յարկին տակ ուր սփոփուած զգացի ինքզինքս : Երկու տարի է որ հոս կը գտնուի Զարիկը : Կը դնահատէք անոր խոնարհ եւ աշխատասէր բնաւորութիւնը, բայց, չեմ դիտեր նոյնիսկ թէ ինչպէս հասաւ այս բարի օրը : Փառք քեզ, Աստուած, հազար բերան փառք ... կ'ըսէ Երանոս աղբար եւ յուզումէն խզուած ձայնով կը հեռանայ սրահէն :

Ժողովը կ'որոշէ Զարիկ – Երանոսի նշանախօսութեան օրը :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԵԱՆՑ»ԵՐՈՒ
ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ, այս թերթին մէջ « Քո Մայր Լեզուն Չմոռանաս » խորագրով, կարճ յօդուածի մը մէջ, կը ներկայացնէինք այս Եանցերը, հայ երիտասարդ ու աշխոյժ տղաք, որոնք տարիներ լռիկ մնչիկ աշխատելէ ետք, կը ներկայանային հանրութեան, աւելի կազմակերպուած դիմագծով :

Կը դնէին փլատակներ, Փարիզի կեդրոնէն քիչ մը հեռու, Ավընիւ Ռէյ եւ զայն ամիսներու աշխատանքէ ետք, իրենց ուժերով, առանց հանդանակութեան, կը վերածէին դեղեցիկ փոքր ակումբի (Քլըպ) մը, որու հրապարակային բացումը տեղի կ'ունենար Երեքշաբթի երեկոյ :

Հոն հաւաքուած էին հայ գրագէտներ իրենց գիրքերով, հայ նկարիչներ իրենց գործերով, եւ հասարակութիւն մը, որ միայն գնահատանքի խօսք կրնար ըսել այս տղոց :

Ինքնատիպ արտաքինով, ինքնատիպ ու ճաշակաւոր ներքին կահաւորումով այս քլըպը, եւրոպական իմաստով հայկական ձեռնարկ մըն է : Մենք համաձայն չենք այն յաւիտենական քննադատողներուն հետ, որոնք միշտ բան մը կը գտնեն ըսելիք : Այս անդամ ալ դժգոհներ կան որ ձեռնարկը փրիվէ գոյն ունի, Եան'ց քլըպ : Լաւ է որ, նման ձեռնարկ մը այդպէս ըլլայ : Նախընտրելի է՞ր որ «ազգային տուն» ըլլար, տեսանք, 15 տարի է, թէ ի՞նչ է, «Ազգային» տուն մը :

Լաւ ճամբայ մը բռնած են Եան'ցերը, արդիական իմաստով գործելով եւ պահելով ազգ. ոգին եւ մենք կը մաղթենք որ այդ ճամբան շարունակեն, առանց նկատի առնելու իրենց ճամբուն վրայ հանդիպած անխուսափելի քաքթիւսները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ՎԻՏՈՔ
ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

« Գնա Մանօլին առ գիտցած մարդուդ քովէն ... : 7 թիւ զգեստը հագցուր եւ Սէնթ Անթուան ձփողոցը տար զայն, հոն ինծի սպասէ ... նոր լուրեր ունիմ ... :

Վ.

— Նոր լուրեր, արդեօք նոր հե՞տք մը գտաւ, կմկմաց դաշնակահարուհին իւրովի եւ սկսաւ մտածել :

Բայց այս միջոցին դրան զանգակը զարնուեցաւ :

Գաղտնի ոստիկանուհին անմիջապէս դուրս վազեց, սանդուխին աստիճանները չորս չորս ցատկելով ներքնախուցին դուռը բացաւ եւ պատուհանէ մը դուրս հանելով գլուխը, խորունկ շտեմարանէ մը վար իջնող սանդուխը աչքէ անցուց :

Սանդուխին վրայ ոտքի ձայներ լսուեցան : Մութին մէջ լոյսի աղօտ նշոյլ մը նշմարուեցաւ եւ տեսնուեցաւ մարդ մը որ ընտանի կենդանիներ խաղցնող մէկու մը զգեստները հագած, ձեռքը մարմրուն լոյսով լապտեր մը՝ սանդուխներէն վեր կ'ելլէր :

— Ամէն բան պատրա՞ստ է, հարցուց մարդը սանդուխներուն վրայէն :

— Այո, պատասխանեց Մանօն որուն սիրտը տարօրինակ կերպով կը բաբախէր :

Եւ իր յուզումը ծածկելով աւելցուց .

— Անմիջապէս ճամբայ կրնանք ելլել :

— Սպասէ քիչ մը ..., քեզի ըսելիք ունիմ, ըսաւ Վիտոք վստահ ըլլալու համար ձեռքի լապտերը Մանոնի դէմքին բռնելով :

— Եկուր, ներս եկուր, ըսաւ դաշնակահարուհին եւ զայն փոքր սրահը առաջնորդեց :

Վիտոք աթոռի մը վրայ նստելով եւ ուղղակի իր ընկերակիցին երեսն ի վեր նայելով, ըսաւ .

— Կարծեմ թէ Արիսթօն ողջ է :

Այս խօսքին վրայ, խարտիշահեր Մանօն յոյսի ճիչ մը արձակելով տեղէն վեր ցատկեց .

— Ի՞նչ, Արիսթօն ո՞ղջ, Աստուած իմ :

— Ինծի մտիկ ըրէ կ'ըսեմ քեզի, շարունակեց Վիտոք հեղինակաւոր շեշտով մը : Հիմա անանկ շրջանի մը հասանք որ թէ դուն եւ թէ ես շատ պաղարիւն պէտք է ըլլանք ... եթէ ոչ, կորսուած ենք, դիտցած ըլլաս ... :

— Կը խոստանամ որ պաղարիւնութիւնը բնաւ պիտի չկորսնցնեմ :

— Ուրեմն մտիկ ըրէ որ երկու բառով պատմեմ անցած դարձածը : Առջի օր Քօքօ եւ Պիպի եկան պատմեցին ինծի թէ Արիսթօն կերպարանափոխուելով եղեր է հիմա մարքիզ Ռօշ – Պերնար : Առաջ չհաւատացի ..., կարելի՞ էր հաւատալ, թաղման արտօնագիրը եւ մահուան հաստատագիրը թղթածրարիս մէջն էր :

Վերջապէս Պիպիի եւ Քօքոյի պնդումներուն վրայ, անճանաչելիօրէն ծըպտուած, գացի մարքիզին տանը շուրջը պտըտիլ սկսայ եւ վերջապէս կառքով իր տունը վերադարձած ատենը տեսայ ... : Ճիշդն ըսելով մարքիզ Ռօշ – Պէրնար ըսուած ազնուականը ճիշդ ու ճիշդ Արիսթոյին կը նմանէր : Հոսկէ հոնկէ սկսայ իր մասին տեղեկութիւններ քաղել եւ իմացայ որ մարքիզը ազդեցիկ երիտասարդ մըն է եղեր, արքունիքին մէջ շատ մը ազդեցիկ ծանօթներ ու բարեկամներ ունի եղեր եւ Արթուա կոմսին ալ պաշտպանեալն է եղեր :

Հիմա չեմ գիտեր թէ ո՞ր հրաշքով փախած է այդ Արիսթօն բանտէն եւ եթէ ան Արիսթօն է, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ միջոցներով նորէն ընկերութեան մէջ մտած է ... եւ այս անդամ, դէշը ո՞րն է, անանկ ընկերութենէ մը ներս մտեր է որ, հոնկէ ներս մտնել եւ իր մասին տեղեկութիւններ առնելը դիւրին բան չէ : Ճիշդն ըսելով ես ալ կասկածիլ սկսայ ... ա՞ն է՝ թէ ան չէ ... : Եթէ ան ըլլայ, ի՞նչ միջոցներով յաջողած է արքունիքէն ներս մտնել եւ Արթուա կոմսին հովանաւորութեան ապաստանիլ : Ամէն պարագայի մէջ առաջին գործս պիտի ըլլայ անոր ինքնութիւնը հաստատել ... պէտք է երեւան հանեմ թէ Արիսթօն եւ մարքիզ Ռօշ Պէրնարը միեւնոյն անձե՞րն են թէ տարբեր անձեր ... : Ատոր ալ միջոցը գտած եմ ... : Եթէ որեւէ ձախորդութիւն չպատահի, քանի մը ժամէն ամէն բան երեւան պիտի ելլէ ... : Եւ այս անդամ, Անէթ, կ'երդնում որ անոր բերանը բանալ պիտի տամ ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, Մայիս 4 հինգշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր:

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուին նաեւ հայ հասարակութիւնը և երախաները:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ:

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան:

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ:

Ճոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ:

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի ՕՏՏՕ սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին:

Ա Զ Դ

Օր. ԵՒԳԻՆԷ ԵՓՐԵՄԵԱՆԷ կը խնդրուի որ փութով եւ անպայման վերադարձնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանէն փոխ առած գիրքը, անցեալ Յուլիս ամսոյն:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Ռիւ Լենիզելոս): Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ: Շատ մատչելի վարձք:

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ):

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ բոլոր միութիւններու: Բարձր հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու:

Կիրակի (7 Մայիս) առաւօտեան ժամը 9·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին (Ռիւ Պրօշէ):

Կը պատարագէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռելոց Յուշարձանին, ժամը 10·30ին: 12·30ին:

Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 16·30ին, ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ
ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ՛առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ
Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վանեցի Փախնէր գիւղէն Ալոյի տղան՝ Մկրտիչ, կորսուած մեծ Եղեռնէն ի վեր: Իր հօրեղբօր տղան Պետիկեան Իգնատիոս Մանուկի, ժամանակ մը լսած է թէ Փարիզ կը գտնուէր, յետոյ անցած է Ամերիկա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Միսակ Յակոբեան,

AU PARC
69 - NEUVILLE (FRANCE)

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական
Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: Հաւաքուիլ Ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ:

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեց, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն – Տիզիէ (ճաշ), Թուլ,, ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը: Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ:

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին: Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւնսթէռ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 95 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը – փոռ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածուներու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ.— Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմեան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պօղոսեան, Ռ. Մարթայեան, Մ. Հանիոթիս:

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շեխիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, Քէօսէեան, 2 Ռիու Պէրնար տիւ Պուա, Արզումանեան, 1, Փլաս Քափիւսին, Նազարեան 37, Ռիւ տէ Տօմինիքէն, Պաղտասարեան, 8, Ռիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, Ս. Սարգսեան 340 Շըմէն տը Սէն – Ժիւլիէն:

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՄԱՅԻՍ 28 »
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ՛ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկուլի դառաստանի ընդարձակ դաշտը: Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14·30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանովա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ

Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

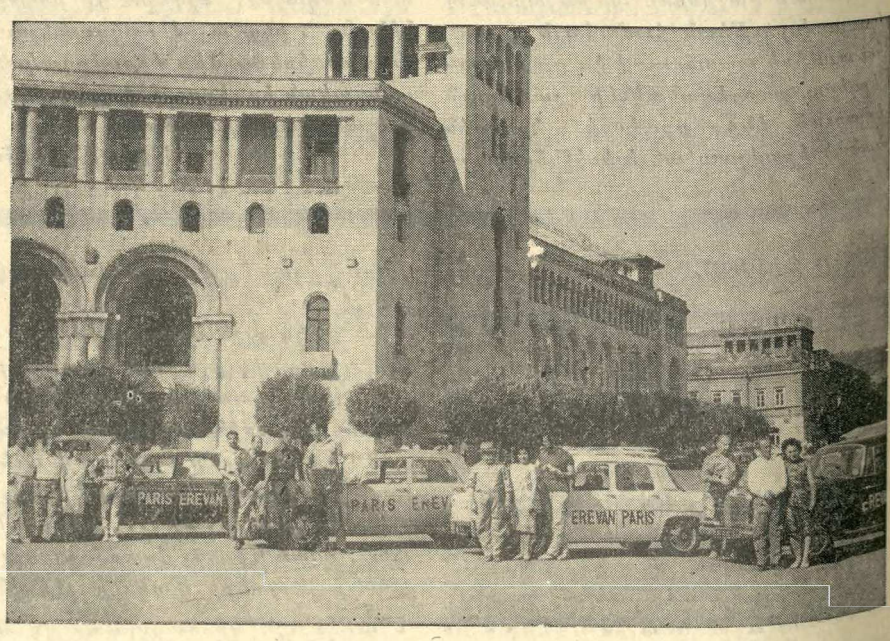

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան: Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ: ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ՛ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43